

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

26 novembre 2021

PROPOSITION DE LOI

**portant le livre 2, titre 3, “Les relations
patrimoniales des couples” et le livre 4
“Les successions, donations et testaments”
du Code civil**

RAPPORT DE LA PREMIÈRE LECTURE

FAIT AU NOM DE LA COMMISSION
DE LA JUSTICE
PAR
MME **Katja GABRIËLS**

SOMMAIRE**Pages**

I. Procédure.....	3
II. Exposé introductif de l'auteur principal de la proposition de loi DOC 55 1272/001	3
III. Discussion générale.....	4
IV. Discussion des articles et votes.....	70
Annexes	
A. Audition du 27 octobre 2020.....	138
B. Audition du 22 septembre 2021	148
C. Avis écrits sollicités par la commission	170

Voir:**Doc 55 1272/ (2019/2020):**

- 001: Proposition de loi de MM. Geens et Verherstraeten et Mme Slegers.
002: Avis de l'Autorité de protection des données.
003: Avis du Conseil d'État.
004 et 005: Amendements.

Voir aussi:

- 007: Articles adoptés en première lecture.

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

26 november 2021

WETSVOORSTEL

**houdende boek 2, titel 3,
“Relatievermogensrecht” en boek 4
“Nalatenschappen, schenkingen en
testamenten” van het Burgerlijk Wetboek**

VERSLAG VAN DE EERSTE LEZING

NAMENS DE COMMISSIE
VOOR JUSTITIE
UITGEBRACHT DOOR
MEVROUW **Katja GABRIËLS**

INHOUD**Blz.**

I. Procedure	3
II. Inleidende uiteenzetting van de hoofddiener van wetsvoorstel DOC 55 1272/001	3
III. Algemene bespreking.....	4
IV. Artikelsgewijze bespreking en stemmingen	70
Bijlagen	
A. Hoorzitting van 27 oktober 2020	138
B. Hoorzitting van 22 september 2021	148
C. Door de commissie gevraagde schriftelijke adviezen.....	170

Zie:**Doc 55 1272/ (2019/2020):**

- 001: Wetsvoorstel van de heren Geens en Verherstraeten en mevrouw Slegers.
002: Advies van de Gegevensbeschermingsautoriteit.
003: Advies van de Raad van State.
004 en 005: Amendementen.

Zie ook:

- 007: Artikelen aangenomen in eerste lezing.

05758

**Composition de la commission à la date de dépôt du rapport/
Samenstelling van de commissie op de datum van indiening van het verslag**
Président/Voorzitter: Özlem Özen

A. — Titulaires / Vaste leden:

N-VA	Peter De Roover, Joy Donné, Sander Loones
Ecolo-Groen	Kristof Calvo, Claire Hugon, Gilles Vanden Burre
PS	Khalil Aouasti, Ahmed Laaouej, Özlem Özen
VB	Katleen Bury, Barbara Pas
MR	Nathalie Gilson, Philippe Goffin
CD&V	Jan Briers
PVDA-PTB	Raoul Hedebouw
Open Vld	Patrick Dewael
Vooruit	Ben Segers

B. — Suppléants / Plaatsvervangers:

Christoph D'Haese, Sophie De Wit, Wim Van der Donckt, Kristien Van Vaerenbergh
N., Wouter De Vriendt, Guillaume Defossé, Stefaan Van Hecke
N., Jean-Marc Delizée, Eliane Tillieux, Laurence Zanchetta
Marijke Dillen, Dominiek Sneppe, Wouter Vermeersch
Emmanuel Burton, Michel De Maegd, Philippe Pivin
Hendrik Bogaert, Servais Verherstraeten
Nabil Boukili, Marco Van Hees
Maggie De Block, Katja Gabriëls
Melissa Depraetere, Joris Vandenbroucke

C. — Membre sans voix délibérative / Niet-stemgerechtigd lid:

cdH	Catherine Fonck
-----	-----------------

N-VA	: Nieuw-Vlaamse Alliantie
Ecolo-Groen	: Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales – Groen
PS	: Parti Socialiste
VB	: Vlaams Belang
MR	: Mouvement Réformateur
CD&V	: Christen-Democratisch en Vlaams
PVDA-PTB	: Partij van de Arbeid van België – Parti du Travail de Belgique
Open Vld	: Open Vlaamse liberalen en democraten
Vooruit	: Vooruit
cdH	: centre démocrate Humaniste
DéFI	: Démocrate Fédéraliste Indépendant
INDEP-ONAFH	: Indépendant – Onafhankelijk

Abréviations dans la numérotation des publications:		Afkorting bij de numerering van de publicaties:	
DOC 55 0000/000	Document de la 55 ^e législature, suivi du numéro de base et numéro de suivi	DOC 55 0000/000	Parlementair document van de 55 ^e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer
QRVA	Questions et Réponses écrites	QRVA	Schriftelijke Vragen en Antwoorden
CRIV	Version provisoire du Compte Rendu Intégral	CRIV	Voorlopige versie van het Integraal Verslag
CRABV	Compte Rendu Analytique	CRABV	Beknopt Verslag
CRIV	Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes)	CRIV	Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen)
PLEN	Séance plénière	PLEN	Plenum
COM	Réunion de commission	COM	Commissievergadering
MOT	Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)	MOT	Moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig papier)

MESDAMES, MESSIEURS,

Votre commission a examiné cette proposition de loi au cours de ses réunions des 7 et 27 octobre, 23 novembre et 9 décembre 2020, 3 février, 8 et 15 juin, 22 septembre, 5 octobre et 16 novembre 2021.

I. — PROCÉDURE

Au cours de sa réunion du 7 octobre 2020, la commission a décidé, en application de l'article 28.1 du Règlement de la Chambre, d'organiser, dans un premier temps, une audition du professeur Hélène Casman, notaire honoraire, professeur ordinaire émérite aux Universités de Bruxelles (VUB et ULB) et professeur à l'Université de Gand (UGent).

Le rapport de cette audition est joint en annexe.

Au cours de sa réunion du 23 novembre 2020, la commission a décidé, en application de l'article 28.1. du Règlement de la Chambre, de solliciter des avis écrits.

Les avis écrits demandés par la commission ont été mis à la disposition des membres et annexés au présent rapport.

Au cours de sa réunion du 8 juin 2021, la commission a décidé d'organiser, en application de l'article 28.1 du Règlement de la Chambre, des auditions sur les thématiques suivantes:

- les avantages patrimoniaux (art. 2.3.57 à 2.3.59 proposés du nouveau Code civil);
- les exigences formelles applicables à une donation (art. 931 ancien Code civil – art. 4.158 proposé du nouveau Code civil).

II. — EXPOSÉ INTRODUCTIF DE L'AUTEUR PRINCIPAL DE LA PROPOSITION DE LOI DOC 55 1272/001

M. Koen Geens (CD&V) explique que la proposition de loi à l'examen vise à instaurer le contenu du Livre 2, Titre 3, du (nouveau) Code civil (Les relations patrimoniales des couples, limité provisoirement au droit des régimes matrimoniaux) et celui de son Livre 4 (Les successions, donations et testaments).

DAMES EN HEREN,

Uw commissie heeft dit wetsvoorstel besproken tijdens haar vergaderingen van 7 en 27 oktober, 23 november en 9 december 2020, 3 februari, 8 en 15 juni, 22 september, 5 oktober en 16 november 2021.

I. — PROCEDURE

Tijdens haar vergadering van 7 oktober 2020 heeft de commissie met toepassing van artikel 28.1. van het Kamerreglement beslist in eerste instantie een hoorzitting met professor Hélène Casman, erenotar, gewoon hoogleraar emerita van beide Vrije universiteiten Brussel (VUB en ULB), professor aan de UGent, te houden.

Het verslag van deze hoorzitting gaat als bijlage.

Tijdens haar vergadering van 23 november 2020 heeft de commissie met toepassing van artikel 28.1. van het Kamerreglement beslist schriftelijke adviezen in te winnen.

De door de commissie gevraagde schriftelijke adviezen werden ter beschikking gesteld van de leden en worden opgenomen in de bijlage bij dit verslag.

Tijdens haar vergadering van 8 juni 2021 heeft de commissie beslist om met toepassing van artikel 28.1. van het Kamerreglement hoorzittingen te houden over de volgende onderwerpen:

- huwelijksvoordelen (voorgestelde art. 2.3.57 tot 2.3.59 nieuw BW);
- vormvereisten voor een schenking (art. 931 oud BW – voorgesteld art. 4.158 nieuw BW).

II. — INLEIDENDE UITEENZETTING VAN DE HOOFDINDIENER VAN WETSVOORSTEL DOC 55 1272/001

De heer Koen Geens (CD&V) legt uit dat dit wetsvoorstel de invoering van de inhoud van boek 2, titel 3, van het (nieuw) Burgerlijk Wetboek (het relatievermogensrecht, voorlopig beperkt tot het huwelijksvermogensrecht) en van boek 4 (nalatenschappen, schenkingen en testamenten) beoogt.

Pour le surplus, il renvoie à l'audition du professeur Hélène Casman qui a préparé la proposition de loi (voir annexe).

III. — DISCUSSION GÉNÉRALE

a. Exposé introductif de Mme Hélène Casman, notaire honoraire, professeur ordinaire émérite aux Universités de Bruxelles (VUB et ULB) et professeur à l'Université de Gand (UGent)

Le professeur Hélène Casman analyse et commente les avis de l'Autorité de protection des données et du Conseil d'État à l'égard de cette proposition de loi, ainsi que les rapports des experts consultés par la Commission de la Justice.

Elle s'expliquera aussi sur les amendements du texte proposé, ces avis ou ces rapports doivent en effet être suivis. L'oratrice répondra aux questions posées par les avis et les rapports. Enfin, elle exposera pourquoi certaines observations émises dans les avis ou rapports, n'ont pas été suivies.

Au cours de la discussion des articles, Mme Casman fera aussi des suggestions d'amendements de certaines dispositions du texte.

Les avis auxquels l'oratrice fait référence dans son exposé sont joints au présent rapport.

A. Autorité de protection des données – Avis 73/2020 du 24 août 2020

Cet avis porte sur les dispositions relatives aux banques de données (registres centraux) et à la protection de la vie privée. Il est entièrement partagé par le Conseil d'État. Il est donné suite à toutes les observations émises dans cet Avis, comme il sera dit ci-après.

B. Conseil d'État – Avis 67.990/2 du 22 mars 2021

1. Banques de données et protection de la vie privée

• Banques de données

Le Conseil d'État estime que doivent être entièrement réexaminées les dispositions relatives aux banques de données – concrètement, il s'agit des trois registres centraux dont les dispositions ont été intégrées dans

Hij verwijst voor het overige naar de hoorzitting met professor Hélène Casman die dit wetsvoorstel heeft voorbereid (zie bijlage).

III. — ALGEMENE BESPREKING

a. Inleidende uiteenzetting van mevrouw Hélène Casman, erenotar, gewoon hoogleraar emerita aan de VUB en de ULB en professor aan de UGent

Professor Hélène Casman geeft haar analyse en commentaar op de adviezen ter zake van de Gegevensbeschermingsautoriteit en van de Raad van State, evenals op de verslagen van de deskundigen die door de commissie voor Justitie werden geraadpleegd.

Tevens zal zij de amendementen op de voorgestelde tekst toelichten in de gevallen waarin die adviezen of verslagen inderdaad moeten worden gevolgd. De spreker zal antwoorden op de in de adviezen en verslagen gestelde vragen. Ten slotte zal zij uiteenzetten waarom sommige in de adviezen of verslagen geformuleerde opmerkingen niet zijn gevolgd.

Tijdens de artikelsgewijze bespreking zal mevrouw Casman ook bijkomende amendementen op sommige in de tekst vervatte bepalingen suggereren.

De adviezen waarnaar de spreker in haar uiteenzetting verwijst, gaan als bijlage bij dit verslag.

A. Gegevensbeschermingsautoriteit – Advies 73/2020 van 24 augustus 2020

Dit advies betreft de bepalingen in verband met de gegevensbanken (centrale registers) en de bescherming van de persoonlijke levenssfeer. De Raad van State is het volledig met dat advies eens. Zoals hierna toegelicht, wordt gevolg gegeven aan alle in dit advies geformuleerde opmerkingen.

B. Raad van State – Advies 67.990/2 van 22 maart 2021

1. Gegevensbanken en bescherming van de persoonlijke levenssfeer

• Gegevensbanken

Volgens de Raad van State moeten de bepalingen in verband met de gegevensbanken volledig worden herbekeken. Concreet gaat het om de drie centrale registers, waarvan de desbetreffende bepalingen in dit

cette partie du code civil: le registre central des conventions matrimoniales, le registre central successoral et le registre central des testaments.

Le Conseil d'État partage sur cette question l'analyse de l'Autorité de protection des données (avis n° 73/2020 du 24 août 2020).

Les dispositions relatives à ces trois registres ont donc en effet été entièrement réécrites. Les auteurs ont adopté pour le faire une structure identique pour chacun des registres, distinguant clairement les finalités du traitement des données, les actes à inscrire, les données à enregistrer, le responsable du traitement (qui est à chaque fois la Fédération royale du Notariat belge), le délai de conservation des données, et les personnes ayant accès à ces données.

La délégation au Roi quant à ces registres est maintenant limitée à la possibilité pour le Roi de déterminer le tarif des frais de l'inscription dans chacun de ces registres. Sauf bien entendu son pouvoir constitutionnel de prendre les Arrêtés nécessaire pour l'exécution de ces dispositions légales.

La lourde peine actuellement prévue pour le notaire qui négligerait son obligation d'inscription (peine de destitution!) n'a pas été reprise dans ce contexte parce qu'elle est disproportionnée et qu'elle porte atteinte aux pouvoirs des autorités disciplinaires de prononcer une peine adaptée à la faute commise. La responsabilité du notaire reste évidemment entière, tant à l'égard des parties qu'à l'égard des tiers, pour le dommage causé par un éventuel manquement à l'obligation d'inscription.

Tous les amendements relatifs aux registres centraux ont par ailleurs été rédigés en collaboration étroite avec les services de Fednot, qui est le gestionnaire de ces banques de données.

Il est renvoyé aux amendements n^{os} 1 à 29 à ce sujet.

• **Protection de la vie privée et proportionnalité**

La publication au *Moniteur belge* des actes modificatifs du régime matrimonial est une mesure qui confère à ces actes une publicité disproportionnée.

deel van het Burgerlijk Wetboek werden opgenomen, met name het centraal huwelijksovereenkomstenregister, het centraal erfrechtregister en het centraal register van testamenten.

De Raad van State is het over die aangelegenheid eens met de analyse van de Gegevensbeschermingsautoriteit (advies nr. 73/2020 van 24 augustus 2020).

De bepalingen in verband met die drie registers werden dan ook inderdaad in hun geheel herschreven. De stellers hebben daartoe voor elk van de registers een identieke structuur gevolgd, waarbij duidelijk een onderscheid wordt gemaakt tussen de doeleinden van de gegevensverwerking, de in te schrijven akten, de te registeren gegevens, de verwerkingsverantwoordelijke (de Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat fungeert telkens als dusdanig), de bewaringstermijn van de gegevens alsmede de personen die tot die gegevens toegang hebben.

Thans is de machtiging aan de Koning met betrekking tot deze registers beperkt tot Zijn mogelijkheid om het tarief van de inschrijvingskosten in elk van die registers te bepalen, zulks uiteraard afgezien van Zijn grondwettelijke bevoegdheid om de voor de tenuitvoerlegging van die wetsbepalingen noodzakelijke besluiten uit te vaardigen.

De actueel geldende zware straf voor een notaris die zijn inschrijvingsplicht zou veronachtzamen (ontzetting uit zijn ambt!) is in die context niet overgenomen, want ze is onevenredig en doet afbreuk aan de bevoegdheden van de tuchtoverheden om een op de begane fout afgestemde straf uit te spreken. Vanzelfsprekend blijft de notaris zowel ten aanzien van de partijen als van derden volledig aansprakelijk voor eventuele schade die wordt berokkend doordat niet aan de inschrijvingsplicht werd voldaan.

Alle amendementen in verband met de centrale registers werden overigens geredigeerd in nauwe samenwerking met de diensten van Fednot, de beheerder van de gegevensbank.

Dienaangaande wordt verwezen naar de amendementen nrs. 1 tot 29.

• **Bescherming van de persoonlijke levenssfeer en evenredigheid**

De bekendmaking in het *Belgisch Staatsblad* van de akten van wijziging van het huwelijksstelsel is een maatregel die aan die akten een onevenredige openbaarheid verleent.

Cette mesure est donc supprimée par les amendements relatifs au registre des conventions matrimoniales.

Le même constat de disproportionnalité vaut pour l'article 4.126 proposé (correspondant à l'article 892/2 ancien code civil), qui prévoit la publication au *Moniteur belge* de l'acceptation sous bénéfice d'inventaire. Ici, il a fallu tenir compte aussi de la nécessaire information des tiers et de l'appel aux créanciers à se faire connaître. Pour maintenir la juste proportion entre les intérêts des tiers et la protection de la vie privée des héritiers, la publication ne devrait plus porter sur l'identité des héritiers acceptant sous bénéfice d'inventaire, mais uniquement sur l'identité de la personne décédée dont la succession a été acceptée sous bénéfice d'inventaire.

Enfin, il a fallu aussi revoir les dispositions du Code judiciaire relative à la séparation de biens judiciaire, parce qu'ici aussi, il est actuellement encore prévu une publication au *Moniteur belge*, tant de la demande que de la décision. Si bien sûr une telle demande peut intéresser les tiers, leur intérêt à en être informé n'est pas comparable à celui des créanciers d'une succession acceptée sous bénéfice d'inventaire. Le passage d'un régime de communauté à un régime de séparation de biens ne touche guère aux intérêts des créanciers existants, puisqu'ils gardent leur recours contre les époux avant comme après la liquidation de la communauté (art. 1 440 ancien code civil repris à l'art. 2.3.50, § 2, de la proposition). Il est donc prévu dans les amendements relatifs au registre central des conventions matrimoniales, que tant la demande de séparation de biens que la décision seront inscrites dans ce registre, mais que la publication au *Moniteur belge* est supprimée. Les dispositions du code judiciaire sont adaptées en ce sens également.

Il est renvoyé aux amendements n^{os} 14 et 30-33 à ce sujet.

2. Dispositions apportant des modifications de fond au droit positif en vigueur

Art. 2.3.1 proposé

Le Conseil d'État dit dans son avis qu'il convient de compléter l'article 2.3.1 proposé pour y ajouter l'obligation des époux de respecter, dans leurs conventions

Door de amendementen betreffende het centraal huwelijksovereenkomstenregister wordt die maatregel dan ook geschrapt.

Dezelfde onevenredigheid doet zich voor aangaande het voorgestelde artikel 4.126 (dat met artikel 892/2 oud Burgerlijk Wetboek overeenstemt), dat in de bekendmaking in het *Belgisch Staatsblad* voorziet van de aanvaarding onder voorrecht van boedelbeschrijving. Hier moet tevens rekening worden gehouden met de vereiste informatie naar derden toe, en met de oproep tot de schuldeisers om zich bekend te maken. Omwille van het behoud van de juiste verhouding tussen de belangen van derden en de persoonlijke levenssfeer van de erfgenamen, mag de bekendmaking niet langer betrekking hebben op de identiteit van de erfgenamen die onder voorrecht van boedelbeschrijving aanvaarden, maar uitsluitend op de identiteit van de overledene van wie de nalatenschap onder voorrecht van boedelbeschrijving is aanvaard.

Ten slotte moesten ook de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek in verband met de gerechtelijke scheiding van goederen worden herzien. Ook in dit geval voorziet de wet immers nu nog in een bekendmaking in het *Belgisch Staatsblad*, zowel wat de eis als wat de beslissing betreft. Hoewel derden belang kunnen hebben bij een dergelijke vraag, is dit belang niet vergelijkbaar met dat van de schuldeisers van een onder voorrecht van boedelbeschrijving aanvaarde nalatenschap. De overgang van een stelsel van gemeenschap van goederen naar een stelsel van scheiding van goederen raakt de belangen van de bestaande schuldeisers nauwelijks, vermits ze zowel vóór als na de vereffening van de gemeenschap (artikel 1 440 oud Burgerlijk Wetboek dat is overgenomen in artikel 2.3.50, § 2, van het wetsvoorstel) hun verhaalbaarheid jegens de echtgenoten behouden. De amendementen met betrekking tot het centraal huwelijksovereenkomstenregister voeren dus wel de verplichting in om zowel de eis tot gerechtelijke scheiding van goederen als de desbetreffende beslissing in dat register in te schrijven, maar heffen de verplichting tot de bekendmaking in het *Belgisch Staatsblad* op. De in het Gerechtelijk Wetboek vervatte bepalingen worden eveneens in die zin aangepast.

Dienaangaande wordt verwezen naar de amendementen nrs. 14 en 30-33.

2. Bepalingen die wijzigingen van het geldende positief recht beogen

Voorgesteld art. 2.3.1

De Raad van State stelt in zijn advies dat artikel 2.3.1 dient te worden aangevuld met de verplichting voor de echtgenoten om in hun huwelijksovereenkomsten de

matrimoniales, l'exigence de cohérence de leur régime matrimonial. Cette exigence emporte, selon l'expression utilisée par la Cour de cassation, celle de respecter les caractéristiques essentielles du régime adopté.

Il est renvoyé à l'amendement n° 34 à ce sujet.

Article 2.3.4 proposé

Le Conseil d'État écrit à juste titre: "Dans la version française du texte de l'alinéa 1^{er}, il convient de supprimer les mots "de ses père et mère", ce qui assure en outre la concordance avec la version néerlandaise du dispositif."

Il est renvoyé à l'amendement n° 37 à ce sujet.

Article 2.3.53 proposé

Le Conseil d'État écrit: "L'article 2.3.53 proposé (...) ne reproduit toutefois pas les règles sur les apports limités au motif, selon le commentaire de la disposition, qu'il s'agit de "situations obsolètes qu'on ne rencontre jamais dans la pratique".

Des explications plus élaborées ont été données au Conseil d'État quant aux raisons de cette non-reprise des dispositions relatives aux apports limités. Le Conseil d'État confirme dès lors mieux comprendre cette non-reprise, mais il ajoute: "Le législateur [est] appelé à apprécier s'il n'est pas nécessaire de maintenir dans la loi l'existence d'un régime de l'apport limité, celui-ci pouvant demeurer supplétif, afin de s'assurer que soient prévus dans la convention matrimoniale les effets de cet apport lors de la liquidation partage."

Il est utile, à cet égard, de distinguer l'apport limité à une quote part, et l'apport limité à un montant précisé. Il est suggéré de ne pas reprendre la possibilité d'un apport en communauté limité à une quote-part d'un bien propre, parce que dans ce cas-là le bien sera partiellement propre et partiellement commun. Une telle situation est difficile à gérer. D'abord dans les relations entre époux, en particulier lors de la liquidation du régime. Mais certainement aussi à l'égard des créanciers soit personnels, soit communs, pour lesquelles cette situation d'indivision créera des problèmes particulièrement complexes. Le législateur ne doit pas encourager ce genre de procédé, et il vaut mieux qu'il n'en parle pas.

cohérentie van hun huwelijksstelsel te eerbiedigen. Volgens de door het Hof van Cassatie gebruikte uitdrukking houdt deze eis de verplichting in om de essentiële kenmerken van het gekozen stelsel in acht te nemen.

Dienaangaande wordt verwezen naar amendement nr. 34.

Voorgesteld art. 2.3.4

De Raad van State schrijft terecht het volgende: "In de Franse tekst van het eerste lid dienen de woorden *"de ses père et mère"* te worden weggelaten, wat tevens zorgt voor overeenstemming met de Nederlandse tekst van het dispositief."

Dienaangaande wordt verwezen naar amendement nr. 37.

Voorgesteld art. 2.3.53

De Raad van State schrijft het volgende: "Het voorgestelde artikel 2.3.53 (...) neemt de regels inzake beperkte inbrengen evenwel niet over, omdat het, volgens de toelichting bij de bepaling, om "verouderde toestanden" gaat "die men in de praktijk nooit tegenkomt".

Aan de Raad van State werd gedetailleerder toelichting verstrekt waarom die bepalingen over de beperkte inbrengen niet werden opgenomen. De Raad van State bevestigt dan ook dat het die niet-opneming derhalve beter begrijpt, maar voegt eraan toe: "De wetgever moet (...) nagaan of de wet niet moet blijven voorzien in een regeling inzake beperkte inbreng – een regeling die aanvullend mag blijven – teneinde ervoor te zorgen dat in de huwelijksovereenkomst wordt bepaald welke de gevolgen zijn van die inbreng bij de vereffening-verdeling."

Het lijkt nuttig om hierbij de inbreng die tot een breukdeel is beperkt te onderscheiden van de inbreng die tot een bepaald bedrag is beperkt. Gesuggereerd wordt om wel degelijk af te zien van de mogelijkheid van een inbreng beperkt tot een breukdeel van het ingebrachte goed, omdat het ingebrachte goed in dat geval deels eigen en deels gemeenschappelijk zal zijn. Een dergelijke situatie is moeilijk te beheersen. Dat geldt ten eerste tussen de echtgenoten, in het bijzonder bij de vereffening van het stelsel. Ten tweede geldt dat echter zeker ook voor de persoonlijke of gemeenschappelijke schuldeisers, voor wie die onverdeeltheid tot bijzonder complexe problemen zal leiden. De wetgever moet een dergelijk procedé niet aanmoedigen, en hij kan er dus beter niets over vermelden.

Par contre, pour l'apport limité à une somme déterminée, on peut en effet envisager de maintenir dans la loi une disposition qui l'autorise, avec une disposition supplétive pour en régler les conséquences. Un apport limité peut en effet être un outil utile pour réaliser, par la convention matrimoniale, un équilibre entre les apports de l'un et de l'autre époux. Parmi les experts consultés par la Commission de la Justice, le professeur Verbeke et l'unité de droit familial de l'ULB défendent eux aussi l'idée qu'une disposition supplétive pourrait être utile. Les autres experts n'ont pas émis d'observations sur cette question.

L'article 2.3.53 doit dès lors être amendé, pour le compléter par un paragraphe 5, dans lequel par ailleurs la méthode de réévaluation de la récompense est largement calquée sur celle inscrite à l'article 2.3.46 § 1^{er} (art. 1 435, deuxième phrase, ancien code civil), afin d'assurer la cohérence entre ces dispositions.

Il est renvoyé à l'amendement n° 47 à ce sujet.

Articles 4.61 et 4.64 proposés du Code civil

Le Conseil d'État relève à juste titre qu'il y a un risque de confusion quant aux pouvoirs du juge lorsque l'état de santé de l'usufruitier est invoqué, soit pour obtenir que cet usufruit ne soit pas converti, soit pour obtenir que soient écartées les tables de conversion. Il y a donc lieu d'amender les articles 4.61 et 4.64 pour préciser ces deux points.

Il est renvoyé aux amendements nos 67 et 68 à ce sujet.

Article 4.143 proposé du Code civil

La rédaction de l'article 4.143 proposé (correspondant à l'art. 910 ancien code civil) est critiquée par le Conseil d'État pour diverses raisons, qui sont presque toutes entièrement justifiées selon le professeur Casman.

— Dans le code civil de 1804 il était déjà question de libéralités au profit des pauvres d'une commune. Le Conseil d'État a raison de dire qu'une telle disposition doit être clarifiée: les pauvres d'une commune ne peuvent pas être, en tant que "catégorie de personnes" non autrement délimitée, bénéficiaires d'une libéralité. Si

Voor de inbreng die tot een welbepaald bedrag beperkt is, is het daarentegen wel te overwegen om dit wettelijk toe te laten, met een suppletieve bepaling om de gevolgen ervan te regelen. Een beperkte inbreng kan immers een nuttig instrument zijn om via de huwelijksvereenkomst een evenwicht tussen de respectieve inbreng van de ene en van de andere echtgenoot te verwezenlijken. Van de door de commissie voor Justitie geraadpleegde deskundigen verdedigen ook professor Verbeke en de *unité de droit familial* (vakgroep familierecht) van de ULB het idee dat een suppletieve bepaling nuttig zou kunnen zijn. De andere deskundigen hebben over die aangelegenheid geen opmerkingen gemaakt.

Het voorgestelde artikel 2.3.53 moet derhalve worden geamendeerd, teneinde het aan te vullen met een § 5. De daarin opgenomen methode voor de herwaardering van de vergoeding is in grote mate dezelfde als die in artikel 2.3.46, § 1 (artikel 1 435, tweede zin, oud Burgerlijk Wetboek), omwille van de coherentie tussen beide bepalingen.

Dienaangaande wordt verwezen naar amendement nr. 47.

Voorgestelde art. 4.61 en 4.64 van het Burgerlijk Wetboek

De Raad van State merkt terecht op dat verwarring kan ontstaan met betrekking tot de bevoegdheid van de rechter wanneer de gezondheidstoestand van de vruchtgebruiker wordt ingeroepen, hetzij om de vraag tot omzetting af te wijzen, hetzij om de toepassing van de omzettingstabellen af te wijzen. Daarom moeten de artikelen 4.61 en 4.64 worden geamendeerd, teneinde beide situaties beter te onderscheiden.

Ter zake wordt verwezen naar de amendementen nrs. 67 en 68.

Voorgesteld art. 4.143 van het Burgerlijk Wetboek

Om diverse redenen, die volgens professor Casman nagenoeg alle volstrekt terecht zijn, heeft de Raad van State kritiek op de formulering van het voorgestelde artikel 4.143 (dat overeenstemt met artikel 910 oud Burgerlijk Wetboek).

— In het Burgerlijk Wetboek van 1804 was al sprake van schenkingen ten bate van de armen van een gemeente. De Raad van State heeft gelijk dat een dergelijke bepaling moet worden verduidelijkt, want de armen van een gemeente kunnen, als niet nader gedefinieerde categorie van personen, niet de begunstigden van een

une libéralité libellée de la sorte se rencontrait encore, il faudrait l'interpréter pour déterminer la volonté réelle du disposant. Or, l'objet de la disposition envisagée ici n'est pas l'interprétation de la volonté du disposant, mais l'éventuelle nécessité d'une autorisation pour accepter une libéralité. Il est donc inutile de prévoir ici la possibilité d'une libéralité au profit des pauvres d'une commune. C'est également l'opinion du professeur Bael.

— Dans ce même article 4.143, il est indiqué que les libéralités au profit d'une commune ou d'établissements communaux non dotés de la personnalité juridique, ou d'établissements d'utilité publique, sont soumis à "autorisation conformément à l'article 231 de la nouvelle loi communale". Le Conseil d'État a raison de dire qu'il n'est pas nécessaire de rappeler dans un texte de droit civil le régime de droit administratif applicable, le cas échéant, à certaines libéralités faites aux communes, d'autant plus que la référence à l'article 231 n'est plus adéquate à cet effet. C'est pour cette raison aussi que les règles relatives aux organes compétents pour décider de l'acceptation ne doivent pas non plus être mentionnées à l'article 4.165.

— Enfin, l'article 4.143 se réfère à une loi du 12 juillet 1931. Le Conseil d'État comprend qu'il s'agit de la loi du 12 juillet 1931 "relative à certains actes de l'état civil et à la compétence des agents diplomatiques et consulaires en matière d'état civil" et relève que cette référence est dénuée de pertinence. Cependant, la loi du 12 juillet 1931 à laquelle se réfère cet article (comme l'article 910 ancien code civil) n'est pas celle citée par le Conseil d'État. Il s'agit de la loi du 12 juillet 1931 portant extension à toutes les personnes civiles du bénéfice de l'acceptation provisoire des libéralités faites par actes entre vifs (*Moniteur belge* du 15 juillet 1931), modifiée par l'art. 68 de la loi du 2 mai 2002 (*Moniteur belge* du 11 décembre 2002).

Cette loi prévoit en son unique article la possibilité d'une acceptation provisoire des donations lorsque celles-ci sont faites à une personne morale et sont soumises à une autorisation ou approbation. L'acceptation provisoire permet au donataire de notifier au donateur qu'il désire accepter, alors même qu'il n'a pas encore obtenu l'autorisation ou l'approbation. Le donateur est dès lors lié, dès ce moment, par son offre de donation. Ce procédé peut encore être utilement appliqué, pourvu qu'il soit réécrit, et qu'il tienne compte aussi des prescriptions actuelles en matière de publicité foncière.

gift zijn. Indien een aldus geformuleerde gift toch nog zou voorkomen, zou die moeten worden geïnterpreteerd om de werkelijke wil van de beschikker te achterhalen. De voorliggende bepaling beoogt echter niet de wil van de beschikker te interpreteren, maar slaat enkel op de eventueel vereiste toestemming om een gift te aanvaarden. In deze bepaling hoort dus geen regel te worden opgenomen met betrekking tot een gift ten bate van de armen van een gemeente. Ook professor Bael is die mening toegedaan.

— In hetzelfde artikel 4.143 wordt aangegeven dat de giften ten bate van een gemeente, ten bate van gemeentelijke instellingen zonder rechtspersoonlijkheid of ten bate van instellingen van openbaar nut slechts mogelijk zijn "voor zover daartoe machtiging wordt verleend overeenkomstig artikel 231 van de nieuwe gemeentewet". De Raad van State stelt terecht dat het niet nodig is om in het burgerlijk recht op de bestuursrechtelijke regeling te wijzen die *in casu* van toepassing is op bepaalde giften aan de gemeenten, temeer daar in dat verband de verwijzing naar artikel 231 niet langer actueel is. Om dezelfde reden moeten ook de regels inzake de organen die bevoegd zijn om te beslissen over de aanvaarding, niet worden opgenomen in artikel 4.165.

— Tot slot wordt in artikel 4.143 verwezen naar een wet van 12 juli 1931. De Raad van State meende dat het ging om de wet van 12 juli 1931 "betrekking hebbende op zekere akten van den burgerlijke stand alsmede op de bevoegdheid der diplomatieke en consulaire ambtenaren in zake burgerlijke stand" en stelt dat die verwijzing niet relevant is. De wet van 12 juli 1931 waarnaar in dit artikel (en in artikel 910 oud Burgerlijk Wetboek) wordt verwezen, is echter niet de door de Raad van State vermelde wet. Het gaat hier om de wet van 12 juli 1931 betreffende de uitbreiding tot alle rechtspersonen van het voordeel van de voorlopige aanvaarding van bij akten gedane schenkingen onder de levenden (*Belgisch Staatsblad* van 15 juli 1931), gewijzigd bij artikel 68 van de wet van 2 mei 2002 (*Belgisch Staatsblad* van 11 december 2002).

Het enige artikel van die wet bepaalt dat aan een machtiging of een goedkeuring onderworpen schenkingen ten bate van een rechtspersoon voorlopig kunnen worden aanvaard. Via de voorlopige aanvaarding kan de begunstigde de schenker laten weten dat hij de schenking wil aannemen, hoewel hij nog geen machtiging of goedkeuring heeft ontvangen. Vanaf dat tijdstip is de schenker derhalve gebonden door zijn schenkingsaanbod. Die werkwijze kan nog dienstig zijn, op voorwaarde dat ze anders wordt geformuleerd en bovendien rekening wordt gehouden met de huidige voorschriften inzake de onroerende publiciteit.

La possibilité d'une acceptation provisoire est applicable tant à des personnes morales de droit public qu'à des personnes morales de droit privé (appelées dans la loi de 1931 "personnes civiles"). Elle peut donc être utile aussi aux associations sans but lucratif, aux associations internationales sans but lucratif et aux fondations, qui ont toutes encore besoin d'une autorisation pour accepter une donation (la nécessité d'une autorisation n'a été abrogée que pour les legs). Elle a donc sa place dans le code civil.

Le texte des articles 4.143 et 4.161 devrait donc être amendé en ce sens. À cette occasion sera suggéré aussi, à la demande de Fednot et du professeur Jan Bael, de confirmer l'obligation de transcription pour l'acte séparé par lequel une donation immobilière est acceptée. Elle pourrait être insérée à l'article 4.165 proposé et réécrit, puisque son contenu actuel est inadéquat comme il a été relevé ci-dessus.

Quant à la référence aux "congrégations ou maisons hospitalières de femmes, régies par le décret impérial du 18 février 1809 relatif aux congrégations ou maisons hospitalières de femmes, et aux séminaires, régis par le décret impérial du 6 novembre 1813 sur la conservation et administration des biens que possède le clergé dans plusieurs parties de l'Empire", le Conseil d'État suggère de vérifier s'il existe encore des institutions soumises à cette législation. Si en effet de telles institutions existent encore, de deux choses l'une: soit ces institutions ont la personnalité civile et la référence aux personnes morales les englobe; soit ces institutions n'ont pas la personnalité civile et ne peuvent être les bénéficiaires de libéralités, de sorte qu'il n'y a pas lieu de s'y référer. Le texte de l'article 4.143 sera amendé en ce sens.

Le Conseil d'État relève à juste titre que la nécessité de l'acceptation d'une libéralité au profit d'un centre public d'aide sociale [à corriger dans la version française par: centre public d'action sociale] est inutile. D'une part elle traite de l'acceptation, ce qui n'est pas l'objet de l'article 4.143; d'autre part elle mentionne une règle évidente et déjà inscrite ailleurs.

Des amendements ont donc été rédigés pour reformuler l'article 4.143, sous l'intitulé "Personnes morales", et pour compléter l'article 4.161 qui maintient son intitulé

De mogelijkheid van een voorlopige aanvaarding geldt voor zowel publiekrechtelijke als privaatrechtelijke rechtspersonen (laatstgenoemde categorie wordt in de wet van 1931 aangeduid met de bewoordingen "andere rechtspersonen"). Ze kan dus ook dienstig zijn voor verenigingen zonder winstoogmerk, internationale verenigingen zonder winstoogmerk en stichtingen, want voor hen is actueel nog een machtiging vereist voor de aanvaarding van een schenking (het vereiste van een machtiging werd alleen voor de legaten opgeheven). Het is dus een bepaling die nuttig in het Burgerlijk Wetboek kan worden opgenomen.

Derhalve zullen de artikelen 4.143 en 4.161 in die zin worden geamendeerd. Van de gelegenheid wordt gebruik gemaakt om, naar aanleiding van een suggestie van Fednot en van professor Jan Bael, te bevestigen dat ook de overschrijving van de afzonderlijke akte van aanvaarding voor een onroerende schenking verplicht is. Die verplichting zou kunnen worden opgenomen in het voorgestelde en herschreven artikel 4.165, aangezien, zoals hoger werd vermeld, de thans vigerende inhoud ervan niet meer relevant is.

Met betrekking tot de "congregaties of huizen van ziekenverplegende vrouwen, geregeld door het keizerlijk decreet van 18 februari 1809 betreffende de congregaties of huizen van ziekenverplegende vrouwen" en de "seminaries, geregeld door het keizerlijk decreet van 6 november 1813 op de bewaring en het beheer van de goederen welke de geestelijkheid in verschillende delen van het keizerrijk bezit", suggereert de Raad van State om na te gaan of er nog instellingen bestaan die aan die wetgeving onderworpen zijn. Indien er inderdaad nog dergelijke instellingen bestaan, zijn er twee mogelijkheden: ofwel hebben die instellingen rechtspersoonlijkheid en vallen zij onder de verwijzing naar de rechtspersonen, ofwel hebben zij geen rechtspersoonlijkheid en kunnen zij geen schenkingen ontvangen, waardoor er ook niet naar moet worden verwezen. De inhoud van artikel 4.143 zal in die zin worden geamendeerd.

De Raad van State merkt terecht op dat het niet dienstig is te vermelden dat schenkingen aan een openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn moeten worden aanvaard. Niet alleen valt die regel buiten het bestek van artikel 4.143 omdat hij betrekking heeft op de aanvaarding, maar hij is bovendien voor de hand liggend en ook elders te vinden. In de Franse versie zou trouwens de term "*centre public d'action sociale*" moeten worden opgenomen, in plaats van "*centre public d'aide social*".

Er werden derhalve amendementen opgesteld ter herformulering van artikel 4.143 (met als opschrift "Rechtspersonen") en ter aanvulling van artikel 4.161

“Nécessité d’une acceptation”. Il est renvoyé aux amendements n^{os} 90 et 91 à ce sujet.

Enfin, un amendement a été rédigé pour abroger la loi du 12 juillet 1931: il s’agit de l’amendement n^o 126.

Art. 4.250 proposé

Le Conseil d’État conseille une adaptation afin de mettre le texte de cette disposition en conformité avec les notions et les modalités de calcul des délais conformément aux dispositions de la proposition de loi “portant le Livre 1^{er} “Dispositions générales” du Code civil” (DOC 55 1805/001).

Il est renvoyé à l’amendement n^o 109.

3. Actualisation de la proposition

Le Conseil d’État a rappelé que depuis le dépôt de la proposition, le 20 mai 2020, des modifications ont été apportées par la loi à certaines dispositions de l’ancien Code civil. Il s’agit plus précisément de l’article 784/1 de l’ancien Code civil, modifié par l’article 82 de la loi du 31 juillet 2020 portant dispositions urgentes diverses en matière de justice, et de l’article 972 de l’ancien Code civil, modifié par l’article 75 de cette même loi.

Pour l’article 784/1, un paragraphe 3 doit être ajouté à l’article 4.40. Pour l’article 972, le paragraphe 2 de l’article 4.183 doit être remplacé. L’article 1 185 du code judiciaire doit être adapté en conséquence.

Il est renvoyé aux amendements n^{os} 128 et 129 à ce sujet.

C. Fednot

Mme Casman répartit les observations de Fednot en sept catégories, en fonction de la nature et de l’ampleur de la réponse à laquelle elles donnent lieu: (1) Les inexactitudes qui appellent une correction, et donc requièrent un amendement, et pour lesquelles aucune explication supplémentaire n’est requise; (2) Les observations qui requièrent une modification pour des raisons de fond, et pour lesquelles une explication supplémentaire est fournie, et, dans ce contexte, les questions à approfondir relatives à (3) les formalités pour une donation, (4) les avantages matrimoniaux, (5) le solde d’une succession bénéficiaire, et (6) la preuve de la qualité d’héritier; et,

(dat het opschrift “Vereiste van aanvaarding” behoudt). Dienaangaande wordt verwezen naar de amendementen nrs. 90 tot 91.

Tot slot werd een amendement opgesteld ter opheffing van de wet van 12 juli 1931, namelijk amendement nr. 126.

Voorgesteld art. 4.250

De Raad van State adviseert de tekst aan te passen, teneinde die bepaling in overeenstemming te brengen met de begrippen en de berekeningswijze van de termijnen, zoals opgenomen in het wetsvoorstel houdende Boek 1 “Algemene bepalingen” van het Burgerlijk Wetboek (DOC 55 1805/001).

Er wordt verwezen naar amendement nr. 109.

3. Actualisering van het wetsvoorstel

De Raad van State heeft erop gewezen dat sinds de indiening van het wetsvoorstel op 20 mei 2020 bij wet wijzigingen werden aangebracht aan sommige bepalingen van het oude Burgerlijk Wetboek. Het betreft meer bepaald artikel 784/1 oud Burgerlijk Wetboek, gewijzigd bij artikel 82 van de wet van 31 juli 2020 houdende diverse dringende bepalingen inzake justitie, alsook artikel 972 oud Burgerlijk Wetboek, gewijzigd bij artikel 75 van dezelfde wet.

Met betrekking tot artikel 784/1 moet een § 3 worden toegevoegd aan artikel 4.40 en met betrekking tot artikel 972 moet § 2 van artikel 4.183 worden vervangen. Artikel 1 185 van het Gerechtelijk Wetboek moet dienovereenkomstig worden aangepast.

Dienaangaande wordt verwezen naar de amendementen nrs. 128 en 129.

C. Fednot

Mevrouw Casman verdeelt de opmerkingen van Fednot onder in zeven categorieën, afhankelijk van de aard en de omvang van het antwoord waartoe ze aanleiding geven: (1) Onnauwkeurigheden die om een rechtzetting vragen, en dus tot amendering leiden, en waarvoor geen nadere toelichting is vereist, (2) Opmerkingen die om inhoudelijke redenen tot amendering leiden, en waarvoor wel nadere toelichting wordt gegeven, en in deze context, de nog nader te onderzoeken vragen rond, (3) de vormvereisten voor een schenking, (4) de huwelijksvoordelen, (5) het saldo van een beneficiaire nalatenschap, (6) het bewijs van erfgenaamschap; ten

enfin, (7) Les observations qui requièrent à une explication supplémentaire, sans nécessiter de modification.

Les observations relatives aux registres centraux ont déjà été intégrées. Les dispositions concernant ces registres centraux ont été entièrement reformulées en concertation avec Fednot.

1. Imprécisions faisant l'objet d'amendements "techniques"

Ces imprécisions ont pour la plupart également été signalées et listées par d'autres experts. Cela démontre que les experts ont lu le texte déposé de façon très approfondie et qu'ils se sont non seulement penchés sur le contenu et la portée des articles proposés, mais ont également formulé des remarques très utiles pour pouvoir soumettre une codification de haute qualité à l'approbation du Parlement.

Les amendements techniques qui tendent à rectifier ces imprécisions portent principalement sur une adaptation de la terminologie, qui n'avait pas été mise à jour de manière complètement uniforme, sur l'ajout de mots manquants ou sur la suppression de mots redondants, sur l'adaptation de l'intitulé d'un article au contenu de celui-ci, etc.

Tous ces points ont été rectifiés dans une série d'amendements "techniques". Il est renvoyé à cet égard au commentaire des articles.

2. Observations faisant l'objet d'amendements de fond

Article 2.3.2, alinéa 3, proposé:
clause Valkeniers:
droit d'habitation durant une période de 6 mois

FedNot attire l'attention sur les modifications qui ont été apportées à cet article, après la réforme du droit successoral en 2017-2018, à la suite de l'instauration du livre 3 "Les biens" du Code civil. Il est permis de se demander si la terminologie utilisée dans cet article ne devrait pas être adaptée en ce qui concerne le droit d'usufruit incessible sur les *meubles meublants qui garnissent le bien*. En effet, le texte limite cette notion à "ce qui est nécessaire à son titulaire et à sa famille". Il s'ensuit que le survivant risque d'entrer en conflit avec les héritiers du conjoint prémourant qui pourraient invoquer qu'il n'a pas besoin de l'intégralité du mobilier et qui pourraient dès lors troubler l'exercice de son usufruit limité. Cela serait contraire à l'intention du législateur, qui était principalement de garantir au survivant la jouissance paisible du logement familial meublé et équipé durant une période de 6 mois suivant le décès.

slotte (7) Opmerkingen die tot nadere toelichting leiden, zonder dat amendering vereist is.

De opmerkingen met betrekking tot de centrale registers werden reeds verwerkt. De bepalingen inzake deze centrale registers werden in overleg met Fednot volledig herschreven.

1. Onnauwkeurigheden die leiden tot "technische" amendementen

Deze onnauwkeurigheden werden meestal ook door andere experts opgemerkt en opgelijst, wat aantoont dat de experts heel grondig de ingediende tekst hebben nagelezen, en dat hun opmerkingen, naast degene die veel meer op de inhoud en de draagwijdte van de voorgestelde wetsartikelen gericht zijn, ook bijzonder nuttig zijn om een kwaliteitsvolle codificatie ter goedkeuring aan het Parlement te kunnen voorleggen.

De technische amendementen die deze onnauwkeurigheden rechtzetten, leiden vooral tot aanpassing van de terminologie, omdat ze hier en daar nog niet volledig uniform was bijgewerkt; tot toevoeging van ontbrekende woorden of weglating van overvloedige woorden; tot aanpassing van het opschrift van een artikel aan de inhoud van het artikel; enz.

Ze zijn allemaal in een hele reeks "technische" amendementen rechtgezet, waarvoor wordt verwezen naar de artikelsgewijze bespreking.

2. Opmerkingen die om inhoudelijke redenen tot amendering leiden

Voorgesteld art. 2.3.2, derde lid:
Valkeniersclausule:
recht van bewoning gedurende 6 maanden

FedNot vestigt de aandacht op de wijzigingen die dit artikel heeft ondergaan, na de hervorming van het erfrecht in 2017-2018, als gevolg van de invoering van boek 3 BW "Goederen". De vraag rijst of de bewoordingen in dit artikel niet moeten worden herzien wat het onoverdraagbaar recht van vruchtgebruik op de *inboedel* betreft. Dit wordt in de tekst immers "beperkt tot wat noodzakelijk is voor zijn titularis en zijn gezin". Hiermee is er voor de langstlevende een potentieel risico van conflicten met de erfgenamen van de eerst overleden echtgenoot, die zouden willen inroepen dat de langstlevende niet de hele inboedel nodig heeft en de uitoefening van haar beperkt vruchtgebruik daarom zouden verstoren. Dit zou tegen de bedoeling ingaan van de wetgever die de langstlevende vooral wilde verzekeren van het rustig genot van de bemeubelde en ingerichte gezinswoning gedurende 6 maanden na het overlijden.

Il s'agit d'une observation pertinente qui fait l'objet de l'amendement n° 36.

La question de savoir s'il y a lieu de conserver dans cet article 2.3.2. les termes "droit d'habitation" pour ce qui est du logement familial a également été posée. En effet, depuis l'instauration du livre 3 "Les biens" du Code civil, ce droit d'habitation n'est plus qu'une modalité de l'usufruit. Il convient de répondre par l'affirmative à cette question: le droit accordé par cet article 2.3.2 n'est pas plus étendu que l'usufruit limité et incessible qui confère uniquement le droit d'habitation, conformément à la volonté du législateur de 2018.

Art. 2.3.8, § 2, proposé:

inventaire dressé en cas de modification du régime matrimonial pendant le mariage

FedNot et le professeur Jan Bael (UGent) demandent à juste titre qu'il soit précisé que l'inventaire doit précéder l'acte de modification. L'amendement n° 40 tient compte de cette observation.

Il n'est pas nécessaire de confirmer dans le § 2 que si l'un des époux demande un inventaire alors que cela n'est pas requis par la loi, cet inventaire doit être constaté par acte notarié. Les époux devront en tout cas décider ensemble s'il y a lieu ou non de dresser un inventaire, s'il y a lieu ou non de dresser un inventaire sur déclaration et s'il y a lieu ou non de dresser un inventaire notarié. Aucun d'eux ne peut y être contraint. Il ne sert donc à rien de leur imposer une obligation en la matière.

Art. 2.3.49 proposé:

acquiescement d'une dette de récompense

Cet article modifie les règles applicables en matière de règlement des récompenses. Cette disposition a été critiquée par la quasi-totalité des experts. Il s'indique dès lors d'adapter le texte proposé afin de tenir compte de ces critiques. Les observations formulées évoquent principalement la crainte que l'époux qui a droit à une récompense et qui peut prélever à cet effet un bien de la masse puisse choisir de façon autonome et indépendante *quel bien* il va prélever (art. 2.3.49, § 2). Une situation similaire pourrait du reste se présenter en ce qui concerne le prélèvement par l'époux du débiteur d'une récompense due au patrimoine commun (art. 2.3.49, § 1^{er}).

L'amendement n° 46 tend à exclure ce problème d'interprétation.

Deze opmerking is terecht en maakt het voorwerp uit van amendement nr. 36.

De vraag is ook gesteld of in dit artikel 2.3.2 de term "recht van bewoning" moet worden behouden, voor wat de gezinswoning zelf betreft. Dit recht van bewoning is immers door de invoering van boek 3 BW "Goederen" nog slechts een modaliteit van het vruchtgebruik. Het antwoord is bevestigend: het door dit artikel 2.3.2 toegekende recht reikt immers niet verder dan het beperkte en onoverdraagbare vruchtgebruik dat enkel het recht op bewoning verleent, zoals door de wetgever van 2018 gewenst.

Voorgesteld art. 2.3.8, § 2:

boedelbeschrijving bij wijziging huwelijksstelsel tijdens het huwelijk

FedNot alsook professor Jan Bael (UGent) vragen terecht om te verduidelijken dat de boedelbeschrijving de akte van wijziging moet voorafgaan. Amendement nr. 40 komt aan deze opmerkingen tegemoet.

De gevraagde bevestiging in paragraaf 2 dat, indien een van de echtgenoten vraagt om een boedelbeschrijving te maken, terwijl dit wettelijk niet vereist is, deze boedelbeschrijving dan ook notarieel moet worden verleden, wordt niet opgenomen. De echtgenoten zullen hoe dan ook moeten overeenkomen over het al of niet opmaken van een boedelbeschrijving, het al of niet opmaken van een boedelbeschrijving op verklaring, en het al of niet opmaken van een notariële boedelbeschrijving. Geen van hen kan daartoe gedwongen worden. Het heeft dus geen zin om dit op te leggen.

Voorgesteld art. 2.3.49:

voldoening van een vergoedingsschuld

De bestaande regels voor de verrekening van vergoedingen zijn in dit artikel gewijzigd. Zowat alle experts hebben hierop kritiek geuit. Het is dan ook aangewezen om de voorgestelde tekst aan te passen om deze kritiek op te vangen. Het moeilijke punt blijkt de vrees te zijn dat de echtgenoot die op een vergoeding gerechtigd is en hiervoor een goed uit de boedel mag vooruitnemen, zelfstandig en onafhankelijk zou kunnen kiezen *welk goed* hij daarvoor zal voorafnemen (art. 2.3.49, § 2). Hetzelfde zou zich overigens kunnen voordoen met de vooruitneming door de echtgenoot van de schuldenaar van een vergoeding die aan het gemeenschappelijk vermogen verschuldigd is (art. 2.3.49, § 1).

Amendement nr. 46 wordt ingediend om dit interpretatieprobleem uit te sluiten.

Articles 4.24, § 2, et 4.25, § 2, proposés

Fednot demande qu'il soit précisé dans les articles 4.24 et 4.25 que le droit d'usufruit du survivant sur les biens faisant l'objet d'un droit de retour relève des règles ordinaires applicables à son usufruit successoral et qu'il ne lui est pas octroyé en tant qu'usufruit successoral anomal.

Il s'agit d'une demande pertinente qui a donné lieu au dépôt des amendements n^{os} 53, 54, 57 et 58.

Art. 4.27, § 3, proposé

Fednot, le professeur Jan Bael (UGent) et l'unité de droit familial de l'ULB demandent qu'il soit précisé dans cet article à quelle dévolution concrète de la succession mène la distinction opérée entre la ligne paternelle et la ligne maternelle lorsque des demi-frères et demi-soeurs viennent également à la succession.

Il s'agit d'une demande pertinente qui a donné lieu au dépôt de l'amendement n^o 60.

Art. 4.83, § 2, alinéa 1^{er}, proposé

Fednot et d'autres experts soulignent l'ambiguïté de la formulation de cette phrase. Cette remarque est justifiée. Il convient de préciser que, quoi qu'il en soit, les libéralités au conjoint ou au cohabitant légal ne sont pas susceptibles de rapport, autrement dit, que le rapport ne peut pas être instauré conventionnellement ni par testament. L'amendement n^o 73 est présenté à cet effet.

Art. 4.258, § 2, proposé:
survenance de nouveaux héritiers

Fednot et d'autres experts attirent l'attention sur le fait que, dans cet article également, les conséquences pour le conjoint survivant de la survenance de nouveaux héritiers devraient être mentionnées, comme c'est déjà le cas à l'art. 1100/7, § 8, alinéa 3.

Il est répondu à cette observation justifiée dans l'amendement n^o 112.

Voorgesteld art. 4.24, § 2, en 4.25, § 2

Fednot vraagt om in de artikelen 4.24 en 4.25 te verduidelijken dat het recht van vruchtgebruik van de langstlevende op de goederen die het voorwerp zijn van een recht van terugkeer, onder de gewone regels van zijn gewoon erfrechtelijk vruchtgebruik valt, en hem niet als anomaal erfrechtelijk vruchtgebruik wordt toegekend.

Deze vraag is terecht en heeft aanleiding tot de indiening van de amendementen nrs. 53, 54, 57 en 58.

Voorgesteld art. 4.27, § 3

Fednot, professor Jan Bael (UGent) en de *unité de droit familial* van de ULB vragen om in dit artikel te verduidelijken tot welke concrete toewijzing van de nalatenschap het onderscheid tussen de vaderlijke lijn en de moederlijke lijn leidt, wanneer ook halfbroers en halfzussen tot de nalatenschap komen.

Deze terechte opmerking heeft aanleiding gegeven tot amendement nr. 60.

Voorgesteld art. 4.83, § 2, eerste lid

Fednot en andere experts wijzen op de onduidelijkheid van de formulering van deze zin. Deze opmerking is terecht. Er moet worden verduidelijkt dat er hoe dan ook van inbreng van giften aan de echtgenoot of wetelijk samenwonende partner geen sprake kan zijn, m.a.w. dat de inbreng ook conventioneel of testamentair niet kan worden ingevoerd. Amendement nr. 73 wordt hiertoe ingediend.

Voorgesteld art. 4.258, § 2:
later opdagende erfgenamen

Fednot en andere experts vestigen er de aandacht op dat ook in dit artikel de gevolgen van het later opdagen van erfgenamen voor de langstlevende echtgenoot moeten worden vermeld, zoals dit in reeds in art. 1100/7, § 8, derde lid was bepaald.

Aan deze terechte opmerking wordt bij wege van amendement nr. 112 tegemoetgekomen.

3. Formalités pour une donation

Art. 4.158 proposé:
formalité pour une donation

L'article 931 de l'ancien Code civil prévoit ce qui suit: "Tous actes portant donation entre-vifs seront passés devant notaires, dans la forme ordinaire des contrats; et il en restera minute, sous peine de nullité."

L'article 4.158 proposé est rédigé comme suit: "Toute donation directe, sauf le don manuel, est constatée par acte notarié."

Fednot s'oppose fermement à cette modification et y voit une source de conflits, d'insécurité juridique, de problèmes d'interprétation et de développements imprévisibles et indésirables. De la discussion approfondie avec Fednot sur ce sujet, il ressort ce qui suit.

— Tout le monde sait et accepte que le texte actuel de l'article 931 de l'ancien Code civil ne reflète pas le droit actuel sur les formalités en matière de donations. Toutes les donations ne sont pas constatées devant notaire. Ce n'est certainement pas le cas des dons manuels, des donations indirectes ou des donations déguisées.

— Cependant, personne ne peut donner une définition précise d'une donation indirecte. Pour définir une donation indirecte, la doctrine et la jurisprudence actuelles font généralement référence à l'"instrument neutre" par lequel la donation est faite, c'est-à-dire un instrument qui peut être utilisé à la fois pour une opération à titre gratuit et pour une opération à titre onéreux. En outre, il est parfois exigé que l'instrument "n'indique pas le but exact pour lequel il est utilisé, car cela le priverait de sa neutralité" —, insistant ainsi (à tort) pour que la cause réelle des opérations reste secrète. Cela conduit à un estompage totalement inacceptable de la distinction entre une donation indirecte et une donation déguisée.

— En outre, l'essence d'un acte juridique ne devrait pas être définie en faisant référence à l'instrument qui lui donne naissance. De plus, la notion d'"instrument neutre" est, en tout état de cause, insuffisante pour saisir l'essence d'une donation indirecte, puisqu'une donation directe est effectuée au moyen d'un acte notarié, qui est également un instrument neutre puisqu'il peut être utilisé aussi bien pour une opération à titre gratuit que pour une opération à titre onéreux. En outre, toute stipulation pour autrui peut donner lieu à une donation

3. Vormvereisten voor een schenking

Voorgesteld art. 4.158:
vormvereiste voor een schenking

Artikel 931 oud BW bepaalt "Alle akten houdende schenking onder de levenden worden verleden voor notaris, in de gewone contractvorm; en daarvan wordt, op straffe van nietigheid, een minuut gehouden."

Het voorgestelde art. 4.158 luidt als volgt: "Elke rechtstreekse schenking, behalve de handgift, wordt vastgesteld bij notariële akte."

Fednot is sterk tegen deze wijziging gekant en ziet hierin een bron van conflicten, rechtsonzekerheid, interpretatieproblemen, en niet in te schatten en ongewenste ontwikkelingen. Uit de met Fednot hierover uitvoerig gevoerde bespreking, is het volgende gebleken.

— Iedereen weet en aanvaardt dat de huidige tekst van artikel 931 oud BW niet weergeeft wat het actuele recht omtrent vormvereisten voor schenkingen inhoudt. Niet alle schenkingen worden notarieel vastgesteld. Dat gebeurt alvast niet voor handgiften, evenmin voor onrechtstreekse schenkingen, noch voor vermomde schenkingen.

— Niemand kan evenwel een onrechtstreekse schenking trefzeker omschrijven. Om een onrechtstreekse schenking te definiëren, wordt in de actuele rechtsleer en rechtspraak meestal verwezen naar het "neutraal instrument" waarmee de schenking tot stand wordt gebracht, d.w.z. een instrument dat zowel voor een verrichting onder kosteloze titel als voor een verrichting onder bezwarende titel kan worden gebruikt. Daarbij wordt bovendien soms ook vereist dat het instrument "niet zou aangeven waar het exact voor wordt aangewend, want dan zou de neutraliteit ervan verdwijnen" — waarmee dus (zeer ten onrechte) wordt aangedrongen op het geheim houden van de eigenlijke oorzaak van de verrichtingen. Dit leidt tot een totaal af te wijzen vervaging van het onderscheid tussen een onrechtstreekse en een vermomde schenking.

— Overigens zou de essentie van een juridische handeling niet mogen worden omschreven door te verwijzen naar het instrument waarmee ze tot stand wordt gebracht. Het begrip "neutraal instrument" is bovendien hoe dan ook ontoereikend om de essentie van een onrechtstreekse schenking weer te geven, nu een rechtstreekse schenking tot stand komt door een notariële akte, die ook een neutraal instrument is vermits het evengoed kan dienen voor een verrichting onder kosteloze titel, als voor een verrichting onder bezwarende titel. Bovendien kan elk

indirecte, sans qu'il soit nécessaire d'utiliser un "instrument neutre" à cette fin.

— Il faudrait peut-être plutôt veiller à fournir une définition pertinente de la donation directe. L'essence de la donation directe réside en ceci: la donation est directe lorsque le donateur transmet un bien ou un droit patrimonial directement et "à l'identique" de son patrimoine au patrimoine du donataire (cette définition est également utilisée par le professeur Alain Verbeke (KU Leuven)), même si cette transmission est assortie de modalités (charges et conditions) que le donateur y attache et qui affectent les pouvoirs du donataire à l'égard du bien donné.

Dans le cas d'une donation indirecte, il n'y a pas d'"identité" ou de "correspondance" entre l'objet donné et l'objet reçu. En effet, soit la donation est effectuée par l'intermédiaire d'un tiers (la banque, la compagnie d'assurance-vie, le cocontractant qui, en raison d'une stipulation pour autrui, s'acquittera d'une charge en faveur du donataire indirect). Soit parce que le donateur renonce à un élément de son patrimoine au profit du donataire qui ne reçoit pas directement cet élément de son patrimoine (par exemple, en cas de remise de dette: le donateur renonce au droit d'exiger le paiement de ce qui lui est dû mais ne transmet pas d'élément de son patrimoine au donataire).

Un don manuel est donc aussi une donation directe: le même bien passe directement, par sa tradition (remise matérielle), du patrimoine du donateur à celui du donataire. Il est unanimement admis qu'un don manuel peut être effectué sans acte notarié. La transmission (remise matérielle du bien) ou sa délivrance, qui confère au bénéficiaire possession du bien, lui confère également le droit de propriété sur ce bien.

D'où la formulation de l'article 4.158 initialement proposé: Toute donation directe, sauf le don manuel, est constatée par acte notarié.

— Cependant, les observations formulées par Fednot mettent en évidence un autre problème sous-jacent concernant les formalités requises pour une donation. En particulier, la question se pose de savoir pourquoi une donation directe doit être constatée par acte notarié, et que cette exigence ne vaut pas pour une donation indirecte. Comment peut-on soutenir que, pour protéger les intérêts tant du donateur que du donataire, la réalisation d'une donation directe nécessite l'intervention,

beding ten behoeve van een derde een onrechtstreekse schenking verwezenlijken, zonder dat er sprake moet zijn van een hiervoor te hanteren "neutraal instrument".

— Wellicht moet er eerder aandacht gaan naar een werkzame definitie van een rechtstreekse schenking. De essentie van een rechtstreekse schenking is hierin gelegen: de schenking is rechtstreeks wanneer de schenker een goed of vermogensrecht rechtstreeks en "identiek" uit zijn vermogen overdraagt naar het vermogen van de begiftigde (deze omschrijving worden eveneens door professor Alain Verbeke (KU Leuven) gehanteerd), ook al gaat die overdracht gepaard met modaliteiten (lasten en voorwaarden) die de schenker daaraan verbindt en die hun weerslag hebben op de bevoegdheden van de begiftigde met betrekking tot het geschonken goed.

Bij een onrechtstreekse schenking is er van een dergelijke "identiteit" of "overeenstemming" tussen het geschonken en het gekregen voorwerp geen sprake. Ofwel wordt de schenking immers verwezenlijkt via een derde (de bank, de levensverzekeringsmaatschappij, de medecontractant die omwille van een beding ten behoeve van een derde een last ten voordele van de onrechtstreeks begiftigde zal nakomen). Ofwel ziet de schenker van een vermogenselement af ten voordele van de begiftigde die dat vermogenselement niet rechtstreeks verkrijgt (bijvoorbeeld bij kwijtschelding van een schuld: de schenker doet afstand van het recht om betaling te eisen van wat hem verschuldigd is maar draagt geen vermogenselement aan de begiftigde over).

Een handgift is dus ook een rechtstreekse schenking: hetzelfde goed gaat rechtstreeks, door overhandiging, van het vermogen van de schenker naar het vermogen van de begiftigde. Voor de handgift wordt unaniem aanvaard dat ze zonder notariële akte kan worden verwezenlijkt. De overhandiging of levering die de feitelijke macht over de zaak aan de begunstigde verleent, kent hem meteen ook het eigendomsrecht op die zaak toe.

Vandaar de formulering in het oorspronkelijk voorgestelde artikel 4.158: Elke rechtstreekse schenking, behalve de handgift, wordt vastgesteld bij notariële akte.

— De door Fednot gemaakte opmerkingen wijzen evenwel op een ander, onderliggend probleem met betrekking tot de vereiste vormvoorwaarden voor een schenking. Het gaat met name om de vraag waarom een rechtstreekse schenking wel, en een onrechtstreekse schenking niet, notarieel moet worden vastgesteld. Hoe kan men inderdaad stellen dat de totstandkoming van een rechtstreekse schenking, ter bescherming van de belangen van de schenker en van de begiftigde, de

les conseils et l'assistance d'un notaire, mais que cela n'est pas nécessaire pour une donation indirecte?

— Si l'on estime que la règle selon laquelle les donations ne doivent pas toutes être constatées par acte notarié peut être maintenue, la distinction entre les donations directes et les donations indirectes n'est pas un critère fondamental à cet égard, mais elle est un critère praticable.

Il ne serait en effet pas socialement défendable d'en revenir à une lecture littérale de l'article 931 de l'ancien Code civil, et dès lors d'exiger un acte notarié pour toute donation. Cela signifierait en effet que les dons manuels, les dons bancaires, les contrats d'assurance sur la vie qui sont conclus dans l'intention de faire une donation, etc. ne pourraient dorénavant plus être constatés que par un acte notarié. Un tel point de vue ne recueille aucune adhésion.

— Quelle est la meilleure approche à adopter à cet égard dans le cadre de cette codification? Il existe principalement deux pistes possibles à envisager.

Soit conserver autant que possible le texte actuel de l'article 931 de l'ancien Code civil afin d'indiquer que le législateur ne souhaite rien changer à l'état actuel du droit sur cette question, en sachant que ce texte continuera à être interprété *contra legem*, comme c'est le cas actuellement.

Soit adapter le texte actuel tel qu'il figurait initialement dans la proposition de loi, afin de refléter l'état actuel du droit de manière plus explicite. La définition de ce qu'est une donation directe, en renvoyant à la transmission directe de patrimoine entre le donateur et le donataire, peut alors figurer soit dans le texte de la loi, soit simplement dans les développements (de manière à encore laisser une marge pour une évolution ultérieure sous l'impulsion de la doctrine et de la jurisprudence). La discussion relative à ce point n'est donc pas terminée.

— Quoi qu'il en soit, les mots "à peine de nullité" doivent être insérés dans le texte de l'article 4.158. Ces mots confirment en effet que le contrat de donation est un contrat formel ou solennel. La nécessité d'ajouter explicitement cette sanction découle d'ailleurs également de l'article 5.29, alinéa 3, proposé de la proposition de loi du 24 février 2021 portant le Livre 5 "Les obligations" du Code civil (DOC 55 1806/001) rédigé comme suit: "En l'absence d'accomplissement des formalités requises, le contrat formel est nul lorsque cette sanction résulte de la loi ou du contrat."

tussenkomst, het advies en de bijstand van een notaris vereist, maar dat dit voor een onrechtstreekse schenking niet nodig zou zijn?

— Indien men oordeelt dat de regel mag behouden worden dat niet alle schenkingen notarieel moeten worden vastgesteld, is het onderscheid tussen rechtstreekse en onrechtstreekse schenkingen hiervoor geen fundamenteel, maar wel een praktisch hanteerbaar criterium.

Het zou immers maatschappelijk niet verdedigbaar zijn om terug te keren naar de letterlijke lezing van artikel 931 oud BW, en dus om voor elke schenking een notariële akte te eisen. Dit zou immers betekenen dat handgiften, bankgiften, levensverzekeringscontracten die met een intentie om te begiftigen worden gesloten, enz. voortaan enkel bij notariële akte zouden kunnen worden vastgesteld. Voor een dergelijk standpunt bestaat er geen enkel draagvlak.

— Hoe kan dit in het kader van deze codificatie dan het best worden aangepakt? Er zijn hoofdzakelijk twee mogelijke pistes te overwegen.

Ofwel de huidige tekst van artikel 931 oud BW zoveel mogelijk behouden om aan te geven dat de wetgever niets wil veranderen aan de huidige stand van het recht over deze vraag, in de wetenschap dat deze tekst verder *contra legem* zal worden geïnterpreteerd, zoals nu al het geval is.

Ofwel de huidige tekst aanpassen zoals oorspronkelijk in het wetsvoorstel opgenomen, om de huidige stand van het recht explicieter weer te geven. De omschrijving van wat een rechtstreekse schenking is, met verwijzing naar de rechtstreekse vermogensovergang tussen schenker en begiftigde, kan dan ofwel in de tekst van de wet, ofwel louter in de toelichting worden opgenomen (zodat er dan nog ruimte is voor verdere ontwikkeling onder impuls van rechtsleer en rechtspraak). De discussie over dit punt is dus nog lang niet beëindigd.

— Hoe dan ook moeten in de tekst van artikel 4.158 de woorden "op straffe van nietigheid" worden opgenomen. Daarmee wordt immers benadrukt dat het schenkingscontract een vormelijk of plechtig contract is. De noodzaak om deze sanctie expliciet toe te voegen, volgt overigens ook uit het voorgestelde art. 5.29, derde lid, van het wetsvoorstel van 24 februari 2021 houdende Boek 5 "Verbintenissen" van het Burgerlijk Wetboek (DOC 55 1806/001), dat als volgt luidt: "Bij gebrek aan vervulling van de vormvereisten, is het vormelijk contract nietig wanneer deze sanctie uit de wet of het contract voortvloeit."

Dans le même ordre d'idées, il est nécessaire, pour la convention matrimoniale également, d'ajouter les mots "à peine de nullité", dans l'article 2.3.6 proposé. L'amendement n° 38 est déposé à cet effet.

4. *Avantages matrimoniaux*

Art. 2.3.57 à 2.3.59 proposés

Fednot s'est, dans un premier temps, interrogée sur la nécessité d'inscrire, à l'occasion de la présente codification, une définition des avantages matrimoniaux. L'argument principal pour s'y opposer semble être que les débats sur cette définition ne sont pas clos, et qu'il n'est donc pas possible, selon FedNot, d'adopter une définition sur cette question qualifiée de particulièrement délicate.

Il semble cependant surtout que tous les débats relatifs à la notion d'avantage matrimonial et à son application sont essentiellement déterminés par le fait que le législateur n'a pas inscrit cette définition de manière explicite dans la loi de 2018. Il est donc grand temps de le faire, afin d'apporter sur cette question la sécurité juridique à laquelle ont droit tous ceux qui envisagent de faire appel à cette notion.

La définition permet de délimiter exactement la portée de la théorie des avantages matrimoniaux, et de clore les débats sur cette question. Elle permet d'établir avec certitude où s'arrête la liberté des époux qui envisagent de s'en prévaloir, et où commence la protection des enfants, pour lesquels il existe une double règle, la protection n'étant pas là même selon que ces enfants sont des enfants communs du couple ou des enfants nés d'une précédente union du conjoint prédécédé. Cette double règle a été confirmée et réinscrite dans la loi en 2018, sans aucune ambiguïté. Il n'est dès lors pas question, dans le cadre de la présente proposition de loi, de rouvrir le débat sur cet aspect-là de la théorie des avantages matrimoniaux. Il est seulement question d'en déterminer en termes explicites le champ d'application.

La définition proposée à l'article 2.3.57 est directement issue de l'article 1 429*bis* de l'ancien code civil qui avait été introduit, dans le cadre des dispositions relatives à l'indignité successorale, par le législateur de 2012 (donc antérieurement déjà aux réformes de 2017 et 2018).

Cette définition des avantages matrimoniaux doit valoir aussi pour déterminer les limites à l'intérieur desquelles les avantages matrimoniaux échappent à l'application des règles des donations. Il ne serait pas concevable qu'il

In lijn hiermee is het nodig om ook voor de huwelijks-overeenkomst, in het voorgestelde art. 2.3.6, de woorden "op straffe van nietigheid" toe te voegen. Hiertoe wordt amendement nr. 38 ingediend.

4. *Huwelijksvoordelen*

Voorgestelde art. 2.3.57 tot 2.3.59

Fednot heeft zich in eerste instantie afgevraagd of het naar aanleiding van de voorliggende codificatie nodig is een definitie van huwelijksvoordelen te formuleren. Het belangrijkste argument om hiervan af te zien, is kennelijk dat de besprekingen aangaande die definitie nog niet zijn afgerond. Het is bijgevolg volgens FedNot onmogelijk om een definitie van huwelijksvoordelen – een uiterst delicate materie – aan te nemen.

Het lijkt er echter vooral op dat alle debatten over het begrip huwelijksvoordeel en over de toepassing ervan op essentieel voortduren omdat de wetgever de definitie ervan niet expliciet in de wet van 2018 heeft opgenomen. Het is bijgevolg hoog tijd dat dit gebeurt, teneinde hierover de juridische zekerheid te scheppen waarop eenieder recht heeft die van plan is om op dit begrip een beroep te doen.

Met een definitie kan de theorie van de huwelijksvoordelen precies worden afgebakend en kunnen de debatten hierover worden gesloten. Een definitie bepaalt met zekerheid waar de vrijheid van de echtgenoten die zich erop willen beroepen eindigt, en waar de bescherming van de kinderen begint. Voor kinderen geldt er op het vlak van bescherming een dubbele regel: de beschermingsregels zijn anders voor de gemeenschappelijke kinderen van het echtpaar dan voor de kinderen die uit een vorige relatie van de vooroverleden echtgenoot zijn geboren. Die dubbele regel werd ondubbelzinnig bevestigd en in de wet van 2018 heringeschreven. Het kan dus niet de bedoeling zijn het debat over dat aspect van de theorie van de huwelijksvoordelen in het kader van dit wetsvoorstel te heropenen. Het is enkel zaak het toepassingsgebied ervan van expliciet te bepalen.

De definitie die in artikel 2.3.57 wordt voorgesteld, spruit rechtstreeks voort uit artikel 1 429*bis* van het oud Burgerlijk Wetboek, dat de wetgever in 2012 (dus nog vóór de hervormingen van 2017 en 2018) had ingevoerd in het kader van de bepalingen met betrekking tot de onwaardigheid om te erven.

Die definitie van huwelijksvoordelen moet eveneens gelden om de grenzen te bepalen waarbinnen huwelijksvoordelen ontsnappen aan de toepassing van de regels met betrekking tot schenkingen. Het mag niet zo zijn dat

y ait plusieurs définitions des avantages matrimoniaux selon les circonstances où il est fait appel à cette notion.

Une difficulté particulière est cependant née, suite aux réformes de 2017 et 2018, le législateur ayant décidé que les règles relatives aux avantages matrimoniaux doivent s'appliquer "*par analogie*" aux clauses de la convention matrimoniale pouvant, dans un régime de séparation de biens, créer un avantage matrimonial (art. 1 469 § 1^{er}, al. 4, de l'ancien code civil, art. 2.3.64, § 1^{er}, proposé). Cette "analogie" fait débat. La question est également soulevée par le professeur Jan Bael et par l'unité de droit familial de l'ULB.

Fednot a, à l'issue des discussions engagées avec elle sur ces questions, admis l'impérieuse nécessité d'une définition des avantages matrimoniaux inscrites dans la loi, mais en même temps insisté sur la tout aussi impérieuse nécessité de mieux expliquer le sens de cette application "par analogie".

C'est pourquoi la définition des avantages matrimoniaux, inscrites à l'art. 2.3.57, ainsi que les modalités de son application, telles que prévues en régime de communauté à l'article 2.3.58 et à l'article 2.3.59 (reprenant les articles 1 429*bis*, 1 458, 1 464 et 1 465 de l'ancien code civil), devraient être réécrites. Elles pourraient alors valoir de manière identique dans tous les régimes matrimoniaux. Leur application en régime de séparation de biens ne nécessiterait plus le recours à l'analogie, mais découlerait directement de la définition même des avantages matrimoniaux. Le texte de l'article 2.3.64 proposé serait amendé en ce sens: les mots "par analogie" n'y figureraient plus.

Par l'effet de cette réécriture, les avantages matrimoniaux ne sont plus définis par référence au régime de communauté, mais en fonction de tout régime matrimonial. Cette définition serait dès lors applicable à l'identique dans un régime de communauté et dans un régime de séparation de biens.

Il est possible de le faire sans modifier en rien les acquis législatifs en la matière. La théorie des avantages matrimoniaux en régime de communauté est déjà fondée sur la distinction à faire entre d'une part, les "biens présents et futurs" des époux, c'est-à-dire les biens qu'un des époux possédait avant le mariage et ceux qu'il a acquis pendant le mariage à titre gratuit, par succession ou libéralité, et d'autre part, les "économies réalisées pendant le mariage", sur les revenus des époux, ainsi que

huwelijksvoordelen verschillend worden gedefinieerd naargelang van de omstandigheden waarin dit begrip wordt gebruikt.

Er is echter een bijzondere moeilijkheid ontstaan omdat de wetgever naar aanleiding van de hervormingen van 2017 en 2018 de regels met betrekking tot de huwelijksvoordelen "naar analogie" toepasselijk heeft verklaard op de bedingen van de huwelijksovereenkomst, die, in een stelsel van scheiding van goederen, een huwelijksvoordeel kunnen genereren (art. 1 469 § 1, vierde lid, van het oud Burgerlijk Wetboek, voorgesteld art. 2.3.64, § 1). Over die "analogie" is er onenigheid ontstaan. Die kwestie wordt eveneens door professor Jan Bael en door de *unité de droit familial* van de ULB aangekaart.

Na afloop van de besprekingen over die kwesties met Fednot heeft de federatie toegegeven dat er een dringende nood is aan een wettelijke definitie van het begrip huwelijksvoordelen. Tegelijkertijd heeft ze echter gewezen op de al even dringende nood aan een betere uitlegging van wat die toepassing "naar analogie van" inhoudt.

Een en ander noopt tot een herschrijving van zowel de definitie van huwelijksvoordelen, die in artikel 2.3.57 is opgenomen, als de nadere toepassingsregels ervan, zoals die voor het stelsel van de gemeenschap van goederen zijn bepaald in de artikelen 2.3.58 tot 2.3.59 (die de artikelen 1 429*bis*, 1 458, 1 464 en 1 465 van het oud Burgerlijk Wetboek overnemen). Op die manier zouden ze op identieke wijze voor alle huwelijksstelsels gelden. In het stelsel van de scheiding van goederen zou een toepassing "naar analogie van" niet langer nodig zijn, maar zou die toepassing rechtstreeks voortvloeien uit de definitie zelf van het begrip huwelijksvoordelen. De tekst van het voorgestelde artikel 2.3.64 zou in die zin worden geamendeerd: de woorden "naar analogie" zouden er niet meer in voorkomen.

Als resultaat van die herschrijving worden huwelijksvoordelen niet langer gedefinieerd, louter voor het stelsel van gemeenschap van goederen maar voor elk huwelijksstelsel. Zo zou de definitie op identieke wijze worden toegepast in een stelsel van gemeenschap van goederen en in een stelsel van scheiding van goederen.

Men kan dit doen zonder ook maar aan de wetgevende verworvenheden op dat vlak te tornen. De theorie van de huwelijksvoordelen in het stelsel van gemeenschap van goederen berust al op het onderscheid tussen, enerzijds de huidige en toekomstige goederen van de echtgenoten (met name de goederen die één van de echtgenoten vóór het huwelijk bezat en de goederen die hij/zij tijdens het huwelijk heeft verworven, kosteloos, via een nalatenschap of een gift), en anderzijds hetgeen

les biens acquis au moyen de ces revenus ou économies (les “acquêts”). Ces deux notions – biens présents et futurs d’une part, acquêts d’autre part – sont totalement transposables au régime de séparation de biens, où elles doivent également pouvoir être appliquées en raison de l’analogie déjà voulue par le législateur de 2018.

Pour qualifier les avantages matrimoniaux, il ne faut en effet pas déterminer s’ils portent sur des biens communs ou non. Le seul critère décisif est de déterminer s’ils portent sur les économies réalisées par les époux sur les revenus promérités pendant le mariage (les “acquêts”) ou sur d’autres biens (biens anténuptiaux ou obtenus par succession ou libéralité).

Pour illustrer ce propos par référence à la situation la plus sensible, c’est-à-dire la situation où le conjoint jouissant d’un avantage s’oppose à des enfants non communs, l’oratrice rappelle que la règle essentielle est que les époux peuvent partager leurs économies entre eux par moitié (en nature ou en valeur). Que ce soit dans un régime de communauté ou dans un régime de séparation de biens, l’avantage que ce partage égalitaire peut faire naître au profit d’un des époux n’est jamais considéré comme une libéralité. Dès que l’avantage dépasse la moitié de ces économies, et qu’il y a des enfants non communs, l’avantage est, dans cette mesure, soumis aux règles des libéralités et susceptible de réduction.

Le débat doit être poursuivi sur cette question.

5. Solde d’une succession bénéficiaire

Art. 4.53, alinéa 3 proposé:
solde auquel l’héritier bénéficiaire
peut être tenu

L’héritier bénéficiaire ne peut être contraint sur ses biens personnels que jusqu’à concurrence seulement des sommes dont il se trouve encore redevable (c’est-à-dire après le paiement des dettes qu’il a déjà payées). Dans la version française, cette règle est formulée comme suit: “Il ne peut être contraint sur ses biens personnels que jusqu’à concurrence seulement des sommes dont ils se trouvent encore redevable”. Les mots “encore redevable” remplacent le mot “reliquataire” dans l’article 803 ancien

“tijdens het huwelijk is opgespaard op de inkomsten van de echtgenoten”, evenals de goederen die opgespaarde inkomsten zijn verworven (de “aanwinsten”). Die twee begrippen – huidige en toekomstige goederen enerzijds en aanwinsten anderzijds – kunnen volledig worden getransponeerd naar het stelsel van scheiding van goederen, waar ze eveneens moeten kunnen worden toegepast om reden van de analogie waarop de wetgever al in 2018 heeft aangedrongen.

Voor de kwalificatie van huwelijksvoordelen, moet immers niet worden bepaald of ze betrekking hebben op gemeenschappelijke of niet-gemeenschappelijke goederen. Het enig doorslaggevend criterium is of ze betrekking hebben op hetgeen de echtgenoten tijdens het huwelijk op hun inkomsten hebben opgespaard (de “aanwinsten”) of op andere goederen (voorhuwelijks goederen of goederen uit een nalatenschap of door een gift verkregen).

Om het voorgaande te illustreren aan de hand van de situatie die het meest gevoelig ligt, met name die waarin de partner die een voordeel geniet tegenover de niet-gemeenschappelijke kinderen komt te staan, wijst de spreker erop dat de belangrijkste regel is dat de echtgenoten hetgeen ze hebben opgespaard, in twee kunnen delen, waarbij aan elk de helft wordt toegewezen (in natura of in geld). Noch in een stelsel van gemeenschap van goederen, noch in een stelsel van scheiding van goederen, wordt het voordeel dat door die gelijke verdeling ten gunste van één van de echtgenoten ontstaat, als een schenking beschouwd. Zodra het voordeel op meer dan de helft van de aanwinsten slaat, en ingeval er niet-gemeenschappelijke kinderen zijn, wordt het voordeel in die mate onderworpen aan de regels van de schenkingen en komt het voor inkorting in aanmerking.

Het debat over deze vraag moet worden voortgezet.

5. Saldo beneficiare nalatenschap

Voorgesteld art. 4.53, derde lid:
saldo waartoe de beneficiare erfgenaam
gehouden kan zijn

De beneficiare erfgenaam kan in zijn persoonlijke goederen niet verder worden aangesproken dan tot het bedrag dat hij als overschot schuldig blijft (d.w.z. na betaling van de schulden die hij reeds heeft betaald). In de Franse versie van de tekst wordt dit als volgt verwoord: “Il ne peut être contraint sur ses biens personnels que jusqu’à concurrence seulement des sommes dont ils se trouvent encore redevable”. De woorden “encore redevable” vervangen het woord “reliquataire” in artikel 803 oud

Code civil. Fednot prône le maintien de cet ancien terme qui correspond mieux au terme néerlandais “overschot”.

Le professeur Casman estime que cette observation se justifie en partie. Un amendement sera envisagé.

6. *Preuve de la qualité d'héritier*

Article 4.59 proposé:
Preuve de la qualité d'héritier

Tant Fednot que le professeur Jan Bael (UGent) insistent pour que la possibilité soit maintenue dans cet article de mentionner dans l'acte ou l'attestation d'héritier tous les successeurs qui accepteront peut-être la succession, et non uniquement les héritiers qui ont déjà accepté la succession.

Ils invoquent des raisons pratiques à cet égard qui faciliteront le déblocage des avoirs bancaires, compte tenu des nombreuses opérations et recherches nécessitées par la rédaction de l'acte ou de l'attestation d'hérédité. Le professeur Casman estime que l'on peut certainement tenir compte de cette observation.

Néanmoins, il faudrait aussi que la loi confirme la force probante d'un acte ou d'une attestation d'hérédité vis-à-vis d'autres instances que les établissements bancaires.

Le professeur Casman estime que rien n'empêche de régler ces deux aspects dans une seule disposition. Il va sans dire qu'un héritier peut avoir besoin d'un document pour confirmer sa qualité d'héritier. Or, un successible également, qui n'a pas encore accepté, peut également avoir besoin d'un document pour confirmer sa qualité de successible, par exemple car cela lui confère le droit de consulter un testament, ou de demander des mesures conservatoires telles que l'établissement d'un inventaire avant une acceptation bénéficiaire.

Il est dès lors suggéré d'ajouter un paragraphe 6 à l'article 4.59 proposé, paragraphe dans lequel la force probante est confirmée, soit de la qualité d'héritier, soit simplement du fait d'être successible, selon que les personnes qui y sont mentionnées ont déjà accepté la succession ou non. Il est également donné suite de cette manière à la suggestion du professeur Alain Verbeke (KU Leuven).

Il n'est toutefois pas exclu que l'article 4.59 doive être encore modifié, puisque le livre 3 (art. 3.30, 7°, du Code civil) se réfère aussi à un acte d'hérédité, qui doit être transcrit dans la Documentation patrimoniale. Une mise en concordance doit donc être envisagée, mais

BW. FedNot pleit voor het behoud van deze oude term, die beter aansluit bij de Nederlandse term “overschot”.

Deze opmerking is volgens professor Casman deels terecht. Een amendement zal overwogen worden.

6. *Bewijs van erfgenaamschap*

Voorgesteld art. 4.59:
bewijs van erfgenaamschap

Zowel Fednot als professor Jan Bael (UGent) dringen erop aan dat in dit artikel de mogelijkheid wordt behouden om in een akte of attest van erfopvolging alle erfopvolgers te vermelden die de nalatenschap misschien zullen aanvaarden, en dus niet louter de erfgenamen, die de nalatenschap reeds hebben aanvaard.

Ze halen hiervoor praktische redenen aan, die bijdragen tot een vlottere vrijgave van banktegoeden, gelet op de vele verrichtingen en opzoeken die gepaard gaan met het opstellen van de akte of attest van erfopvolging. Hiermee kan volgens de professor Casman zeker rekening worden gehouden.

Daarnaast bestaat evenwel de noodzaak om in de wet de bewijskracht van een akte of attest van erfopvolging ook te bevestigen ten aanzien van anderen dan de bankinstellingen.

Er is volgens professor Casman geen bezwaar om beide aspecten in één enkele bepaling op te nemen. Het is evident dat een erfgenaam nood kan hebben aan een document om zijn hoedanigheid van erfgenaam te bevestigen. Maar ook een erfgerechtigde, die nog niet aanvaard heeft, kan nood hebben aan een document om zijn hoedanigheid van erfgerechtigde te bevestigen, bijvoorbeeld omdat hem dat het recht op inzage van een testament verleent, of om bewarende maatregelen te vorderen zoals een boedelbeschrijving voorafgaand aan een beneficiaire aanvaarding.

Daarom wordt gesuggereerd om aan het voorgestelde artikel 4.59 een paragraaf 6 toe te voegen waarin de bewijskracht wordt bevestigd, hetzij van het erfgenaamschap, hetzij louter van het erfgerechtigd zijn, al naargelang de daarin vermelde personen de nalatenschap reeds hebben aanvaard of niet. Hiermee wordt ook gevolg gegeven aan de suggestie van professor Alain Verbeke (KU Leuven).

Niet uitgesloten is het evenwel dat het artikel 4.59 nog nader zou kunnen bijgewerkt worden, omdat nu ook in boek 3 (art. 3.30, 7°, BW) sprake is van een akte van erfopvolging, die in de Patrimoniumdocumentatie moet worden overgeschreven. Onderlinge afstemming is dan

elle peut encore avoir lieu plus tard, puisque l'art. 3.30, 7°, n'entrera en vigueur que le 1^{er} juillet 2022, et qu'à l'heure actuelle, une concertation est toujours en cours entre le notariat et les services de la Documentation patrimoniale quant aux exigences auxquelles devrait répondre cet acte d'hérédité.

L'amendement n° 64, qui porte sur cet article, peut donc encore être sujet à modifications.

2. Remarques qui ne donnent pas lieu à amendements, pour des raisons explicitées ci-après

Art. 2.3.1, 2.3.4, alinéa 1^{er} et 2.3.5, alinéa 1^{er},
proposés:
modification du régime matrimonial

Chacun de ces articles fait référence au choix du régime matrimonial et à la modification éventuelle de ce choix ou de ce régime. Fednot demande s'il ne fait aucun doute que cela inclut également le choix de modifier des clauses et des modalités particulières du régime matrimonial existant.

Le professeur Casman estime qu'il ne peut y avoir de doute à ce sujet. Tous les degrés de modification allant jusqu'à l'adoption d'un autre régime sont couverts par le concept de "modification" du régime matrimonial. Cela ressort clairement de l'article 2.3.8 proposé et de son intitulé.

Article 4.10, proposé:
"situation successorale" en remplacement du concept
"ordres successoraux"

Fednot et certains experts regrettent la suppression de la notion "d'ordres successoraux" qui éliminerait un "principe de base de la dévolution légale", et s'interrogent sur l'opportunité de cette suppression.

Le professeur Casman considère que cette question a déjà reçu une réponse dans les développements de la proposition de loi et répète ici que le terme "ordre" lui-même n'apparaît qu'à l'article 731 de l'ancien Code civil pour indiquer qu'il existe une certaine "catégorisation" dans l'attribution de la succession fondée sur les liens familiaux.

Les différentes catégories de membres de la famille ne sont pas subdivisées en ordres dans l'ancien Code civil, ni en trois ni en quatre. Elles sont seulement subdivisées en fonction de leur "ligne": l'ancien Code civil mentionne successivement les "successions déférées aux descendants", les "successions déferées aux

ook aangewezen doch dit kan nog later gebeuren, vermits art. 3.30, 7°, pas op 1 juli 2022 in werking treedt, en op dit moment nog overleg wordt gepleegd tussen het notariaat en de diensten van Patrimoniumdocumentatie over een nadere regeling van de eisen die voor deze akte van erfopvolging moeten worden gesteld.

Amendement nr. 64 dat op dit artikel wordt ingediend, zou dus nog gewijzigd kunnen worden.

2. Opmerkingen die niet tot amendering leiden, om nader toegelichte redenen

Voorgestelde art. 2.3.1, 2.3.4, eerste lid en 2.3.5,
eerste lid:
wijziging van het huwelijkssstelsel

In elk van deze artikelen is er sprake van de keuze voor een huwelijkssstelsel, en de eventuele wijziging van die keuze of van dat stelsel. Fednot vraagt of er geen twijfel kan bestaan dat daaronder ook de keuze valt voor de wijziging van specifieke bedingen en modaliteiten binnen een bestaand huwelijkssstelsel.

Professor Casman is van oordeel dat die twijfel niet kan rijzen. Alle gradaties van wijziging tot en met het aannemen van een ander stelsel vallen onder het begrip "wijziging" van het huwelijkssstelsel. Dat blijkt ook uit het voorgestelde art. 2.3.8 en het opschrift ervan.

Voorgesteld art. 4.10:
"erfrechtelijke situatie" ter vervanging van het concept
"erfrechtelijke ordes"

Fednot en sommige experts betreuren de afschaffing van de notie van "erfrechtelijke ordes" omdat hiermee een "basisprincipe van de wettelijke devolutie" zou worden opgeheven en vragen zich af of dit wel wenselijk is.

Professor Casman is van oordeel dat deze vraag reeds in de toelichting bij het wetsvoorstel is beantwoord en herhaalt nogmaals dat de term "orde" zelf enkel in artikel 731 oud BW voorkomt om aan te geven dat er een zekere "ordening" is in de toewijzing van de nalatenschap op grond van familiebanden.

De verschillende categorieën van familieleden worden door het oud BW niet in ordes onderverdeeld, dus noch in drie noch in vier. Ze zijn enkel onderverdeeld volgens hun "lijn": het oud BW vermeldt achtereenvolgens de "erfopvolging in de nederdalende lijn", de "erfopvolging in de opgaande lijn" en de "erfopvolging in de zijlijn".

ascendants” et les “successions collatérales”. Mais entre ces trois catégories, il n’existe pas de “classement” dont la logique conduirait à exclure l’une au profit de l’autre.

Cette logique d’exclusion n’existe en fait que pour la première catégorie d’héritiers (les “descendants”). Toutefois, cette logique a déjà été rompue depuis 1981 par l’introduction d’un droit successoral légal au profit du conjoint survivant et du cohabitant légal survivant, qui peuvent venir à la succession en concours avec les descendants et qui ne sont donc pas exclus par ces derniers.

Les frères et sœurs sont des héritiers en ligne collatérale qui peuvent venir à la succession en concours avec les successeurs ascendants et ne sont pas exclus par eux. Et en outre, les frères et sœurs excluent les successeurs ascendants si le père et la mère du défunt sont prédécédés.

Enfin, il est à nouveau souligné que la règle de l’article 733 de l’ancien Code civil ne reflète pas correctement la dévolution légale dans l’ancien Code civil. En particulier, la phrase “Toute succession échue à des ascendants ou à des collatéraux, se divise en deux parts égales: l’une pour les parents de la ligne paternelle, l’autre pour les parents de la ligne maternelle” ne peut pas être appliquée lorsque les parents collatéraux sont les frères et sœurs du défunt.

Depuis la réforme du droit successoral de 2017-2018, les droits du conjoint survivant vont encore plus dans le sens contraire de la dévolution selon trois – ou quatre – ordres successifs et mutuellement exclusifs.

D’où la formulation du texte proposé, qui attire l’attention sur les situations qui peuvent se présenter plutôt que sur une classification en ordres numérotés (trois ou quatre selon la manière de les aborder). Ces ordres numérotés n’apparaissaient d’ailleurs pas non plus dans l’ancien Code civil. Ils ont été développés dans la doctrine et la pratique juridiques et ne sont utilisés que pour des raisons purement pédagogiques, et non parce qu’ils sont inscrits dans la loi.

Il n’est donc nul besoin de les mentionner dans le Code civil nouvellement codifié. Par ailleurs, même si le nouveau Code civil ne les mentionne toujours pas, rien n’empêche de continuer à les utiliser pour des raisons pédagogiques, si on le souhaite.

Maar tussen die drie categorieën is er geen “ordering” waarvan de logica zou leiden tot een uitsluiting van de ene ten voordele van de andere.

Een dergelijke uitsluitingslogica bestaat eigenlijk enkel voor de eerste categorie van deze erfgenamen (de “afstammelingen”). Maar ook deze logica is sinds 1981 doorbroken met de invoering van een wettelijk erfrecht voor de langstlevende echtgenoot en dat van de langstlevende wettelijk samenwonende partner, die in samenloop met afstammelingen tot de nalatenschap kunnen komen, en dus door die afstammelingen niet worden uitgesloten.

Broers en zussen zijn erfopvolgers in de zijlijn die wel degelijk in samenloop kunnen komen met erfopvolgers in de opgaande lijn en niet door hen worden uitgesloten. Sterker nog, broers en zussen sluiten erfopvolgers in de opgaande lijn uit, indien vader en moeder van de erflater vooroverleden zijn.

Ten slotte wordt er nogmaals op gewezen dat de regel van artikel 733 oud BW niet op correcte wijze weergeeft hoe de wettelijke devolutie in het oud BW is geregeld. De zin “iedere erfenis die aan bloedverwanten in de opgaande lijn of aan bloedverwanten in de zijlijn te beurt valt, wordt verdeeld in twee gelijke delen: het ene voor de bloedverwanten van de vaderlijke lijn, het andere voor de bloedverwanten van de moederlijke lijn”, kan met name niet worden toegepast wanneer de bloedverwanten in de zijlijn broers en zussen van de erflater zijn.

De aanspraken van de langstlevende echtgenoot doorkruisen sedert de erfrechtelijke hervorming van 2017-2018 nog sterker de beweerde devolutie in drie – of vier – opeenvolgende en mekaar uitsluitende ordes.

Vandaar de formulering in de voorgestelde tekst, waar de aandacht wordt gevestigd op de situaties die zich kunnen voordoen eerder dan op een indeling in genummerde ordes (drie of vier al naargelang de wijze waarop ze worden benaderd). Die genummerde ordes kwamen overigens in het oud Burgerlijk Wetboek ook niet voor. Ze zijn in de rechtsleer en in de rechtspraktijk ontwikkeld en worden daarin ook gehanteerd om louter pedagogische redenen, niet omdat ze in de wet waren ingeschreven.

Ze hoeven dus niet in het nieuw gecodificeerd Burgerlijk Wetboek te worden vermeld. Ook dan zal het mogelijk blijven om ze om pedagogische redenen te blijven hanteren, indien gewenst.

Article 732 de l'ancien Code civil abrogé:
la nature et l'origine des biens

Fednot regrette que cette règle n'ait pas été reprise dans la proposition de codification, car il considère que la règle "à quand même son utilité", sans expliquer quelle pourrait être cette utilité.

Le professeur Casman estime que dans le droit successoral actuel, même après la codification proposée, il subsiste de nombreux exemples de situations où la succession est réglée différemment en raison de "la nature" ou de "l'origine" du bien. Elle renvoie, par exemple, au droit de retour légal des biens donnés, à l'usufruit sur le logement familial, au régime successoral particulier pour les "petits héritages" et pour les exploitations agricoles, etc.

L'utilité de la règle énoncée à l'article 732 de l'ancien Code civil résidait donc essentiellement (sauf à se démarquer par rapport à l'abrogation de règles historiques que plus personne ne connaît) dans la possibilité d'y déroger.

À l'analyse, c'est également ce que soulignent dans leur note le professeur Alain-Charles Van Gysel (ULB) et ses coauteurs. Ils estiment, à juste titre, qu'il importe que le droit successoral anomal en tant que tel soit bien défini et que son champ d'application soit clair (retour légal, droit successoral du cohabitant légal, usufruit successif légalement attribué du conjoint survivant, en particulier).

Cela ne nécessite toutefois pas le maintien de l'article 732 de l'ancien Code civil, puisque le principe qu'il énonce est contredit par les règles du droit successoral anomal. On peut difficilement insister sur le maintien de l'énoncé d'une règle sous prétexte que la règle contient la justification de l'existence des exceptions, alors qu'il n'y a pas d'exceptions, mais uniquement des règles spécifiques pour des situations spécifiques.

Art. 4.2 proposé:
vocation universelle

Fednot demande si l'expression "vocation universelle", qui couvre à la fois la vocation en tant que légataire universel, et la vocation du légataire à titre universel, ne devrait pas être précisée.

Le professeur Casman note que la précision, en plus de figurer dans le commentaire de l'article 4.2., est aussi explicitement énoncée dans la Section 4 "Dispositions communes aux legs à vocation générale" (voir art. 4.197 et suivants).

Opgeheven artikel 732 oud BW:
de aard of de oorsprong van de goederen

Fednot betreurt dat deze regel niet is overgenomen in het codificatievoorstel want ze meent dat de regel "toch nuttig is", zonder uit te leggen waar dit nut dan in gelegen kan zijn.

Professor Casman is van oordeel dat in het actuele erfrecht, ook na de voorgestelde codificatie, nogal wat voorbeelden aan te halen zijn van situaties waar de erfopvolging verschillend wordt geregeld omwille van de "aard" of de "oorsprong" van de goederen. Zij verwijst hier bijvoorbeeld naar het recht van wettelijke terugkeer van geschonken goederen, het vruchtgebruik op de gezinswoning, de bijzondere erfregeling voor "kleine nalatenschappen" en voor landbouwbedrijven enzovoort.

Het nut van de regel die in artikel 732 oud BW was vervat, lag dus vooral (behalve in het benadrukken van de afschaffing van oude historische regels die niemand meer kent) in de mogelijkheid om ervan af te wijken.

Dat is bij nader inzien ook wat professor Alain-Charles Van Gysel (ULB) en zijn medeauteurs in hun nota benadrukken. Zij vinden het belangrijk, en dit is terecht, dat het anomaal erfrecht als dusdanig goed wordt omschreven en dat het toepassingsgebied ervan duidelijk is (wettelijke terugkeer, erfrecht van de wettelijk samenwonende partner, wettelijk toegekend opvolgend vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot met name).

Dit vereist evenwel niet het behoud van artikel 732 oud BW, want het principe dat daarin vervat is, wordt tegengesproken door de regels van het anomaal erfrecht. Men kan bezwaarlijk aandringen op het benadrukken van een regel, onder het voorwendsel dat de regel de verantwoording voor het bestaan van uitzonderingen bevat, terwijl er van uitzonderingen geen sprake is, en enkel van specifieke regels in specifieke situaties.

Voorgesteld art. 4.2:
algemene roeping

Fednot vraagt of de uitdrukking "algemene roeping" die zowel de roeping als de algemene legataris, als de roeping van de legataris onder algemene titel dekt, niet moet worden verduidelijkt.

Professor Casman merkt op dat de verduidelijking, behalve in de toelichting bij artikel 4.2., ook expliciet vervat is in Afdeling 4 "Gemeenschappelijke bepalingen voor legaten met algemene roeping" (zie art. 4.197 en volgende).

Art. 4.21 proposé:
titres au porteur

Fednot demande s'il ne serait pas utile de conserver la disposition relative à l'usufruit successoral sur les titres au porteur, étant donné que ces titres n'ont pas complètement disparu.

Le professeur Casman rappelle que, si la loi ne contient plus de règles spécifiques à l'exercice de l'usufruit sur les titres au porteur, ce sont les règles générales en matière d'usufruit telles qu'énoncées dans le livre 3 "Les biens" qui s'appliquent (articles 3.138 à 3.166 du Code civil).

Art. 4.26 proposé:
frères et sœurs

La question qui se pose en l'espèce est de savoir si la notion de "frères et sœurs" ne devrait pas être remplacée par celle de "collatéraux proches", puisque telle est l'expression utilisée dans toutes les dispositions suivantes.

Le professeur Casman n'est pas de cet avis, dans la mesure où il s'agit du premier article dans lequel les droits de ces frères et sœurs sont spécifiés. Il faut bien définir le terme de collatéraux proches quelque part.

Art. 4.44 proposé:
la répudiation gratuite
d'une succession modeste

Dans cette disposition (qui reprend l'article 784, alinéa 3, de l'ancien Code civil), une succession modeste qui peut être répudiée sans frais est définie en fonction de l'importance de l'actif net: pas plus de 5 000 euros. Ce montant est indexé tous les trois ans. Selon le texte original, cette indexation devrait avoir lieu le 3 août, étant donné que le texte de la loi renvoie à la date d'entrée en vigueur de ladite disposition, à savoir le 3 août 2017. Fednot souhaite savoir si le montant entre-temps indexé en 2020 ne devrait pas déjà figurer dans la loi, et pourquoi la date d'indexation a été déplacée du 3 au 1^{er} août.

Le professeur Casman estime, comme le professeur Jan Bael (UGent) dans son avis, qu'il convient de continuer à utiliser le montant de base prévu dans la loi. Si l'on mentionne désormais le montant indexé, la question se posera tous les trois ans de savoir s'il doit également figurer dans la loi, ce qui ne devrait pas être envisagé.

Voorgesteld art. 4.21:
effecten aan toonder

Fednot vraagt of het niet nuttig zou zijn de bepaling met betrekking tot het erfrechtelijk vruchtgebruik op effecten aan toonder nog te behouden, vermits deze effecten niet volledig verdwenen zijn.

Professor Casman stipt aan dat als voor de uitoefening van het vruchtgebruik op effecten aan toonder, geen specifieke regel meer in de wet voorkomt, de algemene regels inzake vruchtgebruik gelden, zoals vervat in boek 3 "Goederen" (art. 3.138 tot 3.166 BW).

Voorgesteld art. 4.26:
broers en zussen

Hier rijst de vraag of de notie "broers en zussen" niet moet worden vervangen door de term "nauwe zijverwanten", vermits dit de uitdrukking is die in alle volgende wetsbepalingen zou worden opgenomen.

Professor Casman meent van niet, aangezien dit het eerste artikel is waarin de rechten van deze broers en zussen nader worden bepaald. De uitdrukking "nauwe zijverwanten" moet wel ergens gedefinieerd worden.

Voorgesteld art. 4.44:
de kosteloze verwerping
van een bescheiden nalatenschap

In deze bepaling (die art. 784, derde lid, oud BW overneemt) wordt een bescheiden nalatenschap die kosteloos kan worden verworpen, omschreven met verwijzing naar de omvang van het netto-actief, zijnde niet meer dan 5 000 euro. Dat bedrag wordt driejaarlijks geïndexeerd. Volgens de oorspronkelijke tekst zou dat op 3 augustus gebeuren omdat in de tekst van de wet wordt verwezen naar de datum van inwerkingtreding van deze bepaling, zijnde 3 augustus 2017. Fednot wenst te vernemen of het ondertussen in 2020 geïndexeerde bedrag niet al in de wet moet worden opgenomen, en vraagt waarom de indexeringsdatum is verschoven van 3 naar 1 augustus.

Professor Casman vindt, net als de heer professor Jan Bael (UGent) in zijn schriftelijk advies heeft gesteld, het aangewezen het basisbedrag in de wettekst te blijven hanteren. Mocht nu het geïndexeerde bedrag worden vermeld, zal om de drie jaar de vraag rijzen of dit dan ook in de wet moet worden opgenomen, wat niet de bedoeling kan zijn.

Le changement de date au 1^{er} août est motivé par des considérations purement pratiques.

Art. 4.48 proposé:
recel par des héritiers ou par des successibles

Tant Fednot que l'*Orde van Vlaamse Balies* craignent que le contenu des règles relatives au recel successoral ne change, car l'article proposé souligne que non seulement les héritiers, mais aussi les successibles peuvent être sanctionnés.

Le professeur Casman précise qu'un successible est une personne qui a été appelée à succéder. S'il est coupable de recel, il perd la possibilité de répudier la succession. Il était donc nécessaire de mentionner également le successible dans cet article de la loi.

Art. 4.142 proposé:
incapacité de recevoir
pour les prestataires de soins

Fednot est d'avis que l'introduction de ces nouveaux termes généraux, plus actuels et conformes à la législation existante, devrait en soi être accueillie favorablement. Cependant, elle se demande (comme quelques autres experts) si une clarification supplémentaire n'est pas nécessaire.

Le professeur Casman souligne que les termes utilisés sont définis ailleurs dans la législation, de sorte que leur signification peut être précisée en fonction de ces définitions. Le Conseil d'État ne s'est pas opposé à cette terminologie ni à cette approche.

Art. 4.173, § 2, et 4.240 proposés

Fednot s'interroge sur la nécessité de préciser les règles relatives au mode de révocation pour cause d'ingratitude et à la révocation des donations entre époux.

Le professeur Casman souligne que la formulation de ces règles est celle qui figurait déjà dans l'ancien Code civil. Étant donné que l'ancienne formulation n'a jamais prêté à confusion, il n'est pas nécessaire d'apporter des précisions en l'espèce.

De verplaatsing van de datum naar 1 augustus is voorts louter door praktische overwegingen ingegeven.

Voorgesteld art. 4.48:
heling door erfgenamen of door erfgerechtigden

Zowel Fednot als de Orde van Vlaamse Balies vrezen dat de inhoud van de regels inzake erfrechtelijke heling wijzigt, omdat in het voorgestelde artikel wordt benadrukt dat niet alleen erfgenamen, maar ook erfgerechtigden door de sanctie kunnen worden getroffen.

Professor Casman verduidelijkt dat een erfgerechtigde iemand is die tot de nalatenschap is geroepen. Indien hij zich schuldig maakt aan heling, verliest hij de mogelijkheid om de nalatenschap te verwerpen. Derhalve was het nodig ook de erfgerechtigde in dit wetsartikel te vermelden.

Voorgesteld art. 4.142:
onbekwaamheid om te ontvangen
van zorgverstrekkers

Fednot is van oordeel dat het invoeren van deze nieuwe, overkoepelende termen die actueler zijn en aansluiten bij bestaande wetgeving, op zich positief dient te worden onthaald. Toch stelt Fednot (en met haar enkele experts) de vraag of geen bijkomende toelichting nodig is.

Professor Casman werpt op dat de gebruikte termen elders in de wetgeving zijn gedefinieerd, zodat hun betekenis op grond daarvan nader kan worden bepaald. De Raad van State heeft tegen deze terminologie en tegen deze werkwijze geen bezwaar geuit.

Voorgestelde art. 4.173, § 2, en art. 4.240

FedNot vraagt of de regels inzake de wijze van herroeping wegens ondankbaarheid en inzake herroeping van schenkingen tussen echtgenoten moeten worden verduidelijkt.

Professor Casman stipt aan dat deze regels worden geformuleerd zoals ze dat reeds in het oud BW waren. Vermits de oude formulering geen aanleiding heeft gegeven tot twijfel over haar draagwijdte, is een explicitering hier ook niet vereist.

Art. 4.240, § 2, proposé:
effets de la révocation
d'une donation entre époux

Fednot s'interroge sur l'opportunité de cette nouvelle règle et sur une éventuelle obligation de transcription ou de mention marginale dans les registres de la Documentation patrimoniale.

Le professeur Casman souligne que la règle nouvelle a été alignée sur les dispositions du livre 3 "Les biens". En ce qui concerne la transcription ou la mention marginale, la réponse est fournie par le texte même des articles 3.30 et 3.33 du Code civil. L'acte de révocation relève de la catégorie des actes "constitutifs, translatifs ou déclaratifs", qui doivent être transcrits.

Cette révocation ne doit pas faire l'objet d'une procédure judiciaire et elle ne doit donc pas donner lieu à une mention marginale. Si une demande est tout de même introduite suite à la contestation de la révocation ou de ses effets, l'article 3.33 est d'application.

D. Observations du professeur Jan Bael (UGent)

Les observations formulées par le professeur Jan Bael rejoignent en grande partie celles soulevées par Fednot et elles se fondent sur des préoccupations souvent identiques ou comparables.

Nous reprenons dès lors ci-après uniquement les remarques du professeur Bael qui n'ont pas encore été traitées.

Art. 2.3.1 proposé

Le professeur Jan Bael préfère la notion de "*huwelijksvermogensstelsel*" à celle de "*huwelijksstelsel*". Le professeur Casman estime que chaque choix a ses avantages et ses inconvénients. Elle précise que la notion adoptée est celle qui correspond le mieux à celle utilisée en français qui a été retenue en l'espèce.

Le terme "*huwelijksstelsel*" ne risque pas du reste de prêter à confusion. Il n'est donc pas nécessaire de modifier le choix opéré.

Remplacement de la notion de "verwanten" par celle de "bloedverwanten"

Malgré la justification fournie dans le texte, le professeur Bael plaide pour le maintien de la notion de "*bloedverwant*". Il craint que l'on ait tendance à interpréter la

Voorgesteld art. 4.240, § 2:
gevolgen van de herroeping
van een schenking tussen echtgenoten

Fednot demande la wenselijkheid van deze nieuwe regel en naar de eventuele verplichte overschrijving of kantmelding in de registers van de Patrimoniumdocumentatie.

Professor Casman merkt op dat de nieuwe regel in overeenstemming is met de bepalingen van boek 3 "Goederen". Wat de overschrijving of de kantmelding betreft, blijkt het antwoord op de vraag uit de tekst zelf van de art. 3.30 en 3.33 BW. De akte van herroeping valt onder de akten met "constitutieve, translatieve of declaratieve" uitwerking die moeten worden overgeschreven.

Deze herroeping vereist geen rechterlijke procedure, en moet dus niet worden gekantmeld. Indien hieromtrent evenwel toch een eis wordt ingediend omdat de herroeping of de gevolgen ervan worden betwist, is art. 3.33 daarop wel van toepassing.

D. Opmerkingen van professor Jan Bael (UGent)

Heel wat opmerkingen die professor Jan Bael formuleert werden ook, vaak vanuit een identieke of minstens vergelijkbare bekommernis, door FedNot gemaakt. Deze opmerkingen worden derhalve hier niet herhaald.

Hieronder worden enkel de opmerkingen van professor Bael beantwoord, die nog niet eerder werden vermeld.

Voorgesteld art. 2.3.1

Professor Jan Bael verkiest de notie "*huwelijksvermogensstelsel*" boven de notie "*huwelijksstelsel*". Professor Casman meent dat elke keuze uiteraard zowel verdedigbaar als bekritiseerbaar is en verduidelijkt dat voor deze notie voorrang werd gegeven aan de term die het nauwst aansluit bij de term die in het Frans wordt gehanteerd.

Er kunnen overigens geen twijfels rijzen over de draagwijdte van de term "*huwelijksstelsel*", waardoor een verandering van de gemaakte keuze niet vereist is.

Notie "verwanten" ter vervanging van "bloedverwanten"

Professor Bael pleit, ondanks de toelichting voor de vervanging van deze term, voor het behoud van de notie "*bloedverwant*". Hij vreest dat men geneigd zal zijn de

notion de “*verwant*” de façon plus large et à y inclure à la fois les parents et les alliés.

Le professeur Casman estime quant à elle que l’explication donnée dans les développements et au texte même de la loi exclut toute confusion.

Art. 4.61, § 4, alinéa 2, proposé, du Code civil

Le professeur Bael souligne qu’on peut déduire de l’alinéa 2 de l’article 4.61, § 4, proposé que le tribunal de la famille disposera d’une compétence plus large pour statuer sur les intérêts susceptibles d’être lésés à la suite de la conversion de l’usufruit.

Le professeur Casman explique que telle est précisément l’intention: le tribunal de la famille doit toujours pouvoir procéder à une telle évaluation des intérêts en cause.

Art. 4.78 proposé

Le professeur Bael propose de réécrire cet article afin de le mettre en concordance avec les autres règles légales applicables au partage auquel sont intéressés des mineurs ou des personnes protégées. Le professeur Casman souscrit à cette suggestion.

Elle souligne que, puisque les formalités à respecter dans une telle situation sont déjà inscrites dans l’article 4.68, il suffit de préciser dans l’article 4.78 que le non-respect de ces règles a une conséquence très particulière: dans un tel cas, le partage a uniquement effet en ce qui concerne la jouissance et non en ce qui concerne le droit de propriété. Le professeur Van Gysel et ses coauteurs suggèrent également de préciser la notion légale de “partage provisionnel” contenue dans le texte.

L’amendement n° 70 a été présenté à cet effet.

Art. 4.133 et 4.220, § 1^{er} et 2, proposés

Le professeur Bael préfère la notion actuelle de “*erfstelling over de hand*” à celle de “*gift met bewaarplicht ten voordele van derden*” proposée dans le texte. Il convient toutefois de souligner que cette modification est nécessaire pour assurer la concordance avec la terminologie française. En effet, il est exclu de maintenir en français le terme “*substitution*” (qui est la traduction de l’expression “*erfstelling over de hand*”), car celui-ci est utilisé depuis 2012 pour traduire le concept de “*plaatsvervulling*”.

notie “*verwant*” in een bredere betekenis te gebruiken en daar “*zowel de bloed- als aanverwanten*” mee te bedoelen.

Professor Casman is evenwel van oordeel dat deze verwarring wordt uitgesloten door de toelichting over deze woordkeuze en door de tekst zelf van de wet waarin die term voorkomt.

Voorgesteld art. 4.61, § 4, tweede lid BW

Professor Bael wijst erop dat uit het tweede lid van het voorgestelde art. 4.61, § 4, kan worden afgeleid dat de familierechtbank een ruimere bevoegdheid wordt toegerekend ter beoordeling van de belangen die geschaad kunnen worden door de omzetting van het vruchtgebruik.

Professor Casman legt uit dat dit ook de bedoeling is: de familierechtbank moet altijd tot een dergelijke belangenafweging kunnen overgaan.

Voorgesteld art. 4.78

Professor Bael stelt voor dit artikel te herschrijven ten einde het in overeenstemming te brengen met de andere geldende wettelijke regels inzake de verdeling waarin minderjarigen en beschermde personen betrokken zijn. Zijn opmerking is terecht volgens professor Casman.

Zij stipt aan dat, omdat de vormvoorschriften die in dat geval worden nageleefd, reeds in artikel 4.68 zijn vervat, het volstaat in artikel 4.78 te wijzen op het heel specifieke gevolg van de niet-naleving van deze regels: de verdeling heeft dan slechts uitwerking voor de verdeling van het genot, niet van het eigendomsrecht. Professor Van Gysel en zijn medeauteurs suggereren ook de wettelijke term “*provisionele verdeling*” in de tekst van de wet te verduidelijken.

Daartoe werd amendement nr. 70 ingediend.

Voorgestelde art. 4.133 en 4.220, § 1 en 2

Professor Bael verkiest het behoud van de uitdrukking “*erfstelling over de hand*” boven de uitdrukking “*gift met bewaarplicht ten voordele van derden*”. Deze wijziging in de terminologie is nochtans vereist om overeenstemming te bereiken met de Franse terminologie. In de Franse terminologie is het behoud van de term “*substitution*” uitgesloten, nu deze term sinds 2012 wordt gebruikt om de plaatsvervulling aan te duiden.

Le professeur Bael reconnaît que la nouvelle expression a l'avantage de permettre de mieux comprendre à peu près de quoi il s'agit. Toutefois, selon lui, le problème se pose également lorsqu'il s'agit de définir plus précisément ce qu'est une "libéralité avec charge de conservation au profit d'autrui". En effet, les textes proposés, à l'instar des dispositions de l'ancien Code civil, font également référence à une obligation de transmission imposée au premier bénéficiaire. Or, cette expression n'est pas assez précise puisque, dans le cas d'une telle donation, le tiers bénéficiaire est censé recevoir les biens directement du donateur initial, et non du bénéficiaire initial qui devrait les transmettre.

Pour répondre à cette objection, les amendements n^{os} 87, 100 et 101 proposent de conserver l'expression "libéralité avec charge de conservation au profit d'autrui" mais d'adapter l'expression "et de rendre le bien reçu à un tiers". Il faudrait indiquer "afin qu'il puisse être transmis à un tiers", ou une autre expression équivalente.

Art. 4.153 proposé: masse de calcul

Le professeur Bael regrette que la notion de "masse fictive" soit abandonnée, soulignant que ce terme indique que le "patrimoine du défunt [est] fictivement reconstitué comme s'il n'avait jamais fait de donation".

Le professeur Casman explique que c'est précisément là que le bât blesse. Avec l'introduction des nouvelles règles relatives à l'évaluation des donations, tant pour le rapport que pour la réduction, et donc aussi pour la constitution de cette "masse", et avec la suppression de principe de la réduction en nature, il n'est plus correct de prétendre que cette "masse" est constituée comme si aucune donation n'avait jamais été faite. En effet, pour la plupart des donations, la valeur qu'elles auraient au moment du décès n'est absolument pas prise en compte, et de toute façon, il s'agit uniquement de la comptabilisation d'une valeur dans cette "masse": c'est pourquoi le terme de "masse de calcul" est mieux adapté. La rupture avec les anciennes règles sur la "masse fictive" est ainsi clairement et justement affirmée.

E. Avis de l'unité de droit familial de l'ULB et avis de AVOCATS.be

1. Critiques générales et répliques

AVOCATS.be se réfère explicitement à la note de l'unité de droit familial de l'ULB, et exprime essentiellement

Professor Bael beaamt dat de nieuwe uitdrukking het voordeel heeft dat makkelijker wordt verstaan waarover het ongeveer gaat. Het probleem rijst echter volgens hem ook bij de nadere bepaling van wat een "gift met bewaarplicht ten voordele van derden" is. In de voorgestelde teksten wordt immers, net zoals in de bepalingen van het oud Burgerlijk Wetboek, ook gesproken over een "doorgeefplicht" die de eerste begunstigde wordt opgelegd. Dit is inderdaad niet nauwkeurig genoeg, omdat bij een dergelijke gift de derde begunstigde wordt geacht de goederen rechtstreeks van de oorspronkelijke schenker te krijgen en niet van de oorspronkelijke begiftigde die ze zou moeten "doorgeven".

Om aan dit bezwaar tegemoet te komen, wordt bij wege van de amendementen nrs. 89, 100 en 101 voorgesteld de uitdrukking "gift met bewaarplicht ten voordele van derden" te behouden, maar met een aanpassing van de uitdrukking "en aan een derde uit te keren". Hier moet komen te staan "zodat het aan een derde kan toekomen", of een andere daarmee overeenstemmende uitdrukking.

Voorgesteld art. 4.153: rekenboedel

Professor Bael betreurt dat hier het begrip "fictieve massa" wordt verlaten en wijst erop dat met die term wordt aangegeven dat "het vermogen van de erflater fictief opnieuw [wordt samengesteld], zoals het er uit gezien zou hebben zo de overledene nooit schenkingen gedaan had".

Professor Casman legt uit dat daar nu net het schoentje wringt. Door de invoering van de nieuwe regels inzake waardering van schenkingen, zowel voor de inbreng als voor de inkorting, en dus ook voor de samenstelling van deze "massa", én door de principiële afschaffing van de inkorting in natura, is het niet meer correct te beweren dat deze "massa" wordt samengesteld alsof er nooit enige schenking was gedaan. Voor de meeste schenkingen wordt immers totaal geen rekening gehouden met de waarde die ze op het tijdstip van overlijden zouden hebben, en hoe dan ook gaat het enkel om de opname in die "massa" van een waarde: daarom is net de term "rekenboedel" beter aangepast, en wordt de breuk met de oude regels inzake de "fictieve massa" daarmee duidelijk en terecht gesteld.

E. Advies van de unité de droit familial van de ULB en advies van AVOCATS.be

1. Algemene kritiek en replieken

AVOCATS.be verwijst uitdrukkelijk naar de nota van de unité de droit familial van de ULB en heeft in wezen

les mêmes critiques à l'égard de la proposition de loi DOC 55 1272/001 que cette unité. L'oratrice répond donc aussi bien aux observations d'AVOCATS.be que de l'unité de droit familial de l'ULB.

L'unité de droit familial de l'ULB déplore dans son avis les positions prises dans la proposition de loi en particulier sur les points suivants.

— Critique: Le mouvement législatif de ces dernières années, et en particulier deux de ces éléments: la modification continue de la teneur du droit; et d'autre part, la recodification du Code en un Nouveau Code civil, de structure et de numérotation nouvelle.

AVOCATS.be s'exprime dans le même sens, évoquant une codification prématurée qui, dans l'état actuel des choses, ne présente pas d'intérêt et va compliquer la tâche des praticiens, et une numérotation nouvelle difficilement déchiffrable.

L'oratrice répond à cette critique que la proposition de loi DOC 55 1272/001 s'intègre en effet dans ce mouvement de recodification, voulue par le législateur et dont l'accord gouvernemental confirme qu'il y a lieu de le poursuivre.

— Critique: La non intégration dans cette proposition de loi, des dispositions du régime matrimonial primaire (art. 212 à 224 ancien code civil et des dispositions relatives à la cohabitation légale (art. 1477 et 1478 ancien code civil).

L'oratrice répond à cette critique que ce choix a été celui du législateur lorsqu'il a décidé, dans les lois du 31 juillet 2017 et 22 juillet 2018 réformant ces matières, que le droit patrimonial de la famille serait codifié.

— Critique: La réécriture totale qui va être la source d'une perte d'information inimaginable. Tout l'apport de la littérature juridique, lentement constitué depuis plus de 200 ans, tout ce lent dépôt de connaissance que l'on nomme la Doctrine et la Jurisprudence, seront en effet ainsi (*sic*), comme s'ils étaient immédiatement effacés.

L'oratrice répond à cette critique que la proposition 1272 ne réécrit pas totalement les dispositions du droit patrimonial de la famille qu'elle codifie. Elle reste respectueuse du droit actuel, et ne modifie que ce qui doit impérativement l'être pour réaliser l'insertion des dispositions actuelles dans le nouveau code civil voulu par le législateur, que le droit patrimonial de la famille serait codifié.

dezelfde kritiek op wetsvoorstel DOC 55 1272/001 als voormelde *unité de droit familial*. De spreker reageert dus zowel op de opmerkingen van AVOCATS.be als op die van de *unité de droit familial* van de ULB.

De *unité de droit familial* van de ULB betreurt in haar advies de standpunten die in het wetsvoorstel zijn ingenomen, in het bijzonder met betrekking tot de volgende aspecten.

— Kritiek: de wetgevende evolutie van de voorbije jaren, in het bijzonder twee aspecten ervan: de voortdurende wijziging van de inhoud van het recht en de hercodificatie van het wetboek in een nieuw Burgerlijk Wetboek, dat een nieuwe structuur en nummering heeft.

AVOCATS.be drukt zich in dezelfde zin uit en heeft het over een voorbarige codificatie – die in de huidige stand van zaken geen meerwaarde heeft en die het werk van de rechtsbeoefenaars zal bemoeilijken. Bovendien is de nieuwe nummering moeilijk te ontcijferen.

Op deze kritiek antwoordt de spreker dat wetsvoorstel DOC 55 1272/001 inderdaad aansluit bij een door de wetgever gewenste hercodificatie, waarvan het regeerakkoord bevestigt dat die moet worden voortgezet.

— Kritiek: de bepalingen van het primair huwelijksstelsel (art. 212 tot 224 van het oud Burgerlijk Wetboek) en die met betrekking tot de wettelijke samenwoning (art. 1477 en 1478 van het oud Burgerlijk Wetboek) zijn niet in dit wetsvoorstel opgenomen.

De spreker antwoordt hierop dat deze keuze door de wetgever is gemaakt, toen hij in de wetten van 31 juli 2017 en 22 juli 2018 tot hervorming van die aangelegenheden heeft beslist over te gaan tot de codificatie van de bepalingen inzake het familiaal vermogensrecht.

— Kritiek: de volledige herschrijving, waardoor een onvoorstelbare hoeveelheid informatie verloren zal gaan. De volledige bijdrage van de rechtsliteratuur – een ruim 200 jaar aan de gang zijnde gestage opbouw van kennis die men rechtsleer en rechtspraak noemt – zal immers als het ware in één pennentrek worden gewist.

Op dit punt van kritiek antwoordt de spreker dat het wetsvoorstel niet tot doel heeft de te codificeren bepalingen van het familiaal vermogensrecht volledig te herschrijven. Het wetsvoorstel eerbiedigt het huidige recht en wijzigt alleen het hoogstnoodzakelijke, teneinde de huidige bepalingen te kunnen invoegen in het nieuwe Burgerlijk Wetboek dat de wetgever tot stand wil zien komen.

—Critique: La structure du texte proposée, tant celle du nouveau Code civil en son entièreté que celle du droit des Successions et des Libéralités, et du droit des Régimes matrimoniaux, qui “devrait être revue *ab initio*”. (...) L’enchaînement des titres de la proposition de loi correspond dans une grande mesure à celle connue par l’ancien Code civil. La structure fait l’objet d’amendements ponctuels, ayant vocation à assurer la bonne présentation des règles applicables. Dans la mesure où la structure actuelle de la matière (Ancien Code civil) est illogique, il ne faut pas la reprendre, parce qu’il manque de cohérence.

L’oratrice répond à cette critique qu’on pourrait presque déceler dans ces deux dernières critiques une certaine contradiction.

Soit on reproche à la proposition d’aboutir à une “réécriture totale”, annoncée déjà précédemment par le professeur Van Gysel comme “catastrophique” (dans une contribution antérieure parue sous le titre “La réforme des régimes matrimoniaux, des successions et des libéralités: qui a gagné, qui a perdu?”¹). Or, c’est exactement cette “réécriture totale” que l’unité de droit familial de l’ULB propose tout au long de sa note.

Soit on y voit une réécriture trop respectueuse de la structure actuelle qu’il faut rejeter pour défaut de cohérence. Or, c’est ce respect de la structure actuelle qui permettra justement aux praticiens de ne pas avoir à assimiler une toute autre approche d’un droit qui n’a pas besoin d’être complètement bousculé: on ne vise qu’une codification, pas une refonte complète.

AVOCATS.be va plus loin encore: elle considère que la nouvelle structuration des dispositions légales est parfois moins cohérente que l’actuelle structuration. Elle ne s’en explique cependant pas.

D’autres experts consultés à la demande de la commission de la Justice, voient les choses autrement.

Ainsi, le professeur Jan Bael écrit-il que la structure du Livre 2, titre 3, et surtout du Livre 4 représente une amélioration importante. Le texte est selon lieu beaucoup plus abordable pour le lecteur. Le nouveau texte représente également un pas en avant au point de vue pédagogique: ceux qui doivent étudier ce nouveau droit peuvent en être reconnaissants à l’auteur de la proposition de loi.

¹ in Aughuet, Ch. et al. (dir.), *Perspectives sur le droit patrimonial de la famille après la réforme*, Bruxelles, Larcier, 2019, p. 185-20.

—Kritiek: de structuur van de voorgestelde tekst, zowel die van het nieuwe Burgerlijk Wetboek in zijn geheel als die van het erf- en giftenrecht, en van het huwelijksvermogensrecht, die “*ab initio*” zou moeten worden herzien”. (...) De opeenvolging van de titels in het wetsvoorstel stemt in grote mate overeen met die van het oude Burgerlijk Wetboek. De structuur wordt hier en daar geamendeerd, waarbij het de bedoeling is de toepasselijke regels duidelijk aan te brengen. De huidige structuur ter zake (het oude Burgerlijk Wetboek) is onlogisch en mag dus niet worden overgenomen; ze is immers onsamenhangend.

Hierop antwoordt de spreker dat men in deze twee laatste punten van kritiek haast een zekere contradictie kan vaststellen.

Eenzijds is er de kritiek dat het wetsvoorstel zou streven naar een “volledige herschrijving”, die door professor Van Gysel als rampzalig wordt bestempeld (in een eerdere bijdrage onder de titel “*La réforme des régimes matrimoniaux, des successions et des libéralités: qui a gagné, qui a perdu?*”¹). Een “volledige herschrijving” is echter uitgerekend dat wat de *unité de droit familial* van de ULB in haar hele nota bepleit.

Anderzijds vindt men dat de herschrijving nog te veel aanleunt bij de huidige structuur, waar men van af wil omdat ze onvoldoende samenhangend is. Net door de huidige structuur te behouden, zullen de rechtsbeoefenaars zich geen volledig nieuwe benadering moeten eigen maken van een recht dat niet volledig overhoop moet worden gehaald: er wordt enkel een codificatie beoogd, geen volledige herziening.

AVOCATS.be gaat nog een stap verder: de vereniging is immers van oordeel dat de nieuwe structurering van de wettelijke bepalingen soms minder samenhang vertoont dan de huidige. AVOCATS.be licht dit standpunt echter niet nader toe.

Andere deskundigen die op verzoek van de commissie voor Justitie werden geraadpleegd, zien de zaken anders.

Zo schrijft professor Jan Bael dat de structuur van Boek 2, titel 3, en vooral van Boek 4 een aanzienlijk verbetering inhoudt. De wettekst is volgens hem veel bevattelijker voor de lezer. De nieuwe wettekst zou tevens uit pedagogisch oogpunt een stap voorwaarts betekenen: zij die dit nieuwe recht zullen moeten bestuderen, mogen de indiener van het wetsvoorstel dankbaar zijn.

¹ in Aughuet, Ch. et al. (dir.), *Perspectives sur le droit patrimonial de la famille après la réforme*, Brussel, Larcier, 2019, blz. 185-20.

De même, pour le professeur Alain-Laurent Verbeke. Il estime que la structure nouvelle a été bien conçue, et contribue à la cohérence et la compréhension d'une matière complexe. Que la proposition de loi cherche à ne pas changer la structure là où il n'y a pas de bonne raison de le faire, est, pour lui aussi, un point positif.

-Critique: La modification de la terminologie qui devrait être exceptionnelle, et limitée aux cas où le terme ne correspond pas ou plus à la réalité juridique qu'elle est censée recouvrir (sic). Ce reproche est également exprimé par AVOCATS.be.

L'oratrice répond à cette critique que la modification de la terminologie est en effet limitée. Elle est cependant justifiée aussi par d'autres motifs que celui jugé seul acceptable par l'unité de droit familial de l'ULB (éloignement de la réalité juridique). Elle est en effet déterminée aussi et surtout par la nécessité d'apporter plus de clarté là où celle-ci est requise, et plus d'actualisation là où celle-ci est la bienvenue. C'est d'ailleurs bien ce que l'unité de droit familial de l'ULB demande elle-même lorsqu'elle suggère par exemple de ne plus utiliser le terme "deniers", jugé archaïque, auquel la proposition de loi ne touchait pas, mais pour laquelle néanmoins des amendements sont rédigés suite à cette remarque (amendements n^{os} 50, 66, 99, 103 à 105).

Exemples en ce qui concerne cette question de terminologie:

- "convention matrimoniale": le terme était déjà utilisé depuis 1976 (art. 1387 et 1465 ancien code civil) et son utilisation a été élargie par le législateur de 2017-2018 dans plusieurs dispositions en vue de couvrir tant le contrat de mariage anténuptial que l'acte modificatif du régime matrimonial, soit avant soit au cours du mariage (art. 1 452, 1 569, 1 474/1 ancien code civil). La motivation pour l'utilisation systématique de ce terme dans le code civil est donc une motivation de simplification et de cohérence.

- "avantage matrimonial": le terme est appliqué en doctrine et en jurisprudence depuis des décennies. Toute la difficulté quant à son application résulte de l'absence d'une définition inscrite de manière totalement explicite dans la loi. La proposition de loi veut y remédier. Il faut mettre fin aux incertitudes générées par cette notion. Seul le législateur peut le faire. Il ne faut pas attendre pour cela que tous les académiciens, avocats, notaires

Professor Alain-Laurent Verbeke is dezelfde mening toegedaan. Volgens hem is de nieuwe structuur goed ontworpen en draagt ze bij tot de samenhang en de bevattelijkheid van een complexe materie. Dat het wetsvoorstel de structuur niet wil wijzigen indien daartoe geen gegronde reden is, is ook volgens hem een positief punt.

— Kritiek: de aanpassing van de terminologie, die een uitzondering zou moeten blijven en beperkt zou moeten worden tot de gevallen waarin de term niet of niet langer overeenstemt met de juridische realiteit die ze geacht is te behandelen. Die kritiek wordt ook door AVOCATS.be geuit.

De spreekster antwoordt hierop dat de terminologiewijzigingen inderdaad beperkt blijven. Toch is die beperkte wijziging gerechtvaardigd, en wel om méér dan alleen de reden die door de *unité de droit familial* van de ULB aanvaardbaar werd geacht (vervreemding van de juridische realiteit). De terminologische wijzigingen zijn immers ook en vooral ingegeven door de noodzaak om waar nodig meer helderheid te scheppen en de wettekst waar gewenst meer bij de tijd te brengen. Dat is overigens ook wat de *unité de droit familial* van de ULB zelf vraagt, wanneer ze bijvoorbeeld voorstelt om de Franse term "*deniers*" niet langer te gebruiken, aangezien die als archaïsch wordt beschouwd; in het wetsvoorstel werd die term behouden, maar naar aanleiding van die opmerking werden er niettemin amendementen ter vervanging van deze term ingediend (amendementen nrs. 50, 66, 99, 103 tot 105).

Voorbeelden met betrekking tot terminologische vragen:

- "*convention matrimoniale*" (huwelijksovereenkomst): de term wordt al gebruikt sinds 1976 (art. 1387 en 1465 van het oud Burgerlijk Wetboek) en het gebruik ervan werd door de wetgever van 2017-2018 naar diverse bepalingen uitgebreid, zodat de term zowel de voorhuwelijkse huwelijksovereenkomst als de akte houdende wijziging van het huwelijksvermogensstelsel, zowel voor als tijdens het huwelijk (art. 1 452, 1 569, 1 474/1 van het oud Burgerlijk Wetboek), zou dekken. De keuze om die term in het Burgerlijk Wetboek te verankeren, heeft dus te maken met een streven naar vereenvoudiging en samenhang.

- "*avantage matrimonial*" (huwelijksvoordeel): de term wordt al decennialang gebruikt in de rechtsleer en de rechtspraak. De toepassing ervan ligt moeilijk doordat de wet geen totaal expliciet definitie ervan bevat. Het wetsvoorstel wil daar een oplossing voor bieden. De onzekerheden waartoe dat begrip aanleiding geeft moet worden opgeheven. Alleen de wetgever kan dat doen. Men hoeft niet te wachten tot alle academici, advocaten,

et magistrats soient tous entièrement d'accord sur cette définition. La définition proposée est totalement en ligne avec les principes adoptés antérieurement par le législateur, même si ces principes sont encore mis en doute par certains auteurs. C'est le propre d'un débat parlementaire d'entendre toutes les opinions et de trancher ensuite. C'est la mission du législateur d'apporter la sécurité juridique sur cette question.

- “libéralité avec charge de conservation au profit de tiers”: L'unité de droit familial de l'ULB dit ne pas comprendre où se situe la difficulté d'utiliser un seul terme “substitution” pour deux concepts totalement différents (la substitution fidéicommissaire et la substitution antérieurement désignée par le terme de représentation). Le risque de confusion est pourtant évident et il ne serait pas de bonne technique légistique de le maintenir. Par ailleurs l'expression “substitution fidéicommissaire” n'a aucune signification évidente pour le citoyen qui voudrait consulter le code civil. L'oratrice se réfère par ailleurs aux observations du professeur Bael sur cette question, et à la réponse déjà donnée dans le présent exposé.

- collatéraux “proches” et “simples”, au lieu des collatéraux “privilégiés” et “ordinaires”. L'unité de droit familial de l'ULB ne voit pas pourquoi le terme “privilège” pose problème. Elle met en doute que ce terme ait une connotation discriminatoire. Là ne réside cependant pas le nœud de la question. Il s'agit tout simplement d'éviter une éventuelle comparaison avec le terme “privilège” en matière de droit des sécurités réelles.

- “deniers” et “espèces”: l'unité de droit familial de l'ULB suggère d'utiliser un autre terme parce que celui de “deniers” date de la fin de l'Ancien Régime, et parce que celui d’”espèces” vise selon elle uniquement les billets de banque et les pièces de monnaie. La suggestion mérite d'être prise en considération; plusieurs amendements sont rédigés pour y donner suite. À défaut de terminologie alternative proposée par l'unité de droit familial de l'ULB, l'expression “numéraire” ou “somme d'argent” sera utilisée. Ces expressions apparaissent en effet déjà dans plusieurs dispositions contenues dans la présente proposition de codification (art. 4.61, 4.71, 4.104 et 4.105 proposés, reprenant les termes de l'ancien code civil). Elles apparaissent en outre aussi dans le code des sociétés et des associations (art. 1.8, § 2, de ce code).

notarissen en magistraten het volledig eens zijn geworden over een definitie. De voorgestelde definitie strookt volledig met de beginselen die de wetgever eerder heeft aangenomen, ook al worden die door bepaalde auteurs nog in twijfel getrokken. Het is nu eenmaal eigen aan een parlementair debat dat men eerst alle meningen hoort en vervolgens de knoop doorhakt. Het komt de wetgever toe rechtszekerheid te bieden in deze aangelegenheid.

- “libéralité avec charge de conservation au profit de tiers” (gift met bewaarplicht ten voordele van derden): De *unité de droit familial* van de ULB geeft aan niet te begrijpen waarom het een probleem zou zijn om één enkele term (“*substitution*”) te gebruiken voor twee volstrekt verschillende concepten (de “*substitution fidéicommissaire*” en de “*substitution*” die vroeger met de term “*représentation*” werd aangeduid). Nochtans is het risico van verwarring duidelijk; wetgevingstechnisch gezien zou het geen goede zaak zijn die verwarring in stand te houden. Het begrip “*substitution fidéicommissaire*” heeft bovendien geen enkele duidelijke betekenis voor de burger die het Burgerlijk Wetboek wil raadplegen. Voorts verwijst de spreker naar de opmerkingen ter zake van professor Bael en naar het antwoord dat daarop tijdens deze uiteenzetting al werd gegeven.

- “collatéraux proches” (nauwe zijverwanten) en “collatéraux simples” (gewone zijverwanten) in plaats van “collatéraux privilégiés” (bevoorrechte zijverwanten) en “collatéraux ordinaires” (gewone zijverwanten). De *unité de droit familial* van de ULB begrijpt niet wat het probleem is met de term “*privilège*” en betwijfelt dat die term een discriminerende connotatie zou hebben. Dat is echter niet de kern van het probleem. Het is eenvoudigweg de bedoeling te voorkomen dat de term zou worden verward met de term “*privilège*” (voorrecht) inzake zakelijke zekerheden.

- “deniers” (gelden) en “espèces” (geld): de *unité de droit familial* van de ULB stelt voor een andere term te gebruiken, omdat de term “*deniers*” dateert uit het ancien régime en omdat “*espèces*” uitsluitend op bankbiljetten en muntstukken zou slaan. De suggestie verdient in overweging te worden genomen; meerdere amendementen werden opgesteld teneinde er gevolg aan te geven. Omdat de *unité de droit familial* van de ULB geen alternatief heeft voorgesteld, zullen de termen “*numéraire*” (geld) of “*somme d'argent*” (geldsom) worden gebruikt. Die termen komen immers al voor in diverse bepalingen van dit voorstel van codificatie (de voorgestelde artikelen 4.61, 4.71, 4.104 en 4.105, waarin de termen van het oude Burgerlijk Wetboek worden overgenomen). Bovendien komen ze ook voor in het Wetboek van vennootschappen en verenigingen (art. 1.8, § 2, van dat wetboek).

2. Autres observations donnant lieu à amendement

Art. 2.3.19 proposé:
le statut de la clientèle
dans un régime de communauté

L'article 2.3.19, § 1^{er}, 7^o, reprend la règle actuelle inscrite à l'article 1401, § 1, 7^o, ancien code civil, concernant la clientèle "constituée" pendant le mariage.

La même question doit être soulevée par rapport à l'article 2.3.22, § 1^{er}, 7^o qui dit commune, la valeur de cette clientèle "constituée" pendant le mariage.

La notion de clientèle "constituée" pendant le mariage doit être précisée, parce que certains auteurs se demandent si la règle s'applique également à la clientèle "acquise" pendant le mariage. Il semble évident que les règles soient les mêmes pour l'une et l'autre, et il n'y a aucun inconvénient à le préciser dans le texte de la loi.

Il est renvoyé aux amendements n^{os} 43 et 44 à ce sujet.

Art. 4.24 proposé:
succession anormale – droit de retour légal

L'unité de droit familial de l'ULB suggère de préciser que le droit de retour dont il est question ici est un droit de retour légal, à distinguer du droit de retour conventionnel. Cette suggestion est faite à juste titre. Il est renvoyé aux amendements n^{os} 55 et 56 à ce sujet.

L'unité de droit familial de l'ULB suggère aussi de placer les dispositions relatives au droit de retour conventionnel dans le même chapitre. Cette suggestion n'est pas suivie, parce que ces deux droits sont essentiellement distincts. Le droit de retour légal est un droit successoral légal. Le droit de retour conventionnel est une modalité à laquelle peut être soumise une donation.

Art. 4.78 proposé:
partage provisionnel

Cette disposition a déjà fait l'objet de l'amendement n^o 70 qui va dans le sens demandé par l'unité de droit familial de l'ULB.

2. Andere opmerkingen die tot amendering aanleiding geven

Voorgesteld art. 2.3.19:
statuut van het cliënteel
in een stelsel van gemeenschap

Artikel 2.3.19, § 1, 7^o, neemt de regel over die thans in artikel 1401, § 1, 7^o, van het oud Burgerlijk Wetboek is opgenomen met betrekking tot het cliënteel dat tijdens het huwelijk is "opgebouwd".

Dezelfde vraag rijst met betrekking tot artikel 2.3.22, § 1, 7^o, dat de waarde van dat tijdens het huwelijk "opgebouwde" cliënteel als gemeenschappelijk kwalificeert.

Het begrip "tijdens het huwelijk "opgebouwd" cliënteel" moet worden verduidelijkt, vermits sommige auteurs zich afvragen of dezelfde regel geldt voor het tijdens het huwelijk "verkregen" cliënteel. Het spreekt vanzelf dat voor beide dezelfde regels gelden, en er is niets op tegen zulks ook in de tekst van de wet te preciseren.

Ter zake wordt verwezen naar de amendementen nrs. 43 en 44.

Voorgesteld art. 4.24:
anormale erfopvolging – recht van wettelijke terugkeer

De *unité de droit familial* van de ULB stelt voor te preciseren dat het hier om het recht van wettelijke terugkeer gaat, wat niet hetzelfde is als het recht van conventionele terugkeer. Dit is een terechte suggestie. Ter zake wordt verwezen naar de amendementen nrs. 55 en 56.

Voorts suggereert de *unité de droit familial* van de ULB om de bepalingen met betrekking tot het recht van conventionele terugkeer onder te brengen in hetzelfde hoofdstuk. Aangezien beide rechten duidelijk van elkaar verschillen, wordt op die suggestie niet ingegaan. Het recht van wettelijke terugkeer is een wettelijk erfrecht. Het recht van conventionele terugkeer is een modaliteit die aan een schenking kan worden gekoppeld.

Voorgesteld art. 4.78:
provisionele verdeling

Op dit artikel werd reeds amendement nr. 70 ingediend, dat in de richting gaat van wat de *unité de droit familial* van de ULB vraagt.

Art. 4.93 proposé:
la caractère impératif des règles du rapport

L'unité de droit familial de l'ULB suggère d'inscrire dans cette disposition que si les règles du rapport sont en effet impératives, les héritiers sont néanmoins libres d'y déroger, une fois la succession ouverte. Cette observation mérite d'être suivie. Il est renvoyé à l'amendement n° 76 à ce sujet.

Article 4.139:
libéralité par une personne majeure protégée

L'unité de droit familial de l'ULB estime que cette disposition est triplement lacunaire. Cette opinion ne peut être partagée que partiellement.

En droit actuel, la loi ne prescrit pas que les donations par une personne majeure protégée doivent être faites par acte authentique. On ne voit pas la nécessité de l'imposer là où des formes alternatives peuvent être considérées sans risque pour la personne protégée (don bancaire par exemple).

En droit actuel, il semble difficile de permettre au juge de paix d'imposer des "conditions supplémentaires" à son autorisation, sans définir celles-ci exactement. Si la loi ne dit rien, il est certain que le juge peut limiter son autorisation à un acte de disposition reçu par exemple endéans un certain délai à dater de l'autorisation. Imposer la présence d'un médecin au moment de l'acte n'est possible que si la personne protégée accepte que le médecin prenne connaissance de la disposition qu'elle envisage de faire.

Il est vrai par contre que la possibilité pour l'administrateur de la personne protégée de donner en ses lieu et place, prévue à l'article 499/7, § 4, de l'Ancien Code civil, n'est pas mentionnée ici et qu'il est utile de le faire.

Il est renvoyé à l'amendement n° 88 à ce sujet.

Art. 4.243 proposé:
pactes successoraux autorisés

L'unité de droit familial de l'ULB estime que les articles 4.242 et 4.243 sont mal articulés. Leur intitulé ne couvre par leur contenu. L'observation est judicieuse. Il est renvoyé aux amendements n°s 107 et 108 à ce sujet.

Voorgesteld art. 4.93:
dwingende aard van de inbrengregels

De *unité de droit familial* van de ULB stelt voor om in deze bepaling te preciseren dat de inbrengregels wel degelijk dwingend zijn, maar dat het de erfgenamen vrij staat ervan af te wijken zodra de nalatenschap is opgegevallen. Deze suggestie verdient navolging. Ter zake wordt verwezen naar amendement nr. 76.

Voorgesteld artikel 4.139:
gift door een beschermde meerderjarige

De *unité de droit familial* van de ULB is van oordeel dat deze bepaling op drie punten tekortschiet. Dit standpunt kan slechts ten dele worden gevolgd.

In het vigerende recht schrijft de wet niet voor dat de schenking door een beschermde meerderjarige bij authentieke akte dient te gebeuren. Het is niet duidelijk waarom zulks zou moeten worden verplicht als alternatieven voorhanden zijn die voor de beschermde persoon geen risico inhouden (zoals een bankgift).

In de huidige stand van het recht lijkt het moeilijk om de vrederechter toe te laten aan zijn toestemming "bijkomende voorwaarden" te verbinden zonder die ook nauwkeurig te omschrijven. Bij stilzwijgen van de wet staat het vast dat de rechter zijn toestemming kan beperken tot een akte van beschikking, die bijvoorbeeld binnen een welbepaalde termijn na de toestemming wordt verleden. De aanwezigheid opleggen van een arts op het ogenblik waarop de akte wordt opgemaakt, is slechts mogelijk indien de beschermde persoon ermee instemt dat de arts kennisneemt van de beschikking die hij wenst te doen.

Daarentegen klopt het dat hier zou moeten worden vermeld dat de bewindvoerder krachtens artikel 499/7, § 4, van het oud Burgerlijk Wetboek in naam en voor rekening van de beschermde persoon een schenking kan doen.

Ter zake wordt verwezen naar amendement nr. 88.

Voorgesteld art. 4.243:
toegelaten erfovereenkomsten

De *unité de droit familial* van de ULB is van oordeel dat de artikelen 4.242 en 4.243 gebrekkig op elkaar zijn afgestemd. Opschrift en inhoud stemmen niet met elkaar overeen. Dit is een terechte opmerking. Ter zake wordt verwezen naar de amendementen nrs. 107 en 108.

3. Observations n'appelant pas de nouveaux amendements pour les motifs exposés ci-après

Art. 2.3.4 et 2.3.5 proposés:
convention matrimoniale:
mineurs et personnes protégées

L'unité de droit familial de l'ULB suggère de modifier le texte pour insister sur la possibilité pour un mineur ou une personne protégée d'insérer dans la convention par laquelle il adopte ou modifie son régime matrimonial, un pacte successoral ("pacte Valkeniers") ou une institution contractuelle. Cette suggestion n'est pas suivie, en raison des restrictions prévues ailleurs par la loi pour la conclusion d'un pacte successoral (art. 4.244 proposé) et pour les donations par convention matrimoniale (art. 4.238 proposé), lorsqu'une des parties est mineure ou personne majeure protégée.

Art. 2.3.12, § 2, proposé:
entrée en vigueur du régime légal

L'unité de droit familial de l'ULB estime que le libellé de ce paragraphe prête à équivoque puisque le régime matrimonial légal peut avoir été choisi par les époux, même si ce choix n'a pas été formé par contrat de mariage.

Pourtant, la disposition proposée est plus logique que l'unité de droit familial de l'ULB ne le présente.

En effet, si les époux ont choisi un régime matrimonial et que ce régime équivaut entièrement au régime légal (ce qui serait déjà surprenant: pourquoi faire une convention matrimoniale pour adopter intégralement le régime prévu par la loi?), ils auront opté pour un régime conventionnel – celui-ci pouvant en effet en tous points être conforme au régime légal. Mais c'est alors ce régime conventionnel qui entre en vigueur.

Si les époux ont choisi de se soumettre au régime légal sans établir de convention matrimoniale, on ne peut pas dire qu'ils ont fait le choix d'un régime hors contrat de mariage. Ils ont opté pour l'application de la loi. Et cette loi fait entrer le régime à la date indiquée dans le texte. Celui-ci ne doit donc pas être corrigé.

3. Opmerkingen die niet tot verdere amendering aanleiding geven, om de hieronder vermelde redenen

Voorgestelde art. 2.3.4 en 2.3.5:
huwelijksovereenkomst:
minderjarigen en beschermde personen

De *unité de droit familial* van de ULB stelt voor de tekst aldus te wijzigen dat wordt benadrukt dat een minderjarige of een beschermde persoon een erfovereenkomst ("Valkeniersbeding") of een contractuele erfstelling kan opnemen in de overeenkomst waarin hij zijn huwelijksstelsel aanneemt of wijzigt. Dit voorstel wordt niet gevolgd omdat de wet elders voorziet in de beperkingen die gelden voor het sluiten van een erfovereenkomst (voorgesteld art. 4.244) en voor de schenkingen bij huwelijksovereenkomst (voorgesteld art. 4.238), zo een van de partijen een minderjarige of een beschermde meerderjarige is.

Voorgesteld art. 2.3.12, § 2:
inwerkingtreding van het wettelijk stelsel

De *unité de droit familial* van de ULB is van mening dat deze paragraaf dubbelzinnig is geformuleerd aangezien de echtgenoten voor het wettelijk huwelijksvermogensstelsel kunnen hebben gekozen zonder dat zulks in een huwelijksovereenkomst hoeft te worden vastgelegd.

De voorgestelde bepaling is evenwel logischer dan wat de *unité de droit familial* van de ULB voorstelt.

Echtgenoten kunnen kiezen voor een huwelijksstelsel dat volledig samenvalt met het wettelijk stelsel – wat overigens vreemd zou zijn: waarom zouden ze een huwelijksovereenkomst sluiten, louter om het wettelijk stelsel integraal over te nemen? Maar zelfs dan kiezen ze dan wel degelijk voor een conventioneel stelsel, dat weliswaar met het wettelijk stelsel overeenstemt, maar dat nog steeds als conventioneel stelsel in werking treedt.

Zo de echtgenoten voor het wettelijk stelsel hebben gekozen zonder een huwelijksovereenkomst op te stellen, kan niet worden beweerd dat zij buiten hun huwelijksovereenkomst om voor een huwelijksstelsel hebben gekozen. Zij hebben in dat geval gekozen voor de toepassing van de wet. Ingevolge die wet treedt het stelsel in werking op de in de tekst vermelde dag. De tekst hoeft dus niet te worden verbeterd.

Art. 2.3.13 proposé:
le logement familial situé dans un bien meuble

L'unité de droit familial de l'ULB suggère de prévoir, pour l'attribution du logement familial après décès, que ce logement puisse aussi être un bien meuble, par exemple une caravane.

Cette extension de la règle présenterait un intérêt évident, mais se poserait alors la question de son extension aussi pour la protection du logement familial dans le sens de l'article 215 de l'ancien code civil et pour la réserve concrète du conjoint survivant. L'impact d'une telle suggestion déborde largement le projet de codification actuel.

Article 2.3.18 proposé:
sort des assurances groupe

L'unité de droit familial de l'ULB regrette que le sort des assurances groupe ne soit toujours pas réglé en régime de communauté. Les raisons pour lesquelles le législateur ne l'a pas fait en 2018 sont cependant toujours valables: le problème doit être considéré dans le cadre beaucoup plus large d'une réforme des pensions.

Art. 2.3.20 proposé:
la preuve entre époux

L'unité de droit familial de l'ULB et AVOCATS.be regrettent que la preuve par "commune renommée" ne soit pas maintenue. Ils rappellent que ce mode de preuve correspond à ce qu'on a coutume d'appeler la rumeur et se réfère à la preuve de faits connus indirectement, par ouï dire. Ils estiment que cette problématique demeure d'actualité et justifie son maintien, laquelle n'est rencontrée par aucun autre mode de preuve.

Ceci n'est pas exact: la notion de preuve par présomptions, étendue comme elle l'est par l'article 8.29, al. 2 du code civil, déjà entré en vigueur, ne requiert en effet qu'un ou plusieurs indices sérieux et précis. Il peut même s'agir d'un seul indice. Il est évident que même la commune renommée ne peut être admise comme moyen de preuve que si elle comporte au moins un indice sérieux et précis. Dès lors la preuve par commune renommée ne doit pas être maintenue comme moyen de preuve extraordinaire entre époux, en sus de la présomption dite de fait.

Voorgesteld art. 2.3.13:
gezinswoning in roerend goed

De *unité de droit familial* van de ULB stelt voor om met betrekking tot de toewijzing van de gezinswoning bij overlijden te bepalen dat die woning ook een roerend goed kan zijn, een caravan bijvoorbeeld.

Een dergelijke verruiming van de regel zou een voor de hand liggend voordeel opleveren, maar meteen zou ook de vraag rijzen naar een dergelijke uitbreiding voor de bescherming van de gezinswoning in de zin van artikel 215 van het oud Burgerlijk Wetboek en voor de concrete reserve van de langstlevende echtgenoot. De impact van een dergelijk voorstel valt ruimschoots buiten het bestek van de hier beoogde codificatie.

Voorgesteld artikel 2.3.18:
behandeling van de groepsverzekeringen

De *unité de droit familial* van de ULB betreurt dat nog altijd niet geregeld is hoe de groepsverzekeringen in een gemeenschapsstelsel moeten worden behandeld. De redenen waarom de wetgever dat in 2018 niet heeft gedaan, zijn nochtans nog altijd van tel: dit vraagstuk moet worden aangepakt in het veel ruimere kader van een pensioenhervorming.

Voorgesteld art. 2.3.20:
bewijs tussen echtgenoten

De *unité de droit familial* van de ULB en AVOCATS.be betreuren dat het bewijs door middel van "algemene bekendheid" niet langer in aanmerking wordt genomen. Zij herinneren eraan dat dit bewijsmiddel overeenstemt met een "getuigenis van horen zeggen" en dus slaat op feiten die men slechts onrechtstreeks heeft vastgesteld of vernomen heeft. Zij stellen dat het behoud van dit bewijsmiddel verantwoord is, omdat dit probleem nog altijd actueel is en ter zake geen enkel ander bewijsmiddel als alternatief kan dienen.

Dat klopt niet: het begrip "bewijs door vermoedens" zoals dat al is uitgebreid in artikel 8.29, tweede lid, van het al in werking getreden nieuw Burgerlijk Wetboek, vergt immers slechts één of meer ernstige en precieze aanwijzingen. Zelfs één aanwijzing kan volstaan. Het spreekt vanzelf dat ook algemene bekendheid slechts als bewijsmiddel kan worden aangevoerd als er sprake is van minstens één ernstige en precieze aanwijzing. Het bewijs door middel van algemene bekendheid hoeft dan ook niet als buitengewoon bewijsmiddel tussen echtgenoten te worden behouden naast het feitelijke vermoeden.

Enfin, l'unité de droit familial de l'ULB confond dans son texte la notion de commune renommée et celle des faits notoires et l'expérience commune (art. 8.3. al. 2 du code civil qui justement ne doivent pas être prouvés. Les faits notoires sont des faits que tout homme normalement informé doit connaître ou peut découvrir par des sources généralement accessibles (Exposé des motifs du projet de loi portant insertion du Livre 8 "La preuve" dans le nouveau code civil, DOC 54 3379/001, p. 12). Ce n'est pas pour de tels faits que peut se poser la question de la preuve par commune renommée entre époux.

Art. 2.3.41 proposé:
dissolution et liquidation
du régime matrimonial

L'unité de droit familial de l'ULB estime que la disposition devrait être complétée parce que certaines modifications du régime matrimonial peuvent emporter la liquidation de celui-ci, sans pour autant engendrer le changement de régime en lui-même. Il en va, lit-on dans l'avis de l'unité de droit familial de l'ULB, "croyons-nous ainsi lorsque les époux s'accordent pour prévoir, dans leur acte modification, une cause particulière de récompense née entre les époux durant le régime."

Cette approche n'est pas exacte. Si les époux décident, en cours de mariage, de supprimer une cause de récompense déterminée, ils doivent certes pour le faire, modifier leur régime matrimonial. Mais ils ne doivent pas le liquider. La clause est adoptée pour s'appliquer en cas de dissolution mais n'a pas pour conséquence de précipiter cette dissolution.

Les époux pourraient aussi régler, en cours de mariage une récompense déjà due, et accorder donc dès ce moment à un des époux le montant de la récompense à laquelle il a droit à charge de la communauté. Une récompense n'est, certes, pas exigible avant la dissolution du régime. Mais ce principe ne s'oppose pas à un règlement anticipé de la récompense, pour autant que les époux en décident dans un acte modificatif de leur régime matrimonial. Ce règlement anticipé ne requiert pas la dissolution du régime.

L'unité de droit familial de l'ULB suggère aussi "dans un souci de clarté et de cohérence quant aux règles gouvernant la dissolution du régime," que soient indiquées ici les dates auxquelles la dissolution produit ses effets, tant entre époux qu'à l'égard des tiers. Déterminer cette

Tot slot verwacht de *unité de droit familial* van de ULB in haar tekst het begrip "algemene bekendheid" met het begrip "algemeen bekende feiten of ervaringsregels" (art. 8.3, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek), die niet hoeven te worden bewezen. Algemeen bekende feiten zijn feiten die ieder ontwikkeld mens kent of uit algemeen toegankelijke bronnen moet kennen (memorie van toelichting van het wetsontwerp houdende invoering van Boek 8 "Bewijs" in het nieuw Burgerlijk Wetboek (DOC 54 3349/001, blz. 12)). De vraag met betrekking tot het tussen echtgenoten toegestane bewijs door middel van algemene bekendheid heeft niets met dergelijke feiten van doen.

Voorgesteld art. 2.3.41:
ontbinding en vereffening
van het huwelijksvermogensstelsel

De *unité de droit familial* van de ULB is van oordeel dat de bepaling zou moeten worden aangevuld omdat bepaalde wijzigingen van het huwelijksvermogensstelsel kunnen leiden tot de vereffening ervan, zonder echter met de ontbinding van het stelsel gepaard te gaan. Volgens het advies van de *unité de droit familial* van de ULB "croyons-nous ainsi lorsque les époux s'accordent pour prévoir, dans leur acte modification, une cause particulière de récompense née entre les époux durant le régime."

Die benadering is niet correct. Indien de echtgenoten tijdens het huwelijk besluiten om een bepaalde oorzaak tot vergoeding op te heffen, moeten ze hun huwelijksvermogensstelsel hiervoor zeker wijzigen. Maar ze moeten hiervoor hun huwelijksstelsel niet vereffenen. Het beding wordt aangenomen om van toepassing te zijn in geval van ontbinding, maar heeft niet tot gevolg dat die ontbinding wordt bespoedigd.

De echtgenoten zouden ook tijdens het huwelijk een reeds verschuldigde vergoeding kunnen verrekenen en dus, vanaf dat moment, aan een van de echtgenoten het bedrag toekennen van de vergoeding waarop hij recht heeft lastens de gemeenschap. Een vergoeding is in principe niet opeisbaar vóór de ontbinding van het stelsel. Maar zulks staat een vervroegde verrekening van de vergoeding niet in de weg, voor zover de echtgenoten daartoe beslissen in een akte tot wijziging van hun huwelijksstelsel. Voor die vervroegde verrekening is de ontbinding van het stelsel niet vereist.

Voorts suggereert de *unité de droit familial* van de ULB dat "dans un souci de clarté et de cohérence quant aux règles gouvernant la dissolution du régime" tevens de data worden vermeld waarop de ontbinding uitwerking heeft, zowel tussen de echtgenoten als jegens derden.

date ne présente cependant une certaine complexité que lorsque le mariage est dissous par divorce. Pour cette hypothèse, les règles figurent clairement dans le Code judiciaire. Il n'y a pas lieu de répéter dans le Code civil ce qui est déjà réglé ailleurs.

Art. 2.3.49 proposé:
acquittement de la dette de récompense

Un amendement a déjà été suggéré, qui répond aussi aux observations émises dans le même sens par d'autres experts. Il est renvoyé à l'amendement n° 46.

Art. 2.3.53:
apport limité

Un amendement a déjà été suggéré, qui répond aussi aux observations du Conseil d'État émises dans le même sens. Il est renvoyé à l'amendement n° 47.

Art. 2.3.58 et suivants proposés:
avantages matrimoniaux

AVOCATS.be rappelle que la théorie des avantages matrimoniaux ne fait aucunement l'unanimité et qu'elle a été critiquée lors de la réforme de 2017-2018.

L'unité de droit familial de l'ULB développe également et longuement pourquoi elle n'approuve pas les textes proposés portant sur la notion d'avantage matrimonial et son application au sein de la théorie des avantages matrimoniaux.

Elle refuse que ces avantages soient définis et dès lors refuse de trancher les difficultés soulevées par ceux qui contestent cette définition (pourtant déjà exprimée de manière implicite dans la loi depuis la réforme de 2017-2018). Une telle opinion ne peut être suivie.

Il faut au contraire encourager le législateur à poursuivre sur la voie engagée en 2018 et parfaire le travail par une définition explicite, claire et praticable. Il doit aussi éviter l'ambiguïté d'une application de cette définition par analogie en régime de séparation de biens (sur ce dernier point d'ailleurs, l'unité de droit familial de l'ULB insiste aussi sur une nécessaire précision du texte).

De bepaling van die datum is echter enkel enigszins complex wanneer het huwelijk door echtscheiding wordt ontbonden. Voor die hypothese zijn de regels duidelijk uiteengezet in het Gerechtelijk Wetboek. Er is geen reden om in het Burgerlijk Wetboek te herhalen wat elders al is geregeld.

Voorgesteld art. 2.3.49:
voldoening van de vergoedingsschuld

Er werd al een amendement voorgesteld, dat tevens tegemoetkomt aan de opmerkingen door andere deskundigen in dezelfde zin geformuleerd. Er wordt verwezen naar amendement nr. 46.

Voorgesteld art. 2.3.53:
beperkte inbreng

Er werd al een amendement voorgesteld, dat tevens tegemoetkomt aan opmerkingen die de Raad van State in dezelfde zin maakte. Er wordt verwezen naar amendement nr. 47.

Voorgesteld art. 2.3.58 en volgende:
huwelijksvoordelen

AVOCATS.be wijst erop dat lang niet iedereen het eens is met de theorie van de huwelijksvoordelen en dat er tijdens de hervorming van 2017-2018 kritiek op werd geleverd.

De *unité de droit familial* van de ULB gaat ook uitgebreid in op de redenen waarom ze de voorgestelde teksten betreffende het begrip huwelijksvoordeel en de toepassing ervan binnen de theorie van de huwelijksvoordelen niet goedkeurt.

Ze is ertegen gekant dat huwelijksvoordelen worden gedefinieerd. Ze weigert aldus een oplossing voor de problemen die worden opgeworpen door hen die deze (nochtans al sinds de hervorming van 2017-2018 impliciet in de wet uitgedrukte) definitie betwisten. Een dergelijk standpunt kan niet worden bijgetreden.

De wetgever moet daarentegen worden aangemoedigd om voort te gaan op de in 2018 ingenomen weg en moet het begonnen werk afsluiten met een expliciete, duidelijke en werkbare definitie. De wetgever moet ook iedere dubbelzinnigheid vermijden voor de toepassing naar analogie van deze definitie in het stelsel van scheiding van goederen (wat dat laatste betreft, benadrukt de *unité de droit familial* van de ULB overigens zelf ook dat de tekst een noodzakelijke verduidelijking behoeft).

C'est en ce sens que les amendements suggérés ci-dessus (voir aussi la discussion des articles), suite aux discussions menées avec Fednot, ont été rédigés pour être soumis à l'approbation du Parlement.

Enfin, il faut rappeler que la théorie des avantages matrimoniaux permet de délimiter avec certitude jusqu'où les époux peuvent s'avantager par leurs conventions matrimoniales. Tout l'intérêt de la théorie est justement qu'elle soumet les avantages dépassant ces limites aux règles des donations et permet dès lors leur réduction au profit des enfants. Ces règles ne sont pas les mêmes, selon que ces enfants sont des enfants communs ou non. Cette distinction selon la catégorie à laquelle appartiennent les enfants a été introduite dans le code civil de 1804, mais est inspirée de sources bien plus anciennes; elle a été maintenue lors des réformes de 1976, de 1981 et de 2017-2018. La proposition de codification n'y déroge pas.

Sans une théorie des avantages matrimoniaux basée sur une définition claire et cohérente de cette notion, on est sans repère certain pour trancher de très nombreuses questions sur les effets des clauses que les époux peuvent adopter pour modaliser leur contrat de mariage.

Ainsi, seule cette théorie permet d'inclure dans la protection des enfants les avantages qui ne sont pas accordés à condition de survie, mais profitent néanmoins au conjoint survivant.

Par exemple: la protection des enfants non communs est assurée aussi si un père remarié apporte à la communauté de son second mariage, un bien acquis antérieurement. Sa seconde épouse en obtiendra donc la moitié lors du partage de cette communauté. En application de la théorie des avantages matrimoniaux, cet avantage, qui ne dépend pas de la survie de la seconde épouse, est bien un avantage matrimonial susceptible d'être réduit au profit des enfants non communs. Sans la définition proposée, certains continuent à hésiter (inutilement) sur la réponse à donner à cette question.

De même, la théorie des avantages matrimoniaux permet de qualifier de la même façon deux clauses distinctes mais dont les effets peuvent être les mêmes, au détriment des enfants même communs.

D'une part, une clause d'apport d'un bien propre à la communauté; cette clause est expressément visée par l'article 1464, 2^e al., du code civil et on peut sans hésiter

Daartoe werden de hierboven voorgestelde amendementen (zie ook de artikelsgewijze bespreking), na de besprekingen met Fednot, opgesteld om ter goedkeuring aan het Parlement te worden voorgelegd.

Tot slot zij erop gewezen dat de theorie van de huwelijksvoordelen toelaat met zekerheid aan te duiden hoever echtgenoten mekaar via hun huwelijksovereenkomsten kunnen bevoordelen. Het belang van de theorie ligt juist in de onderwerping aan de regels van de schenkingen, via de inkorting ten voordele van de kinderen, wanneer die voordelen de perken overschrijden die de wet bepaalt. De regels verschillen naargelang het om gemeenschappelijke kinderen of niet-gemeenschappelijke kinderen gaat. Dat onderscheid volgens de categorie waartoe de kinderen behoren werd ingevoerd in het Burgerlijk Wetboek van 1804, maar werd ingegeven door veel oudere bronnen; het werd behouden tijdens de hervormingen van 1976, van 1981 en van 2017-2018. Dit codificatievoorstel wijkt daar niet van af.

Zonder een theorie van de huwelijksvoordelen op grond van een duidelijke en samenhangende definitie van dit concept is er geen zekere maatstaf om de vele vragen te beantwoorden met betrekking tot de gevolgen van bedingen waarmee echtgenoten hun huwelijksovereenkomst modaliseren.

Alleen deze theorie maakt het dus mogelijk om de kinderen ook te beschermen met betrekking tot voordelen die de echtgenoten mekaar toekennen zonder voorwaarde van overleving, en die de langstlevende echtgenoot toch tot voordeel strekken.

Bijvoorbeeld: de bescherming van de niet-gemeenschappelijke kinderen wordt ook toegekend voor het geval een hertrouwde vader een eerder verworven goed in de gemeenschap van zijn tweede huwelijk inbrengt. Zijn tweede echtgenote zal daar dus de helft van krijgen bij de verdeling van die gemeenschap. Met toepassing van de theorie van de huwelijksvoordelen is dit voordeel, dat niet afhangt van de overleving van de tweede echtgenote, inderdaad een huwelijksvoordeel dat kan worden ingekort ten gunste van de niet-gemeenschappelijke kinderen. Zonder de voorgestelde definitie blijven sommigen (onnodig) twijfelen over het antwoord op die vraag.

Evenzo maakt de theorie van de huwelijksvoordelen het mogelijk om op dezelfde manier twee bedingen te kwalificeren die verschillend zijn, maar waarvan de gevolgen dezelfde kunnen zijn, ten nadele van de kinderen, ook van gemeenschappelijke kinderen.

Enerzijds een beding van inbreng van een onroerend goed in de gemeenschap; dit beding wordt uitdrukkelijk vermeld in artikel 1464, tweede lid, van het Burgerlijk

déterminer l'effet de cet avantage pour le conjoint de l'époux apportant.

D'autre part, une clause par laquelle les époux conviennent qu'à la dissolution du mariage, il n'y aura pas de récompense due à l'époux qui n'a pas apporté son bien propre à la communauté mais qui a vendu ce bien pendant le mariage alors que le prix a été absorbé par la communauté.

Il y a un avantage analogue selon que le bien a été apporté à la communauté, ou son prix absorbé par la communauté. Il faut donc que cet avantage soit traité de la même manière à l'égard des enfants, soit qu'ils soient communs, soit qu'ils soient non communs. Il faut pour cela une définition suffisamment large pour inclure tant l'un que l'autre de ces avantages.

La définition des avantages matrimoniaux initialement inscrite dans la proposition de loi pourrait, par ailleurs, être revue pour s'appliquer sur base de normes identiques dans tout régime matrimonial, comme il a été exposé en réponse aux observations de Fednot à cet égard.

Art. 2.3.62 proposé preuves

L'unité de droit familial de l'ULB aurait préféré que les règles de preuve soit réunies dans une disposition unique, applicable tant aux régimes de communauté qu'à ceux de séparation de biens.

Il s'agit là d'une option qui aurait pu être choisie, mais qui ne présente pas d'avantages significatifs par rapport au maintien de deux dispositions distinctes pour chacun de ces régimes.

Art. 2.3.82 proposé: registre central des conventions matrimoniales

L'unité de droit familial de l'ULB ne comprend pas pourquoi on inclut ici les dispositions relatives aux conventions des cohabitants légaux puisque celles-ci dépassent l'objet de la réforme.

Cependant, comme le registre central des conventions matrimoniales existe et qu'il est déjà prévu qu'y soient inscrites les conventions entre cohabitants légaux, il semble peu judicieux de cesser de les y inscrire pour réintroduire plus tard cette modalité dans le cadre d'une

Wetboek, en men kan zonder twijfel de gevolgen bepalen die dat voordeel heeft voor de echtgenoot van de inbrenger.

Anderzijds een beding waarmee de echtgenoten overeenkomen dat er bij de ontbinding van het huwelijk geen vergoeding zal zijn voor de echtgenoot die zijn eigen goed niet in de gemeenschap heeft ingebracht, maar die dit goed tijdens het huwelijk heeft verkocht terwijl de prijs door de gemeenschap werd opgeslorpt.

In beide gevallen is het voordeel vergelijkbaar, indien het goed in de gemeenschap werd ingebracht dan wel de prijs ervan door de gemeenschap werd opgeslorpt. Dat voordeel moet dus op dezelfde manier worden behandeld ten aanzien van de kinderen, ongeacht of zij gemeenschappelijk dan wel niet-gemeenschappelijk zijn. Daartoe is een voldoende ruime definitie vereist, teneinde die beide voordelen te omvatten.

De oorspronkelijke definitie van de huwelijksvoordelen in het wetsvoorstel zou overigens kunnen worden herzien om, op grond van identieke normen, van toepassing te zijn in elk huwelijksvermogensstelsel, zoals werd uiteengezet als antwoord op de opmerkingen van Fednot in dit verband.

Voorgesteld art. 2.3.62: bewijs

De *unité de droit familial* van de ULB had liever gezien dat de bewijsregels werden samengebracht in één enkele bepaling, die zowel van toepassing is op de stelsels van gemeenschap als op die van de scheiding van goederen.

Voor die optie had kunnen worden gekozen, maar ze biedt geen significante voordelen ten opzichte van het behoud van twee afzonderlijke bepalingen voor elk van die stelsels.

Voorgesteld art. 2.3.82: centraal register van huwelijksovereenkomsten

De *unité de droit familial* van de ULB begrijpt niet waarom hierin de bepalingen betreffende de overeenkomsten van de wettelijk samenwonenden worden opgenomen, vermits deze overeenkomst buiten het toepassingsgebied van de hervorming vallen.

Omdat het centraal register van huwelijksovereenkomsten evenwel reeds bestaat en daarin reeds wordt voorzien in de registratie van de overeenkomsten tussen wettelijk samenwonenden, lijkt het niet zo wijs om de registratie ervan op te heffen, en om ze dan bij

réforme ultérieure de la cohabitation légale. On créerait totalement inutilement une lacune immense dans le système d'inscription tel qu'il fonctionne actuellement.

Art. 4.1 proposé:
ouverture de la succession

L'unité de droit familial de l'ULB suggère d'indiquer que la succession s'ouvre également par la déclaration d'absence. Cette suggestion n'est pas suivie, parce que la déclaration d'absence n'a pas cet effet: elle n'ouvre pas la succession au sens strict du terme. Elle a uniquement les mêmes effets que le décès. C'est donc en raison de son assimilation avec le décès qu'elle aboutit à l'ouverture de la succession. Elle ne doit donc pas être ajoutée à la disposition mentionnant que la succession s'ouvre par le décès.

En outre, il faut se garder de mentionner comme cause équivalente de l'ouverture de la succession, tant le décès que la déclaration d'absence, eu égard aux particularités de l'acte d'absence qui devra être établi et qui devra mentionner la date et l'heure du décès présumé auquel cette absence déclarée est assimilée (art. 121 ancien code civil modifié par la loi du 18 juin 2018).

Article 4.2:
légataires

L'essentiel des observations sur cette question, également formulées par l'unité de droit familial de l'ULB, a déjà fait l'objet d'une réponse et d'une justification.

Art. 4.3 proposé:
saisine

L'unité de droit familial de l'ULB propose une refonte complète de la notion de saisine, qui entraînerait aussi une modification des dispositions du Livre 3 du nouveau code civil en ce qu'elles traitent de la notion de possession.

Cette suggestion n'est évidemment pas dénuée d'intérêt, mais dépasse et de loin le travail de codification objet de la proposition DOC 55 1272/001.

een latere hervorming van de wettelijke samenwoning opnieuw in te voeren. Zulks zou volstrekt onnodig voor een enorme leemte zorgen in het registratiesysteem zoals dat thans werkt.

Voorgesteld art. 4.1:
openvallen van de nalatenschap

De *unité de droit familial* van de ULB stelt voor tevens te bepalen dat de nalatenschap openvalt door de verklaring van afwezigheid. Dat voorstel wordt niet gevolgd omdat de verklaring van afwezigheid dat gevolg niet heeft: ze doet de nalatenschap in de strikte zin niet openvallen, ze heeft louter dezelfde uitwerking als het overlijden. De verklaring leidt slechts tot het openvallen van de nalatenschap omdat ze met het overlijden wordt gelijkgesteld. Ze moet dus niet worden toegevoegd in de bepaling luidens dewelke de nalatenschap openvalt door het overlijden.

Bovendien heeft de verklaring van afwezigheid niet hetzelfde effect als het overlijden voor het openvallen van de nalatenschap. De akte van afwezigheid is immers een bijzondere akte. Ze moet de datum en het tijdstip van het vermoedelijke overlijden vermelden waarmee die verklaarde afwezigheid wordt gelijkgesteld (art. 121 van het oude Burgerlijk Wetboek, zoals gewijzigd bij de wet van 18 juni 2018).

Voorgesteld art. 4.2:
legatarissen

De meeste opmerkingen die ook door de *unité de droit familial* van de ULB werden geformuleerd, werden reeds beantwoord en verantwoord.

Voorgesteld art. 4.3:
bezit

De *unité de droit familial* van de ULB stelt voor het begrip "bezit van de nalatenschap" volledig te herzien. Zulks zou tevens een wijziging vereisen van de bepalingen van Boek 3 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek die het begrip "bezit" betreffen.

Hoewel dit voorstel interessant is, valt het ver buiten het bestek van de codificatiewerkzaamheden waartoe wetsvoorstel DOC 55 1272/001 werd ingediend.

Art. 4.4 proposé: infans conceptus

L'unité de droit familial de l'ULB propose une autre formulation de la règle légale actuelle.

Il avait déjà été envisagé, lors de la rédaction de la proposition initiale, de prévoir en effet une autre formulation. Cette piste a été abandonnée, en raison d'une part de la difficulté de bien circonscrire la notion d'enfant "né viable", par ailleurs reprise aussi dans le Livre 3 du Code civil "Les Biens" (art. 3.13); et d'autre part en raison de la nécessité d'envisager cette notion dans le cadre plus large du droit de la filiation.

Abrogation de l'article 732

L'unité de droit familial de l'ULB estime que la règle posée à l'article 732 est toutefois fondamentale en ce qu'elle confère un fondement légal à ce que nous appelons la succession anormale. Cette opinion ne peut être suivie.

Comme il a déjà été exposé précédemment, le fondement légal de la succession anormale, devenue dans la proposition de loi le droit de retour légal, se trouve dans les dispositions particulières relatives à ce droit successoral particulier. Il ne se trouve pas dans l'article 732 parce que justement il représente une exception à la règle jusqu'ici inscrite dans cet article.

En outre, l'abrogation de l'article 732 ne peut faire naître aucun problème pour la formation de la masse fictive relativement au droit de retour légal. Le droit de retour légal ne s'applique en effet qu'en cas de décès sans descendance – il n'y aura donc dans cette hypothèse pas de masse fictive à constituer pour calculer la réserve. Pour le conjoint survivant, la question est résolue par l'amendement rédigé comme demandé par Fednot.

Art. 4.10 proposé: adoption plénière

L'unité de droit familial de l'ULB suggère de rappeler ici que l'enfant adopté pleinement est assimilé à un descendant.

Cela n'a pas été fait parce que les effets de l'adoption plénière sont déjà déterminés à l'article 356-1 ancien code civil et que le Conseil d'État Section de Législation

Voorgesteld art. 4.4: infans conceptus

De *unité de droit familial* van de ULB stelt voor de huidige wetsbepaling anders te formuleren.

Bij de redactie van het initiële voorstel werd reeds een andere formulering overwogen. Er werd daarvan afgezien omdat het begrip "levensvatbaar geboren kind" moeilijk naar behoren kan worden afgebakend; dit begrip komt voorts ook voor in Boek 3 "Goederen" van het Burgerlijk Wetboek (art. 3.13). Bovendien moet dit begrip beter in het ruimere kader van het afstammingsrecht worden besproken en onderzocht.

Opheffing van art. 732

De *unité de droit familial* van de ULB meent dat de in artikel 732 vervatte regel van wezenlijk belang is, aangezien hij een wettelijke grondslag biedt voor wat de anormale erfopvolging wordt genoemd. Die mening kan niet worden gevolgd.

Zoals reeds eerder aangegeven, is de wettelijke grondslag van de anormale erfopvolging, die in het wetsvoorstel het "recht van wettelijke terugkeer" wordt genoemd, opgenomen in de specifieke bepalingen inzake dit bijzonder erfrecht. Dat recht van wettelijke terugkeer is niet in artikel 732 opgenomen, net omdat het een uitzondering vormt op de tot hiertoe in dat artikel vervatte regel.

Bovendien kan de opheffing van artikel 732 niet het minste probleem doen rijzen voor de vorming van de fictieve massa met betrekking tot het recht van wettelijke terugkeer. Het recht op wettelijke terugkeer is immers alleen van toepassing bij een overlijden zonder afstammelingen; in dat geval moet dus geen fictieve massa worden gevormd om de reserve te berekenen. Voor de langstlevende echtgenoot wordt het probleem opgelost via het amendement dat overeenkomstig de aanwijzingen van Fednot werd geredigeerd.

Voorgesteld art. 4.10: volle adoptie

De *unité de droit familial* van de ULB stelt voor in dit artikel aan te geven dat het vol geadopteerde kind wordt gelijkgesteld met een afstammeling.

Dat is niet gebeurd omdat de uitwerking van de volle adoptie reeds wordt geregeld in artikel 356-1 van het oude Burgerlijk Wetboek en omdat de afdeling wetgeving

recommande de ne pas reproduire les mêmes règles dans diverses lois, ou en divers endroits d'un même code.

Art. 4.13 à 4.15 proposés:
substitution successorale

L'unité de droit familial de l'ULB déplore que le législateur de 2012 ait introduit le terme de substitution successorale et voudrait que soit repris celui de représentation successorale, ou instauré celui de subrogation successorale.

Il n'apporte aucun argument décisif en défaveur du terme adopté en 2012. Il n'y a pas de raison d'envisager de le remplacer si rapidement après qu'il ait été introduit. Pour mémoire: le terme a été emprunté au droit suisse.

Article 4.17 proposé:
notion d'usufruit virtuel

§ 1^{er}. L'unité de droit familial de l'ULB suggère de mentionner aussi la possibilité d'un usufruit virtuel (ou éventuel?) dans la loi.

Cet usufruit serait alors de règle, selon cette suggestion, lorsque le défunt était nu-propriétaire d'un bien. Mais la règle existe et il ne dépend pas des dispositions du droit successoral qu'elle trouve à s'appliquer. Elle est déterminée par le droit des biens et les règles propres à tout usufruit (pas seulement à l'usufruit du conjoint survivant) dont l'exercice est suspendu par un droit antérieur.

§ 2. L'unité de droit familial de l'ULB s'inquiète aussi de l'exercice du droit d'usufruit sur des biens qui, pendant le régime sont scindés, le titre faisant partie du patrimoine propre et la finance revenant au patrimoine commun. Or, cette scission prend fin à la dissolution du régime. Les biens appartiennent intégralement au patrimoine propre, et le conjoint survivant peut en avoir l'usufruit. Le patrimoine commun n'a recueilli que la valeur de ces biens, et celle-ci peut revenir au seul conjoint survivant. Il n'est pas évident d'attendre du législateur qu'il détermine les modalités pratiques de la liquidation de cette succession, comme le demande l'unité de droit familial

van de Raad van State aanbeveelt te voorkomen dat dezelfde regels in meerdere wetten worden opgenomen, dan wel meermaals in eenzelfde wetboek voorkomen.

Voorgestelde art. 4.13 tot 4.15:
plaatsvervulling

De *unité de droit familial* van de ULB betreurt dat de wetgever in 2012 in het Frans het begrip "*substitution successorale*" heeft geïntroduceerd en geeft de voorkeur aan het begrip dat voordien werd gebruikt, zijnde "*représentation successorale*". Een andere mogelijkheid is de invoering in het Frans van het begrip "*subrogation successorale*".

Er wordt geen enkel doorslaggevend argument ten nadele van de in 2012 aangenomen term aangevoerd. Er is geen reden om dat begrip te vervangen zo kort nadat het werd geïntroduceerd. Pro memorie: de term komt uit het Zwitsers recht.

Voorgesteld art. 4.17:
begrip "virtueel vruchtgebruik"

§ 1. De *unité de droit familial* van de ULB stelt voor tevens de mogelijkheid van een virtueel (of eventueel?) vruchtgebruik in de wet op te nemen.

Als gevolg van deze suggestie zou dit vruchtgebruik de regel zijn wanneer de overledene de naakte eigenaar van een goed was. Die regel bestaat echter reeds en de toepassing ervan hangt niet af van de bepalingen van het erfrecht. De regel wordt bepaald door het goederenrecht en maakt deel uit van de regels die voor elk vruchtgebruik gelden (dus niet louter dat van de langstlevende echtgenoot) waarvan de uitoefening door een eerder recht is opgeschort.

§ 2. De *unité de droit familial* van de ULB is tevens bezorgd om de uitoefening van het recht van vruchtgebruik op goederen die tijdens het huwelijk zijn opgesplitst en waarvan de eigendomstitel tot het eigen vermogen behoort, maar de vermogenswaarde het gemeenschappelijke vermogen toekomt. Bij de ontbinding van het stelsel komt echter een einde aan die opsplitsing. De goederen vallen dan volledig onder het eigen vermogen, en de langstlevende echtgenoot kan op het vruchtgebruik ervan gerechtigd zijn. In het gemeenschappelijke vermogen is alleen de waarde van die goederen opgenomen; die waarde kan alleen aan de langstlevende toekomen. Het

de l'ULB, qui ne formule par ailleurs aucune suggestion de solution concrète.

Art. 4.21 proposé:
emploi des sommes
sur lesquelles le conjoint survivant
a un droit d'usufruit

L'unité de droit familial de l'ULB demande que soit explicité comment s'exécute l'obligation d'emploi de ces sommes.

Il n'y a pas lieu d'être autrement explicite, cette notion d'emploi étant déjà présente dans les dispositions du livre 3 du code civil, et plus précisément l'article 3.162.

Art. 4.22 § 3:
valeur de l'usufruit
en cas d'exclusion ou de déchéance

L'unité de droit familial de l'ULB estime que la disposition n'est pas assez précise pour déterminer l'indemnité due en cas d'exclusion ou de déchéance du conjoint survivant. Il s'agit d'une disposition applicable lorsque l'exclusion ou la déchéance intervient après que l'usufruit ait déjà été converti. La valeur de l'indemnité à calculer ne doit donc plus être déterminée en fonction de cette conversion, puisqu'elle a déjà eu lieu. En particulier en ce qui concerne la règle des 20 ans, celle-ci a, dans cette hypothèse, déjà été appliquée si elle trouvait à s'appliquer.

Art. 4.23 proposé:
concours entre le cohabitant légal
survivant et l'État

L'unité de droit familial de l'ULB se réfère à la règle limitant toujours le droit successoral du cohabitant légal à l'usufruit du logement familial, même lorsque le défunt ne laisse aucun parent susceptible de recueillir sa succession. Si le défunt n'a pas pris de disposition au profit de son cohabitant légal, celui-ci deviendra dès lors usufruitier du logement familial, dont la nue-propriété est acquise par l'État.

L'unité de droit familial de l'ULB qualifie cette disposition d'absurde. Qu'elle n'ait toujours pas été modifiée (cela avait cependant été envisagé lors de la réforme

lis niet evident om van de wetgever te verwachten dat hij de praktische nadere regels inzake de vereffening van die nalatenschap bepaalt, zoals wordt gevraagd door de *unité de droit familial* van de ULB. Die reikt overigens geen concrete oplossing aan.

Voorgesteld art. 4.21:
belegging van de geldsommen
waarvan de overlevende echtgenoot
het recht van vruchtgebruik heeft

De *unité de droit familial* van de ULB verzoekt te verduidelijken op welke wijze uitvoering moet worden gegeven aan de verplichting tot belegging van die sommen.

Een dergelijke verduidelijking is niet vereist, nu het hier gaat om een belegging waarvan reeds sprake is in de bepalingen van boek 3 van het Burgerlijk Wetboek, meer bepaald in artikel 3.162.

Voorgesteld art. 4.22, § 3:
waarde van het vruchtgebruik
bij uitsluiting of verval

De *unité de droit familial* van de ULB meent dat de bepaling niet duidelijk genoeg is om de verschuldigde vergoeding te bepalen bij uitsluiting of verval van de langstlevende echtgenoot. Deze bepaling is van toepassing wanneer de uitsluiting of het verval plaatsvindt nadat het vruchtgebruik reeds is omgezet. De waarde van de te berekenen vergoeding moet bijgevolg niet meer worden vastgesteld in functie van die omzetting, aangezien die al heeft plaats gevonden. Ingeval de "20-jaarregel" van toepassing was, dan werd die in dat geval reeds toegepast.

Voorgesteld art. 4.23:
samenloop tussen de langstlevende
wettelijk samenwonende en de Staat

De *unité de droit familial* van de ULB verwijst naar de regel die het erfrecht van de wettelijk samenwonende nog altijd beperkt tot het vruchtgebruik op de gezinswoning, zelfs wanneer de overledene geen enkele verwant achterlaat die zijn nalatenschap kan verkrijgen. Wanneer de overledene geen regeling ten gunste van zijn wettelijk samenwonende partner heeft getroffen, wordt die laatste derhalve vruchtgebruiker van de gezinswoning, waarvan de blote eigendom door de Staat wordt vererfd.

De *unité de droit familial* van de ULB bestempelt die bepaling als absurd. Dat die bepaling nog altijd niet is gewijzigd (wat nochtans werd overwogen bij de

de 2017-2018), tient évidemment au fait que la réforme de la cohabitation légale n'a pas encore été conçue de manière globale. La disposition relevée ici est une de celles qui devra être revue lorsque cette réforme sera à l'ordre du jour, ce qui n'est pas encore le cas pour le moment.

Il en est de même pour la critique de l'unité de droit familial de l'ULB quant à l'usufruit continué au profit du cohabitant légal survivant.

Art. 4.27 proposé:
division entre les frères et sœurs

Cette disposition a déjà fait l'objet d'une suggestion d'amendement, qui répond à la même observation formulée par d'autres experts également. Il est renvoyé à l'amendement n° 60 à ce sujet.

Art. 4.29:
usufruit du tiers
pour le père ou la mère

Selon l'unité de droit familial de l'ULB, cet usufruit d'un tiers sur la part des collatéraux ordinaires de l'autre ligne est une aberration totale, qui date de 1804.

Comme cette règle n'a pas été remise en question lors de la réforme de 2017-2018, elle est maintenue également dans le cadre de la présente proposition de codification.

Art. 4.37 et 4.38 proposés:
délai pour l'exercice de l'option

L'unité de droit familial de l'ULB dit que la proposition de loi reprend les articles du Code civil, qui étaient eux-mêmes très mal rédigés et contradictoires.

Cela n'est pas le cas. Les articles ont été réécrits, et remplacés dans leur contexte, afin d'être en parfaite concordance avec la pratique approuvée par la jurisprudence de la Cour de cassation.

Art. 4.39 et 4.45:
effets de la renonciation

Selon l'unité de droit familial de l'ULB, la proposition de loi devrait d'abord opter pour le terme de "répudiation" plutôt que de "renonciation" à la succession.

hervorming van 2017-2018), heeft vanzelfsprekend te maken met het feit dat de wettelijke samenwoning nog niet in haar geheel hervormd is. De bepaling in kwestie is één van de bepalingen die zullen moeten worden herzien wanneer die hervorming aan de orde is, maar momenteel is dat nog niet het geval.

Hetzelfde geldt voor de kritiek van de *unité de droit familial* van de ULB op het voortgezet vruchtgebruik ten gunste van de langstlevende wettelijk samenwonende.

Voorgesteld artikel 4.27:
splitsing tussen broers en zussen

Er werd reeds voorgesteld deze bepaling te amenderen, teneinde tegemoet te komen aan de opmerking die ook door andere deskundigen werd geformuleerd. Dienaangaande wordt verwezen naar amendement nr. 60.

Voorgesteld art. 4.29:
vruchtgebruik op het derde
voor de vader of de moeder

Volgens de *unité de droit familial* van de ULB is dit vruchtgebruik op een derde van het deel van de gewone zijverwanten van de andere lijn een volstrekte dwaasheid die teruggaat tot 1804.

Aangezien die regel bij de hervorming van 2017-2018 niet ter discussie werd gesteld, wordt hij ook in het raam van dit voorstel tot codificatie gehandhaafd.

Voorgestelde art. 4.37 en 4.38:
termijn om de erfkeuze te maken

De *unité de droit familial* van de ULB geeft aan dat het wetsvoorstel de artikelen van het Burgerlijk Wetboek overneemt die zelf bijzonder slecht geredigeerd en tegenstrijdig waren.

Zulks is niet het geval. De artikelen werden herschreven en opnieuw in hun context geplaatst om naadloos aan te sluiten bij de praktijk die door de rechtspraak van het Hof van Cassatie is goedgekeurd.

Voorgestelde art. 4.39 en 4.45:
gevolgen van de verwerping

Volgens de *unité de droit familial* van de ULB zou in het wetsvoorstel in eerste instantie moeten worden geopteerd voor de term "repudiatie", veeleer dan voor

Ensuite, elle devrait “préciser que le droit de propriété est acquis par l’héritier ou le légataire dès l’instant du décès, mais affecté d’une condition résolutoire. Le jour où l’éventuelle répudiation par l’héritier ou le légataire est actée, la condition résolutoire se réalise et celui-ci est censé n’avoir jamais été propriétaire de l’hérédité. À défaut de répudiation, ou en cas d’acte d’addition d’hérédité, la condition résolutoire est défaillie et l’héritier ou le légataire ne devient pas propriétaire, puisqu’il l’est déjà, mais il perd son droit de répudiation. Ces considérations, unanimement admises en doctrine, ne ressortent pas clairement des articles 4.39 et 4.45 de la proposition de loi.”

Ces considérations étant unanimement admises, il n’est pas indispensable de les intégrer dans la codification, qui ne contient aucune disposition les contredisant.

Art. 4.61 proposé:
droit de demander la conversion

Le reproche selon lequel cette disposition serait incompréhensible, comme le dit l’unité de droit familial de l’ULB, n’est pas fondé. La disposition a été construite sur un schéma clair, cherchant à ne pas s’éloigner plus que de raison des dispositions actuelles.

Elle énumère donc, paragraphe par paragraphe, les personnes pouvant demander la conversion, selon la situation qui se présente, et y insère à chaque fois les pouvoirs du tribunal d’accorder ou de refuser la conversion demandée.

§ 1^{er}. Concours avec des descendants: qui peut demander la conversion – trois modalités possibles

§ 2. Concours avec des enfants d’une autre union: qui peut demander la conversion – celle-ci ne peut être refusée – elle se fait par attribution d’une part indivise

§ 3. Concours avec d’autres héritiers: qui peut demander la conversion – limite dans le temps – attribution de nue-propriété également possible

§ 4. Causes particulières de refus de la conversion: état de santé de l’usufruitier ou risque d’atteinte grave à l’entreprise ou l’activité professionnelle

§ 5. Demande pouvant être agréée si elle émane d’autres nus-propriétaires que les descendants ou en-dehors des délais

“verwerping” van de nalatenschap. Voorts zou het wetsvoorstel moeten “*préciser que le droit de propriété est acquis par l’héritier ou le légataire dès l’instant du décès, mais affecté d’une condition résolutoire. Le jour où l’éventuelle répudiation par l’héritier ou le légataire est actée, la condition résolutoire se réalise et celui-ci est censé n’avoir jamais été propriétaire de l’hérédité. À défaut de répudiation, ou en cas d’acte d’addition d’hérédité, la condition résolutoire est défaillie et l’héritier ou le légataire ne devient pas propriétaire, puisqu’il l’est déjà, mais il perd son droit de répudiation. Ces considérations, unanimement admises en doctrine, ne ressortent pas clairement des articles 4.39 et 4.45 de la proposition de loi.*”

Die overwegingen worden unaniem aanvaard. Daarom moeten ze echter niet in de codificatie worden opgenomen. Ze worden immers door geen enkele wettelijke bepaling tegengesproken.

Voorgesteld art. 4.61:
het recht om de omzetting te vragen

Het verwijt van de *unité de droit familial* van de ULB dat deze bepaling onbegrijpelijk zou zijn, is ongegrond. De bepaling werd volgens een duidelijk schema opgebouwd dat ernaar streeft niet nodeloos af te wijken van de huidige bepalingen.

Dit artikel beoogt derhalve paragraaf per paragraaf op te sommen wie om de omzetting kan vragen naargelang van de zich voordoende situatie, en strekt ertoe telkens de bevoegdheden van de rechtbank aan te geven om de gevraagde omzetting te verlenen dan wel te weigeren.

§ 1. Samenloop met afstammelingen: wie kan om de omzetting vragen – drie mogelijke modaliteiten;

§ 2. Samenloop met stiefkinderen: wie kan om de omzetting vragen – deze kan niet worden geweigerd – ze geschiedt door toekenning van een onverdeeld aandeel;

§ 3. Samenloop met andere erfgenamen: wie kan om de omzetting vragen – beperking in de tijd – toekenning van de blote eigendom eveneens mogelijk;

§ 4. Bijzondere redenen van weigering tot omzetting: gezondheidstoestand van de vruchtgebruiker dan wel risico op ernstige aantasting van de onderneming of van de beroepsactiviteit;

§ 5. Vraag die kan worden ingewilligd zo ze uitgaat van andere blote eigenaars dan de afstammelingen of buiten de termijn wordt ingediend;

§ 6. Demande de conversion en cas de retour légal

§ 7. Droit de veto du survivant pour la conversion de l'usufruit du logement familial

L'unité de droit familial de l'ULB considère la conversion en une part indivise de la succession est une absurdité créée en 2017. Ce n'était pas la conviction du législateur de 2017, qui a voulu par cette modalité particulière de la conversion, permettre que soit mis fin très vite à la situation créée par un usufruit ressenti par les enfants non communs comme une charge particulièrement lourde grevant peut-être pour longtemps leur part héréditaire; ceci est le cas, en particulier, lorsqu'ils ne disposent pas de fonds pour "racheter" cet usufruit (par conversion en capital).

L'unité de droit familial de l'ULB fait également le procès des tables de conversion et de la règle dite des 20 ans. La proposition de codification maintient toutes ces règles (sauf à appliquer la règle des 20 ans aussi pour la compensation dont question à l'article 4.75, § 2 et suivants proposés).

La mission de codification ne comprenait en effet pas le projet de bousculer tout ce pan du droit successoral. Et certainement pas non plus, comme semble le demander l'unité de droit familial de l'ULB, de réformer par la même occasion le droit fiscal (qui utilise des tables d'évaluation de l'usufruit successoral fondées sur une approche totalement différente) et le droit des biens (qui règle sur base de nouveaux concepts l'obligation de l'usufruitier de participer aux frais de réparation des biens grevés d'usufruit).

Ce que cependant il faudrait en effet que le législateur envisage, c'est si l'évaluation de l'usufruit dont il est question dans plusieurs dispositions du livre 3 du code civil (art. 3.154, 3.157 et 3.161) doit se faire ou non en tenant compte de la règle des 20 ans. Dans le texte actuel du livre 3, la référence est limitée à l'article 745*sexies* et exclut donc la règle des 20 ans, inscrite encore actuellement à l'article 745*quinquies*, § 3, ancien code civil. Les dispositions modificatives inscrites dans la présente proposition de loi vont dans le même sens.

Art. 4.70 proposé:

l'action en partage au nom des mineurs et personnes protégées

L'unité de droit familial de l'ULB estime qu'il y aurait lieu de mentionner dans cette disposition également la

§ 6. Vraag om omzetting in geval van wettelijke terugkeer;

§ 7. Vetorecht van de langstlevende voor de omzetting van het vruchtgebruik op de gezinswoning.

De *unité de droit familial* van de ULB bestempelt de omzetting in een onverdeeld aandeel van de nalatenschap als een in 2017 gecreëerde absurditeit. Zo zag de wetgever van 2017 dat niet. Hij wil dat met deze bijzondere omzettingsmodaliteit het vruchtgebruik spoedig kan worden beëindigd dat door de niet-gemeenschappelijke kinderen als een bijzonder zware last wordt ervaren, die hun erfdeel misschien nog lange tijd zal bezwaren; dat is met name het geval wanneer zij niet over de nodige geldmiddelen beschikken om dat vruchtgebruik (via kapitaalomzetting) "af te kopen".

De *unité de droit familial* van de ULB uit tevens kritiek op de omzettingstabellen en de zogenaamde "20-jaar-regel". Desalniettemin worden al die regels in het voorstel tot codificatie gehandhaafd (behalve als het erom gaat de 20-jaarregel ook toe te passen voor de compensatie waarvan sprake is in het voorgestelde artikel 4.75, § 2, en volgende).

De codificatie-opdracht beoogt immers niet de omwerking van heel dat onderdeel van het erfrecht, en al helemaal niet, zoals de *unité de droit familial* van de ULB lijkt te vragen, de gelijktijdige hervorming van het fiscaal recht (dat voor de waardebeoordeling van het erfrechtelijk vruchtgebruik gebruik maakt van tabellen die op een totaal andere leest zijn geschoeid) en van het goederenrecht (dat op basis van nieuwe concepten de verplichting van de vruchtgebruiker regelt om een bijdrage te leveren in de herstellkosten van de met vruchtgebruik belaste goederen).

Wel zou de wetgever inderdaad moeten overwegen of het vruchtgebruik krachtens in diverse in Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek vervatte bepalingen (artikel 3.154, 3.157 en 3.161) al dan niet moet worden geëvalueerd met inachtneming van de 20-jaarregel. In de vigerende tekst van Boek 3 is de verwijzing beperkt tot artikel 745*sexies*, en wordt derhalve de 20-jaarregel uitgesloten die thans nog is opgenomen in artikel 745*quinquies*, § 3, van het oude Burgerlijk Wetboek. De in dit wetsvoorstel opgenomen wijzigingsbepalingen zijn van dezelfde strekking.

Voorgesteld art. 4.70:

de vordering tot verdeling met minderjarigen en beschermde meerderjarigen

Volgens de *unité de droit familial* van de ULB zou in dit artikel ook rekening moeten worden gehouden met

situation des mineurs qui sont encore soumis à l'autorité parentale. Cette observation n'est pas fondée.

Les parents ne doivent pas être habilités pour introduire une procédure judiciaire au nom de leurs enfants. L'article 378, § 2, ancien code civil, les en dispense explicitement.

Il n'est par ailleurs pas exact de dire, comme le fait l'unité de droit familial de l'ULB, que la sanction pour le non-respect de ces dispositions devrait être inscrite à l'article 4.78. Ce dont traite l'article 4.78, c'est le non-respect des formes du partage amiable, tandis que l'article 4.70 dont il est question ici, traite du partage judiciaire.

Art. 4.72 proposé:
rapport des libéralités et rapport des dettes

L'unité de droit familial de l'ULB considère que dans cet article le rapport des libéralités et celui des dettes sont confondus. Il n'en est rien. Ces deux rapports sont seulement annoncés ici, les développements se trouvent dans les dispositions qui suivent.

En outre, il est parfaitement correct d'indiquer que ce rapport est dû par chaque héritier, puisque tout de suite il est ajouté qu'il n'en est ainsi que dans la meure déterminée au chapitre 2. Il n'y a donc pas de généralisation inappropriée.

Art. 4.75 proposé:
compensation pour la charge d'usufruit
en suite du partage

L'unité de droit familial de l'ULB ne comprend pas pourquoi la disposition relative à la compensation (inscrite à l'article 914, § 2, alinéa 6, ancien code civil) a été scindée des autres règles contenues dans l'article 914 ancien code civil.

La raison en est que la compensation ne peut être due que dans le cadre d'un partage – tout comme la soulte, raison pour laquelle ces deux notions ont été réunies à l'article 4.75.

C'est ce qui explique aussi que la compensation est mise à charge des légataires, et non des donataires. Ces derniers ne participent en effet pas au partage.

Les autres règles de l'article 914 ancien code civil posent par contre des questions relatives à la réduction

de minderjarigen die nog onder ouderlijk gezag staan. Die opmerking is ongegrond.

De ouders hoeven niet te worden gemachtigd om namens hun kinderen een gerechtelijke procedure in te leiden. Krachtens artikel 378, § 2, van het oude Burgerlijk Wetboek zijn zij uitdrukkelijk daarvan vrijgesteld.

Voorts is het onjuist om, zoals de *unité de droit familial* van de ULB het doet, te stellen dat de sanctie voor de niet-naleving van die bepalingen zou moeten opgenomen worden in artikel 4.78. Artikel 4.78 behandelt de niet-inachtneming van de vormvereisten voor de minnelijke verdeling, terwijl artikel 4.70 waarvan hier sprake, betrekking heeft op de gerechtelijke verdeling.

Voorgesteld art. 4.72:
de inbreng van giften en schulden

De *unité de droit familial* van de ULB meent dat in dit artikel de inbreng van giften wordt verward met de inbreng van schulden. Dat klopt niet. Beide inbrengen worden hier louter vermeld en worden in de navolgende bepalingen nader toegelicht.

Het klopt bovendien volledig dat die inbreng door elke erfgenaam verschuldigd is, aangezien meteen wordt toegevoegd dat dit slechts geldt in de mate die is bepaald in hoofdstuk 2. Een en ander wordt dus niet onterecht veralgemeend.

Voorgesteld art. 4.75:
compensatie voor de vruchtgebruiklast
ten gevolge van de verdeling

De *unité de droit familial* van de ULB begrijpt niet waarom de bepaling inzake de compensatie (opgenomen in artikel 914, § 2, zesde lid, van het oude Burgerlijk Wetboek) werd afgesplitst van de andere regels die waren opgenomen in artikel 914 van het oude Burgerlijk Wetboek.

De reden daarvan is dat de compensatie alleen verschuldigd kan zijn wegens een verdeling; aangezien zulks ook geldt voor de opleg, werden de beide begrippen gegroepeerd in artikel 4.75.

Dit verklaart ook waarom de compensatie wel wordt opgelegd aan de erfgenamen, maar niet aan de begiftigden die schenkingen hebben ontvangen; zij nemen immers geen deel aan de verdeling.

De andere in artikel 914 van het oude Burgerlijk Wetboek vervatte regels daarentegen doen vragen

des donations et des legs qui doivent par priorité être grevés de l'usufruit du conjoint survivant lorsque les droits de celui-ci ne portent pas sur la totalité de la succession.

Art. 4.78 proposé:
partage provisionnel

Cette disposition fait déjà l'objet d'une suggestion d'amendement qui va dans le sens demandé par l'unité de droit familial de l'ULB. Il est renvoyé à l'amendement n° 70 à ce sujet.

Art. 4.79 proposé:
notion de sous-indivision

L'unité de droit familial de l'ULB estime que cette disposition contient un truisme.

Cette opinion n'est pas fondée. Les indivisaires dans l'indivision première ne sont pas forcément les mêmes que les indivisaires de la sous-indivision. La notion de sous-indivision est utile tant dans la pratique des liquidations-partages qu'en raison de ces conséquences fiscales.

Art. 4.83 proposé:
par préciput et hors part

Le texte proposé ne présente pas, comme le prétend l'unité de droit familial de l'ULB, les termes "par préciput" et "hors part" comme correspondant à des concepts différents de la dispense de rapport. Le texte proposé les considère au contraire comme des synonymes. Il y avait lieu de le souligner, parce que dans l'ancien Code civil, une libéralité ne semble être dispensée de rapport que si elle est faite expressément "par préciput et hors part" ou "avec dispense de rapport". Or, une donation non rapportable est une donation qui a été faite soit par préciput, soit hors part, soit avec dispense de rapport. Le texte proposé exclut donc toute hésitation à cet égard.

Art. 4.90 proposé:
évaluation des donations

Cette disposition traite de l'évaluation des libéralités pour le rapport (et, par renvoi, pour la réduction).

rijzen inzake de inkorting van de giften en legaten die bij voorrang moeten worden belast met het vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot, wanneer diens rechten niet de volledige nalatenschap betreffen.

Voorgesteld art. 4.78:
provisionele verdeling

Met betrekking tot deze bepaling werd reeds een amendement ingediend dat tegemoetkomt aan de opmerkingen van de *unité de droit familial* van de ULB. Ter zake wordt verwezen naar amendement nr. 70.

Voorgesteld art. 4.79:
het begrip "onderonverdeeldheid"

De *unité de droit familial* van de ULB meent dat deze bepaling een gemeenplaats behelst.

Dat klopt niet. De deelgenoten van de hoofdonverdeeldheid zijn niet noodzakelijk dezelfde als de deelgenoten van de onderonverdeeldheid. Het begrip onderonverdeeldheid is zowel nuttig in de praktijk van de vereffening-verdeling, als wegens de fiscale gevolgen ervan.

Voorgesteld art. 4.83:
bij vooruitmaking en buiten erfdeel

In tegenstelling tot wat de *unité de droit familial* van de ULB meent, worden in het wetsvoorstel de termen "bij vooruitmaking" en "buiten erfdeel" niet voorgesteld als begrippen die niet overeenstemmen met de vrijstelling van inbreng; in het wetsvoorstel worden zij immers als synoniemen beschouwd. Dat moest worden benadrukt, want in het oude Burgerlijk Wetboek leek een gift alleen te zijn vrijgesteld van inbreng wanneer zij uitdrukkelijk was gebeurd "bij vooruitmaking en buiten erfdeel" of "met vrijstelling van inbreng". Een niet in te brengen gift is echter een gift die is gedaan ofwel bij vooruitmaking, ofwel buiten erfdeel, ofwel met vrijstelling van inbreng. De voorgestelde formulering beoogt dus elke twijfel ter zake weg te nemen.

Voorgesteld art. 4.90:
waardebepaling van de schenkingen

Dit artikel betreft de waardebepaling van de giften met het oog op de inbreng (en bijgevolg ook met het oog op de inkorting).

L'unité de droit familial de l'ULB suggère de mieux définir les termes "droit de disposer [de la pleine propriété] du bien donné". Ces termes ont été introduits par la réforme de 2017-2018. Ils ont été largement justifiés dans l'exposé des motifs, et ensuite analysés et commentés dans la doctrine. Il semble hâtif de considérer qu'ils doivent déjà être reformulés. L'unité de droit familial de l'ULB ne formule par ailleurs pas de proposition précise à cet égard.

Art. 4.99 proposé:
la séparation des patrimoines

L'unité de droit familial de l'ULB émet plusieurs critiques quant à la formulation de cette disposition. Ces trois critiques ne sont pas fondées.

La première, parce que cette disposition est insérée parmi les dispositions relatives aux droits des créanciers de la succession (obligation au passif de la succession) est y est parfaitement à sa place. La deuxième, parce que la notion de novation a un sens précis qu'il convient de respecter. La troisième, parce que la dernière phrase ne peut être reformulée en termes de propriété. La séparation des patrimoines a en effet pour but et pour effet de distinguer les biens formant le patrimoine personnel de l'héritier et ceux qui sont susceptibles d'être séparés de ce patrimoine, alors cependant qu'il est propriétaire tant des uns que des autres.

Art. 4.101 proposé:
droit des créanciers dans un partage

L'unité de droit familial de l'ULB estime que cette disposition porte sur le droit des créanciers de provoquer le partage. Ce n'est cependant pas le cas. Cette disposition ne traite que du droit des créanciers de s'opposer au partage ou d'y intervenir. Le droit de provoquer le partage fait l'objet de l'article 1 561 du Code judiciaire et ne doit pas être répété ici.

Art. 4.106 à 4.113 proposés:
petits héritages

Ces dispositions visent le régime des Petits héritages, qui date de 1900, et qui déroge au droit commun du partage. L'unité de droit familial de l'ULB estime que ce régime est inconnu de la plupart des juristes, est très

De *unité de droit familial* van de ULB stelt voor de bewoordingen "het recht om over de volle eigendom van het geschonken goed te beschikken" beter te omschrijven. Die bewoordingen werden ingevoegd bij de hervorming van 2017-2018. Zij werden uitgebreid toegelicht in de memorie van toelichting en werden vervolgens ontleend en van commentaar voorzien in de rechtsleer. Het lijkt voorbarig te stellen dat ze nu al anders moeten worden geformuleerd. De *Unité de droit familial* doet trouwens geen duidelijk voorstel ter zake.

Voorgesteld art. 4.99:
scheiding van de boedels

De *unité de droit familial* van de ULB heeft op drie vlakken kritiek op de formulering van deze bepaling. Die kritiek is onterecht.

Wat het eerste punt betreft, omdat deze bepaling volkomen terecht ingevoegd is tussen de bepalingen betreffende de rechten van de schuldeisers van de nalatenschap (verplichting tot het passief van de nalatenschap of "*obligatio*"). Wat het tweede punt betreft, omdat het begrip "schuldvernieuwing" een specifieke betekenis heeft die hier volkomen moet worden gerespecteerd. Wat het derde punt betreft, omdat de boedelscheiding tot doel en tot gevolg heeft de goederen die tot het persoonlijk vermogen van de erfgenaam behoren en deze die van dat persoonlijk vermogen kunnen worden afgescheiden, te onderscheiden. Van al deze goederen is de erfgenaam evenwel nog steeds eigenaar. De scheiding van de boedels betreft dus geen eigendomsvraag.

Voorgesteld art. 4.101:
rechten van de schuldeisers bij een verdeling

De *Unité de droit familial* van de ULB meent dat deze bepaling betrekking heeft op het recht van de schuldeisers om de verdeling te vorderen. Dat is echter niet het geval. Deze bepaling betreft louter het recht van de schuldeisers om zich te verzetten tegen de verdeling of om erin tussen te komen. Het recht om de verdeling te vorderen, is opgenomen in artikel 1 561 van het Gerechtelijk Wetboek en hoeft hier niet te worden herhaald.

Voorgestelde art. 4.106 tot 4.113:
kleine nalatenschappen

Deze bepalingen betreffen het stelsel van de kleine nalatenschappen; dat dateert van 1900 en wijkt af van het gemeenrecht inzake verdeling. De *unité de droit familial* van de ULB meent dat de meeste juristen die regeling

rarement utilisé, et d'une très grande complexité. Et que dès lors il ne doit pas être maintenu.

Ce point de vue est affirmé, mais non démontré. La Cour de Cassation a encore eu à se prononcer fort récemment sur une question portant sur l'application de cette loi (Cass. 21 janvier 2020, www.cass.be). Ces dispositions sont donc encore utiles.

Art. 4.132 proposé:
titre inapproprié

L'unité de droit familial de l'ULB fait observer que le titre de cet article est "Dispositions entre vifs ou testamentaires et pactes successoraux", alors qu'il ne dit rien à propos de ces pactes.

C'est exact. Les mots "pactes successoraux" doivent être ajoutés à l'intitulé du Titre 2, non à l'intitulé de l'article 4.132. Une suggestion d'amendement a été rédigée en ce sens.

Par contre, dans l'intitulé de l'article 4.132, les mots "dispositions entre vifs" sont maintenus, parce que, comme le souligne l'unité de droit familial de l'ULB, il y a d'autres dispositions entre vifs que les seules donations. Celles-ci sont également mentionnées dans cet article 4.132.

Il est renvoyé aux amendements n^{os} 85 et 86 à ce sujet.

Art. 4.133 proposé:
libéralité avec charge de conservation

L'oratrice a déjà expliqué les raisons pour lesquelles cette expression convient mieux que celle de substitution fidéicommissaire. Elle renvoie aussi aux observations du professeur Bael et à la manière dont on envisage d'amender les textes en raison de ces observations. Il est renvoyé aux amendements n^{os} 87, 108 et 109 à ce sujet.

Le legs *de residuo* n'est pas cité, en effet, parce qu'il n'emporte pas *de charge de conservation*, et n'est donc pas visé par l'interdiction mentionnée ici.

Art. 4.134 proposé:
clause impossible ou illicite

L'unité de droit familial de l'ULB estime qu'il faudrait expliciter que seule la clause impossible ou illicite est

niet kennen, alsook dat ze zelden wordt toegepast, heel ingewikkeld is en derhalve niet moet worden behouden.

Dat stelt de *Unité*, maar toont ze niet aan. Zeer onlangs nog heeft het Hof van Cassatie zich moeten uitspreken over een vraag in verband met de toepassing van die wet (Cass., 21 januari 2020, <http://www.cass.be>). Die bepalingen zijn dus nog steeds nuttig.

Voorgesteld art. 4.132:
ongepast opschrift

De *unité de droit familial* van de ULB merkt op dat het opschrift van dit artikel "Beschikkingen onder levenden en bij testament en erfovereenkomsten" luidt, maar dat in dit artikel niets staat over dergelijke overeenkomsten.

Dat klopt. Het woord "erfovereenkomsten" moet worden toegevoegd aan het opschrift van Titel 2, in plaats van aan het opschrift van artikel 4.132. Daartoe werd een amendement ingediend.

De woorden "beschikkingen onder levenden" in het opschrift van artikel 4.132 worden echter behouden, want er bestaan ook andere beschikkingen onder levenden dan schenkingen, zoals wordt aangegeven door de *unité de droit familial* van de ULB. Ook die beschikkingen worden vermeld in het voorliggende artikel 4.132.

Ter zake wordt verwezen naar de amendementen nrs. 85 en 86.

Voorgesteld art. 4.133:
gift met bewaarplicht

De spreker heeft al uitgelegd waarom het beter is in het Frans niet te spreken van "*substitution fidéicommissaire*" (in het Nederlands: "erfstelling over de hand"), maar wel de voorgestelde bewoordingen te bezigen. Zij verwijst ook naar de opmerkingen van prof. Bael en naar de wijze waarop naar aanleiding daarvan wordt overwogen de teksten te amenderen. Ter zake wordt verwezen naar de amendementen nrs. 87, 108 en 109.

Het legaat *de residuo* wordt inderdaad niet vermeld omdat het niet gepaard gaat met een bewaarplicht en derhalve niet onder het hier bedoelde verbod valt.

Voorgesteld art. 4.134:
onmogelijk of ongeoorloofd beding

De *unité de droit familial* van de ULB is van mening dat uitdrukkelijk moet worden gesteld dat niet de hele

nulle, et non toute la libéralité, sauf si la clause est la cause déterminante de la libéralité.

Telle est bien en effet l'interprétation unanimement acceptée de la disposition. Elle est en outre confirmée par les articles 5.27, 5.56 et 5.63 proposés en matière d'Obligations. Il ne semble pas requis de la confirmer de manière plus précise encore.

Art. 4.136 proposé:
santé d'esprit

L'unité de droit familial de l'ULB estime qu'il faut reprendre dans cette disposition les lignes de force de la jurisprudence selon laquelle il faut, pour faire une libéralité, avoir "une volonté plus ferme, un consentement plus éclairé" que pour un acte onéreux. C'est là justement que le bât blesse. De nombreux auteurs rappellent qu'il faut se garder de confondre volonté et consentement. Ce serait plutôt l'aptitude de la volonté du disposant qu'il faut exiger, comme il est dit à l'article 488H, § 2, ancien code civil. La formule exacte pouvant remplacer l'exigence de la santé d'esprit pour les libéralités, n'a pas encore été proposée. Il vaut donc mieux en rester au texte actuel, pour ne pas faire naître de nouvelles controverses.

Art. 4.138 proposé:
libéralité par un mineur

L'unité de droit familial de l'ULB trouve la formulation du paragraphe 1^{er} "étrange" et suggère d'énoncer d'abord que le mineur ne peut disposer par libéralités. C'est pourtant bien ce qu'il est dit au § 1^{er}, qui précise que la règle ne vaut que pour le mineur n'ayant pas atteint l'âge de 16 ans.

En outre, l'unité de droit familial de l'ULB estime que si on permet à un mineur de 16 ans de faire un testament, il ne faudrait pas limiter sa capacité de donner à la moitié de ses biens. Pourtant, on peut comprendre que pour un jeune de cet âge, qui pense déjà à faire son testament et se trouve dès lors peut-être en situation de faiblesse, la protection et donc la restriction ne sont pas inutiles.

gift, maar alleen het onmogelijke of ongeoorloofde beding nietig is, tenzij het beding de doorslaggevende oorzaak van de gift is.

Dat is inderdaad de unaniem aanvaarde interpretatie van de bepaling. Zij wordt voorts bevestigd door de voorgestelde artikelen 5.27, 5.56 en 5.63 inzake "verbintenissen". Het lijkt niet nodig dit nog uitdrukkelijker te bevestigen.

Voorgesteld art. 4.136:
gezondheid van geest

De *Unité de droit familial* van de ULB stelt dat deze bepaling een weergave moet zijn van de krachtlijnen van de rechtspraak, die aangeeft dat voor een gift een "*volonté plus ferme, un consentement plus éclairé*" nodig is dan voor een handeling onder bezwarende titel. Juist hier wringt het schoentje. Menig auteur waarschuwt ervoor dat wil en toestemming niet met elkaar mogen worden verward. Veeleer moet worden geëist dat de beschikker wilsgeschikt is, zoals artikel 488*bis*.H, § 2, van het oud Burgerlijk Wetboek aangeeft. De juiste formule waarmee de vereiste van gezondheid van geest voor giften zou kunnen worden vervangen, werd nog niet aangereikt. Om geen nieuwe controverses in het leven te roepen, is het dus raadzaam het bij de huidige tekst te houden.

Voorgesteld art. 4.138:
gift door een minderjarige

De *Unité de droit familial* van de ULB vindt de formulering van § 1 "*étrange*" en suggereert eerst te stellen dat de minderjarige niet bij gift kan beschikken. Nochtans wordt zulks gesteld in § 1, die preciseert dat de regel alleen geldt voor de minderjarige die nog geen zestien jaar oud is.

Bovendien is de *unité de droit familial* van de ULB van oordeel dat wanneer men een minderjarige van 16 jaar of ouder de mogelijkheid biedt een testament op te maken, deze mogelijkheid niet zou mogen beperkt worden tot de helft van zijn goederen. Nochtans valt het te begrijpen dat bescherming (via die beperking) niet nutteloos is wanneer een jongere van die leeftijd overweegt een testament op te maken en zich dus misschien in een kwetsbare positie bevindt.

Art. 4.146 et 4.147 proposé:
usufruit sur la réserve des enfants et
réserve du conjoint survivant

L'unité de droit familial de l'ULB constate que la combinaison des articles 914, § 2, 2°, et 915*bis*, § 2/1, de l'ancien Code civil, repris dans la proposition de codification, génère une impossibilité légale d'assurer au conjoint survivant sa réserve abstraite en toutes circonstances. C'est exact. Le législateur de 2017-2018 l'a su et l'a voulu. C'est le choix auquel il a été amené dans la difficile recherche d'un équilibre acceptable entre les droits des enfants et ceux du conjoint survivant. Ici, la balance fléchit en effet au profit des enfants et au détriment du conjoint survivant.

Art. 4.158 proposé:
formes de la donation

Cette disposition traite des formes de la donation. L'oratrice a déjà exposé les difficultés de rédaction d'un texte différent que celui qui a été proposé initialement. Il est renvoyé à ce qui en a été dit suite aux observations de Fednot.

Art. 4.163 proposé:
acceptation
d'une donation par un mineur

Cette disposition traite de l'acceptation d'une donation au nom du mineur et est à sa place parmi les dispositions traitant de cette acceptation en général.

Si son premier alinéa était complété par une référence à l'article 378 de l'ancien Code civil pour être applicable aussi aux père et mère du mineur sous autorité parentale, il y aurait une discordance avec le dernier alinéa. La référence à l'article 410 suffit dès lors.

En ce qui concerne ce dernier alinéa, sa formulation est suffisamment claire pour qu'on comprenne que l'acceptation par les ascendants ne requiert pas l'autorisation du Juge de paix, puisque la phrase commence par les mots "Néanmoins".

Voorgestelde art. 4.146 en 4.147:
vruchtgebruik op de reserve van de kinderen en
reserve van de langstlevende echtgenoot

De *Unité de droit familial* van de ULB stelt vast dat de samenlezing van de in het voorstel van codificatie opgenomen artikelen 914, § 2, 2°, en 915*bis*, § 2/1, van het oud Burgerlijk Wetboek het bij wet onmogelijk maakt de langstlevende echtgenoot de abstracte reserve in alle omstandigheden te waarborgen. Die vaststelling klopt. In 2017-2018 heeft de wetgever hier doelbewust voor gekozen. Deze keuze is het resultaat van de moeilijke zoektocht naar een aanvaardbaar evenwicht tussen de rechten van de kinderen en die van de langstlevende echtgenoot. Hier helt de weegschaal dus inderdaad over in het voordeel van de kinderen en in het nadeel van de langstlevende echtgenoot.

Voorgesteld art. 4.158:
schenkingsvormen

Deze bepaling betreft de vormen van de schenkingen. De spreker heeft al uitgelegd welke moeilijkheden komen kijken bij de redactie van een tekst die verschilt van die welke oorspronkelijk is voorgesteld. Er wordt verwezen naar wat ingevolge de opmerkingen van Fednot ter zake werd gezegd.

Voorgesteld art. 4.163:
aanvaarding
van een schenking door een minderjarige

Deze bepaling betreft de aanvaarding van een schenking uit naam van de minderjarige en staat terecht tussen de bepalingen die over deze aanvaarding in het algemeen gaan.

Mocht het eerste lid ervan worden vervolledigd met een verwijzing naar artikel 378 van het oud Burgerlijk Wetboek zodat de bepaling eveneens van toepassing zou zijn op de vader en de moeder van de minderjarige onder ouderlijk gezag, dan zou er een discrepantie met het laatste lid ontstaan. De verwijzing naar artikel 410 volstaat dan ook.

Het laatste lid is dan weer duidelijk genoeg geformuleerd opdat zou worden begrepen dat voor de aanvaarding door de verwanten in de opgaande lijn de toestemming van de vrederechter niet vereist is; het woord "Nochtans" in het begin van de zin geeft dit duidelijk aan.

Art. 4.182 proposé:
remise d'un testament olographe
à un notaire

L'unité de droit familial de l'ULB ne comprend pas l'utilité de cette disposition. Elle est pourtant expliquée dans les développements de la proposition. Elle permet l'inscription de ce testament dans le registre central, et se limite donc à confirmer une pratique très courante. Ceux qui craignent des prétendues conséquences fiscales de cette inscription peuvent en dispenser le notaire. Rien n'est changé à cet égard.

Art. 4.184 et 4.185 proposés:
le testament sous forme dite internationale

L'unité de droit familial de l'ULB ne comprend pas pourquoi la teneur de la loi du 2 février 1983 n'est pas tout simplement reprise dans ces dispositions, et va donc subsister en-dehors du Code civil.

La raison en a cependant été donnée dans les développements de la proposition. Les règles relatives au testament en la forme internationale doivent, en vertu de la Convention de Washington, faire l'objet d'une loi uniforme et donc distincte. Elles ne peuvent pas, pour cette raison, être intégrée dans une codification.

Art. 4.195 proposé:
legs à titre universel

L'unité de droit familial de l'ULB estime que continuer à traiter les meubles et les immeubles comme des "catégories universelles" est en opposition avec le principe d'universalité du patrimoine, clairement exprimé (ou plutôt confirmé?) aux articles 3.36 et 3.37 du Livre 3 du Nouveau Code civil.

Ce motif n'est guère convaincant pour renoncer à la possibilité d'un legs à titre universel portant sur tous les meubles (ou une quotité de ceux-ci) ou sur tous les immeubles (ou une quotité de ceux-ci) du testateur.

Art. 4.197 proposé:
option des légataires universel ou
à titre universel

Il n'est en effet rien indiqué quant à "l'option" ouverte au légataire particulier, car celui-ci est soumis à des règles

Voorgesteld art. 4.182:
afgifte van een eigenhandig testament
aan een notaris

De *Unité de droit familial* van de ULB ziet het nut van deze bepaling niet in. Nochtans wordt zij verduidelijkt in de toelichting van het wetsvoorstel. Deze bepaling maakt het mogelijk dat een dergelijk testament in het centraal register kan worden opgenomen en bestendigt dus louter een zeer gebruikelijke praktijk. Wie beducht is voor vermeende fiscale gevolgen van een dergelijke inschrijving kan de notaris ervan ontslaan. In dat opzicht verandert er niets.

Voorgestelde art. 4.184 en 4.185:
testament in "internationale" vorm

De *unité de droit familial* van de ULB begrijpt niet waarom deze bepalingen de wet van 2 februari 1983 niet gewoon inhoudelijk weergeven en dat de regeling ter zake dus buiten het Burgerlijk Wetboek zal blijven bestaan.

Nochtans werd de verklaring daarvoor gegeven in de toelichting van het wetsvoorstel. Conform de Overeenkomst van Washington moeten de regels betreffende het testament in internationale vorm worden opgenomen in een eenvormige en dus afzonderlijke wet. Derhalve mogen ze niet worden gecodificeerd.

Voorgesteld art. 4.195:
legaten onder algemene titel

De *unité de droit familial* van de ULB is van oordeel dat wanneer men roerende en onroerende goederen als "algemene" categorieën blijft beschouwen, zulks indruist tegen het algemeenheidsbeginsel van het vermogen, dat duidelijk wordt aangegeven (of veeleer bevestigd?) in de artikelen 3.36 en 3.37 van Boek 3 van het nieuw Burgerlijk Wetboek.

Die beweegreden is niet overtuigend genoeg om af te zien van de mogelijkheid van een legaat onder algemene titel op alle roerende goederen (of een deel ervan) of op alle onroerende goederen (of een deel ervan) van de testator.

Voorgesteld art. 4.197:
keuze van de algemeen legatarissen of
van de legatarissen onder algemene titel

Er wordt inderdaad niets vermeld met betrekking tot de "keuze" die voor de bijzonder legataris openstaat,

totalelement étrangères à celles de l'option accordée aux héritiers et aux légataires à vocation universelle.

Le légataire particulier peut bien sûr, accepter ou refuser le legs qui lui est fait.

S'il accepte, il n'est pas question d'acceptation "pure et simple" ni d'acceptation "sous bénéfice d'inventaire": le légataire particulier n'est jamais tenu des dettes de la succession. Et il doit toujours demander la délivrance de son legs.

S'il refuse, les formalités de la renonciation à succession (déclaration constatée par acte notarié, art. 784, ancien code civil, et art. 4.44, § 1^{er}, proposé) ne lui sont pas applicables.

Article 4.198 proposé:
Règles de rapport
auxquelles sont soumis les légataires

L'alinéa 2 a toute son utilité, puisqu'il contient l'exception à la règle mentionnée à l'alinéa 1^{er}, soumettant les légataires universels et à titre universel à toutes les dispositions relatives au partage, en ce compris les règles relatives au rapport des dettes, et à la seule exception des règles relatives au rapport des donations. Il est inutile de rappeler ici dans quelles circonstances le rapport peut être dû par un légataire. Il faut éviter de répéter une règle déjà énoncée ailleurs. On se limite donc à un renvoi à ces règles.

Art. 4.207 proposé:
legs de la chose d'autrui

L'unité de droit familial de l'ULB suggère de préciser que le legs de la chose d'autrui n'est nul que si le bien n'appartient pas au testateur au jour de son décès. Cette précision semble inutile, aucun doute n'existant sur la portée de la disposition actuelle.

Art. 4.210 proposé:
accroissement des legs particuliers

L'unité de droit familial de l'ULB relève qu'il n'y a pas de disposition analogue pour les legs universel et à titre universel.

aangezien ter zake volstrekt andere regels gelden dan voor de keuze die erfgenamen en legatarissen met algemene roeping hebben.

Uiteraard kan de bijzonder legataris de legaten die hem worden gedaan, aanvaarden dan wel weigeren.

Bij aanvaarding is er geen sprake van "zuivere" aanvaarding, noch van aanvaarding "onder voorrecht van boedelbeschrijving": de bijzonder legataris is nooit gehouden tot de schulden van de nalatenschap. Bovendien moet hij altijd om de afgifte van zijn legaat verzoeken.

Bij weigering zijn de vormvoorschriften inzake de verwerping van de nalatenschap (verklaring bij notariële akte – art. 784 van het oud Burgerlijk Wetboek en voorgesteld art. 4.44, § 1) niet op hem van toepassing.

Voorgesteld art. 4.198:
op de legatarissen toepasselijke inbrengregels

Het tweede lid is ter zake van groot belang aangezien het de uitzondering verwoordt op de in het eerste lid vermelde regel waarbij de algemeen legatarissen en de legatarissen onder algemene titel worden onderworpen aan alle bepalingen met betrekking tot de verdeling, met inbegrip van de regels inzake inbreng van schulden, en met de regels inzake inbreng van schenkingen als enige uitzondering. De omstandigheden waarin een legataris tot inbreng gehouden kan zijn, hoeven hier echter niet in herinnering te worden gebracht. Het heeft geen zin een elders bepaalde regel te herhalen. Hier wordt dus louter naar die regels verwezen.

Voorgesteld art. 4.207:
legaat van andermans goed

De *Unité de droit familial* van de ULB stelt voor te verduidelijken dat het legaat van andermans goed alleen nietig is wanneer het goed niet aan de testator toebehoort op de dag van diens overlijden. Die verduidelijking lijkt overbodig, daar er thans geen enkele twijfel bestaat over de draagwijdte van de huidige bepaling.

Voorgesteld art. 4.210:
aanwas van de bijzondere legaten

De *unité de droit familial* van de ULB wijst erop dat er geen gelijksoortige bepaling bestaat voor de algemene legaten en de legaten onder algemene titel.

C'est exact, parce qu'une telle disposition n'apparaît pas non plus dans l'ancien Code civil. Cela n'a pas donné lieu à des difficultés particulières dans l'interprétation des legs faits à plusieurs personnes conjointement.

La règle inscrite ici n'est évidemment pas impérative: libre au testateur d'y déroger s'il le désire. Il n'y a pas lieu de le préciser, parce qu'aucun doute ne peut exister sur ce point.

Art. 4.215 proposé:
révocation du testament

L'unité de droit familial de l'ULB pose la question de la nécessité de la présence de témoins pour un acte notarié de révocation de testament. La réponse (positive) figure à l'article 10, 1°, de la loi organique du notariat.

Elle suggère aussi de mentionner que ces actes soient inscrits au Registre Central des Testaments: l'article 4.261 amendé le prévoit, comme le prévoyait déjà le texte antérieur relatif à ce registre.

Art. 4.216 proposé:
révocation

Le professeur Casman ne voit pas la nécessité d'inclure dans la loi toutes les règles énoncées par l'unité de droit familial de l'ULB quant à la compatibilité ou l'incompatibilité des legs contenus dans des dispositions successives. Tout est question d'interprétation de la volonté du testateur: il faut laisser toute latitude au juge pour le faire.

Art. 4.217 proposé:
aliénation du bien légué

L'unité de droit familial de l'ULB estime qu'il faudrait préciser que cette disposition ne concerne que les choses certaines et non les choses de genre. Cette précision semble inutile puisqu'elle se déduit de la notion même de choses de genre telle que précisée à l'article 3.44 du Code civil.

Art. 4.218 proposé:
inexécution ou ingratitude

Cette disposition a sa place parmi les règles relatives à la révocation ou à la caducité puisque l'ingratitude n'entraîne pas, comme le prétend l'unité de droit familial de l'ULB, une incapacité de recevoir. Elle ouvre aux

Dat klopt, want in het oud Burgerlijk Wetboek komt een dergelijke bepaling evenmin voor. Zulks heeft geen specifieke problemen opgeleverd bij de interpretatie van legaten gezamenlijk aan meerdere personen vermaakt.

De in dit artikel vervatte regel is uiteraard niet dwingend; de testator kan er desgewenst van afwijken. Er is geen reden om dat te verduidelijken, daar er ter zake geen twijfel kan bestaan.

Voorgesteld art. 4.215:
herroeping van het testament

De *unité de droit familial* van de ULB wil weten of het verlijden van een notariële akte van herroeping van testament in tegenwoordigheid van getuigen moet gebeuren. Het (bevestigende) antwoord op die vraag is vervat in artikel 10, 1°, van de organieke wet op het notariaat.

Ze stelt tevens voor te vermelden dat die akten worden ingeschreven in het Centraal Register van Testamenten. Het geamendeerde artikel 4.261 komt daaraan tegemoet, net zoals de vorige tekst betreffende dit register.

Voorgesteld art. 4.216:
herroeping

Professor Casman acht het niet nodig in de wet alle door de *unité de droit familial* van de ULB aangehaalde regels op te nemen betreffende de (on)verenigbaarheid van legaten die in opeenvolgende wilsbeschikkingen zijn vervat. Het gaat dan steeds om de interpretatie van de wil van de testator: de rechter moet de volledige vrijheid behouden om die te beoordelen.

Voorgesteld art. 4.217:
vervreemding van het gelegateerde goed

De *Unité de droit familial* van de ULB is van oordeel dat zou moeten worden verduidelijkt dat deze bepaling enkel bepaalde goederen en niet soortgoederen betreft. Die verduidelijking lijkt overbodig, aangezien een en ander kan worden afgeleid uit de definitie van soortgoederen, zoals bepaald in artikel 3.44 van het Burgerlijk Wetboek.

Voorgesteld art. 4.218:
niet-nakoming of ondankbaarheid

Deze bepaling hoort thuis tussen de regels inzake de herroeping of het verval, daar de ondankbaarheid niet leidt tot een onbekwaamheid om te verkrijgen, zoals de *Unité de droit familial* van de ULB aangeeft. Ze stelt de

héritiers une action en révocation, comme il est dit au paragraphe 2 de cet article.

Art. 4.219 proposé:
caducité des legs

Cette disposition ne traite en effet que des causes de caducité, et non des causes de révocation.

Art. 4.239 proposé:
quotité disponible entre époux

L'unité de droit familial de l'ULB critique cette disposition, tant quant à sa portée que quant à son positionnement dans la structure de cette codification.

La disposition n'a pas été modifiée en 2017. Ce n'est ni un hasard ni un oubli. L'éventualité d'une modification a été évoquée, mais non retenue. La disposition antérieure (art. 1 094 ancien code civil) n'a donc pas été revue dans le cadre de la codification, parce qu'il n'y a pas d'indice nouveau de la nécessité d'une remise en question.

En ce qui concerne l'alinéa 3 de cet article, la volonté exprimée par le conjoint "futur prémourant" de limiter les droits du conjoint "futur survivant" aux biens donnés ou légués est perçue par l'unité de droit familial de l'ULB comme un pacte sur succession future. Cette interprétation est erronée. Il n'est prévu nulle part dans cette disposition que le "futur survivant" qui a accepté une donation, accepte aussi que celle-ci lui soit faite pour "solde de tout compte".

Le "futur prémourant" ne peut exprimer sa volonté sur l'étendue ou la restriction des droits successoraux de son conjoint que par testament (réserve faite de la possibilité d'un pacte conclu dans la convention matrimoniale lorsque les conditions pour le conclure sont remplies). Si en effet ce "futur prémourant" limite par testament les droits successoraux de son conjoint aux biens qu'il lui a donnés de son vivant, ce conjoint pourra encore exiger dans la succession "le complément nécessaire pour parfaire sa réserve". Cela aussi était déjà inclus dans l'article 1 094 de l'ancien code civil, repris sans modification sur ce point dans l'article 4.239 proposé.

erfgenamen in de mogelijkheid een vordering tot herroeping in te stellen (§ 2 van dit artikel).

Voorgesteld art. 4.219:
verval van de legaten

Die bepaling betreft inderdaad alleen de oorzaken van verval, en niet de redenen van herroeping.

Voorgesteld art. 4.239:
beschikbaar deel tussen echtgenoten

De *unité de droit familial* van de ULB heeft kritiek op deze bepaling, zowel wat de reikwijdte als wat de plaats ervan in de structuur van deze codificatie betreft.

De bepaling werd in 2017 niet gewijzigd; dit is geen toeval noch vergetelheid. Er werd overwogen dit artikel te wijzigen, maar dat is niet gebeurd. De vroegere bepaling (art. 1 094 van het oud Burgerlijk Wetboek) werd dus niet herzien bij de codificatie, omdat er geen nieuwe aanwijzing is dat de bepaling ter discussie moet worden gesteld.

Inzake het derde lid van dit artikel wordt de wil van de "toekomstige eerststervende" echtgenoot om de rechten van de "toekomstige langstlevende" echtgenoot tot de geschonken of gelegateerde goederen te beperken, door de *unité de droit familial* van de ULB beschouwd als een overeenkomst over niet-opengevallen nalatenschappen. Die interpretatie is onjuist. Nergens in dit artikel wordt bepaald dat de "toekomstige langstlevende" die een schenking heeft aanvaard, tevens aanvaardt dat die hem wordt geschonken "voor saldo van alle rekeningen".

De "toekomstige eerststervende" kan zijn wil inzake de omvang of de beperking van de erfrechtelijke aanspraken van zijn echtgenoot alleen bij testament te kennen geven (met voorbehoud van een mogelijke erfovereenkomst in de huwelijksvereenkomst, wanneer is voldaan aan de voorwaarden om die te sluiten). Indien die "toekomstige eerststervende" de erfrechtelijke aanspraken van zijn echtgenoot inderdaad bij testament beperkt tot de bij leven geschonken goederen, kan die echtgenoot in de nalatenschap nog steeds opeisen "hetgeen noodzakelijk is om zijn voorbehouden erfdeel aan te vullen". Ook dit werd reeds opgenomen in artikel 1 094 van het oud Burgerlijk Wetboek en werd ongewijzigd in het voorgestelde artikel 4.239 overgenomen.

Art. 4.240 proposé:
révocation des donations entre époux

Cet article contient la règle de la révocation “*ad nutum*” (informelle) des donations entre époux. L’unité de droit familial de l’ULB s’interroge sur la nécessité de conserver cette règle dans le code civil. La question a été débattue lors des réformes de 2017 et de 2018. Il fut décidé de maintenir la règle. Il n’y a pas lieu de revenir sur cette position aussi rapidement.

Art. 4.244 proposé:
mineurs parties à un pacte successoral

L’unité de droit familial de l’ULB estime qu’il faudrait faire référence, pour les mineurs sous autorité parentale, à l’article 378 ancien code civil qui renvoie à l’article 410, plutôt que de faire référence directement à l’article 410 qui s’applique aussi aux mineurs sous tutelle.

Le texte repris à l’article 4.244 a été introduit par la réforme de 2017 et n’a pas fait l’objet d’observations du Conseil d’État quant à cette rédaction. Il ne semble pas y avoir de besoin impérieux de le modifier.

F. Observations de l’Orde van Vlaamse Balies

Avant tout, l’OVB insiste sur la nécessité d’un débat approfondi concernant la proposition de loi à l’examen. Ce débat est nécessaire, et ce, en raison des observations suivantes.

L’Ordre trouve étonnant qu’une solution soit proposée pour la théorie des avantages matrimoniaux, alors qu’il n’y a toujours pas unanimité sur cette théorie.

Le professeur Casman trouve singulière l’affirmation selon laquelle une règle légale ne peut être introduite ou clarifiée que s’il y a unanimité sur ce point. Le débat parlementaire démocratique aura pour conséquence qu’une règle sur laquelle il n’existe pas encore d’unanimité dans la doctrine sera sanctionnée ou non par la loi. Si nécessaire, la théorie sera précisée.

L’OVB insiste également pour que l’on prévienne une autre règle pour l’acquittement de la dette de récompense dans un régime de communauté.

À ce sujet, le professeur Casman renvoie à l’amendement n° 46.

Voorgesteld art. 4.240:
herroeping van schenkingen tussen echtgenoten

Dit artikel bevat de *ad nutum* (informele) herroepingsregel inzake schenkingen tussen echtgenoten. De *unité de droit familial* van de ULB vraagt zich af of die regel in het Burgerlijk Wetboek moet worden behouden. Bij de hervormingen van 2017 – 2018 werd de vraag gesteld, en werd na debat beslist die regel te behouden. Er is geen reden om zo kort daarna op dat standpunt terug te komen.

Voorgesteld art. 4.244:
minderjarige partijen bij een erfovereenkomst

De *unité de droit familial* van de ULB is van oordeel dat voor de minderjarigen onder ouderlijk gezag zou moeten worden verwezen naar artikel 378 van het oud Burgerlijk Wetboek dat verwijst naar artikel 410, veeleer dan rechtstreeks te verwijzen naar artikel 410, dat ook van toepassing is op de minderjarigen onder voogdij.

De in artikel 4.244 opgenomen tekst werd ingevoerd bij de hervorming van 2017; de Raad van State heeft destijds geen opmerkingen gemaakt over de formulering ervan. Het lijkt niet echt nodig de tekst te wijzigen.

F. Opmerkingen van de Orde van Vlaamse Balies

De OVB dringt vooral aan op een uitgebreid debat omtrent dit wetsvoorstel. Dat debat is vereist, omwille van de hierna volgende opmerkingen.

De Orde vindt het opmerkelijk dat er voor de theorie van de huwelijksvoordelen een oplossing wordt aange-reikt, terwijl over deze theorie nog geen eensgezindheid bestaat.

Professor Casman vindt de bewering als zou een wettelijke regel slechts mogen worden ingevoerd of verduidelijkt als er hierover eensgezindheid bestaat, eigenaardig. Het democratisch parlementair debat zal ertoe leiden dat een regeling waarover alsnog in de rechtsleer geen eensgezindheid bestaat, al dan niet bij wet wordt bekrachtigd. De theorie kan desnoods worden verduidelijkt.

Ook dringt de OVB aan op een andere regeling voor de voldoening van de vergoedingsschuld in een gemeenschapstelsel.

Professor Casman verwijst hiervoor naar amendement nr. 46.

L'OVb demande en outre un règlement supplétif pour une clause d'apport limité à la communauté.

Le professeur Casman renvoie à cet égard à l'amendement n° 47.

L'OVb fait observer que le texte de la proposition de loi à l'examen inflige de sévères sanctions au notaire qui négligerait d'inscrire des conventions de cohabitation dans le registre des conventions matrimoniales.

Le professeur Casman précise que suite à la modification de toutes les dispositions relatives aux registres centraux dont le règlement figure dans cette codification, cette sanction stricte n'est plus prévue. Elle a également été supprimée pour d'autres inscriptions dans d'autres registres centraux. En effet, la sanction qui peut conduire à la destitution est disproportionnée par rapport à la nature de l'infraction. Toutefois, la responsabilité du notaire, tant à l'égard des parties que des tiers, est explicitement confirmée.

L'OVb craint également une extension du champ d'application du recel de biens successoraux, puisque la sanction peut également être appliquée aux successibles, c'est-à-dire à ceux qui n'ont pas encore exercé leur droit d'option sur la succession.

Le professeur Casman répète qu'il n'est pas question d'une extension, mais seulement d'une clarification. La sanction du recel consiste, d'une part, en la perte des droits dans la masse à partager: cette sanction n'affectera en effet le receleur que s'il accepte la succession et s'il a droit à la masse. D'autre part, la sanction consiste à priver le successible du droit de renoncer à la succession; il est donc contraint d'accepter la succession. Il doit donc être également possible d'infliger une telle sanction à un successible qui n'a pas encore accepté.

L'OVb formule des observations quant à la conversion de l'usufruit successoral qui rejoignent celles qui sont exprimées par d'autres experts.

Le professeur Casman renvoie à cet égard aux amendements n°s 67 et 68.

Concernant l'incapacité des docteurs en médecine, chirurgie et accouchements, les officiers de santé et les pharmaciens, etc. l'OVb formule les mêmes observations que certains autres experts. Il craint que les formulations dans l'article 4.142 proposé ne soient pas suffisamment claires.

La professeur Casman fait observer que le Conseil d'État n'a émis aucune objection à cet égard, pas plus

Voorts vraagt de OVb om een regeling voor een gedeeltelijke inbreng in gemeenschap.

Professor Casman verwijst hiervoor naar amendement nr. 47.

De OVb merkt op dat de tekst van het wetsvoorstel strenge sancties aan de notaris oplegt indien hij nalatig is met betrekking tot de inschrijving van samenwoningscontracten in het register van huwelijksovereenkomsten.

Professor Casman verduidelijkt dat ingevolge de amendering van alle bepalingen inzake de centrale registers waarvan de regeling in deze codificatie is vervat, niet langer in deze strenge sanctie is voorzien. Ze is ook opgeheven voor andere inschrijvingen in andere centrale registers. De sanctie die kan leiden tot de ontzetting uit het ambt is immers disproportioneel ten aanzien van de aard van de overtreding. Wel is de aansprakelijkheid van de notaris, zowel ten aanzien van partijen als ten aanzien van derden, expliciet bevestigd.

De OVb vreest ook voor een uitbreiding van het toepassingsgebied van de heling van erfgoederen, nu de sanctie ook kan worden toegepast op erfgerechtigden, dus op hen die hun optierecht ten aanzien van de nalatenschap nog niet hebben uitgeoefend.

Professor Casman herhaalt dat er geen sprake is van een uitbreiding, maar alleen van een verduidelijking. De sanctie van heling bestaat enerzijds uit het verlies van aanspraken in de te verdelen boedel: deze sanctie zal de heler inderdaad enkel treffen als hij de nalatenschap aanvaardt en in de boedel gerechtigd is. De sanctie bestaat er anderzijds in de erfgerechtigde het recht te ontnemen om de nalatenschap te verwerpen; hij wordt aldus gedwongen de nalatenschap te aanvaarden. Een dergelijke sanctie moet dus ook een erfgerechtigde die nog niet aanvaard heeft, kunnen worden opgelegd.

De OVb heeft ten aanzien van de omzetting van het erfrechtelijk vruchtgebruik opmerkingen die parallel lopen met deze die door andere experts zijn verwoord.

Professor Casman verwijst hiervoor naar de amendementen nrs. 67 en 68.

De OVb heeft met betrekking tot de onbekwaamheid van doctors in de genees-, heel- en verloskunde, officieren van gezondheid, apothekers enzovoort dezelfde opmerkingen als sommige andere experts. Ze vrezen dat de bewoordingen in het voorgestelde artikel 4.142 niet duidelijk genoeg zijn.

Professor Casman merkt op dat de Raad van State hierover geen bezwaar heeft geuit, netzomin als professor

que le professeur Verbeke, et, la Fednot dans une certaine mesure. L'OVV et les autres experts qui s'interrogent au sujet de cette nouvelle définition ne proposent pas non plus d'alternative aux termes choisis, qui sont par ailleurs consacrés par la loi.

L'OVV insiste sur la nécessité d'un délai plus long pour l'entrée en vigueur de la proposition de loi à l'examen.

Le professeur Casman estime que cette préoccupation est justifiée. La Fednot a également exprimé le même souci.

G. Note du professeur Alain Laurent Verbeke (KU Leuven)

L'évaluation générale du professeur Verbeke est positive voire très positive. Il convient encore à cet égard de signaler quelques points auxquels il convient de prêter attention non encore mentionnés ou évoqués différemment par d'autres experts.

Article 4.59 proposé: preuve de la qualité d'héritier

L'article 4.59 reprend la règle qui figure actuellement dans l'article 1 240*bis* du Code civil ancien. Le professeur Verbeke suggère d'encore aller plus loin et de saisir cette occasion pour souligner que le certificat successoral, l'acte ou le certificat d'hérédité, constitue l'instrument approprié pour prouver la qualité d'héritier, et ce également en dehors du contexte du déblocage d'un compte bancaire bloqué.

La professeur Casman estime que le texte pourrait être modifié, sans porter préjudice à l'utilité de l'instrument qui est à présent requis pour débloquer un compte bancaire. Elle renvoie à l'amendement n° 59, et à la réserve exprimée antérieurement concernant une éventuelle modification plus importante de cette disposition.

Article 4.158 proposé: donation

Le professeur Verbeke se félicite que le Code civil confirme finalement ce qui est généralement accepté, à savoir que, outre les donations directes qui doivent être constatées par un notaire, les dons manuels et les donations indirectes sont possibles, sans acte notarié.

Il suggère que la notion de "donation directe" soit également définie dans la loi à titre complémentaire.

Verbeke, en, in zekere zin, Fednot. De OVV en de overige experts die vragen stellen bij deze nieuwe omschrijving bieden ook geen alternatief voor de gekozen termen, die wel degelijk wettelijk verankerd zijn.

De OVV dringt aan op een ruimere termijn voor de inwerkingtreding van dit wetsvoorstel.

Professor Casman vindt dit een terechte bezorgdheid. Ook Fednot heeft dezelfde bedenking geuit.

G. Nota van professor Alain Laurent Verbeke (KU Leuven)

De algemene beoordeling van professor Verbeke is positief tot zelfs zeer positief. Hieronder nog enkele aandachtspunten, die nog niet of niet op dezelfde wijze door andere experts werden vermeld.

Voorgesteld art. 4.59: bewijs van erfgenaamschap

Art. 4.59 neemt de regel over die nu in artikel 1 240*bis* oud BW vervat is. Professor Verbeke suggereert om nog een stapje verder te gaan en de gelegenheid te benutten om te benadrukken dat de erfrechtverklaring, akte of attest van erfopvolging, het geëigende instrument is om erfgenaamschap te bewijzen, ook buiten de context van de vrijgave van een geblokkeerde bankrekening.

Professor Casman meent dat de tekst, zonder afbreuk te doen aan het nut van het instrument dat nu voor de vrijgave van een bankrekening vereist is, zou kunnen worden gewijzigd. Ze verwijst naar amendement nr. 59, en naar het eerder geformuleerd voorbehoud over het nut van een eventuele verdere amendering.

Voorgesteld art. 4.158: schenking

Professor Verbeke is tevreden dat het BW eindelijk bevestigt wat algemeen wordt aanvaard, met name dat er naast rechtstreekse schenkingen die notarieel moeten worden vastgelegd, handgiften en onrechtstreekse schenkingen mogelijk zijn, zonder notariële akte.

Hij suggereert dat aanvullend ook het begrip "rechtstreekse schenking" in de wet zou worden gedefinieerd.

Le professeur Casman souligne que, comme mentionné précédemment, la rédaction proposée de l'article 4.158 se heurte à des difficultés qui ont déjà été évoquées dans cet exposé. Une réflexion est encore en cours au sujet d'une modification plus importante.

Article 2.3.53 proposé:
apport de biens en communauté

Le professeur Verbeke estime également qu'il est utile de conserver, dans la loi, une disposition sur l'apport limité de biens en communauté. Il a déjà été suggéré de présenter un amendement à cet effet en réponse à l'avis du Conseil d'État.

Le professeur Casman renvoie à cet égard à l'amendement n° 47.

Article 2.3.72 proposé:
limitation de la créance de participation légale

L'article 2.3.72 reproduit l'article 1469/8 existant de l'ancien Code civil sans le modifier. Selon le professeur Verbeke, cette disposition n'est pas tout à fait claire. Il s'agit de la disposition qui limite la créance de participation lorsque le patrimoine final de l'un des conjoints est négatif (plus de dettes que d'éléments actifs). La loi indique que, dans ce cas, la créance de participation est limitée à "la moitié de la valeur du patrimoine de l'époux débiteur".

Cette expression peut être interprétée erronément comme désignant la moitié du patrimoine final, à moins que l'on entende par-là "la moitié du patrimoine final encore disponible", ou "la moitié des acquêts".

Le professeur Casman est favorable à la suggestion de préciser ce point, notamment afin de placer la limite à la moitié de la valeur des acquêts de l'époux débiteur. Elle renvoie, à cet égard, à l'amendement n° 51.

Article 4.200 proposé:
délivrance des legs après réduction

L'article 4.200 proposé, alinéa 1^{er}, dispose, comme l'article 1 009 de l'ancien Code civil, que le légataire universel doit délivrer les legs, pour autant qu'ils ne doivent pas être réduits.

Professor Casman stipt aan dat, zoals eerder vermeld, de voorgestelde redactie van artikel 4.158 op moeilijkheden stuit die in deze uiteenzetting reeds zijn aangehaald. Er wordt nog worden nagedacht over een verdere amendering.

Voorgesteld art. 2.3.53:
inbreng in gemeenschap

Ook professor Verbeke vindt het nuttig om een regeling in de wet te behouden met betrekking tot de beperkte inbreng in gemeenschap. Hiervoor is reeds, als gevolg van het advies van de Raad van de State, een amendement gesuggereerd.

Professor Casman verwijst hiervoor naar amendement nr. 47.

Voorgesteld art. 2.3.72:
beperking van de wettelijke verrekenvordering

Art. 2.3.72 neemt het bestaande art. 1469/8 oud BW ongewijzigd over. Professor Verbeke wijst erop dat deze bepaling niet geheel duidelijk is. Het gaat om de bepaling die de verrekenvordering beperkt voor het geval een van de echtgenoten een negatief eindvermogen heeft (meer schulden dan actieve vermogensbestanddelen). De wet geeft aan dat in dat geval de verrekenvordering beperkt wordt tot "de helft van de waarde van het vermogen van de schuldplichtige echtgenoot".

Dit kan worden begrepen als de helft van het eindvermogen, maar dat zou niet correct zijn, tenzij daarmee wordt bedoeld "de helft van het eindvermogen dat nog beschikbaar is", of "de helft van de aanwinsten".

Professor Casman is de suggestie genegen om dit te verduidelijken en met name om de beperking te plaatsen op de helft van de waarde van de aanwinsten van de schuldplichtige echtgenoot, en verwijst hiervoor naar amendement nr. 51.

Voorgesteld art. 4.200:
uitkering van de legaten na inkorting

Het voorgestelde artikel 4.200, eerste lid, vermeldt, zoals artikel 1 009 oud BW, dat de algemeen legataris de legaten moet uitkeren, voor zover ze niet ingekort moeten worden.

La Fednot et le professeur Jan Bael avaient déjà suggéré de remplacer les derniers mots par les mots “pour autant qu’ils ne doivent pas être réduits en nature.”

Le professeur Verbeke propose d’y ajouter que, pour tout legs d’une somme d’argent, le légataire universel ne doit procéder à la délivrance qu’à hauteur du montant net, c’est-à-dire diminué de la dette de réduction.

Ces suggestions visent à déterminer précisément, dans cet article 4.200 proposé, dans quelle mesure le légataire universel doit délivrer les legs particuliers, lorsqu’ils dépassent la quotité disponible, et doivent dès lors être réduits.

Le professeur Casman passe en revue les modalités de la délivrance effective des legs lorsque ceux-ci doivent encore être réduits:

— Si le legs porte atteinte à la réserve concrète du survivant (l’usufruit sur le logement familial et les meubles meublants), le legs est réduit en nature, et il n’est *dès lors pas délivré dans cette mesure*.

— De même, si le legs est fait à un *non-héritier*, le legs est réduit *en nature*, et, en l’espèce également, le legs n’est délivré que *dans les limites de la quotité disponible*².

— Dans tous les autres cas, le legs est réduit *en valeur*: le legs pourrait, en théorie, être délivré, alors même que le légataire est encore tenu d’une dette de réduction non acquittée à l’encontre de la succession. La réduction doit permettre aux héritiers réservataires de se voir attribuer leur réserve. Elle ne peut en outre être exigée que par les seuls héritiers réservataires et non par le légataire universel.

Il en ressort qu’il ne peut être question de délivrance des legs lorsque la dette de réduction n’a pas encore été constatée ou qu’elle n’a pas encore été imputée ou acquittée. C’est ce qui résulte également de l’article 924, alinéas 4 et 5 de l’ancien C. civ., repris à l’article 4.156, § 1^{er} et 3, proposé. Les héritiers (et les légataires universels) refuseront la délivrance aussi longtemps qu’ils ne savent pas si ces legs doivent encore être réduits et ils exigeront le paiement de la dette de réduction au *moment de délivrance*, puisque celle-ci est également exigible à ce moment-là.

² La formulation “solde de la quotité disponible” serait plus correcte, car la quotité disponible égale à la moitié de la “masse fictive” ou “masse de calcul” peut déjà avoir été réduite par les donations à y imputer.

Zowel Fednot als professor Jan Bael hadden al gesuggereerd de laatste woorden te vervangen door de woorden “voor zover ze niet in natura ingekort moeten worden”.

Professor Verbeke stelt voor de tekst nog aan te vullen met de vermelding dat de algemeen legataris voor de legaten van een som geld, alleen tot uitkering moet overgaan ten belope van het nettobedrag, dus vermindert met de inkortingsschuld.

Deze suggesties zijn erop gericht in dit voorgestelde artikel 4.200 nauwkeurig te bepalen in hoeverre of in welke mate de algemeen legataris de bijzondere legaten moet uitkeren indien ze het beschikbaar deel overtreffen en dus ingekort moeten worden.

Professor Casman overloopt hoe de uitkering van legaten inderdaad kan verlopen als ze nog moeten worden ingekort:

— Indien het legaat de concrete reserve van de langstlevende aantast (vruchtgebruik op de gezinswoning of het huisraad), wordt het legaat *in natura* ingekort, en wordt het *in die mate dus niet afgeleverd*.

— Ook indien het legaat aan een *niet-erfgenaam* is gedaan, is er sprake van inkorting *in natura*, en ook dan wordt het legaat slechts afgegeven *binnen de perken van het beschikbaar deel*².

— In alle andere gevallen is er sprake van een inkorting *in waarde*: het legaat zou theoretisch kunnen worden uitgekeerd, terwijl de legataris tegenover de nalatenschap een niet-voldane inkortingsschuld heeft. Die inkortingsschuld is vereist om de reservataire erfgenamen hun reserve toe te kennen. De inkorting kan ook alleen door de reservataire erfgenamen worden geëist, en niet door de algemeen legataris.

Daaruit blijkt dat er geen sprake kan zijn van afgifte van legaten indien de inkortingsschuld nog niet is vastgesteld of nog niet verrekend of voldaan is. Dat volgt ook uit artikel 924, vierde en vijfde lid oud BW, overgenomen in het voorgestelde artikelen 4.156, §§ 1 en 3. De erfgenamen (en de algemeen legatarissen) zullen de afgifte weigeren zolang ze niet weten of die legaten nog moeten worden ingekort, en ze zullen de betaling van de inkortingsschuld *op het ogenblik van de afgifte* eisen, omdat ze op dat ogenblik ook eisbaar is.

² Corrigeren zou zijn dit te omschrijven als het “saldo van het beschikbaar deel”, want het beschikbaar deel dat gelijk is aan de helft van de “fictieve massa” of “rekenboedel”, kan al zijn vermindert door de daarop aan te rekenen schenkingen.

C'est pourquoi le professeur Casman estime que le texte de l'article 4.200 proposé peut demeurer tel quel, l'article ne faisant qu'indiquer que les legs sont à charge de la quotité disponible accordée au légataire universel, mais *dans les limites (du solde)* de cette quotité disponible.

Les héritiers réservataires ne prennent pas en charge ces legs particuliers. Par contre, ils sont tenus au paiement des dettes de la succession (ainsi que le confirme l'article 4.199 proposé).

H. Suggestion supplémentaire proposée par le professeur émérite Hélène Casman

Le professeur Casman rappelle qu'à l'entame des travaux menés en commission de la Justice de la Chambre, elle a suggéré de procéder à une actualisation supplémentaire de la proposition de loi.

Conformément aux initiatives législatives prises récemment en faveur des contrats et actes conclus à distance, il serait opportun, en ce qui concerne les pactes successoraux, de préciser, dans la proposition de loi à l'examen, que la réunion d'information requise impérativement (art. 4.250 proposé, art. 1100/5, § 2, alinéa 2, ancien C.civ.) peut également être tenue virtuellement, donc "à distance". À cet égard, le professeur Casman renvoie à l'amendement n° 110.

Elle suggère en outre de préciser dans quelle mesure ces pactes peuvent être signés par procuration, et donc éventuellement par procuration digitale.

I. Observations finales

Le professeur Casman épingle les points d'attention suivants qui n'ont pas encore été abordés dans son exposé:

— Les dispositions modificatives figurant dans d'autres parties du Code civil et d'autres lois, ainsi que les dispositions abrogatoires, ont été actualisées dans l'intervalle, grâce à la collaboration minutieuse du service Législation du SPF Justice, et en particulier de M. Jean-Christophe Boulet et de ses collègues (voir les amendements n°s 116-130).

— Le professeur Casman a également suggéré quelques amendements supplémentaires, portant sur les articles proposés 4.58, 4.142, 4.151, 4.165, 4.177 et 4.251. Les députés qui ont déposé la proposition de loi décideront s'ils désirent les déposer également, éventuellement moyennant modification.

Daarom kan volgens professor Casman de tekst van het voorgestelde art. 4.200 ongewijzigd behouden blijven. Het artikel geeft immers enkel aan dat de legaten wegen op het beschikbaar deel dat aan de algemeen legataris is toegekend, weliswaar *binnen de perken van (het saldo van)* dit beschikbaar deel.

De reservataire erfgenamen dragen de last van die bijzondere legaten niet, terwijl ze daarentegen wel gehouden zijn tot de betaling van de schulden van de nalatenschap (zoals bevestigd in het voorgestelde art. 4.199).

H. Bijkomende suggestie van professor em. Hélène Casman

Professor Casman herinnert eraan dat zij van bij de aanvang van de werkzaamheden in de commissie voor Justitie van de Kamer de suggestie tot bijkomende actualisering van het wetsvoorstel heeft geformuleerd.

In lijn met recente wetgevende initiatieven ter bevordering van contracten en akten op afstand, zou het raadzaam zijn in dit wetsvoorstel te preciseren, met betrekking tot erfovereenkomsten, dat de vereiste informatievergadering (voorgesteld art. 4.250, art. 1100/5, § 2, tweede lid 2 oud BW) ook virtueel, dus op afstand, kan worden gehouden. Professor Casman verwijst hiervoor naar amendement nr. 110.

Tevens stelt ze voor om nader te preciseren in welke mate deze erfovereenkomsten bij volmacht, en dus eventueel bij digitale volmacht, kunnen worden ondertekend.

I. Slotopmerkingen

Professor Casman werpt de volgende aandachtspunten op die in haar uiteenzetting nog niet aan bod zijn gekomen:

— De wijzigingsbepalingen in andere delen van het Burgerlijk Wetboek en andere wetten, evenals de ophefingsbepalingen zijn inmiddels bijgewerkt, mede dankzij de nauwkeurige medewerking van de dienst Wetgeving van de FOD Justitie, in het bijzonder van de heer Jean-Christophe Boulet en zijn collega's (zie amendementen nrs. 116-130).

— Professor Casman heeft nog enkele andere amendementen gesuggereerd, met betrekking tot de voorgestelde artikelen 4.58, 4.142, 4.151, 4.165, 4.177 en 4.251. De indieners van het wetsvoorstel zullen beslissen of ze ook deze amendementen, eventueel na aanpassing, wensen in te dienen.

— S'agissant de déterminer le moment exact de l'entrée en vigueur, le notariat a demandé de fixer cette date au 1^{er} mars 2022, afin que Fednot puisse avoir tout le temps nécessaire pour réaliser les adaptations techniques au fonctionnement des registres centraux. À cet égard, le professeur Casman renvoie à l'amendement n° 127.

b. Questions et observations des membres

M. Christoph D'Haese (N-VA) constate que dans son exposé, le professeur Casman a traité tous les avis écrits demandés par la commission et il la remercie pour cette prouesse. Le membre rappelle que le droit successoral et le droit patrimonial des couples ont été réformés, respectivement en 2017 et en 2018. Les deux législations habilitent le Roi à procéder à une codification. Le groupe N-VA était favorable à ces réformes qui modernisent le droit successoral et le droit patrimonial des couples, sans porter atteinte à la solidarité familiale. D'une manière générale, ces réformes ont été également saluées par les experts et les acteurs sur le terrain.

Mme Marijke Dillen (VB) rend à son tour hommage au professeur Casman pour son exposé approfondi qui a considérablement clarifié le débat. Son groupe est également disposé à collaborer de manière constructive à la résolution des problèmes qu'elle a soulevés.

M. Nabil Boukili (PVDA-PTB) demande d'entendre d'autres experts, notamment l'unité de droit familial de l'ULB. En effet, selon certains, l'objectif de rendre plus lisible et plus simple les livres 2 et 4 n'est pas atteint car cette proposition rendrait les choses encore plus complexes.

En outre, il ne s'agit pas ici de modifications uniquement techniques, mais bien de fond. Il serait donc utile d'entendre ces experts dont l'avis diffère de celui des auteurs.

M. Khalil Aouasti (PS) indique qu'on se trouve face à un projet mastodonte qui se veut régir et donner une vision de société. En démocratie, plusieurs visions doivent ainsi s'accommoder l'une de l'autre afin d'atterrir de manière cohérente. C'est un exercice très stimulant mais aussi complexe. L'intervenant se réjouit d'avoir pu recueillir une série d'avis, qui traduisent différentes conceptions. Un travail considérable de codification a été fait. Certains éléments ont déjà évolué, d'autres appellent encore discussion. Il subsiste donc encore certains points, notamment la question des avantages matrimoniaux. Cet élément donne lieu à des visions différentes, sans que l'une ou l'autre ne soit plus légitime. Il faudra donc trancher à un moment donné pour arriver à un texte cohérent.

— Het vaststellen van het exacte tijdstip van inwerkingtreding. Het notariaat vroeg om dit tijdstip te bepalen op 1 maart 2022, zodat Fednot alle tijd heeft om de technische aanpassingen voor de werking van de centrale registers door te voeren. Professor Casman verwijst hiervoor naar amendement nr. 127.

b. Vragen en opmerkingen van de leden

De heer Christoph D'Haese (N-VA) stelt vast dat professor Casman in haar uiteenzetting alle door de commissie gevraagde schriftelijke adviezen heeft overlopen en dankt haar voor dit huzarenstuk. Het lid herinnert eraan dat in 2017 het erfrecht, en in 2018 het relatievermogensrecht werden hervormd. Beide wetten kenden de Koning een machtiging toe om tot codificatie om te gaan. De N-VA-fractie was deze hervormingen genegen, die het erfrecht en het relatievermogensrecht moderniseerden, zonder afbreuk te doen aan familiale solidariteit. De hervormingen werden over het algemeen ook positief onthaald door de experts en de praktijk.

Mevrouw Marijke Dillen (VB) eert op haar beurt professor Casman voor de grondige uiteenzetting die veel duidelijkheid heeft gebracht. Haar fractie is ook bereid op een constructieve wijze mee te werken aan de door de professor aangehaalde knelpunten.

De heer Nabil Boukili (PVDA-PTB) vraagt dat nog andere deskundigen zouden worden gehoord, zoals de *unité de droit familial* van de ULB. Het doel was de boeken 3 en 4 bevattelijker en eenvoudiger te maken, maar sommigen zijn van mening dat dit wetsvoorstel hier niet in slaagt en de zaken nog ingewikkelder maakt.

Bovendien gaat het hier niet om louter technische, maar wel degelijk om inhoudelijke wijzigingen. Het ware dus nuttig te peilen naar het standpunt van deskundigen die er andere inzichten op nahouden dan de indieners.

De heer Khalil Aouasti (PS) geeft aan dat het in dezen om een reusachtig project gaat dat een maatschappijvisie wil regelen en uitdragen. In een democratie moeten meerdere visies op elkaar worden afgestemd zodat een coherent eindresultaat kan worden bereikt. Dat is een bijzonder boeiende maar tegelijk complexe oefening. De spreker is ingenomen met de diverse ingewonnen adviezen, waarachter uiteenlopende opvattingen schuilgaan. Een groot deel van de codificatie ligt achter de rug. Sommige elementen zijn intussen veranderd, terwijl andere nog voor discussie vatbaar zijn. Er blijven dus nog enkele punten te beslechten, onder meer het vraagstuk van de huwelijksvoordelen. Hierover bestaan uiteenlopende visies, waarbij de ene niet rechtmatiger is dan de andere. Op een bepaald ogenblik zal de knoop dus moeten worden doorgehakt om tot een coherente

Pour faire preuve d'efficacité, l'intervenant propose de bien définir les éléments qui nécessitent encore des discussions et des auditions d'experts.

M. Koen Geens (CD&V) estime que remettre en cause la codification après les réformes de 2017 et 2018 n'a aucun sens. Le législateur de 2018 avait confié la codification au Roi, de sorte qu'il était possible de régler cette question par voie d'arrêté royal de coordination. Mais c'est précisément dans un souci de ne pas résoudre uniquement par coordination des problèmes pouvant être réglés autrement, comme la question de la forme des donations (article 931 de l'ancien Code civil) et la question des avantages matrimoniaux, qu'il a été décidé de commun accord de les régler par une loi. Il serait dès lors opportun d'organiser encore des auditions à ce propos. L'objectif n'est toutefois pas de remettre en question les principes débattus à l'époque, qui sont assez communément admis aujourd'hui.

M. Christoph D'Haese (N-VA) demande également que l'on s'intéresse à l'impact fiscal des dispositions. Si la plupart des adaptations portent effectivement sur une codification, d'autres vont au-delà. La majorité des adaptations terminologiques sont logiques et ne sont pas matière à débat. Force est toutefois de constater que certaines notions ont été remplacées par d'autres, tantôt vagues, tantôt nettement plus précises, ce qui peut avoir des conséquences fiscales non négligeables.

Le membre donne ici l'exemple du concept de "*verwanten*" dans le texte néerlandais, qui est plus sujet à interprétation que celui de "*bloedverwanten*". La distinction entre "*bloedverwanten*" et "*aanverwanten*" est plus claire que celle entre "*verwanten*" et "*aanverwanten*". Bien que l'on souligne dans les développements que le sens ne change pas, l'utilisation d'un terme plus large crée, selon lui, une plus grande marge d'interprétation. Qu'en est-il du mot "*stiefverwanten*"?

Un autre exemple porte sur le remplacement, dans la version néerlandaise, des mots "*verzaken aan*" par les mots "*afstand doen van*". Selon le membre, ce remplacement peut prêter à confusion dans le notariat où les mots "*akte van afstand*" (acte de renonciation) renvoient souvent à une renonciation combinée à un partage. Un *akte houdende verzaking aan een vruchtgebruik* (acte de renonciation à un usufruit) est souvent un acte juridique unilatéral. Même si que Fednot n'a pas formulé de remarque à ce propos, et que l'on peut donc supposer que ce n'est pas un problème pour le notariat, il serait judicieux d'y prêter attention.

De même, dans le texte néerlandais, le mot "*massa*" est remplacé par le mot "*boedel*", alors que le mot

tekst te komen. Om efficiënt te werk te gaan, stelt de spreker voor de elementen te bepalen die nog niet helemaal zijn uitgeklaard en waarvoor nog deskundigen moeten worden gehoord.

De heer Koen Geens (CD&V) is van mening dat het geen zin heeft de codificatie na de hervormingen van 2017 en 2018 opnieuw ter discussie te stellen. De wetgever van 2018 had de codificatie toevertrouwd aan de Koning, waardoor deze kwestie bij wege van coördinerend koninklijk besluit kon worden geregeld. Maar net op grond van de zorg om bepaalde problemen die niet alleen door een coördinatie kunnen worden geregeld, zoals de kwestie van de vorm van de schenking (artikel 931 oud BW) en de kwestie van de huwelijksvoordelen, werd in overleg ervoor gekozen dit bij wet te doen. Het ware dan ook raadzaam over deze problemen nog hoorzittingen te organiseren. Het is evenwel niet de bedoeling de uitgangspunten van destijds, die vrij algemeen aanvaard werden, opnieuw ter discussie te stellen.

De heer Christoph D'Haese (N-VA) vraagt ook aandacht voor de fiscale inslag van de bepalingen. De meeste aanpassingen betreffen inderdaad een codificatie, andere gaan verder. De meeste terminologische aanpassingen zijn logisch en behoeven geen verder debat. Er worden evenwel ook begrippen vervangen door andere vage of net preciezere begrippen, wat belangrijke fiscale gevolgen kan hebben.

Het lid geeft hier het voorbeeld van het begrip "*verwanten*", dat voor meer interpretatie vatbaar is dan het begrip "*bloedverwanten*". Het onderscheid tussen "*bloedverwanten*" en "*aanverwanten*" is duidelijker dan dat tussen "*verwanten*" en "*aanverwanten*". In de toelichting wordt weliswaar benadrukt dat de betekenis niet verandert, maar door het gebruik van de ruimere term wordt volgens hem toch meer ruimte voor interpretatie gecreëerd. Wat voorts met "*stiefverwanten*"?

Een ander voorbeeld betreft de vervanging van de notie "*verzaken aan*" door de notie "*afstand doen van*". Volgens de spreker kan dit tot verwarring leiden in het notariaat, waar met "*akte van afstand*" immers vaak wordt verwezen naar een afstand in combinatie met een verdeling. Een akte houdende verzaking aan een vruchtgebruik is dan weer vaak een eenzijdige rechtshandeling. Hoewel Fednot hierover zelf geen opmerking heeft gemaakt in haar advies en men er dus van kan uitgaan dat het geen probleem is voor het notariaat, ware het raadzaam hiervoor aandacht te hebben.

Ook wordt de notie "*massa*" vervangen door de notie "*boedel*", terwijl "*massa*" nochtans een veelgebruikt begrip

“*massa*” est une notion très usitée dans le droit successoral et la fiscalité successorale. Le membre indique que le remplacement d’une notion par une autre peut prêter à confusion et éventuellement déboucher sur un changement de signification.

Le membre fait également remarquer que la notion d’avantage matrimonial est vague et mal définie. Il souligne qu’une interprétation éventuellement plus large de cette notion peut également avoir des implications fiscales.

De même, la terminologie utilisée n’est pas toujours cohérente. La “fente” dans le deuxième ordre devient la “division”, mais le terme est conservé dans les troisième et quatrième ordres. M. D’Haese souligne que de petites modifications peuvent entraîner, par la doctrine et la jurisprudence, une lecture différente de l’intention initiale du législateur.

En outre, la notion de “convention” est systématiquement remplacée par celle de “contrat”, mais les mots “convention matrimoniale” sont conservés. N’aurait-il pas fallu préférer le terme “convention”? Le mot “contrat” est soi-disant plus clair pour le citoyen, mais le mot “contrat” n’évoque-t-il pas plutôt chez le citoyen un document papier qui est signé, alors qu’il s’agit de bien plus ici?

Le membre se réjouit par ailleurs du report de l’entrée en vigueur au 1^{er} mars 2022, par voie de l’amendement n° 127.

M. Philippe Goffin (MR) indique que certains éléments techniques doivent encore être précisés. Il y a aussi encore quelques difficultés de fond. L’orateur se réjouit que différents points de vue pourront être entendus concernant des éléments clés.

Le groupe MR souhaite une clarification des avantages matrimoniaux. Une définition, si elle n’est pas controversée, permettra d’apporter de la sécurité juridique. Il s’agit en effet de libertés au profit des personnes décidant d’unir leurs destinées par le biais du mariage, ainsi que de protection par rapport à des enfants communs ou d’une précédente union. Il s’agit enfin d’apporter la paix dans les familles à travers une meilleure clarté. Il faut pouvoir aider les notaires qui sont confrontés dans leur pratique quotidienne aux questions des citoyens par rapport à la gestion de leur patrimoine.

Il en va de même concernant l’acte de donation. Il faut être pragmatique et pouvoir lever les difficultés dans la

is binnen het erfrecht en de erfbelasting. Het lid stipt aan dat het vervangen van een begrip voor verwarring kan zorgen en eventueel tot een andere invulling kan leiden.

De spreker merkt ook op dat het begrip “huwelijksvoordeel” vaag en niet goed afgebakend is. Hij wijst erop dat een eventuele ruimere interpretatie van het begrip ook fiscale implicaties kan hebben.

Ook het taalgebruik is niet altijd consequent. De zogenaamde “kleine kloving” binnen de tweede orde wordt “splitsing”, maar in de derde en vierde orde blijft het begrip “kloving” behouden. De heer D’Haese wijst erop dat kleine wijzigingen door de rechtsleer en de rechtspraak toch anders kunnen worden ingevuld dan oorspronkelijk door de wetgever bedoeld.

Voorts wordt overal de notie “overeenkomst” vervangen door de notie “contract”, maar wordt de notie “huwelijks-overeenkomst” behouden. Had men dan toch niet beter voor “overeenkomst” gekozen? Het begrip “contract” is zeggezegd duidelijker voor de burger, maar denkt die burger bij de notie “contract” evenwel niet veeleer aan een papieren document dat ondertekend wordt, terwijl het hier veel breder gaat?

Het lid is voorts tevreden dat bij wege van amendement nr. 127 de inwerkingtreding wordt uitgesteld tot 1 maart 2022.

De heer Philippe Goffin (MR) wijst erop dat sommige technische elementen nog moeten worden verduidelijkt. Ook resten enkele inhoudelijke pijnpunten. De spreker vindt het een goede zaak dat met betrekking tot een aantal sleutelementen uiteenlopende standpunten zullen kunnen worden gehoord.

De MR-fractie stuurt aan op een verduidelijking van de huwelijksvoordelen. Voor zover ze niet ter discussie staat, biedt een definitie het voordeel dat ze rechtszekerheid creëert. Het gaat immers om vrijheden ten gunste van personen die beslissen via een huwelijk hun lot met elkaar te verbinden, alsook om bescherming ten opzichte van gemeenschappelijke kinderen of van kinderen uit een vorig huwelijk. Tot slot is het de bedoeling de bevattelijkheid te vergroten en zo gemoedsrust binnen families te brengen. Voorts moet hulp kunnen worden geboden aan de notarissen; zij krijgen in hun beroep immers dagelijks te maken met vragen van burgers over het beheer van hun vermogen.

Hetzelfde geldt voor de akte van schenking. Het is zaak pragmatisch te zijn en de pijnpunten in de mate

mesure du possible. Il faut aussi pouvoir appuyer les lignes de conduite amenées par la jurisprudence.

Des discussions plus approfondies doivent donc avoir lieu en particulier concernant ces deux aspects-là. Il serait utile de travailler par le biais de cas pratiques à cet effet.

M. Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen) note que Mme Casman a analysé en profondeur tous les avis. Il estime également que c'est une bonne idée d'organiser d'autres auditions ciblées sur les problèmes restants. Il est important que la commission prenne le temps de faire son travail de manière approfondie et qu'elle recherche un large soutien.

M. Nabil Boukili (PVDA-PTB) voudrait une discussion plus globale sur la proposition de loi, pour savoir si cette réforme répond aux besoins et attentes. Ce débat de la pertinence même de la proposition n'est pas tranché. Des experts ont donné un avis différent de ce qui est présenté ici. Il faut pouvoir entendre cette expression-là aussi.

M. Koen Geens (CD&V) fait valoir l'importance de la sécurité juridique pour tous. Le débat se déroule sur la base de textes et chacun peut avoir un avis différent sur ceux-ci. Cependant, l'orientation prise par cette codification a été fixée en 2018 et offre une sécurité juridique. Il ne reste que quelques points à éclaircir.

c. Réponses

Le professeur Hélène Casman répond à la question de M. D'Haese en indiquant que le problème du terme "*verwanten*" se pose surtout pour la version néerlandaise du texte, le terme "*bloedverwant*" n'ayant pas de pendant en français. Le professeur Swennen a souvent exprimé qu'un membre de la famille ne devrait pas être désigné par le terme "*bloedverwant*" car il n'y a pas toujours de lien de sang et ce terme pourrait être perçu comme discriminatoire. Il en a été tenu compte dans le choix de la terminologie. Si un terme est clairement défini lors de son introduction, il ne prête pas à confusion.

Pour ce qui est des termes "*verzaken*" et "*afstand doen*", ainsi que des mots "*massa*" et "*boedel*" dans le texte néerlandais, le professeur Casman répond que cette terminologie a été choisie en fonction de ce qui apparaît dans les autres livres du nouveau Code civil. Le professeur Eric Dirix veille à l'unité de la terminologie, et c'est lui qui a demandé avec insistance de ne pas

van het mogelijke weg te werken. Tevens is het de bedoeling steun te kunnen verlenen aan de krijtlijnen die de rechtspraak vastlegt.

Vooraf met betrekking tot die beide aspecten zal dus nog een grondiger debat noodzakelijk zijn. Daartoe zou het nuttig zijn met praktijkvoorbeelden te werken.

De heer Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen) stelt vast dat mevrouw Casman alle adviezen grondig heeft geanalyseerd. Hij vindt het ook een goede zaak om nog gerichte hoorzittingen over de knelpunten te organiseren. Het is belangrijk dat de commissie de tijd neemt om dit werk grondig te doen en een ruim draagvlak zoekt.

De heer Nabil Boukili (PVDA-PTB) vraagt dat dit wetsvoorstel meer alomvattend zou worden besproken te achterhalen of de beoogde hervorming aan de behoeften en verwachtingen voldoet. Over de relevantie van dit wetsvoorstel zelf is het laatste woord immers nog niet gezegd. Sommige deskundigen waren een andere mening toegedaan dan de indieners van het wetsvoorstel. Ook hun standpunten moeten kunnen worden gehoord.

De heer Koen Geens (CD&V) benadrukt het belang van juridische zekerheid voor eenieder. Het debat wordt op basis van teksten gevoerd en eenieder kan hierover een andere mening hebben. De richting die deze codificatie uitgaat, werd evenwel vastgelegd in 2018 en zorgt voor juridische zekerheid. Er zijn nog maar enkele punten die moeten worden uitgeklaard.

c. Antwoorden

Professor Hélène Casman antwoordt op de vraag ter zake van de heer D'Haese dat inzake de term "*verwanten*", het probleem zich voornamelijk stelt langs Nederlandstalige zijde aangezien men in het Frans de term "*bloedverwant*" niet kent. Professor Swennen heeft al vaak gesteld dat een familielid niet zou moeten worden aangewezen met de notie "*bloedverwant*" omdat er niet altijd een bloedband aanwezig is en zulks derhalve tot een gevoel van discriminatie aanleiding kan geven. Bij de keuze van de terminologie werd hiermee dan ook rekening gehouden. Wanneer bij het invoeren van een term deze ook duidelijk wordt gedefinieerd, is er volgens haar geen ruimte voor verwarring.

Wat "*verzaken*" tegenover "*afstand doen*" en "*boedel*" tegenover "*massa*" betreft, antwoordt professor Casman dat voor deze terminologie werd gekozen in grond van hetgeen in de overige boeken van het nieuw Burgerlijk Wetboek voorkomt. De eenheid in terminologie wordt bewaakt door professor Eric Dirix, die nadrukkelijk heeft gevraagd om het woord *verzaken* niet te gebruiken ("men

utiliser le mot “*verzaken*” (“*men verzaakt de duivel maar geen recht*”). Dans le même ordre d’idées, elle note que le terme “*masse*” est un mot qui, en Néerlandais, a une signification en physique mais non en droit. Le mot “*massa*”, lorsqu’il est utilisé dans le contexte du droit patrimonial de la famille, repose sur une traduction trop littérale du français.

Concernant les avantages matrimoniaux et leurs répercussions fiscales, elle souligne que son expérience professionnelle de cinquante ans lui a appris que le législateur fiscal est très souple et s’adapte rapidement mais surtout de manière autonome lorsque le droit civil est modifié. Ainsi, les avantages matrimoniaux ne sont pas des donations et échappent donc fiscalement aux droits de donation et de succession s’ils sont accordés dans le cadre d’une séparation des biens. Tel n’est pas le cas pour les avantages matrimoniaux dans une communauté de biens. La Cour constitutionnelle a jugé que cela ne constituait pas une discrimination: il appartient au législateur fiscal de l’apprécier et les avantages matrimoniaux peuvent être imposés différemment selon le régime matrimonial, alors même qu’ils sont soumis aux mêmes règles civiles. Dès lors, le législateur fédéral ne peut préjuger des intentions du législateur décentralisé.

S’agissant de la question de M. D’Haese à propos de la “fente”, elle indique que le terme n’apparaît pas dans le Code civil actuel. Il a été conçu par la doctrine et est également utilisé dans l’enseignement de cette matière. Il a été maintenu dans la proposition de loi pour la “grande” fente mais non pour la fente dite “petite”, parce que la technique n’est pas la même dans chacun de ces cas. C’est ce qui explique que le terme de “division” soit utilisé et non celui de “petite fente”.

En ce qui concerne les mots “*huwelijkscontract*” et “*huwelijksovereenkomst*” figurant dans le texte néerlandais, elle confirme que, dans le Livre 5 du nouveau Code civil, la préférence est donnée au terme “*contract*” (contrat) plutôt que “*overeenkomst*” (convention). Pourtant dans le Livre 2, la préférence va au terme “*huwelijksovereenkomst*” (convention matrimoniale) plutôt qu’à “*huwelijkscontract*” (contrat de mariage). Le professeur explique que cela est dû au besoin d’un terme unique pour désigner tant le contrat anténuptial, traditionnellement appelé le “contrat de mariage”, que “l’acte modificatif du régime matrimonial”. C’est pourquoi une dénomination unique a été retenue, celle de “convention matrimoniale”.

L’oratrice conclut son intervention en soulignant que le report de l’entrée en vigueur a été envisagé à la demande des notaires, qui sont, dans la pratique, les premiers concernés par les effets de la codification.

verzaakt de duivel maar geen recht”). In het verlengde hiervan merkt zij op dat de term “*massa*” een woord uit de fysica is en geen juridische term. Als de term in het familiaal vermogensrecht betreft, gaat het om een te letterlijke vertaling uit het Frans.

Wat de huwelijksvoordelen en de fiscale weerslag betreft, stipt zij aan dat haar vijftigjarige professionele ervaring haar heeft geleerd dat de fiscale wetgever zeer wendbaar is en zich snel, maar vooral autonoom, aanpast wanneer het burgerlijk wetboek gewijzigd wordt. Huwelijksvoordelen zijn bijvoorbeeld geen schenkingen en ontsnappen derhalve aan zowel schenk- als erfbelastingen wanneer ze zijn toegekend in een scheiding van goederen. Dit is evenwel niet het geval voor huwelijksvoordelen in een gemeenschap van goederen. Het Grondwettelijk Hof heeft hierover geoordeeld dat dit geen discriminatie inhoudt: het is aan de fiscale wetgever om dit te beoordelen, en huwelijksvoordelen mogen in verschillende huwelijksstelsels op verschillende wijze worden belast, zelfs al zijn de daarop toepasselijke civiele regels dezelfde. De federale wetgever kan daarom niet vooruitlopen op de intenties van de fiscale decreetgever.

Wat de vraag van de heer D’Haese over de kloving betreft, wijst ze erop dat de term in het actueel Burgerlijk Wetboek niet voorkomt. Het is door de rechtsleer bedacht en wordt ook in het onderwijs van deze materie gehanteerd. Het is in het wetsvoorstel behouden voor de zogeheten “grote kloving”, maar niet voor de zogeheten “kleine” kloving, omdat de techniek in beide gevallen niet dezelfde is. Daarom is er in het wetsvoorstel sprake van “splittings” en niet van “kleine kloving”.

Wat het woord “*huwelijkscontract*” en het woord “*huwelijksovereenkomst*” betreft, beaamt zij dat in boek 5 BW de voorkeur wordt gegeven aan het woord “*contract*” boven de term “*overeenkomst*”. Toch wordt in boek 2 de voorkeur gegeven aan “*huwelijksovereenkomst*” boven “*huwelijkscontract*”. De professor legt uit dat hiertoe gekomen is omdat er nood was aan een term die zowel het voorhuwelijkscontract, dat traditioneel het huwelijkscontract wordt genoemd, en het contract dat tijdens het huwelijk wordt gesloten, dat traditioneel de akte van de wijziging van het huwelijksstelsel wordt genoemd, viseert. Er werd daarom voor een enkele term gekozen, zijnde de huwelijksvereenkomst.

Tot slot merkt zij op dat de inwerkingtreding wordt uitgesteld op verzoek van het notariaat, omdat zij, in de praktijk, het eerst bij de gevolgen van deze codificatie betrokken zijn.

IV. — DISCUSSION DES ARTICLES ET VOTES

Pour le commentaire des articles respectifs, il est renvoyé, d'une part, aux développements de la proposition de loi (DOC 55 1272/001, p. 3 à 178) et, d'autre part, à l'intervention de la professeure Hélène Casman dans le cadre de la discussion générale.

CHAPITRE 1^{ER}

Disposition introductive

Article 1^{er}

Cet article ne donne lieu à aucune observation.

L'article 1^{er} est adopté à l'unanimité.

CHAPITRE 2

Contenu du livre 2, titre 3, "Les relations patrimoniales des couples" du Code civil

Art. 2

TITRE 3

Les relations patrimoniales des couples

Sous-titre 1^{er}

Régimes matrimoniaux

CHAPITRE 1^{ER}

Conventions matrimoniales

Art. 2.3.1. Liberté contractuelle

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 34 (DOC 55 1272/004) tendant à compléter l'article. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 34 et l'article 2.3.1 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

IV. — ARTIKELSGEWIJZE BESPREKING EN STEMMINGEN

Voor de toelichting van de respectieve artikelen wordt verwezen naar de algemene toelichting van het wetsvoorstel (DOC 55 1272/001, blz. 3 tot 178), enerzijds, en naar de toelichting van professor Hélène Casman in de algemene bespreking, anderzijds.

HOOFDSTUK 1

Inleidende bepaling

Artikel 1

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 1 wordt eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 2

Inhoud van boek 2, titel 3, "Relatievermogensrecht" van het Burgerlijk Wetboek

Art. 2

TITEL 3

Relatievermogensrecht

Ondertitel 1

Huwelijksvermogensrecht

HOOFDSTUK 1

Huwelijksovereenkomsten

Art. 2.3.1. Contractsvrijheid

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 34 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt dit artikel aan te vullen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 34 en het aldus gewijzigde artikel 2.3.1 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 2.3.2. Pacte successoral autorisé

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 35 (DOC 55 1272/004) tendant à compléter la version néerlandaise de l'article. Il est renvoyé à la justification.

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 36 (DOC 55 1272/004) tendant à supprimer des mots dans l'alinéa 3. Il est renvoyé à la justification.

Les amendements n°s 35 et 36 et l'article 2.3.2 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 2.3.3. Choix par référence

Cet article ne donne lieu à aucune observation.

L'article 2.3.3 est adopté à l'unanimité.

Art. 2.3.4. Mineurs

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 37 (DOC 55 1272/004) tendant à supprimer des mots dans la version française. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 37 et l'article 2.3.4 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 2.3.5. Majeurs protégés

Cet article ne donne lieu à aucune observation.

L'article 2.3.5 est adopté à l'unanimité.

Art. 2.3.6. Exigence de forme

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 38 (DOC 55 1272/004) tendant à remplacer des mots. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 38 et l'article 2.3.6 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 2.3.2. Toegelaten erfovereenkomst

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 35 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt de Nederlandse tekst van het artikel aan te vullen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 36 (DOC 55 1272/004) in, dat in het derde lid bepaalde woorden beoogt weg te laten. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

De amendementen nrs. 35 en 36 en het aldus gewijzigde artikel 2.3.2 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 2.3.3. Algemeen verwoorde keuze

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 2.3.3 wordt eenparig aangenomen.

Art. 2.3.4. Minderjarigen

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 37 (DOC 55 1272/004) in, tot weglating van woorden in de Franse tekst van het artikel. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 37 en het aldus gewijzigde artikel 2.3.4 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 2.3.5. Beschermde meerderjarigen

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 2.3.5 wordt eenparig aangenomen.

Art. 2.3.6. Vormvereiste

De heer Koen c.s. dient amendement nr. 38 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van bepaalde woorden. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 38 en het aldus gewijzigde artikel 2.3.6 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 2.3.7. Modification avant le mariage

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 39 (DOC 55 1272/004) tendant à remplacer des mots. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 39 et l'article 2.3.7 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 2.3.8. Modification pendant le mariage

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 40 (DOC 55 1272/004) tendant à remplacer des mots dans le paragraphe 2, alinéa 1^{er}. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 40 et l'article 2.3.8 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 2.3.9. Publicité

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 1 (DOC 55 1272/004) tendant à remplacer des mots dans la version néerlandaise de l'article. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 1 et l'article 2.3.9 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 2.3.10. Effets entre les époux

Cet article ne donne lieu à aucune observation.

L'article 2.3.10 est adopté à l'unanimité.

Art. 2.3.11. Effets à l'égard des tiers

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 2 (DOC 55 1272/004) tendant à remplacer des mots dans la version néerlandaise de l'article. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 2 et l'article 2.3.11 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 2.3.7. Wijziging vóór het huwelijk

De heer Koen c.s. dient amendement nr. 39 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van bepaalde woorden. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 39 en het aldus gewijzigde artikel 2.3.7 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 2.3.8. Wijziging tijdens het huwelijk

De heer Koen c.s. dient amendement nr. 40 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van bepaalde woorden in § 2, eerste lid. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 40 en het aldus gewijzigde artikel 2.3.8 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 2.3.9. Bekendmaking

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 1 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt in de Nederlandse tekst van het artikel bepaalde woorden te vervangen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 1 en het aldus gewijzigde artikel 2.3.9 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 2.3.10. Gevolgen voor de echtgenoten

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 2.3.10 wordt eenparig aangenomen.

Art. 2.3.11. Gevolgen voor derden

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 2 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt in de Nederlandse tekst van het artikel bepaalde woorden te vervangen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 2 en het aldus gewijzigde artikel 2.3.11 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

CHAPITRE 2

Dispositions générales

Art. 2.3.12. Régime légal de droit commun

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 41 (DOC 55 1272/004) tendant à remplacer le mot "dérogatoires" dans le paragraphe 1^{er}. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 41 et l'article 2.3.12 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 2.3.13. Attribution préférentielle en cas de décès

Art. 2.3.14. Attribution préférentielle en cas de divorce

Art. 2.3.15. Recel

Ces articles ne donnent lieu à aucune observation.

Les articles 2.3.13. à 2.3.15. sont successivement adoptés à l'unanimité.

CHAPITRE 3

Régime légal**Section 1^{re}**

Patrimoines propres et patrimoine commun

Sous-section 1^{re}

Disposition générale

Art. 2.3.16. Trois patrimoines

Cet article ne donne lieu à aucune observation.

L'article 2.3.16 est adopté à l'unanimité.

HOOFDSTUK 2

Algemene bepalingen

Art. 2.3.12. Wettelijk stelsel als gemeen recht

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 41 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van het woord "afwijkende" in § 1. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 41 en het aldus gewijzigde artikel 2.3.12 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 2.3.13. Preferentiële toewijzing bij overlijden

Art. 2.3.14. Preferentiële toewijzing bij echtscheiding

Art. 2.3.15. Heling

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 2.3.13 tot 2.3.15 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 3

Wettelijk stelsel**Afdeling 1**

Eigen vermogens en gemeenschappelijk vermogen

Onderafdeling 1

Algemene bepaling

Art. 2.3.16. Drie vermogens

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 2.3.16 wordt eenparig aangenomen.

*Sous-section 2**Actif des patrimoines propres***Art. 2.3.17. Biens antérieurs au mariage, successions et libéralités**

Cet article ne donne lieu à aucune observation.

L'article 2.3.17 est adopté à l'unanimité.

Art. 2.3.18. Propres moyennant récompense

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 42 (DOC 55 1272/004) tendant à remplacer le mot "bloedverwant" dans la version néerlandaise. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 42 et l'article 2.3.18 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 2.3.19. Propres à titre personnel

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 43 (DOC 55 1272/004) tendant à insérer des mots dans le paragraphe 1^{er}, 7°. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 43 et l'article 2.3.19 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

*Sous-section 3**Preuve et emploi***Art. 2.3.20. Preuve****Art. 2.3.21. Emploi**

Ces articles ne donnent lieu à aucune observation.

Les articles 2.3.20 à 2.3.21 sont successivement adoptés à l'unanimité.

*Onderafdeling 2**Baten van de eigen vermogens***Art. 2.3.17. Voorhuwelijkse goederen, nalatenschappen en giften**

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 2.3.17 wordt eenparig aangenomen.

Art. 2.3.18. Eigen met vergoedingsplicht

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 42 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt in de Nederlandse tekst het woord "bloedverwant" te vervangen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 42 en het aldus gewijzigde artikel 2.3.18 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 2.3.19. Eigen ten persoonlijke titel

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 43 (DOC 55 1272/004) in, dat in § 1, 7°, bepaalde woorden beoogt in te voegen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 43 en het aldus gewijzigde artikel 2.3.19 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

*Onderafdeling 3**Bewijs en wederbelegging***Art. 2.3.20. Bewijs****Art. 2.3.21. Wederbelegging**

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 2.3.20 en 2.3.21 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

*Sous-section 4**Actif du patrimoine commun*

Art. 2.3.22. Biens communs

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 44 (DOC 55 1272/004) tendant à insérer des mots dans le paragraphe 1^{er}, 7°. Il est renvoyé à la justification.

La professeure Casman indique qu'il convient d'apporter une correction d'ordre technique au texte des points 5° à 7° (5°: article 2.3.19, § 1^{er}, 5°; 6°: article 2.3.19, § 1^{er}, 6°; 7°: article 2.3.19, § 1^{er}, 7°).

L'amendement n° 44 et l'article 2.3.22 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

*Sous-section 5**Passif des patrimoines propres et du patrimoine commun*

Art. 2.3.23. Dettes antérieures au mariage et dettes grevant des successions ou des libéralités

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 45 (DOC 55 1272/004) tendant à remplacer des mots dans l'intitulé. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 45 et l'article 2.3.23 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 2.3.24. Autres dettes propres

Art. 2.3.25. Dettes communes

Ces articles ne donnent lieu à aucune observation.

Les articles 2.3.24 et 2.3.25 sont successivement adoptés à l'unanimité.

*Onderafdeling 4**Baten van het gemeenschappelijk vermogen*

Art. 2.3.22. Gemeenschappelijke goederen

De heer Koen c.s. dient amendement nr. 44 (DOC 55 1272/004) in, dat in § 1, 7°, bepaalde woorden beoogt in te voegen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Professor Casman stipt aan dat in de tekst onder de bepalingen 5° tot 7° een technische verbetering dient te worden aangebracht (5°: artikel 2.3.19, § 1, 5°; 6°: artikel 2.3.19, § 1, 6°; 7°: artikel 2.3.19, § 1, 7°).

Amendement nr. 44 en het aldus gewijzigde artikel 2.3.22 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

*Onderafdeling 5**Lasten van de eigen vermogens en van het gemeenschappelijk vermogen*

Art. 2.3.23. Voorhuwelijkse schulden en schulden ten laste van nalatenschappen en giften

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 45 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van bepaalde woorden in het opschrift. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 45 en het aldus gewijzigde artikel 2.3.23 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 2.3.24. Overige eigen schulden

Art. 2.3.25. Gemeenschappelijke schulden

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 2.3.24 en 2.3.25 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Section 2*Droits des créanciers*

Art. 2.3.26. Dettes propres

Art. 2.3.27. Dettes contractées par les deux époux

Art. 2.3.28. Dettes communes

Ces articles ne donnent lieu à aucune observation.

Les articles 2.3.26 à 2.3.28 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Section 3*Gestion du patrimoine commun*

Art. 2.3.29. Disposition générale

Art. 2.3.30. Gestion concurrente

Art. 2.3.31. Exercice d'une profession

Art. 2.3.32. Gestion conjointe

Art. 2.3.33. Donation

Art. 2.3.34. Refus ou impossibilité de manifester sa volonté

Art. 2.3.35. Interdiction ou autorisation comme mesure de protection

Art. 2.3.36. Nullité comme mesure de sanction

Art. 2.3.37. Action en nullité

Art. 2.3.38. Legs

Ces articles ne donnent lieu à aucune observation.

Afdeling 2*Rechten van de schuldeisers*

Art. 2.3.26. Eigen schulden

Art. 2.3.27. Gezamenlijk aangegane schulden

Art. 2.3.28. Gemeenschappelijke schulden

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 2.3.26 tot 2.3.28 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Afdeling 3*Bestuur van het gemeenschappelijk vermogen*

Art. 2.3.29. Algemene bepaling

Art. 2.3.30. Afzonderlijk uit te oefenen bevoegdheden

Art. 2.3.31. Beroepsuitoefening

Art. 2.3.32. Gezamenlijk uit te oefenen bevoegdheden

Art. 2.3.33. Schenking

Art. 2.3.34. Weigering of onmogelijkheid tot wilsuiging

Art. 2.3.35. Verbod of machtiging als beschermingsmaatregel

Art. 2.3.36. Nietigheid als handhavingsmaatregel

Art. 2.3.37. Vordering tot nietigverklaring

Art. 2.3.38. Legaten

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

Les articles 2.3.29 à 2.3.38 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Section 4

Gestion du patrimoine propre

Art. 2.3.39. Gestion exclusive

Cet article ne donne lieu à aucune observation.

L'article 2.3.39 est adopté à l'unanimité.

Section 5

Disposition commune à la gestion des patrimoines propres et commun

Art. 2.3.40. Retrait du pouvoir de gestion

M. Koen Geens et consorts présentent l'amendement n° 3 (DOC 55 1272/004) tendant à remplacer le mot "huwelijksovereenkomstenregister" dans le § 2. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 3 et l'article 2.3.40, ainsi modifié, sont successivement adoptés à l'unanimité.

Section 6

Dissolution du régime légal

Sous-section 1^{re}

Dispositions générales

Art. 2.3.41. Causes de dissolution

Art. 2.3.42. Inventaire

Art. 2.3.43. Effets de la dissolution

Ces articles ne donnent lieu à aucune observation.

De artikelen 2.3.29 tot 2.3.38 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Afdeling 4

Bestuur van het eigen vermogen

Art. 2.3.39. Alleenbestuur

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 2.3.39 wordt eenparig aangenomen.

Afdeling 5

Gemeenschappelijke bepaling met betrekking tot het bestuur van de eigen vermogens en het gemeenschappelijk vermogen

Art. 2.3.40. Ontnemen van bestuursbevoegdheid

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 3 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt in de Nederlandse tekst van § 2 het woord "huwelijksovereenkomstenregister" te vervangen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 3 en het aldus gewijzigde artikel 2.3.40 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Afdeling 6

Ontbinding van het wettelijk stelsel

Onderafdeling 1

Algemene bepalingen

Art. 2.3.41. Oorzaken van ontbinding

Art. 2.3.42. Boedelbeschrijving

Art. 2.3.43. Gevolgen van de ontbinding

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

Les articles 2.3.41 à 2.3.43 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Sous-section 2

Comptes de récompense

Art. 2.3.44. Récompenses dues au patrimoine commun

Art. 2.3.45. Récompenses dues au patrimoine propre

Art. 2.3.46. Montant et preuve des récompenses

Art. 2.3.47. Clôture des comptes de récompenses

Ces articles ne donnent lieu à aucune observation.

Les articles 2.3.44 à 2.3.47 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Sous-section 3

Règlement du passif

Art. 2.3.48. Paiement des dettes communes

Cet article ne donne lieu à aucune observation.

L'article 2.3.48 est adopté à l'unanimité.

Sous-section 4

Règlement des récompenses

Art. 2.3.49. Acquittement de la dette de récompense

M. Koen Geens et consorts présentent l'amendement n° 46 (DOC 55 1272/004) tendant à remplacer le § 3. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 46 et l'article 2.3.49, ainsi modifié, sont successivement adoptés à l'unanimité.

De artikelen 2.3.41 tot 2.3.43 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Onderafdeling 2

Vergoedingsrekeningen

Art. 2.3.44. Vergoedingen aan het gemeenschappelijk vermogen

Art. 2.3.45. Vergoedingen aan het eigen vermogen

Art. 2.3.46. Omvang en bewijs van de vergoedingen

Art. 2.3.47. Saldering van de vergoedingsrekeningen

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 2.3.44 tot 2.3.47 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Onderafdeling 3

Verrekening van de lasten

Art. 2.3.48. Betaling van gemeenschapsschulden

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 2.3.48 wordt eenparig aangenomen.

Onderafdeling 4

Verrekening van de vergoedingen

Art. 2.3.49. Voldoening van de vergoedingsschuld

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 46 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt § 3 te vervangen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 46 en het aldus gewijzigde artikel 2.3.49 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

*Sous-section 5**Partage*

Art. 2.3.50. Partage net

Cet article ne donne lieu à aucune observation.

L'article 2.3.50 est adopté à l'unanimité.

*Sous-section 6**Créances entre époux*

Art. 2.3.51. Payement et intérêts

Cet article ne donne lieu à aucune observation.

L'article 2.3.51 est adopté à l'unanimité.

CHAPITRE 4

Conventions qui peuvent modifier le régime légal**Section 1^{re}***Disposition générale*

Art. 2.3.52. Dérogations autorisées

Cet article ne donne lieu à aucune observation.

L'article 2.3.52 est adopté à l'unanimité.

Section 2*Clauses extensives du patrimoine commun*

Art. 2.3.53. Apport

M. Koen Geens et consorts présentent l'amendement n° 4 (DOC 55 1272/004) tendant à remplacer le mot "huwelijksvereenkomstenregister" dans le § 2. Il est renvoyé à la justification.

M. Koen Geens et consorts présentent l'amendement n° 47 (DOC 55 1272/004) tendant à insérer un § 5. Il est renvoyé à la justification.

*Onderafdeling 5**Verdeling*

Art. 2.3.50. Netto-verdeling

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 2.3.50 wordt eenparig aangenomen.

*Onderafdeling 6**Schulden tussen echtgenoten*

Art. 2.3.51. Betaling en interest

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 2.3.51 wordt eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 4

Overeenkomsten die het wettelijk stelsel kunnen wijzigen**Afdeling 1***Algemene bepaling*

Art. 2.3.52. Toegelaten afwijkingen

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 2.3.52 wordt eenparig aangenomen.

Afdeling 2*Uitbreiding van het gemeenschappelijk vermogen*

Art. 2.3.53. Inbreng

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 4 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt in de Nederlandse tekst van § 2 het woord "huwelijksvereenkomstenregister" te vervangen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 47 (DOC 55 1272/004) in, tot invoeging van een § 5. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Les amendements n^{os} 4 et 47 et l'article 2.3.53, ainsi modifié, sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 2.3.54. Communauté universelle

Cet article ne donne lieu à aucune observation.

L'article 2.3.54 est adopté à l'unanimité.

Section 3

Clauses dérogeant au mode de liquidation ou de partage

Art. 2.3.55. Préciput

M. Khalil Aouasti et consorts présentent l'amendement n^o 152 (DOC 55 1272/005) tendant à ajouter un alinéa 2 au § 1^{er}. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n^o 152 et l'article 2.3.55, ainsi modifié, sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 2.3.56. Partage inégal et clause d'attribution

Cet article ne donne lieu à aucune observation.

L'article 2.3.56 est adopté à l'unanimité.

Section 4

Avantages matrimoniaux

Mme Hélène Casman présente ses suggestions d'amendements sur le sujet des avantages matrimoniaux (art. 2.3.57, 2.3.58 et 2.3.59). Le texte de la proposition de loi actuelle vise uniquement à confirmer le plus fidèlement possible les dispositions actuelles des avantages matrimoniaux, dont il est indiqué à l'article 2.3.64 qu'elles s'appliquent par analogie en séparation de biens. La seule modification réelle visait à insérer la définition des avantages matrimoniaux au début de l'article.

Suite à certaines discussions, notamment avec Fednot, il est apparu qu'il faudrait résoudre des difficultés d'interprétation. C'est la raison pour laquelle l'oratrice a reformulé ces dispositions, afin qu'elles s'appliquent à tout régime matrimonial. On ne parle plus de biens

De amendementen nrs. 4 en 47 en het aldus gewijzigde artikel 2.3.53 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 2.3.54. Algehele gemeenschap

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 2.3.54 wordt eenparig aangenomen.

Afdeling 3

Bedingen tot afwijking van de wijze van vereffening of van verdeling

Art. 2.3.55. Vooruitmaking

De heer Khalil Aouasti c.s. dient amendement nr. 152 (DOC 55 1272/005) in, dat ertoe strekt een tweede lid toe te voegen aan § 1. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 152 en het aldus gewijzigde artikel 2.3.55 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 2.3.56. Niet-gelijke verdeling en verblijvingsbeding

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 2.3.56 wordt eenparig aangenomen.

Afdeling 4

Huwelijksvoordelen

Mevrouw Hélène Casman verwijst naar haar voorstellen van amendementen betreffende de huwelijksvoordelen (art. 2.3.57, 2.3.58 en 2.3.59). Het voorliggende wetsvoorstel beoogt louter de bestaande bepalingen inzake huwelijksvoordelen zo getrouw mogelijk te verankeren; ter zake wordt in artikel 2.3.64 aangegeven dat zij in geval van scheiding van goederen naar analogie moeten worden toegepast. De enige daadwerkelijke wijziging strekte ertoe het begrip "huwelijksvoordelen" te definiëren in het begin van het artikel.

Naar aanleiding van aantal besprekingen, onder meer met Fednot, is gebleken dat bepaalde interpretatiemoeilijkheden zouden moeten worden verholpen. De spreekster heeft die bepalingen dan ook zo geherformuleerd dat zij van toepassing zouden zijn op elk huwelijksstelsel.

communs mais de biens présents ou futurs, acquis avant le mariage ou par donation ou héritage, ou d'économies réalisées sur les revenus respectifs des époux. Ces amendements permettent donc que la définition s'applique littéralement en régime de séparation de bien sans qu'on doive recourir à la notion d'analogie.

M. Khalil Aouasti et consorts présentent l'amendement n° 153 (DOC 55 1272/005) tendant à supprimer la section 4. Il est renvoyé à la justification.

M. Koen Geens (CD&V) indique que, dans le cadre de la présente codification à droit constant, il n'est pas indiqué de modifier ces dispositions actuellement, ce qui n'empêche que des innovations pourraient être réenvisagées à l'avenir sur cette question.

L'amendement n° 153 est adopté à l'unanimité.

Art. 2.3.57. Règle générale

M. Khalil Aouasti et consorts présentent l'amendement n° 154 (DOC 55 1272/005) tendant à supprimer l'article 2.3.57. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 154 est adopté à l'unanimité.

M. Khalil Aouasti et consorts présentent l'amendement n° 155 (DOC 55 1272/005) tendant à insérer un nouvel article 2.3.57. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 155 est adopté à l'unanimité.

Art. 2.3.58. Règles particulières

M. Khalil Aouasti et consorts présentent l'amendement n° 151 (DOC 55 1272/005) tendant à remplacer des mots dans le § 1^{er}. Il est renvoyé à la justification.

M. Khalil Aouasti et consorts présentent l'amendement n° 156 (DOC 55 1272/005) tendant à supprimer les §§ 1^{er} et 3. Il est renvoyé à la justification.

Les amendements n°s 151 et 156 et l'article 2.3.58, ainsi modifié, sont successivement adoptés à l'unanimité.

Er wordt niet meer gesproken van gemeenschappelijke goederen, maar van tegenwoordige of toekomstige goederen, verworven vóór het huwelijk of verkregen door schenking of erfenis, of van spaartegoeden op basis van de respectieve inkomsten van de echtgenoten. Deze amendementen zouden ertoe leiden dat de definitie letterlijk van toepassing zou zijn binnen het stelsel van scheiding van goederen, zodat geen gebruik moet worden gemaakt van een toepassing naar analogie.

De heer Khalil Aouasti c.s. dient amendement nr. 153 (DOC 55 1272/005) in, dat ertoe strekt afdeling 4 weg te laten. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

De heer Koen Geens (CD&V) stelt dat het wegen het streven naar wetboekvervaardiging naar geldend recht niet wenselijk is die bepalingen nu te wijzigen; zulks verhindert niet dat later vernieuwingen op dat vlak kunnen worden overwogen.

Amendement nr. 153 wordt eenparig aangenomen.

Art. 2.3.57. Algemene regel

De heer Khalil Aouasti c.s. dient amendement nr. 154 (DOC 55 1272/005) in, dat ertoe strekt artikel 2.3.57 weg te laten. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 154 wordt eenparig aangenomen.

De heer Khalil Aouasti c.s. dient amendement nr. 155 (DOC 55 1272/005) in, tot invoeging van een nieuw artikel 2.3.57. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 155 wordt eenparig aangenomen.

Art. 2.3.58. Bijzondere regels

De heer Khalil Aouasti c.s. dient amendement nr. 151 (DOC 55 1272/005) in, tot vervanging van bepaalde woorden in § 1. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

De heer Khalil Aouasti c.s. dient amendement nr. 156 (DOC 55 1272/005) in, dat de §§ 1 en 3 beoogt weg te laten. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

De amendementen nrs. 151 en 156 en het aldus gewijzigde artikel 2.3.58 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 2.3.59. Caducité en cas d'indignité

M. Koen Geens et consorts présentent l'amendement n° 141 (DOC 55 1272/005) tendant à remplacer le § 1^{er}. Il est renvoyé à la justification.

M. Khalil Aouasti et consorts déposent l'amendement n° 149 (DOC 55 1272/005) qui vise à remplacer des mots au paragraphe 1^{er}. Cet amendement est un sous-amendement à l'amendement n° 141. Il est renvoyé à la justification.

Les amendements n^{os} 141 et 149 et l'article 2.3.59 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 2.3.60. Caducité en cas de dissolution pour une autre cause que le décès ou le divorce

M. Khalil Aouasti et consorts présentent l'amendement n° 150 (DOC 55 1272/005) tendant à remplacer des mots dans cet article. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 150 et l'article 2.3.60, ainsi modifié, sont successivement adoptés à l'unanimité.

CHAPITRE 5

Séparation de biens

Section 1^{re}

Séparation de biens conventionnelle

Art. 2.3.61. Séparation des patrimoines

Cet article ne donne lieu à aucune observation.

L'article 2.3.61 est adopté à l'unanimité.

Art. 2.3.62. Preuve de la propriété

M. Koen Geens et consorts présentent l'amendement n° 48 (DOC 55 1272/004) tendant à insérer le mot "artikel" dans la version néerlandaise. Il est renvoyé à la justification.

M. Koen Geens (CD&V) souligne que la version néerlandaise de l'amendement à l'examen renvoie à

Art. 2.3.59. Verval bij onwaardigheid

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 141 (DOC 55 1272/005) in, dat ertoe strekt § 1 te vervangen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

De heer Khalil Aouasti c.s. dient, als subamendement op amendement nr. 141, amendement nr. 149 (DOC 55 1272/005) in, tot vervanging van bepaalde woorden in § 1. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

De amendementen nrs. 149 en 141 en het aldus gewijzigde artikel 2.3.59 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 2.3.60. Verval bij ontbinding anders dan door overlijden of echtscheiding

De heer Khalil Aouasti c.s. dient amendement nr. 150 (DOC 55 1272/005) in, tot vervanging van bepaalde woorden in dit artikel. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 150 en het aldus gewijzigde artikel 2.3.60 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 5

Scheiding van goederen

Afdeling 1

Conventionele scheiding van goederen

Art. 2.3.61. Scheiding van vermogens

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 2.3.61 wordt eenparig aangenomen.

Art. 2.3.62. Bewijs van eigendom

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 48 (DOC 55 1272/004) in, dat in de Nederlandse tekst het woord "artikel" beoogt in te voegen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

De heer Koen Geens (CD&V) merkt op dat in de Nederlandse tekst wordt verwezen naar de woorden

“l'article 2.3.61 proposé,” alors qu'il devrait renvoyer à “l'article 2.3.62 proposé,”.

M. Koen Geens et consorts présentent l'amendement n° 145 (DOC 55 1272/005), qui est un sous-amendement à l'amendement n° 48. Il vise une correction purement technique. Il est renvoyé à la justification.

Les amendements n°s 145 et 48 et l'article 2.3.62 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 2.3.63. Indivision

Art. 2.3.64. Ajouts autorisés

Art. 2.3.65. Participation aux acquêts

Art. 2.3.66. Composition du patrimoine originaire

Ces articles ne donnent lieu à aucune observation.

Les articles 2.3.63 à 2.3.66 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 2.3.67. Évaluation du patrimoine originaire

M. Koen Geens et consorts présentent l'amendement n° 49 (DOC 55 1272/004) tendant à supprimer des mots dans le § 2. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 49 et l'article 2.3.67, ainsi modifié, sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 2.3.68. Composition du patrimoine final

M. Koen Geens et consorts présentent l'amendement n° 50 (DOC 55 1272/004) tendant à remplacer des mots dans la version française, dans le § 2, 1°, b). Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 50 et l'article 2.3.68, ainsi modifié, sont successivement adoptés à l'unanimité.

“het voorgestelde artikel 2.3.61” terwijl dit de woorden “het voorgestelde artikel 2.3.62” dienen te zijn.

De heer Koen Geens c.s. dient, als subamendement op amendement nr. 48, *amendement nr. 145* (DOC 55 1272/005) in, teneinde een louter technische verbetering door te voeren. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

De amendementen nrs. 145 en 48 en het aldus gewijzigde artikel 2.3.62 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 2.3.63. Onverdeeldheid

Art. 2.3.64. Toegelaten toevoegingen

Art. 2.3.65. Verrekening van aanwinsten

Art. 2.3.66. Samenstelling van het aanvangsvermogen

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 2.3.63 tot 2.3.66 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 2.3.67. Waardering van het aanvangsvermogen

De heer Koen c.s. dient *amendement nr. 49* (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt in § 2 bepaalde woorden weg te laten. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 49 en het aldus gewijzigde artikel 2.3.67 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 2.3.68. Samenstelling van het eindvermogen

De heer Koen Geens c.s. dient *amendement nr. 50* (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van bepaalde woorden in de Franse tekst van § 2, 1°, b). Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 50 en het aldus gewijzigde artikel 2.3.68 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 2.3.69. Évaluation du patrimoine final

Art. 2.3.70. Détermination de la créance de participation

Art. 2.3.71. Évaluation de la créance de participation

Ces articles ne donnent lieu à aucune observation.

Les articles 2.3.69 à 2.3.71 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 2.3.72. Montant maximal de la créance de participation

M. Koen Geens et consorts présentent l'amendement n° 51 (DOC 55 1272/004) tendant à remplacer des mots dans l'alinéa 1^{er}. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 51 et l'article 2.3.72, ainsi modifié, sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 2.3.73. Prescription

Art. 2.3.74. Devoir d'information

Art. 2.3.75. Délai de paiement

Art. 2.3.76. Liquidation anticipée

Art. 2.3.77. Inventaire

Ces articles ne donnent lieu à aucune observation.

Les articles 2.3.73 à 2.3.77 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 2.3.69. Waardering van het eindvermogen

Art. 2.3.70. Vaststelling van de verrekenvordering

Art. 2.3.71. Waardering van de verrekenvordering

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 2.3.69 tot 2.3.71 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 2.3.72. Maximumbedrag van de verrekenvordering

De heer Koen c.s. dient amendement nr. 51 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt in het eerste lid bepaalde woorden te vervangen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 51 en het aldus gewijzigde artikel 2.3.72 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 2.3.73. Verjaring

Art. 2.3.74. Informatieplicht

Art. 2.3.75. Uitstel van betaling

Art. 2.3.76. Vervroegde uitkering

Art. 2.3.77. Beschrijving

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 2.3.73 tot 2.3.77 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Section 2*Séparation de biens judiciaire***Art. 2.3.78. Demande**

Cet article ne donne lieu à aucune observation.

L'article 2.3.78 est adopté à l'unanimité.

Art. 2.3.79. Effets

M. Koen Geens et consorts présentent l'amendement n° 5 (DOC 55 1272/004) tendant à remplacer des mots dans le § 2. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 5 et l'article 2.3.79, ainsi modifié, sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 2.3.80. Opposition des créanciers

Cet article ne donne lieu à aucune observation.

L'article 2.3.80 est adopté à l'unanimité.

Section 3*Correction judiciaire en équité***Art. 2.3.81. Correction judiciaire en équité facultative**

Cet article ne donne lieu à aucune observation.

L'article 2.3.81 est adopté à l'unanimité.

Sous-titre 2. Registre central des conventions matrimoniales

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 6 (DOC 55 1272/004) tendant à remplacer l'intitulé du sous-titre 2. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 6 est adopté à l'unanimité.

Art. 2.3.82. Actes à inscrire

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 7 (DOC 55 1272/004) tendant à remplacer l'article. Il est renvoyé à la justification.

Afdeling 2*Gerechtelijke scheiding van goederen***Art. 2.3.78. Vordering**

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 2.3.78 wordt eenparig aangenomen.

Art. 2.3.79. Gevolgen

De heer Koen c.s. dient amendement nr. 5 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van bepaalde woorden in § 2. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 5 en het aldus gewijzigde artikel 2.3.79 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 2.3.80. Verzet schuldeisers

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 2.3.80 wordt eenparig aangenomen.

Afdeling 3*Rechterlijke billijkheidscorrectie***Art. 2.3.81. Facultatieve rechterlijke billijkheidscorrectie**

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 2.3.81 wordt eenparig aangenomen.

Ondertitel 2. Centraal huwelijksvereenkomstenregister

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 6 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van het opschrift van ondertitel 2. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 6 wordt eenparig aangenomen.

Art. 2.3.82. Op te nemen akten

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 7 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van het artikel. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

L'amendement n° 7 est adopté à l'unanimité.

Art. 2.3.83. Gestion et organisation

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 8 (DOC 55 1272/004) tendant à remplacer l'article. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 8 est adopté à l'unanimité.

Art. 2.3.84. Consultation

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 9 (DOC 55 1272/004) tendant à remplacer l'article. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 9 est adopté à l'unanimité.

Art. 2.3.85. Modalités

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 10 (DOC 55 1272/004) tendant à remplacer l'article. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 10 est adopté à l'unanimité.

Art. 2.3.86 (nouveau)

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 11 (DOC 55 1272/004) tendant à insérer un article 2.3.86 "responsable du traitement". Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 11 est adopté à l'unanimité.

Art. 2.3.87 (nouveau)

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 12 (DOC 55 1272/004) tendant à insérer un article 2.3.87 "Délai de conservation". Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 12 est adopté à l'unanimité.

Art. 2.3.88 (nouveau)

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 13 (DOC 55 1272/004) tendant à insérer un article 2.3.88 "Consultation". Il est renvoyé à la justification.

Amendement nr. 7 wordt eenparig aangenomen.

Art. 2.3.83. Beheer en inrichting van het register

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 8 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van het artikel. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 8 wordt eenparig aangenomen.

Art. 2.3.84. Raadpleging

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 9 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van het artikel. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 9 wordt eenparig aangenomen.

Art. 2.3.85. Modaliteiten

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 10 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van het artikel. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 10 wordt eenparig aangenomen.

Art. 2.3.86 (nieuw)

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 11 (DOC 55 1272/004) in, tot invoeging van een artikel 2.3.86 "Verantwoordelijke voor de verwerking". Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 11 wordt eenparig aangenomen.

Art. 2.3.87 (nieuw)

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 12 (DOC 55 1272/004) in, tot invoeging van een artikel 2.3.87 "Bewaartermijn". Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 12 wordt eenparig aangenomen.

Art. 2.3.88 (nieuw)

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 13 (DOC 55 1272/004) in, tot invoeging van een artikel 2.3.88 "Raadpleging". Er wordt verwezen naar de verantwoording.

L'amendement n° 13 est adopté à l'unanimité.

L'ensemble de l'article 2 ainsi modifié est adopté à l'unanimité.

CHAPITRE 3

Contenu du livre 4 "Les successions, donations et testaments" du Code civil

Art. 3

TITRE 1^{ER}

Les successions et la dévolution légale

Sous-titre 1^{er}

Dispositions générales

Art. 4.1. Ouverture de la succession

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.1 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.2. Successibles et héritiers

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 147 (DOC 55 1272/005), qui vise à ajouter des mots dans l'article 4.2. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 147 et l'article 4.2 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.3. Saisine des héritiers

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.3 est adopté à l'unanimité.

Sous-titre 2. Qualités requises pour succéder

Art. 4.4. Condition d'existence

Art. 4.5. Condition de survie

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.4 et 4.5 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Amendement nr. 13 wordt eenparig aangenomen.

Het gehele, aldus gewijzigde artikel 2 wordt eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 3

Inhoud van boek 4 "Nalatenschappen, schenkingen en testamenten" van het Burgerlijk Wetboek

Art. 3

TITEL 1

Nalatenschappen en wettelijke erfopvolging

Ondertitel 1

Algemene bepalingen

Art. 4.1. Openvallen van de nalatenschap

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.1 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.2. Erfgerechtigden en erfgenamen

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 147 (DOC 55 1272/005) in, tot toevoeging van woorden in artikel 4.2. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 147 en het aldus gewijzigde artikel 4.2 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.3. Bezit van de erfgenamen

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.3 wordt eenparig aangenomen.

Ondertitel 2. Hoedanigheden vereist om te erven

Art. 4.4. Bestaansvoorwaarde

Art. 4.5. Overlevingsvoorwaarde

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.4 en 4.5 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

*Sous-titre 3**Indignité successorale*

Art. 4.6. Indignité

Art. 4.7. Pardon

Art. 4.8. Effets de l'indignité

Art. 4.9. Enfants de l'indigne

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.6 à 4.9 sont successivement adoptés à l'unanimité.

*Sous-titre 4. Dévolution légale*CHAPITRE 1^{ER}**Dispositions générales**

Art. 4.10. Vocation successorale

M. Christoph D'Haese (N-VA) constate que le nouveau concept de "situations successorales" est introduit à l'article 4.10, § 2, et que le concept existant d'"ordres successoraux" est dès lors abandonné. Il attire toutefois l'attention sur le fait que Fednot plaide au contraire pour le maintien du concept existant.

La professeure Hélène Casman répond que le texte proposé ne mentionne plus la subdivision traditionnelle des membres de la famille des parents selon les premier, deuxième, troisième et, à vrai dire aussi, quatrième ordres. Il est vrai que certaines parties, en particulier Fednot, préconisent de revenir en arrière et de réintroduire la notion d'"ordres successoraux". Elle est personnellement favorable au nouveau concept de "situations successorales", qui est plus clair que la notion d'"ordres successoraux", laquelle implique une subdivision superflue et est source de confusion dès lors qu'elle donne l'impression que tous les héritiers sont appelés à la succession dans des ordres qui se succèdent et s'excluent. Elle estime également que depuis l'instauration du droit successoral du conjoint survivant en 1981 et son élargissement en 2017-2018, qui implique que le conjoint survivant exclut les parents, cette notion n'est plus pertinente. Fednot estime quant à elle qu'en l'absence de conjoint survivant, cette notion conserve sa pertinence.

*Ondertitel 3**Onwaardigheid om te erven*

Art. 4.6. Onwaardigheid

Art. 4.7. Vergiffenis

Art. 4.8. Gevolgen van de onwaardigheid

Art. 4.9. Kinderen van de onwaardige

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.6 tot 4.9 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Ondertitel 4. Wettelijke erfopvolging

HOOFDSTUK 1

Algemene bepalingen

Art. 4.10. Erfrechtelijke roeping

De heer Christoph D'Haese (N-VA) stelt vast dat in artikel 4.10, § 2, het nieuwe concept "erfrechtelijke situaties" wordt ingevoerd en derhalve afstand wordt gedaan van het bestaande concept "erfrechtelijke ordes". Hij vestigt er evenwel de aandacht op dat Fednot daarentegen pleit voor het behoud van het bestaande concept.

Professor Hélène Casman antwoordt dat de voorgestelde tekst geen gewag meer maakt van de traditionele onderverdeling van familieleden van verwanten in een 1^{ste}, 2^{de}, 3^{de} en eigenlijk ook een 4^{de} orde. Er gaan inderdaad stemmen op, in het bijzonder van Fednot, om hierop terug te komen en terug te keren naar de notie "erfrechtelijke ordes". Zijzelf is voorstander van het nieuwe concept "erfrechtelijke situaties", dat duidelijker is dan de notie "erfrechtelijke ordes", die een overbodige onderverdeling inhoudt en voor verwarring zorgt omdat de indruk wordt gewekt dat alle erfgenamen in elkaar opvolgende en uitsluitende ordes tot de nalatenschap worden geroepen. Zij is ook van oordeel dat sinds de invoering van het erfrecht van de langstlevende echtgeno(o)te in 1981, en de uitbreiding ervan in 2017-2018 waardoor de langstlevende echtgeno(o)te verwanten uitsluit, die notie niet meer werkzaam is. Fednot van haar kant is de mening toegedaan dat als er geen langstlevende echtgeno(o)te is, de notie wel werkzaam is.

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 140 (DOC 55 1272/005) tendant à remplacer le second paragraphe. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 140 et l'article 4.10 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.11. Lignes et degrés

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 52 (DOC 55 1272/004) tendant à remplacer le paragraphe 4, alinéa 2. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 52 et l'article 4.11 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité

Art. 4.12. Vocation successorale après adoption simple

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.12 est adopté à l'unanimité.

CHAPITRE 2

Substitution

Art. 4.13. Principe de la substitution

Art. 4.14. Applications

Art. 4.15. Degrés et souches en cas de substitution

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.13 à 4.15 sont successivement adoptés à l'unanimité.

CHAPITRE 3

Présence de descendants

Art. 4.16. Ligne directe descendante

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.16 est adopté à l'unanimité.

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 140 (DOC 55 1272/005) in, tot vervanging van § 2. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 140 en het aldus gewijzigde artikel 4.10 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.11. Lijnen en graden

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 52 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van § 4, tweede lid. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 52 en het aldus gewijzigde artikel 4.11 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.12. Erfrechtelijke roeping na gewone adoptie

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.12 wordt eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 2

Plaatsvervulling

Art. 4.13. Principe van de plaatsvervulling

Art. 4.14. Toepassingen

Art. 4.15. Graden en staken bij plaatsvervulling

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.13 tot 4.15 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 3

Aanwezigheid van afstammelingen

Art. 4.16. Rechte neerdalende lijn

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.16 wordt eenparig aangenomen.

CHAPITRE 4

Vocation successorale du conjoint et du cohabitant légal**Section 1^{re}***Le conjoint survivant*

Art. 4.17. Droit successoral du conjoint survivant

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 53 (DOC 55 1272/004) tendant à compléter le paragraphe 2 par un 3°. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 53 et l'article 4.17 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.18. Usufruit sur des biens donnés

Art. 4.19. Exercice de l'usufruit successoral

Art. 4.20. Droit au bail

Art. 4.21. Inventaire et emploi

Art. 4.22. Exclusion ou déchéance

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.18 à 4.22 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Section 2

Le cohabitant légal survivant.

Art. 4.23. Droit successoral et droit au bail du cohabitant légal survivant

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 54 (DOC 55 1272/004) qui vise à compléter le paragraphe 1^{er} par un alinéa 2. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 54 et l'article 4.23 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

HOOFDSTUK 4

Erfrechtelijke roeping van de echtgenoot en de wettelijk samenwonende**Afdeling 1***De langstlevende echtgenoot*

Art. 4.17. Erfrecht van de langstlevende echtgenoot

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 53 (DOC 55 1272/004) in, tot aanvulling van § 2 met een bepaling onder 3°. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 53 en het aldus gewijzigde artikel 4.17 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.18. Vruchtgebruik op geschonken goederen

Art. 4.19. Uitoefening van erfrechtelijk vruchtgebruik

Art. 4.20. Recht op huur

Art. 4.21. Boedelbeschrijving en belegging

Art. 4.22. Uitsluiting of verval

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.18 tot 4.22 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Afdeling 2*De langstlevende wettelijk samenwonende*

Art. 4.23. Erfrecht en recht op huur van de langstlevende wettelijk samenwonende

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 54 (DOC 55 1272/004) in, tot aanvulling van § 1 met een tweede lid. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 54 en het aldus gewijzigde artikel 4.23 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

CHAPITRE 5

Droit de retour

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 55 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer l'intitulé du Chapitre 5. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 55 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.24. Droit de retour au profit des ascendants

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 56 (DOC 55 1272/004) qui vise à ajouter le mot "légal" dans l'intitulé de l'article. Il est renvoyé à la justification.

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 57 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer le paragraphe 2. Il est renvoyé à la justification.

Les amendements n°s 56 et 57 et l'article 4.24 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.25. Droit de retour après une adoption simple

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 58 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer le paragraphe 2. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 58 et l'article 4.25 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

CHAPITRE 6

Absence de descendants et présence de collatéraux proches

Art. 4.26. Collatéraux proches éventuellement en concours avec père et mère

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 59 (DOC 55 1272/004) qui vise à insérer le mot "seul" dans le paragraphe 4. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 59 et l'article 4.26 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.27. Droits des collatéraux proches entre eux

HOOFDSTUK 5

Recht van terugkeer

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 55 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van het opschrift van hoofdstuk 5. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 55 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.24. Recht van terugkeer ten voordele van ascendenten

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 56 (DOC 55 1272/004) in, tot toevoeging van het woord "wettelijke" in het opschrift van het artikel. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 57 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van § 2. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

De amendementen nrs. 56 en 57 en het aldus gewijzigde artikel 4.24 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.25. Recht van terugkeer na gewone adoptie

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 58 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van § 2. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 58 en het aldus gewijzigde artikel 4.25 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 6

Afwezigheid van afstammelingen en aanwezigheid van nauwe zijverwanten

Art. 4.26. Nauwe zijverwanten, eventueel samen met vader en moeder

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 59 (DOC 55 1272/004) in, tot invoeging van de woorden "vooroverleden is" in § 4. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 59 en het aldus gewijzigde artikel 4.26 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.27. Rechten van de nauwe zijverwanten onderling

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 60 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer la deuxième phrase dans le paragraphe 3. Il est renvoyé à la justification.

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 144 (DOC 55 1272/005), qui vise à sous-amender l'amendement n° 60. Il vise à modifier des mots au paragraphe 3. Il est renvoyé à la justification.

Les amendements nos 144 et 60 et l'article 4.27 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

CHAPITRE 7

Absence de descendants et de collatéraux proches

Art. 4.28. Fente

Art. 4.29. Parents en ligne directe ascendante

Art. 4.30. Collatéraux simples

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.28 à 4.30 sont successivement adoptés à l'unanimité.

CHAPITRE 8

Succession de l'enfant adopté décédé sans descendance

Art. 4.31. Fente dans la succession de l'enfant adopté

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.31 est adopté à l'unanimité.

Sous-titre 5. Droits de l'État

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 60 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van de tweede zin van § 3. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

De heer Koen Geens c.s. dient, als subamendement op amendement nr. 60, amendement nr. 144 (DOC 55 1272/005) in, teneinde in § 3 woorden te veranderen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

De amendementen nrs. 144 en 60 en het aldus gewijzigde artikel 4.27 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 7

Afwezigheid van afstammelingen en van nauwe zijverwanten

Art. 4.28. Klovning

Art. 4.29. Verwanten in rechte opgaande lijn

Art. 4.30. Gewone zijverwanten

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.28 tot 4.30 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 8

Nalatenschap van de kinderloos overleden geadopteerde

Art. 4.31. Klovning in de nalatenschap van de geadopteerde

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.31 wordt eenparig aangenomen.

Ondertitel 5. Rechten van de Staat

Art. 4.32. Succession en déshérence

Art. 4.33. Formalités

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.32 et 4.33 sont successivement adoptés à l'unanimité.

*Sous-titre 6**Option héréditaire*CHAPITRE 1^{ER}**Dispositions générales**

Art. 4.34. Option libre

Art. 4.35. Transmission de l'option

Art. 4.36. Moment de l'exercice de l'option héréditaire

Art. 4.37. Exception dilatoire pour faire inventaire et délibérer

Art. 4.38. Option héréditaire après écoulement des délais accordés

Art. 4.39. Effets de l'option héréditaire exercée

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.34 à 4.39 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.40. Mineurs

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 128 (DOC 55 1272/004) qui vise à insérer un paragraphe 3. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 128 et l'article 4.40 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.32. Erfloze nalatenschap

Art. 4.33. Formaliteiten

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.32 en 4.33 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

*Ondertitel 6**Erfkeuze*

HOOFDSTUK 1

Algemene bepalingen

Art. 4.34. Vrije keuze

Art. 4.35. Overgang van erfkeuze

Art. 4.36. Tijdstip voor de uitoefening van de erfkeuze

Art. 4.37. Opschortende exceptie van boedelbeschrijving en beraad

Art. 4.38. Erfkeuze na verloop van de toegestane termijnen

Art. 4.39. Gevolgen van de gemaakte erfkeuze

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.34 tot 4.39 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.40. Minderjarigen

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 128 (DOC 55 1272/004) in, tot invoeging van een § 3. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 128 en het aldus gewijzigde artikel 4.40 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

CHAPITRE 2

Acceptation pure et simple de la succession

Art. 4.41. Acceptation expresse ou tacite

Art. 4.42. Cession emportant acceptation

Art. 4.43. Dol ou lésion invalidant l'acceptation

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.41 à 4.43 sont successivement adoptés à l'unanimité.

CHAPITRE 3

Renonciation à la succession

Art. 4.44. Exigence d'une volonté expresse

Art. 4.45. Effets de la renonciation

Art. 4.46. Créanciers

Art. 4.47. Rétractation de la renonciation

Art. 4.48. Recel et déchéance du droit de renoncer

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.44 à 4.48 sont successivement adoptés à l'unanimité.

CHAPITRE 4

Acceptation sous bénéfice d'inventaire

Art. 4.49. Exigence d'une volonté expresse

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 14 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer le

HOOFDSTUK 2

Zuivere aanvaarding van de nalatenschap

Art. 4.41. Uitdrukkelijke of stilzwijgende aanvaarding

Art. 4.42. Overdracht die aanvaarding inhoudt

Art. 4.43. Bedrog of benadeling bij aanvaarding

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.41 tot 4.43 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 3

Verwerping van de nalatenschap

Art. 4.44. Uitdrukkelijke keuze vereist

Art. 4.45. Gevolgen van de verwerping

Art. 4.46. Schuldeisers

Art. 4.47. Intrekking van de verwerping

Art. 4.48. Heling en verval van het recht op verwerping

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.44 tot 4.48 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 4

Aanvaarding onder voorrecht van boedelbeschrijving

Art. 4.49. Uitdrukkelijke keuze vereist

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 14 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van § 2 en tot

paragraphe 2 et à insérer 3 alinéas dans le paragraphe 4. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 14 et l'article 4.49 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.50. Nécessité d'un inventaire

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.50 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.51. Perte du bénéfice

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 61 (DOC 55 1272/004) qui vise à insérer le mot "qui" dans la version française. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 61 et l'article 4.51 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.52. Effets du bénéfice

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.52 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.53. Administration et liquidation par l'héritier

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 132 (DOC 55 1272/005) qui vise à remplacer des mots à l'alinéa 3. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 132 et l'article 4.53 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.54. Administration et liquidation par un administrateur

Art. 4.55. Opérations de liquidation

Art. 4.56. Créanciers se présentant ultérieurement

Art. 4.57. Liquidation en cas de choix non unanime

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.54 à 4.57 sont successivement adoptés à l'unanimité.

invoeging van drie leden in § 4. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 14 en het aldus gewijzigde artikel 4.49 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.50. Boedelbeschrijving vereist

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.50 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.51. Verval van het voorrecht

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 61 (DOC 55 1272/004) in, tot invoeging van het woord "qui" in de Franse tekst van het voorgestelde artikel. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 61 en het aldus gewijzigde artikel 4.51 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.52. Gevolgen van het voorrecht

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.52 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.53. Beheer en vereffening door de erfgenaam

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 132 (DOC 55 1272/005) in, tot vervanging van bepaalde woorden in het derde lid. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 132 en het aldus gewijzigde artikel 4.53 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.54. Beheer en vereffening door een beheerder

Art. 4.55. Vereffening verrichtingen

Art. 4.56. Schuldeisers die zich later melden

Art. 4.57. Vereffening bij niet eenstemmige keuze

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.54 tot 4.57 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

CHAPITRE 5

Successions vacantes

Art. 4.58. Liquidation d'une succession vacante

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 131 (DOC 55 1272/005) qui vise à remplacer des mots au paragraphe 1^{er}. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 131 et l'article 4.58 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

CHAPITRE 6

Preuve de la qualité d'héritier

Art. 4.59. Actes ou attestations d'hérédité

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 62 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer le mot "attestations" dans la version française.

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 63 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer le mot "erfopvolgers" dans la version néerlandaise.

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 64 (DOC 55 1272/004) qui vise à insérer un paragraphe 6. Il est renvoyé à la justification.

Mme Hélène Casman ajoute qu'il a été demandé depuis lors, notamment à l'initiative de Fednot, de bien indiquer la différence entre successible et héritier dans cet acte, afin que préciser que ceux qui sont désignés comme héritier sont ceux qui ont accepté la succession et exercé leur droit d'option.

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 133 (DOC 55 1272/005) qui vise à modifier le paragraphe 3. Il est renvoyé à la justification.

Les amendements n° s 62 à 64 et 133 et l'article 4.59 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

HOOFDSTUK 5

Onbeheerde nalatenschappen

Art. 4.58. Vereffening van een onbeheerde nalatenschap

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 131 (DOC 55 1272/005) in, tot vervanging van bepaalde woorden in § 1. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 131 en het aldus gewijzigde artikel 4.58 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 6

Bewijs van erfgenaamschap

Art. 4.59. Akten of attesten van erfopvolging

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 62 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van het woord "attestations" in de Franse tekst van het voorgestelde artikel.

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 63 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van het woord "erfopvolgers" in de Nederlandse tekst van het voorgestelde artikel.

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 64 (DOC 55 1272/004) in, tot invoeging van een § 6. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Mevrouw Hélène Casman wijst erop dat inmiddels, met name op initiatief van Fednot, werd verzocht om in die akte duidelijk het verschil tussen erfgerechtigde en erfgenaam aan te geven, teneinde te verduidelijken dat degenen die als erfgenaam worden aangewezen, degenen zijn die de nalatenschap hebben aanvaard en hun optierecht hebben uitgeoefend.

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 133 (DOC 55 1272/005) in, tot wijziging van § 3. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

De amendementen nrs. 62 tot 64, nr. 133, en het aldus gewijzigde artikel 4.59, worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

*Sous-titre 7**Conversion de l'usufruit du conjoint survivant*

Art. 4.60. Conversion amiable

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.60 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.61. Droit de demander la conversion

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 65 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer des mots dans le paragraphe 2, alinéa 3. Il est renvoyé à la justification.

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 66 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer des mots dans le paragraphe 3, alinéa 2. Il est renvoyé à la justification.

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 67 (DOC 55 1272/004) qui vise à compléter le paragraphe 4, alinéa 1. Il est renvoyé à la justification.

Les amendements n° s 65 à 67 et l'article 4.61 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.62. Nature du droit à la conversion

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 69 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer le mot "huwelijkscontract" dans la version néerlandaise. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 69 et l'article 4.62 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.63. Conversion judiciaire

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.63 est adopté à l'unanimité.

*Ondertitel 7**Omzetting van het vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot*

Art. 4.60. Omzetting in onderling overleg

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.60 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.61. Recht om de omzetting te vragen

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 65 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van bepaalde woorden in § 2, derde lid. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 66 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van bepaalde woorden in § 3, tweede lid. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 67 (DOC 55 1272/004) in, tot aanvulling van § 4, eerste lid. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

De amendementen nrs. 65 tot 67 en het aldus gewijzigde artikel 4.61 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.62. Aard van het recht op omzetting

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 69 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van het woord "huwelijkscontract". Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 69 en het aldus gewijzigde artikel 4.62 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.63. Gerechtelijke omzetting

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.63 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.64. Évaluation de l'usufruit

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 68 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer des mots dans le paragraphe 4. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 68 et l'article 4.64 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

*Sous-titre 8**Partage et rapport*CHAPITRE 1^{ER}**Partage****Section 1^{re}***Dispositions générales*

Art. 4.65. Droit à une avance imputable

Art. 4.66. Droit au partage

Art. 4.67. Partage amiable

Art. 4.68. Partage avec des mineurs ou des majeurs protégés

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.65 à 4.68 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Section 2*Action en partage*

Art. 4.69. Disposition générale

Art. 4.70. Action en partage avec des mineurs et des majeurs protégés

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Art. 4.64. Waardering van het vruchtgebruik

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 68 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van bepaalde woorden in § 4. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 68 en het aldus gewijzigde artikel 4.64 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

*Ondertitel 8**Verdeling en inbreng*

HOOFDSTUK 1

Verdeling**Afdeling 1***Algemene bepalingen*

Art. 4.65. Recht op een verrekenbaar voorschot

Art. 4.66. Recht op verdeling

Art. 4.67. Verdeling in onderling overleg

Art. 4.68. Verdeling met minderjarigen of beschermde meerderjarigen

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.65 tot 4.68 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Afdeling 2*Vordering tot verdeling*

Art. 4.69. Algemene bepaling

Art. 4.70. Vordering tot verdeling met minderjarigen of beschermde meerderjarigen

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

Les articles 4.69 et 4.70 sont adoptés à l'unanimité.

Section 3

Règles communes à tout partage

Art. 4.71. Principe du partage net

Art. 4.72. Principe du rapport des libéralités et des dettes

Art. 4.73. Principe du partage en nature

Art. 4.74. Exceptions au principe du partage en nature

Art. 4.75. Soulte et compensation

Art. 4.76. Vente volontaire

Art. 4.77. Vente forcée de biens non partageables

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.71 à 4.77 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Section 4

Dispositions particulières

Art. 4.78. Partage définitif ou provisionnel

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 70 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer l'article. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 70 est adopté à l'unanimité.

De artikelen 4.69 en 4.70 worden eenparig aangenomen.

Afdeling 3

Bepalingen die voor elke verdeling gelden

Art. 4.71. Principe van de netto verdeling

Art. 4.72. Principe van de inbreng van giften en schulden

Art. 4.73. Principe van de verdeling in natura

Art. 4.74. Uitzonderingen op het principe van de verdeling in natura

Art. 4.75. Opleg en compensatie

Art. 4.76. Vrijwillige verkoop

Art. 4.77. Gedwongen verkoop van niet verdeelbare goederen

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.71 tot 4.77 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Afdeling 4

Bijzondere bepalingen

Art. 4.78. Definitieve of provisionele verdeling

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 70 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van het artikel. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 70 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.79. Sous-indivision

Art. 4.80. Héritiers apparaissant ultérieurement

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.79 et 4.80 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Section 5*Cession de droits successifs et retrait successoral*

Art. 4.81. Cession de droits successifs

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 71 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer des mots dans la version néerlandaise. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 71 et l'article 4.81 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.82. Retrait successoral

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 72 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer le mot "successible" par le mot "héritier". Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 72 et l'article 4.82 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

CHAPITRE 2**Rapport****Section 1^{re}***Rapport des libéralités*

Art. 4.83. Obligation de rapport

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 73 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer des mots dans le paragraphe 2. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 73 et l'article 4.83 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.79. Onderonverdeeldheid

Art. 4.80. Later opkomende erfgenamen

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.79 en 4.80 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Afdeling 5*Overdracht van erfrechten en erfuitkoop*

Art. 4.81. Overdracht van erfrechten

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 71 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van bepaalde woorden in de Nederlandse tekst. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 71 en het aldus gewijzigde artikel 4.81 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.82. Erfuitkoop

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 72 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van het woord "erfgerechtigde" door het woord "erfgenaam". Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 72 en het aldus gewijzigde artikel 4.82 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 2**Inbreng****Afdeling 1***Inbreng van giften*

Art. 4.83. Inbrengplicht

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 73 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van bepaalde woorden in § 2. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 73 en het aldus gewijzigde artikel 4.83 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.84. Modification de l'obligation de rapporter

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 74 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer les mots "des dispositions" dans le paragraphe 3. Il est renvoyé à la justification.

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 75 (DOC 55 1272/004) qui vise à insérer des mots dans le paragraphe 4. Il est renvoyé à la justification.

Les amendements n°s 74 et 75 et l'article 4.84 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.85. Objet de l'obligation de rapport

Art. 4.86. Rapport en cas de substitution, renonciation ou indignité

Art. 4.87. Libéralités non rapportables

Art. 4.88. Modalités de l'obligation de rapport

Art. 4.89. Rapport en valeur

Art. 4.90. Valeur à rapporter

Art. 4.91. Intérêts de la dette de rapport

Art. 4.92. Offre de rapport en nature

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.85 à 4.92 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.93. Droit impératif

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 76 (DOC 55 1272/004) qui vise à compléter l'article. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 76 et l'article 4.93 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.84. Wijziging van de inbrengplicht

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 74 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van het woord "beschikking" in § 3. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 75 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van bepaalde woorden in § 4. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

De amendementen nrs. 74 en 75 en het aldus gewijzigde artikel 4.84 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.85. Voorwerp van de inbrengplicht

Art. 4.86. Inbreng bij plaatsvervulling, verwerping of onwaardigheid

Art. 4.87. Niet in te brengen giften

Art. 4.88. Modaliteiten van de inbrengplicht

Art. 4.89. Inbreng in waarde

Art. 4.90. In te brengen waarde

Art. 4.91. Interest op de inbrengschuld

Art. 4.92. Aanbod tot inbreng in natura

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.85 tot 4.92 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.93. Dwingend recht

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 76 (DOC 55 1272/004) in, tot aanvulling van het artikel. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 76 en het aldus gewijzigde artikel 4.93 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Section 2*Rapport des dettes*

Art. 4.94. Dettes rapportables

Art. 4.95. Acquittement de la dette rapportable

Art. 4.96. Exigibilité de la dette rapportable

Art. 4.97. Intérêts de la dette rapportable

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.94 à 4.97 sont successivement adoptés à l'unanimité.

CHAPITRE 3**Dettes et charges de la succession**

Art. 4.98. Obligation de payer les dettes de la succession

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 77 (DOC 55 1272/004) qui vise à compléter l'article par les mots "et les charges". Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 77 et l'article 4.98 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.99. Séparation des patrimoines

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.99 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.100. Contribution aux dettes et charges de la succession

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 78 (DOC 55 1272/004) qui vise à insérer un mot dans le paragraphe 2. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 78 et l'article 4.100 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Afdeling 2*Inbreng van schulden*

Art. 4.94. In te brengen schulden

Art. 4.95. Voldoening van de in te brengen schuld

Art. 4.96. Opeisbaarheid van de in te brengen schuld

Art. 4.97. Interesten op de in te brengen schuld

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.94 tot 4.97 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 3**Schulden en lasten van de nalatenschap**

Art. 4.98. Verplichting tot betaling van erfschulden

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 77 (DOC 55 1272/004) in, tot wijziging van het opschrift van het artikel. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 77 en het aldus gewijzigde artikel 4.98 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.99. Scheiding van de boedels

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.99 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.100. Bijdrage in de schulden en lasten van de nalatenschap

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 78 (DOC 55 1272/004) in, tot invoeging van een woord in § 2. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 78 en het aldus gewijzigde artikel 4.100 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.101. Opposition au partage

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.101 est adopté à l'unanimité.

CHAPITRE 4

Effets du partage et garantie des lots

Art. 4.102. Effet déclaratif

Art. 4.103. Garantie

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.102 et 4.103 sont successivement adoptés à l'unanimité.

CHAPITRE 5

Contestation du partage

Art. 4.104. Violence ou dol

Art. 4.105. Lésion

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.104 et 4.105 sont successivement adoptés à l'unanimité.

*Sous-titre 9**Petits héritages*

Art. 4.106. Disposition dérogatoire

Art. 4.107. Maintien de l'indivision

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Art. 4.101. Verzet tegen de verdeling

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.101 wordt eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 4

Gevolgen van de verdeling en vrijwaring van de kavels

Art. 4.102. Declaratieve werking

Art. 4.103. Vrijwaring

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.102 en 4.103 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 5

Betwisting van de verdeling

Art. 4.104. Geweld of bedrog

Art. 4.105. Benadeling

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.104 en 4.105 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

*Ondertitel 9**Kleine nalatenschappen*

Art. 4.106. Afwijkende regeling

Art. 4.107. Behoud van de onverdeeldheid

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

Les articles 4.106 et 4.107 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.108. Droit de reprise

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 79 (DOC 55 1272/004) qui vise à insérer des mots dans la version néerlandaise du paragraphe 1^{er}. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 79 et l'article 4.108 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.109. Interdiction d'aliénation temporaire

Art. 4.110. Obligation de poursuivre l'exploitation

Art. 4.111. Indemnités dues

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.109 à 4.111 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.112. Action en paiement

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 80 (DOC 55 1272/004) qui vise à insérer un mot dans la version néerlandaise. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 80 et l'article 4.112 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.113. Appel et opposition

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.113 est adopté à l'unanimité.

Sous-titre 10. Régime successoral des exploitations agricoles

Art. 4.114. Disposition dérogatoire

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.114 est adopté à l'unanimité.

De artikelen 4.106 en 4.107 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.108. Recht op overname

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 79 (DOC 55 1272/004) in, tot invoeging van woorden in de Nederlandse tekst van § 1. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 79 en het aldus gewijzigde artikel 4.108 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.109. Tijdelijk vervreemdingsverbod

Art. 4.110. Verplichte voortzetting van de exploitatie

Art. 4.111. Verschuldigde vergoedingen

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.109 tot 4.111 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.112. Vordering tot betaling

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 80 (DOC 55 1272/004) in, tot invoeging van een woord in de Nederlandse tekst van het artikel. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 80 en het aldus gewijzigde artikel 4.112 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.113. Hoger beroep en verzet

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.113 wordt eenparig aangenomen.

Ondertitel 10. Erfregeling landbouwbedrijven

Art. 4.114. Afwijkende regeling

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.114 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.115. Maintien de l'indivision

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 81 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer des mots dans la version néerlandaise. Il est renvoyé à la justification.

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 82 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer des mots dans la version néerlandaise. Il est renvoyé à la justification.

Les amendements n°s 81 et 82 et l'article 4.115 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.116. Droit de reprise

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.116 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.117. Ordre de priorité

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 83 (DOC 55 1272/004) qui vise à insérer un mot dans la version néerlandaise. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 83 et l'article 4.117 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.118. Estimation

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.118 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.119. Obligation de poursuivre l'exploitation

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 84 (DOC 55 1272/004) qui vise à supprimer un mot dans la version néerlandaise. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 84 et l'article 4.119 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.115. Behoud van de onverdeeldheid

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 81 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van bepaalde woorden in de Nederlandse tekst van het artikel. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 82 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van bepaalde woorden in de Nederlandse tekst van het artikel. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

De amendementen nrs. 81 en 82 en het aldus gewijzigde artikel 4.115 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.116. Recht op overname

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.116 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.117. Voorrangregeling

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 83 (DOC 55 1272/004) in, tot invoeging van een woord in de Nederlandse tekst van het artikel. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 83 en het aldus gewijzigde artikel 4.117 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.118. Schatting

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.118 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.119. Verplichte voortzetting van de exploitatie

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 84 (DOC 55 1272/004) in, tot weglating van een woord in de Nederlandse tekst van het artikel. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 84 en het aldus gewijzigde artikel 4.119 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.120. Interdiction d'aliénation temporaire

Art. 4.121. Pas de cumul d'indemnités

Art. 4.122. Action en paiement

Art. 4.123. Reprise limitée

Art. 4.124. Opposition à la reprise.

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.120 à 4.124 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Sous-titre 11. Registre central successoral

Art. 4.125. Actes à inscrire

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 15 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer l'article 4.125 Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 15 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.126. Publicité de l'acceptation sous bénéfice d'inventaire

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 16 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer l'article 4.126 Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 16 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.127. Gestion et organisation du registre

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 17 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer l'article 4.127. Il est renvoyé à la justification.

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 143 (DOC 55 1272/005), qui vise à sous-amender l'amendement n° 17, qui vise à apporter des modifications dans l'article. Il est renvoyé à la justification.

Les amendements n°s 143, 17 et l'article 4.127 ainsi amendé sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.120. Tijdelijk vervreemdingsverbod

Art. 4.121. Geen cumul van vergoedingen

Art. 4.122. Vordering tot betaling

Art. 4.123. Beperkte overname

Art. 4.124. Verzet tegen de overname

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.120 tot 4.124 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Ondertitel 11. Centraal erfrechtregister

Art. 4.125. Op te nemen akten

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 15 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van het voorgestelde artikel 4.125. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 15 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.126. Bekendmaking van aanvaarding onder voorrecht van boedelbeschrijving

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 16 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van het voorgestelde artikel 4.126. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 16 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.127. Beheer en inrichting van het register

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 17 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van het voorgestelde artikel 4.127. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

De heer Koen Geens c.s. dient, als subamendement op amendement nr. 17, amendement nr. 143 (DOC 55 1272/005) in, dat ertoe strekt het voorgestelde artikel te wijzigen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

De amendementen nrs. 143 en 17 en het aldus gewijzigde artikel 4.127 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.128. Protection des données

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 18 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer l'article 4.128 Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 18 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.129. Consultation

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 19 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer l'article 4.129 Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 19 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.130. Confidentialité

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 20 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer l'article 4.130 Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 20 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.131. Contrôle

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 21 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer l'article 4.131 Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 21 est adopté à l'unanimité.

TITRE 2

*Les donations et testaments**Sous-titre 1^{er}. Dispositions générales*

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 85 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer l'intitulé. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 85 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.132. Dispositions entre vifs ou testamentaires et pactes successoraux

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 86 (DOC 55 1272/004) qui vise à supprimer des mots dans l'intitulé de l'article 4.132 Il est renvoyé à la justification.

Art. 4.128. Gegevensbescherming

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 18 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van het voorgestelde artikel 4.128. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 18 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.129. Raadpleging

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 19 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van het voorgestelde artikel 4.129. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 19 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.130. Vertrouwelijkheid

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 20 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van het voorgestelde artikel 4.130. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 20 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.131. Controle

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 21 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van het voorgestelde artikel 4.131. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 21 wordt eenparig aangenomen.

TITEL 2

Schenken en testaments

Ondertitel 1. Algemene bepalingen

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 85 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van het opschrift. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 85 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.132. Beschikkingen onder levenden en bij testament en erfovereenkomsten

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 86 (DOC 55 1272/004) in, tot weglating van woorden in het opschrift van het voorgestelde artikel 4.132. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

L'amendement n° 86 et l'article 4.132 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.133. Prohibition de la libéralité avec charge de conservation au profit d'autrui

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 87 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer des mots dans le paragraphe 1^{er}. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 87 et l'article 4.133 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.134. Conditions et charges illicites

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.134 est adopté à l'unanimité.

Sous-titre 2. Capacité

CHAPITRE 1^{ER}

Dispositions générales

Art. 4.135. Principe de la capacité

Art. 4.136. Santé d'esprit

Art. 4.137. Enfant à naître

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.135 à 4.137 sont successivement adoptés à l'unanimité.

CHAPITRE 2

Mineurs et majeurs protégés

Art. 4.138. Mineurs

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.138 est adopté à l'unanimité.

Amendement nr. 86 en het aldus gewijzigde artikel 4.132 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.133. Verbod van gift met bewaarplicht ten voordele van derden

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 87 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van bepaalde woorden in § 1. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 87 en het aldus gewijzigde artikel 4.133 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.134. Ongeoorloofde voorwaarden en lasten

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.134 wordt eenparig aangenomen.

Ondertitel 2. Bekwaamheid

HOOFDSTUK 1

Algemene bepalingen

Art. 4.135. Bekwaamheid als regel

Art. 4.136. Gezondheid van geest

Art. 4.137. Ongeboren kind

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.135 tot 4.137 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 2

Minderjarigen en beschermde meerderjarigen

Art. 4.138. Minderjarigen

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.138 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.139. Majeurs protégés

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 88 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer des mots. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 88 et l'article 4.139 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

CHAPITRE 3

Incapacités spéciales

Art. 4.140. Tuteur

Art. 4.141. Administrateur

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.140 et 4.141 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.142. Médecins et prestataires de soin

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 89 (DOC 55 1272/004) qui vise à supprimer les mots "à vocation universelle". Il est renvoyé à la justification. Cet amendement est ensuite retiré.

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 138 (DOC 55 1272/005), en remplacement de l'amendement 89, qui vise à modifier des mots dans l'alinéa 3, 2°. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 138 et l'article 4.142 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.143. Personnes morales et institutions

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 90 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer l'article et son intitulé. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 90 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.139. Beschermde meerderjarigen

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 88 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van bepaalde woorden. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 88 en het aldus gewijzigde artikel 4.139 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 3

Specifieke onbekwaamheden

Art. 4.140. Voogd

Art. 4.141. Bewindvoerder

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.140 en 4.141 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.142. Artsen en zorgverstrekkers

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 89 (DOC 55 1272/004) in, tot weglating van de woorden "met algemene roeping". Er wordt verwezen naar de verantwoording. Vervolgens wordt amendement nr. 89 ingetrokken.

De heer Koen Geens c.s. dient, ter vervanging van amendement nr. 89, amendement nr. 138 (DOC 55 1272/005) in, tot wijziging van woorden in het derde lid, 2°. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 138 en het aldus gewijzigde artikel 4.142 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.143. Rechtspersonen en instellingen

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 90 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van het voorgestelde artikel en het opschrift ervan. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 90 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.144. Personnes interposées

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.144 est adopté à l'unanimité.

*Sous-titre 3**Quotité disponible et réduction*CHAPITRE 1^{ER}**Quotité disponible**

Art. 4.145. Réserve des enfants

Art. 4.146. Usufruit sur la réserve des enfants

Art. 4.147. Réserve du conjoint survivant

Art. 4.148. Pas d'autres héritiers réservataires

Art. 4.149. Libéralité portant sur la quotité disponible

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.145 à 4.149 sont adoptés à l'unanimité.

CHAPITRE 2

Réduction

Art. 4.150. Principe de la réduction en valeur

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.150 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.151. Droit de demander la réduction

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 134 (DOC 55 1272/005) qui vise à remplacer l'alinéa 1^{er}. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 134 et l'article 4.151 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.144. Tussenpersonen

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.144 wordt eenparig aangenomen.

*Ondertitel 3**Beschikbaar deel en inkorting*

HOOFDSTUK 1

Beschikbaar deel

Art. 4.145. Reserve van de kinderen

Art. 4.146. Vruchtgebruik op de reserve van de kinderen

Art. 4.147. Reserve van de langstlevende echtgenoot

Art. 4.148. Geen andere reservataire erfgenamen

Art. 4.149. Gift van het beschikbaar deel

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.145 tot 4.149 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 2

Inkorting

Art. 4.150. Inkorting in principe in waarde

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.150 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.151. Recht om de inkorting te vorderen

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 134 (DOC 55 1272/005) in, tot vervanging van het eerste lid. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 134 en het aldus gewijzigde artikel 4.151 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.152. Renonciation à l'action en réduction

Art. 4.153. Masse de calcul pour déterminer la quotité disponible

Art. 4.154. Imputation des libéralités

Art. 4.155. Ordre des réductions

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.152 à 4.155 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.156. Action en réduction

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 91 (DOC 55 1272/004) qui vise à scinder en deux alinéas le paragraphe 1^{er}, alinéa 2. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 91 et l'article 4.156 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.157. Prescription

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.157 est adopté à l'unanimité.

Sous-titre 4

Donations

CHAPITRE 1^{ER}

Forme des donations

Art. 4.158. Acte notarié

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 142 (DOC 55 1272/005) qui vise à remplacer cet article. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 142 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.152. Afstand van de vordering tot inkorting

Art. 4.153. Rekenboedel ter berekening van het beschikbaar deel

Art. 4.154. Aanrekening van de giften

Art. 4.155. Volgorde van inkorting

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.152 tot 4.155 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.156. Vordering tot inkorting

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 91 (DOC 55 1272/004) in, tot opsplitsing van het tweede lid van § 1 in twee afzonderlijke leden. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 91 en het aldus gewijzigde artikel 4.156 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.157. Verjaring

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.157 wordt eenparig aangenomen.

Ondertitel 4

Schenken

HOOFDSTUK 1

Vorm van de schenkingen

Art. 4.158. Notariële akte

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 142 (DOC 55 1272/005) in, tot vervanging van het artikel. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 142 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.159. État estimatif des biens meubles

Art. 4.160. Vices de forme

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.159 et 4.160 sont successivement adoptés à l'unanimité.

CHAPITRE 2

Acceptation des donations

Art. 4.161. Nécessité d'une acceptation

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 92 (DOC 55 1272/004) qui vise à modifier les alinéas 1^{er} et 2 et à insérer un paragraphe 3.

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 135 (DOC 55 1272/005) qui vise à remplacer la dernière phrase du deuxième alinéa. Il est renvoyé à la justification.

Les amendements n° s 92 et 135 et l'article 4.161 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.162. Acceptation par procuration

Art. 4.163. Acceptation pour un mineur

Art. 4.164. Acceptation pour un majeur protégé

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.162 à 4.164 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.165. Personnes morales et institutions

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 136 (DOC 55 1272/005) qui vise à remplacer cet article. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 136 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.159. Staat van schatting van roerende goederen

Art. 4.160. Vormgebreken

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.159 en 4.160 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 2

Aanvaarding van de schenkingen

Art. 4.161. Vereiste van aanvaarding

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 92 (DOC 55 1272/004) in, tot wijziging van het eerste en van het tweede lid en tot invoeging van een § 3.

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 135 (DOC 55 1272/005) in, tot vervanging van de laatste zin van het tweede lid. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

De amendementen nrs. 92 en 135 en het aldus gewijzigde artikel 4.161 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.162. Aanvaarding bij volmacht

Art. 4.163. Aanvaarding voor een minderjarige

Art. 4.164. Aanvaarding voor een beschermde meerderjarige

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.162 tot 4.164 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.165. Rechtspersonen en instellingen

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 136 (DOC 55 1272/005) in, tot vervanging van dit artikel. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 136 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.166. Effets de l'acceptation

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.166 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.167. Défaut d'acceptation pour un mineur ou un majeur protégé

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 93 (DOC 55 1272/004) qui vise à insérer des mots dans l'article. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 93 et l'article 4.167 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

CHAPITRE 3

Objet et modalités des donations

Art. 4.168. Biens présents

Art. 4.169. Conditions de la donation

Art. 4.170. Exception pour les institutions contractuelles

Art. 4.171. Réserve d'usufruit

Art. 4.172. Droit de retour conventionnel

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.168 à 4.172 sont successivement adoptés à l'unanimité.

CHAPITRE 4

Résolution et révocation des donations

Art. 4.173. Causes de résolution ou de révocation

Art. 4.174. Révocation pour cause d'ingratitude

Art. 4.175. Action en révocation pour cause d'ingratitude

Art. 4.176. Effets de la résolution ou de la révocation

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Art. 4.166. Gevolgen van de aanvaarding

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.166 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.167. Ontbreken van aanvaarding voor een minderjarige of een beschermde meerderjarige

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 93 (DOC 55 1272/004) in, dat bepaalde woorden in het artikel beoogt in te voegen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 93 en het aldus gewijzigde artikel 4.167 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 3

Voorwerp en modaliteiten van de schenkingen

Art. 4.168. Tegenwoordige goederen

Art. 4.169. Voorwaarden van de schenking

Art. 4.170. Uitzondering voor de contractuele erfstellingen

Art. 4.171. Voorbehoud van vruchtgebruik

Art. 4.172. Conventioneel recht van terugkeer

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.168 tot 4.172 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 4

Ontbinding en herroeping van schenkingen

Art. 4.173. Oorzaken van ontbinding of van herroeping

Art. 4.174. Herroeping wegens ondankbaarheid

Art. 4.175. Vordering tot herroeping wegens ondankbaarheid

Art. 4.176. Gevolgen van de ontbinding of van de herroeping

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

Les articles 4.173 à 4.176 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.177. Mention marginale

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 139 (DOC 55 1272/005) qui vise à remplacer des mots. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 139 et l'article 4.177 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Sous-titre 5

Testaments

CHAPITRE 1^{ER}

Formes des testaments

Section 1^{re}

Dispositions générales

Art. 4.178. Pas de termes sacramentels

Art. 4.179. Interdiction du testament conjonctif

Art. 4.180. Formes autorisées

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.178 à 4.180 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Section 2

Exigences formelles

Art. 4.181. Testament olographe

Art. 4.182. Remise du testament olographe

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.181 et 4.182 sont successivement adoptés à l'unanimité.

De artikelen 4.173 tot 4.176 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.177. Kantmelding

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 139 (DOC 55 1272/005) in, tot vervanging van bepaalde woorden. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 139 en het aldus gewijzigde artikel 4.177 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Ondertitel 5

Testamenten

HOOFDSTUK 1

Vormen van de testamenten

Afdeling 1

Algemene bepalingen

Art. 4.178. Geen verplichte woordkeuze

Art. 4.179. Verbod van conjunctief testament

Art. 4.180. Toegelaten vormen

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.178 tot 4.180 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Afdeling 2

Vormvereisten

Art. 4.181. Eigenhandig testament

Art. 4.182. Afgifte van het eigenhandig testament

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.181 en 4.182 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.183. Testament notarié

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 129 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer le paragraphe 2. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 129 et l'article 4.183 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.184. Testament en la forme internationale

Art. 4.185. Attestation relative au testament en la forme internationale

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.184 et 4.185 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Section 3*Formes de testaments exceptionnellement autorisées*

Art. 4.186. Testaments de militaires

Art. 4.187. Testaments dans un lieu inaccessible pour cause de contagion

Art. 4.188. Testaments en mer

Art. 4.189. Disposition commune à tous les testaments particuliers

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.186 à 4.189 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Section 4*Sanction*

Art. 4.190. Sanction en cas de non-respect des formes imposées

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.190 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.183. Notarieel testament

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 129 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt § 2 te vervangen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 129 en het aldus gewijzigde artikel 4.183 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.184. Testament in internationale vorm

Art. 4.185. Verklaring betreffende het testament in internationale vorm

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.184 en 4.185 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Afdeling 3*Bijzonder toegelaten testamentsvormen*

Art. 4.186. Testamenten van militairen

Art. 4.187. Testamenten op plaatsen die door besmetting ontoegankelijk zijn

Art. 4.188. Testamenten op zee

Art. 4.189. Bepaling gemeen aan alle bijzondere testamentsvormen

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.186 tot 4.189 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Afdeling 4*Sanctionering*

Art. 4.190. Sanctie bij niet naleving van de vormvereisten

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.190 wordt eenparig aangenomen.

Section 5*Formalités après le décès*

Art. 4.191. Formalités pour le testament olographe ou international

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 94 (DOC 55 1272/004) qui vise à insérer des mots dans le 1°. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 94 et l'article 4.191 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

CHAPITRE 2**Legs****Section 1^{re}***Disposition générale*

Art. 4.192. Dispositions de dernière volonté

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.192 est adopté à l'unanimité.

Section 2*Legs universel*

Art. 4.193. Définition du legs universe

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.193 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.194. Possession et jouissance

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 95 (DOC 55 1272/004) qui vise à supprimer des mots dans le paragraphe 2, alinéa 2. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 95 et l'article 4.194 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Afdeling 5*Formaliteiten na overlijden*

Art. 4.191. Formaliteiten voor het eigenhandig en het internationaal testament

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 94 (DOC 55 1272/004) in, dat in de bepaling onder 1° bepaalde woorden beoogt in te voegen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 94 en het aldus gewijzigde artikel 4.191 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 2**Legaten****Afdeling 1***Algemene bepaling*

Art. 4.192. Uiterste wilsbeschikkingen

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.192 wordt eenparig aangenomen.

Afdeling 2*Algemeen legaat*

Art. 4.193. Definitie van het algemeen legaat

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.193 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.194. Bezit en genot

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 95 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt in § 2, tweede lid, bepaalde woorden weg te laten. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 95 en het aldus gewijzigde artikel 4.194 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Section 3*Legs à titre universel*

Art. 4.195. Définition du legs à titre universel

Art. 4.196. Délivrance

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.195 et 4.196 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Section 4*Dispositions communes aux legs à vocation universelle*

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 148 (DOC 55 1272/005), qui vise à ajouter des mots dans l'intitulé de la section 4. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement 148 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.197. Option héréditaire

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.197 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.198. Partage

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 96 (DOC 55 1272/004) qui vise à apporter des modifications dans l'alinéa 2. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 96 et l'article 4.198 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.199. Dettes de la succession

Art. 4.200. Délivrance des legs

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.199 et 4.200 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Afdeling 3*Legaat onder algemene titel*

Art. 4.195. Definitie van het legaat onder algemene titel

Art. 4.196. Afgifte

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.195 en 4.196 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Afdeling 4*Gemeenschappelijke bepalingen voor legaten met algemene roeping*

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 148 (DOC 55 1272/005) in, tot toevoeging van bepaalde woorden aan het opschrift van afdeling 4. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 148 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.197. Erfkeuze

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.197 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.198. Verdeling

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 96 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt het tweede lid te wijzigen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 96 en het aldus gewijzigde artikel 4.198 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.199. Schulden van de nalatenschap

Art. 4.200. Uitkering van legaten

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.199 en 4.200 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Section 5

Legs particuliers

Art. 4.201. Définition du legs particulier

Art. 4.202. Propriété, possession et jouissance

Art. 4.203. Délivrance du legs particulier

Art. 4.204. Modalités de cette délivrance

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.201 à 4.204 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.205. Frais de délivrance

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 97 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer le mot "tenzij" dans l'alinéa 3. Il est renvoyé à la justification.

M. Christoph D'Haese (N-VA) fait observer qu'aux termes du commentaire de cet article, il n'y a plus, en droit belge, de droit d'enregistrement dû sur la délivrance d'un legs, uniquement un impôt successoral. C'est cependant incorrect. Il se pourrait en effet que des droits d'enregistrement flamands soient dus, pour peu que l'acte portant délivrance d'un legs ne se limite pas à une simple délivrance de legs et qu'il contienne également, par exemple, une transaction, une soulte ou d'autres accords conventionnels. L'intervenant constate que le niveau fédéral se prononce ainsi sur une compétence régionale et demande pourquoi il n'est pas remédié à ce problème par le biais d'un amendement.

La professeure Casman répond que la loi prévoit désormais que les droits d'enregistrement sont à la charge du légataire. Elle précise toutefois qu'en principe, ce n'est pas le cas; en effet, en règle générale, aucun droit d'enregistrement n'est dû lors de la délivrance d'un legs. Un droit de succession doit toutefois être payé, aux frais du légataire. M. D'Haese souligne qu'il existe des circonstances dans lesquelles la délivrance d'un legs fait partie d'un arrangement plus complexe, incluant par exemple une transaction ou un partage, auquel cas les droits d'enregistrement sont dus sur la transaction ou le partage. Mme Casman réplique que, dans ce cas, ils ne sont pas légalement à la charge du légataire. Il s'agit de frais de liquidation de la succession qui doivent être supportés par la succession, et non par le légataire.

Afdeling 5

Bijzondere legaten

Art. 4.201. Définition van het bijzonder legaat

Art. 4.202. Eigendom, bezit en genot

Art. 4.203. Uitkering van het bijzonder legaat

Art. 4.204. Modaliteiten van deze uitkering

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.201 tot 4.204 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.205. Kosten van afgifte

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 97 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt in de Nederlandse tekst van het derde lid het woord "tenzij" te vervangen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

De heer Christoph D'Haese (N-VA) merkt op dat in de toelichting bij dit artikel wordt gesteld dat er naar Belgisch recht bij een legatsafgifte geen registratierechten meer verschuldigd zijn, doch wel erfbelasting. Dit is evenwel niet correct. Het zou immers kunnen dat er wel Vlaamse registratierebelasting verschuldigd is en dit wanneer de akte van legataaflevering niet beperkt blijft tot een loutere afgifte van legaten en bijvoorbeeld ook een dading, een opleg of andere conventionele afspraken bevat. De spreker stelt vast dat men aldus op federaal vlak zich uitspreekt over een gewestelijke bevoegdheid en vraagt waarom dit niet bij wege van een amendement is verholpen.

Professor Casman antwoordt dat de wet nu voorschrijft dat de registratierechten ten laste zijn van de legataris. Zij merkt evenwel op dat dit principieel niet het geval is; er zijn immers in de regel bij de afgifte van een legaat geen registratierechten verschuldigd. Er moet wel een erfbelasting worden betaald, ten laste van de legataris. De heer D'Haese haalt aan dat er evenwel omstandigheden zijn waarbij de afgifte van een legaat deel uitmaakt van een complexere regeling zoals een dading of een verdeling, waarbij dan op de dading of de verdeling wel registratierechten verschuldigd zijn. Mevrouw Casman repliceert dat deze dan niet wettelijk ten laste van de legataris zijn. Het zijn kosten van vereffening van de nalatenschap die ten laste zijn van de nalatenschap en niet van de legataris.

Pour *M. Christoph D'Haese (N-VA)*, il serait opportun de le préciser dans le texte. À son estime, la lecture de la totalité de l'article peut en effet être source de confusion.

La professeure Hélène Casman répond qu'une loi fédérale interférerait alors avec une loi fiscale, ce qui n'est pas indiqué.

L'amendement n° 97 et l'article 4.205 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.206. Dettes et charges de la succession

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.206 est adopté à l'unanimité.

Section 6

Dispositions particulières concernant les legs

Art. 4.207. Legs du bien d'autrui

Art. 4.208. Legs au profit d'un créancier

Art. 4.209. Legs à terme ou conditionnel

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.207 à 4.209 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.210. Accroissement entre légataires

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 98 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer le mot "donné". Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 98 et l'article 4.210 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

De heer Christoph D'Haese (N-VA) acht het raadzaam om dit op te nemen in de tekst. De lezing van de totaliteit van het artikel kan volgens hem immers aanleiding geven tot verwarring.

Professor Hélène Casman antwoordt dat aldus in een federale wet wordt ingegrepen in een fiscale wet, wat niet aangewezen is.

Amendement nr. 97 en het aldus gewijzigde artikel 4.205 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.206. Schulden en lasten van de nalatenschap

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.206 wordt eenparig aangenomen.

Afdeling 6

Bijzondere bepalingen inzake legaten

Art. 4.207. Legaat van andermans goed

Art. 4.208. Legaat aan een schuldeiser

Art. 4.209. Legaat onder tijdsbepaling of onder voorwaarde

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.207 tot 4.209 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.210. Aanwas tussen legatarissen

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 98 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van het woord "gegeven" door het woord "gelegateerd". Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 98 en het aldus gewijzigde artikel 4.210 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Section 7*Exécuteur testamentaire*

Article 4.211 Désignation de l'exécuteur testamentaire

Article 4.212 Saisine

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.211 et 4.212 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.213. Mission et pouvoirs de l'exécuteur testamentaire

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 99 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer des mots dans la version française, au paragraphe 1^{er}. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 99 et l'article 4.213 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.214. Frais

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.214 est adopté à l'unanimité.

Afdeling 7*Testamentuitvoerder*

Art. 4.211. Aanstelling van de testamentuitvoerder

Art. 4.212. Bezit

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.211 en 4.212 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.213. Opdracht en bevoegdheden van de testamentuitvoerder

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 99 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt in de Franse tekst van § 1 bepaalde woorden te vervangen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 99 en het aldus gewijzigde artikel 4.213 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.214. Kosten

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.214 wordt eenparig aangenomen.

Section 8*Révocation et caducité des testaments*

Art. 4.215. Formalités pour la révocation

Art. 4.216. Révocation par un testament ultérieur

Art. 4.217. Révocation par aliénation du bien légué

Art. 4.218. Inexécution ou ingratitude

Art. 4.219. Caducité

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.215 à 4.219 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Sous-titre 6. Libéralité avec charge de conservation au profit d'autrui autorisée

Art. 4.220. Charge de conservation en faveur de la génération suivante

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 100 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer des mots dans le paragraphe 1^{er}. Il est renvoyé à la justification.

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 101 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer des mots dans le paragraphe 2. Il est renvoyé à la justification.

Les amendements n° s 100 et 101 et l'article 4.220 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Afdeling 8*Herroeping en verval van testamenten*

Art. 4.215. Vormvereisten voor de herroeping door

Art. 4.216. Herroeping door een later testament

Art. 4.217. Herroeping door vervreemding van het gelegateerde goed

Art. 4.218. Niet-nakoming of ondankbaarheid

Art. 4.219. Verval

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.215 tot 4.219 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Ondertitel 6. Toegelaten gift met bewaarplicht ten voordele van derden

Art. 4.220. Bewaarplicht ten voordele van de volgende generatie

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 100 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van bepaalde woorden in § 1. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 101 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van bepaalde woorden in § 2. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

De amendementen nrs. 100 en 101 en het aldus gewijzigde artikel 4.220 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.221. Libéralité avec charge après une donation sans charge

Art. 4.222. Droits des appelés

Art. 4.223. Désignation d'un tuteur

Art. 4.224. Inventaire après décès

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.221 à 4.224 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.225. Vente des biens meubles

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 102 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer le mot "testaments". Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 102 et l'article 4.225 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.226. Emploi des deniers

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 103 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer des mots dans la version française. Il est renvoyé à la justification.

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 104 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer des mots dans la version française, au paragraphe 1^{er}. Il est renvoyé à la justification.

Les amendements n°s 103 et 104 et l'article 4.226 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.227. Publicité foncière

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.227 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.221. Gift met last na een schenking zonder last

Art. 4.222. Rechten van de verwachters

Art. 4.223. Benoeming van een voogd

Art. 4.224. Boedelbeschrijving na overlijden

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.221 tot 4.224 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.225. Verkoop van roerende goederen

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 102 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt de woorden "bij uiterste wil" te vervangen door het woord "legaten". Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 102 en het aldus gewijzigde artikel 4.225 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.226. Belegging van gelden

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 103 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt in de Franse tekst bepaalde woorden te vervangen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 104 (DOC 55 1272/004) in, dat in de Franse tekst van § 1 bepaalde woorden beoogt te vervangen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

De amendementen nrs. 103 en 104 en het aldus gewijzigde artikel 4.226 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.227. Onroerende publiciteit

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.227 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.228. Responsabilité du tuteur

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 105 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer des mots dans la version française, au paragraphe 1^{er}. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 105 et l'article 4.228 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

*Sous-titre 7**Partage d'ascendants*

Art. 4.229. Distribution et partage

Art. 4.230. Partage incomplet

Art. 4.231. Lésion

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.229 à 4.231 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Sous-titre 8. Donations en faveur du mariage

Art. 4.232. Donation de biens présents

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.232 est adopté à l'unanimité.

Sous-titre 6

Art. 4.233. Donation de biens futurs ou institution contractuelle

Art. 4.234. Donation de biens présents et de biens futurs

Art. 4.235. Donations avec charges

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.233 à 4.235 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.228. Aansprakelijkheid van de voogd

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 105 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt in de Franse tekst van § 1 bepaalde woorden te vervangen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 105 en het aldus gewijzigde artikel 4.228 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

*Ondertitel 7**Ouderlijke boedelverdeling*

Art. 4.229. Verkavelen en verdelen

Art. 4.230. Onvolledige verdeling

Art. 4.231. Benadeling

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.229 tot 4.231 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Ondertitel 8. Schenkingen ten voordele van het huwelijk

Art. 4.232. Schenking van tegenwoordige goederen

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.232 wordt eenparig aangenomen.

Ondertitel 6

Art. 4.233. Schenking van toekomstige goederen of contractuele erfstelling

Art. 4.234. Schenking van tegenwoordige en toekomstige goederen

Art. 4.235. Schenkingen onder last

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.233 tot 4.235 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.236. Règles particulières

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 106 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer des mots dans la version néerlandaise. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 106 et l'article 4.236 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

*Sous-titre 9**Donations entre époux*

Art. 4.237. Donations par convention matrimoniale

Art. 4.238. Donation par convention matrimoniale par un mineur

Art. 4.239. Donation du disponible

Art. 4.240. Révocabilité des donations entre époux

Art. 4.241. Pas de donation mutuelle en un seul acte

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.237 à 4.241 sont successivement adoptés à l'unanimité.

*Sous-titre 10. Les pactes successoraux*CHAPITRE 1^{ER}**Dispositions générales**

Art. 4.242. Prohibition de principe des pactes successoraux

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 107 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer l'article. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 107 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.236. Bijzondere regels

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 106 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt in de Nederlandse tekst van het artikel bepaalde woorden te vervangen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 106 en het aldus gewijzigde artikel 4.236 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

*Ondertitel 9**Schenkeningen tussen echtgenoten*

Art. 4.237. Schenkingen bij huwelijksovereenkomst

Art. 4.238. Schenking bij huwelijksovereenkomst door een minderjarige

Art. 4.239. Schenking van het beschikbaar deel

Art. 4.240. Herroepelijkheid van schenkingen tussen echtgenoten

Art. 4.241. Geen wederkerige schenking in één akte

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.237 tot 4.241 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Ondertitel 10. Erfovereenkomsten

HOOFDSTUK 1

Algemene bepalingen

Art. 4.242. Principieel verbod van erfovereenkomst

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 107 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van dit artikel. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 107 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.243. Pactes successoraux autorisés

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 108 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer l'article. Il est renvoyé à la justification.

Le professeur *Casman* ajoute que les mots "dans le présent paragraphe" doivent être remplacés par les mots "dans le présent article" dans l'alinéa 2 de l'amendement n° 108. Il s'agit d'une correction technique.

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 146 (DOC 55 1272/005), qui vise à sous-amender l'amendement n° 108 et à apporter cette correction technique. Il est renvoyé à la justification.

Les amendements n°s 146 et 108 et l'article 4.243 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.244. Mineurs et majeurs protégés

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.244 est adopté à l'unanimité.

CHAPITRE 2

Sanction des pactes successoraux non autorisés

Art. 4.245. Nullité

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.245 est adopté à l'unanimité.

CHAPITRE 3

Effets des pactes successoraux

Art. 4.246. Effet obligatoire

Art. 4.247. Révocation de la renonciation

Art. 4.248. La renonciation ne vaut pas donation

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Art. 4.243. Toegelaten erfovereenkomsten

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 108 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van dit artikel. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Professor Casman voegt daaraan toe dat de in het bij amendement nr. 108 voorgestelde artikel 4.243, tweede lid, de woorden "op de erfovereenkomsten in deze paragraaf vermeld" moeten worden vervangen door de woorden "op de in dit artikel vermelde erfovereenkomsten". Het betreft een technische verbetering.

De heer Koen Geens c.s. dient, als subamendement op amendement nr. 108, amendement nr. 146 (DOC 55 1272/005), dat ertoe strekt de voormelde technische verbetering aan te brengen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

De amendementen nrs. 146 en 108 en het aldus gewijzigde artikel 4.243 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.244. Minderjarigen en beschermde meerderjarigen

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.244 wordt eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 2

Sanctionering van niet toegelaten erfovereenkomsten

Art. 4.245. Nietigheid

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.245 wordt eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 3

Gevolgen van de erfovereenkomsten

Art. 4.246. Bindende kracht

Art. 4.247. Herroeping van de afstand

Art. 4.248. Afstand is geen gift

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

Les articles 4.246 à 4.248 sont successivement adoptés à l'unanimité.

CHAPITRE 4

Formalités des pactes successoraux

Art. 4.249. Acte notarié

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.249 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.250. Réunion d'information

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 109 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer des mots au paragraphe 3. Il est renvoyé à la justification. L'amendement n° 109 est ensuite retiré.

M. Christoph D'Haese (N-VA) fait remarquer que l'amendement soulève des objections pratiques, par exemple lorsqu'une partie fait défaut.

La professeure Hélène Casman souligne que le notariat a exprimé la même objection.

M. Koen Geens (CD&V) répond qu'étant donné que le livre 1^{er} proposé du nouveau Code civil (DOC 55 1805/001) donne une définition générale de la notification aux fins du calcul des délais, le Conseil d'État était d'avis que le mot "notification" devait être utilisé ici. Toutefois, comme cette proposition de loi n'a pas encore été adoptée, il est décidé de suivre la proposition de Fednot et de retirer l'amendement n° 109.

M. Koen Geens et consorts déposent ensuite l'amendement n° 110 (DOC 55 1272/004) qui vise à compléter l'article par un paragraphe 4. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 110 et l'article 4.250 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.251. Signature du pacte

M. Koen Geens et consorts déposent ensuite l'amendement n° 137 (DOC 55 1272/004) qui vise à insérer un nouvel alinéa entre les alinéas 2 et 3. Il est renvoyé à la justification.

De artikelen 4.246 tot 4.248 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 4

Vorm van de erfovereenkomsten

Art. 4.249. Notariële akte

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.249 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.250. Informatievergadering

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 109 (DOC 55 1272/004) in, tot vervanging van bepaalde woorden in § 3. Er wordt verwezen naar de verantwoording. Vervolgens wordt amendement nr. 109 ingetrokken.

De heer Christoph D'Haese (N-VA) merkt op dat er praktische bezwaren tegen het amendement zijn, bijvoorbeeld wanneer een partij verstek geeft.

Professor Hélène Casman stipt aan dat het notariaat hetzelfde bezwaar heeft geuit.

De heer Koen Geens (CD&V) antwoordt dat omwille van het feit dat in het voorgestelde boek 1 van het nieuw Burgerlijk Wetboek (DOC 55 1805/001) een algemene definitie van kennisgeving wordt gegeven om termijnen te berekenen, de Raad van State meent dat in deze het woord "kennisgeving" moet worden gebruikt. Aangezien dit wetsvoorstel evenwel nog niet is aangenomen, wordt geopteerd om in te gaan op het voorstel van Fednot en wordt amendement nr. 109 ingetrokken.

Vervolgens dient *de heer Koen Geens c.s.* amendement nr. 110 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt dit artikel aan te vullen met een § 4. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 110 en het aldus gewijzigde artikel 4.250 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.251. Ondertekening van de overeenkomst

De heer Koen Geens c.s. dient vervolgens amendement nr. 137 (DOC 55 1272/004) in, dat tussen het tweede en het derde lid een nieuw lid beoogt in te voegen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

L'amendement n° 137 et l'article 4.251 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.252. Exceptions

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.252 est adopté à l'unanimité.

CHAPITRE 5

Publicité des pactes successoraux

Art. 4.253. Inscription au registre central des testaments

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.253 est adopté à l'unanimité.

CHAPITRE 6

Le pacte successoral global

Art. 4.254. Constat d'un équilibre

Art. 4.255. Donations dans le pacte successoral global

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4.254 à 4.255 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.256. Effets du consentement

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 111 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer la dernière phrase du paragraphe 5, dans la version néerlandaise. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 111 et l'article 4.256 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Amendement nr. 137 en het aldus gewijzigde artikel 4.251 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.252. Uitzonderingen

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.252 wordt eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 5

Publiciteit van de erfovereenkomsten

Art. 4.253. Inschrijving in het centraal register van testamenten

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.253 wordt eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 6

De globale erfovereenkomst

Art. 4.254. Vaststelling van een evenwicht

Art. 4.255. Schenkingen in de globale erfovereenkomst

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4.254 en 4.255 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.256. Gevolgen van de toestemming

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 111 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt in de Nederlandse tekst de laatste zin van § 5 te vervangen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 111 en het aldus gewijzigde artikel 4.256 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.257. Droits du conjoint du disposant

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.257 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.258. Survenance de nouveaux héritiers

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 112 (DOC 55 1272/004) qui vise à insérer un deuxième alinéa dans le paragraphe 2. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 112 et l'article 4.258 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.259. Exigences de forme

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 4.259 est adopté à l'unanimité.

Sous-titre 11. Registre central des testaments

Art. 4.260. Disposition générale

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 22 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer l'article. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 22 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.261. Organisme chargé des inscriptions

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 23 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer l'article. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 23 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.262. Extension du système d'inscription des testaments

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 24 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer l'article. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 24 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.257. Rechten van de echtgenoot van de beschikker

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.257 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.258. Later opdagende erfgenamen

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 112 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt in § 2 een tweede lid in te voegen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 112 en het aldus gewijzigde artikel 4.258 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 4.259. Vormvereisten

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 4.259 wordt eenparig aangenomen.

Ondertitel 11. Centraal register van testaments

Art. 4.260. Algemene bepaling

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 22 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt het artikel te vervangen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 22 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.261. Orgaan belast met de inschrijvingen

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 23 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt het artikel te vervangen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 23 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.262. Uitbreiding van het stelsel van registratie van testaments

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 24 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt het artikel te vervangen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 24 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.263. Consultation

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 25 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer l'article. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 25 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.264. Modalités

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 26 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer l'article. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 26 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.265 (nouveau)

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 27 (DOC 55 1272/004) qui vise à insérer un article 4.265. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 27 est adopté à l'unanimité.

Art. 4.266 (nouveau)

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 28 (DOC 55 1272/004) qui vise à insérer un article 4.266. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 28 est adopté à l'unanimité.

L'ensemble de l'article 3 ainsi modifié est adopté à l'unanimité.

CHAPITRE 4

Dispositions modificatives

Section 1^{re}

Modifications du Code civil

Art. 4 à 6

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 4 à 6 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 4.263. Raadpleging

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 25 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt het artikel te vervangen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 25 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.264. Modaliteiten

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 26 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt het artikel te vervangen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 26 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.265 (nieuw)

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 27 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt een artikel 4.265 in te voegen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 27 wordt eenparig aangenomen.

Art. 4.266 (nieuw)

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 28 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt een artikel 4.266 in te voegen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 28 wordt eenparig aangenomen.

Het gehele, aldus gewijzigde artikel 3 wordt eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 4

Wijzigingsbepalingen

Afdeling 1

Wijzigingen van het Burgerlijk Wetboek

Art. 4 tot 6

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 4 tot 6 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Section 2*Modifications de l'ancien Code civil***Art. 7 et 8**

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 7 et 8 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 9

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 113 (DOC 55 1272/004) qui vise à supprimer cet article. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 113 est adopté à l'unanimité.

Art. 10 à 18

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 10 à 18 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Section 3*Modifications du Code judiciaire***Art. 19 à 23**

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 19 à 23 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 23/1 (nouveau)

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 130 (DOC 55 1272/004) qui vise à insérer un article 23/1. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 130 est adopté à l'unanimité.

Afdeling 2*Wijzigingen van het oude Burgerlijk Wetboek***Art. 7 en 8**

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 7 en 8 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 9

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 113 in (DOC 55 1272/004), dat ertoe strekt het artikel weg te laten. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 113 wordt eenparig aangenomen.

Art. 10 tot 18

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 10 tot 18 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Afdeling 3*Wijzigingen van het Gerechtelijk Wetboek***Art. 19 tot 23**

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 19 tot 23 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 23/1 (nieuw)

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 130 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt een artikel 23/1 in te voegen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 130 wordt eenparig aangenomen.

Art. 24

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 114 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer le mot "4.71". Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 114 et l'article 24 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 25

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 115 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer le mot "4.71". Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 115 et l'article 25 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 26 à 30

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 26 à 30 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 31

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 29 (DOC 55 1272/004) qui vise à remplacer cet article. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 29 est adopté à l'unanimité.

Art. 31/1 (nouveau)

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 30 (DOC 55 1272/004) qui vise à insérer un article 31/1. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 30 est adopté à l'unanimité.

Art. 31/2 (nouveau)

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 31 (DOC 55 1272/004) qui vise à insérer un article 31/2. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 31 est adopté à l'unanimité.

Art. 24

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 114 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt het woord "4.71" te vervangen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 114 en het aldus gewijzigde artikel 24 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 25

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 115 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt het woord "4.71" te vervangen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 115 en het aldus gewijzigde artikel 25 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 26 tot 30

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 26 tot 30 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 31

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 29 in (DOC 55 1272/004), dat ertoe strekt het artikel te vervangen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 29 wordt eenparig aangenomen.

Art. 31/1 (nieuw)

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 30 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt een artikel 31/1 in te voegen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 30 wordt eenparig aangenomen.

Art. 31/2 (nieuw)

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 31 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt een artikel 31/2 in te voegen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 31 wordt eenparig aangenomen.

Art. 31/3 (nouveau)

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 32 (DOC 55 1272/004) qui vise à insérer un article 31/3. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 32 est adopté à l'unanimité.

Section 4

Modifications du Code des sociétés et des associations

Art. 32

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 32 est adopté à l'unanimité.

Section 5

Modifications du Code pénal

Art. 33

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 33 est adopté à l'unanimité.

Section 6

Modifications du Code de droit économique

Art. 34

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 34 est adopté à l'unanimité.

Section 7

Modifications du Code du recouvrement amiable et forcé des créances fiscales et non fiscales

Art. 35 à 38

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Les articles 35 à 38 sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 31/3 (nieuw)

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 32 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt een artikel 31/3 in te voegen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 32 wordt eenparig aangenomen.

Afdeling 4

Wijzigingen van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen

Art. 32

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 32 wordt eenparig aangenomen.

Afdeling 5

Wijzigingen van het Strafwetboek

Art. 33

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 33 wordt eenparig aangenomen.

Afdeling 6

Wijziging van het Wetboek van economisch recht

Art. 34

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 34 wordt eenparig aangenomen.

Afdeling 7

Wijzigingen van het Wetboek van de minnelijke en gedwongen invordering van fiscale en niet-fiscale schuldvorderingen

Art. 35 tot 38

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

De artikelen 35 tot 38 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Section 8*Modifications du Code des droits et taxes divers***Art. 39**

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 39 est adopté à l'unanimité.

Section 8/1 (nouvelle)

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 116 (DOC 55 1272/004) qui vise à insérer une section 8/1 visant à modifier le Code des droits d'enregistrement, d'hypothèque et de greffe. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 116 est adopté à l'unanimité.

Art. 39/1 (nouveau)

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 117 (DOC 55 1272/004) qui vise à insérer un article 39/1. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 117 est adopté à l'unanimité.

Section 8/2 (nouvelle)

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 118 (DOC 55 1272/004) qui vise à insérer une section 8/2 visant une modification de la loi du 25 ventôse contenant organisation du notariat. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 118 est adopté à l'unanimité.

Art. 39/2 (nouveau)

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 119 (DOC 55 1272/004) qui vise à insérer un article 39/2. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 119 est adopté à l'unanimité.

Afdeling 8*Wijzigingen van het Wetboek diverse rechten en taksen***Art. 39**

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 39 wordt eenparig aangenomen.

Afdeling 8/1 (nieuw)

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 116 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt een afdeling 8/1 in te voegen, teneinde het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten te wijzigen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 116 wordt eenparig aangenomen.

Art. 39/1 (nieuw)

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 117 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt een artikel 39/1 in te voegen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 117 wordt eenparig aangenomen.

Afdeling 8/2 (nieuw)

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 118 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt een afdeling 8/2 in te voegen, teneinde de wet van 25 ventôse jaar XI op het notarisambt te wijzigen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 118 wordt eenparig aangenomen.

Art. 39/2 (nieuw)

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 119 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt een artikel 39/2 in te voegen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 119 wordt eenparig aangenomen.

Section 9

Modification de la loi du 13 janvier 1977 portant approbation de la Convention relative à l'établissement d'un système d'inscription des testaments, faite à Bâle le 16 mai 1972, et portant introduction d'un registre central des contrats de mariage

Art. 40**Section 9/1 (nouvelle)**

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 120 (DOC 55 1272/004) qui vise à insérer une section 9/1 intitulée "Modifications de la loi-programme (I) du 29 mars 2012.

L'amendement n° 120 est adopté à l'unanimité.

Art. 40/1 (nouveau)

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 121 (DOC 55 1272/004) qui vise à insérer un article 40/1. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 121 est adopté à l'unanimité.

Art. 40/2 (nouveau)

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 122 (DOC 55 1272/004) qui vise à insérer un article 40/2. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 122 est adopté à l'unanimité.

Art. 40/3 (nouveau)

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 123 (DOC 55 1272/004) qui vise à insérer un article 40/3. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 123 est adopté à l'unanimité.

Art. 40/4 (nouveau)

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 124 (DOC 55 1272/004) qui vise à insérer un article 40/4. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 124 est adopté à l'unanimité.

Afdeling 9

Wijzigingen van de wet van 13 januari 1977 houdende goedkeuring van de overeenkomst inzake de vaststelling van een stelsel van registratie van testamenten, opgemaakt te Bazel op 16 mei 1972, en tot invoering van een centraal huwelijksovereenkomstregister

Art. 40**Afdeling 9/1 (nieuw)**

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 120 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt een afdeling 9/1 in te voegen, met als opschrift "Wijziging van de programmawet (I) van 29 maart 2012".

Amendement nr. 120 wordt eenparig aangenomen.

Art. 40/1 (nieuw)

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 121 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt een artikel 40/1 in te voegen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 121 wordt eenparig aangenomen.

Art. 40/2 (nieuw)

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 122 in (DOC 55 1272/004), dat ertoe strekt een artikel 40/2 in te voegen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 122 wordt eenparig aangenomen.

Art. 40/3 (nieuw)

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 123 (DOC 55 1272/004) in, tot invoeging van een artikel 40/3. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 123 wordt eenparig aangenomen.

Art. 40/4 (nieuw)

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 124 (DOC 55 1272/004) in, tot invoeging van een artikel 40/4. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 124 wordt eenparig aangenomen.

Section 10*Autres modifications***Art. 41**

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 41 est adopté à l'unanimité.

CHAPITRE 5**Dispositions abrogatoires****Art. 42**

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 125 (DOC 55 1272/004) qui vise à modifier l'article en remplaçant le 1° et en insérant un 1°/1. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 125 et l'article 42 ainsi modifié sont successivement adoptés à l'unanimité.

Art. 42/1 (nouveau)

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 33 (DOC 55 1272/004) qui vise à insérer un article 42/1. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 33 est adopté à l'unanimité.

Art. 43

Cet article ne donne lieu à aucun commentaire.

L'article 43 est adopté à l'unanimité.

Art. 43/1 (nouveau)

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 126 (DOC 55 1272/004) qui vise à insérer un article 43/1. Il est renvoyé à la justification.

L'amendement n° 126 est adopté à l'unanimité.

Art. 44 à 47

Ces articles ne donnent lieu à aucun commentaire.

Afdeling 10*Andere wijzigingen***Art. 41**

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 41 wordt eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 5**Opheffingsbepalingen****Art. 42**

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 125 (DOC 55 1272/004) in, tot wijziging van het artikel, teneinde de bepaling onder 1° te vervangen en een bepaling onder 1°/1 in te voegen. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 125 en het aldus gewijzigde artikel 42 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

Art. 42/1 (nieuw)

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 33 (DOC 55 1272/004) in, tot invoeging van een artikel 42/1. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 33 wordt eenparig aangenomen.

Art. 43

Over dit artikel worden geen opmerkingen gemaakt.

Artikel 43 wordt eenparig aangenomen.

Art. 43/1 (nieuw)

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 126 (DOC 55 1272/004) in, tot invoeging van een artikel 43/1. Er wordt verwezen naar de verantwoording.

Amendement nr. 126 wordt eenparig aangenomen.

Art. 44 tot 47

Over deze artikelen worden geen opmerkingen gemaakt.

Les articles 44 à 47 sont successivement adoptés à l'unanimité.

CHAPITRE 6

Entrée en vigueur

Art. 48

M. Koen Geens et consorts déposent l'amendement n° 127 (DOC 55 1272/004) qui vise à prévoir la date d'entrée en vigueur.

M. Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen) dépose l'amendement n° 157 (DOC 55 1272/005) qui est un sous-amendement à l'amendement n° 127 et vise à remplacer les mots "1^{er} mars 2022" par les mots "1^{er} juillet 2022". Il est renvoyé à la justification.

Les amendements nos 157, 127 et l'article 48 sont successivement adoptés à l'unanimité.

M. Christoph D'Haese (N-VA) souligne l'important travail réalisé et soutient cette proposition de loi, telle qu'amendée. Son groupe avait déjà soutenu les réformes de 2017 et 2018. Celles-ci modernisaient le droit successoral et le droit des relations patrimoniales, sans mettre à mal la solidarité familiale. Les experts avaient d'ailleurs réagi positivement à ces réformes.

L'orateur soutient en outre le report de l'entrée en vigueur au 1^{er} juillet 2022.

Concernant la question des avantages matrimoniaux notamment, l'orateur indique que son groupe soutiendra la majorité de la doctrine, pour aboutir à une réglementation modernisée et réaliste, qui ne met jamais à mal la solidarité familiale.

Mme Marijke Dillen (VB) se joint aux paroles de l'orateur précédent. Son groupe soutiendra la proposition de loi. Elle souhaite remercier très sincèrement le professeur Casman pour l'accompagnement complet de cette proposition de loi. Son apport a été d'une valeur inestimable.

M. Philippe Goffin (MR) soutient la proposition de loi qui permettra une clarification du droit et une meilleure lisibilité. L'orateur espère qu'il sera possible de revenir, dans le cadre de la présente législature, sur les problèmes des donations et des avantages matrimoniaux.

Concernant l'entrée en vigueur, il n'y a jamais de bon moment, étant donné que cela dépend de la personne

De artikelen 44 tot 47 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

HOOFDSTUK 6

Inwerkingtreding

Art. 48

De heer Koen Geens c.s. dient amendement nr. 127 (DOC 55 1272/004) in, dat ertoe strekt de datum van inwerkingtreding te bepalen.

De heer Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen) dient, als subamendement op amendement nr. 127, amendement nr. 157 (DOC 55 1272/005) in, dat ertoe strekt de woorden "1 maart 2022" te vervangen door de woorden "1 juli 2022". Er wordt verwezen naar de verantwoording.

De amendementen nrs. 157 en 127 alsmede artikel 48 worden achtereenvolgens eenparig aangenomen.

De heer Christoph D'Haese (N-VA) beklemtoont het belangrijke werk dat is verricht, en steunt het aldus gemendeerde wetsvoorstel. Zijn fractie had ook al haar steun toegezegd aan de hervormingen van 2017 en 2018. Daarmee werd in het erfrecht en in het relatievermogensrecht een modernisering doorgevoerd zonder afbreuk te doen aan de familiale solidariteit. De deskundigen hadden die hervormingen trouwens gunstig onthaald.

Voorts gaat de spreker ermee akkoord dat de inwerkingtreding wordt uitgesteld tot 1 juli 2022.

Meer bepaald in verband met de huwelijksvoordelen geeft het lid aan dat zijn fractie de meerderheidsstreking in de rechtsleer zal steunen, teneinde te komen tot een gemoderniseerde en realistische regelgeving die de familiale solidariteit nooit ondermijnt.

Mevrouw Marijke Dillen (VB) treedt de vorige spreker bij. Haar fractie zal het wetsvoorstel steunen. Ze wenst oprecht Professor Casman te danken voor de ganse begeleiding van dit wetsvoorstel. Haar inbreng was van een onschatbare waarde.

De heer Philippe Goffin (MR) steunt dit wetsvoorstel, dat een duidelijker en bevattelijker recht mogelijk zal maken. De spreker hoopt dat nog tijdens deze zittingsperiode zal kunnen worden teruggekomen op de vraagstukken inzake schenkingen en huwelijksvoordelen.

Voor de inwerkingtreding is er nooit een geschikt tijdstip, aangezien dat anders is naargelang van de

concernée, étudiants, praticiens, etc. Le 1^{er} juillet 2022 semble être un bon compromis à cet égard.

M. Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen) remercie lui aussi Mme Casman pour le travail réalisé et la méthode de travail excellente. Il souhaite pouvoir travailler de cette manière pour la révision des autres livres du Code civil. Cela permet d'aboutir à un texte qui est largement soutenu.

À la demande de *M. Christoph D'Haese (N-VA)*, la commission procédera à une deuxième lecture en application de l'article 83.1 du Règlement. La commission souhaite disposer à cet effet d'une note de légistique du service juridique.

La rapporteure,

Katja GABRIELS

La présidente,

Kristien VAN VAERENBERGH

betrokken persoon, naargelang het gaat om studenten, om beroepsbeoefenaars enzovoort. 1 juli 2022 lijkt dan een goed compromis te zijn.

Ook *de heer Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen)* dankt mevrouw Casman voor het geleverde werk en voor de uitstekende werkmethode. Voor de herziening van de andere boeken van het Burgerlijk Wetboek hoopt hij op eenzelfde manier te kunnen werken. Aldus kan een en ander resulteren in een tekst waarvoor een breed draagvlak bestaat.

Op verzoek van *de heer Christoph D'Haese (N-VA)* zal de commissie met toepassing van artikel 83.1 van het Reglement tot een tweede lezing overgaan. De commissie wenst daartoe over een nota van de Juridische Dienst te beschikken.

De rapportrice,

Katja GABRIELS

De voorzitter,

Kristien VAN VAERENBERGH

ANNEXES

A. Audition du 27 octobre 2020 de Mme Hélène Casman, notaire honoraire, professeur ordinaire émérite à la VUB et à l'ULB et professeur à l'UGent*a. Exposé de Mme Hélène Casman*

Mme Hélène Casman précise que les lois du 31 juillet 2017 (réformant les successions et les libéralités) et du 22 juillet 2018 (réformant les régimes matrimoniaux) ont accordé au Roi le pouvoir de codifier ces matières pour les insérer dans le nouveau Code civil (qui a depuis lors été créé par la loi du 13 avril 2019 portant également le livre 8 du nouveau Code civil relatif à la preuve).

Par arrêté ministériel du 24 août 2018, l'oratrice a été chargée de préparer la codification pour ces matières (successions, libéralités et régimes matrimoniaux).

En exécution de cette mission, elle a préparé un projet d'arrêté royal.

Le ministre de la Justice de l'époque, M. Koen Geens, a soumis ce projet d'arrêté royal au Conseil d'État pour avis. Dans son avis 66.505/2 du 30 septembre 2019, le Conseil d'État juge que le projet qui lui est présenté excède, en l'état, les pouvoirs du Roi.

Le Conseil d'État considère en effet qu'une codification à droit constant par arrêté royal ne peut pas aller au-delà d'une 'coordination à droit constant'.

Or, le projet d'arrêté royal allait plus loin que cela, puisqu'il prévoyait aussi une reformulation des dispositions concernées, adaptées à la structure du nouveau Code civil.

Certaines dispositions, non modifiées par les lois de 2017 et de 2018, avaient en effet été réécrites, en particulier pour en rendre le texte plus clair, plus lisible, ou plus logique.

Conformément à la configuration adoptée pour le nouveau Code civil, chaque article est pourvu d'un intitulé, et l'agencement méthodique de ces dispositions a été revu, lui aussi, pour aboutir à un ensemble mieux ordonné.

Puisque de telles adaptations du texte ne peuvent se faire dans le cadre d'une codification par arrêté royal, le

BIJLAGEN

A. Hoorzitting van 27 oktober 2020 met mevrouw Hélène Casman, erenotar, gewoon hoogleraar emerita aan de VUB en de ULB en professor aan de UGent*a. Uiteenzetting van mevrouw Hélène Casman*

Mevrouw Hélène Casman verduidelijkt dat de wetten van 31 juli 2017 (tot wijziging van het erfrecht en de giften) en van 22 juli 2018 (tot wijziging van het huwelijksvermogensrecht) de Koning machtiging verlenen om deze materies te codificeren en op te nemen in het nieuw Burgerlijk Wetboek (dat ondertussen is ingevoerd bij de wet van 13 april 2019 dat ook boek 8 van dit nieuwe B.W. invoegde m.b.t. het bewijs).

Bij ministerieel besluit van 24 augustus 2018 werd zij belast met de voorbereiding van de codificatie van deze materies (erfrecht, giften en huwelijksvermogensrecht).

Ter uitvoering van deze opdracht heeft zij een ontwerp van koninklijk besluit voorbereid.

De toenmalige minister van Justitie, de heer Koen Geens, heeft dit ontwerp van koninklijk besluit voor advies aan de Raad van State voorgelegd. In zijn advies 66.502/2 van 30 september 2019 heeft de Raad van State geoordeeld dat het voorgelegd ontwerp in zijn huidige vorm buiten de bevoegdheden van de Koning valt.

Een codificatie zonder inhoudelijke wijzigingen bij koninklijk besluit mag immers, aldus de Raad van State, niet verder strekken dan een loutere coördinatie zonder inhoudelijke wijzigingen.

Welnu, het ontwerp van koninklijk besluit ging verder, vermits het, binnen de structuur van het nieuw Burgerlijk Wetboek, de betrokken wetsbepalingen herformuleerde.

Sommige bepalingen die niet werden gewijzigd bij de wetten van 2017 en 2018, werden inderdaad herschreven, in het bijzonder om de helderheid, de leesbaarheid en de logica van de teksten te verhogen.

Omwille van de configuratie die voor het nieuwe Burgerlijk Wetboek werd aangenomen, wordt elk artikel ook voorzien van een opschrift, en wordt de methodische opbouw van deze bepalingen herzien, om te komen tot een beter geordend geheel.

Vermits dergelijke tekstaanpassingen niet kunnen worden verwezenlijkt binnen het kader van een codificatie

ministre de l'époque a opté, conformément à l'avis du Conseil d'État, pour une codification par un projet de loi (qui a dû ensuite être déposé comme proposition de loi). Il a ensuite été demandé à l'oratrice d'en rédiger le texte.

Cette approche a permis une amélioration de l'ensemble de ce travail de codification, les restrictions rappelées par le Conseil d'État étant en effet levées. L'oratrice a ainsi aussi été en mesure de faire appel aux services de la direction générale de la Législation et des Libertés et Droits fondamentaux du SPF Justice qui ont apporté à la rédaction de ce texte une assistance extrêmement efficace.

Néanmoins, cette codification plus "créative" suggérée par le Conseil d'État, respecte toujours scrupuleusement le droit actuel.

Elle n'introduit pas de concepts nouveaux, ni même des règles nouvelles. Il s'agit toujours d'une codification "à droit constant", qui a été réalisée tel que ce droit est actuellement compris et appliqué. La portée des dispositions légales a été explicitée là où il le fallait, elle n'a pas été modifiée.

Dans l'exposé qui suit figure d'abord un résumé extrêmement bref de la méthode suivie pour ce travail de codification.

Ensuite seront évoquées quelques questions que ce travail peut encore soulever.

— Objectifs poursuivis

Cette codification veut intégrer dans le nouveau Code civil toutes les dispositions relatives aux régimes matrimoniaux, aux successions, aux libéralités et aux pactes successoraux.

Elle ne se limite donc pas aux dispositions du Code civil. Elle comprend également des dispositions se trouvant dans des lois distinctes, parmi lesquelles on peut citer: certaines dispositions de la loi relative au testament international (pas toutes, parce que la loi sur le testament international doit, en vertu du Traité signé par la Belgique, faire l'objet d'une loi uniforme et donc distincte du Code civil), la loi sur les petits héritages et la loi sur le régime successoral des entreprises agricoles, les dispositions relatives au registre central des testaments et au registre central des conventions matrimoniales (le registre central successoral est déjà intégré dans le Code civil).

L'intégration de toutes ces dispositions s'est faite selon la division en titres, sous-titres, chapitres et sections,

via royal décret, a été approuvée par le Conseil d'État, et a été promulguée par le Roi. Le projet de loi a été adopté par le Parlement, et a été promulgué par le Roi. Le projet de loi a été adopté par le Parlement, et a été promulgué par le Roi.

Dit liet toe het geheel van dit codificatiewerk te verbeteren, vermits de door de Raad van State in herinnering gebrachte beperkingen niet meer golden. Hierdoor heeft de spreker ook de gelegenheid gehad om een beroep te doen op de diensten van het Directoraat Generaal Wetgeving van de FOD Justitie, dat bij de redactie van deze tekst bijzonder nuttige bijstand heeft geleverd.

Toch bleef deze door de Raad van State gesuggereerde "creatieve" codificatie, binnen de perken van een nauwgezet respect voor het actuele recht.

Er worden geen nieuwe concepten ingevoerd, en zelfs geen nieuwe regels. Het gaat nog steeds om een codificatie "zonder inhoudelijke wijzigingen" van het recht zoals het op vandaag wordt begrepen en toegepast. De strekking van deze wetsbepalingen werd daar waar nodig verduidelijkt maar werd niet gewijzigd.

De hierna volgende toelichting bevat eerst een zeer bondige samenvatting van de gevolgde werkwijze.

Vervolgens worden enkele vragen vermeld waartoe het hier voorgelegde werk kan leiden.

— Vooropgestelde doelstellingen

Deze codificatie wil alle bepalingen met betrekking tot het huwelijksvermogensrecht, het erfrecht, de giften en de erfovereenkomsten integreren.

Ze blijft dus niet beperkt tot de wetsbepalingen van het Burgerlijk Wetboek. Ze bevat ook bepalingen die in afzonderlijke wetten zijn opgenomen, waaronder enkele bepalingen van de wet met betrekking tot het internationaal testament (niet allemaal, omdat deze wet krachtens het door België ondertekend Verdrag, het voorwerp moet blijven van een eenvormige wet, en dus onderscheiden blijven van het Burgerlijk Wetboek), de wet op de kleine nalatenschappen, de wet op de erfregeling van landbouwbedrijven, de wetsbepalingen betreffende het centraal register van testaments en het centraal register van huwelijksvereenkomsten (het centraal erfrechtregister werd reeds in het BW opgenomen).

De integratie van al deze bepalingen gebeurde volgens de indeling in titels, ondertitels, hoofdstukken en

adoptée pour les autres livres, déjà approuvés, du nouveau Code civil.

— Introduction d'une terminologie uniforme

Une terminologie uniforme est introduite là où la cohérence le requiert.

À titre exemplatif, la terminologie relative aux modes de preuve et celle relative aux notions de “choses”, de “biens” et d’“effets” est revue et adaptée aux dispositions des livres 3 et 8 du nouveau Code civil.

Les termes “convention matrimoniale” et “avantage matrimonial”, souvent confondus dans le Code civil de 1804, même après les réformes de 1976 et de 2018, sont maintenant utilisés avec plus de précision.

Le terme “libéralité” est utilisé systématiquement comme le terme générique comprenant tant les donations que les dispositions testamentaires (legs).

Le terme “donation” sera dorénavant préféré à celui de “donation entre vifs”. L'ajout des mots “entre vifs” était requis en 1804 pour bien insister sur l'interdiction des donations à cause de mort (“*mortis causa*”), sauf les rares exceptions prévues par la loi. Cette question n'est toutefois plus du tout d'actualité. Il suffit donc d'indiquer une seule fois cette interdiction, sans devoir, chaque fois qu'il est question d'une donation, rappeler qu'il doit s'agir d'une donation entre vifs.

Libéralité avec charge de conservation au profit de tiers: afin de préciser l'essence d'une telle libéralité, cette expression est introduite pour remplacer la notion de “substitution”.

Le terme français “substitution” (“*erfstelling over de hand*” en néerlandais) a d'ailleurs également dû être remplacé pour une autre raison. Depuis 2012, le terme “substitution” est en effet également utilisé pour désigner la “représentation” (jusqu'en 2012, “*plaatsvervulling*” était traduit par “représentation” et depuis 2012, il est traduit par “substitution”). Il a ainsi été remédié à l'éventuelle confusion entre ces deux significations du terme “substitution”.

— Adaptations terminologiques dans la version française

Les termes suivants, souvent vieillis, sont remplacés dans la version française (l'énumération suivante est purement exemplative):

afdelingen die voor de andere reeds goedgekeurde boeken van het nieuwe Burgerlijk Wetboek werd aangenomen.

— Invoering van uniforme terminologie

Een uniforme terminologie wordt ingevoerd wanneer de coherentie dit vereist.

Zo worden de termen die betrekking hebben op de bewijsmiddelen en op de begrippen “voorwerpen”, “zaken” en “goederen” aangepast aan de bepalingen van de boeken 3 en 8 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek.

De woorden “huwelijksovereenkomst” en “huwelijksvoordeel”, die reeds in het Burgerlijk Wetboek van 1804 door mekaar werden gebruikt, ook na de hervormingen van 1976 en 2018, worden nu met meer accuraatheid gebruikt.

De term “gift” wordt systematisch gebruikt als verzamelnaam voor zowel schenkingen als testamentaire beschikkingen (legaten).

De term “schenking” wordt voortaan gebruikt, bij voorkeur boven de uitdrukking “schenkingen onder levenden”. De toevoeging van de woorden “onder levenden” was in 1804 vereist om te benadrukken dat schenkingen “ter zake des doods” (*mortis causa*) niet langer waren toegelaten, tenzij in uitzonderlijke gevallen. Deze vraag is evenwel niet meer actueel. Het volstaat dus om eenmaal dit verbod te vermelden zonder telkens er in een wettekst sprake is van een schenking, daaraan toe te voegen dat het om een schenking onder levenden gaat.

Gift met bewaarplicht ten voordele van derden: om duidelijker te wijzen op de essentie van een dergelijke gift wordt deze uitdrukking geïntroduceerd ter vervanging van de notie “erfstelling over de hand”.

De Franse term “substitution” (“*erfstelling over de hand*”) moest overigens ook om een andere reden vervangen worden. De term “substitution” wordt immers sinds 2012 ook gebruikt om “plaatsvervulling” aan te duiden (tot in 2012 werd “plaatsvervulling” vertaald als “représentation” maar sinds 2012 als “substitution”). De mogelijke verwarring tussen die twee betekenissen van “substitution” wordt nu dus weggewerkt.

— Terminologische aanpassingen in de Nederlandse versie

Volgende termen, die meestal verouderd zijn, worden in de Nederlandse versie vervangen (de opsomming is louter exemplatief):

- “*Donation en avance d’hoirie*” par “Donation sujette à rapport” ou “Donation rapportable”

- “*Donation par préciput et hors part, ou avec dispense de rapport*” par “donation dispensée de rapport”

- “*Sans postérité*” par “sans descendance”

- “Part réservataire” par Réserve

- “*Héritiers auxquels une quotité des biens est réservée par la loi*” par “*Héritiers réservataires*”

- “*de cujus*” par “défunt”

- Etc.

— Observations particulières concernant le Livre 2, titre 3

Le livre 2 du nouveau Code civil contiendra trois titres: Personnes, Famille et Relations patrimoniales des couples. Le travail de codification des deux premiers titres est encore en cours.

Pour le Titre 3, Relations patrimoniales des couples, seule la partie relative aux régimes matrimoniaux peut déjà faire l’objet d’une proposition de codification, à la suite de la réforme qui a été réalisée par la loi du 22 juillet 2018.

Les dispositions relatives à la cohabitation légale ne sont pas intégrées à ce stade du travail de codification, parce que le débat sur le statut des cohabitants légaux doit encore avoir lieu.

— Livre 2, Titre 3, Sous-titre 1. Régimes matrimoniaux.

Les nouveaux textes restent très proches de ceux adoptés lors des réformes des régimes matrimoniaux de 1976 et de 2018.

Dans quelques dispositions cependant, des éclaircissements ont été apportés par souci d’efficacité. À titre d’exemple, on peut citer les dispositions relatives:

- au règlement du compte de récompenses (art. 2.3.49)

- *Boedel* in plaats van “massa”

- *Nalatenschap* in plaats van “erfenis”

- *Verwanten* in plaats van “bloedverwanten”

- *Reserve* in plaats van “(door de wet) voorbehouden erfdeel”

- *Reservataire erfgenamen* in plaats van “erfgenamen aan wie de wet een voorbehouden erfdeel toekent”

- *Overlijden* in plaats van “dood”

- *Broers en zussen* in plaats van “broeders en zusters”

- *Geadopteerde kinderen* in plaats van “aangenomen kinderen”

Enzovoort

— Bijkomende opmerkingen met betrekking tot boek 2, titel 3

Boek 2 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek bestaat uit drie titels: Personen, Familie en Relatievermogensrecht. Aan de codificatie van de twee eerste titels wordt nog gewerkt.

In titel 3, Relatievermogensrecht, kan op dit ogenblik enkel een codificatie worden voorgesteld voor het huwelijksvermogensrecht, als vervolg op de hervorming die door de wet van 22 juli 2018 werd verwezenlijkt.

Omdat het debat over het statuut van de wettelijke samenwonenden nog moet worden gevoerd, worden de bepalingen die betrekking hebben op de wettelijke samenwoning in dit stadium van het codificatiewerk nog niet opgenomen.

— Boek 2, titel 3, ondertitel 1. Huwelijksvermogensrecht

De nieuwe teksten sluiten nauw aan bij deze die bij de hervormingen van het huwelijksvermogensrecht van 1976 en 2018 werden aangenomen.

Omwillen van de efficiëntie worden in enkele wetsbepalingen evenwel verduidelijkingen aangebracht. Bij wijze van voorbeeld kan worden verwezen naar de volgende bepalingen:

- de voldoening van vergoedingsschulden (art. 2.3.49)

- à l'apport anticipé (art. 2.3.53)

- à la notion d'avantage matrimonial (art. 2.3.57 à 2.3.60)

— Observations particulières relatives au Livre 4 Successions, Donations et Testaments.

Titre 1^{er}. Les successions et la dévolution légale

En matière de vocabulaire, les mots successibles, héritiers et successeurs, souvent utilisés l'un pour l'autre, sont maintenant définis.

En ce qui concerne la dévolution légale, les dispositions qui s'y rapportent (art. 4.10 à 4.31, intégrant également les règles successorales applicables en cas d'adoption) sont maintenant agencées dans un ordre plus logique. Il fallait en effet mettre fin à l'impression de dédale qui pouvait naître de la lecture des dispositions telles qu'elles figuraient dans le Code civil de 1804, modifiées depuis surtout par la loi de 1981 sur le droit successoral du conjoint survivant et celle de 1987 sur la filiation.

Le triptyque de l'ancien Code civil, qui ne mentionnait que trois ordres successoraux (ligne descendante, ligne ascendante, ligne collatérale) prétendument successifs, est abandonné.

D'une part, parce que ce triptyque faisait fi de la place accordée dans les textes aux frères et sœurs (ligne collatérale) qui peuvent cependant hériter en même temps que les parents (ligne ascendante). D'autre part, parce que le conjoint survivant n'y était pas inclus, alors que, depuis la réforme de 2017 et 2018, le triptyque exclut les parents éloignés.

Mais ici aussi il faut insister sur le fait que l'agencement nouveau et la formulation différente des règles ne modifient en rien les concepts et les principes adoptés précédemment. Ils sont tous intégralement maintenus, mais exprimés autrement, dans une logique plus stricte.

Certaines dispositions successorales qui figurent ailleurs dans le Code civil sont aussi à présent réunies dans ce titre 1^{er} du Livre 4, comme par exemple le droit à une avance imputable sur un compte en banque (art. 1240^{ter} ancien C.civ.), et la cession de droits successifs (art. 1696 à 1698 ancien C.civ.).

Titre 2. Donations et Testaments

En matière de vocabulaire, la notion de "masse de calcul" est introduite à l'art. 4 153 (art. 922 ancien C.civ.), pour indiquer ce qu'on appelle actuellement encore la "masse fictive" ou la "masse héréditaire".

- de anticipatieve inbreng (art. 2.3.53)

- het begrip huwelijksvoordeel (art. 2.3.57 tot 2.3.60)

— Bijzondere opmerkingen met betrekking tot boek 4 Nalatenschappen, Schenkingen en Testamenten

Titel 1. Nalatenschappen en wettelijke erfopvolging

Wat het vocabularium betreft, worden de termen erf-gerechtigden, erfgenamen en erfopvolgers, die weleens door elkaar worden gebruikt, nu gedefinieerd.

Wat de wettelijke devolutie betreft, worden de wetsbepalingen die erop betrekking hebben (art. 4.10 tot 4.31, waarin ook de erfrechtelijke regels in geval adoptie zijn opgenomen), in een logischere volgorde verwerkt. De labyrintindruk bij de lezing van deze wetsbepalingen, zoals door het Burgerlijk Wetboek van 1804 geconcipteerd alsook na de wijzigingen van 1981 over het erfrecht van de langstlevende echtgenoot en van 1987 over de afstamming, diende immers te worden weggewerkt.

De driedeling van het oude Burgerlijk Wetboek, waarin slechts drie erfrechtelijke ordes worden vernoemd (neerdalende lijn, opgaande lijn, zijlijn) waarbij de eerdere de volgende uit zou schakelen, wordt dus verlaten.

Enerzijds omdat deze driedeling de bijzondere plaats die in de tekst aan broers en zussen (zijlijn) wordt toegerekend, miskent, terwijl zij samen met de ouders (opgaande lijn) kunnen erven. Anderzijds omdat de langstlevende echtgenoot in deze driedeling niet is opgenomen, hoewel hij nochtans, na de hervormingen van 2017 en 2018, verdere verwanten uitsluit.

Ook hier wordt benadrukt dat de nieuwe ordening en de gewijzigde formulering van de regels de concepten en de principes die eerder werden aangenomen, niet raken. Ze worden integraal behouden doch anders verwoord, binnen een striktere logica.

Sommige erfrechtelijke bepalingen die elders in het Burgerlijk Wetboek voorkomen, zijn eveneens samengebracht in deze titel 1 van boek 4, zoals het recht op een aanrekenbaar voorschot op een bankrekening (art. 1240^{ter} oud BW), en de afstand van erfrechten (art. 1696 tot 1698 oud BW).

Titel 2. Schenkingen en testamenten

Wat het vocabularium betreft, wordt de term "rekenboedel" in artikel 4 153 (art. 922 oud BW) geïntroduceerd, daar waar tot hertoe sprake was van de "fictieve massa" of de "hereditaire massa".

L'expression "institution contractuelle" est maintenant consacrée (art. 4 233) et remplace celle de "donation de biens à venir" dans les cas où celle-ci est exceptionnellement autorisée.

Dans le cadre des restrictions aux libéralités en leur faveur (art. 4 142), les médecins et le personnel soignant (art. 909, al. 1^{er}, ancien C.civ.), sont maintenant désignés, pour plus de sécurité juridique, par l'expression "les professionnels des soins de santé" en conformité avec la loi du 22 avril 2019 relative à la qualité de la pratique des soins de santé.

Pour les maisons de repos (art. 909, al. 2, ancien C.civ.), l'expression générique reprise ici est "institutions de soins résidentiels aux personnes âgées", conformément à l'Accord de coopération intercommunautaire du 31 décembre 2018.

Les dispositions relatives aux testaments établis en mer ou dans des circonstances de guerre ou d'épidémie ont toutes été actualisées, la terminologie usitée dans le Code civil de 1804 n'étant plus du tout actuelle (art. 4 186 à 4 189).

Les dispositions relatives aux donations, à leur forme, à leur révocation, à leur résolution pour non-exécution des charges ont été mises à jour, en tenant compte également des dispositions du livre 3 du Code civil relatives aux biens et à l'extinction des droits réels (art. 4 173 à 4 177).

Le cas spécifique de l'interposition de personnes pour les donations entre époux (art. 1099 et 1100 de l'ancien Code civil) est une hypothèse abandonnée, dès lors que ces règles supposent une quotité disponible spéciale entre époux, notion abrogée dès 1981.

De même, toute référence directe ou indirecte à la notion de "constitution de dot" est supprimée, étant donné que cette notion n'existe plus non plus dans notre droit actuel.

— Ce qui n'a pas (encore) été inclus dans cette codification

Cette codification, dont tous les aspects n'ont évidemment pas été décrits ici, est certainement susceptible d'être complétée.

Ajouts à envisager

Il y aurait en tout cas lieu d'y intégrer encore les éléments suivants:

De uitdrukking contractuele erfstelling (art. 4 233) vervangt nu de uitdrukking "schenking van toekomstige goederen", in die gevallen waar een dergelijke schenking uitzonderlijk is toegelaten.

Met betrekking tot de beperkingen inzake giften die in hun voordeel zijn gemaakt (art. 4 142) worden ter bevordering van de rechtszekerheid en in overeenstemming met de wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg, artsen en officieren van gezondheid (art. 909, lid 1, oud BW) nu aangeduid als gezondheidszorgbeoefenaars.

Voor de rusthuizen (art. 909, lid 2, oud BW), wordt hier de term, die reeds is opgenomen in het intercommunautair Samenwerkingsakkoord van 31 december 2018, instellingen voor residentiële ouderenzorg als verzamelterm overgenomen.

Omdat deze van het Burgerlijk Wetboek van 1804 niet meer actueel zijn, wordt inzake de wetsbepalingen met betrekking tot de testamenten op zee of in oorlogsomstandigheden of in besmette gebieden, de terminologie geactualiseerd (art. 4 186 tot 4 189).

De wetsbepalingen met betrekking tot schenkingen, hun vorm, hun herroeping, hun ontbinding wegens niet nakoming, worden bijgewerkt, en dit ook rekening houdend met de bepalingen van boek 3 van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot goederen en het tenietgaan van zakelijke rechten (art. 4 173 tot 4 177).

Het specifieke geval van de tussenpersonen bij schenkingen tussen echtgenoten (art. 1099 en 1100 oud BW) wordt weggelaten daar deze regels uitgaan van een bijzonder beschikbaar deel tussen echtgenoten, dat evenwel reeds in 1981 werd afgeschaft.

Omdat het begrip in ons actueel recht niet meer bestaat wordt ook elke rechtstreekse of onrechtstreekse verwijzing naar "huwelijksgoederen" in de zin van het dotaal stelsel weggelaten.

— Wat (nog) niet in deze codificatie is opgenomen

Deze codificatie, waarvan uiteraard niet alle aspecten in deze uiteenzetting worden beschreven, is zeker vatbaar voor verdere aanvulling.

Te overwegen aanvullingen

In deze codificatie moeten in ieder geval nog worden opgenomen:

— Les modifications requises suite aux observations de l'Autorité de protection des données (DOC 55 1271/002; avis n° 73/2020 du 24 août 2020). Ces observations portent sur les dispositions relatives aux divers registres centraux (registre central des testaments, registre central des conventions matrimoniales et registre central successoral). Les dispositions légales actuellement en vigueur en la matière sont reprises, à peu près littéralement, dans cette codification. L'Autorité de protection des données a réexaminé ces dispositions à la lumière de la réglementation actuelle. Il y aura lieu d'amender le texte relatif à ces registres conformément à l'avis de cette Autorité.

— Les modifications éventuellement requises pour donner suite à l'avis que le Conseil d'État rendra prochainement sur cette proposition de loi.

— Les dispositions du Code civil qui ont été modifiées depuis que cette proposition de loi a été déposée. Il s'agit notamment des articles 784/1 (autorisation requise pour la renonciation à une succession) et 972 du Code civil ancien (formalités requises pour un testament notarié).

— Adaptation en conformité avec les initiatives législatives récentes en faveur des contrats et actes conclus à distance.

Il serait par exemple opportun d'envisager de préciser, en matière de pactes successoraux, que la réunion d'information requise impérativement (art. 4 250, art. 1100/5, § 2, alinéa 2, ancien Code civil), peut être tenue virtuellement, donc "à distance", et dans quelle mesure ces pactes peuvent être signés par procuration, voire par procuration numérique.

Modifications au-delà de la codification actuelle?

La codification dont il est question ici n'a été envisagée que dans les limites du droit actuel: il s'agit bien d'une codification à droit constant (sans modification du contenu).

La question se pose toutefois de savoir s'il ne fallait pas saisir cette occasion pour apporter des modifications au droit actuel en matière de régimes matrimoniaux, de droit successoral ou de droit des libéralités.

La réponse à cette question est double.

Tout d'abord, l'oratrice précise qu'il n'entraîne pas dans sa mission de suggérer des modifications au droit actuel. Le législateur a voulu, pour ces matières, une codification

— De wijzigingen die vereist zijn als gevolg van de opmerkingen van de Gegevensbeschermingsautoriteit (DOC 55 1272/002; advies nr. 73/2020 van 24 augustus 2020). Deze opmerkingen hebben betrekking op de bepalingen inzake de diverse centrale registers (centraal register van testaments, centraal register van huwelijksovereenkomsten, centraal erfrechtregister). In deze codificatie worden de geldende wetsbepalingen over deze registers quasi letterlijk overgenomen. De Gegevensbeschermingsautoriteit heeft in het licht van de actuele reglementering deze wetsbepalingen opnieuw bekeken. De tekst met betrekking tot deze registers zal moeten worden aangepast overeenkomstig het advies van deze Autoriteit.

— De wijzigingen die eventueel vereist zullen zijn als gevolg van het advies dat de Raad van State over dit wetsvoorstel zal uitbrengen.

— De wijzigingen die na de datum van indiening van dit wetsvoorstel aan het Burgerlijk Wetboek zijn aangebracht. Het gaat met name over de artikelen 784/1 (machting voor de verwerping van een nalatenschap) en 972 oud BW (vormvoorwaarden voor het verlijden van een notarieel testament).

— Aanpassingen in overeenstemming met recente wetgevende initiatieven ter bevordering van contracten en akten op afstand.

Zo zou het opportuun zijn om met betrekking tot erfovereenkomsten te preciseren dat de vereiste informatievergadering (art. 4 250, art. 1100/5, § 2, lid 2, oud BW) ook virtueel, dus op afstand, kan worden gehouden, en te preciseren in welke mate deze erfovereenkomsten bij volmacht, eventueel bij digitale volmacht, kunnen worden ondertekend.

Verder strekkende aanpassingen?

Deze codificatie is enkel overwogen binnen de perken van het actuele recht – het gaat wel degelijk om een codificatie "à droit constant" (zonder inhoudelijke aanpassingen).

De vraag stelt evenwel of deze gelegenheid niet moet worden aangegrepen om inzake het huwelijksvermogensrecht, het erfrecht of het recht met betrekking tot giften, wijzigingen aan het actuele recht aan te brengen?

Het antwoord op deze vraag is dubbel.

Vooreerst, een wijziging van het actuele recht is niet inbegrepen in de opdracht van de spreker. De wetgever heeft voor deze materies een codificatie gewenst

qui ne porte pas atteinte aux principes inscrits dans les dispositions à intégrer dans la codification.

Ensuite, toutes les dispositions modifiées en 2017 et en 2018 n'ont pas encore été complètement assimilées par les praticiens. Il serait dès lors plutôt incongru de les modifier à nouveau, tout juste deux ans après leur entrée en vigueur, s'il n'y a pas de consensus sur le sens dans lequel il faudrait les modifier.

Certes, quelques-unes des nouvelles règles ont déjà donné lieu à des hésitations et à des controverses dans la doctrine, avec parfois des opinions très divergentes. Mais c'est bien là ce qu'on attend de la doctrine.

Il n'y a pas encore de jurisprudence publiée sur ces questions.

Enfin, certaines règles ont également été contestées parce que les choix politiques préalables n'avaient pas été approuvés par tous. Les deux demandes en annulation qui ont été portées devant la Cour constitutionnelle ont été déclarées irrecevables.

Modifier ces règles maintenant irait donc bien au-delà de la codification envisagée.

b. Échange de vues

b.1. Questions et observations des membres

M. Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen) se réjouit en tout cas de la clarification apportée par la proposition de loi à l'examen.

L'intervenant estime qu'il importe aussi de pouvoir débattre de la cohabitation légale et demande s'il serait compliqué de modifier la proposition de loi à l'examen pour y inclure la cohabitation légale. Cette question est-elle vivement discutée sur le plan juridique, ou s'agit-il plutôt d'une question de principe susceptible de faire l'objet d'une traduction juridique rapide dans le texte à l'examen?

M. Christoph D'Haese (N-VA) demande s'il ne serait pas judicieux de tenir compte de travaux précédents de la commission de la Justice, en particulier des travaux relatifs à la loi du 4 février 2020 portant le livre 3 "Les biens" du Code civil (DOC 55 0173), afin que ces deux textes puissent entrer en vigueur le 1^{er} septembre 2021, ce qui permettrait d'éviter de renvoyer à des articles qui ne sont pas encore entrés en vigueur.

M. Koen Geens (CD&V) indique que la proposition de loi à l'examen forme un tout qui consiste en effet en une codification de la législation existante. L'intervenant

die geen afbreuk doet aan de beginselen die in de te codificeren bepalingen vervat zijn.

Vervolgens, de wijzigingen die in 2017 en 2018 werden aangebracht, zijn nog niet volledig door de rechtspractici verwerkt. Als er geen consensus bestaat over de richting waarin dergelijke wijzigingen zouden moeten gaan, zou het eigenaardig zijn om ze nauwelijks twee jaar na hun inwerkingtreding opnieuw te wijzigen.

Uiteraard hebben enkele nieuwe wetsbepalingen reeds aanleiding gegeven tot aarzelingen en tot controverses in de rechtsleer, die soms zeer uiteenlopend zijn. Maar dat is ook wat van rechtsleer wordt verwacht.

Er is hierover ook nog geen gepubliceerde rechtspraak.

Tot slot, worden sommige wetsbepalingen ook betwist omdat de politieke keuze die eraan voorafgaat niet door iedereen werd goedgekeurd. De twee verzoeken tot vernietiging die voor het Grondwettelijk Hof zijn gebracht, werden wegens onontvankelijkheid afgewezen.

Deze regels nu wijzigen, zou dan ook veel verder reiken dan de overwogen codificatie.

b. Gedachtewisseling

b.1. Vragen en opmerkingen van de leden

De heer Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen) is alvast tevreden met de verduidelijking die het wetsvoorstel brengt.

De spreker vindt het ook belangrijk dat het debat over de wettelijke samenwoning kan worden gevoerd en wenst te vernemen of de aanpassing van het wetsvoorstel veel werk vergt om de wettelijke samenwoning hierin op te nemen. Is hierrond veel juridische discussie of is dit eerder een principiële kwestie die snel juridisch kan worden vertaald in de ter bespreking voorliggende tekst?

De heer Christoph D'Haese (N-VA) vraagt of het niet goed zou zijn om rekening te houden met eerdere werkzaamheden van de commissie voor Justitie, meer bepaald met de wet van 4 februari 2020 houdende boek 3 "Goederen" van het Burgerlijk Wetboek (DOC 55 0173), zodat beide in werking kunnen treden op 1 september 2021. Aldus kan worden vermeden dat wordt verwezen naar artikelen die nog niet in voege zijn.

De heer Koen Geens (CD&V) geeft aan dat het ter bespreking voorliggende wetsvoorstel een geheel vormt en inderdaad een codificatie van bestaande wetgeving

estime qu'il serait judicieux d'adopter le texte dans son ensemble tout en tenant compte des modifications nécessaires qu'il conviendra d'y apporter à la suite des avis de l'Autorité de protection des données et du Conseil d'État. Il poursuit en indiquant qu'il partage aussi les préoccupations de M. Van Hecke à propos de la nécessité d'apporter davantage de précisions au sujet du régime patrimonial des cohabitants légaux. Cette question étant toutefois très délicate et très connotée sur le plan idéologique, il propose de la régler dans le cadre de deux initiatives différentes. La cohabitation légale est une question distincte qu'il serait préférable de régler séparément.

b.2. Réponses et répliques

Mme Hélène Casman indique que les avis sont aujourd'hui très divergents à propos de la question de la cohabitation légale. Il existe *grosso modo* trois options: La première est de laisser tout en l'état car on estime que les cohabitants légaux n'attendent rien de plus que la cohabitation légale sous sa forme actuelle. La deuxième option consiste au contraire à assimiler la cohabitation légale au mariage, et donc à en faire un mariage informel, mais assorti des mêmes conséquences que le mariage. L'oratrice indique que c'est l'option retenue dans certains pays. Pour ces deux cas, intégrer l'option choisie dans le texte de la proposition de loi à l'examen ne nécessiterait pas beaucoup de travail. Mais la formule retenue se situera à mi-chemin entre ces deux options, et pourra prendre des formes très variées. On pourrait simplement déclarer que plusieurs dispositions du mariage sont applicables à la cohabitation légale, mais on pourrait aussi lui adjoindre des conséquences personnelles, par exemple la possibilité de demander une pension alimentaire en cas de rupture de cette relation. On pourrait également imaginer une sorte de communauté semblable à celle des personnes mariées ou étendre le droit successoral. Les possibilités sont donc multiples et ont déjà été longuement débattues, sans toutefois qu'un consensus soit dégagé. L'oratrice estime qu'il ne serait toutefois pas judicieux d'attendre qu'un consensus se dégage pour approuver la codification à l'examen dès lors que ce report ralentirait considérablement l'introduction du nouveau Code civil.

En réponse à la question de M. D'Haese, *Mme Casman* indique qu'elle estime qu'il serait extrêmement judicieux de prévoir la même date d'entrée en vigueur que pour le livre 3. Il existe en effet de nombreuses interconnexions entre les dispositions de ces deux livres. L'oratrice songe par exemple aux règles de l'usufruit, ces règles étant énoncées dans le livre 3 et appliquées dans le livre 4 en ce qui concerne l'usufruit du conjoint survivant ou, pour le logement familial, celui du cohabitant légal survivant. De même, les règles concernant la copropriété et en

inhoudt. Spreker is van mening dat het goed zou zijn om de tekst in zijn geheel aan te nemen en hierbij rekening te houden met de nodige aanpassingen die volgen uit de adviezen van de Gegevensbeschermingsautoriteit en de Raad van State. Hij deelt verder ook de bekommernissen van de heer Van Hecke om meer duidelijkheid te brengen rond het vermogensrechtelijk statuut van de wettelijke samenwonenden. Aangezien dit evenwel een heel delicate en ideologisch zwaar beladen materie is, stelt hij voor om dit in twee verschillende initiatieven te regelen. De wettelijke samenwoning is een verhaal op zich dat best afzonderlijk wordt geregeld.

b.2. Antwoorden en replieken

Mevrouw Hélène Casman geeft aan dat over de kwestie van de wettelijke samenwoning de meningen momenteel heel erg verdeeld zijn. Ruwweg zijn er drie opties te onderscheiden. Ofwel laat men alles zoals het is omdat men van mening is dat mensen niet meer verwachten van de wettelijke samenwoning dan wat nu geregeld is. Daartegenover staat de strekking die van mening is dat de wettelijke samenwoning moet worden gelijkgesteld met het huwelijk. Het wordt dan een niet formeel huwelijk met exact dezelfde gevolgen als het huwelijk. In bepaalde landen werd die optie genomen. In beide gevallen zou het niet veel werk vergen om dit in de tekst van het wetsvoorstel te integreren. Maar de invulling zal waarschijnlijk iets tussen beide opties in zijn en dat kan heel gevarieerd zijn. Men zou een aantal bepalingen van het huwelijk zonder meer van toepassing kunnen verklaren op de wettelijke samenwoning. Er kan ook een apart statuut worden uitgewerkt waaraan persoonlijke gevolgen worden verbonden, zoals de mogelijkheid om na de beëindiging van die relatie om onderhoudsgeld te vragen. Er zou ook een soort gemeenschap tot stand kunnen worden gebracht, zoals tussen gehuwden, of er kan een uitgebreider erfrecht worden toegekend. Er zijn dus heel wat mogelijkheden en daarover werd al heel wat discussie gevoerd. Er is nog helemaal geen consensus bereikt. Spreekster meent dat het echter niet goed zou zijn te wachten op die consensus om de voorliggende codificatie goed te keuren want het zou de invoering van het nieuwe Burgerlijk Wetboek enorm vertragen.

In antwoord op de vraag van de heer D'Haese, meent mevrouw Casman dat het een uitstekend idee zou zijn om de inwerkingtreding met boek 3 gelijk te schakelen. Er zijn immers heel veel interconnecties tussen de bepalingen van het ene en het andere boek. Als voorbeeld kunnen de regels rond het vruchtgebruik worden genoemd. Die zijn vervat in boek 3 en worden toegepast in boek 4 betreffende het vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot of, voor de langstlevende wettelijk samenwonende, het vruchtgebruik op de gezinswoning.

particulier la copropriété fortuite, qui se trouvent dans le livre 3 s'appliquent en particulier à l'ouverture d'une succession et à la dissolution d'une communauté conjugale. Il existe donc très certainement des interactions entre ces deux livres, et il serait dès lors judicieux de prévoir une date d'entrée en vigueur identique, à savoir le 1^{er} septembre 2021.

M. Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen) comprend que la solution la plus simple serait d'assimiler totalement la cohabitation légale au mariage. N'ayant toutefois pas été associé aux discussions relatives à la teneur de la cohabitation légale, il demande si celles-ci ont associé différentes tendances du monde universitaire ou du monde politique? En effet, dans ce débat, il est important de pouvoir situer correctement les lignes de démarcation.

Mme Hélène Casman précise qu'il ne s'agissait pas d'un débat entre universitaires, mais bien d'une discussion à caractère sociétal. Des études sociologiques ont également été menées sur la manière dont la cohabitation légale est perçue à propos de laquelle il existe de nombreux malentendus. Bon nombre de citoyens qui font une déclaration de cohabitation légale pensent qu'ils seront à tout le moins après un certain temps, soumis aux mêmes règles que les personnes mariées. Certains cohabitants de fait, qui n'ont donc pas fait de déclaration de cohabitation légale, s'attendent aussi à être assimilés, après l'écoulement d'une certaine période, à des gens mariés. La question est donc de décider si les règles pour la cohabitation légale doivent répondre à cette attente, alors cependant qu'elle n'est pas partagée par tous. D'autres optent en effet, au contraire, pour la cohabitation légale parce que justement elle n'offre qu'une structure minimale, et que c'est bien cela qu'ils veulent. C'est le cas par exemple de ceux pour qui leur mariage antérieur a été une expérience négative, et qui ne veulent absolument pas que la cohabitation légale ait les mêmes effets que le mariage. Les attentes sont donc très diverses au sein de la population et transparaissent également dans les différentes positions adoptées par les partis politiques à cet égard. La question est donc de savoir ce que l'on souhaite proposer aux personnes engagées dans une relation durable et qui recherchent une structure minimale. Pourraient-elles par exemple en définir elles-mêmes la teneur? Doit-on offrir une protection aux personnes qui n'ont entrepris aucune démarche mais dont la relation s'inscrit dans la durée, même si elles n'ont pas élaboré cette protection elles-mêmes? Doit-on rendre cette protection impérative? Tels sont les choix à faire et dont il convient de débattre.

Ook de regels over de mede-eigendom en met name de toevallige mede-eigendom, die in boek 3 zijn vervat, maar die vooral moeten worden toegepast na het openvallen van de nalatenschap of de ontbinding van de huwelijksgemeenschap. Er is dus heel zeker een wisselwerking en het zou dus goed zijn om te voorzien in een gezamenlijke inwerkingtreding, met name op 1 september 2021.

De heer Stefaan Van Hecke (Ecolo-Groen) begrijpt dat een volledige gelijkschakeling van de wettelijke samenwoning met het huwelijk de eenvoudigste oplossing zou zijn. Hij was echter niet betrokken bij de discussies die rond de invulling van de wettelijke samenwoning werden gevoerd en wenst te vernemen of deze discussies verschillende academici dan wel verschillende politieke strekkingen betrof? Het is immers belangrijk om de breuklijnen binnen dit debat goed te kunnen plaatsen.

Mevrouw Hélène Casman verduidelijkt dat het geen discussie tussen professoren betrof maar wel degelijk een maatschappelijke discussie. Er is ook sociologisch onderzoek gebeurd naar de perceptie die bestaat rond de wettelijke samenwoning, waaromtrent ook veel misverstanden heersen. Er zijn veel mensen die een verklaring van wettelijke samenwoning afleggen en verwachten dat zij onder dezelfde regels als gehuwden vallen, minstens dat dit na verloop van enige tijd het geval zal zijn. Sommige feitelijk samenwonenden, die dus geen verklaring van samenwoning hebben afgelegd, verwachten dat overigens ook. De vraag is dus of de regeling van de wettelijke samenwoning bij die verwachtingen moet aansluiten, ook al zijn er mensen die deze verwachtingen helemaal niet hebben. Zij kiezen integendeel voor de wettelijke samenwoning omdat ze slechts een minimale structuur biedt, en dat is net wat ze willen. Dat is bijvoorbeeld het geval voor hen die omwille van de negatieve ervaring met hun vorig huwelijk, absoluut niet willen dat de wettelijke samenwoning dezelfde gevolgen als het huwelijk meebrengt. De verwachtingen zijn dus heel uiteenlopend binnen de bevolking en dat vertaalt zich ook in de verschillende houdingen van de politieke partijen ten opzichte van dit onderwerp. De vraag is dus wat men diegenen die een duurzame relatie hebben en die een minimale structuur wensen, wil bieden. Kunnen ze bijvoorbeeld zelf kiezen wat dat inhoudt? Moet ook aan diegenen die niets zelf regelen, maar van wie de relatie lang duurt, een bescherming worden geboden, ook al hebben ze die niet zelf uitgewerkt? Moet de bescherming dwingend worden opgelegd? Het zijn die keuzes die moeten worden gemaakt en waarrond de discussie wordt gevoerd.

ANNEXES

B. Audition du 22 septembre 2021 de Mme Renate Barbaix, professeure à l'UAntwerpen, et de M. Yves-Henri Leleu, professeur à l'ULiège.

1. Procédure

Mme Kristien Van Vaerenbergh, présidente de la commission de la Justice, donne lecture de l'article 28, 2bis, du Règlement de la Chambre:

“En cas d'auditions [...], il est demandé aux orateurs de préciser explicitement au début de l'audition:

1° s'ils sont ou ont été associés à quelque autre titre que ce soit à des initiatives relatives à la législation à l'examen, et

2° s'ils sont rémunérés pour leur contribution à l'audition, et le cas échéant, par quelle instance.”

La présidente invite les orateurs à répondre à ces questions.

Les orateurs invités y répondent successivement par la négative.

2. Observation préliminaire

La présidente rappelle que les orateurs ont été invités à apporter des éclaircissements sur les points particuliers suivants:

— avantages matrimoniaux (articles 2.3.57 à 2.3.59 du nouveau Code civil);

— exigences formelles applicables à une donation (article 931 ancien Code civil – article 4 158 proposé du nouveau Code civil).

Afin de préparer cette audition, les cas suivants ont en outre été soumis:

(i) Quel est le régime matrimonial “de référence” par rapport auquel il convient d'apprécier, en régime de séparation de biens, l'existence et l'étendue d'un avantage matrimonial requalifié en libéralité?

En effet visiblement, 2 thèses existent dans la pratique (Ph. De Page et I. De Stefani, “Les régimes matrimoniaux”, in *Traité de droit civil belge* – De Page, tome IX, vol. 2, Bruxelles, Bruylant, 2019, pp. 777 à 785, n° 532). L'une défendue dans la proposition d'amendement préconise

BIJLAGEN

B. Hoorzitting van 22 september 2021 met mevrouw Renate Barbaix, professor aan de UAntwerpen, en de heer Yves-Henri Leleu, professor aan de ULiège.

1. Procedure

Mevrouw Kristien Van Vaerenbergh, voorzitter van de commissie voor Justitie, geeft lezing van artikel 28, 2bis, van het Kamerreglement:

“Bij hoorzittingen (...) wordt sprekers gevraagd om bij het begin van de hoorzitting duidelijk te vermelden of ze:

1° in een andere hoedanigheid betrokken zijn of geweest zijn bij initiatieven betreffende de voorliggende wetgeving, en

2° betaald worden voor de bijdrage aan de hoorzitting en in voorkomend geval door welke instantie.”

De voorzitter nodigt de sprekers uit om deze vragen te beantwoorden.

De genodigde sprekers antwoorden achtereenvolgens ontkennend op de vragen.

2. Voorafgaande bemerking

De voorzitter herinnert eraan dat de genodigden werden gevraagd om in het bijzonder meer duiding te geven over:

— de huwelijksvoordelen (voorgestelde artikelen 2.3.57 tot 2.3.59 nieuw BW).

— de vormvereisten voor een schenking (artikel 931 oud BW – voorgesteld artikel 4 158 nieuw BW).

Ter voorbereiding van deze hoorzitting werden hen eveneens de volgende casussen overgezonden:

(i) Welk huwelijksstelsel dient als referentiepunt genomen te worden om, in het stelsel van de scheiding van goederen, het bestaan en de reikwijdte van een als schenking geherkwalificeerd huwelijksvoordeel te bepalen?

In de praktijk bestaan er immers blijkbaar 2 stellingen (Ph. De Page en I. De Stefani, “Les régimes matrimoniaux”, in *Traité de droit civil belge* – De Page, tome IX, vol. 2, Bruxelles, Bruylant, 2019, pp. 777 tot 785, nr. 532). In de ene stelling, die verdedigd wordt in het

la comparaison avec le régime de communauté légale. L'autre avec le régime de la séparation de biens pure et simple. Le choix a un impact non négligeable sur la protection de la réserve des enfants (et plus particulièrement encore sur la protection des enfants non communs).

Les cas (*casus*) mettraient en évidence les conséquences de ce choix.

Casus 1: Des époux sont mariés sous le régime de la séparation de biens. Durant le mariage, l'un des époux acquiert une maison valant 200 000 euros et finance cette acquisition au moyen de ses revenus. Cette maison fait ensuite l'objet d'une clause d'attribution au conjoint survivant (soit via l'apport de cette maison dans une société accessoire avec clause d'attribution de ladite société au conjoint survivant, soit via une clause d'attribution "directe", sans passer par un véhicule communautaire). L'époux ayant apporté l'immeuble décède le premier.

Quel sera le montant de l'avantage considéré comme une libéralité:

- À l'égard des enfants communs?
- À l'égard des enfants non communs?

Casus 2: Des époux sont mariés sous le régime de la séparation de biens, avec l'adjonction d'une clause de participation aux acquêts. Leurs patrimoines originaux respectifs sont de 0 euros. Lors de la dissolution du régime matrimonial, le patrimoine final de Monsieur est toujours de 0, tandis que le patrimoine de Mme est de 100 000 euros. La créance de participation au bénéfice de Monsieur devrait donc, en principe, être de 50 000 euros. Les époux avaient toutefois prévu, aux termes de leur contrat de mariage, une clause d'attribution au conjoint survivant portant sur l'intégralité des acquêts du prémourant. L'époux survivant se voit donc attribuer 100 000 euros, en vertu de cette disposition.

L'attribution de cette créance est-elle constitutive d'un avantage requalifié en libéralité:

- À l'égard des enfants communs?
- À l'égard des enfants non communs?

voorstel van amendement, wordt de vergelijking met het stelsel van wettelijke gemeenschap voorgestaan. In de andere stelling is dat de vergelijking met het stelsel van de zuivere scheiding van goederen. Die keus heeft een niet onaanzienlijke impact op de bescherming van het erfdeel van de kinderen (en in het bijzonder op de bescherming van de niet-gemeenschappelijke kinderen).

De casussen zouden de gevolgen van die keus duidelijk maken.

Casus 1: De echtgenoten zijn gehuwd onder het stelsel van de scheiding van goederen. Tijdens het huwelijk koopt een van de echtgenoten een woning ter waarde van 200 000 euro en wordt die aankoop met diens inkomsten betaald. Die woning wordt vervolgens via een verblijvingsbeding aan de langstlevende echtgenoot toegekend (hetzij via de inbreng van die woning in een bijkomende gemeenschap met een verblijvingsbeding voor de toekenning van die gemeenschap aan de langstlevende echtgenoot, hetzij via een "rechtstreeks" verblijvingsbeding, zonder gebruik te maken van een gemeenschappelijk vehikel). De echtgenoot die het onroerend goed ingebracht heeft, overlijdt als eerste.

Wat zal het bedrag van het voordeel zijn dat beschouwd wordt als een schenking:

- Ten aanzien van de gemeenschappelijke kinderen?
- Ten aanzien van de niet-gemeenschappelijke kinderen?

Casus 2: De echtgenoten zijn gehuwd onder het stelsel van de scheiding van goederen, met toevoeging van een beding van verrekening van aanwinsten. De respectieve aanvangsvermogens bedragen 0 euro. Bij de ontbinding van het huwelijksstelsel bedraagt het eindvermogen van Mijnheer nog altijd 0 euro, terwijl het vermogen van Mevrouw 100 000 euro bedraagt. De verrekendvordering ten gunste van Mijnheer zou in principe dus 50 000 euro bedragen. De echtgenoten hadden evenwel in de bepalingen van hun huwelijksovereenkomst een verblijvingsbeding voor de langstlevende echtgenoot opgenomen voor alle aanwinsten van de eerststervende. De langstlevende echtgenoot krijgt dus 100 000 euro toegekend krachtens die bepaling.

Vormt de toekenning van die vordering een voordeel dat geherkwalificeerd wordt als schenking:

- Ten aanzien van de gemeenschappelijke kinderen?
- Ten aanzien van de niet-gemeenschappelijke kinderen?

Casus 3: Des époux mariés sous le régime de la séparation de biens ont adjoint à ce régime une société d'acquêts comprenant le logement familial d'une valeur de 400, acquis conjointement par les époux pendant le mariage. Par ailleurs, le mari a des biens personnels à concurrence de 300 et l'épouse a des biens personnels à concurrence de 200. Une clause attribue la totalité de la société d'acquêts à l'épouse (en sa qualité de conjoint survivant).

Cette attribution crée-t-elle un avantage matrimonial requalifié en libéralité:

— À l'égard des enfants communs?

— À l'égard des enfants non communs?

(i) Quels sont les biens qui, en régime de séparation de biens, peuvent faire l'objet d'un avantage matrimonial?

À nouveau, visiblement 2 thèses existent. Selon la thèse défendue dans la proposition d'amendement, tous les biens peuvent, en régime de séparation de biens, faire l'objet d'un avantage matrimonial (H. Casman et A.-L. Verbeke, "Les avantages matrimoniaux dans un régime de séparation des biens", *Rev. not. belge*, 2020, pp. 572 et suiv.). Selon l'autre thèse, dès lors qu'en régime de communauté, seuls les biens communs peuvent faire l'objet d'un avantage matrimonial, l'application "analogique" implique qu'en régime de séparation de biens, il ne pourrait actuellement être question d'avantage matrimonial que s'agissant des biens "communautarisés" par les époux aux termes de leurs conventions matrimoniales (J.-F. Taymans et F. Tainmont, "Avantages matrimoniaux et séparation de biens: une autre interprétation de l'article 1469, § 1^{er}, 4^e alinéa, du Code civil", *Rev. not., belge*, 2020, pp. 849 et suiv.).

Casus: Des époux sont mariés sous le régime de la séparation de biens. Durant le mariage, l'un des époux a acquis une maison valant 200 000 euros, financée au moyen de ses revenus. Une convention modificative de régime matrimonial conclue postérieurement à cette acquisition prévoit, dans le cadre du fonctionnement du régime, l'attribution de cette maison à l'épouse survivante par le biais d'une "clause de participation forfaitaire en nature", sans toutefois que le bien ait été "communautarisé" au préalable.

L'attribution de la maison au conjoint survivant (en l'occurrence, l'épouse, qui n'était pas propriétaire du

Casus 3: De echtgenoten zijn gehuwd onder het stelsel van de scheiding van goederen met een gemeenschap van aanwinsten die de gezinswoning met een waarde van 400 bevat, die tijdens het huwelijk gezamenlijk aangekocht werd door de echtgenoten. Voorts heeft de echtgenoot persoonlijke goederen ter waarde van 300 en de echtgenote persoonlijke goederen ter waarde van 200. Op grond van een beding wordt de totaliteit van de gemeenschap van aanwinsten toegekend aan de echtgenote (in haar hoedanigheid van langstlevende echtgenoot).

Ontstaat er door die toekenning een huwelijksvoordeel dat geherkwalificeerd wordt als een schenking:

— Ten aanzien van de gemeenschappelijke kinderen?

— Ten aanzien van de niet-gemeenschappelijke kinderen?

(i) Welke goederen kunnen in een stelsel van scheiding van goederen een huwelijksvoordeel vormen?

Wederom bestaan er blijkbaar 2 stellingen. Volgens de stelling die verdedigd wordt in het voorstel van amendement kunnen alle goederen in een stelsel van scheiding van goederen een huwelijksvoordeel vormen (H. Casman en A.-L. Verbeke, "Les avantages matrimoniaux dans un régime de séparation des biens", *Rev. not. belge*, 2020, pp. 572 e.v.). Volgens de andere stelling houdt de analogische toepassing in dat er in een stelsel van scheiding van goederen momenteel enkel sprake van een huwelijksvoordeel zou kunnen zijn voor de door de echtgenoten in gemeenschap gebrachte goederen op grond van hun huwelijksvereenkomst, aangezien in het stelsel van gemeenschap van goederen enkel de gemeenschappelijke eigendommen een huwelijksvoordeel kunnen vormen. (J.-F. Taymans en F. Tainmont, "Avantages matrimoniaux et séparation de biens: une autre interprétation de l'article 1469, § 1^{er}, 4^e alinéa, du Code civil", *Rev. not. belge*, 2020, pp. 849 e.v.).

Casus: De echtgenoten zijn gehuwd onder het stelsel van de scheiding van goederen. Tijdens het huwelijk heeft een van de echtgenoten een woning ter waarde van 200 000 euro gekocht, betaald met diens inkomsten. Een overeenkomst tot wijziging van het huwelijksstelsel die na die aankoop gesloten werd, bepaalt dat, in het kader van de werking van het stelsel, die woning aan de langstlevende echtgenote toegekend wordt door middel van een beding voor de forfaitaire verrekening in natura, zonder dat het goed voordien evenwel in de gemeenschap gebracht werd.

Ontstaat er door de toekenning van de woning aan de langstlevende echtgenoot (in casu de echtgenote,

bien) sera-t-elle constitutive d'un avantage requalifié en libéralité:

— À l'égard des enfants communs?

— À l'égard des enfants non communs?

3. Exposés

a. *Exposé de Mme Renate Barbaix, professeure à l'UAntwerpen*

La professeure Renate Barbaix précise qu'elle a collaboré à l'élaboration des lois de 2017 et 2018.

La proposition de loi n° 1272/1 est de grande qualité. La professeure Casman, qui a encadré l'ensemble du processus, a effectué un travail de titan.

Avantages matrimoniaux

La définition des "avantages matrimoniaux" est l'une des questions les plus sensibles du droit patrimonial de la famille. La description présentée aujourd'hui est largement soutenue et pleinement conforme aux conceptions actuelles du droit. Il s'agit en effet d'une codification à droit constant qui correspond à la tendance générale. La définition indépendante du régime est essentiellement un acquis de l'entrée en vigueur du nouveau droit successoral le 1^{er} septembre 2018, mais cette définition est consacrée dans le texte à l'examen.

Au sens le plus large du terme, la notion d'avantage matrimonial désigne tout avantage patrimonial qui découle du mariage. La question qui se pose ensuite est celle de savoir jusqu'où les conjoints peuvent aller dans l'attribution des avantages matrimoniaux ou, plus spécifiquement, quelles sont les limites minimales que les conjoints doivent respecter en ce qui concerne les prétentions successorales des tiers.

En substance, l'article 2.3.58 du nouveau Code civil n'est pas une disposition du droit applicable au régime matrimonial, mais bien une disposition du droit successoral réservataire. L'article a toutefois été inséré à juste titre dans le livre 2 plutôt que dans le livre 4. Les conjoints seront presque totalement libres d'inscrire les dispositions de leur choix dans leur convention matrimoniale, y compris en ce qui concerne les avantages qu'ils pourront s'accorder l'un à l'autre. Tant que les règles de l'ordre public et les dispositions impératives seront respectées, ils pourront par exemple organiser leurs relations patrimoniales afin, par exemple, qu'en cas de dissolution du mariage, l'intégralité du patrimoine

die geen eigenaar was van het goed) een voordeel dat geherkwalificeerd wordt als een schenking:

— Ten aanzien van de gemeenschappelijke kinderen?

— Ten aanzien van de niet-gemeenschappelijke kinderen?

3. Uiteenzettingen

a. *Uiteenzetting van mevrouw Renate Barbaix, professor aan de UAntwerpen*

Professor Renate Barbaix verduidelijkt dat zij heeft meegewerkt aan de wetten van 2017 en 2018.

Wetsvoorstel nr. 1272/1 is van hoge kwaliteit. Professor Casman, die alles in goede banen heeft geleid, heeft dan ook titanenwerk verricht.

Huwelijksvoordelen

De definitie van het begrip "huwelijksvoordelen" is een van de gevoeligste thema's in het familiaal vermogensrecht. De omschrijving die vandaag voorligt, is breed gedragen en volledig in overeenstemming met de huidige rechtsinzichten. Het betreft immers een codificatie *à droit constant* die aansluit bij de algemene tendens in het wetsvoorstel. In wezen is de stelselneutrale definitie een verworvenheid van de inwerkingtreding van het nieuwe erfrecht op 1 september 2018, maar in de voorliggende tekst wordt ze geconsacreerd.

In de ruimste opvatting is een huwelijksvoordeel elk patrimoniaal voordeel dat voortvloeit uit het huwelijk. De vraag luidt vervolgens hoever echtgenoten kunnen gaan in het toekennen van de huwelijksvoordelen, of nog specifieker wat de minimale grenzen zijn die echtgenoten moeten respecteren met betrekking tot de erfrechtelijke aanspraken van derden.

In essentie is artikel 2.3.58 nieuw BW geen bepaling van huwelijkvermogensrecht maar van reservatair erfrecht. Toch is het artikel terecht ingevoerd in boek 2 in plaats van in boek 4. Echtgenoten zijn zo goed als volledig vrij om in hun huwelijksovereenkomst te bedingen wat ze willen, met inbegrip van voordelen die ze aan elkaar kunnen verstrekken. Zolang de grenzen van openbare orde en dwingend recht worden nageleefd, mogen ze hun vermogensrechtelijke verhoudingen bijvoorbeeld zo organiseren dat bij de ontbinding van het huwelijk het integrale vermogen van de eerstoverleden echtgenoot overgaat naar de langstlevende echtgenoot. Hoe meer vermogen er wordt overgeheveld naar de langstlevende

du premier époux décédé aille au conjoint survivant. Plus le patrimoine transmis au conjoint survivant sera important, et moins le patrimoine de la succession du premier décédé sera important.

La question fondamentale est de déterminer jusqu'à quel point on autorise que la succession soit vidée de sa substance. Selon l'article 2.3.58, proposé, du nouveau Code civil, ce serait autorisé jusqu'à ce que certains plafonds soient atteints. Les conditions matrimoniales qui dépassent ces seuils seraient requalifiées en donations, lesquelles réintégreraient la succession du prémourant. Ainsi, les héritiers réservataires pourraient donc à nouveau faire valoir leurs droits réservataires.

Techniquement parlant, les plafonds peuvent être fixés à des niveaux différents d'un régime à l'autre. Ce n'est toutefois pas souhaitable. Le but de la qualification est en effet de protéger les droits réservataires des descendants. Rien ne peut justifier que ce droit soit formulé différemment au motif que les (beaux-)parents ont opté pour l'un ou l'autre régime. L'argument du choix délibéré pourrait encore se défendre dans le contexte strict de la relation entre époux, mais ce qui est en cause ici, c'est non pas la relation entre les époux, mais la manière dont les héritiers réservataires peuvent ou non s'opposer à une convention entre époux. Cette question a du reste déjà été tranchée dans le nouveau droit successoral: elle ne peut plus donner matière à discussion.

À la question de savoir quel devrait être le régime de référence dans les régimes de séparation de biens, l'oratrice répond sans hésitation que le régime légal de séparation des biens avec communauté des acquêts, qui existe depuis longtemps, doit jouer ce rôle.

En ce qui concerne le passage sur l'évaluation des avantages matrimoniaux, l'oratrice fait observer que le texte à l'examen dispose que l'évaluation des avantages matrimoniaux requalifiés a lieu au moment de leur attribution. Il faut se reporter à l'exposé des motifs pour savoir quel est ce moment d'attribution des avantages. Cette question devrait être clarifiée dans le texte de loi proprement dit.

En ce qui concerne les avantages matrimoniaux et la question de la qualification, il existe deux moments importants: l'imputation et l'évaluation. La date de l'imputation est la date à laquelle l'avantage matrimonial a été établi par un contrat de mariage ou par un acte modifiant le régime existant. L'évaluation doit avoir lieu ultérieurement, tant pour les avantages matrimoniaux accordés sous condition de survie que pour les autres

echtgenoot, hoe minder vermogen er overblijft in de nalatenschap van de eerstoverledene.

De kern van de zaak bestaat eruit te bepalen tot op welke hoogte de uitholling van de nalatenschap wordt toegelaten. Krachtens voorgesteld art. 2.3.58 nieuw BW zou zulks worden toegelaten totdat bepaalde plafonds worden bereikt. Huwelijksvoorwaarden die die drempelwaarden overschrijden, zouden tot schenkingen worden geherkwalificeerd, waarbij de schenkingen opnieuw in de nalatenschap van de eerstgestorvene ter sprake komen. Reservataire erfgenamen kunnen er dus opnieuw hun reservataire aanspraken op laten gelden.

Technisch gezien kunnen de plafonds in het ene stelsel op verschillende hoogte worden vastgelegd dan in het andere. Die ingreep is echter onwenselijk. De bedoeling van de kwalificatie is immers om de reservataire aanspraken van de descendenten te beschermen. Niets kan verantwoorden dat die aanspraak verschillend zou zijn geformuleerd omdat de (plus)ouders voor het ene dan wel het andere stelsel hebben gekozen. Het argument van de bewuste keuze zou puur in de verhouding tussen echtgenoten nog kunnen opgaan, maar deze aangelegenheid draait niet om de onderlinge verhouding tussen de echtgenoten, wel om de manier waarop reservataire erfgenamen zich al dan niet kunnen verzetten tegen een overeenkomst tussen echtgenoten. In het nieuwe erfrecht is deze discussie overigens al getrancheerd: er kan geen discussie meer over bestaan.

Op de vraag wat in stelsels van scheiding van goederen het referentiestelsel zou moeten zijn, antwoordt de spreekster stellig dat het reeds lang bestaande wettelijk stelsel van scheiding van goederen met gemeenschap van aanwinst die rol moet vervullen.

Met betrekking tot de passage over de waardering van de huwelijksvoordelen, merkt de spreekster op dat er in de voorliggende tekst wordt vastgelegd dat de waardering van de geherkwalificeerde huwelijksvoordelen geschiedt op het tijdstip van de toekenning. Gebruikers moeten naar de memorie van toelichting grijpen om te achterhalen wat dat tijdstip van toekenning inhoudt. Deze kwestie moet worden verduidelijkt in de eigenlijke wettekst.

Met betrekking tot de huwelijksvoordelen en de kwalificatieproblematiek zijn er twee relevante tijdstippen: aanrekening en waardering. De datum van aanrekening is de datum waarop het huwelijksvoordeel is vastgesteld bij huwelijksovereenkomst of bij akte houdende wijziging van het bestaande stelsel. De waardering moet later plaatsvinden, zowel voor de huwelijksvoordelen die zijn toegekend onder een overlevingsvoorwaarde als voor de

avantages matrimoniaux (par exemple, les avantages qui résulteraient d'un apport à la communauté dans le cadre d'un régime de communauté de biens).

La pratique qui consiste à procéder à l'évaluation après le décès est techniquement incompatible avec le droit successoral actuel, qui fixe le moment ultime de l'évaluation au moment du décès. Or, dans l'exposé des motifs, on laisse entendre que l'évaluation peut s'effectuer par prélèvement ou par partage, soit, par définition, après le décès. Bien qu'il puisse être question d'intérêts dus sur des obligations en matière de rapport ou de réduction, une évaluation après le décès serait source de problèmes dans la composition de certaines masses successorales. Il faudrait alors prendre en compte des valeurs qui, par définition, ne sont pas encore connues, ce qui donnerait lieu à un cercle vicieux.

C'est pourquoi l'oratrice propose de définir légalement le moment de l'attribution, de bien réfléchir au moment où doit s'effectuer l'évaluation concrète, et de veiller à formuler de manière claire que le moment de l'évaluation ne correspond pas nécessairement au moment de l'imputation.

L'oratrice se félicite par ailleurs que les notions de "biens présents" et de "biens futurs" soient clairement définies dans le texte, mais regrette qu'il n'en aille pas de même pour les notions d'"acquêt" et de "non-acquêt".

Exigences formelles pour une donation

Selon l'oratrice, l'article 931 de l'ancien Code civil ("Tous actes portant donation [...] seront passés devant notaires" est l'article le plus étrange de l'ancien Code civil. En effet, la lettre de la loi ne laisse aucune place à l'interprétation, alors que tout le monde accepte, depuis la création du Code civil, que cette loi ne soit pas interprétée de manière aussi littérale. Les dons manuels, les donations indirectes et les donations déguisées ne relèvent pas de l'article 931. L'oratrice souligne que la proposition de reformulation "Toute donation directe, sauf le don manuel, est constatée par acte notarié" ne fait que remplacer une formulation ambiguë par une autre. La formulation "donation directe" laisse en effet entendre qu'il n'existe pas d'autres formes de donation que les donations directes ou indirectes.

Une solution possible serait de définir la notion de "donation directe", par exemple en précisant qu'une donation est directe lorsqu'un donateur cède un bien déterminé directement à un donataire, que ce bien passe alors directement d'un patrimoine à un autre, et que ce bien, qui disparaît d'un patrimoine, est identique à celui

overige huwelijksvoordelen (bijvoorbeeld de voordelen die in een gemeenschapsstelsel zouden voortvloeien uit een inbreng).

De praktijk om de waardering na overlijden te doen plaatsvinden, is technisch niet verenigbaar met het huidige erfrecht, dat het uiterste moment van waardering immers vastlegt op het moment van overlijden. In de memorie van toelichting wordt echter gesuggereerd dat de waardering kan gebeuren bij vooruitneming of bij verdeling, per definitie een moment na het overlijden. Er kan weliswaar sprake zijn van verschuldigde interesten op inbrengs- of inkortingsverplichtingen, maar een waardering na overlijden zou problemen met zich meebrengen bij de samenstelling van bepaalde boedels. Er moet dan namelijk met waardes worden rekening gehouden die per definitie nog niet gekend zijn, met een vicieuze cirkel tot gevolg.

De spreker stelt daarom voor om het tijdstip van toekenning wettelijk te definiëren, om grondig na te denken over wanneer de concrete waardering moet plaatsvinden en aandacht te hebben voor heldere formulering dat het moment van waardering niet noodzakelijk overeenkomt met het moment van aanrekening.

De spreekster is verheugd dat de begrippen "tegenwoordige goederen" en "toekomstige goederen" helder worden gedefinieerd, maar betreurt dat hetzelfde niet is gebeurd voor de begrippen "aanwinsten" en "niet-aanwinsten".

Vormvereisten voor een schenking

Art. 931 oud BW "Alle akten houdende schenking [...] worden verleden voor notaris" is volgens de spreekster het vreemdste artikel in het oude BW. De letter van de wet laat namelijk geen ruimte voor interpretatie, terwijl iedereen sinds het ontstaan van het Burgerlijk Wetboek al aanvaardt dat die wet niet zo letterlijk wordt opgevat. Handgiften, onrechtstreekse en vermomde schenkingen vallen niet onder artikel 931. De spreekster betoogt dat het herformuleringsvoorstel "Elke rechtstreekse schenking, behalve de handgift, wordt vastgesteld bij notariële akte" louter de ene ambigue formulering door de andere vervangt. De bewoording "rechtstreekse schenking" laat immers uitschijnen dat er geen andere schenkingsvormen zijn dan rechtstreeks of onrechtstreeks.

Een mogelijke oplossing is om het begrip "rechtstreekse schenking" te definiëren, bijvoorbeeld door te stellen dat een schenking rechtstreeks is wanneer een schenker een bepaald goed direct aan een begiftigde overdraagt, het goed daarbij rechtstreeks van het ene vermogen naar het andere overgaat, en wanneer het

qui vient s'ajouter au second patrimoine. À première vue, cette définition semble claire. Elle laisse toutefois sur le côté certaines formes de donations effectuées par l'intermédiaire d'un tiers. Ces tiers peuvent être, par exemple, des banques ou des compagnies d'assurance vie.

L'oratrice remet en question l'insinuation selon laquelle l'intervention de la banque dans un don bancaire ferait de cette donation une donation indirecte. Sur le plan du droit des obligations, le don bancaire peut en effet être assimilé à une situation dans laquelle le donateur détient une créance sur l'établissement financier et transfère ensuite cette créance au donataire. Pour finir, ce dernier détient la même créance sur l'établissement financier que le donateur avant lui. Tout indique donc qu'il s'agit d'une donation directe.

Si l'intention du législateur n'est pas d'assimiler le don bancaire à une donation indirecte, il doit prévoir explicitement que non seulement le don manuel mais aussi le don bancaire ne sont pas soumis aux exigences formelles. Si, toutefois, il est décidé après un débat politique que les dons bancaires sont bel et bien soumis aux exigences formelles, les dons bancaires ne seront alors plus autorisés et tout le monde sera renvoyé devant le notaire. Dans ce cas également, ce choix doit être fait explicitement.

À l'heure actuelle, personne ne doute qu'un don bancaire constitue une donation parfaitement valable sur le plan juridique, qui n'a pas besoin d'être faite devant notaire. La sécurité juridique sera compromise si l'on ne modifie pas la formulation actuelle, qui n'est pas claire.

b. Exposé de M. Yves-Henri Leleu, professeur à l'ULiège

M. Y.-H. Leleu, professeur à l'ULiège, s'accorde sur les propos de sa collègue Renate Barbaix et souhaite mettre l'accent sur d'autres aspects, notamment les avantages matrimoniaux. D'emblée, l'intervenant insiste sur l'importance et l'intérêt de l'ambitieux travail de recodification en cours. Même si l'orateur souligne que la proposition de définition des avantages matrimoniaux n'apporte pas de nouveau droit, il se félicite de l'opportunité ici offerte au législateur de garantir une légitimité à d'éventuelles modifications permettant de rendre le droit plus cohérent et lisible pour chacun.

Malgré un large consensus des auteurs, M. Leleu montre sa préoccupation à propos des divisions de la doctrine concernant certains points. Selon lui, deux courants s'opposent à l'orientation donnée par la proposition

goed dat uit het ene vermogen verdwijnt, identiek is aan het goed waarmee het tweede vermogen wordt aangevuld. Op het eerste gezicht lijkt die definitie duidelijk. Ze laat bepaalde schenkingsvormen zoals schenkingen die via een derde worden verwezenlijkt echter buiten beschouwing. Voorbeelden van zulke derden zijn banken of levensverzekeringsmaatschappijen.

De spreekster plaatst vraagtekens bij de insinuatie dat het optreden van de bank bij een bankgift een dergelijke schenking tot onrechtstreekse schenking zou maken. Verbintenisrechtelijk is de bankgift immers te herleiden tot een situatie waarbij de schenker een vordering heeft op de financiële instelling en die vordering vervolgens overdraagt op de begiftigde. Die laatste heeft ten slotte dezelfde vordering op de financiële instelling als de schenker voor hem of haar. Alles wijst dus op een rechtstreekse schenking.

Als het niet de bedoeling van de wetgever was om een bankgift tot onrechtstreekse schenking te herleiden, moet hij uitdrukkelijk bepalen dat niet alleen de handgift maar ook de bankgift niet door de vormvereisten wordt gevisieerd. Als na politiek debat echter wordt besloten dat de bankgiften wel onder de vormvereisten vallen, worden bankgiften niet langer toegelaten en wordt iedereen naar de notaris doorverwezen. Ook in dat geval moet de keuze expliciet worden gemaakt.

Momenteel twijfelt niemand eraan dat een bankgift een perfect rechtsgeldige schenking vormt en dat niet voor de notaris hoeft te worden verleden. De rechtszekerheid komt in het gedrang als de huidige onduidelijke formulering niet wordt aangepast.

b. Uiteenzetting van de heer Yves-Henri Leleu, hoogleraar aan de ULiège

De heer Yves-Henri Leleu, hoogleraar aan de ULiège, treedt het betoog van zijn collega Renate Barbaix bij en hij vestigt de aandacht op andere aspecten, met name de huwelijksvoordelen. De spreker onderstreept meteen dat de lopende ambitieuze herwerking van de bestaande wetboeken belangrijk en waardevol is. Er weze benadrukt dat de voorgestelde definitie inzake huwelijksvoordelen geen nieuw recht tot stand brengt, maar de spreker is ingenomen met de aan de wetgever geboden kans om de wettigheid van eventuele wijzigingen te waarborgen en aldus het recht voor eenieder samenhangender en bevattelijker te maken.

Ondanks een ruime consensus onder de auteurs uit de heer Leleu zijn bezorgdheid over de verdeeldheid aangaande bepaalde punten in de rechtsleer. Hij stelt dat twee strekkingen ingaan tegen de richting die het

étudiée. Certains auteurs remettent en cause la loi de 1976 qui serait allée trop loin dans la protection du conjoint survivant. Cette interprétation semble excessive à l'intervenant qui précise que l'idée même que les conjoints ne puissent s'avantager sans remise en cause par les enfants n'a jamais été mise en question. D'autres critiquent l'option de l'extension par analogie des avantages matrimoniaux en séparation de biens, alors que ce débat a été tranché après de longues discussions à l'occasion de l'élaboration de la loi de 2018. Le débat n'est donc en rien nouveau selon l'expert.

Le professeur Leleu estime que la proposition de loi à l'ordre du jour constitue une belle occasion pour le législateur de trancher certaines controverses dans une matière importante susceptible de toucher chaque citoyen.

I. Définition des avantages matrimoniaux

M. Leleu précise que l'article 2.3.57 fournit une nouvelle définition générale mais que cette définition légale n'ajoute rien au droit existant (voir l'article 1429 bis du Code civil). L'orateur souligne que depuis des décennies et à l'analyse des positions de la doctrine, de la législation, de la jurisprudence ou encore d'un arrêt de la Cour constitutionnelle de 2005, l'avantage matrimonial n'est pas constitué uniquement par des clauses de liquidation mais se révèle beaucoup plus largement, notamment par le simple fait d'un mariage avec une personne disposant de revenus plus élevés.

Depuis 2018, l'interprétation de certains auteurs francophones, pour qui il n'y aurait d'avantage matrimonial que via les clauses de liquidation sous forme de droits de survie, semble beaucoup trop restrictive à M. Leleu. Celui-ci est d'avis que les craintes de certains au sujet d'une possibilité d'extension des avantages matrimoniaux sont non fondées car la définition contribuera à faciliter la qualification d'avantage matrimonial dans certaines situations ou... à exclure celle-ci dans d'autres cas. Selon l'intervenant, à la lumière de cette nouvelle définition générale proposée, la pratique des notaires et des juges va pouvoir compléter le droit et de nouveaux avantages pourront être éventuellement reconnus. L'orateur rappelle néanmoins que si un couple décide d'avantages matrimoniaux, le droit est tenu de respecter un choix résultant d'une volonté commune.

Le professeur se rallie donc à la proposition de définition du législateur qui permet de clôturer des discussions en garantissant sécurité juridique et égalité de traitement.

onderzochte voorstel aangeeft. Sommigen stellen de wet van 1976 ter discussie omdat ze vinden dat ze te ver is gegaan inzake de bescherming van de langstlevende echtgenoot. De spreker acht die interpretatie overdreven. Hij verduidelijkt dat de wederzijdse bevoordeling door de echtgenoten zonder de mogelijkheid voor de kinderen om dit te betwisten nooit ter discussie werd gesteld. Anderen uiten kritiek op de mogelijkheid dat de huwelijksvoordelen, van overeenkomstige toepassing, zouden worden uitgebreid naar het stelsel van scheiding van goederen, terwijl dit debat na lange besprekingen werd beslecht bij de uitwerking van de wet van 2018. De deskundige vindt het debat dan ook niet nieuw.

Professor Leleu is van oordeel dat het ter bespreking voorliggende wetsvoorstel de wetgever een geweldige gelegenheid biedt om bepaalde twistpunten te beslechten in een belangrijke materie waarmee elke burger te maken kan krijgen.

I. Definitie van de huwelijksvoordelen

De heer Leleu verduidelijkt dat artikel 2.3.57 een nieuwe algemene definitie geeft, maar dat de wetsdefinitie juridisch gezien niets nieuws toevoegt aan het bestaande recht (zie artikel 1429b/s van het Burgerlijk Wetboek). De spreker benadrukt dat het huwelijksvoordeel al eeuwenlang en zoals blijkt uit de analyse van de rechtsleer, van de wetgeving, van de rechtspraak of van een arrest van het Grondwettelijk Hof van 2005 niet alleen wordt gedefinieerd op grond van de vereffeningsbedingen, maar veel ruimer is, met name eenvoudigweg voortvloeiend uit een huwelijk met iemand met een hoger inkomen.

De sinds 2018 voorgestane interpretatie van bepaalde Franstalige opstellers, voor wie er alleen van huwelijksvoordeel sprake zou zijn in de vereffeningsbedingen als overlevingsrechten, acht de heer Leleu veel te beperkend. Hij is van oordeel dat de angst van sommigen betreffende de mogelijke uitbreiding van de huwelijksvoordelen ongegrond is, daar de definitie in bepaalde gevallen de kwalificatie van huwelijksvoordeel zal vergemakkelijken... of in andere gevallen net zal uitsluiten. Volgens de spreker zal in het licht van die voorgestelde nieuwe algemene definitie de praktijk van de notarissen en van de rechters het recht zal aanvullen en zal dan eventueel tot de kwalificatie van nieuwe voordelen kunnen worden overgegaan. De spreker wijst erop dat indien een echtpaar over de huwelijksvoordelen beslist, het recht een uit gemeenschappelijke wil voortvloeiende keuze in acht moet nemen.

De professor sluit zich dan ook aan bij de voorgestelde definitie van de wetgever, waarmee elke discussie wordt beslecht en tegelijkertijd de rechtszekerheid en de gelijke behandeling worden gewaarborgd.

Afin d'apaiser le débat doctrinal et de clore les controverses, M. Leleu précise encore soutenir l'amendement suggéré par Mme Casman qui propose de remplacer les termes "liquidation ou partage du patrimoine commun" par l'expression "régime matrimonial". Il appuie également la proposition d'amendement qui supprime l'intitulé "par analogie" en ce qui concerne la séparation de biens.

II. La protection des enfants et la notion d'acquêt

M. Leleu souligne quatre fondements qui justifient que l'on permette à des conjoints de s'avantager sans opposition ou critique de la part des enfants.

1. Interdire toute recherche en vue de déterminer l'époux qui a été à l'origine de la constitution du patrimoine commun.

2. Améliorer la position successorale d'un conjoint survivant défavorisé par la loi jusqu'en 1981 puisque, jusqu'à cette époque, les droits du conjoint survivant étaient très réduits. L'expert rappelle que cette situation a longtemps encouragé l'insertion de clauses protectrices dans les contrats de mariage afin d'avantager le conjoint survivant jusqu'alors assez démuné au moment de la succession. L'orateur souligne que l'époux survivant dispose actuellement en Belgique de davantage de droits que dans de nombreux pays et remarque que certains auteurs regrettent dès lors un déséquilibre entre les droits des enfants et ceux du conjoint survivant. M. Leleu constate à ce sujet une opposition doctrinale entre tenants d'une conception du patrimoine familial plus ou moins latine.

3. Respecter la volonté des époux. L'intervenant rappelle que la proposition concerne les successions et non les divorces. Il souligne l'importance du respect du choix des époux d'avantager le conjoint dans un contexte d'unité du couple et dans la perspective de créer une solidarité visant à assurer la survie du conjoint survivant.

M. Leleu constate à nouveau une importante divergence de vue au sein de la doctrine à ce sujet. Il estime qu'il n'y a pas d'incohérence à raisonner en termes de communauté en cas de décès dans une situation de convergence d'intérêts des conjoints. En cas de divorce, par contre, il y a lieu de respecter davantage le choix des époux qui ont opté pour une absence de solidarité. L'orateur juge qu'il s'agit là de deux problématiques à

Teneinde het debat in de rechtsleer tegemoet te komen en de controverses te beëindigen, verduidelijkt de heer Leleu dat hij zijn steun verleent aan het door mevrouw Casman voorgestelde amendement om de woorden "vereffening of verdeling van het gemeenschappelijk vermogen" te vervangen door de woorden "huwelijksstelsel". Hij steunt ook het voorgestelde amendement tot weglating van het opschrift "van overeenkomstige toepassing" betreffende de scheiding van goederen.

II. De bescherming van de kinderen en het concept aanwinst

De heer Leleu wijst op vier grondslagen die verantwoordt dat echtgenoten elkaar bevoordelen zonder verzet of kritiek vanwege de kinderen.

1. Elk onderzoek verbieden om te bepalen welke echtgenoot aan de oorsprong lag van de totstandkoming van het gemeenschappelijk vermogen.

2. De erfrechtelijke positie verbeteren van een door de wet tot 1981 benadeelde langstlevende echtgenoot, daar de rechten van de langstlevende echtgenoot tot dan erg beperkt waren. De deskundige wijst erop dat die situatie lange tijd heeft geleid tot de opname van beschermende bedingen in de huwelijkscontracten teneinde een langstlevende echtgenoot te beschermen die tot dan toe behoorlijk benadeeld was op het moment van de erfopvolging. De spreker benadrukt dat de langstlevende echtgenoot thans meer rechten heeft in België dan in veel andere landen en wijst erop op dat bepaalde auteurs het derhalve jammer vinden dat er niet meer evenwicht is tussen de rechten van de kinderen en die van de langstlevende echtgenoot. Wat dat betreft, stelt de heer Leleu vast dat er in de rechtsleer tegengestelde standpunten bestaan tussen de voorstanders van een min of meer Latijnse cultuur inzake het familievermogen.

3. De wil van de echtgenoten eerbiedigen. De spreker herinnert eraan dat het wetsvoorstel op de nalatenschap slaat en niet op de echtscheidingen. Hij wijst op het belang van de inachtneming van de keuze van het echtpaar om de partner te bevoordelen in een context waarin het echtpaar een eenheid vormt en met het doel een solidariteit tot stand te brengen om het levensonderhoud van de langstlevende echtgenoot veilig te stellen.

Ook op dit punt stelt professor Leleu vast dat er binnen de rechtsleer erg uiteenlopende zienswijzen bestaan. Volgens hem getuigt het niet van incoherentie om bij een overlijden, in een situatie waarin de belangen van de echtgenoten samenlopen, te redeneren in termen van een gemeenschap. Bij een echtscheiding, daarentegen, dient meer acht te worden geslagen op de keuze van een echtpaar dat ervoor heeft gekozen dat er geen

différencier même si certains auteurs ne sont pas de cet avis.

4. Distinguer les attributions d'acquêts (économies communes) des attributions de biens de famille (biens présents et futurs). M. Leleu insiste sur l'importance de la notion d'acquêt qui lui apparaît objective, transversale et proportionnée. Selon l'orateur, ce concept permet de bien comprendre la fonction des avantages matrimoniaux en situation de communauté de biens et de transposer cette notion, par analogie, aux cas de séparation de biens, tout en fournissant un supplément de sécurité juridique.

Le fait que le couple soit libre d'agir sans contrainte ni critique de la part des enfants sur les biens créés par le produit de ses efforts et de son énergie est représenté par la notion d'acquêt. Par opposition, les biens de famille, hérités ou donnés au couple, ne doivent pas revenir au conjoint survivant sans droit de regard et de critique possible de la part des enfants qui ont donc des droits à ce sujet.

M. Leleu conteste la perception de certains auteurs selon lesquels, en situation de séparation de biens, il n'y a d'acquêt que dans les cas de biens indivis et qu'il ne faut pas considérer comme acquêt d'un bien personnel acquis durant le mariage avec les revenus personnels d'un des conjoints. Pour le professeur, la notion d'acquêt est déjà bel et bien présente dans la législation où l'évocation d'économies ou de biens présents ou futurs fait référence à ce concept.

L'intervenant ne partage pas l'interprétation de certains auteurs qui estiment que l'on ne dispose pas d'outils pour déterminer ce qui relève ou non des acquêts. M. Leleu cite les articles 1469/1 e. s. de la loi de 2018 qui fournissent toutes les clés techniques nécessaires pour préciser ce qui relève des acquêts ou pas. Il ajoute que le correctif en équité de l'article 1471/1 du Code civil fait également référence à la notion d'acquêt dans un régime de séparation de biens pur et simple.

Selon l'orateur, la notion est donc déjà intégrée et aucun droit nouveau n'est ici ajouté.

De même, M. Leleu estime que la proposition ne crée pas de droits nouveaux quant à la notion d'enfant commun ou pas. La protection d'une descendance

solidariteit is. Volgens de spreker gaat het hier om twee verschillende vraagstukken, al zijn niet alle auteurs het daarmee eens.

4. Een onderscheid maken tussen de toewijzingen van aanwinsten (gemeenschappelijk spaarvermogen) en de toewijzingen van familiegoederen (tegenwoordige en toekomstige goederen). Professor Leleu wijst op het belang van het begrip "aanwinst", dat volgens hem objectief, transversaal en proportioneel is. Volgens de spreker biedt dat begrip een goed inzicht in de werking van de huwelijksvoordelen in een stelsel van gemeenschap van goederen en kan het naar analogie worden omgezet naar de gevallen van scheiding van goederen. Tegelijkertijd biedt het extra rechtszekerheid.

Het begrip "aanwinst" duidt erop dat het echtpaar vrij is om zonder enige dwang of kritiek vanwege de kinderen om te gaan met de goederen die er dankzij hun inspanningen en energie zijn gekomen. De door het echtpaar geërfde of ontvangen familiegoederen, daarentegen, hoeven niet aan de langstlevende echtgenoot toe te vallen zonder een recht van inzage en van kritiek voor de kinderen, die ter zake dus rechten hebben.

Professor Leleu is het niet eens met sommige auteurs die stellen dat er bij scheiding van goederen slechts "aanwinst" is in geval van onverdeelde goederen en dat een persoonlijk goed dat tijdens het huwelijk met de eigen inkomsten van een van de echtgenoten tot stand is gekomen, niet als "aanwinst" mag worden beschouwd. Volgens de spreker is het begrip "aanwinst" overigens al duidelijk in de wetgeving aanwezig; naar dat begrip wordt verwezen wanneer spaartegoeden van tegenwoordige of toekomstige goederen worden onderscheiden.

Sommige auteurs stellen dat de instrumenten ontbreken om te bepalen wat al dan niet onder een aanwinst valt, maar daar is de spreker het niet mee eens. Professor Leleu is van oordeel dat artikels 1469/1 e. v. van de wet van 2018 opheldering bieden en alle technische sleutels aanreiken om uit te maken wat al dan niet onder een aanwinst valt. Voorts verwijst de in artikel 1471/1 van het Burgerlijk Wetboek vervatte billijkheidscorrectie eveneens naar het begrip "aanwinst" in een gewoon stelsel van scheiding van goederen.

Volgens de spreker is het begrip dus al in de wetgeving ingebed en wordt hier geen nieuw recht in het leven geroepen.

Evenzo is professor Leleu van oordeel dat dit wetsvoorstel geen nieuwe rechten doet ontstaan in verband met de notie van al dan niet gemeenschappelijk kind.

commune est maintenue, tant sur le plan technique que sur celui du dosage.

L'intervenant estime que la référence à des biens présents et futurs, plus facilement transposable à la situation de séparation de biens, constitue un avantage légistique et un atout des nouveaux articles.

III. Application par analogie de la théorie des avantages matrimoniaux

M. Leleu considère que l'application par analogie des avantages matrimoniaux à la séparation de biens ne doit pas effrayer, d'autant que le débat a déjà eu lieu et a été tranché dans la cadre de la préparation de la loi de 2018. L'orateur ajoute que cette application existait avant 2018, puisque l'article 1390 du Code civil permettait d'appliquer des règles de la communauté à la situation de séparation de biens en cas d'absence de dérogation à ce sujet dans le contrat de mariage, notamment en cas de société d'acquêts adjointe.

L'intervenant constate une certaine division des approches surtout en francophonie à propos de la manière de pratiquer l'analogie. Le maintien de celle-ci dans le cadre d'une définition apparaissant élargie suscite une crainte chez certains auteurs. Cette méfiance est questionnée par l'expert qui estime que la définition consacre le droit existant, alors que l'opposition se cristallise sur les méthodes d'application de l'analogie.

M. Leleu souscrit au large consensus observé en doctrine qu'il retrouve dans la proposition de loi examinée et qui suggère une application de l'analogie par référence à la liquidation d'un patrimoine commun ou un régime de société aux acquêts.

Le professeur regrette l'absence d'alternative concrète fournie par les défenseurs de l'application d'une autre technique. Ceux-ci sont divisés concernant l'approche à privilégier et cette situation est ennuyeuse alors qu'il lui semble essentiel de prendre en considération l'objectif de sécurité juridique.

L'orateur souligne toute l'importance de la jurisprudence allant déjà dans le sens de la proposition de loi discutée. Il signale à ce sujet que des arrêts de la Cour d'appel d'Anvers pratiquent cette technique de l'analogie,

Zowel uit technisch oogpunt als wat de afweging betreft, wordt de bescherming van een gemeenschappelijk nageslacht gehandhaafd.

De spreker is van mening dat de verwijzing naar tegenwoordige en toekomstige goederen, die gemakkelijker toe te passen is op de situatie van scheiding van goederen, een voordeel en een troef van de nieuwe artikelen is.

III. Toepassing naar analogie van de huwelijksvoordelentheorie

Professor Leleu stelt dat een analoge toepassing van de huwelijksvoordelen op de scheiding van goederen niet mag afschrikken, temeer omdat het debat al heeft plaatsgevonden en werd beslecht ten tijde van de voorbereiding van de wet van 2018. Hij voegt er nog aan toe dat een dergelijke toepassing ook al vóór 2018 gebeurde. Ingevolge artikel 1390 van het Burgerlijk Wetboek konden gemeenschapsregels immers op een situatie van scheiding van goederen worden toegepast ingeval de huwelijksvereenkomst ter zake niet in een afwijking daarop voorzag, b.v. in geval van toegevoegd gemeenschappelijk vermogen.

De spreker stelt vast dat over de wijze om de techniek van de analogie toe te passen een zekere verdeeldheid bestaat in de Franstalige landen. Het behoud ervan in het kader van een definitie die verruimd blijkt, doet sommige auteurs huiveren. Dat wantrouwen wordt ter discussie gesteld door de expert, die aangeeft dat de definitie het bestaande recht verankert, terwijl het verzet vorm krijgt via de methodes om de techniek van de analogie toe te passen.

Professor Leleu sluit zich aan bij de brede consensus in de rechtsleer die hij in het ter bespreking voorliggende wetsvoorstel ontwaart; meer bepaald wordt de suggestie gedaan van een toepassing van de analogie door verwijzing naar een vereffening van een gemeenschappelijk vermogen of van een vennootschapsregeling op de aanwinsten.

De spreker vindt het jammer dat de voorstanders van de toepassing van een andere techniek geen concrete alternatieven aanreiken. Zij zijn het niet met elkaar eens over de aanpak die de voorkeur verdient. Dit leidt tot een vervelende situatie terwijl het professor Leleu zeer belangrijk lijkt dat de doelstelling van rechtszekerheid voor ogen wordt gehouden.

De spreker wijst op het belang van de rechtspraak die strookt met het voorliggende wetsvoorstel. Hij stipt ter zake aan dat in arresten van het hof van beroep te Antwerpen, wellicht om fiscale redenen, die analogietechniek al wordt

sans doute pour des raisons fiscales, et cela permet au juge de déterminer s'il y a avantage matrimonial ou pas.

Pour M. Leleu, la notion d'acquêt permet de faciliter l'application par analogie. Objective et transversale, elle s'applique à toute situation de couple. L'orateur estime que cette notion est également proportionnée à la durée du couple et au droit des conjoints de décider ce qu'ils font de leurs acquêts après avoir constitué un patrimoine.

L'intervenant affirme que grâce à la définition élargie, qui permet de pratiquer la théorie des avantages matrimoniaux dans tous les régimes, le législateur se dote d'un outil qui va permettre d'apaiser les tensions, de respecter l'équilibre ménage/lignage, décidé en 2018, tout en accroissant la sécurité juridique sans susciter de "révolution" concernant les droits des enfants.

M. Leleu insiste sur l'impact de l'évolution sociétale et des raisons sociologiques (espérance de vie, coût de la vie et de la fin de vie, conjugalités successives) qui justifient le fait que l'accent soit davantage mis sur le couple.

L'orateur signale rejoindre Mme Barbaix concernant les formes de donation, matière qui lui est relativement peu familière.

IV. Casus

M. Leleu propose une résolution des cas soumis aux experts illustrant toute l'utilité de la notion d'acquêt dans l'application de la théorie des avantages matrimoniaux pour des couples ayant opté pour la séparation de biens.

Casus 1

Des conjoints sont mariés sous le régime de la séparation de biens. Durant le mariage, l'un des époux acquiert une maison, à titre personnel, pour valeur de 200 000 euros. Il finance cette acquisition au moyen de ses revenus propres. Cette maison fait ensuite l'objet d'une clause d'attribution au conjoint survivant (soit via l'apport de cette maison dans une société accessoire avec clause d'attribution de ladite société au conjoint survivant, soit via une clause d'attribution "directe", sans passer par un véhicule communautaire). L'époux ayant apporté l'immeuble décède le premier.

toegepast en dat zij de rechter in staat stelt te bepalen of er al dan niet sprake is van een huwelijksvoordeel.

Volgens professor Leleu kan dankzij het begrip "aanwinst" de techniek van de toepassing naar analogie gemakkelijker worden aangewend. Aangezien ze eenvoudig, objectief en in diverse gevallen bruikbaar is, kan ze op stellen in alle situaties worden toegepast. De spreker meent dat dit begrip in direct verband staat met de duur van het koppel en het recht van de echtelieden om te beslissen wat zij met hun aanwinsten doen, nadat zij een vermogen hebben opgebouwd.

De spreker stelt dat dankzij die ruimere definitie de theorie van de huwelijksvoordelen in alle stelsels kan worden toegepast en dat de wetgever aldus een instrument smeedt waarmee de spanningen kunnen worden bedaard, waarmee het in 2018 tot stand gebrachte evenwicht tussen het gezin en de afstammelingen bewaard kan blijven en waarmee tegelijkertijd de rechtszekerheid kan worden verbeterd, zonder echter een "revolutie" teweeg te brengen op het vlak van de rechten van de kinderen.

Professor Leleu benadrukt dat de maatschappelijke evolutie, alsook sociologische redenen (levensduur, kosten van het levensonderhoud en van de laatste levensfase, opeenvolgende levenspartners) rechtvaardigen dat de klemtoon meer op het paar wordt gelegd.

De spreker is het eens met professor Barbaix aangaande de vormen van giften, hoewel hij wat minder vertrouwd is met die materie.

IV. Casussen

Professor Leleu illustreert met behulp van de voorgestelde casussen het nut van het begrip "aanwinst" bij de afwikkeling van situaties met huwelijksvoordelen in het geval van gehuwden die hebben gekozen voor scheiding van goederen.

Casus nr. 1

Een paar is getrouwd met toepassing van het stelsel van de scheiding van goederen. Gedurende het huwelijk verwerft één van de echtelieden op persoonlijke titel een huis ter waarde van 200 000 euro. Hij financiert die aankoop met zijn eigen inkomsten. Dat huis wordt vervolgens via een beding toegekend aan de langstlevende echtgenoot, hetzij via de inbreng van dat huis in een tot aanwinsten beperkte gemeenschap, gekoppeld aan een die gemeenschap betreffend verblijvingsbeding ten voordele van de langstlevende echtgenoot, hetzij via een "rechtstreeks" verblijvingsbeding, waarbij geen gemeenschapsstructuur in het spel is. De echtgenoot die het gebouw heeft gebracht, overlijdt als eerste.

Paramètres:

- maison personnelle du mari;
- acquise avec ses revenus;
- attribution au conjoint survivant;
- attribution directe ou via communauté attribuée.

Avantage matrimonial: valeur = 200 000 euros (valeur de la maison personnelle du mari).

Quel sera le montant de l'avantage considéré comme une libéralité? À l'égard des enfants communs? À l'égard des enfants non communs?

Résolution:

— patrimoines au décès: mari: 200 000 euros (maison), 400 000 euros (autres acquêts); épouse: 100 000 euros (acquêts);

— enfants communs: avantage matrimonial non réductible car le conjoint survivant a le droit d'obtenir la valeur de tous les acquêts à titre onéreux;

— enfants non communs: avantage matrimonial non réductible car il ne dépasse pas la moitié de la valeur des acquêts cumulés, soit la moitié de $(200\,000 + 400\,000 + 100\,000) = 350\,000$ euros.

L'épouse recueille en effet 100 000 euros (ses acquêts) + 200 000 euros (la maison) soit moins de 350 000 euros.

Commentaires de M. Leleu:

Il n'existe pas de possibilité de critique ou de réduction des avantages matrimoniaux au profit des enfants puisque l'époux sort du mariage en séparation de biens avec un patrimoine inférieur à la moitié des acquêts. Le conjoint survivant peut obtenir tous les acquêts sans qu'il y ait application de règles de donation.

Le professeur estime qu'il n'y a dans ce cas pas de motifs de raisonner autrement que dans le cas d'une

Parameters:

- de echtgenoot heeft een eigen huis;
- dat huis heeft hij verworven met zijn eigen inkomsten;
- er is een verblijvingsbeding ten voordele van de langstlevende echtgenoot;
- de verblijving geschiedt rechtstreeks of via verblijving van de gemeenschap.

De waarde van het huwelijksvoordeel bedraagt 200 000 euro (de waarde van het eigen huis van de echtgenoot).

Welk deel van het voordeel moet worden beschouwd als een gift? Ten aanzien van de gemeenschappelijke en van de niet-gemeenschappelijke kinderen?

De afwikkeling gebeurt als volgt:

— vermogens bij het overlijden: het vermogen van de echtgenoot bedraagt 200 000 euro (huis) plus 400 000 euro (andere aanwinsten); het vermogen van de echtgenote bedraagt 100 000 euro (aanwinsten);

— ten aanzien van de gemeenschappelijke kinderen is er sprake van een onaantastbaar huwelijksvoordeel, want de langstlevende echtgenoot kan de waarde van alle aanwinsten onder bezwarende titel verwerven;

— ten aanzien van de niet-gemeenschappelijke kinderen is er sprake van een onaantastbaar huwelijksvoordeel, aangezien de helft van de totale waarde van de aanwinsten niet wordt overschreden; de helft van 200 000 euro plus 400 000 euro plus 100 000 euro bedraagt immers 350 000 euro.

De echtgenote krijgt 100 000 euro (haar aanwinsten) plus 200 000 euro (het huis), dus minder dan 350 000 euro.

Professor Leleu formuleert ter zake de volgende opmerkingen:

Een en ander staat niet bloot aan kritiek of aan inkorting van de huwelijksvoordelen ten voordele van de kinderen, aangezien de echtgenoot bij de beëindiging van het huwelijk met scheiding van goederen een vermogen heeft dat kleiner is dan de helft van de aanwinsten. De langstlevende echtgenoot kan dus alle aanwinsten krijgen zonder dat de regels inzake giften worden toegepast.

Professor Leleu meent dat het in dat geval zinloos is anders te redeneren dan zoals in een stelsel met

communauté de biens lors de l'application de la technique de l'analogie en séparation de biens (partage d'économies, de biens présents et futurs). Ce sont des dispositions successorales. Le choix du régime n'est pas pertinent pour se demander si les enfants disposent de plus ou moins de droits dans la solution d'un problème successoral car le régime matrimonial concerne uniquement les parents.

M. Leleu souligne que les enfants communs sont moins bien protégés, partant de l'idée (qu'on peut critiquer) qu'ils hériteront ensuite du conjoint survivant. Les enfants non communs sont selon lui logiquement davantage protégés, par crainte d'attributions à l'encontre de leurs intérêts et parce qu'ils n'héritent pas du survivant.

Casus 2

Des époux sont mariés sous le régime de la séparation de biens, avec l'adjonction d'une clause de participation aux acquêts. Leurs patrimoines originaires respectifs sont de 0 euro (pas de biens de famille). Lors de la dissolution du régime matrimonial, le patrimoine final de Monsieur est toujours de 0 euro, tandis que le patrimoine de Madame est de 100 000 euros. La créance de participation au bénéfice de Monsieur devrait donc, en principe, être de 50 000 euros. Les époux avaient toutefois prévu, aux termes de leur contrat de mariage, une clause d'attribution au conjoint survivant portant sur l'intégralité des acquêts du prémourant. L'époux survivant se voit donc attribuer 100 000 euros, en vertu de cette disposition.

Paramètres:

- clause de participation 0/100;
- pas de patrimoine originaire/familial.

Avantage matrimonial:

Valeur: 100 000 euros (valeur des acquêts de l'épouse décédée).

L'attribution de cette créance est-elle constitutive d'un avantage requalifié en libéralité? À l'égard des enfants communs? À l'égard des enfants non communs?

Résolution:

Patrimoines au décès:

gemeenschap van goederen; men gebruikt de techniek van de analogie met betrekking tot nalatenschapsbepalingen in het stelsel van de scheiding van goederen (deling van de spaartegoeden en van de huidige en toekomstige goederen). De keuze van het stelsel is in het kader van een volledig nalatenschapsgerelateerd vraagstuk niet relevant voor de vraag of de kinderen meer dan wel minder rechten hebben, want het huwelijksstelsel betreft louter de ouders.

Professor Leleu beklemtoont dat de gemeenschappelijke kinderen minder goed worden beschermd, omdat men ervan uitgaat (betwist) dat zij nadien van de langstlevende echtgenoot zullen erven. De niet-gemeenschappelijke kinderen zijn volgens hem logischerwijze beter beschermt uit vrees voor tegen hun belangen indruisende verblijvingsbedingen, en bij gebrek aan erfpacht tav de langst levende.

Casus 2

Echtgenoten zijn gehuwd onder het stelsel van scheiding van goederen, met toevoeging van een beding van verrekening van aanwinsten. Hun respectieve aanvangsvermogens bedragen 0 euro (geen familiegoederen). Bij de ontbinding van het huwelijksvermogensstelsel bedraagt het eindvermogen van mijnheer nog altijd 0 euro, terwijl dat van mevrouw 100 000 euro belooft. In beginsel zou de verrekenvordering van mijnheer dus 50 000 moeten bedragen. Bij hun huwelijkscontract hadden de echtgenoten echter voorzien in een beding van toebedeling aan de langstlevende echtgenoot met betrekking tot alle aanwinsten van de eerststervende. De langstlevende echtgenoot krijgt dus op grond van die bepaling 100 000 euro toebedeeld.

Parameters:

- verrekeningsbeding 0/100;
- geen aanvangsvermogen noch familievermogen.

Huwelijksvoordeel:

Waarde: 100 000 euro (waarde van de aanwinsten van de overleden echtgenote).

Leidt de toebedeling van die vordering tot een als gift geherkwalificeerd voordeel? Ten aanzien van de gemeenschappelijke kinderen? Ten aanzien van de niet-gemeenschappelijke kinderen?

Besluit:

Vermogens bij overlijden:

— mari: 0 euro;

— épouse: 100 000 euros (acquêts)

Enfants communs:

Avantage matrimonial non réductible car le conjoint survivant peut obtenir la valeur de tous les acquêts à titre onéreux. L'avantage matrimonial porte sur la valeur des acquêts.

Enfants non communs:

Avantage matrimonial réductible car il dépasse la moitié de la valeur des acquêts cumulés, soit la moitié de 100 000 euros = 50 000 euros.

Commentaires de M. Leleu:

Avec la loi de 2018, le législateur réglemente le régime de participation aux acquêts. Il s'agit du meilleur régime selon l'expert car les biens sont séparés durant la vie et on partage les acquêts en fin de parcours commun. Dans ce régime de participation aux acquêts, la dame dispose de 100 000 euros et doit donc en céder la moitié. Cependant, comme le contrat de mariage prévoit une clause de participation intégrale aux acquêts, le conjoint survivant reçoit 100 % de ceux-ci et se trouve protégé.

Pour les enfants communs du couple, la règle de base par analogie valide l'attribution de la somme de tous les acquêts au conjoint survivant sans critique possible des enfants.

En ce qui concerne les enfants non communs, il convient de tenir le même raisonnement par analogie. Dans ce cas précis, il y aura une réduction car la somme constitue la totalité de la masse qui passe au conjoint survivant. Comme cette somme représente davantage que la moitié des acquêts, les enfants de la dame pourront considérer qu'il y a une donation à raison de 50 000 euros.

L'intervenant souligne que la loi de 2018 a augmenté la quotité disponible en réponse à l'évolution sociétale. Ce choix du législateur constitue un souci pour certains auteurs qui privilégient le lignage sur le ménage et regrettent que la protection des enfants par les mécanismes d'avantages matrimoniaux soit quantitativement moins efficace.

— echtgenoot: 0 euro;

— echtgenote: 100 000 euro (aanwinsten).

Gemeenschappelijke kinderen:

Onaantastbaar huwelijksvoordeel daar de langstlevende echtgenoot de waarde van alle aanwinsten onder bezwarende titel kan verkrijgen. Het huwelijksvoordeel heeft betrekking op de waarde van de aanwinsten.

Niet-gemeenschappelijke kinderen:

Voor inkorting vatbaar huwelijksvoordeel daar het meer bedraagt dan de helft van de waarde van de gecumuleerde aanwinsten, dat wil zeggen de helft van 100 000 euro = 50 000 euro.

Commentaar van de heer Leleu:

Bij de wet van 2018 organiseert de wetgever het stelsel van verrekening van aanwinsten. Volgens de deskundige is dat de beste regeling, daar de vermogens tijdens het leven worden gescheiden en de aanwinsten aan het eind van het gemeenschappelijke traject worden verdeeld. Onder dit stelsel van verrekening van aanwinsten beschikt de dame over 100 000 euro en moet zij dus de helft daarvan afstaan. Aangezien in het huwelijkscontract echter een beding van volledige verrekening van de aanwinsten is opgenomen, ontvangt de langstlevende echtgenoot 100 % daarvan en is de betrokkene beschermd.

Voor de gemeenschappelijke kinderen van het echtpaar geldt als basisregel dat naar analogie de som van alle aanwinsten aan de langstlevende echtgenoot wordt toebedeeld zonder dat sprake is van kritiek door de kinderen.

Voor de niet-gemeenschappelijke kinderen is het wenselijk naar analogie dezelfde redenering te volgen. In dit specifieke geval zal er een inkorting plaatsvinden, want de som omvat de gehele massa die integraal naar de langstlevende echtgenoot gaat. Aangezien die som meer dan de helft van de aanwinsten vertegenwoordigt, zullen de kinderen van de dame ervan kunnen uitgaan dat sprake is van een schenking ten belope van 50 000 euro.

De spreker beklemtoont dat krachtens de wet van 2018 het beschikbare deel werd verhoogd als reactie op de maatschappelijke evolutie. Die keuze van de wetgever doet een probleem rijzen voor sommige auteurs, die de afstamming doen primeren op het gezin en die betreuren dat de bescherming van de kinderen bij de huwelijksvoordeelregelingen kwantitatief minder doeltreffend is.

Casus 3

Des époux mariés sous le régime de la séparation de biens ont adjoint à ce régime une société d'acquêts comprenant le logement familial d'une valeur de 400 000 euros, acquis conjointement par les époux pendant le mariage. Par ailleurs, le mari a des biens personnels à concurrence de 300 000 euros et l'épouse a des biens personnels à concurrence de 200 000 euros. Une clause attribue la totalité de la société d'acquêts à l'épouse (en sa qualité de conjoint survivant).

Paramètres:

- séparation de biens communautarisée;
- attribution intégrale de la société d'acquêts;
- présence de "biens personnels" (acquêts ou biens de famille).

Avantage matrimonial:

- valeur: 200 000 euros (valeur de la moitié du logement commun inclus dans la société d'acquêts).

Cette attribution crée-t-elle un avantage matrimonial requalifié en libéralité? À l'égard des enfants communs? À l'égard des enfants non communs?

Résolution:**Patrimoines au décès:**

- mari: 300 000 euros (biens "personnels");
- épouse: 200 000 euros (biens "personnels").

Enfants communs:

Avantage matrimonial non réductible car le conjoint survivant peut obtenir la valeur de tous les acquêts à titre onéreux. L'avantage matrimonial porte sur des acquêts.

Enfants non communs:

1. Si les biens "personnels" sont des acquêts:

Casus 3

Echtgenoten die onder het stelsel van scheiding van goederen zijn gehuwd, hebben dat stelsel aangevuld met een vereniging van aanwinsten die de gezinswoning ter waarde van 400 000 euro omvat die de echtgenoten tijdens het huwelijk gezamenlijk hebben verworven. Voorts bezit de echtgenoot persoonlijke goederen ten belope van 300 000 euro en de vrouw persoonlijke goederen ten bedrage van 200 000 euro. Krachtens een beding wordt de gemeenschap van aanwinsten integraal toebedeeld aan de echtgenote (in haar hoedanigheid van langstlevende echtgenoot).

Parameters:

- gemeenschappelijk gemaakte scheiding van goederen;
- volledige toebedeling van de gemeenschap van aanwinsten;
- aanwezigheid van "persoonlijke bezittingen" (aanwinsten of familiegoederen).

Huwelijksvoordeel:

- waarde: 200 000 euro (waarde van de helft van de gemeenschappelijke woning, opgenomen in de vereniging van aanwinsten).

Creëert die toebedeling een als gift geherkwalificeerd huwelijksvoordeel? Ten aanzien van de gemeenschappelijke kinderen? Ten aanzien van de niet-gemeenschappelijke kinderen?

Besluit:**Vermogens bij overlijden:**

- echtgenoot: 300 000 euro ("persoonlijke" goederen);
- echtgenote: 200 000 euro ("persoonlijke" goederen).

Gemeenschappelijke kinderen:

Niet voor inkorting vatbaar huwelijksvoordeel omdat de langstlevende echtgenoot de waarde van alle aanwinsten onder bezwarende titel kan verkrijgen. Het huwelijksvoordeel heeft betrekking op aanwinsten.

Niet-gemeenschappelijke kinderen:

1. Indien de "persoonlijke" goederen aanwinsten zijn:

— valeur cumulée: $300+200+400=900\ 000$ euros , dont la moitié = $450\ 000$ euros;

— l'épouse recueille $200+400=600\ 000$ euros d'acquêts;

— avantage matrimonial réductible car $600\ 000$ euros $> 450\ 000$ euros (soit la moitié de la totalité des acquêts).

2. Si les biens "personnels" sont des biens de famille:

— valeur cumulée des acquêts: $400\ 000$ euros (la moitié = 200);

— l'épouse recueille $400\ 000$ euros d'acquêts;

— avantage matrimonial réductible car $400\ 000$ euros $> 200\ 000$ euros (soit la moitié de la totalité des acquêts).

Commentaires de M. Leleu:

L'orateur constate qu'il n'y aura pas de réduction de l'avantage matrimonial au profit des enfants communs car la jurisprudence et la doctrine sous la loi de 1976 stipulent déjà que, par analogie, il n'y a pas de critique possible de la part des enfants dans le cas de l'attribution de la totalité d'une société d'acquêts.

Pour les enfants non communs, il s'agit de bien distinguer si le patrimoine est constitué de biens personnels sous la forme d'acquêts ou de biens personnels, de famille, soit des non-acquêts. Dans le premier cas, tout comme dans une situation de communauté de biens, il convient d'additionner tous les acquêts et, dans ce cas, les enfants du mari peuvent critiquer les avantages matrimoniaux car leur belle-mère reçoit plus de la moitié du patrimoine d'acquêts.

S'agissant des biens et patrimoine de famille (non acquêts), les enfants non communs sont davantage protégés et l'action en réduction est un peu plus importante car on a sorti le patrimoine familial du calcul, comme on le ferait en situation de communauté de biens.

Casus 4

Des époux sont mariés sous le régime de la séparation de biens. Durant le mariage, l'un des époux a acquis

— cumulative waarde: $300 + 200 + 400 = 900\ 000$ euro, waarvan de helft = $450\ 000$ euro;

— de echtgenote ontvangt $200 + 400 = 600\ 000$ euro aan aanwinsten;

— verminderbaar huwelijksvoordeel want $600\ 000$ euro $> 450\ 000$ euro (dat wil zeggen de helft van de totale aanwinsten).

2. Indien de "persoonlijke" goederen familiegoederen zijn:

— cumulative waarde van de aanwinsten: $400\ 000$ euro (de helft = 200);

— de echtgenote ontvangt $400\ 000$ euro aan aanwinsten;

— verminderbaar huwelijksvoordeel want $400\ 000$ euro $> 200\ 000$ euro (dat wil zeggen de helft van de totale aanwinsten).

Commentaar van de heer Leleu:

De spreker stelt vast dat er geen inkorting van het huwelijksvoordeel ten gunste van de gemeenschappelijke kinderen zal worden toegepast, aangezien onder de wet van 1976, naar analogie, al aangenomen is dat geen kritiek vanwege de kinderen mogelijk is in geval van het ontvangen van de gehele gemeenschap van aanwinsten.

Voor de niet-gemeenschappelijke kinderen komt het er in dat geval op aan om een goed onderscheid te maken tussen het vermogen dat uit persoonlijke goederen in de vorm van aanwinsten bestaat, of uit persoonlijke goederen, afkomstig van de familie, dat wil zeggen niet-aanwinsten. In het eerste geval moet men, net zoals bij gemeenschap van goederen, alle aanwinsten optellen en in dat geval kunnen de kinderen van de echtgenoot zich tegen de huwelijksvoordelen verzetten, aangezien hun stiefmoeder meer dan de helft van het vermogen van aanwinsten ontvangt.

In het geval van familiegoederen en –vermogen (niet-aanwinsten), zijn de niet-gemeenschappelijke kinderen beter beschermd en is de vordering tot inkorting wat hoger aangezien men het familievermogen uit de berekening heeft gehouden, zoals men dat in een geval van gemeenschap van goederen zou doen.

Casus 4

De echtgenoten zijn gehuwd onder het stelsel van de scheiding van goederen. Tijdens het huwelijk

une maison valant 200 000 euros, financée au moyen de ses revenus. Une convention modificative de régime matrimoniale conclue postérieurement à cette acquisition prévoit, dans le cadre du fonctionnement du régime, l'attribution de cette maison à l'épouse survivante par le biais d'une "clause de participation forfaitaire en nature", sans toutefois que le bien ait été "communautarisé" au préalable.

L'attribution de la maison au conjoint survivant (en l'occurrence, l'épouse, qui n'était pas propriétaire du bien) sera-t-elle constitutive d'un avantage requalifié en libéralité?

Paramètres:

- séparation de biens non communautarisée;
- clause d'attribution d'un bien;
- acquêt.

Avantage matrimonial:

Valeur: 200 000 euros (valeur de la totalité de la maison du mari).

Résolution:

Patrimoines au décès

- mari: 200 000 euros (attribué à l'épouse)
- épouse: 0 euro
- enfants communs:

Avantage matrimonial non réductible car le conjoint survivant peut obtenir la valeur de tous les acquêts à titre onéreux. L'avantage matrimonial porte sur des acquêts.

- Enfants non communs:

Avantage matrimonial non réductible car il ne dépasse pas la moitié de la valeur des acquêts cumulés. S'il n'y a que ce bien, l'avantage matrimonial réductible est de 100 000 euros (la moitié du seul acquêt du couple).

heeft één van de echtgenoten een woning ter waarde van 200 000 euro gekocht, betaald met diens inkomsten. Een overeenkomst tot wijziging van het huwelijkstelsel die na die aankoop gesloten werd, bepaalt dat, in het kader van de werking van het stelsel, die woning aan de langstlevende echtgenote toegekend wordt door middel van een "beding voor de forfaitaire verrekening in natura", zonder dat het goed voordien evenwel in de gemeenschap gebracht werd.

Ontstaat er door de toekenning van de woning aan de langstlevende echtgenoot (in casu de echtgenote, die geen eigenaar was van het goed) een voordeel dat geherkwalificeerd wordt als een schenking?

Parameters:

- niet in de gemeenschap ingebrachte scheiding van goederen;
- verblijvingsbeding voor een goed;
- aanwinst.

Huwelijksvoordeel:

Waarde: 200 000 euro (totale waarde van het huis van de echtgenoot).

Afwikkeling:

Vermogens bij overlijden

- echtgenoot: 200 000 euro (togekend aan de echtgenote)
- echtgenote: 0 euro
- gemeenschappelijke kinderen:

Niet voor inkorting vatbaar huwelijksvoordeel, aangezien de overlevende echtgenoot de waarde van alle aanwinsten onder bezwarende titel kan ontvangen. Het huwelijksvoordeel slaat op aanwinsten.

- Niet-gemeenschappelijke kinderen:

Onverminderbaar huwelijksvoordeel, aangezien dit niet hoger is dan de helft van de waarde van de gecumuleerde aanwinsten. In geval er alleen dat goed is, bedraagt het verminderbare huwelijksvoordeel 100 000 euro (de helft van de enige aanwinst van het koppel).

Commentaires de M. Leleu:

L'orateur souligne que le cas exposé ici fait débat pour certains auteurs en doctrine francophone pour qui tout ce qui a été évoqué en situation de séparation de biens ne s'applique que si les biens sont intégrés à une communauté. Et d'autres auteurs considèrent que les avantages ne concernent que les biens indivis et pas le patrimoine personnel. Pour l'expert, il s'agit de dépasser ce point de vue et de se centrer sur la question de la transmission ou pas d'acquêts dans le cadre d'une problématique successorale à distinguer des problèmes de partage liés aux situations de divorce.

En conclusion, M. Leleu constate une transposition cohérente du mode de raisonnement valable en communauté de biens ou comme en participation aux acquêts à des hypothèses de séparation de biens, sans se poser de questions sur le statut des biens, préalable important afin de garantir la sécurité juridique.

4. Échange de vues

a. Questions et observations des membres

M. Philippe Goffin (MR) souligne tout l'intérêt de la proposition qui poursuit l'objectif de clarifier et de rendre plus lisibles la législation, tout en levant certaines controverses.

L'intervenant distingue trois parties impliquées dans la problématique des avantages matrimoniaux: les époux qui disposent de la liberté d'organiser leur patrimoine commun et de préparer la fin de leur relation, par divorce ou décès; le notaire qui joue un rôle de conseiller et les enfants.

M. Goffin souhaite savoir si le professeur Leleu estime que les textes et amendements proposés peuvent permettre aux différents intervenants de cerner clairement les conséquences des choix posés.

Il constate que les controverses doctrinales du côté francophone peuvent laisser la place à différentes interprétations et ouvrir la porte à une instabilité juridique aux conséquences potentiellement dévastatrices au sein des familles.

L'orateur fait part d'un sentiment ressenti selon lequel beaucoup estiment que l'on relance des discussions et débats enflammés, notamment par rapport à la protection

Commentaar van de heer Leleu:

De spreker benadrukt dat de hierboven vermelde casus voor onenigheid zorgt bij bepaalde auteurs inzake rechtsleer aan Franstalige zijde voor wie alles wat in het geval van scheiding van goederen werd vermeld, slechts van toepassing is wanneer alle goederen in een gemeenschap zijn ondergebracht. Voorts zijn sommigen van mening dat de voordelen slechts op de onverdeelde boedel slaan en niet op het persoonlijke vermogen. Volgens de expert komt het erop aan die fase achter zich te laten en zich te focussen op de vraag van de al dan niet overdracht van aanwinsten in het kader van problematische gevallen van nalatenschap andere dan de verdelingsproblemen die aan de situaties van echtscheiding gerelateerd zijn.

Tot slot stelt de heer Leleu een coherente omzetting vast van de redeneringswijze die geldt voor de gemeenschap van goederen of in het geval van deelname aan aanwinsten naar de gevallen van scheiding van goederen, zonder zich vragen te stellen over het statuut van de goederen, een belangrijke vereiste is wil men de rechtszekerheid garanderen.

3. Gedachtewisseling

a. Vragen en opmerkingen van de leden

De heer Philippe Goffin (MR) benadrukt hoe belangrijk het voorstel is. Het heeft namelijk tot doel de wetgeving te verduidelijken en bevattelijker te maken en tegelijkertijd ook bepaalde twistpunten weg te werken.

De spreker onderscheidt drie partijen die bij de problematiek van de huwelijksvoordelen betrokken zijn: de echtgenoten die vrij zijn om hun gemeenschappelijk vermogen te organiseren en het einde van hun relatie voor te bereiden, door echtscheiding of door overlijden, de notaris die een rol van raadsman speelt en de kinderen.

De heer Goffin wil vernemen of volgens professor Leleu het wetsvoorstel en de ingediende amendementen de diverse betrokkenen in staat stellen om de gevolgen van de gemaakte keuzen goed te begrijpen.

Het lid stelt vast dat de pennenstrijd in de rechtsleer aan Franstalige zijde ruimte kan laten voor uiteenlopende uitleggingen en de deur kan openzetten voor juridische instabiliteit, met mogelijk heel nadelige gevolgen binnen families.

De spreker geeft uiting aan de indruk dat velen van oordeel zijn dat heftige discussies en debatten worden aangezwengeld, in het bijzonder met betrekking tot de

des enfants. Il exprime dès lors sa crainte quant au message délivré à la société et aux citoyens.

M. Goffin souligne l'intérêt de soumettre les résolutions de casus à d'autres auteurs, dans le but de permettre la confrontation après analyse, en commission, afin de garantir la justesse et la clarté des choix à effectuer. L'orateur exprime l'idée d'une démonstration de tous les aspects de la technique de l'analogie, en distinguant clairement les régimes de communauté et de séparation de biens, ce qui constituerait une plus-value intéressante et faciliterait la compréhension en vue du vote de ce texte.

L'intervenant interroge également les experts à propos de l'impact potentiel des textes étudiés sur ce qui est applicable à ce jour, tant au niveau des droits des époux qu'à ceux des enfants, en cas de décès d'un des conjoints. Ne touche-t-on pas avec la proposition à l'ordre du jour à des droits dont on ne cerne pas encore toutes les conséquences?

M. Christoph D'Haese (N-VA) se rallie aux questions de M. Goffin.

Le droit des biens a récemment été modifié en profondeur. Dans la pratique juridique, les modifications législatives sont parfois mal interprétées ou présentées de manière trop casuistique. Dans le cas du droit successoral, il faut communiquer clairement comment la situation de chaque partie concernée change éventuellement, de manière positive ou négative. Il est nécessaire de disposer d'une jurisprudence claire et concrète. Comment améliorer la lisibilité pour faciliter la pratique du droit? Cet exercice s'inscrit dans le cadre d'une modernisation générale du droit et d'une solution générant une sécurité juridique généralisée.

b. Réponses des invités et répliques

M. Yves-Henri Leleu est d'avis qu'il n'est pas souhaitable d'adopter deux voies distinctes pour des matières successorales, d'ailleurs déjà applicables à la séparation de biens communautarisée. Il souligne qu'une amélioration peut au contraire être envisagée en déplaçant ce qui est discuté ici dans les dispositions générales à tous les régimes matrimoniaux, afin de favoriser l'autorité de l'application par analogie.

L'expert confirme l'inconfort de légiférer en sachant que des dissensions persistent. Cependant, c'est l'objectif de la sécurité juridique qui lui apparaît essentiel et il précise

bescherming van de kinderen. Hij is dan ook bevreesd met betrekking tot de boodschap die aan de samenleving en aan de burgers wordt gegeven.

De heer Goffin beklemtoont dat het interessant zou zijn de besproken casussen aan andere auteurs voor te leggen, teneinde na analyse de uitkomsten binnen de commissie te kunnen vergelijken en aldus de juistheid en de duidelijkheid van de te maken keuzes te waarborgen. De spreker oppert om alle aspecten van de analogietechniek uit te spitten en daarbij een duidelijk onderscheid te maken tussen de stelsels met respectievelijk gemeenschap en scheiding van goederen; zulks zou een interessante meerwaarde bieden en zou het mogelijk maken een en ander beter te begrijpen met het oog op de aanneming van de onderhavige tekst.

De spreker vraagt de deskundigen voorts welke weerslag de besproken teksten mogelijk hebben op hetgeen vandaag van toepassing is in geval van overlijden van een van de echtgenoten, zowel op het vlak van de rechten van de echtgenoten als met betrekking tot de rechten van de kinderen. Raakt het voorliggende wetsvoorstel niet aan rechten zonder dat men alle gevolgen ervan al kan inschatten?

De heer Christoph D'Haese (N-VA) sluit zich aan bij de vragen van de heer Goffin.

Het goederenrecht werd onlangs ingrijpend veranderd. De wetswijzigingen worden in de rechtspraak soms verkeerd uitgelegd of al te casuïstisch naar voren gebracht. In geval van het erfrecht moet duidelijk worden gecommuniceerd hoe de situatie van elke betrokken partij eventueel verandert, in positieve dan wel negatieve zin. Er is behoefte aan duidelijke en concrete rechtspraak. Hoe kan de leesbaarheid worden verbeterd om de rechtspraak te vergemakkelijken? Deze oefening maakt deel uit van een algemene modernisering van het recht en van een oplossing die over de gehele lijn rechtszekerheid genereert.

b. Antwoorden van de genodigden en replieken

De heer Yves-Henri Leleu meent dat het niet wenselijk is twee afzonderlijke wegen te kiezen voor nalatenschapsaspecten die al van toepassing zijn op de in gemeenschap gebrachte scheiding van goederen. Hij beklemtoont daarentegen dat een mogelijke verbetering erin zou kunnen bestaan hetgeen hier ter discussie is, naar de algemene bepalingen te verplaatsen, teneinde de toepassing naar analogie kracht bij te zetten.

De deskundige bevestigt dat het moeilijk is om wetgevend op te treden wanneer men weet dat er nog verschillende zienswijzen bestaan. Hij meent echter dat

que le consensus est quasi général sur les questions évoquées. Selon M. Leleu, une minorité d'auteurs est animée par des conceptions quasi philosophiques au sujet de la position des enfants par rapport aux conjoints, alors que ces questions ont été débattues lors de la préparation de la loi de 2017 et 2018 et tranchées par celles-ci. L'intervenant estime dangereux de revenir sur certains acquis, situation pouvant entraîner une instabilité juridique.

Le professeur rappelle que le notaire a reçu de nouvelles missions dans le cadre de la loi de 2018 puisque, dans le cadre d'un devoir de conseil aggravé, il est chargé d'expliquer davantage d'éléments aux conjoints optant pour un statut de séparation de biens.

L'orateur confirme que la tendance actuelle va dans le sens de l'activation de mécanismes de communautarisation de la séparation de biens. M. Leleu pense que le législateur doit accepter cette tendance et saisir l'occasion pour clore les controverses académiques dont il relativise quelque peu la portée. Selon l'expert, il faut accorder davantage d'importance à l'analyse que la doctrine fait du droit et de la jurisprudence où on constate un large consensus au sujet de la technique de l'analogie.

Selon l'intervenant, une confrontation de casus donnera peut-être d'autres résultats mais le dernier mot revient néanmoins au législateur qui prend ses responsabilités avant le juge et le notaire liquidateur.

Pour terminer, l'expert recommande l'application de la technique de l'analogie dans toute la mesure de sa raison d'être, afin de faire en sorte que la question successorale de la protection des enfants soit identique dans tous les régimes. Pour M. Leleu, ce choix est un gage de sécurité juridique dans un débat qui recèle des aspects culturels.

Mme Renate Barbaix souligne que, pour la mise en œuvre et l'exécution des dispositions, il y a trois acteurs: le conjoint, les enfants et le notaire.

La présente modification législative est une bonne chose pour le notariat à droit constant: on remédie aux failles de la législation et aucune modification de fond n'est apportée. Même si tant les objectifs que l'exécution de la loi de 2018 étaient suffisamment clairs, certains

het tot stand brengen van rechtszekerheid de belangrijkste doelstelling is en stipt aan dat met betrekking tot de vermelde vraagstukken nagenoeg eensgezindheid heerst. Volgens professor Leleu staat met betrekking tot de positie van de kinderen ten aanzien van de echtelieden een minderheid van de rechtsgeleerden haast filosofische opvattingen voor, hoewel die vraagstukken werden besproken en beslecht tijdens de voorbereiding van de wetten van 2017 en 2018. De spreker acht het gevaarlijk terug te komen op sommige verworvenheden, aangezien een dergelijke situatie juridische instabiliteit teweeg zou kunnen brengen.

Professor Leleu herinnert eraan dat op grond van de wet van 2018 de notaris nieuwe opdrachten heeft gekregen, aangezien een diepgaandere adviesplicht hem oplegt meer aspecten toe te lichten aan de echtelieden die voor een stelsel met scheiding van goederen kiezen.

De spreker bevestigt dat de huidige tendens erin bestaat regelingen te activeren om gescheiden goederen in de gemeenschap in te brengen. De heer Leleu meent dat de wetgever die tendens moet aanvaarden en de gelegenheid te baat moet nemen om een einde te stellen aan de academische pennenstrijd, waarvan hij de draagwijdte enigszins relativeert. Volgens de deskundige moet meer belang worden gehecht aan de analyse die binnen de rechtsleer wordt gemaakt van het recht, alsook aan de rechtspraak, want op dat vlak stelt men vast dat inzake de analogietechniek brede eensgezindheid heerst.

Volgens de spreker zal een confrontatie van casussen misschien andere resultaten opleveren, maar dat verhindert niet dat de wetgever het laatste woord heeft en zijn verantwoordelijkheid opneemt vóór de rechter en de notaris-vereffenaar.

Tot slot beveelt de deskundige aan de analogietechniek toe te passen, want die heeft veel bestaansredenen; aldus zou bij nalatenschapsvraagstukken de bescherming van de kinderen gelijk zijn, ongeacht het stelsel. Volgens professor Leleu garandeert die keuze rechtszekerheid in een debat waarmee culturele aspecten verbonden zijn.

Mevrouw Renate Barbaix stipt aan dat er bij de implementatie en de uitvoering van de bepalingen drie actoren zijn: echtgenoot, kinderen en notaris.

Het notariaat is gediend met de voorliggende wetswijziging *à droit constant*: achterpoortjes worden gesloten en er worden geen inhoudelijke wijzigingen doorgevoerd. Hoewel zowel de doelstellingen als de uitvoering van de wet van 2018 voldoende duidelijk waren, trachten

tendent d'analyser le texte dans un sens contraire aux objectifs affichés.

Grâce à la définition neutre quant au régime et à son application aux plafonds, la lettre de la loi ne pourra plus être remise en question. Bien entendu, il n'est jamais possible de garantir à cent pour cent que toutes les controverses seront balayées.

L'oratrice réaffirme avec force qu'il est juridiquement irresponsable de faire une analyse successorale différente d'un régime matrimonial à l'autre. Sinon, les enfants obtiendraient des droits différents selon que leurs (beaux-)parents ont opté pour l'un ou l'autre régime. La protection juridique dont bénéficient les enfants ne peut dépendre de cet élément qui est pour eux une question de circonstances. La ventilation par régime ne résiste à aucun contrôle de constitutionnalité ni d'égalité.

M. Koen Geens (CD&V) fait remarquer que la recodification offre davantage de sécurité juridique, rend le texte de loi plus lisible et permet en même temps au droit d'évoluer sans être sclérosant. L'intention n'est clairement pas de changer les acquis de 2018, mais de les consolider. C'est précisément ce qui, curieusement, provoque une certaine animosité. La discussion reste bien sûr possible.

On attend du Code civil que sa formulation soit concise, tout en étant claire et détaillée. Ces attentes sont contradictoires. Le membre suggère de reprendre les casus dans le Code dans un souci de sécurité juridique.

Il est normal que l'élaboration d'une nouvelle loi soit accompagnée de discussions animées avant et après. Dans le passé, cette discussion était confinée aux revues juridiques spécialisées. Cependant, suite à l'apparition des nouveaux médias, des controverses sont également générées dans l'opinion publique. À un moment donné, il est donc important que la commission de la Justice serre les rangs.

L'intervenant note que les orateurs invités, malgré leur jeune âge, préconisent de maintenir constantes les formes de donation. Le fait que le législateur ne puisse pas modifier une disposition qui a été interprétée d'une certaine manière pendant plus de deux cents ans en dit long sur son impuissance. Cela en dit long sur le pouvoir de la pratique et de la tradition.

sommigen de tekst zodanig te analyseren dat er wordt ingegaan tegen de vooropgestelde doelstellingen.

Dankzij de stelselneutrale definiëring en de toepassing daarvan op de plafonds kan men in de toekomst niet langer twifelen over de letter van de wet. Uiteraard kan nooit volledig worden gegarandeerd dat alle controverse van de baan zal worden geveegd.

De spreekster herhaalt met stip dat het juridisch onverantwoord is om van huwelijksstelsel tot huwelijksstelsel een verschillende erfrechtelijke analyse te maken. Zulks zou ervoor zorgen dat kinderen andere rechten verkrijgen naargelang hun (plus)ouders voor het ene dan wel voor het andere stelsel kiezen. De juridische bescherming waarvan de kinderen genieten, mag niet afhankelijk worden van dat voor hen toevallige element. De uitsplitsing per stelsel overleeft geen enkele grondwettigheids- of gelijkheidscontrole.

De heer Koen Geens (CD&V) merkt op dat hercodificatie meer rechtszekerheid biedt, de wettekst leesbaarder maakt en tegelijkertijd evolutie van het recht mogelijk maakt zonder verstarrend te werken. De bedoeling is overduidelijk om de verworvenheden van 2018 niet te wijzigen maar te consolideren. Precies dat is wat eigenaardig genoeg een zekere animositeit losweekt. Discussie blijft uiteraard mogelijk.

Van het Burgerlijk Wetboek wordt verwacht dat de formulering beknopt en tegelijkertijd duidelijk en gedetailleerd is. Die verwachtingen zijn contradictorisch. Het lid oppert om de casussen ter wille van de rechtszekerheid op te nemen in het Wetboek.

Het is normaal dat het ontstaan van een nieuwe wet gepaard gaat met hevige discussies vooraf en nadien. Vroeger bleef die discussie beperkt tot juridische vaktijdschriften. Door de nieuwe media ontstaat er echter ook in de publieke opinie controverse. Op een gegeven moment is het daarom belangrijk dat de commissie voor Justitie de rangen sluit.

De spreker merkt op dat de genodigde sprekers ondanks hun jonge leeftijd pleiten voor het constant houden van de vormen van schenking. Het zegt veel over de onmacht van de wetgever dat hij een bepaling die al meer dan tweehonderd jaar op zekere wijze wordt geïnterpreteerd, niet kan wijzigen. Het spreekt boekdelen over de macht van de praktijk en traditie.

Inhoudstafel Bijlage C : Schriftelijke adviezen

Table de contenu Annexe C : Avis écrits

1. Schriftelijk advies van de Orde van Vlaamse Balies – Avis écrit de l'Orde Van Vlaamse Balies
2. Schriftelijk advies van AVOCATS.BE - Avis écrit de AVOCATS.BE
3. Schriftelijk advies van professor Jan Bael (UGent) – Avis écrit du professeur Jan Bael (UGent)
4. Schriftelijk advies van professor Alain Laurent Verbeke (KU Leuven) – Avis écrit du professeur Alain Laurent Verbeke (KU Leuven)
5. Schriftelijk advies van professor Alain-Charles van Gysel, directeur van « l'Unité de droit familial (ULB) - Avis écrit du professeur Alain-Charles van Gysel, directeur de l'Unité de droit familial (ULB)
6. Schriftelijk advies van FEDNOT - Avis écrit de FEDNOT
7. Schriftelijk advies van de heer Matthias Diependaele, Vlaams minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed – Avis écrit de M. Matthias Diependaele, "Vlaams minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed"
8. Schriftelijk advies van de heer Jean-Luc Crucke, Ministre des Finances, du Budget, des Aéroports et des Infrastructures sportives - Avis écrit de M. Jean-Luc Crucke, Ministre des Finances, du Budget, des Aéroports et des Infrastructures sportives
9. Schriftelijk advies van de heer Sven Gatz, Minister van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, belast met Financiën, Begroting, Openbaar Ambt, de Promotie van Meertaligheid en van het Imago van Brussel – Avis écrit de M. Sven Gatz, Ministre du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé des Finances, du Budget, de la Fonction publique, de la Promotion du Multilinguisme et de l'Image de Bruxelles.....



ORDE VAN
VLAAMSE
BALIES



NOTA

**Codificatie Burgerlijk
Wetboek –
relatievermogensrecht,
nalatenschappen,
schenkingen en
testamenten**

Wetsvoorstel houdende boek 2, titel 3, “Relatievermogensrecht” en
boek 4, “Nalatenschappen, schenkingen en testamenten” van het
Burgerlijk Wetboek, *Parl. St.* Kamer 2019-20, nr. 55-1272.



OVB

Codificatie Burgerlijk Wetboek – relatievermogensrecht, nalatenschappen, schenkingen en testamenten

Wetsvoorstel houdende boek 2, titel 3, “Relatievermogensrecht” en boek 4, “Nalatenschappen, schenkingen en testamenten” van het Burgerlijk Wetboek, *Parl. St. Kamer 2019-20, nr. 55-1272.*

05/02/21

Commissie familierecht

Orde van Vlaamse Balies

Samenvatting

De OVB meent met dit advies aan te tonen dat het past om een uitgebreid debat te voeren in de Kamer omtrent het wetsvoorstel 55K1272. Zoals *supra* wordt aangetoond kunnen, niettegenstaande het uitgangspunt van de indieners dat het wetsvoorstel een codificatie vormt zonder inhoudelijke wijzigingen, wel degelijk wijzigingen worden vastgesteld. De voorbeelden blijken bij een nadere lezing van het wetsvoorstel *legio* te zijn. Zo wordt o.a. een definitie van schenkingen en huwelijksvoordelen ingevoerd, worden bepaalde regels inzake inbreng in gemeenschap geschrapt, worden de betalingswijzen van vergoedingsschulden tussen echtgenoten en het gemeenschappelijk vermogen gewijzigd, alsook de regels omtrent heling van erfgoederen, onbekwaamheden tot ontvangen, omzetting van vruchtgebruik en de vormvereisten van een ouderlijke boedelverdeling. Nochtans werd de materie recent hervormd door de wet van 31 juli 2017 en de wet van 22 juli 2018 en is rust bijgevolg aangewezen. Ook de specifieke datum van inwerkingtreding en het gebrek aan overgangsbepalingen doen vragen rijzen.

De OVB wil tot slot benadrukken dat ze bereid is verder mee te werken aan de codificatie van het Burgerlijk Wetboek.

I. INLEIDING

1. De OVB dankt de commissie voor de Justitie voor de vraag om advies te verlenen omtrent het wetsvoorstel 55K1272. Zij verwelkomt de modernisering en codificatie van het Burgerlijk Wetboek en verleent dan ook graag haar medewerking.

II. AANDACHTSPUNTEN

2. Bij het doornemen van dit wetsvoorstel wenst de OVB graag een aantal aandachtspunten te formuleren waarvan zij meent dat het passend is deze te onderwerpen aan een meer diepgaand debat. Deze aandachtspunten concentreren zich rond twee grote krachtlijnen, namelijk de inhoudelijke wijzigingen die middels deze codificatie worden aangebracht aan het actuele familievermogensrecht (A.) en het ontbreken van specifieke overgangsbepalingen in het vermelde wetsvoorstel (B.).¹

A. EEN CODIFICATIE MÉT INHOUDELIJKE WIJZIGINGEN

3. In de Memorie van Toelichting wordt op p6 en 7 uitdrukkelijk vermeld dat “[D]it wetsvoorstel beoogt nog steeds niet verder te raken aan de wetsbepalingen inzake relatievevermogensrecht en

¹ Deze nota is gebaseerd op het editoriaal van het Tijdschrift voor Familierecht van Ch. DECLERCK, “Over wetsvoorstel nr. 55-1272. Warme oproep tot ernstig debat”, *Tijdschrift voor Familierecht* 2021, te verschijnen in het februarinummer.

inzake nalatenschappen, schenkingen en testamenten, dan wat vereist is om ze als het actuele recht op te nemen in het nieuw Burgerlijk Wetboek. Het gaat dus wel degelijk om een codificatie zonder inhoudelijke wijziging. De regels inzake relatievermogensrecht, nalatenschappen, schenkingen en testamenten zouden dus beide totaal in hun essentie gerespecteerd worden.”

4. Desalniettemin kan bij het doornemen van het wetsvoorstel worden vastgesteld dat wel degelijk inhoudelijke wijzigingen aan het actuele recht worden aangebracht. Hierna volgt een niet-exhaustief overzicht van de wijzigingen aangebracht in respectievelijk Boek 2, titel 3 (i.) en Boek 4 (ii.).

i. Boek 2, titel 3 ‘Relatievermogensrecht’ beperkt tot het huwelijksvermogensrecht

5. Voor advocaten die werkzaam zijn in vereffening-verdelingen, alsook voor rechtzoekenden die er zich mee geconfronteerd zien brengen de onderstaande wijzigingen grote gevolgen teweeg. De OVB wenst de wetgever dan ook te verzoeken hierover diepgaand in debat te gaan.

a. Voldoening van vergoedingsschuld

6. In het voorgestelde artikel 2.3.49 BW wordt volgens de Memorie van Toelichting (p45) de inhoud overgenomen van de artikelen 1442, 1443 en 1444 oud BW. Die bepalingen hebben betrekking op de modaliteiten voor de regeling van de vergoedingsschuld in het wettelijk stelsel en worden geherformuleerd. Een nadere lezing leert echter dat wijzigingen worden doorgevoerd aan de wijze waarop een echtgenoot die een vergoeding verschuldigd is aan het gemeenschappelijk vermogen deze moet voldoen (art. 1443 oud BW), alsook omgekeerd aan de wijze waarop het gemeenschappelijk vermogen dat een vergoeding aan de echtgenoot verschuldigd is deze moet voldoen (art. 1442, eerste lid oud BW).

7. Meer specifiek wordt in de eerste situatie van **een vergoeding verschuldigd door een echtgenoot** aan het gemeenschappelijk vermogen, de vergoedingswijze aangepast aan de regels inzake inbreng in waarde in een nalatenschap, i.e. hetzij door mindere ontvangst hetzij door betaling (voorgesteld artikel 2.3.49, §1 BW). In artikel 1443 oud BW is evenwel eerst sprake van een betaling in geld en dan pas onder bepaalde voorwaarden - *“tenzij de andere echtgenoot bereid is om bij de verdeling tot het passende beloop gemeenschappelijke goederen vooraf te nemen”* - van een voorafname van gemeenschapsgoederen voor een bedrag gelijk aan de vergoedingsschuld. Die voorafname kan thans dus niet verplicht worden als de echtgenoot zijn akkoord weigert. Daarnaast is ook een verrekening door mindere ontvangst mogelijk wanneer de echtgenoten daarmee akkoord gaan.²

8. Het probleem situeert zich evenwel vooral in de hypothese dat een **echtgenoot nog een vergoeding te vorderen heeft**. In dat geval kan die echtgenoot vandaag slechts met instemming van de andere echtgenoot of, bij gebreke daarvan, met machtiging van de familierechtbank, ten belope van hetgeen hem verschuldigd is, bij de verdeling gemeenschappelijke goederen voorafnemen, waarvan de waarde, in geval van geschil, bepaald wordt door de rechtbank.³ In het vermelde wetsvoorstel wordt de vergoedingswijze evenwel aangepast aan de regels inzake inbreng van een schuld in een nalatenschap, i.e. door vooruitneming (voorgesteld artikel 2.3.49, §2 BW). Concreet heeft dit tot gevolg dat de financieel meest sterke echtgenoot zal prevaleren, aangezien hij ter voldoening van de

² R. BARBAIX, *Handboek Familiaal vermogensrecht*, Morsel, Intersentia, 2018, nr. 386, p217; Ch. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2019, nrs. 371-373, p156-157.

³ R. BARBAIX, *Handboek Familiaal vermogensrecht*, Morsel, Intersentia, 2018, nr. 387, p217-218; Ch. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2019, nr. 370.

vergoeding die hij nog te vorderen heeft, goederen van een gelijke waarde uit de te verdelen boedel kan voorafnemen. Daarvoor is dan geen instemming van de andere echtgenoot meer vereist, geen tussenkomst meer van de rechtbank mogelijk, met als gevolg dat die echtgenoot zomaar de ‘de beste goederen’ uit het gemeenschappelijk vermogen zou kunnen nemen.

b. Regels inzake inbreng in gemeenschap

9. Het voorgestelde artikel 2.3.53 BW bevat regels omtrent de inbreng van goederen in het gemeenschappelijk vermogen. Naast de afschaffing van de artikelen 1454⁴ en 1456 oud BW⁵, moet ook worden gewezen op de wijziging in artikel 1452, § 3 oud BW. Thans komen de schulden die openstaan op het ogenblik van de inbreng en die door de echtgenoot-inbrenger werden aangegaan om de ingebrachte goederen te verkrijgen, te verbeteren of in stand te houden ten laste van het gemeenschappelijk vermogen “*behoudens andersluidende overeenkomst*”. Daar waar vandaag in de rechtspraak discussie bestaat over de concrete inhoudelijke draagwijdte van “*behoudens andersluidende overeenkomst*” wordt dit in het wetsvoorstel verduidelijkt door te bepalen dat het gaat over een andersluidende overeenkomst “*in de huwelijksovereenkomst of in de verklaring bedoeld in paragraaf 2*”.

c. Leer van de huwelijksvoordelen

10. Het is opvallend dat het wetsvoorstel een gans kader uittekent voor de leer van de huwelijksvoordelen, daar waar hierover vandaag nog steeds controverse bestaat in de rechtspraak en de rechtsleer. Zo wordt in het voorgestelde artikel 2.3.57, §1 BW een algemene definitie opgenomen van huwelijksvoordelen. Die definitie is volgens de Memorie van Toelichting uit artikel 1429*bis* oud BW gehaald (p50). Dit is opmerkelijk nu er daaromtrent hoegenaamd geen eensgezindheid bestaat in de rechtsleer. Zo zijn bepaalde auteurs van oordeel dat de leer van de huwelijksvoordelen nog steeds beperkt is tot de bedingen die worden opgesomd in de wettekst.⁶ Het voorgestelde wettelijk kader gaat volledig voorbij aan die controverse en geeft zodoende niet de stand van het actuele recht weer.

d. Samenwoningsvermogensrecht

11. Hoewel in de Memorie van Toelichting uitdrukkelijk wordt gesteld dat het wetsvoorstel beoogt niet te raken aan de wetbepalingen inzake samenwoningvermogensrecht, en dat het een codificatie zonder inhoudelijke wijziging betreft, moet worden vastgesteld dat wel aan het samenwoningsvermogensrecht wordt geraakt. Zo wordt voorzien in een sanctie voor de notaris die in gebreke blijft een samenwoningsovereenkomst in het centraal huwelijksvereenkomstenregister in te schrijven. De sanctie betreft een geldboete van 26 tot 100 euro, ontzetting uit zijn ambt en aansprakelijkheid jegens de schuldeisers (voorgesteld art. 2.3.82 BW).

ii. Boek 4 ‘Nalatenschappen, schenkingen en testamenten’

12. Het wetsvoorstel bevat eveneens talrijke wijzigingen aan het schenkingen- en erfrecht. Die wijzigingen raken niet alleen aan de belangen van de advocaten werkzaam in die materie, maar ook aan de belangen van de rechtzoekenden. Om die reden zou de OVB willen verzoeken om

⁴ Zie daarover o.a.: K. BOONE, “Artikel 1454 BW” in *Commentaar Personen- en Familierecht*; Ch. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2019, nr. 397.

⁵ Zie daarover o.a.: K. BOONE, “Artikel 1456 BW” in *Commentaar Personen- en Familierecht*; Ch. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2019, nr. 400.

⁶ Zie omtrent die discussie zeer uitgebreid o.a.: A.-Ch. VAN GYSEL, *Les libéralités*, Limal, Anthemis, 2020, 333-383, specifiek p375-383 met verwijzing naar verschillende strekkingen, nl. een restrictieve (bv. De Page en De Stefani, Tainmont - p377, voetnoot 182) en een ruime strekking (bv. Casman, Verbeke – p375, voetnoot 174).

een diepgaand debat daaromtrent, en vraagt zij de wetgever om haar verzoek te willen inwilligen minstens te willen in overweging nemen.

a. Heling van erfgoederen

13. Het voorgestelde artikel 4.48 BW herneemt de inhoud van artikel 792 oud BW inzake de heling van erfgoederen. Er is sprake van heling wanneer een erfgenaam te kwader trouw informatie verzwijgt of valse verklaringen aflegt met betrekking tot de samenstelling of de omvang van de nalatenschap om hieruit voor zichzelf een voordeel te halen en dit ten nadele van zijn mede-erfgenamen of van de schuldeisers van de nalatenschap. 'Erfgenamen' zijn de erfgerechtigden die erfbekwaam zijn en de nalatenschap aanvaarden. Het zijn de personen die betrokken zijn bij de verrichtingen van vereffening-verdeling van de nalatenschap. Bij het openvallen van de nalatenschap zijn er dus alleen erfgerechtigden en nog geen erfgenamen.⁷ Het is dan ook opvallend dat overal in de formulering van artikel 792 oud BW de woorden "*of erfgerechtigde*" worden toegevoegd. Volgens de Memorie van Toelichting gebeurt dit "*omdat al deze regels zowel op de erfgerechtigde als op de erfgenaam toepasselijk zijn.*" (p91). De toevoeging van de woorden "*of erfgerechtigde*" in de formulering van artikel 792 oud BW heeft evenwel tot gevolg dat wanneer bijvoorbeeld kinderen van een *decuius* zijn nalatenschap aanvaarden, zij als erfgenamen de sanctie van heling kunnen oplopen wanneer ze erfgoederen te kwader trouw achterhouden. De sanctie van heling zou evenwel ook door bv. de broer van de *decuius* kunnen worden opgelopen wanneer hij erfgoederen achterhoudt, niettegenstaande hij maar erfgerechtigde is want uitgesloten wordt door de kinderen. Door de toevoeging van de woorden "*of een erfgerechtigde*" wordt de sanctie van heling dus uitgebreid naar personen die niet betrokken zijn bij de verrichtingen van vereffening en verdeling.

b. Omzetting van het vruchtgebruik

14. De regels omtrent het recht om de omzetting van het vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot te vragen, worden in het wetsvoorstel opgenomen in artikel 4.61 BW. Dit artikel herneemt de inhoud van de thans bestaande artikelen 745*quater* en 745*sexies*, §3, zevende lid oud BW.

Het omzettingsrecht wordt evenwel op verschillende punten inhoudelijk gewijzigd.

Zo schept artikel 4.61, § 4 BW eerst en vooral de indruk als zou de rechter niet langer over een soevereine appreciatiebevoegdheid beschikken om de omzetting al dan niet toe te staan in geval van samenloop van de langstlevende echtgenoot met gemeenschappelijke kinderen.

Daarnaast wordt in het wetsvoorstel voorzien dat in geval van een minder goede gezondheidstoestand in hoofde van de vruchtgebruiker de familierechter niet enkel de toepassing van de omzettingstabellen kan uitsluiten en andere omzettingsvoorwaarden kan bepalen, maar dat de familierechter ook de omzetting kan weigeren.

Ten slotte geldt de tweede in artikel 4.61, § 4 vermelde uitzondering *de lege lata* enkel in de hypothese dat de langstlevende echtgenoot in samenloop komt met andere personen dan de afstammelingen.

c. Onbekwaamheden tot ontvangen art. 909 oud BW

15. Krachtens artikel 909, eerste lid oud BW zijn doctors in de genees-, heel- en verloskunde, officieren van gezondheid en apothekers onder bepaalde voorwaarden onbekwaam om schenkingen en testamenten te ontvangen van de zieke persoon die ze behandeld hebben.

⁷ De Page, *Traité élémentaire de droit civil belge*, IX, nr. 654, p. 475; R. BARBAIX, *Handboek Familiaal vermogensrecht*, Morsel, Intersentia, 2018, nr. 663, p388; R. DEKKERS en M. DEKKERS, *Handboek Burgerlijk Recht - deel IV*, Morsel, Intersentia, 2010, 267; J. VERSTRAETE, "Artikel 792", *comm. erfrecht*.

Ook voor de beheerders en personeelsleden van rustoorden, rust- en verzorgingstehuizen, alsmede van om het even welke collectieve woonstructuur ook voor bejaarden geldt onder bepaalde voorwaarden een onbekwaamheid om schenkingen of testamenten te aanvaarden van personen die in de instelling verbleven hebben (art. 909, tweede lid oud BW). Het wetsvoorstel herneemt de inhoud van die bepaling in het voorgestelde artikel 4.142 BW, zij het dat daarbij de woorden 'doctors in de genees-, heel- en verloskunde, officieren van gezondheid en apothekers' vervangen worden door de term "*gezondheidszorgbeoefenaars*" en de woorden 'rustoorden, rust- en verzorgingstehuizen, alsmede van om het even welke collectieve woonstructuur ook voor bejaarden' door de woorden "*instellingen voor residentiële ouderenzorg*". Volgens de Memorie van Toelichting wordt op die manier het toepassingsgebied van die bepaling verduidelijkt aangezien een regel die een onbekwaamheid invoert niet aan de interpretatie van de rechter mag worden overgelaten (p127). De OVB meent evenwel dat de vervanging van de voornoemde termen niet voor meer duidelijkheid zorgt, wel integendeel. De verwijzing in de Memorie van Toelichting naar de wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg en het Samenwerkingsakkoord van 31 december 2018 tussen de Vlaamse Gemeenschap, het Waalse Gewest, de Franse Gemeenschap, de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, de Franse Gemeenschapscommissie en de Duitstalige Gemeenschap betreffende de financiering van zorg bij gebruik van zorgvoorzieningen over de grenzen van de deelstaat, werkt in dat kader geenszins verhelderend. Bijgevolg lijkt het niet ondenkbaar dat hierover een onduidelijkheid zal rijzen in de praktijk wat de rechtszekerheid niet tegen goede komt. Welke personen en welke instellingen moeten immers worden beschouwd als 'gezondheidszorgbeoefenaars' en 'instellingen van residentiële ouderenzorg'? Het wetsvoorstel moet op dit punt worden verijnd en aangepast.

d. Vormvereisten en rechtsgevolgen van een testament

16. Het voorgestelde artikel 4.190 BW bevat de sanctie wanneer de vormvereisten van een testament niet worden nageleefd. Opvallend is hier dat een aantal verfijningen worden doorgevoerd aan die sanctie, dewelke voorheen niet in het Burgerlijk Wetboek konden worden teruggevonden. Zo bepaalt het voorgestelde artikel 4.190, §2 BW uitdrukkelijk dat de nietigheid van het notarieel testament zijn eventuele geldigheid wat de vorm betreft, als internationaal testament, onverkort laat. Volgens de Memorie van Toelichting gaat het om een nieuwe regel die wordt ingevoerd op basis van rechtsleer en rechtspraak (p148).

Daarnaast worden ook nog twee nieuwe regels ingevoerd met betrekking tot de rechtsgevolgen die verbonden zijn aan de soorten van legaten in de voorgestelde artikelen 4.197 en 4.198 BW. Niettegenstaande het volgens de Memorie van Toelichting slechts om de bevestiging gaat van wat unaniem wordt aanvaard (p151-152), gaat het wel degelijk om nieuwe regels die in het Burgerlijk Wetboek worden ingeschreven.

e. Vormvereisten van de ouderlijke boedelverdeling

17. Het wetsvoorstel voert een wijziging door aan de vormvereisten van een ouderlijke boedelverdeling. Volgens het thans bestaande artikel 1076, tweede lid oud BW kan een ouderlijke boedelverdeling worden gemaakt bij testament of bij schenking waarop dan de artikelen 1100/2 tot 1100/6 oud BW van toepassing zijn, oftewel de vormvereisten van een erfovereenkomst. Om geen twijfel te laten bestaan over de interpretatie van deze bepaling (MvT p163), worden de woorden "*in de mate waarin deze verdeling een erfovereenkomst bevat*" in het voorgestelde artikel 4.229, §3 BW opgenomen. Bijgevolg moeten niet meer in alle gevallen van een ouderlijke boedelverdeling-schenking de vormvereisten van een erfovereenkomst

worden nageleefd.⁸ Dit is een substantiële wijziging aan het actuele recht daar waar de regelgeving pas in september 2018 in werking trad.

B. OVERGANGSBEPALINGEN EN INWERKINGTREDING

18. De OVB durft te suggereren aan de indieners van het wetsvoorstel om overgangsbepalingen te voorzien. Die lijken noodzakelijk om een vlotte overgang te kunnen waarborgen gelet op het aantal wijzigingen dat wordt aangebracht. Volgens het voorstel zou de datum van inwerkingtreding immers reeds vallen op de eerste dag van de derde maand na die waarin de wet is bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad. Dit is eerder (zeer) kort dag. In dat licht zou de OVB dan ook graag voorstellen om ofwel het wetsvoorstel in werking te laten treden samen met het nieuwe goederenrecht⁹ (want artikel 1388, tweede lid oud BW ondergaat wijzigingen en treedt dan in werking) ofwel advocaten voldoende tijd laten om een en ander te kunnen verwerken. Dit komt niet alleen de bijstand aan de rechtzoekenden ten goede, maar de rechtszekerheid in het algemeen.

III. BESLUIT

19. De OVB meent met dit advies aan te tonen dat het past om een uitgebreid debat te voeren in de Kamer omtrent het wetsvoorstel 55K1272. Zoals *supra* wordt aangetoond kunnen, niettegenstaande het uitgangspunt van de indieners dat het wetsvoorstel een codificatie vormt zonder inhoudelijke wijzigingen, wel degelijk wijzigingen worden vastgesteld. De voorbeelden blijken bij een nadere lezing van het wetsvoorstel *legio* te zijn. Zo wordt o.a. een definitie van schenkingen en huwelijksvoordelen ingevoerd, worden bepaalde regels inzake inbreng in gemeenschap geschrapt, worden de betalingswijzen van vergoedingsschulden tussen echtgenoten en het gemeenschappelijk vermogen gewijzigd, alsook de regels omtrent heling van erfgoederen, onbekwaamheden tot ontvangen, omzetting van vruchtgebruik en de vormvereisten van een ouderlijke boedelverdeling. Nochtans werd de materie recent hervormd door de wet van 31 juli 2017 en de wet van 22 juli 2018 en is rust bijgevolg aangewezen. Ook de specifieke datum van inwerkingtreding en het gebrek aan overgangsbepalingen doen vragen rijzen.

De OVB wil tot slot benadrukken dat ze bereid is verder mee te werken aan de codificatie van het Burgerlijk Wetboek.

⁸ Zie daarover uitgebreid: B. VAN DEN HOUTE, “De ouderlijke boedelverdeling: is er leven na de globale erfovereenkomst?”, *TEP* 2019/4, 669-705.

⁹ Wet van 4 februari 2020 houdende Boek 3 “Goederen” van het Burgerlijk Wetboek, *BS* 17 maart 2020, inwerkingtreding 1 september 2021.



Avis d'AVOCATS.BE
au sujet de la proposition de loi CD&V portant le Livre 2, titre 3, "Les relations
patrimoniales des couples" et le Livre 4 "Les successions, donations et
testaments" du Code civil ([DOC 55 1272](#)).

AVOCATS.BE a pris connaissance de la proposition de loi portant la codification des Livres 2 titre 3 « Les relations patrimoniales des couples » et 4 « Les successions, donations et testaments » du « nouveau » Code civil et remercie la commission de la Justice d'avoir sollicité son avis quant à celle-ci.

La commission de droit de la famille d'AVOCATS.BE a par ailleurs bénéficié de la communication, dans un premier temps par un exposé oral et dans un second temps par la réception de sa note écrite, de l'excellent avis de l'unité de droit familial du centre de droit privé de l'ULB (dont tous les rédacteurs sont également avocats).

AVOCATS.BE partage l'analyse approfondie contenue dans cet avis et entend dès lors s'y référer, dès lors que cet avis mérite la plus grande attention.

AVOCATS.BE souhaite particulièrement insister sur les différents éléments suivants.

1. UNE PRETENDUE CODIFICATION A DROIT CONSTANT QUI N'EN EST PAS UNE

Le ministre de la justice de l'époque Koen Geens avait déjà soumis un premier projet d'arrêté royal de recodification au Conseil d'Etat pour avis. Le Conseil d'Etat, dans son avis n°66.505/2 du 30 septembre 2019, a jugé que le projet qui lui était présenté excédait en l'état les pouvoirs du Roi, car contrairement à ce qui était annoncé, il entraînait des modifications de fond.

Il est important de savoir ce qui, selon le Conseil d'Etat, est autorisé dans le cadre d'un exercice *a priori* présenté comme une simple codification : l'adaptation de la numérotation des articles, l'introduction d'une terminologie uniforme ou éventuellement la reformulation d'une disposition, pour autant qu'elles n'aient pas d'impact sur la portée juridique de cette disposition. Dépasser cette frontière s'apparente à une véritable réécriture des textes, ce qui a pour effet d'y introduire des modifications de fond ou en tout cas des modifications de forme susceptibles d'affecter le fond en raison notamment des questions d'interprétation imprévues qu'elles pourraient soulever.

Or, AVOCATS.BE constate que la proposition analysée modifie encore et toujours la teneur du droit patrimonial de la famille, malgré les affirmations apparemment contraires de ses auteurs. Cette proposition amende donc une nouvelle fois cette matière, peu de temps après les réformes de 2017 et 2018, et ne représente qu'une étape de ce qui apparaît comme une perpétuelle mutation du droit, toutes les matières n'étant pas encore susceptibles d'être « codifiées » et d'autres réformes étant par ailleurs très prochainement annoncées.

Il n'est donc pas correct de présenter l'exercice comme étant « à droit constant ».

Au contraire, il s'impose, comme l'unité de droit familial de l'ULB y a procédé, de rechercher l'ensemble des modifications qui sont opérées et d'examiner pour chacune d'entre elles son caractère adéquat et opportun, faute de quoi l'œuvre législative n'en serait pas une.



Mais, de toute manière, AVOCATS.BE estime que pareil travail législatif est prématuré, qu'il ne présente actuellement pas d'utilité et, surtout, qu'il risque de tout embrouiller.

2. UNE CODIFICATION PRÉMATURÉE QUI, DANS L'ÉTAT ACTUEL DES CHOSSES, NE PRÉSENTE PAS D'INTÉRÊT ET VA COMPLIQUER LA TÂCHE DES PRATICIENS

AVOCATS.BE ne peut que se rallier aux considérations formulées dans la note de l'unité de droit familial de l'ULB.

Il est prématuré de vouloir déjà codifier un titre 3 d'un futur nouveau Livre 2 du Code civil qui inclurait à long terme des titres 1 et 2 dont on ne sait encore rien, d'autant non seulement que des liens étroits existent entre ces matières mais surtout qu'il n'est guère possible de régler « *les relations patrimoniales des couples* » si on n'a pas préalablement identifié ces « couples » et alors qu'on ignore quels seront les statuts juridiques respectifs de ces couples.

Même lorsqu'il s'agit du Livre 4 relatif aux successions et aux libéralités, on estime pouvoir déjà codifier la matière, alors qu'elle comporte tout autant des dispositions relatives, d'une part, aux époux (telles que les droits successoraux légaux du conjoint survivant ou les dispositions relatives aux donations entre époux) et, d'autre part, aux cohabitants légaux (les droits successoraux légaux du cohabitant légal survivant), et que ces dispositions devraient tout autant être codifiées au regard de ce qu'il en sera des statuts juridiques spécifiques des différents types de couples et de l'organisation de leurs relations patrimoniales (qui incluent, notamment, le statut des donations entre époux ou entre cohabitants).

- a) On sait d'autant moins où l'on va à propos des différents types de « couples » que la proposition laisse entièrement de côté les autres futurs sous-titres du titre 3 du Livre 2 qui devraient concerner les autres couples que les époux, et qu'on ignore même si on se limitera au statut de la cohabitation légale ou si on envisagera aussi le statut des cohabitants de fait.

Où est l'intérêt de déjà codifier aujourd'hui le statut des relations patrimoniales entre les époux, alors qu'on ne règle encore rien des relations patrimoniales au sein des autres couples et qu'on n'entend même pas faire apparaître quels seront les autres sous-titres de ce titre 3 ?

On est d'ailleurs tellement dans l'ignorance du futur statut de ces couples qu'on propose dans le même temps de laisser subsister tels quels les articles 1376 à 1379 de notre Code civil relatifs à la cohabitation légale – ce qui contraindrait la population belge comme les praticiens du droit à devoir rechercher dans une partie prétendument « ancienne » de notre Code civil des dispositions qu'on n'aurait pas insérées dans un « nouveau » Code civil censé cependant organiser les « relations patrimoniales des couples ».

- b) Il y a assurément un lien entre le statut d'un couple, quel qu'il soit, en droit des personnes et en droit patrimonial de la famille.

Si on entend à l'avenir modifier la structure actuelle de notre Code civil, il serait plus cohérent de régler le statut du mariage en tant que tel, en ne dissociant pas le statut personnel et le statut patrimonial du mariage.

Ce sera encore plus nécessaire pour les autres couples, car il y aura lieu de décider si les couples non mariés doivent aussi pouvoir disposer d'un statut personnel et s'ils



auront aussi leur place au sein de la famille (qui devrait faire l'objet du titre 2 du futur Livre 2).

Le droit de la famille ne peut être qu'un tout cohérent (1).

- c) Même lorsqu'il s'agit du statut patrimonial du mariage, qui fait provisoirement seul l'objet du projet de titre 3 du futur Livre 2, on avait expressément annoncé lors de la récente réforme opérée par la loi du 22 juillet 2018 que le statut des assurances-vie et plus particulièrement des assurances - groupe dans le régime matrimonial légal ferait l'objet d'une prochaine nouvelle législation.

Pourquoi vouloir déjà codifier les régimes matrimoniaux, alors qu'on ne connaît pas encore cette nouvelle législation tant attendue ?

- d) On peut difficilement ignorer que les dispositions relatives aux donations entre époux – qui seraient insérées dans le projet d'un futur Livre 4 – relèvent, en réalité, des « relations patrimoniales des couples » – qui est l'intitulé qu'on entend désormais conférer au futur titre 3 d'un nouveau Livre 2 du Code civil.

Il ne serait donc pas exact que le projet de ce titre 3 du Livre 2 organise de manière complète les « relations patrimoniales des couples », et il serait précisément nécessaire de décider quelles seront les dispositions qui sont applicables aux donations entre époux, entre cohabitants légaux et entre cohabitants de fait. Comment, par contre, encore justifier que les donations entre époux soient révocables, alors qu'elles ne le sont pas entre cohabitants légaux et cohabitants de fait ?

Cette seule observation fait une nouvelle fois apparaître que « tout est dans tout ».

Une codification d'une petite partie du droit de la famille est donc prématurée.

Il serait autrement plus fécond de travailler aujourd'hui à modifier ce qui, d'un point de vue sociétal, devrait pouvoir être modifié et/ou précisé, comme, par exemple, les futurs statuts de la cohabitation légale et de la cohabitation de fait.

Aux yeux d'AVOCATS.BE, la codification, telle qu'elle est actuellement proposée, n'apporte par contre pas de véritable plus-value et va même compliquer considérablement la tâche de tous les praticiens du droit.

Est-il d'ailleurs cohérent de proposer de qualifier d'« ancien Code civil » un Code civil dont la majorité des textes resterait de toute manière encore longtemps d'application ?

3. UNE NOUVELLE NUMEROTATION DIFFICILEMENT DECHIFFRABLE

Comme l'unité de droit familial de l'ULB, AVOCATS.BE ne peut que déplorer la nouvelle numérotation des articles du Code civil qui est actuellement proposée.

¹ La meilleure preuve s'en trouve à l'article 1388 alinéa 1 actuel de notre Code civil qui précise expressément que les époux ne peuvent pas déroger dans le contrat de mariage aux règles qui fixent leurs droits et devoirs respectifs (inscrits actuellement aux articles 212 à 214 du Code civil), ni d'ailleurs à celles relatives à l'autorité parentale et la tutelle ou à celles qui déterminent l'ordre légal des successions.

Le nouvel article numéroté 2.3.1 ne reprend pas cette disposition – ce qui montre on ne peut mieux combien les auteurs de la proposition de loi ont aperçu la nécessaire unité de l'ensemble et la quasi impossibilité de rédiger une partie indépendamment de l'autre partie.



En abandonnant, à l'intérieur d'un même code, une numérotation suivie de 1 à 2280 pour y substituer une numérotation dont les chiffres peuvent devenir une énigme (par exemple 2.3.78 ou 4.259) à la fois difficile à prononcer et surtout à mémoriser, on crée inévitablement de la complexité.

Dans un Code bien fait, chaque disposition correspondant à une problématique spécifique devrait avoir **un numéro distinct** des autres numéros.

Tout juriste familialiste connaît parfaitement bien le contenu des actuels articles 212 à 224 du Code civil qui règlent chacun un des effets, personnels ou patrimoniaux, du mariage, exactement comme tout juriste généraliste connaît parfaitement bien l'article 1134 du Code civil.

Renoncer à ce type de numérotation, c'est renoncer à la clarté et à la cohérence d'un Code.

4. UNE NOUVELLE STRUCTURATION DES DISPOSITIONS LEGALES QUI EST PARFOIS MOINS COHERENTE QUE L'ACTUELLE STRUCTURATION

Aussi bien pour les régimes matrimoniaux que pour le droit des successions, des donations et des testaments, la proposition de loi procède à de nombreuses reprises, à une nouvelle structuration des dispositions légales, tant pour l'ordre selon lequel elles sont désormais présentées que pour l'intitulé des différentes subdivisions.

Etrangement, il peut y avoir là un recul par rapport à la situation actuelle qui va rendre aussi plus compliquées la lecture et la compréhension des nouvelles dispositions légales.

Ces modifications ont d'ailleurs, quoi qu'on en ait dit, une incidence sur la portée des règles de fond et ne sont dès lors pas compatibles avec une prétendue « codification à droit constant ».

Elles impliqueraient dès lors de devoir discuter, point par point, de cette nouvelle structuration, à peine de produire une œuvre législative bâclée.

L'unité de droit familial de l'ULB a parfaitement mis en évidence un très grand nombre de différences entre la nouvelle structuration et l'ancienne structuration des dispositions légales.

On n'en prendra ici que quelques exemples tout à fait significatifs.

- a) Pourquoi diviser le projet d'un futur titre 3 du Livre 2 en deux sous-titres intitulés respectivement « *Régimes matrimoniaux* » (dont le chapitre 1 est relatif aux « Conventions matrimoniales ») et « *Registre central des conventions matrimoniales* », dont l'importance respective est totalement déséquilibrée.

Il serait plus logique de regrouper dans les dispositions générales aux régimes matrimoniaux, les dispositions relatives à la publicité des contrats de mariage.

On répondra peut-être que le sous-titre 2 concerne en réalité aussi les cohabitants légaux, mais il ne s'agit plus alors seulement des « Conventions matrimoniales » telles qu'elles sont dénommées dans le sous-titre 1.

Où est la cohérence ?



- b) Pourquoi dissocier désormais, en bousculant une classification logique opérée par la loi du 14 juillet 1976, les dispositions relatives aux « *conventions matrimoniales* » des dispositions générales relatives aux régimes matrimoniaux, alors que la possibilité de conclure un contrat de mariage, avant le mariage ou pendant le mariage, relève précisément des dispositions générales relatives à tout régime matrimonial quelconque ?
- c) Pourquoi dans le régime légal, regrouper désormais la preuve et le remploi, alors que ce sont deux thématiques tout à fait distinctes qui sont d'ailleurs parfois confondues dans la pratique.

Le remploi relève de la qualification des biens propres et communs.

Or, les questions de qualification doivent précisément être dissociées des questions de preuve.

- d) En ce qui concerne le droit des successions et des libéralités, la structure générale de notre Code civil paraît être maintenue, mais elle est émaillée de multiples modifications tant de l'ordre dans lequel les dispositions légales sont présentées que de la classification et de l'intitulé des différentes subdivisions.

Il s'agit là d'un travail proprement législatif qui est chaque fois discutable et qui devrait dès lors être débattu de manière d'autant plus approfondie.

À partir du moment où un tel débat doit de toute manière avoir lieu, il y a alors matière à réfléchir à la meilleure manière de structurer le droit des successions et des libéralités, d'autant – on le répète – qu'il n'y a, à l'heure actuelle, aucune nécessité de recodifier cette matière et que cette recodification va sérieusement compliquer la tâche des praticiens.

Dans sa note, l'unité de droit familial de l'ULB a réfléchi à une nouvelle structuration possible.

Pour prendre un seul exemple dans cette note, les dispositions relatives à l'option héréditaire concernent tout autant les successions légales que les successions testamentaires, et il y a dès lors assurément lieu de réfléchir attentivement à la place la plus adéquate qu'il y a lieu de leur donner au sein d'un futur Livre 4 du Code civil.

* * *

Il serait dès lors préférable aujourd'hui de recodifier notre Code civil en ayant une vision d'ensemble pour les différentes matières du droit civil et, en tout cas, pour toutes celles relevant du droit des personnes et de la famille, y compris du droit patrimonial de la famille.

Le Parlement pourrait parfaitement constituer à cette fin, une commission de recodification associant à la fois des parlementaires, des professeurs de droit et des représentants de la société civile.

5. LES MODIFICATIONS TERMINOLOGIQUES

La proposition de codifier « à droit constant » un nouveau titre 3 d'un futur Livre 2 du Code civil et un nouveau Livre 4 est, en réalité, émaillée de nombreuses modifications terminologiques dont certaines sont substantielles.



On évoquera ici :

- la proposition de qualifier désormais les contrats de mariage de « *conventions matrimoniales* », alors que la qualification de « *contrat de mariage* » est usuelle et beaucoup plus parlante ;
- la proposition de qualifier de « *biens propres à titre personnel* » les biens propres énumérés à l'article 2.3.19 en projet, alors que cette dénomination est équivoque, car un bien propre est par définition un bien « *personnel* » à un des époux ;
- la proposition de qualifier désormais les collatéraux privilégiés et les collatéraux ordinaires – alors que cette dénomination est usuelle et beaucoup plus parlante – de « *collatéraux proches* » et de « *collatéraux simples* » (pourquoi « *simples* », alors que ce n'est précisément pas simple ?) ;
- la proposition de remplacer les mots « *part réservataire* » et « *héritiers auxquels une quotité de ses biens est réservée par la loi* » par les mots « *réserve* » et « *héritier réservataire* » qui paraissent alors mettre en évidence que les héritiers réservataires n'auraient plus droit à une « *part réservataire* » ou une « *quotité des biens* » du défunt – ce qui pose tout le problème de la portée exacte de la réserve héréditaire ;
- la proposition de qualifier désormais les substitutions fidéicommissaires de « *libéralités avec charge de conserver au profit de tiers* ».

Comme la note de l'unité de droit familial de l'ULB le fait observer, ces modifications terminologiques pourraient être la source d'une perte d'informations considérable, car tout l'apport de la littérature juridique lentement constituée depuis 200 ans risque d'être effacé tant dans la mémoire collective que dans les banques de données.

6. LES MODIFICATIONS DE FOND

AVOCATS.BE n'estime pas correct de procéder à de substantielles modifications de fond de certaines dispositions légales, tout en ayant donné à penser qu'il ne s'agirait que d'opérer une codification « à droit constant ».

On ne reprendra ici aussi, sans chercher à être exhaustif, que quelques exemples particulièrement significatifs.

a) La modification de l'article 1390 du Code civil

L'article 1390 du Code civil est actuellement rédigé dans les termes suivants :

« A défaut de conventions **particulières**, les règles établies au chapitre II du présent titre forment le droit commun ».

Même s'il est indiqué de manière à vrai dire inexacte dans le commentaire de ce nouvel article en projet (p. 33 de la proposition de loi) qu'il « *reprend la règle de l'article 1390 Code civil ancien* », l'article 2.3.12 en projet intitulé « *Régime légal de droit commun* » est en réalité rédigé dans les termes suivants :



« A défaut de conventions **dérogatoires**, les règles relatives au régime légal, établies au chapitre 3 du présent sous-titre, forment le droit commun ».

Il est au surplus précisé dans le commentaire de cet article en projet que « *cette disposition indique que le régime légal est le régime de droit commun, c'est-à-dire le régime de référence pour interpréter les régimes conventionnels et pour en combler les lacunes* ».

Les règles relatives au régime légal pourraient alors aussi s'appliquer, « à défaut de conventions dérogatoires », à tous les régimes conventionnels, y compris les régimes de séparation de biens, ce qui est susceptible de provoquer un considérable imbroglio, alors que l'actuel article 1390 du Code civil ne rend pas applicables les règles du régime légal aux différents régimes de séparation de biens.

Pareille problématique pourrait assurément faire l'objet d'un débat, mais ce débat est particulièrement complexe et ne peut assurément pas être passé sous silence, comme le fait la proposition de loi.

b) La suppression de la preuve par commune renommée des biens propres des époux

La proposition de loi supprime dans l'actuel article 1399 du Code civil, la preuve par commune renommée, au motif que ce mode de preuve n'a pas été consacré dans le nouveau Livre 8 du Code civil.

Cette modification est cependant substantielle.

La commune renommée se distingue de la preuve par témoignage, en ce qu'elle permet d'attester de ce qu'on a « toujours entendu dire » sans en avoir été le témoin direct.

Ce mode de preuve est particulièrement utile lorsqu'il s'agit de prouver l'origine de biens meubles propres qui se sont transmis de génération en génération.

c) Les avantages matrimoniaux

Sous le couvert d'un prétendu regroupement de règles qui « *se trouvaient jusqu'ici éparses dans le Code civil ancien* » (p. 50, proposition de loi), il est en réalité proposé non seulement de consacrer une section spécifique aux « avantages matrimoniaux » (section 4 du chapitre 4 du sous-titre 1) mais de formuler une règle générale « *qui n'était jusqu'ici pas exprimée de manière claire, alors même que son principe était unanimement admis* ».

Le processus est subtil, alors qu'on sait que la théorie des avantages matrimoniaux ne fait aucunement l'unanimité et qu'elle a été critiquée lors de la réforme tant des successions que des régimes matrimoniaux par plusieurs auteurs francophones et que AVOCATS.BE avait d'ailleurs introduit à cet égard, un recours devant la cour constitutionnelle qui a toutefois été jugé irrecevable par défaut d'intérêt.

Il n'est cependant pas correct de présenter comme une codification « à droit constant » pareille formulation de la théorie des avantages matrimoniaux, alors qu'elle constitue un point central de discussion et de désaccord tant dans la doctrine juridique que parmi les partis politiques, lorsqu'on cherche à réaliser un équilibre entre les droits respectifs des enfants et du conjoint survivant – ce qui avait été expressément présenté comme un des objectifs des lois des 30 juillet 2017 et 22 juillet 2018.

Advies betreffende het wetsvoorstel houdende boek 2, titel 3, “Relatievermogensrecht” en boek 4 “Nalatenschappen, schenkingen en testamenten” van het Burgerlijk Wetboek (*Parl.St. Kamer* 2019-20, nr. 55-1272/001) ten behoeve van de commissie voor Justitie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers

Prof. dr. Jan Bael (Universiteit Gent)

INLEIDING

Werkwijze bij de totstandkoming van het advies

1. In dit advies wordt het wetsvoorstel tot codificatie van het familiaal vermogensrecht besproken (*Parl.St. Kamer* 2019-20, nr. 55-1272/001). Daarvoor heb ik het wetsvoorstel gelezen en de bepalingen daarvan telkens vergeleken met de overeenstemmende (thans nog geldende) bepalingen van het oud Burgerlijk Wetboek. Ik heb mij (wegens gebrek aan tijd) daarbij beperkt tot de Nederlandse tekst. Pas daarna heb ik de toelichting gelezen betreffende het wetsvoorstel. Deze werkwijze leek mij aangewezen omdat de lezer van het nieuwe boek 2, titel 3 en van het nieuwe boek 4 de wettekst zal lezen en zich daarbij een idee zal vormen over de betekenis daarvan. Dat heb ik ook gedaan. Pas daarna heb ik de tekst van de toelichting doorgenomen met bijzondere aandacht voor de vraag of ik de voorgestelde wettekst ook wel begrepen heb zoals hij volgens de toelichting is bedoeld. De concordantietabel heb ik niet gecontroleerd. Ik bespreek het advies van de Gegevensbeschermingsautoriteit niet.

Inleidende algemene beoordeling

2. Voorafgaand aan de bespreking van het wetsvoorstel en de toelichting wil ik benadrukken dat de auteur van dit wetsvoorstel een zeer zorgvuldig uitgevoerd werk heeft afgeleverd, waarbij blijk wordt gegeven van een buitengewoon grondige kennis van het familiaal vermogensrecht. Mijn appreciatie voor het geleverde werk is dan ook zeer groot.

De toelichting bij het wetsvoorstel over de codificatie

3. In de toelichting bij het wetsvoorstel wordt benadrukt dat het wetsvoorstel een codificatie betreft, waarbij beoogd wordt de teksten te actualiseren, ze duidelijker en leesbaarder te formuleren, een logischere structuur te voorzien en coherentie te verwezenlijken met de overige boeken waaruit het nieuw Burgerlijk Wetboek zal bestaan. Tegelijk is er een opschrift voorzien voor elk artikel (p. 6-7). Er wordt gesteld dat het gaat om een codificatie zonder inhoudelijke wijziging (p. 6) (zie echter hierna randnrs. 6-8) en dat het herschrijven en de noodzakelijke aanpassingen niet leiden tot de invoering van nieuwe concepten of zelfs van nieuwe regels, noch in het relatievermogensrecht, noch in het recht inzake nalatenschappen, schenkingen en testamenten, die beide totaal in hun essentie gerespecteerd worden, rekening houdend met de recente wijzigingen aangebracht aan het familiaal vermogensrecht door de wetgever met ingang van 1 september 2018 (p. 7).

Beoordeling van de structuur en van de duidelijkheid en leesbaarheid van de wettekst

4. De structuur van het voorgestelde boek 2, titel 3 en vooral van het voorgestelde boek 4 houdt naar mijn mening een belangrijke verbetering in. Wat boek 2, titel 3 betreft is de structuur niet zo veel gewijzigd, maar de aangebrachte wijzigingen zijn naar mijn mening wel een verbetering. Wat boek 4 betreft zijn de wijzigingen in de structuur ingrijpender. Dat is logisch. Het huidige huwelijksvermogensrecht is hoofdzakelijk gebaseerd op de wet van 1976, terwijl het deel dat handelt over de erfenissen, schenkingen en testamenten vooral nog gebaseerd is op het Burgerlijk Wetboek van 1804.

De wettekst is veel toegankelijker voor de lezer geworden. Juristen die minder vertrouwd zijn met het familiaal vermogensrecht zullen gemakkelijker hun weg vinden in deze relatief ingewikkelde materie. Ook vanuit pedagogisch oogpunt is de nieuwe wettekst een stap vooruit. De studenten die het vak “Familiaal vermogensrecht” moeten studeren en die op het schriftelijk examen gebruik mogen maken van hun wetboek, mogen de auteur van het wetsvoorstel dankbaar zijn.

De invoering van een nieuwe structuur is hoe dan ook wel delicaat. Soms wordt hierna in mijn advies gewezen op een aantal ongewilde wijzigingen die voortvloeien uit die nieuwe structuur, waardoor een verbetering noodzakelijk of aangewezen is. Soms wordt ook een beperkt voorstel tot wijziging gedaan.

Over de optimale structuur kan men altijd van mening verschillen, maar naar mijn mening is over de structuur goed nagedacht en houdt dit wetsvoorstel een verbetering in. Het lijkt mij aangewezen om die structuur niet meer op zijn kop te zetten in deze fase. In mijn advies worden dan ook slechts beperkte opmerkingen gemaakt betreffende de structuur (bv. over de hoofding van titel 2 en over de vroegere indeling in verschillende orden van erfgenamen). Er worden echter geen fundamentele opmerkingen betreffende de structuur gemaakt. Iedereen zal wel zijn eigen idee hebben over de meest optimale structuur, maar de structuur waarvoor in dit wetsvoorstel is gekozen, is duidelijk beter dan voorheen.

5. De teksten zijn ook duidelijker en leesbaarder geschreven. Op het vlak van de leesbaarheid is een grote vooruitgang gemaakt.

Inhoudelijke wijzigingen aan de thans bestaande wettekst

6. Dat het volgens de toelichting gaat om een codificatie zonder inhoudelijke wijziging (p. 6 van de toelichting) versta ik niet helemaal. Naar mijn mening zijn er wel op een aantal punten inhoudelijke wijzigingen aangebracht.

7. De uitspraak dat het relatievermogensrecht en het recht inzake nalatenschappen, schenkingen en testamenten *in hun essentie gerespecteerd worden*, rekening houdend met de recente wijzigingen die de wetgever aan het familiaal vermogensrecht heeft aangebracht (p. 7 van de toelichting), versta ik beter.

8. In mijn uiteenzetting wordt vooral ingegaan op een aantal inhoudelijke wijzigingen aan de bestaande wettekst, waarbij bijvoorbeeld iets wordt toegevoegd of aangepast, of waarbij sommige bepalingen worden geschrapt. 1° De vraag die ik mij daarbij stel is of bij die aanpassingen al dan niet wordt afgeweken van het actuele recht, zoals dat algemeen wordt aanvaard in de rechtspraak en rechtsleer. Als het antwoord op die vraag positief is, dan is er geen verdere discussie nodig (eerste hypothese). 2° Is het antwoord op die vraag negatief, dan rijst de vraag of de voorgestelde wijziging al dan niet aangewezen is. Dan moet de vraag worden beantwoord of de aangepaste wettekst correct is, ook al wordt die niet algemeen aanvaard door alle rechtspraak en rechtsleer (tweede hypothese). In dit tweede geval speelt ook een rol hoe belangrijk de aanpassing of toevoeging is voor een coherent familiaal vermogensrecht.

Een wijziging of aanpassing kan om allerlei redenen verantwoord zijn, bijvoorbeeld:

1° om een grotere coherentie te verwezenlijken in het familiaal vermogensrecht en in het recht in het algemeen of

2° om een einde te maken aan een problematische discussie in de rechtsleer over de draagwijdte van wettelijke bepalingen, of

3° om de wettekst in overeenstemming te brengen met de bedoeling van de wetgever.

4° Wanneer de wettekst gebaseerd is op een foute redenering of vergissing, kan een aanpassing eveneens verantwoord zijn.

Ook wanneer bepaalde wijzigingen in de tweede hypothese aldus verantwoord zouden zijn, gaat het wel degelijk om wijzigingen aan het actuele recht, waar de commissie voor Justitie zich bewust moet van zijn teneinde de opportuniteit ervan te beoordelen.

Niet alle wijzigingen worden besproken. Wanneer ik de wijzigingen vanzelfsprekend vind, zullen die in principe niet ter sprake komen.

Kleinere eerder technische opmerkingen en suggesties

9. In mijn uiteenzetting worden ook erg veel kleine opmerkingen gemaakt over de eerder technische formulering van de nieuwe wettelijke bepalingen, bijvoorbeeld wanneer een woord per ongeluk is weggevallen of een zin niet helemaal klopt.

Chronologische aanpak bij de bespreking van het wetsvoorstel

10. Bij het becommentariëren van de wettekst wordt chronologisch te werk gegaan, aanvattend bij de eerste artikelen van het wetsvoorstel. Daarbij worden meteen ook de eerder technische aanpassingen aan de tekst besproken.

Belangrijke en minder belangrijke onderdelen van mijn advies

In de uiteenzetting die hierna volgt, worden de verschillende onderdelen telkens met een streepje aangevat (-). Vaak gaat het om eerder technische opmerkingen of suggesties. In mijn advies ga ik soms in op kleine technische fouten, die volgens mij best rechtgezet worden. Daarnaast worden een aantal suggesties gedaan en een aantal bedenkingen gemaakt die constructief bedoeld zijn.

Als het om belangrijke bedenkingen of inhoudelijke wijzigingen gaat, wordt mijn commentaar voorafgegaan door een sterretje (*). Als de lezer niet de tijd vindt om de volledige tekst na te lezen, dan kan die zich beperken tot de tekst voorafgegaan door *.

De onderdelen voorafgegaan door een sterretje zijn vooral interessant voor de commissie voor Justitie. Het gaat dan vooral om een bespreking van de hogervermelde inhoudelijke wijzigingen aan de wettekst.

BOEK 2, TITEL 3

- Art. 2.3.1 BW (p. 237): in dit artikel wordt de term “huwelijksstelsel” gebruikt, terwijl op andere plaatsen de term “huwelijksvermogensstelsel” wordt gebruikt (bv. in art. 2.3.8 BW). Het is onduidelijk waarom niet steeds dezelfde term wordt gebruikt. In het oud BW vond men het secundair huwelijksvermogensrecht onder titel V. “Huwelijksvermogensstelsels”. In het wetsvoorstel komt het secundair huwelijksvermogensrecht voor onder boek 2, titel 3, ondertitel 1 “Huwelijksvermogensrecht”. Ik heb eerder een voorkeur voor de term “huwelijksvermogensstelsel”. Deze opmerking is van zeer beperkt belang. Als de termen door elkaar gebruikt worden, dan vat ik ze hoe dan ook op als synoniemen. Als argument tegen mijn voorkeur voor de term “huwelijksvermogensstelsel” kan verwezen worden naar de Franse term “régime matrimonial”, die beter overeenstemt met de term “huwelijksstelsel”. Maar dit tegenargument heeft slechts een beperkte betekenis omdat de gelijkheid van termen in de Franse taal en de Nederlandse taal slechts moet worden nagestreefd wanneer een ongelijkheid van de gebruikte termen tot een verschillende interpretatie dreigt aanleiding te geven.

- Art. 2.3.2, eerste lid BW (p. 237): ik zou dit eerste lid aanpassen als volgt:

“Indien een van de echtgenoten een of meer afstammelingen heeft die voortkomen uit een andere relatie van voor hun huwelijk of die geadopteerd werden voor hun huwelijk, of afstammelingen van de geadopteerden, kunnen de echtgenoten, in hun huwelijksovereenkomst, geheel of ten dele, zelfs zonder wederkerigheid, een regeling treffen over de rechten die de ene in de nalatenschap van de andere kan uitoefenen”.

Het gewijzigde woord is aangepast. In de oorspronkelijke tekst van art. 1388, tweede lid oud BW stond er niet “het huwelijk”, maar wel “hun huwelijk”. Dit is een opmerking van weinig belang, maar de termen “hun huwelijk” lijken net iets beter. In de Franse tekst staat er ook “leur mariage”.

- Art. 2.3.7 BW (p. 239): in dit artikel staat dat voor een wijziging aan het huwelijkstelsel vooraleer het huwelijk voltrokken is de toestemming vereist is van alle personen die bij hun eerdere huwelijksovereenkomst partij zijn geweest. In art. 1393 oud BW is er sprake van de “gelijktijdige toestemming”. Dit staat niet meer uitdrukkelijk vermeld in art. 2.3.7 BW, hoewel uit de toelichting wel blijkt dat een gelijktijdige toestemming vereist is (p. 29).

Volgens mij volgt uit de huidige tekst ook de voorwaarde van de gelijktijdige toestemming omdat voor een wijziging aan het huwelijkstelsel vooraleer het huwelijk voltrokken is volgens de voorgestelde tekst “de aanwezigheid en de toestemming” vereist is van alle personen die bij hun eerdere huwelijksovereenkomst partij zijn geweest. Dat deze personen aanwezig moeten zijn bij de huwelijksovereenkomst die een wijziging inhoudt, impliceert dat ze wel degelijk in die huwelijksovereenkomst hun toestemming moeten geven.

Maar misschien kan men overwegen om de aanwezigheid en de “gelijktijdige” toestemming op te leggen, zoals in art. 1393, eerste lid oud BW, om discussie te vermijden. Ik denk dat ingevolge het wegvallen van het woord “gelijktijdige” sommigen misschien wel de stelling zouden gaan verdedigen dat die toestemming ook in een afzonderlijke akte kan worden gegeven.

- Art. 2.3.8, § 2 BW (p. 239): uit deze paragraaf blijkt niet duidelijk dat de boedelbeschrijving moet voorafgaan aan de wijziging aan het huwelijkvermogensstelsel. Ik zou schrijven: “Een voorafgaande boedelbeschrijving ...”.

- Art. 2.3.8, § 3 BW (p. 239): uit deze paragraaf blijkt niet duidelijk dat de boedelbeschrijving moet worden opgemaakt bij notariële akte. In art. 1394, § 2, vierde lid oud BW wordt bepaald dat de boedelbeschrijving wordt vastgesteld bij notariële akte. Dit laatste lid van art. 1394, § 2 oud BW slaat zowel op de verplichte boedelbeschrijving als op de boedelbeschrijving die normalerwijze niet verplicht is, maar waarom een van de echtgenoten verzoekt. Aan art. 2.3.8, § 3 BW zou een derde lid kunnen worden toegevoegd, gelijkloidend aan het tweede lid van art. 2.3.8, § 2 BW: “Deze boedelbeschrijving wordt vastgesteld bij notariële akte”.

* Art. 2.3.18, 2° BW (p. 242): hier wordt voor het eerst het woord “bloedverwanten” uit het oud BW vervangen door de term “verwanten”. De term verwant(en) wordt in de rest van het wetsvoorstel consequent gebruikt in de plaats van de term bloedverwant(en). In het voorgestelde art. 2.3.18, 2° BW komt verder in de zin nog de term “bloedverwanten” voor. Om consequent te zijn, zou daar ook de term verwanten moeten worden gebruikt.

Mijn voorkeur gaat echter naar het behoud van de term bloedverwanten, zoals steeds gebruikt in het oud BW. Met verwant bedoelt men in de Nederlandse taal zowel de bloedverwanten als de aanverwanten. In het van Dale groot woordenboek der Nederlandse taal (dertienste uitgave) staat bij verwant: “persoon met wie men verwant is: onze naaste verwanten, onze bloed- en aanverwanten”.

De motivering voor de vervanging van de term “bloedverwanten” door de term “verwanten” in de toelichting bij het wetsvoorstel kan mij niet overtuigen.

Alleen al door de traditionele term “bloedverwanten” te wijzigen door de term “verwanten”, ontstaat er een risico dat men daaronder ook aanverwanten zou verstaan. Als men de term verwanten blijft verkiezen boven de term bloedverwanten, dan lijkt het mij aangewezen dat in de wettekst zelf en niet in de toelichting bij het wetsvoorstel wordt verduidelijkt dat met verwanten niet de aanverwanten worden bedoeld. De term bloedverwanten is op talloze plaatsen vervangen door de term verwanten. Er zijn een hele reeks bepalingen in het wetsvoorstel waar onduidelijkheid kan ontstaan over de betekenis van de term verwanten (zie o.a. art. 2.3.66, § 3, 2° op p. 261 van het wetsvoorstel, verder in dit advies besproken; art. 2.3.68, § 2, 1°, b) BW op p. 262 en 263 van het wetsvoorstel, verder in dit advies besproken).

- Art. 2.3.22, § 1, 5° BW (p. 245): men zou moeten verwijzen naar art. 2.3.19, § 1, 5°

- Art. 2.3.22, § 1, 6° BW (p. 245): men zou moeten verwijzen naar art. 2.3.19, § 1, 6°

- Art. 2.3.22, § 1, 7° BW (p. 245): men zou moeten verwijzen naar art. 2.3.19, § 1, 7°

- Art. 2.3.23 BW (p. 246): ik zou het opschrift vervangen door “Schulden van voor het stelsel en schulden ten laste van nalatenschappen en giften”.

*** Art. 2.3.43, § 1, derde lid BW (p. 252)**: in art. 1430, § 1, derde lid oud BW staat: “Vervolgens wordt overgegaan tot de verrekening van de lasten en de verdeling van de netto-baten”.

Nu staat er in het wetsvoorstel in art. 2.3.43, § 1, derde lid BW: “Vervolgens wordt overgegaan tot de verrekening van de lasten, de verrekening van de vergoedingen en de verdeling van de netto-baten”.

De nieuwe tekst is vollediger en stemt volledig overeen met de volgorde van de verrichtingen, zoals die algemeen wordt aanvaard.

- Art. 2.3.43, § 3, 1° BW (p. 253): men zou moeten verwijzen naar art. 2.3.19, § 1, 5°

- Art. 2.3.43, § 3, 2° BW (p. 253): men zou moeten verwijzen naar art. 2.3.19, § 1, 6°

- Art. 2.3.43, § 3, 3° BW (p. 253): men zou moeten verwijzen naar art. 2.3.19, § 1, 7° (bovendien lijkt de komma voorafgaand aan § 1 ten onrechte onderlijnd te zijn)

*** Art. 2.3.44, § 2 (p. 253)**: er wordt één woord veranderd aan de tekst (zie de onderlijning hierna).

Art. 1432, tweede lid oud BW luidt als volgt: “De echtgenoot die zijn beroep uitoefent binnen een vennootschap waarvan de aandelen hem eigen zijn, is aan het gemeenschappelijk vermogen

een vergoeding verschuldigd voor de nettoberoepsinkomsten die het gemeenschappelijk vermogen niet heeft ontvangen en redelijkerwijze had kunnen ontvangen indien het beroep niet binnen een vennootschap was uitgeoefend”.

Art. 2.3.44, § 2 luidt thans als volgt: “De echtgenoot die zijn beroep uitoefent binnen een vennootschap waarvan de aandelen hem eigen zijn, is aan het gemeenschappelijk vermogen een vergoeding verschuldigd voor de netto beroepsinkomsten die het gemeenschappelijk vermogen niet heeft ontvangen en redelijkerwijze had kunnen ontvangen indien het beroep niet binnen die vennootschap was uitgeoefend”.

De toelichting op p. 44 geeft daarbij verduidelijking. De wijziging is erg beperkt, maakt de bepaling iets duidelijker en beantwoordt aan de oorspronkelijke bedoeling van de wetgever.

*** Art. 2.3.49, § 1 en § 2 BW (p. 255):**

De tekst van art. 2.3.49, § 1 stemt niet volledig overeen met art. 1443 oud BW. De tekst van art. 2.3.49, § 2 stemt evenmin volledig overeen met art. 1442 oud BW.

- **Art. 2.3.49, § 1 BW:** de echtgenoot die een vergoeding verschuldigd is aan het ontbonden gemeenschappelijk vermogen kan in het wetsvoorstel kiezen op welke wijze die vergoeding zal worden voldaan, ofwel door betaling, ofwel door mindere ontvangst (art. 2.3.49, § 1, eerste lid BW). De voldoening door mindere ontvangst gebeurt ofwel door verrekening op het aandeel van de echtgenoot-schuldenaar, ofwel door vooruitneming door de andere echtgenoot (art. 2.3.49, § 1, tweede lid BW).

In het thans geldende recht moet de vergoedingsplichtige echtgenoot de vergoeding voldoen in geld, tenzij de andere echtgenoot akkoord is om goederen vooraf te nemen uit het ontbonden gemeenschappelijk vermogen (art. 1443 oud BW).

De in het wetsvoorstel voorgestelde aanpassing is een verbetering. Deze aanpassing biedt een oplossing voor het geval dat de vergoedingsplichtige echtgenoot de vergoeding niet in geld kan betalen. Het is goed dat de vergoedingsplichtige echtgenoot nu de keuze heeft tussen betaling of mindere ontvangst zonder de instemming van de andere echtgenoot daarvoor nodig te hebben. Als de vergoedingsplichtige echtgenoot kiest voor mindere ontvangst, dan betekent dit dat er geen gelijke verdeling in natura zal zijn, maar dat hangt af van een beslissing van de echtgenoot die een vergoeding verschuldigd is. De beide ex-echtgenoten (in de mate dat er voldoende gelden beschikbaar zijn) hebben daardoor min of meer gelijke rechten op de verdeling in natura van het ontbonden gemeenschappelijk vermogen. Ik interpreteer de bepaling in die zin dat de wijze van mindere ontvangst kan worden gekozen door de vergoedingsplichtige echtgenoot (verrekening op zijn aandeel of vooruitneming door de andere echtgenoot). Het is misschien wel aangewezen om dit in de wettekst te verduidelijken.

- **Art. 2.3.49, § 2 BW:** in paragraaf 2 wordt bepaald dat de echtgenoot die nog een vergoeding te vorderen heeft van het ontbonden gemeenschappelijk vermogen goederen van een gelijke waarde voorafneemt uit de te verdelen boedel ter voldoening van de vergoedingsschuld.

Zoals de bepaling nu geformuleerd is, lijkt het dat de vergoedingsgerechtigde echtgenoot vrij kan kiezen welke goederen hij uit het ontbonden gemeenschappelijk vermogen voorafneemt en dat de andere echtgenoot daarbij geen inspraak heeft. Het gevolg is dat de echtgenoot die recht heeft op een vergoeding dan de meest interessante goederen naar vrije keuze kan voorafnemen uit het gemeenschappelijk vermogen, met inbegrip van goederen met een emotionele waarde.

In art. 1442, eerste lid oud BW kan de vergoedingsgerechtigde echtgenoot die goederen slechts voorafnemen met de instemming van de andere echtgenoot of, bij gebreke daarvan, met machtiging van de familierechtbank. Dit betekent dat de andere echtgenoot moet instemmen met het voorwerp van de voorafname en dat bij gebreke van een akkoord daaromtrent de familierechtbank moet beslissen. Het behoud van de voorwaarde van instemming van de andere echtgenoot met de vooraf te nemen goederen, leidt ertoe dat de beide ex-echtgenoten min of meer gelijke rechten behouden op de verdeling in natura van het ontbonden gemeenschappelijk vermogen.

In de beide gevallen, zowel wanneer een echtgenoot een vergoeding verschuldigd is aan het ontbonden gemeenschappelijk vermogen, als wanneer een echtgenoot recht heeft op een vergoeding jegens het ontbonden gemeenschappelijk vermogen, wordt aan de andere echtgenoot dan tot op zekere hoogte een gelijk recht op de goederen in natura toegekend.

Ik zou dus in de hypothese van art. 2.3.49, § 2 de wettekst niet wijzigen zoals voorgesteld door de auteur van het wetsvoorstel.

Als de ex-echtgenoten het niet eens zijn over de vooraf te nemen goederen, voorziet art. 1442 oud BW de machtiging van de familierechtbank. In de procedure van gerechtelijke vereffening-verdeling worden de beslissingen in eerste instantie genomen door de notaris-vereffenaar en komt de familierechtbank slechts tussen wanneer er bezwaar wordt geuit tegen de beslissing van de notaris-vereffenaar. De tekst zou, indien men mijn voorstel zou volgen, dan wel in die zin moeten worden aangepast. Men kan ook overwegen om de machtiging van de familierechtbank te voorzien. Ook wanneer de beslissing van de familierechtbank wordt opgelegd in andere bepalingen (bv. inzake de preferentiële toewijzing bij echtscheiding voorzien in 1389/2 oud BW, in het wetsvoorstel voorzien in art. 2.3.14 BW) wordt in de rechtsleer aangenomen dat in het kader van een gerechtelijke vereffening-verdeling de notaris in eerste instantie daarover dient te beslissen en slechts bij bezwaar de familierechtbank de beslissing moet nemen.

*** Art. 2.3.53, § 3 BW (p. 257):** deze paragraaf herneemt de tekst van art. 1452, § 3 oud BW (“De schulden die open staan op het ogenblik van de inbreng en die door de echtgenoot inbrenger werden aangegaan om de ingebrachte goederen te verkrijgen, te verbeteren of in stand te houden, komen ten laste van het gemeenschappelijk vermogen, behoudens andersluidende overeenkomst”), maar voegt daaraan toe: “in de huwelijksovereenkomst of in de verklaring bedoeld in paragraaf 2” (d.i. in de huwelijksovereenkomst of in de verklaring van anticipatieve inbreng).

Dit is een nuttige verduidelijking, die volledig overeenstemt met het geldende recht.

*** Art. 2.3.57 BW (p. 258):** in art. 2.3.57, § 1 BW wordt een definitie gegeven van het begrip huwelijksvoordelen: “Voordelen die een echtgenoot uit de samenstelling, de werking, de vereffening of de verdeling van het gemeenschappelijk vermogen verkrijgt, worden huwelijksvoordelen genoemd”.

- Tot nog toe kwam er in de wettelijke bepalingen inzake het huwelijksvermogensrecht geen definitie voor betreffende het begrip huwelijksvoordelen, ook niet na de hervorming van het familiaal vermogensrecht door de wetten van 31 juli 2017¹ en 22 juli 2018², die beiden in werking zijn getreden op 1 september 2018. Er wordt hier dus een bepaling toegevoegd aan de wettekst. Er worden nog wel bepalingen toegevoegd aan de vroegere wettekst, maar dit is een van de gevallen waarin de vraag rijst *of met deze definitie al dan niet wordt afgeweken van het actuele recht, zoals dat algemeen wordt aanvaard in de rechtspraak en rechtsleer*.

Er bestaat voor mij geen twijfel over het feit dat bij de beoordeling van het wetsvoorstel toevoegingen aan de thans bestaande wettekst, zoals die geldt vanaf 1 september 2018, geen probleem vormen als ze niets anders dan het actuele recht verwoorden, zoals dat algemeen wordt aanvaard in de rechtspraak en rechtsleer. Als de toegevoegde wettekst niet algemeen wordt aanvaard in de rechtspraak en rechtsleer, betekent dit naar mijn mening nog niet dat men deze moet verwerpen, aangezien het nieuwe boek 2, titel 3 en het nieuwe boek 4 worden ingevoerd via een wetsvoorstel. In dat geval moet men wel bijzondere aandacht geven aan de toegevoegde wettekst en moet men zich de vraag stellen of de toegevoegde wettekst correct is, ook al wordt die niet algemeen aanvaard door alle rechtspraak en rechtsleer.

- De eerste te beantwoorden vraag is of deze definitie, gebaseerd op art. 1429bis oud BW, afwijkt van het actuele recht, zoals dat algemeen wordt aanvaard door de rechtspraak en de rechtsleer.

¹ Wet van 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake (bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 1 september 2017), in werking getreden op 1 september 2018.

² Wet van 22 juli 2018 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek en diverse andere bepalingen wat het huwelijksvermogensrecht betreft en tot wijziging van de wet van 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse bepalingen ter zake (bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 27 juli 2018), in werking getreden op 1 september 2018.

Er bestaat op dit ogenblik in de rechtsleer absoluut geen eensgezindheid over de definitie van het begrip huwelijksvoordeel. Er worden in de rechtsleer allerlei definities gegeven van het begrip huwelijksvoordeel. Deze definities lopen vaak sterk uiteen, ook na de hervorming van het familiaal vermogensrecht.

De in het wetsvoorstel voorgestelde definitie wordt in de recente rechtsleer onder meer uitdrukkelijk afgewezen door DE PAGE en DE STEFANI in hun recente twee boekdelen “Les régimes matrimoniaux” uitgegeven in 2019³, na de hervorming van het familiaal vermogensrecht door de wetten van 31 juli 2017 en 22 juli 2018. Volgens deze auteurs blijft het begrip huwelijksvoordeel beperkt tot de bepalingen van ongelijke verdeling van het gemeenschappelijk vermogen⁴:

“B. À la lecture des articles 1458, alinéa 2, et 1464, alinéa 2, et de l’article 1465 du Code civil issus de la loi du 14 juillet 1976, le domaine de l’avantage matrimonial a été réduit aux clauses, attribuant à l’un des époux, un avantage – quel qu’il soit – qu’il n’aurait pas obtenu dans le partage selon le régime légal.

L’avantage matrimonial est, dans cette conception, exclusivement lié aux clauses relatives aux opérations de partage du patrimoine commun.

La Cour de cassation a consacré cette définition, excluant de la notion d’avantage matrimonial, pour l’article 299 du Code civil, une clause dérogeant à la composition légale des patrimoines – en l’espèce, une clause d’apport.

L’avantage matrimonial est donc le gain que retire un époux de son contrat de mariage, par rapport à ce que lui aurait attribué le partage du patrimoine commun selon la loi.

C. L’article 1429*bis* du Code civil, issu de la loi du 10 décembre 2012, consacre, dans un cas précis – l’indignité successorale –, la définition plus large de l’avantage matrimonial: le conjoint indigne de succéder à son époux perd aussi « tous les avantages qui résulteraient du mode de composition, de fonctionnement, de liquidation ou de partage du patrimoine commun. Il conserve toutefois le droit à la moitié des acquêts à moins que le contrat de mariage ne lui attribue une partie inférieure, que dans ce cas, il conserve ».

Le texte, édictant une sanction, est d’interprétation restrictive. On ne peut en déduire une nouvelle conception générale de l’avantage matrimonial, qui demeure donc cantonné aux clauses de partage inégal du patrimoine commun”.

In de opvatting van DE PAGE en DE STEFANI kunnen enkel bepalingen waarbij afgeweken wordt van de gelijke verdeling van het gemeenschappelijk vermogen als onder bezwarende titel

³ Zie P. DE PAGE en I. DE STEFANI, *Les régimes matrimoniaux*, Brussel, Bruylant, 2019, 655-657, nr. 452.

⁴ P. DE PAGE en I. DE STEFANI, *Les régimes matrimoniaux*, Brussel, Bruylant, 2019, 656-657, nr. 452 B en C.

worden beschouwd en ontsnappen aan de reservataire aanspraken van de kinderen (onder de beperkingen van art. 1458, tweede lid, art. 1464, tweede lid en art. 1465 oud BW).

De definitie voorgesteld door de auteur van het wetsvoorstel heeft tot gevolg dat ook andere bepalingen in de huwelijksovereenkomst dan bepalingen betreffende de verdeling van het gemeenschappelijk vermogen als bepalingen onder bezwarende titel kunnen worden beschouwd en als dusdanig kunnen worden tegengeworpen aan de kinderen. Hier maakt de definitie van art. 2.3.57 BW uit het wetsvoorstel een verschil ten overstaan van de definitie van DE PAGE en DE STEFANI.

- Ik begrijp echter niet waarom het type van beschikking in de huwelijksovereenkomst bepalend moet zijn om onder het begrip huwelijksvoordeel te vallen, als dezelfde bescherming aan de reservataire erfgenamen wordt gewaarborgd.

Wat de bescherming van de reservataire erfgenamen betreft, moet men art. 2.3.57 BW samenlezen met het daaropvolgende art. 2.3.58 BW in het wetsvoorstel (p. 259). De hele discussie over het begrip huwelijksvoordelen hangt tot op heden samen met de discussie over de reservataire aanspraken van de afstammelingen ten aanzien van de beschikkingen in de huwelijks-overeenkomst⁵. Als de beschikkingen kunnen worden gekwalificeerd als volkomen huwelijksvoordelen, stelt men onder het huidige recht dat de afstammelingen geen reservataire aanspraken kunnen laten gelden. In de mate dat de beschikkingen niet kunnen worden gekwalificeerd als volkomen huwelijksvoordelen (maar wel als onvolkomen huwelijksvoordelen), zullen die beschikkingen wel in rekening worden gebracht bij de samenstelling van de fictieve massa (in het wetsvoorstel rekenboedel genoemd) en zullen de reservataire erfgenamen bij de overschrijding van de grenzen van het beschikbaar deel wel reservataire aanspraken kunnen laten gelden.

Bij de invoering in het wetsvoorstel van de definitie van het begrip huwelijksvoordeel in art. 2.3.57, § 1 is een huwelijksvoordeel in principe onder bezwarende titel, tenzij de wet anders bepaalt (art. 2.3.57, § 2 BW op p. 259 van het wetsvoorstel).

In art. 2.3.58 van het wetsvoorstel worden de grenzen waaronder de in het wetsvoorstel gedefinieerde huwelijksvoordelen als beschikkingen onder bezwarende titel worden beschouwd, bepaald zoals in het vroegere art. 1464, tweede lid oud BW en art. 1465 oud BW. Een huwelijksvoordeel wordt in principe als een overeenkomst onder bezwarende titel beschouwd, maar wordt als een schenking beschouwd (wat de reservataire aanspraken betreft) onder dezelfde voorwaarden als deze geldende na de hervorming van het familiaal vermogensrecht voor het wettelijk stelsel.

De grenzen van de beschikkingen onder bezwarende titel worden in art. 2.3.58 BW van het wetsvoorstel (p. 259) naar mijn mening op dezelfde manier verwoord.

⁵ Het ging ook wel over de vraag of huwelijksvoordelen mogelijk waren, niet alleen in een wettelijk stelsel of een gemeenschapsstelsel, maar ook in een stelsel van scheiding van goederen. Met de hervorming van het familiaal vermogensrecht door de wetten van 31 juli 2017 en 22 juli 2018 is echter zonder twijfel aan deze discussie een einde gekomen (*cf. infra*).

- Hoewel de voorgestelde definitie voorkomt onder de bepalingen betreffende het wettelijk stelsel, zal zij niet alleen gelden voor het wettelijk stelsel, maar ook voor het stelsel van scheiding van goederen. Art. 2.3.64, § 1, vierde lid BW in het wetsvoorstel (p. 261) bepaalt immers dat de artikelen 2.3.57 tot 2.3.60 van overeenkomstige toepassing zijn op het stelsel van scheiding van goederen.

Dat de artikelen 1464, tweede lid oud BW en 1465 oud BW van overeenkomstige toepassing zijn op het stelsel van scheiding moest men in het oude BW aanvaarden na de hervorming van het familiaal vermogensrecht ingevolge het bij de hervorming ingevoerde art. 1469, § 1, vierde lid oud BW (“De artikelen 1429bis, 1458, 1464 en 1465 zijn van overeenkomstige toepassing”). Dit laatste wordt na de hervorming van het familiaal vermogensrecht ook in een handboek van 2019 aanvaard door DE WULF, een van de voorstanders van een *restrictieve toepassing* van het begrip huwelijksvoordelen, die in de laatste decennia in belangrijke mate heeft deelgenomen aan de discussie over de draagwijdte van het begrip huwelijksvoordelen. Huwelijksvoordelen zijn volgens DE WULF thans mogelijk, zowel in het wettelijk stelsel, als in om het even welk stelsel van scheiding van goederen, ook in een stelsel van scheiding van goederen zonder toegevoegd correctiemechanisme (zonder een participatieformule of een andere vorm van tempering) (weliswaar met een beperkte nuance)⁶.

Door de omschrijving van het begrip huwelijksvoordeel onder hoofdstuk 4 “Overeenkomsten die het wettelijk stelsel kunnen wijzigen”, dus voor een gemeenschapsstelsel (“Voordelen die een echtgenoot uit de samenstelling, de werking, de vereffening of de verdeling van het gemeenschappelijk vermogen verkrijgt, worden huwelijksvoordelen genoemd”), wordt in dit wetsvoorstel geen algemene definitie gegeven van het begrip huwelijksvoordeel, die onder meer ook geldt voor het stelsel van scheiding van goederen.

Het lijkt mij dat de rechtsleer uit de voorgestelde definitie van het begrip “huwelijksvoordeel” in een gemeenschapsstelsel weliswaar volgende meer algemene definitie zal afleiden, die als een algemene definitie in het huwelijksvermogensrecht zal worden voorgesteld en dan ook zal gelden voor het stelsel van scheiding van goederen: “Voordelen die een echtgenoot uit de samenstelling, de werking, de vereffening of de verdeling van het huwelijksvermogensstelsel verkrijgt, worden huwelijksvoordelen genoemd”.

Een dergelijke begripsomschrijving werd nog vóór de hervorming van het familiaal vermogensrecht (meer bepaald ruim 10 jaar geleden) in ongeveer dezelfde bewoordingen aanvaard door

⁶ C. DE WULF, *De wet van 22 juli 2018 tot wijziging van het huwelijksvermogensrecht – Een algemeen overzicht met modellen voor de praktijk*, Brugge, die Keure, 2019, 90-101, nrs. 168-195. Deze auteur aanvaardt wel niet dat de regels betreffende een inbreng in het gemeenschappelijk vermogen van overeenkomstige toepassing kunnen zijn op het stelsel van scheiding van goederen (C. DE WULF, *De wet van 22 juli 2018 tot wijziging van het huwelijksvermogensrecht – Een algemeen overzicht met modellen voor de praktijk*, Brugge, die Keure, 2019, 100-101, nrs. 192-193).

onder meer PUELINCKX-COENE⁷, CASMAN⁸ en PINTENS, DECLERCK, DU MONGH en VANWINCKELEN⁹.

Maar zelfs met deze definitie is de invulling van het begrip huwelijksvoordeel nog niet concreet gebeurd in het stelsel van scheiding van goederen. Dat zal verder moeten worden verduidelijkt door de rechtsleer¹⁰.

Het is echter duidelijk dat bepaalde voordelen in het stelsel van scheiding van goederen zullen worden begrepen onder deze definitie van huwelijksvoordelen en dus als onder bezwarende titel zullen worden beschouwd binnen de grenzen bepaald door art. 1464, tweede lid en art. 1465 oud BW (in het wetsvoorstel binnen de grenzen van art. 2.3.58 BW).

*** Art. 2.3.58, § 1 BW (p. 259):** wanneer door een (aanstaaende) echtgenoot een inbreng wordt gedaan van een eigen goed in het gemeenschappelijk vermogen, wordt het aandeel boven de helft dat de langstlevende echtgenoot van het ingebrachte goed verkrijgt, als een schenking beschouwd (voor de toepassing van de regels inzake de reservataire aanspraken van de afstammelingen). Als dus het volledige gemeenschappelijk vermogen in de huwelijksvereenkomst wordt toegekend aan de langstlevende echtgenoot, dan zal de helft van het door de eerststervende echtgenoot ingebrachte goed als een schenking worden aanzien. Dit betekent dat die helft bij de samenstelling van de fictieve massa (de rekenboedel) in de optelling moet worden opgenomen, om dan na te gaan of door de toebedeling van het volledige gemeenschappelijk vermogen het beschikbaar deel is overschreden. Op dat vlak verandert er niets in het wetsvoorstel.

Art. 2.3.58, § 1 BW komt in de plaats van de artikelen 1458, tweede lid oud BW en 1464, tweede lid oud BW. In art. 1458, tweede lid oud BW wordt niet vermeld van welke waarde men moet uitgaan bij die optelling. In art. 1464, tweede lid oud BW wordt vermeld dat wordt uitgegaan van de waarde “op de dag der verdeling”. In het voorgestelde art. 2.3.58, § 1 BW (p. 259) wordt uitgegaan van de waarde “op de dag van de toekenning ervan”.

⁷ M. PUELINCKX-COENE, *Erfrecht* in R. DILLEMANS en W. VAN GERVEN (eds.), *Beginnelsen van Belgisch privaatrecht*, Mechelen, Kluwer, 2011, 565, nr. 547 (“Huwelijksvoordelen worden omschreven als voordelen voor een echtgenoot die het gevolg zijn van de werking, de samenstelling of de verdeling van het huwelijksvermogensstelsel”) en 580, nr. 557 (“voordelen die een echtgenoot verkrijgt uit de werking, samenstelling of verdeling van het huwelijksvermogensstelsel, zowel bij stelsels van gemeenschap als van scheiding van goederen”).

⁸ R. DEKKERS en H. CASMAN, *Handboek burgerlijk recht*, IV, *Huwelijksstelsels – Erfrecht – Giften*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 207, nr. 324 (“Huwelijksvoordelen zijn voordelen die voor één van de echtgenoten ontstaan uit de wijze van samenstelling, werking, vereffening of verdeling van het huwelijksvermogensstelsel”).

⁹ W. PINTENS, C. DECLERCK, J. DU MONGH en K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 354, nr. 646: “Huwelijksvoordelen ontstaan niet alleen uit bedingen betreffende de samenstelling en de verdeling van het gemeenschappelijk vermogen, doch kunnen ook ontstaan uit de regels of de conventionele regelingen betreffende de werking en de vereffening van het stelsel. Aldus zal de regel dat het gemeenschappelijk vermogen bij de ontbinding van het stelsel in twee gelijke helften moet worden verdeeld een voordeel inhouden voor de echtgenoot die het minst tot dit vermogen heeft bijgedragen. Zo zal een conventionele regeling die voor een bepaalde vermogensverschuiving een vergoeding uitsluit, tot een voordeel aanleiding geven voor de echtgenoot die van de vergoeding wordt vrijgesteld. Een huwelijksvoordeel is dus een voordeel dat voor een van de echtgenoten ontstaat uit de wijze van samenstelling, werking, vereffening of verdeling van het stelsel, waarop de regels van de schenking niet van toepassing zijn”.

¹⁰ Zie hieromtrent onder meer de beschouwingen bij C. DE WULF, *De wet van 22 juli 2018 tot wijziging van het huwelijksvermogensrecht – Een algemeen overzicht met modellen voor de praktijk*, Brugge, die Keure, 2019, 90-101, nrs. 168-195.

Ik begreep deze nieuwe tekst niet zonder de toelichting bij het wetsvoorstel gelezen te hebben. In de toelichting wordt (op p. 52) verduidelijkt dat men bij een beding van vooruitmaking moet uitgaan van de waarde op de dag van de uitoefening van het vooruitmakingsrecht en dat men bij een beding waarbij afgeweken wordt van de gelijke verdeling van het gemeenschappelijk vermogen (zoals bv. een verblijvingsbeding) moet uitgaan van de waarde op de dag van de verdeling. Dit is dan in de beide gevallen “de waarde op de dag van de toekenning” van het huwelijksvoordeel.

Misschien zou een verduidelijking in de wettekst kunnen overwogen worden?

Mijn voorkeur zou zijn om niet de datum op de dag van de toekenning in aanmerking te nemen, maar de datum van het overlijden. Maar deze aanpassing zou wellicht de grenzen van een codificatie overstijgen.

*** Art. 2.3.59, § 1 BW (p. 259):** de eerste paragraaf van art. 2.3.59 onder het opschrift “Verval bij onwaardigheid” vangt aan met de zin: “Indien de langstlevende echtgenoot onwaardig is om van de overleden echtgenoot te erven, verliest hij ook alle huwelijksvoordelen”.

Indien men de definitie van huwelijksvoordelen, zoals voorgesteld in art. 2.3.57, § 1 niet zou aanvaarden, zal men de eerste zin moeten herschrijven zoals die voorkomt in art. 1429*bis*, § 1 oud BW: “Indien de langstlevende echtgenoot onwaardig is om van de overleden echtgenoot te erven, verliest hij ook alle voordelen die hij uit de samenstelling, de werking, de vereffening of de verdeling van het gemeenschappelijk vermogen had kunnen verkrijgen”.

- **Art. 2.3.62 BW (p. 260):** tussen het woord “van” en “2.3.20” is het woord “artikel” weggelaten.

- **Art. 2.3.64, § 2, eerste lid BW (p. 261):** Na de eerste zin (eindigend op 2.3.65 tot 2.3.77) ontbreekt een punt.

*** Art. 2.3.66, § 3, 2° BW (p. 261):** in dit artikel wordt bepaald dat in een stelsel van scheiding van goederen met verrekening van aanwinsten niet tot het aanvangsvermogen worden gerekend: “de goederen van het aanvangsvermogen die een echtgenoot tijdens het huwelijksstelsel aan één van zijn verwanten in rechte lijn heeft gegeven”.

Als men niet weet dat met het woord verwanten enkel bloedverwanten worden bedoeld (hetgeen enkel blijkt uit de toelichting), zou men weleens (ten onrechte) kunnen denken dat ook schenkingen aan stiefkinderen daaronder vallen. In de oorspronkelijke tekst stond er “bloedverwanten” in plaats van “verwanten”. De term bloedverwanten is overal in het wetsvoorstel vervangen (op één uitzondering na) door de term verwanten, maar dit artikel is een mooi voorbeeld van de verwarring die het gebruik van de term verwanten kan veroorzaken (*cf. supra*).

- Art. 2.3.67, § 2 BW (p. 262): in de eerste zin van deze paragraaf komt het recht van gebruik en bewoning voor: “De onroerende goederen en de onroerende zakelijke rechten van het aanvangsvermogen, andere dan vruchtgebruik en recht van gebruik en bewoning, worden op de datum van de ontbinding van het stelsel geschat”.

Het recht van gebruik en bewoning worden in het oud BW als een afzonderlijk zakelijk recht beschouwd (art. 625 tot 636 oud BW), onderscheiden van het recht van vruchtgebruik. In het nieuwe boek 3 van het Burgerlijk Wetboek, dat in werking zal treden op 1 september 2021, is dit afzonderlijk zakelijk recht verdwenen. Het recht van bewoning valt nu onder het recht van vruchtgebruik (zie art. 3.138, tweede lid BW). Men kan de woorden “en recht van gebruik en bewoning” in art. 2.3.67, § 2 BW (p. 262) dus laten wegvallen.

*** Art. 2.3.68, § 2, 1°, b) BW (p. 262-263)**: dit is ook een passage waar verwarring over de inhoud van het begrip “verwanten” een grote impact kan hebben op de interpretatie van het vermelde artikel. Art. 2.3.68 BW betreft in een stelsel van scheiding van goederen met verrekening van aanwinsten de samenstelling van het eindvermogen. Aan dat eindvermogen wordt de waarde toegevoegd van de goederen die een echtgenoot heeft geschonken, behalve indien “de schenking betrekking heeft op een goed van het aanvangsvermogen dat aan verwanten in rechte lijn werd geschonken” (art. 2.3.68, § 2, 1°, b) BW). In art. 1469/4, § 2, 1), b) oud BW wordt de term “bloedverwanten” gebruikt.

Er bestaat een risico dat men bij de lezing van het vermelde artikel onder de verwanten in rechte lijn nu ook de stiefkinderen zal rekenen. Een bloedverwant van een aanverwant is ook een aanverwant, zodat men de kinderen van de echtgenoot of echtgenote ook hieronder zal laten vallen, als men niet begrepen heeft dat de term verwanten enkel de bloedverwanten en niet de aanverwanten omvat (*cf. supra*). Ofwel moet men de term bloedverwanten opnieuw invoeren, ofwel moet in de tekst van de wet duidelijk staan dat de aanverwanten niet onder het begrip verwanten vallen.

- Art. 2.3.75, § 2 BW (p. 265): in deze paragraaf komt het woord “intrest” voor, terwijl in de rest van het wetsvoorstel steeds de term “interest” wordt gebruikt. Dit is een piepklein detail, maar ik merk het maar op, nu we de perfectie kunnen proberen te benaderen.

*** Art. 2.3.82, § 3 BW (p. 268)**: in het centraal huwelijksovereenkomstenregister (CRH) worden door de notarissen opgenomen: 1° de huwelijksovereenkomsten (d.w.z. de huwelijkscontracten en de akten van wijziging aan het huwelijksvermogensstelsel), 2° de verklaringen van anticipatieve inbreng in een akte van eigendomsverkrijging van een onroerend goed, 3° de samenlevingsovereenkomsten in het kader van de wettelijke samenwoning (art. 2.3.82, § 1, 1° tot 3° BW op p. 267 van het wetsvoorstel).

In art. 2.3.82, § 3 BW op p. 268 van het wetsvoorstel worden sancties voorzien voor de notaris die deze inschrijvingen niet doet en dus ook voor de notaris die een inschrijving vergeet te doen (een geldboete van 26 euro tot 100 euro, ontzetting uit zijn ambt en aansprakelijkheid jegens de

schuldeisers, wanneer bewezen is dat het verzuim het gevolg is van heimelijke verstandhouding).

Deze sancties waren vroeger enkel voorzien voor het geval de inschrijving van een huwelijkscontract niet gebeurde (art. 1391, tweede lid oud BW en art. 1395, § 1 oud BW) of de inschrijving van een akte wijziging aan het huwelijksvermogensstelsels niet gebeurde (art. 1395, § 1 oud BW). Deze sancties waren in het oud BW niet voorzien voor de anticipatieve inbreng en de samenlevingsovereenkomst in het kader van een wettelijke samenwoning.

Deze sancties worden dus voor deze twee hypothesen toegevoegd aan de wetteksten van het oud BW.

Telkens er in het wetsvoorstel een aanpassing gebeurt aan de bestaande wetteksten, rijst de vraag 1° of daarbij al dan niet wordt afgeweken van het actuele recht, zoals dat algemeen wordt aanvaard in de rechtspraak en rechtsleer, en zo nee 2° of de aangepaste of toegevoegde wetteksten correct is, ook al wordt die niet algemeen aanvaard door alle rechtspraak en rechtsleer.

Het antwoord is op die twee vragen ontkennend. De toevoegingen stemmen niet overeen met het huidige recht.

De toevoeging is wel voor de hand liggend vanuit het perspectief van een coherent familiaal vermogensrecht. Het is niet logisch dat deze sancties gelden voor de eerste verplichting van art. 2.3.82, § 1 en niet voor de twee daaropvolgende verplichtingen.

Een andere mogelijkheid was geweest om die sancties te schrappen. Er komen in de wetteksten betreffende het familiaal vermogensrecht zeer veel expliciete of impliciete verplichtingen voor die de notaris moet vervullen, vaak veel belangrijkere verplichtingen dan deze verplichting van inschrijving in het centraal huwelijksvereenkomstenregister. Voor die andere verplichtingen opgelegd aan de notaris gelden terecht doorgaans enkel de algemene deontologische regels en de algemene bepalingen inzake aansprakelijkheid. Het is eigenaardig dat hier specifieke sancties worden voorzien, die bovendien buiten proportie zijn (ontzetting uit het ambt) en onzinnig. Het lijkt mij onwerkelijk dat het gebrek aan inschrijving in het CRH door een notaris het gevolg zou zijn van een heimelijke verstandhouding om afbreuk te doen aan de rechten van de schuldeisers. Ik zou verkiezen om de sancties opgenomen in art. 2.3.82, § 3 BW gewoon te schrappen.

- Art. 2.3.85, § 1 BW (p. 268): “Koninklijke Federatie van het Belgisch notariaat” zal men misschien best vervangen door “Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat”. In het wetsvoorstel wordt “notariaat” elders steeds met een hoofdletter geschreven.

BOEK 4

* **Art. 4.2 BW (p. 269):** in dit artikel wordt een definitie gegeven van de begrippen “erfgerechtigde”, “erfgenaam” en “erfopvolger”, die dan overal in boek 4 worden gebruikt (op een uitzondering na, *cf. infra*).

Die definities zijn nieuw. In het oud BW werd er geen definitie gegeven van die begrippen en werden die termen door elkaar gebruikt, zodat de betekenis daarvan weleens verschilde. Nu wordt voor het eerst een definitie gegeven. Dat is positief, juist omdat ook de rechtsleer die begrippen door elkaar gebruikt, soms zonder ze van elkaar te onderscheiden, soms door daar een andere betekenis aan te geven. Soms worden ze de ene keer in de ene betekenis gebruikt en een andere keer in een andere betekenis.

Erfgerechtigden hebben roeping tot de nalatenschap krachtens de wet, of hebben een algemene roeping tot de nalatenschap door de wil van de erflater (art. 4.2, eerste lid BW)¹¹.

Bij het lezen van de tekst was het voor mij duidelijk dat daaronder de wettelijke erfgenamen vielen, evenals de algemene legatarissen. Het was op dat ogenblik niet volledig duidelijk of ook de legatarissen ten algemene titel daaronder zouden vallen. Het is pas bij het lezen van de toelichting (p. 62) dat het voor mij zeker werd dat deze laatste ook onder het begrip erfgerechtigden vallen.

Ik stel voor om dit duidelijker uit de tekst van de wet zelf te laten blijken. Men zou het eerste lid van art. 4.2 BW kunnen herschrijven als volgt: “Erfgerechtigden hebben roeping tot de nalatenschap krachtens de wet, of hebben een algemene roeping of roeping ten algemene titel tot de nalatenschap door de wil van de erflater”.

Van erfgenamen of erfopvolgers is er pas sprake wanneer de erfgerechtigden de nalatenschap hebben aanvaard (art. 4.2, tweede lid BW)¹².

Ik denk wel dat de begrippen in het verleden door sommigen nogal eens anders ingevuld werden: met erfgenaam werden soms de wettelijke erfgenamen bedoeld, terwijl met erfopvolger soms de wettelijke erfgenamen, algemene legatarissen en legatarissen ten algemene titel werden bedoeld. Of zij nu de nalatenschap al dan niet hadden aanvaard maakte daarbij niet uit. De term “rechtsofvolgers” werd dan gebruikt als de betrokkenen de nalatenschap hadden aanvaard. De “erfgerechtigde” had dan wel meestal de nalatenschap nog niet aanvaard¹³.

Ik stel voor om de door de auteur van het wetsvoorstel voorgestelde begripsomschrijvingen te volgen¹⁴. Het is goed dat de begrippen duidelijk afgebakend zijn, de definities zijn naar mijn mening de meest logische begripsomschrijvingen en het heeft geen zin om het hele wetsvoorstel te herwerken, waarin de voorgestelde terminologie is verwerkt.

¹¹ In de Franse tekst wordt voor de term “erfgerechtigden” de term “successibles” gebruikt.

¹² In de Franse tekst worden de termen “héritier” en “successeur” gebruikt.

¹³ In sommige rechtsleer wordt de term erfgerechtigden gebruikt in de betekenis van het wetsvoorstel, maar wordt deze term gelijkgesteld met erfopvolgers of rechtsofvolgers. De term erfgenaam wordt dan eveneens in de betekenis van het wetsvoorstel gebruikt. Zie R. BARBAIX, *Handboek familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 388, nr. 663.

¹⁴ In dezelfde zin: R. DEKKERS, H. CASMAN, A.L. VERBEKE en E. ALOFS, *Erfrecht & Giften. De nieuwe Erfwetten 2017 en 2018*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 3-4, nrs. 2-3. Daar worden de erfgenamen ook erfopvolgers of rechtsofvolgers genoemd. In dezelfde zin reeds: R. DEKKERS en H. CASMAN, *Handboek burgerlijk recht, IV, Huwelijksstelsels – Erfrecht – Giften*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 251, nr. 372.

- Art. 4.10, § 1 BW (p. 272): in boek 4 is de term “bloedverwanten” ook steeds vervangen door de term “verwanten” (zie hoger). In deze paragraaf kan wel moeilijk verwarring ontstaan.

* Art. 4.10 e.v. BW (p. 272 e.v.): in het oud BW is er sprake van verschillende orden van erfgenamen. Die zijn in het wetsvoorstel verdwenen. Ik had ze liever behouden (doch met aanpassing van de wettekst, zodat duidelijker wordt aangegeven dat er vier orden van erfgenamen zijn). Hoewel in het wetsvoorstel de regelen betreffende de wettelijke erfopvolging correct en duidelijk zijn weergegeven, begrijp ik niet goed waarom de indeling van de bloedverwanten in verschillende orden (categorieën) van erfgenamen verdwenen is. Mijn voorkeur zou zijn om dit aan te passen. Indien toch zou worden geopteerd voor het laten verdwijnen van de orden van erfgenamen in de wettekst, belet dit wel niet dat in de rechtsleer bij de verduidelijking van de wettekst nog kan gewerkt worden met verschillende “categorieën” van erfgenamen.

- Art. 4.10, § 2, eerste lid BW (p. 272): in de eerste zin, op de derde lijn: “wettelijk samenwonenden” zou moeten zijn “wettelijk samenwonende” (in het enkelvoud).

* Art. 4.11, § 2 BW (p. 273): het gebruik van de termen “nauwe zijverwanten” en “gewone zijverwanten” geniet ook mijn voorkeur. De “bevoorrechte zijverwanten” kunnen beter worden omschreven als de “nauwe zijverwanten”.

- Art. 4.11, § 4, tweede lid BW (p. 273): ik zou het tweede lid herschrijven als volgt:

“Zo staat het kind in de eerste graad tegenover zijn vader of zijn moeder, en staat het kleinkind in de tweede graad. Dit geldt ook wederkerig voor de vader of de moeder tegenover zijn kind, en voor de grootvader of de grootmoeder tegenover zijn kleinkinderen.

Een zin zonder werkwoord verdwijnt dan. En er staat “de grootvader of de grootmoeder” volgend op “de vader of de moeder” in plaats van “de grootmoeder of de grootvader”.

* Art. 4.18, § 2 BW (p. 275): deze paragraaf handelt over het opvolgend vruchtgebruik (soms ook voortgezet vruchtgebruik genoemd) van de langstlevende echtgenoot die ten tijde van de schenking door zijn echtgenoot met deze laatste wettelijk samenwoonde.

Art. 858*bis*, § 5, eerste lid oud BW bepaalt het volgende: wanneer een wettelijk samenwonende een schenking heeft gedaan met voorbehoud van vruchtgebruik van “het onroerend goed dat tijdens het samenwonen het gezin tot gemeenschappelijke verblijfplaats diende” en van het daarin aanwezige huisraad, daarna trouwt met zijn wettelijk samenwonende en vervolgens overlijdt, dan oefent de langstlevende echtgenoot die tot de nalatenschap komt het recht van vruchtgebruik op deze geschonken goederen verder uit, op voorwaarde dat de wettelijke samenwoning al bestond op het ogenblik van de schenking en op voorwaarde dat de schenker de titularis van dit vruchtgebruik is gebleven tot op de dag van zijn overlijden.

In art. 4.18, § 2 van het wetsvoorstel wordt “het onroerend goed dat tijdens het samenwonen het gezin tot gemeenschappelijke verblijfplaats diende” vervangen door “het onroerend goed dat bij het openvallen van de nalatenschap het gezin tot voornaamste woning diende”.

Hier wordt de tekst van de wet gewijzigd. Dit gebeurt consequent in het wetsvoorstel, ook bij de verwoording van het erfrecht van de langstlevende wettelijk samenwonende. Op deze wijziging wordt uitgebreider ingegaan bij de bespreking van het erfrecht van de langstlevende wettelijk samenwonende (zie de bespreking van art. 4.23, dat voorkomt op p. 277 en 278 van het wetsvoorstel).

*** Art. 4.19, tweede lid BW (p. 276):** de toevoeging van de woorden “na aftrek van de legaten”, die niet voorkomen in art. 858^{ter}, tweede lid oud BW, is een terechte en noodzakelijke toevoeging.

*** Art. 4.20 BW (p. 276):** art. 745^{bis}, § 3 oud BW bepaalt dat de langstlevende echtgenoot het recht op de huur verkrijgt van “het onroerend goed dat bij het openvallen van de nalatenschap van de overledene tot gemeenschappelijke verblijfplaats diende”. Deze tekst was geïnspireerd door het recht op huur dat als wettelijk erfrecht wordt toegekend aan de langstlevende wettelijk samenwonende.

In het wetsvoorstel bepaalt art. 4.20 BW hetzelfde, behalve dat het recht op huur wordt verkregen op “het onroerend goed dat bij het openvallen van de nalatenschap het gezin tot voornaamste woning diende”. Dat is de terminologie die bij echtgenoten gebruikt wordt bij de bepaling van de concrete reserve, evenals in art. 215 oud BW.

Dit is een wijziging aan de wettekst. Een dergelijke wijziging gebeurt in het wetsvoorstel ook bij de wettelijk samenwonenden (zie de bespreking van art. 4.23, dat voorkomt op p. 277 en 278 van het wetsvoorstel).

Ik vind deze wijziging aangewezen, omdat een aantal discussies over het voorwerp van het recht op huur worden vermeden (cf. infra), en omdat deze wijziging beantwoordt aan de bedoeling van de wetgever.

- **Art. 4.21 BW (p. 276):** de verwijzing naar de effecten aan toonder, die volgens het huidig art. 745^{ter} oud BW naar keuze van de langstlevende echtgenoot worden omgezet in inschrijvingen op naam of gedeponneerd op een gemeenschappelijke bankrekening, is verdwenen. Terecht, aangezien het de bedoeling is dat er in België geen effecten aan toonder meer in omloop zijn. Als er een effect aan toonder toch nog opduikt (wat soms gebeurt) moet dat worden aangeboden aan de Deposito- en Consignatiekas (met een zware boete tot gevolg).

*** Art. 4.23 BW (p. 277-278):** de bepalingen betreffende het erfrecht van de langstlevende wettelijk samenwonende worden gewijzigd.

1° Art. 4.23, § 1 BW (p. 277) heeft betrekking op het wettelijk erfrecht bestaande uit een recht van vruchtgebruik voor de langstlevende wettelijk samenwonende.

Art. 745octies, § 1, eerste lid oud BW bepaalt dat de langstlevende wettelijk samenwonende het vruchtgebruik verkrijgt van “het onroerend goed dat tijdens het samenwonen het gezin tot gemeenschappelijke verblijfplaats diende en van het daarin aanwezige huisraad”.

Art. 4.23, § 1 BW bepaalt in het wetsvoorstel dat de langstlevende wettelijk samenwonende het vruchtgebruik verkrijgt van “het onroerend goed dat bij het openvallen van de nalatenschap van de erflater het gezin tot voornaamste woning diende en van het daarin aanwezige huisraad”.

De tekst van de wet wordt hier gewijzigd.

Uit de huidige wettekst blijkt niet dat het onroerend goed de wettelijk samenwonenden of hun gezin tot gemeenschappelijke verblijfplaats moest dienen *op het ogenblik van het overlijden van de eerststervende wettelijk samenwonende* (het recht van vruchtgebruik wordt toegekend betreffende het onroerend goed dat “tijdens het samenwonen” het gezin “tot gemeenschappelijke verblijfplaats” diende). Dus ook in geval van feitelijke scheiding zal de langstlevende wettelijk samenwonende dit recht van vruchtgebruik bekomen op het onroerend goed dat de gemeenschappelijke verblijfplaats is geweest van de wettelijk samenwonenden, meer bepaald dan op het onroerend goed dat het laatst de gemeenschappelijke verblijfplaats is geweest.

De huidige terminologie leidt bovendien tot discussies over de draagwijdte van het voorwerp van het vruchtgebruik¹⁵:

- In de huidige tekst van de wet wordt niet gesproken over de *voornaamste* gemeenschappelijke verblijfplaats:
 - o Sommige auteurs menen dat dit recht van vruchtgebruik zich uitstrekt tot alle gemeenschappelijke verblijfplaatsen van de wettelijk samenwonenden, indien zij meer dan één gemeenschappelijke verblijfplaats hadden.
 - o Volgens andere auteurs moet men de bepaling interpreteren in de zin dat de langstlevende kan kiezen op welke gemeenschappelijke verblijfplaats het recht van vruchtgebruik betrekking heeft (bijvoorbeeld een verblijfplaats in de stad tijdens de week en een buitenverblijf voor de weekends en de vakanties).
 - o Volgens een derde stelling verdedigd in de rechtsleer heeft het vruchtgebruik toch betrekking op de voornaamste gemeenschappelijke verblijfplaats, ook al staat dat niet uitdrukkelijk in de wettekst.

De gebruikte terminologie wijkt af van de terminologie die wordt gebruikt voor de langstlevende echtgenoot, bijvoorbeeld bij de verwoording van de concrete reserve van de langstle-

¹⁵ Zie hierover o.m. J. BAEL, “De wet van 28 maart 2007 betreffende het erfrecht van de wettelijk samenwonenden” in C. ENGELS (ed.), *Rechtskroniek voor het notariaat*, XI, Brugge, die Keure, 2007, 8-9, nr. 11.

vende echtgenoot (art. 915*bis*, § 2, eerste lid oud BW: “het onroerend goed dat bij het openvallen van de nalatenschap het gezin tot voornaamste woning diende¹⁶) (in het wetsvoorstel art. 4.147, § 2, eerste lid BW). Nochtans had men in de parlementaire voorbereiding bij de wet van 28 maart 2007 betreffende het erfrecht van de wettelijk samenwonenden herhaaldelijk gesteld dat men zich wilde richten naar de regeling die ten aanzien van de langstlevende echtgenoot geldt.

Ook in art. 215, § 1, eerste lid oud BW, dat toepasselijk wordt verklaard op de wettelijke samenwoning door art. 1477, § 2 oud BW, spreekt men over “het onroerend goed dat het gezin tot voornaamste woning dient”. Art. 215, § 2, eerste lid oud BW, tevens van toepassing op de wettelijk samenwonenden ingevolge art. 1477, § 2 oud BW, betreft het recht op de huur van “het onroerend goed dat een der echtgenoten gehuurd heeft, zelfs vóór het huwelijk, en dat het gezin geheel of gedeeltelijk tot voornaamste woning dient”.

Door het gebruik van de verwoording “het onroerend goed dat bij het openvallen van de nalatenschap van de erflater het gezin tot voornaamste woning diende” in art. 4.23, § 1 zijn niet alleen een aantal discussiepunten weggewerkt, maar is de wettekst ook meer coherent.

De vraag is of deze wijziging, die consequent wordt doorgevoerd, in het wetsvoorstel voldoende verantwoord is. Ik neig naar een positief antwoord op die vraag. Dat het moet gaan om de voornaamste gezinswoning lijkt mij vanzelfsprekend. Dat is ook bij de invoering van het wettelijk erfrecht van de wettelijk samenwonenden de bedoeling geweest.

Het enige discussiepunt is of dit de voornaamste gezinswoning moet zijn bij het overlijden, dan wel of het volstaat dat het de voornaamste gezinswoning was tijdens het samenleven.

De vraag is uiteindelijk of er een erfrecht moet worden voorzien voor wettelijk samenwonenden die feitelijk gescheiden zijn.

Mijn voorkeur gaat naar de gewijzigde verwoording in het wetsvoorstel. Ik denk ook niet dat de wettelijk samenwonenden in die hypothese nog een erfrecht verwachten.

2° Art. 4.23, § 2, eerste lid BW (p. 277) heeft betrekking op het voortgezet of opvolgend recht van vruchtgebruik voor de langstlevende wettelijk samenwonende.

Art. 858*bis*, § 4, eerste lid oud BW bepaalt het volgende: wanneer een wettelijk samenwonende een schenking heeft gedaan met voorbehoud van vruchtgebruik van het onroerend goed dat tijdens het samenwonen het gezin tot gemeenschappelijke verblijfplaats diende en van het

¹⁶ Wel voorziet het tweede lid van artikel 915*bis*, § 2 oud BW dat bij feitelijke scheiding de langstlevende een recht van vruchtgebruik of het huurrecht bekomt op “het onroerend goed waarin de echtgenoten hun laatste echtelijke verblijfplaats hadden gevestigd”, op voorwaarde dat 1° de langstlevende echtgenoot daar is blijven wonen of tegen zijn wil verhinderd werd dat te doen en 2° de toewijzing van dit vruchtgebruik of dit recht op de huur voldoet aan de eis van billijkheid.

daarin aanwezige huisraad, en vervolgens overlijdt, dan oefent de langstlevende wettelijk samenwonende die tot de nalatenschap komt het recht van vruchtgebruik op deze geschonken goederen verder uit, op voorwaarde dat de wettelijke samenwoning al bestond op het ogenblik van de schenking en op voorwaarde dat de schenker de titularis van dit vruchtgebruik is gebleven tot op de dag van zijn overlijden.

In art. 4.23, § 2 van het wetsvoorstel wordt “het onroerend goed dat tijdens het samenwonen het gezin tot gemeenschappelijke verblijfplaats diende” vervangen door “het onroerend goed dat bij het openvallen van de nalatenschap het gezin tot voornaamste woning diende”.

Hier kan men dezelfde overwegingen maken als betreffende art. 4.23, § 1 van het wetsvoorstel (*cf. supra*).

3° Art. 4.23, § 3 BW (p. 278) heeft betrekking op het wettelijk erfrecht bestaande uit het recht op huur op het onroerend goed voor de langstlevende wettelijk samenwonende.

Art. 745octies, § 1, tweede lid oud BW bepaalt dat de langstlevende wettelijk samenwonende het recht op de huur verkrijgt van “het onroerend goed dat bij het openvallen van de nalatenschap van de vooroverleden wettelijk samenwonende het gezin tot gemeenschappelijke verblijfplaats diende en het vruchtgebruik van het daarin aanwezige huisraad”.

Art. 4.23, § 3 BW bepaalt in het wetsvoorstel dat de langstlevende wettelijk samenwonende het recht op de huur verkrijgt van “het onroerend goed dat bij het openvallen van de nalatenschap van de vooroverleden wettelijk samenwonende het gezin tot voornaamste woning diende en het vruchtgebruik van het daarin aanwezige huisraad”.

Hier kan men dezelfde overwegingen maken als betreffende art. 4.23, § 1 van het wetsvoorstel (*cf. supra*), met dien verstande dat men in art. 745octies, § 1, tweede lid oud BW spreekt over het onroerend goed dat “bij het openvallen van de nalatenschap” het gezin tot gemeenschappelijke verblijfplaats diende. De formulering in het oud BW sluit op dit punt dus wel aan bij de formulering voorgesteld in het wetsvoorstel. Hier lijkt het mij vanzelfsprekend om deze wijziging te aanvaarden, omdat de hogervermelde discussies over het voorwerp van het recht op huur worden vermeden, en omdat deze wijziging beantwoordt aan de bedoeling van de wetgever.

*** Art. 4.24 BW (p. 278)** betreft het recht van terugkeer ten voordele van de ascendenten.

Art. 4.24, § 1 vervangt art. 747 oud BW. Aan deze paragraaf worden twee wijzigingen aangebracht.

1° aan paragraaf 1, eerste lid zijn de woorden toegevoegd: “onder verplichting om in de schulden bij te dragen en onder voorbehoud van de verkregen rechten van derden”.

Deze toevoeging stemt volledig overeen met het thans geldende recht, ook al is dat niet uitdrukkelijk bepaald. De toevoeging is erg nuttig voor de duidelijkheid van de lezer die niet zo vertrouwd is met het familiaal vermogensrecht. Een groot aantal van mijn studenten pasten de reeds geldende regel in een interactieve les vaak fout toe op een casus. Dat moest telkens verduidelijkt worden. Nu zal het duidelijk in de wet staan.

Deze toegevoegde tekst komt ook letterlijk voor in het thans geldende art. 353-16, eerste lid, 2° oud BW dat betrekking heeft op het recht van terugkeer na gewone adoptie. De twee wettelijk voorziene rechten van terugkeer zijn dan op dezelfde wijze verwoord. Er is dus meteen ook op het vlak van de verwoording coherentie tussen de twee wettelijke regelingen betreffende het wettelijk recht van terugkeer.

2° in de tweede paragraaf wordt bepaald: “Wanneer de goederen verkocht zijn, wordt dit recht uitgeoefend op de prijs, indien de prijs nog niet betaald is of er nog geen vermenging plaats vond in het vermogen van de begiftigde”.

Het onderstreepte gedeelte van de paragraaf is nieuw. Dit is niet voorzien in art. 747, tweede lid oud BW. De rechten van de titularis van dit recht van terugkeer zijn dus uitgebreid.

De aanpassing beoogt coherentie met het recht van terugkeer na gewone adoptie. Daar voorziet het thans geldende art. 353-16, eerste lid, 2° oud BW het volgende: “wanneer de goederen verkocht zijn, wordt dit recht uitgeoefend op de prijs, indien deze nog niet is betaald of niet is vermengd met de massa”.

Daar bestaat in het oud BW thans een verschil tussen de twee wettelijk voorziene rechten van terugkeer.

De auteur van het wetsvoorstel heeft de tekst van art. 4.24, § 1, tweede lid in het wetsvoorstel aangepast met het oog op het bekomen van coherentie. Het is inderdaad niet logisch om een verschillende regel te voorzien in de twee gevallen waarin de wetgever een recht van terugkeer voorziet.

Ik sta positief tegenover deze aanpassing.

* Art. 4.25 BW (p. 278) betreft het recht van terugkeer na gewone adoptie. Hier is één toevoeging gebeurd.

Aan paragraaf 1 wordt een derde lid toegevoegd: “De verwanten in opgaande lijn van de geadopteerde en de adoptanten verkrijgen ook de rechtsvordering tot terugneming die de geadopteerde mocht hebben”.

Daarmee wordt een bepaling ingevoerd bij het recht op terugkeer na gewone adoptie, die voorkomt bij het recht op terugkeer ten voordele van ascendenten (art. 4.24, § 1, derde lid BW: “Zij

erven ook de vordering tot terugneming die de begiftigde mocht hebben”, in dezelfde zin het thans geldende art. 747, tweede lid oud BW).

De beide rechten van terugkeer worden op die manier volledig op elkaar afgestemd. De voorgestelde wijziging leidt tot een grotere coherentie. Ik heb daar geen bezwaar tegen.

Nog een kleine opmerking: in het huidige art. 353-16, eerste lid oud BW wordt bij het recht van terugkeer na gewone adoptie voorbehoud gemaakt voor de rechten die de langstlevende wettelijk samenwonende geniet. Dit voorbehoud komt niet meer voor bij het recht van wettelijke terugkeer na gewone adoptie in het wetsvoorstel. In de toelichting wordt op p. 77 gesteld dat dit voorbehoud niet meer wordt gemaakt, omdat deze specifieke situatie reeds gedekt is door art. 4.23 BW, waarin wordt bepaald dat de langstlevende wettelijk samenwonende zijn wettelijk erfrecht uitoefent, “met welke erfgenamen hij ook tot de nalatenschap komt”. Hieruit blijkt dat het voorbehoud wel degelijk nog geldt, maar niet meer expliciet wordt gemaakt in art. 353-16, eerste lid oud BW. Zou een expliciet voorbehoud toch niet beter zijn?

Dit betreft dan ook meteen het recht van terugkeer ten voordele van de ascendenten.

* Art. 4.27, § 3 BW (p. 280): eigenlijk wordt er in dit artikel niet gezegd dat de helft van het gedeelte van de nalatenschap dat toekomt aan de nauwe zijverwanten toekomt aan de broers en zussen in de vaderlijke lijn en de andere helft aan de broers en zussen in de moederlijke lijn. Ik zou voorstellen om dit te verduidelijken en paragraaf 3 van art. 4.27 te herschrijven als volgt:

“Indien zij niet dezelfde ouders hebben, wordt een onderscheid gemaakt tussen de vaderlijke en de moederlijke lijn van de erflater. Het gedeelte van de nalatenschap dat toekomt aan de nauwe zijverwanten wordt in twee helften verdeeld tussen de vaderlijke lijn en de moederlijke lijn. Volle broers en zussen erven in beide lijnen; halve broers en zussen van vaderszijde en die van moederszijde erven ieder slechts in hun lijn. Zijn er enkel broers of zussen van één zijde, dan erven ze alles, met uitsluiting van alle andere verwanten van de andere lijn”.

De tweede aanpassing is niet zo belangrijk, maar lijkt mij gewoon iets logischer. Als men eerste spreekt over de vaderlijke lijn en de moederlijke lijn, dan spreekt men in het artikel verder best eerst over de broers en zussen van vaderszijde en dan over die van moederszijde.

- Art. 4.28, § 2 BW (p. 280): het tweede woord “zijn” zou moeten geschrapt worden in de tekst van het wetsvoorstel: “Zijn er in de ene lijn geen verwanten in erfelijke graad ~~zijn~~, dan erven de verwanten van de andere lijn de gehele nalatenschap”.

* Art. 4.40, § 2 (p. 285) betreft de fondsen en waarden die minderjarigen uit een nalatenschap verkrijgen. Aan de tekst is in vergelijking met art. 776, tweede zin oud BW toegevoegd: “onder voorbehoud van ... het bepaalde in art. 410, § 1, 14°, van het oud Burgerlijk Wetboek.

Daarmee wordt niets gewijzigd aan het huidige recht. Er wordt enkel voor de duidelijkheid verwezen naar het artikel dat de voogd toelaat om met machtiging van de vrederechter te beschikken over de goederen die onbeschikbaar zijn onder het huidige recht op grond van art. 776 oud BW (in de nieuwe wettekst op grond van art. 4.40, § 2 BW).

*** Art. 4.44, § 3 BW (p. 286):** er wordt verwezen naar 1 augustus.

Art. 784, derde lid oud BW bepaalt dat de aanpassing aan het indexcijfer van de consumptieprijzen elke 3 jaar van rechtswege gebeurt op de verjaardag van de inwerkingtreding van deze bepaling. Dat was 3 augustus.

Het lijkt inderdaad beter om de eerste van de maand te nemen (1 augustus) zoals voorgesteld in het wetsvoorstel.

Het aanvangsindexcijfer, waarvan sprake in artikel 784, derde lid oud BW, is het indexcijfer van de maand die voorafgaat aan de maand tijdens welke deze bepaling in werking treedt (art. 784, derde lid oud BW). Dat is inderdaad de maand juli 2017, zoals het in het wetsvoorstel wordt vermeld in art. 4.44, § 3 BW.

Het is niet nodig om het thans geldende geïndexeerde bedrag in de nieuwe bepaling op te nemen.

Art. 4.44 BW vervangt art. 784 oud BW. **Art. 784/1 oud BW wordt echter niet hernomen in het wetsvoorstel.** Art. 784/1 is nochtans recent ingevoegd in het oud BW (art. 82 van de wet van 31 juli 2020, met ingang van 1 september 2020). Zou dit art. 784/1 niet beter ook worden hernomen in het BW? (art. 14, art. 15, 1°, art. 15, 5° en art. 17 van het wetsvoorstel onder hoofdstuk 4 “Wijzigingsbepalingen” op p. 371-372 zullen dan moeten worden aangevuld met het nieuwe artikel uit het wetsvoorstel) (*cf. infra*).

Art. 784/1 oud BW bepaalt:

“Ingeval minderjarigen of personen die overeenkomstig artikel 492/1, § 2, derde lid, 5°, onbekwaam werden verklaard om een nalatenschap te verwerpen, tot een nalatenschap bedoeld in artikel 784, derde lid, geroepen zijn, ook indien dit slechts in ondergeschikte graad of orde is, kan de vrederechter, voor het geheel of een deel van deze personen, worden verzocht om een gezamenlijke machtiging om deze nalatenschap te verwerpen.

Het verzoek kan gezamenlijk worden ingediend door de respectievelijke wettelijke vertegenwoordigers, overeenkomstig artikel 1185 van het Gerechtelijk Wetboek”.

Art. 784, derde lid oud BW betreft de nalatenschap die kosteloos kan worden verworpen. Het gaat daarbij over het algemeen om een deficitaire nalatenschap (art. 784, derde lid, eerste zin oud BW: “Ingeval de verwerper of verwerpers op eer verklaren in de akte dat volgens hun

kennis het nettoactief van de nalatenschap niet meer bedraagt dan 5 000 euro, wordt de verklaring van verwerping bedoeld in het eerste lid, kosteloos verleden en geregistreerd en wordt zij vrijgesteld van de betaling van recht op geschriften en bekendmakingskosten”).

*** Art. 4.49, § 3 BW (p. 288):** in paragraaf 3 (dat de tekst van art. 793, derde lid oud BW overneemt) is de onderlijnde tekst gewijzigd of toegevoegd:

- In de eerste paragraaf (vroeger art. 793, derde lid, eerste, tweede en derde zin oud BW): “Bij aanvaarding onder voorrecht van boedelbeschrijving wegens onbekwaamheid van de erfgerechtigde, wordt de verklaring afgelegd door de vader en de moeder of door degene van hen die het ouderlijk gezag uitoefent, door de ontvoogde minderjarige, door de voogd of door de bewindvoerder met vertegenwoordigingsopdracht. Er wordt vervolgens gehandeld overeenkomstig paragraaf 2. De vrederechter ziet toe op de inachtneming van deze vormen”.
- In de tweede paragraaf (vroeger art. 793, derde lid, vierde zin oud BW): “In geval van belangentegenstelling tussen de onbekwame en zijn wettelijke vertegenwoordiger, wordt door de vrederechter, hetzij op verzoek van iedere belanghebbende, hetzij ambts-halve, een voogd *ad hoc* of een bewindvoerder ad hoc aangewezen”.

De hypothese dat een persoon onder bewind onbekwaam is om de nalatenschap te aanvaarden onder voorrecht van boedelbeschrijving is toegevoegd.

Dit houdt geen wijziging in van het actuele recht.

*** Art. 4.50 BW (p. 288):** er is een stuk van de tekst van art. 794 oud BW geschrapt, dat hierna wordt onderlijnd:

“De verklaring waarbij een erfgenaam aanvaardt onder voorrecht van boedelbeschrijving, heeft slechts kracht voor zover zij is voorafgegaan of gevolgd door een getrouwe en nauwkeurige inventaris van de goederen der nalatenschap, in de vorm door het Gerechtelijk Wetboek voorgeschreven en binnen de termijnen bepaald in de artikelen 795 en 798 van dit wetboek.

Dit geschrapte stuk tekst van art. 794 oud BW was verwarrend en volledig in strijd met de rechtsleer. Die schrapping is zeer positief.

Het woord erfgenaam wordt in art. 4.50 BW vervangen door het woord erfgerechtigde. De erfgerechtigde wordt immers pas erfgenaam wanneer hij de nalatenschap aanvaardt. Het woord boedelbeschrijving komt in de plaats van het woord inventaris en in plaats van “der nalatenschap” schrijft men in het wetsvoorstel “van de nalatenschap”.

- Art. 4.58, § 1 BW (p. 291):

Art. 4.58, § 1 luidt als volgt: “Wanneer, na het verstrijken van de termijnen van boedelbeschrijving en van beraad, zich niemand aanmeldt om een nalatenschap op te vorderen, geen erfgenaam bekend is of de bekende erfgenamen de nalatenschap hebben verworpen, wordt deze als onbeheerd beschouwd”.

Er wordt in deze paragraaf over “erfgenaam” en “erfgenamen” gesproken. Rekening houdend met art. 4.2 (p. 269), waar een onderscheid wordt gemaakt tussen enerzijds “erfgerechtigden”, die de nalatenschap nog niet hebben aanvaard, en anderzijds “erfgenamen” of “erfopvolgers”, die de nalatenschap wel hebben aanvaard, zou in art. 4.58, § 1 beter over erfgerechtigde/erfgerechtigden worden gesproken.

*** Art. 4.59 BW (p. 292-293):** art. 4.59 met het opschrift “Akten of attesten van erfopvolging” komt voor onder hoofdstuk 6 met de titel “Bewijs van erfgenaamschap”.

In de Nederlandse tekst wordt ook bepaald dat in de akte of het attest van erfopvolging de “erfgenamen” of “erfopvolgers” worden vermeld. Art. 4.59, § 4, eerste lid BW in het wetsvoorstel bepaalt: “Zowel de akte als het attest van erfopvolging vermelden op duidelijke wijze wie de erfgenamen en erfopvolgers zijn die aanspraak kunnen maken op de tegoeden van de erflater, met vermelding van volgende identificatiegegevens: naam, voornamen, plaats en datum van geboorte, adres en eventueel de datum van overlijden”.

Met de term “erfgenamen” en de term “erfopvolgers” bedoelt men de erfgerechtigden die de nalatenschap hebben aanvaard (zie art. 4.2, tweede lid BW in het wetsvoorstel) (*cf. supra*). Het gebruik van deze terminologie impliceert dat men in de akte of het attest van erfopvolging enkel kan worden vermeld als men de nalatenschap heeft aanvaard (ofwel zuiver, ofwel onder voorrecht van boedelbeschrijving). Dit betekent ook dat een akte of attest van erfopvolging pas kan worden opgemaakt wanneer alle erfgerechtigden hebben beslist over zuivere aanvaarding, aanvaarding onder voorrecht van boedelbeschrijving of verwerping.

In art. 1240*bis* oud BW werd niet dezelfde terminologie gebruikt. Aldus bepaalt art. 1240*bis*, § 4, eerste lid oud BW: “Zowel de akte als het attest van erfopvolging vermelden op duidelijke wijze wie de erfgerechtigden zijn die aanspraak kunnen maken op de tegoeden van de overledene, met vermelding van volgende identificatiegegevens: naam, voornamen, plaats en datum van geboorte, adres en eventueel de datum van overlijden”.

Ik merk ook op dat in de Franse tekst van art. 4.59, § 4, eerste lid BW in het wetsvoorstel wel over “erfgerechtigden” wordt gesproken: “Tant l’acte que le certificat d’héritité mentionnent clairement qui sont les héritiers et les successibles qui peuvent prétendre aux avoirs du défunt, avec mention des données d’identification suivantes: nom, prénoms, lieu et date de naissance, adresse et éventuellement date de décès”.

De vraag rijst waarom de auteur van het wetsvoorstel de term “erfgerechtigden” niet heeft overgenomen uit art. 1240*bis*, § 4, eerste lid oud BW in de Nederlandse tekst. In de Nederlandse

tekst van art. 4.59, § 4, eerste lid BW houdt de gewijzigde terminologie een inhoudelijke wijziging in die niet voorkomt in de Franse tekst en die niet wordt toegelicht in de toelichting bij het wetsvoorstel. In de toelichting wordt op p. 22 en op p. 94 enkel vermeld dat art. 1240*bis* oud BW is overgenomen in art. 4.59.

- Art. 4.59, § 3 BW (p. 292): in de eerste zin van deze paragraaf moet het woord “de” vervangen worden door het woord “het”:

“De belanghebbende heeft de vrije keuze om zich te wenden tot het in paragraaf 1, eerste lid, bedoelde kantoor of de notaris”.

* Art. 4.61 BW (p. 293-294): in het artikel betreffende het recht om de omzetting van het vruchtgebruik te vragen wordt steeds het woord “vragen” gebruikt.

Vroeger werden de woorden “vragen”, “eisen” en “vorderen” door elkaar gebruikt. Maar er zat onvoldoende logica in dat verschillend woordgebruik (zie ook de toelichting op p. 95-96). Vandaar dat de auteur van het wetsvoorstel beslist om nog enkel het woord “vragen” te gebruiken.

Ik kan mij hierin vinden.

* Art. 4.61, § 4, tweede lid BW:

Het tweede lid van art. 4.61, § 4 bepaalt dat de familierechtbank ook de omzetting van het vruchtgebruik en de toewijzing van de volle eigendom kan weigeren, wanneer zulks de belangen van een onderneming of van een beroepsarbeid ernstig zou schaden.

Ik zou dit tweede lid herschrijven en verplaatsen naar een nieuw derde lid van art. 4.61.

“De familierechtbank kan de omzetting van het vruchtgebruik en de toewijzing van de volle eigendom weigeren, wanneer zulks de belangen van een onderneming of van een beroepsarbeid ernstig zou schaden”.

De regel in het oud BW is immers de volgende:

Indien de langstlevende echtgenoot tot de nalatenschap komt met andere personen dan afstammelingen, kan de langstlevende echtgenoot de omzetting eisen binnen 5 jaar na het opvallen van de nalatenschap (art. 745*quater*, §2, eerste lid oud BW). Indien de langstlevende echtgenoot tot de nalatenschap komt met andere personen dan afstammelingen, kan de langstlevende echtgenoot tevens te allen tijde eisen dat hem de blote eigendom van de voornaamste gezinswoning met huisraad wordt overgedragen tegen betaling (art. 745*quater*, §2, tweede lid oud BW). De familierechtbank moet de omzetting of de inkoop van de blote eigendom dan toestaan. In die gevallen kan de familierechtbank bij uitzondering de omzetting van het vruchtgebruik en de toewijzing van de volle eigendom weigeren als daardoor de belangen van een onderneming of van een beroepsarbeid ernstig zouden geschaad worden (art. 745*quater*, § 2, derde lid oud BW).

De mogelijkheid van weigering op deze grond is in het oud BW voorzien voor de hypothese dat de langstlevende echtgenoot in samenloop komt met andere personen dan afstammelingen van de eerststervende echtgenoot.

Laat men het tweede lid van art. 4.61, § 2 daar staan, dan heeft deze regel betrekking op alle gevallen van omzetting. Maakt men daarvan een nieuw derde lid van art. 4.61, dan heeft de bepaling enkel betrekking op de gevallen dat er geen samenloop is met afstammelingen.

- Art. 4.62, § 1, eerste lid BW (p. 294): het woord “huwelijkscontract” wordt wellicht best vervangen door het woord “huwelijksovereenkomst”.

- Art. 4.63, § 1 BW (p. 295): in het tweede lid wordt artikel 4.61, § 7 vermeld. Tussen de komma en de § ontbreekt een spatie.

- Art. 4.66, tweede lid BW (p. 298): het eerste lid van dit artikel herneemt het eerste lid van art. 815 oud BW. Voor de rest wordt verwezen naar art. 3.75 van boek 3.

Het tweede en derde lid van art. 815 oud BW vinden we nu terug in art. 3.75, tweede lid BW. Het is goed dat men de regels niet herhaalt, maar verwijst naar het toepasselijke artikel in boek 3.

*** Art. 4.78 (p. 302)**: dit artikel herneemt letterlijk de tekst van art. 827 oud BW:

“Verdelingen, overeenkomstig de hierboven voorgeschreven regels gedaan, hetzij door voogden met machtiging van de vrederechter van de plaats waar de voogdij is opengevallen, hetzij door ontvoogde minderjarigen met bijstand van hun curator, hetzij namens vermoedelijk afwezigen of niet aanwezigen, zijn definitief; zij zijn slechts provisioneel, indien de voorgeschreven regels niet zijn nagekomen”.

Ik zou voorstellen om deze wettelijke bepaling in overeenstemming te brengen met de andere geldende wettelijke regels. Het stuk tekst dat onderstreept is, vormt geen nauwkeurige weergave van het actuele recht.

Minnelijke verdelingen waarbij minderjarigen betrokken zijn, gebeuren overeenkomstig art. 1206 Ger.W. niet met machtiging van de vrederechter, doch door een notaris onder voorzitterschap en met goedkeuring van de vrederechter.

Met “niet aanwezigen” bedoelt men wellicht de verdwenen persoon, waarvan sprake in art. 128 BW, waar de rechtbank een notaris kan aanwijzen die zijn belangen moet vertegenwoordigen tot het tijdstip waarop het vonnis houdende verklaring van overlijden wordt uitgesproken.

Het zou ook beter zijn om de verschillende categorieën van onbekwamen hier te vermelden en niet een selectie daarvan. Dus ook:

- de minderjarigen die niet onder voogdij staan en vertegenwoordigd worden door hun ouders (zie art. 1206 Ger.W.),
- de personen onder bewind die krachtens art. 492/1 oud BW onbekwaam werden verklaard om goederen te vervreemden (zie art. 1225 Ger.W.),
- personen die geïnterneerd zijn (zie art. 1225 Ger.W.).

Ik zou deze vermelden naast de personen reeds vermeld in art 4.78 BW:

- de minderjarigen onder voogdij die worden vertegenwoordigd door hun voogd, met dien verstande dat de akte verdeling wordt verleden in aanwezigheid van de toeziende voogd,
- de ontvoogde minderjarigen die worden bijgestaan door hun curator,
- de verdwenen personen als bedoeld in art. 128 oud BW,
- de vermoedelijke afwezigen.

*** Art. 4.81, tweede lid BW (p. 302-303):** in art. 4.81, tweede lid komt volgende tekst voor:

“Wanneer hij reeds de vruchten van enig goed had genoten, of het bedrag van enige tot die nalatenschap behorende schuldvordering had ontvangen, of enig goed ervan had verkocht, is hij verplicht die aan de koper te vergoeden, behalve indien hij zich dit goed uitdrukkelijk had voorbehouden bij het aangaan van de koop”.

In art. 1697 oud BW komt volgende tekst voor:

“Wanneer hij reeds de vruchten van enig erf had genoten, of het bedrag van enige tot die erfenis behorende schuldvordering had ontvangen, of enig voorwerp van de nalatenschap had verkocht, is hij verplicht die aan de koper te vergoeden, behalve indien hij ze uitdrukkelijk voor zich behouden had bij het aangaan van de koop”.

Onder meer wordt het woord “erf” vervangen door het woord “goed”. Het lijkt mij logisch om deze regel niet te beperken tot het “erf”, maar uit te breiden tot alle goederen.

In de nieuwe tekst staat er: “behalve indien hij zich dit goed uitdrukkelijk had voorbehouden”. Nochtans slaat dit zinsdeel niet enkel op dat goed, maar ook op de vruchten van enig goed en het bedrag van enige schuldvordering van de nalatenschap.

Ik zou dus de zin van het nieuwe art. 4.81, tweede lid op het einde herschrijven als volgt: “behalve indien hij ze uitdrukkelijk voor zich had voorbehouden bij het aangaan van de koop”.

De Nederlandse tekst stemt dan ook beter overeen met de Franse tekst, waar het nieuw art. 4.81, tweede lid eindigt met “sauf s’il les a expressément réservés lors de la vente”.

*** Art. 4.83, § 2, eerste lid BW (p. 303):** deze bepaling luidt in het nieuw BW als volgt:

“De giften gedaan aan de langstlevende echtgenoot of de langstlevende wettelijk samenwonende moeten niet ingebracht worden”.

Dit geeft de indruk dat men misschien wel het tegenovergestelde zou kunnen bepalen.

In art. 855*bis*, § 1, eerste lid BW komt de volgende tekst voor:

“De giften gedaan aan de langstlevende echtgenoot of de langstlevende wettelijk samenwonende zijn niet vatbaar voor inbreng”.

In deze tekst is het duidelijk dat er niet kan van afgeweken worden. De oorspronkelijke tekst lijkt mij dus beter.

De Nederlandse tekst van art. 4.83, § 1, eerste lid BW sluit dan ook beter aan bij de Franse tekst: “ne sont pas rapportables”.

* **Art. 4.84, § 3, eerste zin BW (p. 304)**: deze eerste zin luidt als volgt:

“Het contract dat deze modaliteit van de schenking wijzigt, zoals bedoeld in de paragrafen 1 en 2, wordt opgesteld in de vorm van een beschikking.”

Art. 843/1, § 3 oud BW bepaalt in de eerste zin:

“De overeenkomst die deze modaliteit van de schenking wijzigt, zoals bedoeld in de paragrafen 1 en 2, wordt opgesteld in de vorm van een beschikking onder de levenden”.

De terminologie “beschikking onder de levenden” wordt gebruikt omdat verder de beschikking bij testament ter sprake komt en daartussen een duidelijk onderscheid moet worden gemaakt. Deze terminologie zou dus behouden moeten blijven.

* **Art. 4.84, § 4, eerste zin BW (p. 304)**: deze eerste zin luidt als volgt:

“De schenker kan de aard van de schenking die oorspronkelijk moest worden ingebracht ook bij testament wijzigen”.

In art. 843/1, § 4 luidt de eerste zin als volgt:

“De schenker kan de aard van de schenking als zijnde voor inbreng vatbaar of als vooruitmaking ook bij testament wijzigen”.

De wijziging bij testament moet dus mogelijk zijn in twee richtingen: van verplichting tot inbreng naar vrijstelling van inbreng, evenals van vrijstelling van inbreng naar verplichting tot inbreng.

Ik zou de eerste zin van art. 4.84, § 4 BW herschrijven als volgt: “De schenker kan de aard van de schenking die oorspronkelijk moest worden ingebracht of die oorspronkelijk vrijgesteld was van inbreng ook bij testament wijzigen”.

- Art. 4.98, § 1 BW (p. 310): het woord “laatste” moet worden vervangen door “laatsten”.

Aldus luidt deze paragraaf dan als volgt:

“De erfgenamen zijn, persoonlijk naar evenredigheid van hun aandeel, en hypotheccair voor het geheel, gehouden tot betaling van de schulden en lasten van de nalatenschap, onder voorbehoud van hun verhaal op hun mede-erfgenamen, voor het aandeel waarvoor deze laatsten daarin moeten bijdragen”.

- Art. 4.100, § 2 (p. 310-311): na de woorden “onder voorbehoud” is het woord “van” weggelaten.

*** Art. 4.107, eerste lid (p. 313):**

De tekst van dit eerste lid luidt als volgt:

“Indien er, onder de erfgenamen in de rechte lijn van de eerststervende echtgenoot, een of meerdere minderjarigen zijn, kan de onverdeeldheid van de goederen die de langstlevende echtgenoot in vruchtgebruik heeft, hetzij op verzoek van een van de belanghebbenden, hetzij ambtshalve, in stand worden gehouden door de familierechtbank voor een termijn of voor achtereenvolgende termijnen, die niet verder zullen gaan dan de meerderjarigheid van de jongste minderjarige”.

Vroeger stond er: “die de langstlevende echtgenoot in vruchtgebruik heeft overeenkomstig artikel 745bis of 915bis van het Burgerlijk Wetboek”.

Hier wordt dus een wijziging aangebracht aan de wettekst. Dat is verdedigbaar omdat het logisch en coherent is om de regel in te voeren voor elke onverdeeldheid van goederen die de langstlevende in vruchtgebruik heeft, ongeacht de oorsprong van het vruchtgebruik.

- Art. 4.108, § 1, eerste lid BW (p. 314) vangt aan met de woorden “Onder voorbehoud van 2.3.13 aan de langstlevende echtgenoot toekent”.

Dat zou best herschreven worden als volgt: “Onder voorbehoud van de rechten die artikel 2.3.13 aan de langstlevende echtgenoot toekent”.

Vroeger stond er in art. 4, eerste lid van de wet van 16 mei 1900 tot erfregeling van de kleine nalatenschappen:

“Onverminderd de rechten die artikel 1389/1 van het Burgerlijk Wetboek toekent aan de langstlevende echtgenoot”.

- Art. 4.108, § 4, tweede lid BW (p. 315): ik zou in de voorlaatste lijn “keuze” schrijven in plaats van “keus” (erg onbelangrijke bemerking: keus is volgens het woordenboek het synoniem van keuze, maar keuze klinkt naar mijn bescheiden mening moderner, hoewel ik mij kan vergissen)

- Art. 4.112, eerst lid BW (p. 317): ik zou het woord “artikelen” toevoegen:

“De vordering tot betaling van de in de artikelen 4.109 en 4.11 bepaalde vergoedingen ...”

- Art. 4.115, tweede en derde lid BW (p. 318) zou ik herschrijven als volgt:

- tweede lid: “De beslissing, waarbij de familierechtbank de onverdeeldheid in stand houdt, wordt overgeschreven in het register van het bevoegd kantoor van de Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie”.
- derde lid: “Bij gebreke aan overschrijving kan men zich op die beslissing niet beroepen ten aanzien van derden te goeder trouw die een concurrent recht op het onroerend goed hebben”.

De onderlijnde tekst is aangepast.

De tekst van art. 4.115, tweede en derde lid BW (inzake het behoud van de onverdeeldheid bij de erfregeling landbouwbedrijven) stemt dan ook exact overeen met de tekst van art. 4.107, derde en vierde lid van het wetsvoorstel (inzake het behoud van de onverdeeldheid bij de kleine nalatenschappen) op p. 314 van het wetsvoorstel.

- Art. 4.117, tweede lid BW (p. 319): het woord “zelfde” is weggefallen.

De zin zou moeten luiden als volgt: “Eisen meerdere erfgenamen die tot een zelfde bevoorrechte categorie behoren op grond van de leden a), b), c), of d) het recht van overname op, dan kunnen zij gezamenlijk tot die overname overgaan”.

Art. 3, tweede lid van de wet van 29 augustus 1988 op de erfregeling inzake landbouwbedrijven met het oog op het bevorderen van de continuïteit vangt ook aan als volgt: “Eisen verscheidene erfgenamen van een zelfde bevoorrechte categorie a) of b) of c) of d) ...”

- Art. 4.118, § 3 BW (p. 320): ik zou in de voorlaatste lijn “keuze” schrijven in plaats van “keus” (opnieuw erg onbelangrijke bemerking: keus is volgens het woordenboek het synoniem van keuze, maar keuze klinkt moderner)

- Art. 4.119, tweede lid BW (p. 320): het woord “waar” zou moeten geschrapt worden:

“De overnemer die een ernstige reden aanvoert, dient een verzoekschrift in bij de familierechtbank van het gerechtelijk arrondissement waarin ~~waar~~ het goed met het hoogste kadastraal inkomen gelegen is”.

- Art. 4.121 BW (p. 321): er ontbreekt een spatie tussen “4.120” en “worden”.

- Art. 4.125, § 1 BW (p. 322): er ontbreekt in art. 4.125, § 1, 4° een spatie tussen “4°” en “de”; er ontbreekt in art. 4.125, § 1, 5° eveneens een spatie tussen “5°” en “de”.

* **Titel 2. Schenkingen en testamenten (p. 325)**: ik zou de titel “Schenkingen, testamenten en erfovereenkomsten” voorstellen, omdat ook de erfovereenkomsten hieronder worden behandeld.

- art. 4.133 (p. 325): in het wetsvoorstel wordt de uitdrukking “gift met bewaarplicht ten voordele van derden” gebruikt in plaats van de uitdrukking “erfstelling over de hand” in het oud BW. De uitdrukking “gift met bewaarplicht ten voordele van derden” komt voor in het opschrift van art. 4.133 en in art. 4.133, § 2, eerste lid.

Verder in het wetsvoorstel komt de uitdrukking “gift met bewaarplicht ten voordele van derden” nog eens voor in het opschrift van art. 4.220 (p. 353) (“Toegelaten gift met bewaarplicht ten voordele van derden”).

Hoewel de nieuwe uitdrukking het voordeel heeft dat men gemakkelijker verstaat waarover het ongeveer gaat, is mijn lichte voorkeur om de vroegere terminologie te blijven gebruiken (erfstelling over de hand).

Bij een erfstelling over de hand worden goederen geschonken of gelegateerd aan een of meer welbepaalde personen met de last om deze goederen gedurende hun leven te bewaren, en om deze dan bij hun overlijden door te geven aan een of meer andere personen. In de nieuwe terminologie komt die bewaarplicht tot uiting. Maar de in de eerste zin van deze alinea gegeven omschrijving is niet helemaal duidelijk omdat de indruk wordt gegeven dat de eerste begunstigde de goederen toekent aan de tweede begunstigde. De schenking of het legaat met erfstelling over de hand worden echter in die zin opgevat dat de tweede begunstigde de goederen rechtstreeks bekomt van de schenker of testator en dus niet geacht wordt de goederen verkregen te hebben in de nalatenschap van de eerste begunstigde¹⁷. De goederen worden door de oorspronkelijke schenker of testator rechtstreeks aan de tweede begunstigde toegekend, niettegenstaande de bewoordingen van de artikelen 1048 en 1049 oud BW, waar men (net zoals in het nieuwe art. 4.220, § 1 en § 2) het heeft over de “last om deze goederen uit te keren” aan de van de begiftigden afstammende kinderen, hetgeen de indruk zou kunnen geven dat de goederen door de eerste begunstigde aan de tweede begunstigde worden doorgegeven.

¹⁷ L. BARETTE, “Les pactes sur succession future”, *Rec.gén.enr.not.* 1962, nr. 20518, 316, nr. 19, 3°; M. PUE-LINCKX-COENE, *Erfrecht*, Antwerpen, Kluwer, 1996, 273, nr. 223.

Bij het begrip erfstelling over de hand lijkt het mij duidelijker dat het om een beschikking van de schenker of testator gaat in het voordeel van de eerste begunstigde en meteen ook in het voordeel van de tweede begunstigde. Het is meegenomen dat het begrip “erfstelling over de hand” ook gemakkelijker uit te spreken is.

*** Art. 4.142, eerste lid BW (p. 328):**

De auteur van het wetsvoorstel heeft de woorden “Doctors in de genees-, heel- en verloskunde, officieren van gezondheid en apothekers” in het eerste lid van het huidige art. 909 oud BW vervangen door “Gezondheidszorgbeoefenaars”.

1° Art. 909 oud BW is het laatst gewijzigd door de wet van 22 april 2003. Daarbij werd in het eerste lid “Doctoren in de geneeskunde of de heelkunde” vervangen door “Doctors in de genees-, heel- en verloskunde”.

In de wettekst heeft men in 2003 de woorden “officieren van gezondheid” gewoon laten staan¹⁸.

Met officieren van gezondheid werd in 1804 bedoeld op een “médecin d’un rang en dessous de docteur en médecine”¹⁹. Die titel werd in Frankrijk op het einde van de negentiende eeuw evenwel afgeschaft²⁰, zodat sinds het einde van de negentiende eeuw de officieren van gezondheid gewoon niet meer bestaan²¹.

Uit de parlementaire voorbereiding bij de wet van 22 april 2003 blijkt echter dat men een breder toepassingsgebied wou geven aan art. 909 oud BW dan in 1804, en dit door een *nieuwe betekenis* te geven aan het begrip officieren van gezondheid. De parlementairen wilden het met andere woorden aan de rechtspraak overlaten om de algemene term “officieren van gezondheid” te interpreteren in functie van de maatschappelijke evolutie²². Doch uit de wijziging van de tekst zelf kon men geen uitbreiding van het toepassingsgebied afleiden ten opzichte van het Burgerlijk Wetboek van 1804²³.

¹⁸ Zie hierover o.m. J. BAEL, “Erfenissen, schenkingen en testamenten” in C. ENGELS (ed.), *Rechtskroniek voor het notariaat*, V, Brugge, die Keure, 2004, 161-164, nrs. 172-179.

¹⁹ Zie *Parl.St.* Kamer 2002-03, nr. 50-150/004, 6.

²⁰ Zie *Parl.St.* Kamer 2002-03, nr. 50-150/004, 6.

²¹ In dezelfde zin: H. NYS, “B.W. Art. 909” in *Artikelsgewijze commentaar erfenissen, schenkingen en testamenten*, Mechelen, Kluwer, losbl., 3 (“Officieren van gezondheid waren tijdens de Franse revolutie ingesteld om tegemoet te komen aan het tekort aan universitair geschoolde artsen. Zij bestaan al lang niet meer”); L. STERCKX, “Les nouvelles dispositions réglant les incapacités spéciales de recevoir”, *JT* 2003, 703; F. TAINMONT, “L’article 909 du Code civil revisité”, *Rev.trim.dr.fam.* 2003, 474-475.

²² *Parl.St.* Kamer 2002-03, nr. 50-150/004, 6.

²³ Integendeel, het feit dat men de vroegere bewoordingen “doctoren in de geneeskunde of de heelkunde” vervangen heeft door de woorden “doctors in de genees-, heel- en verloskunde” zou zelfs als een argument kunnen gebruikt worden voor de beperking van het toepassingsgebied van het artikel tot de arts en de apotheker. De stelling dat gezien de evolutie van de gezondheidszorg men de in 1804 vermelde beroepsgroepen moet uitbreiden tot de beoefenaars van andere medische beroepen, zoals onder andere de verpleegkundigen, wordt dan ontkracht doordat de wetgever opnieuw uitdrukkelijk een terminologie gebruikt die enkel verwijst naar de artsen.

Men heeft dus in de parlementaire voorbereiding het begrip officier van gezondheid een nieuwe betekenis gegeven, zonder enige wijziging aan de wettekst. In de parlementaire voorbereiding heeft men het op een bepaald ogenblik over “alle beoefenaars van een gezondheidsberoep ... die, in welke hoedanigheid ook, zieke mensen moeten behandelen of verzorgen”²⁴ en over “al wie op een of andere wijze een gezondheidsambt uitoefent”²⁵.

Men vindt in de tekst van de wet geen enkele aanknopng voor een door de wetgever gewenste gewijzigde interpretatie van het begrip “officiëren van gezondheid”²⁶. De rechtsleer na de wetswijziging paste wel het artikel toe op de andere medische en paramedische beroepen²⁷. In de rechtsleer daterend van kort na de wetswijziging wordt dan ook gesteld dat met officier van gezondheid alle personen worden bedoeld die op één of andere manier een gezondheidsambt uitoefenen, zoals onder meer tandheekkundigen, vroedvrouwen, kinesitherapeuten, ergotherapeuten, psychologen, en verplegend personeel in de brede zin²⁸.

Het feit dat de tekst van de wet niet werd veranderd, vormt echter een probleem. De uitbreiding van het toepassingsgebied tot alle beoefenaars van een gezondheidsberoep louter gebaseerd op de parlementaire voorbereiding is absoluut niet vanzelfsprekend. Traditioneel stelt men dat de rechter de tekst van de wet moet interpreteren en pas de parlementaire voorbereiding moet raadplegen als de tekst van de wet onduidelijk is. Samengevat: de uitbreiding van het toepassingsgebied door de wet van 22 april 2003 was vatbaar voor betwisting.

Door de term “gezondheidsbeoefenaars” op te nemen in het eerste lid van art. 4.142 BW wordt de tekst van de wet aangepast aan de bedoeling van de wetgever. Door de aanpassing van de tekst is geen discussie meer mogelijk over het toepassingsgebied van art. 4.142, eerste lid BW. De aanpassing stemt ook overeen met de huidige rechtsleer.

2° De term gezondheidszorgbeoefenaars is wettelijk gedefinieerd in art. 2, 2° van de wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg:

Met gezondheidszorgbeoefenaar wordt bedoeld: de beroepsbeoefenaar, bedoeld in de gecoördineerde wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, alsmede de beoefenaar van een niet-conventionele praktijk, als bedoeld in de wet van 29 april

²⁴ *Parl.St.* Kamer 2002-03, nr. 50-150/004, 6. In de Franse tekst: “l’ensemble des professionnels de la santé qui, à un titre ou un autre, sont appelés à traiter ou à prodiguer des soins à des personnes malades”.

²⁵ *Parl.St.* Kamer 2002-03, nr. 50-150/004, 7. In de Franse tekst: “toute personne qui a en charge, d’une façon ou de l’autre, la santé”.

²⁶ In die zin ook L. STERCKX, “Les nouvelles dispositions réglant les incapacités spéciales de recevoir”, *JT* 2003, 703.

²⁷ In de rechtsleer werd wel opgemerkt dat de betekenis die door de wetgever aan het woord officier van gezondheid gegeven wordt in de parlementaire voorbereiding in overeenstemming is met de etymologie. Het woord officier zou afkomstig zijn van het middeleeuws-Latijnse “officiarius”, iemand die een ambt bekleedt en uitoefent. Met officier van gezondheid wordt dan bedoeld al wie op de een of andere wijze een gezondheidsambt uitoefent (G. VERSCHULDEN, “De uitbreiding van het onweerlegbaar wettelijk vermoeden van captatie (art. 909 B.W.)”, *Omnil.* 2003, 355; zie ook F. TAINMONT, “L’article 909 du Code civil revisité”, *Rev.trim.dr.fam.* 2003, 477).

²⁸ Zie in die zin N. LABEEUW, “Wet tot wijziging van artikel 909 van het Burgerlijk Wetboek”, *Nieuwsbrief Notariaat* 2003, nr. 16, 4. In de zin dat artikel 909 na de wetswijziging ook betrekking heeft op de paramedische beroepen: F. TAINMONT, “L’article 909 du Code civil revisité”, *Rev.trim.dr.fam.* 2003, 479.

1999 betreffende de niet-conventionele praktijken inzake de geneeskunde, de artsenijsbereidkunde, de kinesitherapie, de verpleegkunde en de paramedische beroepen.

Bij de definitie van gezondheidszorgbeoefenaar wordt verwezen naar twee wetten: 1° de wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, gecoördineerd op 10 mei 2015, en 2° de wet van 29 april 1999 betreffende de niet-conventionele praktijken inzake de geneeskunde, de artsenijsbereidkunde, de kinesitherapie, de verpleegkunde en de paramedische beroepen.

De betekenis van de term “gezondheidszorgbeoefenaar” is dus niet meteen duidelijk voor de lezer noch bij de lezing van art. 4.124, eerste lid, noch bij de lezing van art. 2, 2° van de wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg. Het is goed dat een terminologie wordt gebruikt die wettelijk wordt gedefinieerd, wat discussie zal uitsluiten. Het nadeel is wel dat het voor de lezer absoluut niet duidelijk is wie daar allemaal onder valt. Misschien kan er nog verder worden nagedacht over hoe de betekenis van het begrip gezondheidsbeoefenaar in de wettekst zelf kan worden verduidelijkt.

De van toepassing zijnde wetgeving zal anders door de rechtsleer moeten worden geanalyseerd, om duidelijkheid te krijgen over de exacte betekenis van de term “gezondheidszorgbeoefenaar”.

*** Art. 4.142, tweede lid BW (p. 328):**

De auteur van het wetsvoorstel heeft de woorden “Beheerders en personeelsleden van rustoorden, rust- en verzorgingstehuizen alsmede van om het even welke collectieve woonstructuur ook voor bejaarden” in het tweede lid van het huidige art. 909 oud BW vervangen door “Beheerders en personeelsleden van instellingen voor residentiële ouderenzorg”.

De terminologie “instellingen voor residentiële ouderenzorg” is moderner en eenvoudiger.

Het probleem is wel dat de lezer niet met zekerheid weet wat onder deze “instellingen voor residentiële ouderenzorg” valt (hetzelfde probleem stelt zich weliswaar ook en eigenlijk nog in ergere mate met de huidige terminologie van art. 909, tweede lid oud BW).

In de toelichting bij het wetsvoorstel wordt op p. 127 volgende overweging gemaakt: “Deze term sluit aan bij het actueel woordgebruik in de wetgeving van de verschillende gewesten en gemeenschappen van het land: zie het Samenwerkingsakkoord van 31 december 2018 tussen de Vlaamse Gemeenschap, het Waalse Gewest, de Franse Gemeenschap, de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, de Franse Gemeenschapscommissie en de Duitstalige Gemeenschap betreffende de financiering van zorg bij gebruik van zorgvoorzieningen over de grenzen van de deelstaat”.

Ik blijk dus de parlementaire voorbereiding nodig te hebben om te verduidelijken waarover het gaat. Eigenlijk zou uit de tekst van de wet zelf best blijken wat met een bepaalde terminologie

wordt bedoeld. In het vermelde samenwerkingsakkoord wordt de residentiële ouderenzorg vermeld “inclusief dagverzorgingscentra en kortverblijf”. Onder residentieel begrijp ik normalerwijze dat de persoon daar moet verblijven, maar de verwijzing naar het vermelde samenwerkingsakkoord zorgt wel voor wat verwarring.

*** Art. 4.142, derde lid, 2° BW (p. 328):**

Er wordt in art. 4.142, derde lid een uitzondering gemaakt op de “onbekwaamheid tot ontvangen” voor onder meer “de giften met algemene roeping ten voordele van de verwanten tot en met de vierde graad, voor zover de testator geen erfgenamen in de rechte lijn achterlaat; tenzij degene ten voordele van wie de beschikking gemaakt is, zelf tot die erfgenamen behoort (art. 4.142, derde lid, 2° BW).

In art. 909, derde lid, 2° oud BW staat: “de algemene beschikkingen ten voordele van bloedverwanten tot en met de vierde graad, mits de overledene geen erfgenamen in de rechte lijn achterlaat; tenzij degene ten voordele van wie de beschikking gemaakt is, zelf tot die erfgenamen behoort”.

Onder die algemene beschikkingen vallen volgens gezaghebbende rechtsleer “beschikkingen aan die personen onder algemene of bijzondere titel”²⁹.

Ik zou voorstellen om “de giften met algemene roeping” te vervangen door “de giften”.

- Art. 4.143 BW (p. 328):

Art. 910, eerste lid, eerste zin oud BW bepaalt: “Beschikkingen onder de levenden of bij testament ten voordele, van de armen van een gemeente, of van instellingen van openbaar nut, hebben slechts gevolg voor zover daartoe machtiging wordt verleend overeenkomstig artikel 76 van de gemeentewet en overeenkomstig de wet van 12 juli 1931”.

Die zin wordt in art. 4.143, tweede lid BW vervangen door de volgende zin:

“Giften ten voordele de armen van een gemeente, van een gemeente of van gemeente-instellingen die geen rechtspersoonlijkheid bezitten, of van instellingen van openbaar nut, hebben slechts gevolg voor zover daartoe machtiging wordt verleend overeenkomstig artikel 231 van de nieuwe gemeentewet en overeenkomstig de wet van 12 juli 1931”.

- Tussen de woorden “ten voordele” en de woorden “de armen” is het woord “van” weggevallen.

²⁹ H. DE PAGE, *Traité élémentaire de droit civil belge*, VIII/1, *Les libéralités (généralités). Les donations*, Brusel, Bruylant, 1962, 260, nr. 176 en vn. 5 (“L’exception s’applique aux dispositions universelles ou à titre universel, comme aux dispositions à titre particulier”); M. PUELINCX-COEN en H. NYS, “B.W. Art. 909” in *Artikels-gewijze commentaar erfenissen, schenkingen en testamenten*, Mechelen, Kluwer, losbl., 31-31, nr. 58.

- De onderlijnde woorden zijn ofwel gewijzigd, ofwel toegevoegd aan de oorspronkelijke tekst.
 - Ik begrijp niet goed dat in dit artikel sprake is van giften ten voordele van de armen van een gemeente of ten voordele van gemeente-instellingen die geen rechtspersoonlijkheid bezitten. Een gift is enkel mogelijk aan een persoon, ofwel een natuurlijke persoon, ofwel een rechtspersoon. De armen van een gemeente en gemeente-instellingen die geen rechtspersoonlijkheid bezitten voldoen niet aan die voorwaarde. Omwille van coherentie met het algemene principe dat een gift enkel mogelijk is aan een persoon zou ik deze laten wegvallen.
 - De woorden “overeenkomstig artikel 231 van de nieuwe gemeentewet en” zou ik ook laten wegvallen, omdat de nieuwe gemeentewet niet meer geldt voor elk gewest.

- Art. 4.151 BW (p. 332): dit artikel heeft betrekking op de inkorting van schenkingen (art. 4.151, eerste lid BW), zoals art. 921 oud BW betrekking heeft op de inkorting van beschikkingen onder de levenden.

Dit artikel wordt echter algemeen van toepassing geacht op alle giften. Misschien kan van de gelegenheid gebruik worden gemaakt om het eerste lid van art. 4.151 te herschrijven als volgt: “Inkorting van giften kan alleen gevorderd worden door hen aan wie de wet een reserve toekent of door hun erfgenamen”.

- Art. 4.153 BW (p. 333): in dit artikel wordt de term “rekenboedel” gebruikt als een alternatief voor het begrip “fictieve massa”. Uit art. 4.153 BW, dat art. 922 oud BW vervangt, blijkt wat er met het woord rekenboedel wordt bedoeld.

Mijn persoonlijke voorkeur is echter om het begrip “fictieve massa” te blijven gebruiken, omdat dit begrip op zich duidelijk maakt waarover het gaat. Ik citeer PUELINCKX-COENE: “Dat beschikbaar deel wordt dus niet afgeleid van het vermogen van de schenker/erflater zoals het was samengesteld bij zijn overlijden, maar van *een fictief samengesteld vermogen, daarom fictieve massa genoemd*. Dat moet samengesteld worden overeenkomstig de dwingende richtlijnen neergelegd in artikel 922 B.W. De bedoeling is *het vermogen van de erflater fictief opnieuw samen te stellen, zoals het er uit gezien zou hebben zo de overledene nooit schenkingen gedaan had*” (M. PUELINCKX-COENE, *Erfrecht* in R. DILLEMANS en W. VAN GERVEN (eds.), *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, Mechelen, Kluwer, 2011, 539, nr. 530). Ook al kan men de laatste zin niet letterlijk nemen (en nog minder dan vroeger na de hervorming van familiaal vermogensrecht), toch maakt de omschrijving “fictieve massa” meteen duidelijk waarop men doelt. Ook vanuit pedagogisch oogpunt is het gemakkelijker om het vuistregeltje in de laatste zin van het citaat van PUELINCKX-COENE te gebruiken, opdat men goed zou begrijpen en goed zou onthouden wat de boedel is waarvan men moet vertrekken om het beschikbaar deel en de reserve vast te stellen.

Wil men het toch houden bij de term “rekenboedel”, dan kan een tussenoplossing zijn om de eerste zin van art. 4.153 te herschrijven als volgt: “Om de inkorting te bepalen, vormt men een

rekenboedel, ook fictieve massa genoemd, uit alle goederen die bij overlijden van de erflater aanwezig waren.”

De term rekenboedel wordt gebruikt in verschillende andere artikelen van het wetsvoorstel: art. 4.145 (p. 329), art. 4.147, § 1 en § 3 (p. 330), art. 4.152, § 2 (p. 332) en art. 4.256, § 3 (p. 367).

- Art. 4.156, tweede lid BW (p. 334): in de toelichting bij het wetsvoorstel op p. 134 wordt voorzien dat de tweede zin van het tweede lid een derde lid wordt.

Het gaat om de zin “De vergoeding voor de inkorting wordt uiterlijk betaald op het ogenblik van de verdeling, behoudens andersluidend akkoord tussen de mede-erfgenamen”.

*** Art. 4.158 BW (p. 335)**: art. 4.158 luidt in het wetsvoorstel als volgt:

“Elke rechtstreekse schenking, behalve de handgift, wordt vastgesteld bij notariële akte”.

In art. 931 oud BW staat: “Alle akten houdende schenking onder de levenden worden verleden voor notaris, in de gewone contractvorm; en daarvan wordt, op straffe van nietigheid, een minuut gehouden”.

- De zinsnede dat op straffe van nietigheid een minuut moet worden gehouden van de notariële schenkingsakte heeft al geen zin meer sinds men de akte in brevet heeft afgeschaft.

- Voor een schenking heeft men ook onder art. 931 oud BW niet steeds een notariële akte nodig. Men denkt dan aan de gift van hand tot hand, de onrechtstreekse schenking en de vermomde schenking, waarvoor de notariële vorm niet is vereist (wat niet in de wet staat, maar algemeen wordt aanvaard).

- Als positieve punten van de nieuwe formulering kan men vermelden:

- dat nu wettelijk verankerd wordt dat een gift van hand tot hand de notariële vorm niet behoeft, wat al altijd algemeen aanvaard is in de rechtspraak en rechtsleer, maar wat tot nog toe niet in de wet staat;
- dat impliciet uit de wet ook blijkt dat onrechtstreekse schenkingen mogelijk zijn en dat voor deze schenkingen evenmin de notariële vorm vereist is.

- Het nieuwe art. 4.158 is anders verwoord dan het art. 931 oud BW. Die nieuwe verwoording zou bij sommigen misschien tot misverstanden kunnen aanleiding geven.

Het is misschien mogelijk dat sommigen door de gewijzigde formulering gaan denken dat een rechtstreekse schenking in onderhandse vorm mogelijk zou zijn en de notaris die dan enkel nog zou moeten “vaststellen” bij notariële akte. De schenking zou dan niet tot stand moeten komen door het verlijden van de notariële akte, maar zou moeten worden “vastgesteld” bij notariële akte. Een onderhandse akte zou in die redenering volstaan, waarvan men het bestaan dan door een notariële akte vaststelt.

In de rechtsleer neemt men sinds jaar en dag algemeen aan dat een schenking opgemaakt in onderhandse vorm nietig is³⁰ en dat die schenking nietig blijft bij een neerlegging daarvan onder de akten van een notaris, zelfs wanneer bij het opmaken van de akte neerlegging door de notaris de partijen bij de onderhandse schenkingsakte hun handtekening zouden bevestigen³¹. De hele schenking moet worden overgedaan en dus bij notariële akte *worden verleden*³², en dus niet bij notariële akte “vastgesteld”.

- Een dergelijke interpretatie lijkt mij echter niet de bedoeling van de auteur van het wetsvoorstel en lijkt mij ook niet terecht. Diezelfde verwoording “wordt vastgesteld bij notariële akte” komt ook voor in artikel 2.3.6 van het wetsvoorstel (dat art. 1392 oud BW herneemt).

Art. 2.3.6 van het wetsvoorstel luidt als volgt: “Alle huwelijksovereenkomsten, ongeacht of ze voor of tijdens het huwelijk worden gesloten, worden vastgesteld bij notariële akte”.

In art. 1392 oud BW komt de volgende formulering voor: “Alle huwelijksovereenkomsten en wijzigingen opgemaakt voor de voltrekking van het huwelijk en alle bedongen wijzigingen van het huwelijksvermogensstelsel worden vastgesteld bij notariële akte”.

Er is niemand die eraan twijfelt dat je geen onderhands huwelijkscontract of geen onderhandse akte wijziging aan het huwelijksvermogensstelsel kan maken, waarvan je dan het bestaan kan laten “vaststellen” door een notaris.

- Toch ben ik bevreesd dat de nieuwe verwoording nieuwe discussies zou kunnen veroorzaken, niettegenstaande de vroegere verwoording geen enkel probleem gaf. De wijziging van de wettekst is dus in elk geval niet nodig om problemen of discussies in het verleden op te lossen. Het feit dat de verwoording wijzigt, zal anderzijds bijna zeker bij sommigen vragen doen rijzen over de gevallen waarin een gift van hand tot hand en een onrechtstreekse schenking mogelijk zijn. Daar is een verhoogd risico voor nu een schenking van roerende goederen in het buitenland niet meer de mogelijkheid biedt om vrij van registratierechten te schenken³³.

³⁰ H. DE PAGE, *Traité élémentaire de droit civil belge*, VIII/1, *Les libéralités (généralités). Les donations*, Brussel, Bruylant, 1962, 548, nr. 440.

³¹ H. DE PAGE, *Traité élémentaire de droit civil belge*, VIII/1, *Les libéralités (généralités). Les donations*, Brussel, Bruylant, 1962, 548, nr. 440.

³² H. DE PAGE, *Traité élémentaire de droit civil belge*, VIII/1, *Les libéralités (généralités). Les donations*, Brussel, Bruylant, 1962, 548, nr. 440.

³³ Art. 19, eerste lid, 6° van het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten bepaalt dat de in het buitenland verleden notariële akten, die titel vormen voor een schenking onder de levenden van roerende goederen door een rijksinwoner, moeten worden geregistreerd. Deze registratieverplichting moet worden nagekomen binnen de 4 maanden na het verlijden van de notariële akte (art. 32, 8° W.Reg.) en de verplichting tot aanbieding ter registratie van de akte en tot betaling van de rechten en gebeurlijke geldboeten berust ondeelbaar op de contracterende partijen (art. 35, eerste lid, 8° W.Reg.). Deze bepalingen gelden voor het Vlaams Gewest, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en het Waals Gewest. Ze zijn in werking getreden op 15 december 2020. Ingevolge deze bepalingen is het dus niet meer mogelijk om bijvoorbeeld in Nederland een notariële schenkingsakte van roerende goederen te verlijden, zonder dat men schenkingsrechten moet betalen.

Om discussies te vermijden, zou men de bestaande wettekst beter niet wijzigen. Volgende verwoording zal volgens mij geen enkele aanleiding tot onduidelijkheid kunnen geven: “Een schenking moet op straffe van nietigheid worden verleden bij notariële akte”.

Wil men nog minder afwijken van de vroegere tekst, dan is het ook een optie om het artikel te formuleren als volgt: “Alle akten houdende schenking worden op straffe van nietigheid verleden voor notaris, in de gewone contractvorm”. De term “schenking onder de levenden” wordt vervangen door de term “schenking” (zie de toelichting bij het wetsvoorstel op pagina 12) en van de woorden “en daarvan wordt, op straffe van nietigheid, een minuut gehouden” blijft nog enkel “op straffe van nietigheid” over, omdat het voorschrift om de akte in minuut op te maken geen zin meer heeft sinds de afschaffing van de akte in brevet.

*** Art. 4.159 BW (op p. 335):**

Art. 948 oud BW bepaalt: “Een akte van schenking van roerende goederen is alleen geldig voor de goederen waarvan een staat van schatting, getekend door de schenker en door de begiftigde of degenen die voor deze laatste aannemen, aan de minuut van de schenking gehecht is”.

Men neemt al altijd algemeen aan dat die staat van schatting (de beschrijving van de geschenken roerende goederen met hun schatting) kan worden opgenomen in de schenkingsakte zelf³⁴.

Art. 4.159 in het wetsvoorstel bepaalt onder het opschrift “Staat van schatting van roerende goederen”:

“Een akte van schenking van roerende goederen is alleen geldig voor de goederen waarvan een staat van schatting, getekend door de schenker en door de begiftigde of hen die voor deze laatste aanvaarden, in de akte van schenking is opgenomen of aan die akte gehecht is”.

Het is positief dat dit ook in de wettekst wordt opgenomen. De wet kan maar best zo duidelijk mogelijk het geldende recht weergeven. Op mijn notariskantoor heb ik het meegemaakt dat een medewerker van de fiscale administratie van mening was dat een notariële schenkingsakte van roerende goederen ongeldig was omdat er geen staat van schatting als bijlage bij de akte was gevoegd. De geschenken goederen waren duidelijk beschreven en geschat in de notariële schenkingsakte zelf, maar dat kon de fiscale ambtenaar aan de telefoon niet meteen overtuigen.

*** Art. 4.161 BW (p. 336):** art. 4.161, eerste en tweede lid herneemt de tekst van art. 932, eerste en tweede lid oud BW (met enkele kleine aanpassingen).

Uit art. 4.161 BW blijkt dat een schenking in één akte kan gedaan en aanvaard worden, maar dat het ook mogelijk is om in drie stappen te werken, namelijk 1° dat er een afzonderlijke notariële akte is waarbij de schenker de wil uitdrukt om bepaalde goederen te schenken aan de

³⁴ H. DE PAGE, *Traité élémentaire de droit civil belge*, VIII/1, *Les libéralités (généralités). Les donations*, Brussel, Bruylant, 1962, 560, nr. 466.

begiftigde, 2° gevolgd door een latere afzonderlijke notariële akte waarbij de begiftigde de schenking uitdrukkelijk aanvaardt, 3° gevolgd door een betekening van de aanvaarding door de begiftigde aan de schenker.

In aansluiting op art. 932 oud BW wordt in art. 939 oud BW verduidelijking gegeven in verband met de overschrijving van de schenkingsakte die betrekking heeft op onroerende goederen (of goederen die met een hypotheek kunnen worden bezwaard). Art. 939 oud BW en art. 941 oud BW die betrekking hebben op de verplichting tot overschrijving worden volgens de toelichting bij het wetsvoorstel niet overgenomen om de volgende redenen (p. 138):

“De verplichting om onroerende schenkingen over te schrijven moet immers niet afzonderlijk in boek 4 worden vermeld: deze verplichting is niet anders dan wat boek 3 voor de publiciteit van elke overdracht van onroerende eigendom oplegt.

Hetzelfde geldt dus voor de gevolgen van het ontbreken van overschrijving. Het stelsel inzake schenking vereist niet dat bijzondere bepalingen in stand worden gehouden, die in het Burgerlijk Wetboek van 1804 zijn ingevoerd, maar door de actuele en algemene organisatie van onroerende publiciteit, achterhaald zijn”.

Art. 941 oud BW betreft de gevolgen van het ontbreken van de overschrijving. Het is inderdaad niet nodig om dit artikel over te nemen in het nieuwe boek 4. Het is ook aangewezen om de gevolgen van niet-overschrijving van notariële schenkingsakten niet te laten afwijken van de regels van boek 3.

Art. 939 oud BW zou ik echter wel overnemen in het nieuwe boek 4. Uit art. 939 oud BW blijkt immers wat moet worden overgeschreven indien de schenking in drie stappen tot stand komt. In dat geval moet de akte die de schenking inhoudt, de akte die de aanvaarding inhoudt en de betekening van de aanvaarding worden overgeschreven op het bevoegde kantoor van de Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie. Wat er juist moet worden overgeschreven wanneer de schenking van een onroerend goed in drie stappen tot stand komt, blijkt niet uit boek 3. Mij lijkt het dus aangewezen, om onduidelijkheid te vermijden, art. 939 oud BW wel over te nemen in het wetsvoorstel.

- Art. 4.162 BW (p. 336):

Art. 4.162, tweede lid bepaalt in het wetsvoorstel betreffende de aanvaarding van de schenking bij volmacht:

“Deze volmacht moet worden vastgesteld bij notariële akte”.

Art. 933, tweede lid oud BW bepaalt: “Deze volmacht moet voor notaris worden verleden; en een uitgifte daarvan moet worden gehecht aan de minuut van de schenking, of aan de minuut van de aanneming, wanneer deze bij afzonderlijke akte geschiedt”.

De bepaling inzake de aanhechting van de volmacht aan de originele akte is verdwenen. Dat is positief. Men moet gewoon de algemene regels van de notariswet inzake de aanhechting van bijlagen toepassen, zoals die ook gelden voor andere notariële akten.

Omwille van de hogervermelde mogelijke discussie, zou men kunnen overwegen om art. 4.162, tweede lid te herschrijven als volgt: “Deze volmacht moet worden verleden bij notariële akte”.

*** Art. 936 oud BW (p. 337)** is niet overgenomen in het wetsvoorstel.

Dit artikel bepaalde:

“Een doofstomme die kan schrijven, kan zelf of door een gemachtigde aannemen. Indien hij niet kan schrijven, moet de aanneming worden gedaan door een curator die te dien einde wordt benoemd, door de vrederechter aangezocht bij eenzijdig verzoekschrift dat door elke belanghebbende kan worden ingediend”.

Het heeft geen zin om een specifieke bepaling inzake fysieke onbekwaamheden op te nemen voor de schenkingen. In de notariswet bestaat daarvoor een regeling die voor alle notariële akten geldt en die logischerwijze eveneens best voor de schenkingsakte geldt.

Het schrappen van de tekst van ar. 936 oud BW draagt bij tot de coherentie van de geldende rechtsregels.

Art. 10, eerste lid van de wet tot regeling van het notarisambt bepaalt:

“De notaris die alleen optreedt, moet worden bijgestaan door twee getuigen:

1° bij het verlijden van openbare testamenten en van akten die een herroeping van die testamenten inhouden;

2° wanneer één van de partijen niet in staat is te ondertekenen of niet kan ondertekenen, blind of doofstom is”.

- Art. 4.165, eerste lid BW (p. 337) luidt als volgt:

“Schenkingen gedaan ten voordele van de armen van een gemeente, van een gemeente of van gemeente-instellingen die geen rechtspersoonlijkheid bezitten, of van instellingen van openbaar nut, worden aanvaard door de bestuurders van die gemeenten of instellingen, nadat zij daartoe behoorlijk gemachtigd zijn.

De onderlijnde woorden zijn toegevoegd aan de oorspronkelijke tekst van art. 937, tweede lid oud BW:

“Schenkingen gedaan ten voordele van de armen van een gemeente, of van instellingen van openbaar nut, worden aangenomen door de bestuurders van die gemeenten of instellingen, nadat zij daartoe behoorlijk zijn gemachtigd”.

Ik begrijp niet goed dat in dit artikel sprake is van giften ten voordele van de armen van een gemeente of ten voordele van gemeente-instellingen die geen rechtspersoonlijkheid bezitten. Een gift is enkel mogelijk aan een persoon, ofwel een natuurlijke persoon, ofwel een rechtspersoon. De armen van een gemeente en gemeente-instellingen die geen rechtspersoonlijkheid bezitten voldoen niet aan die voorwaarde. Omwille van coherentie met het algemene principe dat een gift enkel mogelijk is aan een persoon zou ik deze laten wegvallen. Dit is dezelfde opmerking als met betrekking tot art. 4.143 BW (p. 328).

*** Art. 4.169, § 2 (p. 337-338):** dit artikel herneemt art. 945 oud BW. Aan de tekst is het onderlijnde toegevoegd:

“Zij is eveneens nietig, indien zij gedaan is onder voorwaarde om andere schulden of lasten te voldoen dan die welke ten tijde van de schenking bestonden, of welke uitgedrukt mochten zijn, hetzij in de akte van schenking, hetzij in de staat die erin moet zijn opgenomen of eraan moet zijn gehecht”.

Dit is een positieve aanpassing (zie mijn commentaar bij art. 4.159 BW op p. 335 van het wetsvoorstel), hoewel hier de oorspronkelijke tekst toch enigszins anders was verwoord en naar mijn mening moeilijk tot discussie kon leiden.

- Art. 4.177 BW (p. 340): in dit artikel wordt verwezen naar art. 3.33, § 1. Er zou moeten verwezen worden naar art. 3.33, eerste lid.

*** Art. 4.182 (p. 341)** bevat een nieuwe bepaling:

“Een eigenhandig testament kan aan een notaris worden afgegeven, zelfs zonder dat een akte van bewaring wordt opgemaakt”.

Deze nieuwe bepaling stemt overeen met een algemeen aanvaarde praktijk.

*** Art. 4.183, § 2 BW (p. 341):** in § 2 wordt de tekst van art. 972 oud BW hernomen.

Art. 972 oud BW is echter recent gewijzigd. Het notarieel testament moet niet meer worden gedicteerd aan de notaris.

Vanaf 1 september 2020 luidt de huidige tekst van art. 972 oud BW als volgt:

“Wanneer het testament wordt verleden voor één of twee notarissen wordt het op papier opgemaakt overeenkomstig artikel 13 van de wet van 16 maart 1803 tot regeling van het notarisambt, volgens de door de testator uitgedrukte wil.

In beide gevallen moet het aan de testator worden voorgelezen, die bevestigt dat dit zijn laatste wil is. Indien er slechts één notaris is, geschiedt de voorlezing en de bevestiging in tegenwoordigheid van de getuigen.

Van een en ander wordt uitdrukkelijk melding gemaakt”.

Art. 4.183, § 2 moet in het wetsvoorstel in die zin worden aangepast.

Men zou de tweede paragraaf kunnen herschrijven als volgt:

“Het notarieel testament wordt op papier opgemaakt overeenkomstig artikel 13 van de wet van 16 maart 1803 tot regeling van het notarisambt, volgens de door de testator uitgedrukte wil.

In beide gevallen moet het aan de testator worden voorgelezen, die bevestigt dat dit zijn laatste wil is. Indien er slechts één notaris is, geschiedt de voorlezing en de bevestiging in tegenwoordigheid van de getuigen.

Er wordt uitdrukkelijk melding gemaakt van de naleving van deze formaliteiten”.

- Art. 4.186 tot 4.189 BW (bijzondere toegelaten testamentvormen op p. 341-344): ik denk dat deze testamentvormen zo uitzonderlijk voorkomen dat het niet veel zin heeft om daar veel commentaar op te geven. De auteur van het wetsvoorstel heeft een verdienstelijke poging gedaan om de tekst van de wettelijke bepalingen te actualiseren.

Ik denk wel dat die bijzondere testamentvormen niet op punt staan (bv. het militair testament is rekening houdend met de moderne oorlogsvoering hopeloos verouderd), maar het behoort niet tot de opdracht van de auteur van het wetsvoorstel om de bestaande wetgeving te wijzigen.

*** Art. 4.190, § 2 BW (p. 344)**: paragraaf 2 bevat een nieuwe wettelijke bepaling:

“De nietigheid van het notarieel testament laat zijn eventuele geldigheid wat de vorm betreft, als een internationaal testament, onverkort”.

Dit is een wettelijke verankering van wat algemeen wordt aanvaardt in de rechtspraak³⁵ en rechtsleer³⁶. Ik beschouw dit als zeer positief.

- Art. 4.191, eerste lid, 1°, laatste zin: dit artikel betreft de formaliteiten na overlijden bij het eigenhandig testament.

De laatste zin van het eerste lid, 1° luidt nu als volgt: “De notaris rangschikt dit proces-verbaal onder zijn minuten”.

³⁵ Zie o.m. Brussel 12 oktober 1993, *Not.Fisc.M.* 1995, 15, noot M. PUELINCKX-COENE en *Rev.not.b.* 1994, 121, noot L. RAUCENT; Antwerpen 29 januari 2001, *AJT* 2001-02, 898, *RW* 2002-03, 299, noot en *T.Not.* 2002, 112, noot F.C., C.D.B.; Gent 25 oktober 2007, *Rev.trim.dr.fam.* 2009, 959 (samenvatting) en *T.Not.* 2008, 460; Rb. Nijvel 13 februari 1996, *JT* 1998, 867.

³⁶ Zie hierover o.m. J. BAEL, “B.W. Art. 969” in *Artikelsgewijze commentaar erfenissen, schenkingen en testamenten*, Mechelen, Kluwer, losbl., 2005, nrs. 31-43.

Het zou moeten zijn: “De notaris rangschikt het eigenhandig testament samen met dit proces-verbaal onder zijn minuten”.

Die zin is dan in overeenstemming met art. 4.191, 2°, laatste zin betreffende de formaliteiten na overlijden bij het internationaal testament:

“De notaris rangschikt het testament in internationale vorm samen met dit proces-verbaal onder zijn minuten”.

- Art. 4.194, § 2 BW (p. 346):

- Art. 4.194, § 2, eerste lid BW, dat art. 1006 oud BW vervangt, luidt als volgt:

“Wanneer geen reservataire erfgenamen tot de nalatenschap komen, treedt de algemene legataris, door het overlijden van de testator, van rechtswege in het bezit, zonder de afgifte te moeten vragen, indien hij bij notarieel testament is aangeduid.”

Het onderlijnde is nieuw. Dit blijkt in de huidige wettekst ook uit art. 1008, eerste zin oud BW, waar voorzien wordt dat de algemene legataris die is aangeduid bij eigenhandig testament of bij een testament in internationale vorm de inbezitstelling moet vragen aan de familierechtbank om in het bezit te kunnen treden. Thans komt art. 1008, eerste zin oud BW voor in art. 4.194, § 2, tweede lid BW.

De aanpassing van art. 4.194, § 2, eerste lid BW is een verduidelijking van de wettekst. Maar de toevoeging volgde al duidelijk uit art. 1008, eerste zin oud BW (thans art. 4.194, § 2, tweede lid BW).

- In art. 4.194, § 2, tweede lid BW wordt voorzien dat de beschikking van de familierechtbank waarbij de algemene legataris aangeduid in een eigenhandig testament of testament in internationale vorm in bezit wordt gesteld, moet worden geschreven onderaan op het verzoekschrift.

Ik zou de woorden “geschreven onderaan op een verzoekschrift” schrappen. Het lijkt mij onpraktisch en ik zie niet in waarom dit nodig is. Dat gebeurt normaal ook niet bij andere beschikkingen op verzoekschrift.

*** Art. 4.195 BW (p. 346):**

- In het opschrift komt het woord “Définitie” voor. Dat moet “Definitie” zijn.

- In de tekst van art. 4.195 (dat art. 1010, eerste lid oud BW vervangt) wordt het woord “ge-deelte” vervangen door het woord “breukdeel”. De bedoeling van de wetgever wordt daardoor accurater verwoord.

Als je de Nederlandse tekst vergelijkt met de Franse tekst, dient de Nederlandse tekst herschreven te worden als volgt (met toevoeging van de onderlijnde tekst): “Een legaat onder algemene titel is dat waarbij de testator een breukdeel vermaakt van de goederen die hij bij zijn overlijden zal nalaten, zoals de helft, een derde, of al zijn onroerende goederen, of al zijn roerende goederen, of een bepaald breukdeel van al zijn onroerende goederen of van al zijn roerende goederen”. In de Franse tekst komen de woorden “à son décès” wel voor.

* **Art. 4.197 BW (p. 346)** is nieuw. Hierin wordt bevestigd dat de algemene legatarissen en legatarissen ten algemene titel hetzelfde optierecht hebben als de wettelijke erfgenamen (zuivere aanvaarding, aanvaarding onder voorrecht van boedelbeschrijving en verwerping).

De tekst stemt volledig overeen met hetgeen algemeen aanvaard wordt in rechtspraak en rechtsleer, namelijk dat de algemene legatarissen en legatarissen onder algemene titel hun legaat kunnen verwerpen, zuiver aanvaarden of aanvaarden onder voorrecht van boedelbeschrijving. Het is voor de duidelijkheid goed om deze bepaling uitdrukkelijk in de wettekst op te nemen.

Nieuw is de verduidelijking dat dit optierecht op dezelfde manier moet worden uitgeoefend zoals door de wettelijke erfgenamen. Het is logisch en coherent om dit optierecht op dezelfde manier te laten uitoefenen als door de wettelijke erfgenamen.

* **Art. 4.198 BW (p. 347)**: dit artikel is nieuw, maar bevestigt enkel wat algemeen aanvaard wordt.

Het tweede lid zou ik herschrijven (niet om inhoudelijke redenen), maar omwille van kleine foutjes bij de verwoording:

“De bepalingen van afdeling 1 van Hoofdstuk 2 van Ondertitel 8 van Titel 1, die betrekking hebben op de inbreng van giften, zijn op hen slechts toepasselijk ~~is~~, in zoverre ze ook de hoedanigheid van een door de wet aangeduide erfgenaam hebben”.

Er is een woord doorstreept (het woord “is” tussen de woorden “toepasselijk” en “in”) en het onderlijnde woord is toegevoegd.

* **Art. 4.199 BW (p. 347)**: dit artikel is nieuw, maar verwoordt enkel beter en eenvoudiger de reeds bestaande wettelijke regels.

* **Art. 4.200, eerste lid BW (p. 347)** herneemt het laatste zinsdeel van art. 1009 oud BW.

Ik zou wel de woorden “in natura” toevoegen aan de tekst, die dan als volgt zal luiden:

“Ook als hij samen met reservataire erfgenamen tot de nalatenschap komt is de algemene legataris verplicht alle legaten uit te keren, voor zover ze niet ingekort moeten worden in natura”.

Nu staat er “voor zover ze niet ingekort moeten worden”. De regel is onder het nieuwe familiaal vermogensrecht echter dat de inkorting in waarde gebeurt. Dat betekent dat een legaat bij overschrijding van het beschikbaar deel wel degelijk moet uitgekeerd worden, tenzij in de uitzonderlijke hypothese dat de inkorting in natura gebeurt.

Zo gebeurt (bij overschrijding van het beschikbaar deel) de inkorting in natura bij een legaat van de volle eigendom of van de blote eigendom met vrijstelling van inbreng aan een niet-erfgenaam (zie art. 920, § 4 oud BW).

*** Art. 4.201 (p. 347)** geeft nu een volwaardige definitie aan het bijzonder legaat. Dat is in het oud BW niet het geval. Nu staat er in art 1010, tweede lid oud BW: “Ieder ander legaat is slechts een beschikking onder bijzondere titel”.

Uiteraard is dit als positief te beschouwen. Er wordt inhoudelijk niets veranderd aan de wettelijke bepalingen, maar de wettekst is wel duidelijker verwoord.

*** Art. 4.203 BW (p. 348):** het woord “errvan” moet vervangen worden door het woord “ervan”.

*** Art. 4.205, eerste tot en met derde lid BW (p. 349):** dit artikel herneemt art. 1016, eerste tot en met derde lid oud BW.

Art. 1016 oud BW luidt als volgt:

“De kosten van de vordering tot afgifte komen ten laste van de nalatenschap, doch zonder dat daaruit een vermindering van het wettelijk voorbehouden erfdeel kan volgen.

De registratierechten zijn door de legataris verschuldigd.

Een en ander, indien het testament daaromtrent niet anders heeft beschikt”.

Art. 4.205 in het wetsvoorstel bepaalt:

“De kosten van de vordering tot afgifte komen ten laste van de nalatenschap, doch zonder dat daaruit een vermindering van de reserve kan volgen.

De erfbelasting is door de legataris verschuldigd.

Dit alles tenzij de testator hierover niet anders heeft beschikt”.

De onderlijnde tekst is gewijzigd.

- Er zijn geen opmerkingen betreffende het eerste lid.

- Betreffende het tweede lid van het voorgestelde art. 4.205:

- Ik denk dat de meeste juristen de bedenking gaan maken dat art. 1016, tweede lid oud BW handelt over de registratierechten verschuldigd bij de afgifte van het legaat en niet over de successierechten, en dat de zin dus zou moeten blijven luiden: “De registratierechten zijn door de legataris verschuldigd”.

- In 1804 was het successierecht echter een registratierecht!³⁷ Men bedoelde in 1804 dus dat de legataris de successierechten ten laste zou nemen. Het was toch maar eigenaardig om voor te houden dat de kosten van afgifte van het legaat ten laste vallen van de nalatenschap, met uitzondering van het algemeen vast recht van 50 euro dat ten laste zou vallen van de legataris zelf bij de vrijwillige registratie van de onderhandse akte van afgifte en de verplichte registratie van de notariële akte van afgifte van het legaat.
- Wel lijkt het gebruik van de term “erfbelasting” niet de meest aangewezen term.
 - o In het Vlaamse Gewest is er sprake van erfbelasting in de Vlaamse Codex Fiscaliteit (zie hoofdstuk 7 dat de titel “Erfbelasting” krijgt). Het woord erfbelasting betreft in de VCF zowel het successierecht als het recht van overgang bij overlijden.
 - o In art. 3, eerste lid, 2° van de Bijzondere wet van 16 januari 1989 betreffende de financiering van de Gemeenschappen en de Gewesten worden de woorden “het successierecht van rijksinwoners en het recht van overgang bij overlijden van niet-rijksinwoners” gebruikt.
 - o In het Wetboek van Successierechten van toepassing in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt gesproken over een recht van successie en een recht van overgang bij overlijden (art. 1, eerste lid, 1° en 2° W.Succ.).
 - o In het Wetboek van Successierechten van toepassing in het Waalse Gewest wordt gesproken over “un droit de succession” en “un droit de mutation par décès” (art. 1, eerste lid, 1° en 2° W.Succ.).

Een mogelijk voorstel om het tweede lid van art. 4.205 te herschrijven is:

“Het successierecht en het recht van overgang bij overlijden zijn door de legataris verschuldigd”.

In de Franse tekst kan men het tweede lid dan herschrijven als volgt:

“Le droit de succession et le droit de mutation par décès sont dû par le légataire”.

- Betreffende het derde lid van het voorgestelde art. 4.205:

Er staat nu: “Dit alles tenzij de testator hierover niet anders heeft beschikt”.

Dat zou moeten zijn:

- “Dit alles tenzij de testator hierover anders heeft beschikt”, of
- “Dit alles voor zover de testator hierover niet anders heeft beschikt” of “Dit alles indien de testator hierover niet anders heeft beschikt”.

³⁷ R. DEBLAUWE, *Inleiding tot de Vlaamse Registratiebelasting*, KnopsPublishing, Herentals, 2017, 177, nr. 419.

- Art. 4.210, § 3 BW (p. 350): misschien kan het woord “gegeven” beter vervangen worden door het woord “gelegateerd”.

- Art. 4.213, § 3 BW (p. 351): de eerste zin zou moeten aanvangen als volgt: “Indien er verscheidene testamentuitvoerders zijn” (het onderlijnde woord zou moeten worden toegevoegd).

- Art. 4.218, § 1 BW (p. 352): de eerste zin zou moeten aanvangen als volgt: “De gronden waarop, volgens artikel 4.173 en artikel 4.174, § 1, 1° en 2°” (het onderstreepte woord vervangt het gebruikte woord in het wetsvoorstel).

- Art. 4.225, § 3 BW (p. 355): de eerste zin van paragraaf 3 luidt nu als volgt:

“Het vee en het gereedschap, dienende tot het bebouwen van de landerijen, worden geacht begrepen te zijn in de schenkingen of bij uiterste wil van die landerijen.

Art. 1064, eerste zinsdeel oud BW luidt als volgt: “Het vee en het gereedschap, dienende tot het bebouwen van de landerijen, worden geacht begrepen te zijn in de schenkingen onder de levenden of bij uiterste wil van die landerijen”.

Misschien kan men paragraaf 3 in het wetsvoorstel aanpassen als volgt:

“Het vee en het gereedschap, dienende tot het bebouwen van de landerijen, worden geacht begrepen te zijn in de schenkingen of testamenten betreffende die landerijen” (naar analogie met de Franse tekst).

- Art. 4.228, § 2 BW (p. 356): ik zou de paragraaf herschrijven als volgt:

“Indien de bezwaarde minderjarig is, kan hij niet in zijn recht hersteld worden tegen de niet-nakoming van de regels die bij de artikelen van deze Ondertitel aan de voogd zijn voorgeschreven, zelfs niet in geval van onvermogen van zijn wettelijke vertegenwoordiger” (de onderstreepte woorden zijn gewijzigd).

*** Art. 4.229, § 3 BW (p. 357):**

In art. 1076, tweede lid oud BW staat nu: “Verdelingen bij akte onder de levenden mogen enkel de tegenwoordige goederen tot voorwerp hebben. De artikelen 1100/2 tot 1100/6 zijn van toepassing”.

Met de tweede zin wordt gezegd dat een ascendentenverdeling onder de levenden (of ouderlijke boedelverdeling onder de levenden) moet behandeld worden als een erfovereenkomst. De procedure en de bepalingen die gelden voor uitzonderlijk toegelaten erfovereenkomsten moeten bijgevolg worden toegepast. Een van de gevolgen van de toepasselijkheid van de artikelen 1100/2 tot en met 1100/6 van het Burgerlijk Wetboek is dat men bij een ascendentenverdeling

onder de levenden de procedure van artikel 1100/5, § 2 van het Burgerlijk Wetboek moet volgen. Het niet-volgen van deze procedure leidt tot de relatieve nietigheid na het overlijden van de ouder(s).

Dit is bijzonder spijtig omdat een ascendentenverdeling onder de levenden op zich geen erf-overeenkomst is³⁸.

Dat wordt nu in het wetsvoorstel rechtgezet door de tekst van art. 4.230, § 3 BW: “Verdelingen bij akte onder de levenden mogen enkel de tegenwoordige goederen tot voorwerp hebben. In de mate waarin deze verdeling een erfovereenkomst bevat, zijn de artikelen 4.244 tot 4.253 van toepassing”.

De oorspronkelijke bepaling van de tweede zin van art. 1076, tweede lid oud BW was een fout, die nu rechtgezet wordt. Een ascendentenverdeling onder de levenden is op zich geen erf-overeenkomst en er is geen enkele reden om op een ascendentenverdeling onder de levenden de regels betreffende de uitzonderlijk toegelaten erfovereenkomsten toe te passen.

Men kan ook het standpunt verdedigen dat de nieuwe bepaling beantwoordt aan de oorspronkelijke bedoeling van de wetgever: de artikelen 1100/2 tot 1100/6 oud BW zijn slechts van toepassing in de mate dat de ascendentenverdeling onder de levenden een erfovereenkomst bevat.

In de parlementaire voorbereiding bij de wet van 31 juli 2017 kan men volgende passage terugvinden:

“Artikel 1076, tweede lid van het Burgerlijk Wetboek - betreffende de ouderlijke boedelverdeling - wordt door dit wetgevend initiatief aangevuld met een vermelding die de voorgestelde artikelen 1100/2 tot 1100/6 van het Burgerlijk Wetboek van toepassing maakt. In de mate waarin deze overeenkomsten over een toekomstige nalatenschap zijn, is het coherent om op deze beschikkingen de regels die het huidige wetgevend initiatief oplegt voor elke overeenkomst toe te passen, namelijk de regels betreffende de bekwaamheid om een erfovereenkomst aan te gaan (voorgesteld artikel 1100/2 van het Burgerlijk Wetboek), de sanctionering van deze overeenkomsten (voorgesteld artikel 1100/3 van het Burgerlijk Wetboek), de algemene gevolgen van deze overeenkomsten (voorgesteld artikel 1100/4 van het Burgerlijk Wetboek), de formaliteiten van toepassing op elke erfovereenkomst (voorgesteld artikel 1100/5 van het Burgerlijk Wetboek), alsook de publiciteit van erfovereenkomsten (voorgesteld artikel 1100/6 van het Burgerlijk Wetboek)”³⁹.

³⁸ Zie hierover o.m. J. BAEL, *Het verbod van erfovereenkomsten in het nieuwe erfrecht*, Brugge, die Keure, 2019, 255-265, nrs. 523-542. Misschien is het wel mogelijk dat in een ascendentenverdeling onder de levenden een clause voorkomt die als een erfovereenkomst moet worden beschouwd, maar dat zal eerder uitzonderlijk zijn.

³⁹ MvT bij het wetsvoorstel van 25 januari 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl.St.* Kamer 2016-17, nr. 54-2282/001, 122-123. Er staat in de parlementaire voorbereiding echter ook wel een duidelijke passage waarin men de ouderlijke boedelverdeling zonder enige nuancering als een erfovereenkomst beschouwt (zie MvT bij het wetsvoorstel

De tekst van de wet wordt in het wetsvoorstel aangepast aan deze passage uit de parlementaire voorbereiding bij de wet van 31 juli 2017.

Dit is als een zeer positieve aanpassing te beschouwen, die voor de notariële praktijk en de praktijk van de familiale vermogensplanning een bijzonder belangrijke impact heeft.

*** Art. 4.233, § 1 BW (p. 358):**

- Art. 1082 oud BW heeft betrekking op een contractuele erfstelling door derden ten gunste van de echtgenoten, die volledig in onbruik is geraakt. Dit artikel bepaalt het volgende:

“De vader en de moeder van de echtgenoten, hun verdere bloedverwanten in de opgaande lijn, hun bloedverwanten in de zijlijn en zelfs vreemden mogen bij huwelijkscontract beschikken over het geheel of een gedeelte van de goederen die zij op de dag van hun overlijden zullen nalaten, zowel ten voordele van de echtgenoten, als ten voordele van de kinderen die uit hun huwelijk zullen worden geboren, voor het geval dat de schenker de begiftigde echtgenoot overleeft.

Zodanige schenking, hoewel alleen ten voordele van de echtgenoten of van een van beiden gedaan, wordt steeds in het hierboven genoemde geval van overleving van de schenker, vermoed gedaan te zijn ten voordele van de kinderen en afstammelingen die uit het huwelijk zullen worden geboren”.

Hoewel van deze mogelijkheid in de praktijk geen gebruik meer wordt gemaakt, gaat het hier om de meest vergaande erfovereenkomst. Men beschikt, net zoals in een testament, in het huwelijkscontract van de aanstaande echtgenoten over het geheel of een deel van zijn nalatenschap! (vgl. art. 895 oud BW: “Een testament is een akte waarbij de erflater, voor de tijd dat hij niet meer in leven zal zijn, over het geheel of een deel van zijn goederen beschikt, en die hij kan herroepen⁴⁰). Het verschil met het testament is echter dat men die beschikking over het geheel of een deel van zijn nalatenschap niet meer kan herroepen!

- Art. 4.233, § 1 BW op pagina 358 van het wetsvoorstel, dat in de plaats komt van art. 1082 oud BW, bepaalt het volgende:

“Eenieder kan, in de huwelijksovereenkomst van de echtgenoten, ten voordele van deze echtgenoten of van een van hen, beschikken over het geheel of een gedeelte van de goederen die hij op de dag van zijn overlijden zal nalaten.

van 25 januari 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl.St.* Kamer 2016-17, nr. 54-2282/001, 22).

⁴⁰ In het wetsvoorstel wordt art. 895 oud BW overgenomen in art. 4.132, § 3 BW: “Een testament is een akte waarbij de testator, voor de tijd dat hij niet meer in leven zal zijn, over het geheel of een deel van zijn goederen beschikt, en die hij kan herroepen”. Enkel het woord “erflater” is in het wetsvoorstel vervangen door het woord “testator”.

Hij kan op dezelfde wijze bedingen dat deze schenking ook ten voordele zal zijn van de gemeenschappelijke kinderen van deze echtgenoten, voor het geval dat de schenker de begiftigde echtgenoot overleeft.

Zelfs als de schenking enkel ten voordele van de echtgenoten of van een van beiden is gedaan, wordt ze steeds in het hierboven genoemde geval van overleving van de schenker, vermoed gedaan te zijn ten voordele van de gemeenschappelijke kinderen en afstammelingen van deze echtgenoten”.

De meest relevante wijziging ten opzichte van art. 1082 oud BW zijn onderlijnd. Er staat niet meer “huwelijkscontract” maar “huwelijksovereenkomst”

Met het woord “huwelijksovereenkomst” doelt men niet alleen op het huwelijkscontract, maar ook op de akten van wijziging aan het huwelijksvermogensstelsel, die dateren van vóór of van tijdens het huwelijk (zie de toelichting op p. 9-11).

- Men neemt doorgaans aan dat een derde op grond van art. 1082 oud BW geen (nieuwe) contractuele erfstelling kan toestaan in een akte wijziging aan het huwelijksvermogensstelsel⁴¹.

Door de term “huwelijksovereenkomst” te gebruiken in het voorgestelde art. 4.2.3, § 1 BW wordt ingevolge het wetsvoorstel wel de mogelijkheid gecreëerd om in een akte van wijziging aan het huwelijksvermogensstelsel te beschikken over het geheel of een gedeelte van zijn nalatenschap.

Dat dergelijke contractuele erfstellingen wel mogelijk zouden zijn in een akte wijziging aan het huwelijksvermogensstelsel opent totaal nieuwe perspectieven op het vlak van de erfovereenkomsten.

Men denkt bij art. 1082 oud BW vooral aan de ouders. Dat deze niet gaan beschikken over het geheel of een gedeelte van hun nalatenschap in het huwelijkscontract van hun kinderen is logisch. De kinderen trouwen op verschillende tijdstippen en zowel de kinderen als de ouders zijn op dat ogenblik vaak nog te jong om een familiale vermogensplanning van de ouders uit te werken.

Door het gebruik van de term “huwelijksovereenkomst” zou het mogelijk worden voor de ouders om op een latere leeftijd op onherroepelijke wijze te beschikken over het geheel of een gedeelte van hun nalatenschap ten voordele van hun kinderen, en dat alles in een globale planning die op hetzelfde moment wordt uitgevoerd. De beschikkingen over de toekomstige nalatenschap van de ouders worden dan opgenomen in een akte van wijziging aan het huwelijksvermogensstelsel van hun kinderen. Die ouders kunnen dan wel degelijk beschikken in het voordeel van hun kind alleen.

⁴¹ Zie J. BAEL, *Het verbod van bedingen betreffende toekomstige nalatenschappen* in *Reeks Notariële Praktijkstudies*, Mechelen, Kluwer, 2006, 460-461, nrs. 727-729; M. VAN QUICKENBORNE, *Contractuele erfstelling* in *APR*, Gent, Story-Scientia, 1991, 55-56, nrs. 102-103 en 108, nr. 205.

Art. 1082 oud BW (en het voorgestelde nieuwe art. 4.2.3, § 1 BW) laat niet alleen de ouders, maar eigenlijk iedereen toe om in een huwelijkscontract te beschikken over het geheel of een deel van zijn nalatenschap ten voordele van de echtgenoten of een van hen. Het biedt dus een zeer ruime mogelijkheid om erg vergaande erfovereenkomsten te sluiten.

Besluit: ik denk dat men de term “huwelijksovereenkomst” in art. 4.2.3, § 1 BW best vervangt door de term “huwelijkscontract”. Er is nooit een debat gevoerd over art. 1082 oud BW in de werkgroep betreffende de hervorming van het familiaal vermogensrecht, aangezien dit artikel in de praktijk geen betekenis meer heeft. Door de voorgestelde kleine wijziging aan de formulering worden echter zeer vergaande erfovereenkomsten mogelijk, zonder dat hierover goed is nagedacht.

In elk geval wordt naar mijn mening de tekst van de wet inhoudelijk gewijzigd door het woord “huwelijksovereenkomst” te gebruiken in art. 4.233, § 1, eerste lid BW en kan men die wijziging niet steunen op een van de gronden tot aanpassing hogervermeld op p. 3 van dit advies.

- Nog een korte bedenking betreffende een andere aanpassing van art. 1082 oud BW: de woorden “de gemeenschappelijke kinderen van deze echtgenoten” komen in de plaats van “de kinderen die uit hun huwelijk zullen worden geboren”. Hetzelfde geldt voor de woorden “de gemeenschappelijke kinderen en afstammelingen van deze echtgenoten”, die in de plaats komen van “de kinderen en afstammelingen die uit het huwelijk zullen worden geboren”.

Mensen die vandaag trouwen hebben al vaak kinderen. Daarom spreken we beter niet meer over de kinderen die uit het huwelijk zullen worden geboren. Het behoud van de vroegere terminologie zou een onaanvaardbare discriminatie inhouden ten opzichte van de kinderen geboren vóór het sluiten van het huwelijk”.

- Art. 4.236, § 3 BW (p. 359): art. 4.257 in de tekst van art. 4.236, § 3 van het wetsvoorstel zou naar mijn mening moeten vervangen worden door art. 4.235.

In art. 1089 oud BW, dat in het wetsvoorstel wordt vervangen door art. 4.236, § 3 BW, wordt verwezen naar de artikelen 1082, 1084 en 1086 oud BW. Deze artikelen worden in het wetsvoorstel vervangen door art. 4.233, § 1, art. 4.234, § 1 en art. 4.235.

Dit geldt zowel voor de Nederlandse tekst, als voor de Franse tekst.

* Art. 4.243, § 1 BW (p. 361): dit artikel herneemt de tekst van art. 1100/1, § 2 oud BW.

Het woord “evenmin” is echter per ongeluk weggefallen, waardoor de tekst juist het omgekeerde zegt dan hetgeen men bedoelt. De tekst van art. 4.234, § 1 BW zou als volgt moeten luiden:

“Overeenkomsten of bedingen onder kosteloze titel betreffende de eigen toekomstige nalatenschap van een partij kunnen evenmin worden gesloten of opgemaakt, tenzij in de gevallen bij de wet bepaald”.

Men zou ook kunnen schrijven: “Overeenkomsten of bedingen onder kosteloze titel betreffende de eigen toekomstige nalatenschap van een partij kunnen niet worden gesloten of opgemaakt, tenzij in de gevallen bij de wet bepaald”.

De Nederlandse tekst sluit dan beter aan bij de Franse tekst.

*** Art. 4.243, § 2 en § 3 BW (p. 361-362):** in deze paragrafen wordt de tekst van artikel 1100/1, § 3 en 1100/1, § 4 hernomen.

Wel wordt het woord “gedeelte” viermaal vervangen door het woord “breukdeel”. In de oorspronkelijke tekst stonden de woorden “evenredig deel”, maar deze woorden zijn in de loop van de parlementaire voorbereiding per vergissing vervangen door het woord “gedeelte”⁴².

Door het woord “breukdeel” te gebruiken wordt de tekst hersteld in de zin zoals die door de wetgever bedoeld was.

Omdat het woord “partij” vrouwelijk is, zou ik voorstellen om de tekst van art. 4.243, § 2 en van art. 4.243, § 3, eerste lid als volgt te herschrijven (waarbij het woord “zijn” vervangen wordt door het woord “haar”):

- art. 4.243, § 2 BW: “Overeenkomsten of bedingen onder bezwarende titel betreffende de eigen toekomstige nalatenschap van een partij die de algemeenheid van de goederen betreffen die de partij bij haar overlijden zal nalaten, of een breukdeel van de goederen die de partij zal nalaten, of al haar onroerende goederen, al haar roerende goederen, of een breukdeel van al haar onroerende goederen of van al haar roerende goederen bij haar overlijden, zijn niet toegelaten, tenzij in de gevallen bij de wet bepaald”.

- art. 4.243, § 3, eerste lid BW: “Overeenkomsten of bedingen onder bezwarende titel zijn altijd toegelaten, als ze onder bijzondere titel zijn gesloten of gemaakt, zelfs als ze de toekomstige nalatenschap van een partij betreffen, en zelfs als die partij zich het recht voorbehoudt om tijdens haar leven over het voorwerp van die overeenkomst of dat beding te beschikken. Een overeenkomst of beding is onder bijzondere titel, wanneer de overeenkomst of het beding niet de algemeenheid van de goederen betreft die de partij bij haar overlijden zal nalaten, en evenmin een breukdeel van de goederen die de partij zal nalaten, noch al haar onroerende goederen, al haar roerende goederen, of een breukdeel van al haar onroerende goederen of van al haar roerende goederen bij haar overlijden”.

⁴² Zie hierover J. BAEL, *Het verbod van erfovereenkomsten in het nieuwe erfrecht*, Brugge, die Keure, 2019, 23-27, nrs. 37-40.

- Art. 4.256, § 5 BW (p. 367): ik maak maar een kleine bemerking betreffende deze paragraaf.

De tekst luidt nu als volgt: “De waardering van de voordelen en de schenkingen begrepen in de overeenkomst is definitief. De aldus toegestane verdeling kan bovendien niet worden betwist voor benadeling”. Deze tekst komt volledig overeen met de tekst van art. 1100/7, § 9 oud BW.

Ik zou toch durven voorstellen om de tekst van deze paragraaf herschrijven als volgt:

“De waardering van de voordelen en de schenkingen begrepen in de overeenkomst is definitief. De aldus toegestane verdeling kan bovendien niet worden betwist op grond van benadeling.

* Art. 4.257, § 2 BW (p. 367): ik zou aan de tekst van paragraaf 2 een tweede lid toevoegen, luidend als volgt:

“Ten opzichte van deze langstlevende echtgenoot worden de schenkingen bedoeld in de overeenkomst, wat betreft de inkorting en de inbreng, vermoed gezamenlijk te zijn gedaan aan het geheel van de vermoedelijke erfgenamen in rechte neerdalende lijn, partijen bij de overeenkomst”.

Het huidige art. 1100/7, § 8, eerste tot vierde lid oud BW bepaalt het volgende:

“Het opdagen, na de overeenkomst, van nieuwe vermoedelijke erfgenamen in rechte neerdalende lijn, die uit eigen hoofde tot de nalatenschap zouden geroepen zijn, heeft geen invloed op de geldigheid van de overeenkomst, maar deze blijft zonder uitwerking ten hunnen opzichte. Ten opzichte van de erfgenamen bedoeld in het eerste lid, worden de schenkingen bedoeld in de overeenkomst, wat betreft de inkorting en de inbreng, vermoed gezamenlijk te zijn gedaan aan het geheel van de vermoedelijke erfgenamen in rechte neerdalende lijn, partijen bij de overeenkomst.

Hetzelfde geldt voor de langstlevende echtgenoot die, terwijl hij de hoedanigheid van echtgenoot had op het ogenblik van de ondertekening van de overeenkomst, hierin niet is tussengekomen teneinde hierin toe te stemmen.

De langstlevende echtgenoot die deze hoedanigheid na de ondertekening van de overeenkomst heeft verkregen, kan de inkorting niet vragen van de erin begrepen schenkingen”.

Dit artikel heeft zowel betrekking op de later opdagende erfgenamen, als op de echtgenoot van de beschikker die niet heeft ingestemd met de globale erfovereenkomst.

Art. 1100/7, § 8 oud BW is door de auteur van het wetsvoorstel met het oog op het bekomen van een betere structuur opgedeeld in twee delen:

Art. 4.257, § 2 BW heeft betrekking op de rechten van de langstlevende echtgenoot die niet is tussengekomen in de globale erfovereenkomst, en art. 4.258 BW heeft betrekking op de rechten van de later opdagende erfgenamen.

Het derde lid, dat in art. 1100/7 oud BW zowel betrekking heeft op de later opdagende erfgenamen als op de langstlevende echtgenoot, is echter enkel hernomen in het wetsvoorstel voor de later opdagende erfgenamen.

Het moet ook in het wetsvoorstel worden voorzien voor de langstlevende echtgenoot die niet heeft ingestemd met de globale erfovereenkomst.

- Art. 4.260 BW, § 1 en § 2 BW (p. 368): het is een beetje spijtig dat, om art. 4.260, § 1 en § 2 in het wetsvoorstel te verstaan, men de overeenkomst van 16 mei 1972 moet raadplegen. Het zou voor de lezer gemakkelijker zijn, moesten de artikelen van de overeenkomst van 16 mei 1972 zijn verwerkt in het wetsvoorstel.

Men zou de tekst van art. 4.260, § 1 kunnen aanpassen als volgt:

“In het centraal register van testamenten worden de testamenten zoals omschreven in artikel 4, 1, van de Overeenkomst inzake de vaststelling van een stelsel van registratie van testamenten, opgemaakt te Bazel op 16 mei 1972, opgenomen.

Het gaat om (a) de testamenten die bij authentieke akte, ten overstaan van een notaris, een met openbaar gezag beklede autoriteit of elke andere daartoe bij de wet van die Staat bevoegd verklaarde persoon zijn opgemaakt, alsmede de andere testamenten die bij officiële akte bij een van de autoriteiten of personen, bevoegd om ze in bewaring te nemen, in bewaring zijn gegeven; (b) de olografische uiterste wilsbeschikkingen die, indien de wetgeving van genoemde Staat zulks toelaat aan een notaris, een met openbaar gezag beklede autoriteit of aan elke andere, daartoe bij de wet van die Staat bevoegd verklaarde persoon zijn ter hand gesteld zonder dat een officiële akte van bewaargeving is opgemaakt. De erflater kan zich echter tegen de registratie van die testamenten verzetten”.

Men zou de tekst van art. 4.260, § 2 kunnen aanpassen als volgt:

“Worden eveneens in het centraal register van testamenten opgenomen de terugneming, de herroeping en alle andere wijzigingen van ingevolge het vermelde artikel 4,1 geregistreerde testamenten, indien zij gesteld zijn in een vorm die volgens het vermelde artikel 4,1 registratie met zich brengt”.

- Art. 4.261, eerste lid BW (p. 368): de woorden “Koninklijke Federatie van Belgische notarissen” zouden moeten worden vervangen door de woorden “Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat”. In het wetsvoorstel wordt elders steeds “Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat” geschreven.

In de Franse tekst zou men de woorden “Fédération royale des notaires de Belgique” moeten vervangen door de woorden “Fédération Royale du Notariat belge”. In het wetsvoorstel wordt elders steeds “Fédération Royale du Notariat belge” gebruikt. Wat het gebruik van hoofdletters betreft, wordt in het wetsvoorstel “Fédération Royale du Notariat belge” wel vaak op verschillende wijze geschreven. Dat zou best overal op dezelfde wijze gebeuren.

- Art. 4.262, § 1, 2° BW (p. 368): ik zou schrijven: “tot de contractuele erfstellingen tussen echtgenoten of tussen aanstaande echtgenoten”.

Ook aanstaande echtgenoten kunnen immers in hun huwelijkscontract, voorafgaand aan het huwelijk, contractuele erfstellingen opnemen.

- Art. 4.262, § 1, 4° BW (p. 368): het woord “nalatenschappen” moet worden vervangen door het woord “erfenissen”. In de titel van de wet van 31 juli 2017 komt immers de term “erfenissen” voor.

- Art. 4.263, § 2 BW (p. 368): het woord “nederdalende” zou best worden vervangen door het woord “neerdalende”. De woorden “nederdalende lijn”, zoals die voorkwamen in het oud BW, worden in het wetsvoorstel immers steeds vervangen door “neerdalende lijn” (zie ook de toelichting op p. 16 en op p. 67).

WIJZIGINGSBEPALINGEN (p. 369 e.v. van het wetsvoorstel)

- Art. 9 van het wetsvoorstel (p. 370): ik zou “zijn de artikelen 2.3.57 en 2.3.58 van het Burgerlijk Wetboek” vervangen door “is artikel 2.358, § 2 van het Burgerlijk Wetboek”.

Art. 295 oud BW bepaalt nu: “Indien de gescheiden echtgenoten zich opnieuw verenigen door hun huwelijk andermaal te doen voltrekken, is artikel 1465 alleen van toepassing als er kinderen zijn die niet gemeenschappelijk zijn”.

Art. 1465 oud BW is in het wetsvoorstel vervangen door art. 2.3.58, § 2 en § 3 BW. Volgens mij moet, rekening houdend met de inhoud van art. 295 oud BW, enkel art. 2.3.58, § 2 BW vermeld worden in art. 295 oud BW.

- Art. 14 van het wetsvoorstel (p. 371) zou ik herschrijven als volgt:

“In artikel 492/3 van hetzelfde Wetboek, ingevoegd bij de wet van 17 maart 2013 en laatstelijk gewijzigd bij de wet van 31 juli 2017, worden de woorden “de artikelen 499/7, §§ 1 en 2, 784/1, 905, 1397/1 en 1478, vierde lid” vervangen door de woorden “artikel 499/7, §§ 1 en 2, artikelen 4.139 en 2.3.5 van het Burgerlijk Wetboek, en artikel 1478, vierde lid”.

Als men het artikel 784/1 oud BW zou verwerken in het wetsvoorstel (*cf. supra*), dan zal men dit artikel moeten vermelden bij de artikelen die de vroegere artikelen vervangen.

- Art. 15, 1° van het wetsvoorstel (p. 372) betreffende art. 493 oud BW, zou ik herschrijven als volgt:

“1° in paragraaf 2, eerste lid, worden de woorden “artikelen 499/7, § 2, 784/1, 905, 1397/1 en 1478, vierde lid” vervangen door de woorden “artikel 499/7, §§ 1 en 2, artikelen 4.139 en 2.3.5 van het Burgerlijk Wetboek, en artikel 1478, vierde lid”.

Als men het artikel 784/1 oud BW zou verwerken in het wetsvoorstel (*cf. supra*), dan zal men dit artikel moeten vermelden bij de artikelen die de vroegere artikelen vervangen.

- Art. 15, 5° van het wetsvoorstel (p. 372) betreffende art. 493 oud BW, zou ik herschrijven als volgt:

5° in paragraaf 3, eerste lid, worden de woorden “in de artikelen 499/75, 784/1, 905, 1397/1 en 1478, vierde lid” vervangen door de woorden “in artikel 499/7, artikelen 4.139 en 2.3.5 van het Burgerlijk Wetboek, en artikel 1478, vierde lid”.

Als men het artikel 784/1 oud BW zou verwerken in het wetsvoorstel (*cf. supra*), dan zal men dit artikel moeten vermelden bij de artikelen die de vroegere artikelen vervangen.

- Art. 17 van het wetsvoorstel (p. 372) betreffende art. 499/13 oud BW, zou ik herschrijven als volgt:

In artikel 499/13 van hetzelfde Wetboek, ingevoegd bij de wet van 17 maart 2013 en gewijzigd bij de wet van 12 mei 2014, worden de woorden “de artikelen 499/7, 784/1, 1397/1, derde lid, en 1478, zevende lid” vervangen door de woorden “artikel 499/7, artikel 2.3.5, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek en artikel 1478, zevende lid”.

Als men het artikel 784/1 oud BW zou verwerken in het wetsvoorstel (*cf. supra*), dan zal men dit artikel moeten vermelden bij de artikelen die de vroegere artikelen vervangen.

- Art. 21 van het wetsvoorstel (p. 373) betreffende art. 628, 2° Ger.W.:

In art. 628, 2° komt in de opsomming ook art. 1395 oud BW voor. Ik zou art. 21 van het wetsvoorstel herschrijven als volgt:

“In artikel 628, 2°, van hetzelfde Wetboek, laatst gewijzigd bij de wet van 22 juli 2018, worden de woorden “223, 224, 1395, 1420, 1421, 1422, 1426, 1442, 1463 en 1468” vervangen door de woorden “223 en 224 van het oude Burgerlijk Wetboek en in de artikelen 2.3.34, 2.3.35, 2.3.36, 2.3.40, 2.3.56, § 3, 2.3.63 en 2.3.82 van het Burgerlijk Wetboek”.

Art. 1422 oud BW voorziet de tussenkomst van de rechtbank. In het wetsvoorstel wordt die tussenkomst van de rechtbank niet meer voorzien in art. 2.3.49, § 2 BW. Daarom is geen verwijzing nodig naar een bepaling in het BW.

- Art. 24 van het wetsvoorstel (p. 374): ik zou “4.71” vervangen door “4.77”. Artikel 826 oud BW is immers in het wetsvoorstel vervangen door art. 4.77.

- Art. 25 van het wetsvoorstel (p. 374): ik zou “4.71” vervangen door “4.77”. Artikel 826 oud BW is immers in het wetsvoorstel vervangen door art. 4.77.

ANDERE WIJZIGINGSBEPALINGEN

- De verklaring van verwerping wordt ten overstaan van een notaris afgelegd (art. 784, eerste lid oud BW; in het wetsvoorstel art. 4.44, § 1 BW). Indien de verwerper of verwerpers op eer verklaren in de akte dat volgens hun kennis het nettoactief van de nalatenschap niet meer bedraagt dan 5.000 euro⁴³, wordt de verklaring van verwerping kosteloos verleden en geregistreerd en wordt zij vrijgesteld van de betaling van recht op geschriften en bekendmakingskosten (art. 784, derde lid oud BW; in het wetsvoorstel art. 4.44, § 3 BW).

Inzake het recht op geschrift is in art. 39 van het wetsvoorstel voorzien om art. 21, 13° van het Wetboek diverse rechten en taksen aan te passen⁴⁴.

De registratie gebeurt echter ook kosteloos. De notaris krijgt geen ereloon, maar kan voor een dergelijke akte van verwerping wel een vergoeding van 100 euro krijgen van het notarieel fonds.

- Inzake de registratierechten zou men de tekst van art. 161 van het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten inzake de kosteloze registratie nog moeten aanpassen door art. 161, 18° te herschrijven als volgt:

“de verklaring van verwerping ten overstaan van een notaris bedoeld in artikel 4.44, § 1, van het Burgerlijk Wetboek, onder de voorwaarden bedoeld in de derde paragraaf”.

Die aanpassing moet gebeuren voor het Wetboek van Registratierechten van toepassing in het Vlaamse Gewest, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en het Waalse Gewest.

- In verband met de vergoeding van 100 euro zou men de tekst van art. 117, § 3, tweede lid van de wet tot regeling van het notarisambt moeten aanpassen als volgt:

“De notaris kan van het notarieel fonds een bedrag van 100 euro, inclusief btw, terugvorderen voor elke akte houdende een of meer verklaringen van verwerping van nalatenschap overeenkomstig artikel 4.44, § 1, van het Burgerlijk Wetboek die hij kosteloos heeft verleden met toepassing van de derde paragraaf van hetzelfde artikel, indien de akte geen andere rechtshandelingen, verklaringen of vaststellingen bevat die aanleiding geven tot honorarium of salaris”.

⁴³ Dit bedrag van 5.000 euro wordt wel om de drie jaar geïndexeerd (zie art. 784, derde lid oud BW; in het wetsvoorstel art. 4.44, § 3 BW).

⁴⁴ Er bestaan wel twee artikels 21, 13°. Men zou best een van deze artikelen hernummeren. Maar dit valt buiten de opdracht van de auteur van het wetsvoorstel. Een hernaummering betekent wellicht ook dat een aantal andere bepalingen moeten worden aangepast.

- Ik ben daarmee wel niet zeker dat alle wettelijke bepalingen zijn aangepast aan het nieuwe boek 2, titel 3 en boek 4. Dat is ook geen eenvoudige opdracht. Het is positief dat om die reden art. 41 van het wetsvoorstel de mogelijkheid voor de Koning voorziet om nog aanpassingen aan te brengen.

OPHEFFINGSBEPALINGEN (p. 377 e.v. van het wetsvoorstel)

- Art. 44, 3° van het wetsvoorstel: men zou de tekst moeten aanpassen als volgt:

“artikel 4/1, ingevoegd bij de wet van 14 januari 2013 **en** laatstelijk gewijzigd bij de wet van 31 juli 2017.

INWERKINGTREDING

Men zou de inwerkingtreding van deze wet die boek 2, titel 3 en boek 4 invoert in het Burgerlijk Wetboek best ten vroegste laten samenvallen met de inwerkingtreding van boek 3 (“Goederen”), omdat er in het wetsvoorstel wordt verwezen naar de bepalingen van het nieuwe boek 3. Dit is op 1 september 2021.

Ik vraag mij zelfs af of het niet nog beter zou zijn om enerzijds het nieuwe boek 3 en anderzijds het nieuwe boek 2, titel 3 en boek 4 niet op hetzelfde ogenblik in werking te laten treden omdat de juristen in de praktijk (waaronder de notarissen en hun medewerkers) erg veel nieuwe wetgeving moeten verwerken in de laatste jaren. Een inwerkingtreding op 1 januari 2022 valt misschien ook te overwegen?

Dit veronderstelt een aanpassing van art. 48 van het wetsvoorstel.

Jan Bael
5 februari 2021

Codificatie van ons familiaal vermogensrecht

Advies voor de Kamercommissie voor Justitie

Alain Laurent Verbeke¹

Overzicht

§1-Het opzet

§2-De contexten

§3-De aanpak en werkmethode

§4-Algemene evaluatie

§5-Concrete suggesties

§6-Conclusie

§1-Het opzet

Het wetsvoorstel van 20 mei 2020 “houdende boek 2, titel 3, “Relatievermogensrecht” en boek 4 “Nalatenschappen, schenkingen en testamenten van het Burgerlijk Wetboek, ingediend door de heren Servais Verherstraeten en Bercy Slegers², waarover advies wordt gevraagd, heeft een bescheiden en tegelijk essentiële doelstelling.

Bescheiden, omdat het eenvoudigweg beoogt om het actuele recht inzake het familiaal vermogensrecht in te voegen in het nieuwe Burgerlijk Wetboek dat werd ingevoerd door art. 2 van de wet van 13 april 2019 (zie infra). Aanvankelijk was het plan om dit te doen bij KB, zoals de wetten van 31 juli 2017 en van 22 juli 2018 inzake hervorming van het erfrecht en het huwelijksvermogensrecht dit toelieten.

Deze machtiging laat louter wijzigingen toe van de volgorde en nummering van de bepalingen, het aligneren van de kruisverwijzingen en van de redactie van de bepalingen met het oog op onderlinge consistentie en uniforme terminologie.

Een ontwerp van KB werd voorgelegd aan de Raad van State die van oordeel was in zijn advies van 30 september 2019 dat het ontwerp te ver ging. Codificatie zonder inhoudelijke wijzigingen mag niet verder gaan dan een loutere coördinatie zonder enige inhoudelijke wijzigingen. Het opheffen van bestaande bepalingen, het wijzigen van bepalingen om deze af te stemmen op de huidige interpretatie van het positief recht volgens uniforme rechtspraak of rechtsleer, of in lijn te brengen met de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof, het wijzigen van bepalingen omwille van impliciete consequenties uit andere bepalingen, het wijzigen van bepalingen om deze duidelijker, leesbaarder of logischer te maken, of zelfs het geven van een titel of opschrift aan een bestaande bepaling, zijn alle niet toegelaten verrichtingen onder de beperkte machtiging die de Koning kreeg onder de genoemde hervormingswetten.

Toch zijn dergelijke aanpassingen noodzakelijk om tot een zinvolle en solide codificatie te komen. Daarom werd terecht, mede op advies van de Raad van State, gekozen voor een codificatie via wetgevende weg.

Dit biedt dan ook de beste garantie voor een democratische controle op het impact van de voorgestelde tekst op het bestaande recht. Deze parlementaire toets laat toe om na te gaan, en naar mijn oordeel, voluit te bevestigen dat deze codificatie is gebeurd zonder inhoudelijke wetswijzigingen die zouden raken aan de strekking, toepassing of interpretatie van het actuele familiaal vermogensrecht. Daarover gaat dit advies.

¹ Gewoon Hoogleraar KU Leuven, Directeur Rector Dillemans Instituut Familiaal Vermogensrecht en Codirecteur Leuven Centrum voor Notariaat - Professor of Law & Negotiation Harvard, UCP Lisbon, Tilburg - Advocaat Deloitte Legal, Greenille Private Client Team.

² *Kamer, Parl. St.*, Doc 55, 1272/001.

§2-De contexten

Context van her-codificatie van het BW

Deze codificatie zet een belangrijke volgende stap in het ambitieuze project tot her-codificatie van het Belgisch Burgerlijk Wetboek. Het idee daartoe heeft collega Koen Geens, toen Minister van Justitie, opgevat in samenspraak met heel veel academische, professionele en politieke experts ter zake. Het siert de nieuwe Minister van Justitie Vincent Van Quickenborne dat hij op dit élan verder gaat.

Het Parlement heeft het principe ervan vastgelegd in de wet van 13 april 2019 tot invoering van een Burgerlijk Wetboek. Artikel 2 bepaalt: “Er wordt een Burgerlijk Wetboek ingevoerd, bestaande uit de volgende boeken (...)”. En verder “Te rekenen van de inwerkingtreding van de onderhavige wet, zal het Burgerlijk Wetboek van 21 maart 1804 het opschrift “oud Burgerlijk Wetboek” dragen”.

Dat nieuwe BW bestaat uit 9 boeken. Boek 8 ‘Bewijs’ is bij dezelfde wet van 13 april 2019 goedgekeurd en op 1 november 2020 in werking getreden. Boek 3 ‘Goederen’ is bij wet van 4 februari 2020 ingevoegd, en zal op 1 september 2021 in werking treden.

Het nu voorliggend wetsvoorstel beoogt de invoering van boek 2.3 ‘Relatievermogensrecht’ (partim, want voorlopig beperkt tot het huwelijksvermogensrecht) en boek 4 ‘Nalatenschappen, schenkingen en testamenten’.

Dit wetsvoorstel betreft dus een essentiële bijdrage tot de verdere modernisering van ons Burgerlijk Wetboek.

Context van het familiaal vermogensrecht

Om bepaalde reacties en commentaren op het voorliggende voorstel van codificatie beter te begrijpen en te duiden, is het nuttig om de specifieke context van het familiaal vermogensrecht voor ogen te houden.

Waar dit in de negentiende eeuw een elitaire materie was, vooral relevant voor adel en bourgeoisie, is het in onze egalitaire maatschappij een onderwerp dat ons allen raakt. En daarom heeft eenieder er ook een eigen mening over. Dat is de laatste jaren in onze op ‘rechten zonder plichten’ gefixeerde en mondige samenleving alleen maar toegenomen. De sociale media geven iedereen, als men wil anoniem en veilig, een stem. Ook over familie en vermogen. Al die meningen zijn sterk verbonden met de eigen ervaringen en percepties en vormen de allerindividueelste expressie van wat een goede regeling zou zijn. Het familiaal vermogensrecht is sterk ideologisch beïnvloed, waarbij subjectieve visies over het intieme leven als koppel, gezin en familie worden geponeerd als de waarheid. Die neiging om hoe wij de werkelijkheid ervaren te poneren als de waarheid, hebben we allemaal. Dat is inherent verbonden met onze menselijke natuur en de vele overtuigingen en vooroordelen die wij ons vormen (‘biases’)³.

Ook de experts in het familiaal vermogensrecht ontsnappen niet aan deze ‘biases’⁴. Bij hen (ook bij mij) is de bekende ‘blind spot bias’⁵ zelfs extremer aanwezig. Het excuus van de hooggeleerdheid en academische of professionele expertise overtuigt immers (minstens onszelf) van de objectiviteit en waarheid van de eigen analyse en visie.

De opdracht gegeven door de toenmalige Minister van Justitie Turtelboom aan Em. Prof. Hélène Casman om een ontwerp van hervorming te maken voor het huwelijksvermogensrecht was daarom tot

³ Zie daarover D. Kahneman (& postuum A. Tversky), *Thinking, fast and slow*, 2011, Penguin.

⁴ Zie ook A.L. Verbeke & H. Casman, “Open invitatie voor een oprechte communautaire dialoog in het familiaal vermogensrecht”, *TEP - Tijdschrift Estate Planning – Estate Planning Journal* 2020, p. 5-9 en “Invitation à un dialogue communautaire sincère en matière de droit patrimonial de la famille”, *JT – Journal des Tribunaux* 2020, p. 535-537.

⁵ De overtuiging van een persoon dat hij of zij rationeel analyseert en niet het slachtoffer is van vooroordelen en biases.

mislukken gedoemd. Het zeer degelijke ontwerp⁶ werd getorpedeerd door de vele experts die zich niet voldoende betrokken of gehoord voelden. De volgende Minister van Justitie Geens werkte wijselijk met een uitgebreide expertencommissie, met daarin alle professoren familiaal vermogensrecht van het land, samen met vertegenwoordigers van het notariaat en de advocatuur en uiteraard de volksvertegenwoordigers en experts van de diverse partijen uit de meerderheid. Ook hier bleek uit de houding van de hoogleraren en vertegenwoordigers uit de beroepsgroepen een enorme subjectief-persoonlijke betrokkenheid bij de materie, een gedreven eigen visie over wat maatschappelijk behoort. Daarbij kan niet worden ontkend dat er vaak een communautaire breuklijn te ontwaren viel⁷. Desalniettemin is het de Minister gelukt om op korte termijn een goed gestructureerde hervorming uit te rollen, met fundamentele aanpassingen aan de basisregels van het erfrecht en het huwelijksvermogensrecht, die toch in harmonie blijven met het bestaande normatief systeem. Een evolutie zonder revolutie dus, die m.i. voor de burger en de rechtspraktijk een aantal zeer betekenisvolle verbeteringen brengt.

Het kan dan ook niet verwonderen dat een wetsvoorstel met zelfs een bescheiden doelstelling, en zonder inhoudelijke wijzigingen, bij de vele experts in het familiaal vermogensrecht en bij de nauw betrokken beroepsgroepen zoals het notariaat, gevoelig ligt. Bij sommigen ligt de hervorming met de wetten van 2017 en 2018 nog zwaar op de maag. Voor bepaalde Franstaligen is deze hervorming immers een puur Vlaamse overwinning⁸. Ook anderen zijn niet gelukkig met sommige wijzigingen. Daarom is het aangewezen om de soms emotionele kritiek op de codificatie met enige mildheid en begrip te benaderen. Zo bv. de boutades over deze codificatie van het familiaal vermogensrecht vanwege de Brusselse collega Van Gysel (mijn vertaling):

'juristen die hun verworven vorming quasi weggeveegd zien', 'zal het onmogelijk zijn om de norm te vinden zonder telkens een 'recherche textuelle' te doen'. 'Het aanleren van dit nieuwe recht zal een onmeetbare energie vergen', en 'tijdverlies en een kolossaal verlies van materiële middelen op het vlak van de Belgische samenleving'. Het drama is in het bijzonder groot voor onze arme magistraten die 'zo beperkt worden in hun personeel en informatiemiddelen waardoor het voor hen met name moeilijk is om hun permanente vorming te verzekeren'. Erger nog, 'we komen in een situatie terecht waarbij het nieuwe BW moet worden toegepast door magistraten die noch de tijd noch de middelen hebben om het zich eigen te maken'.

Dergelijke kritiek is moeilijk te begrijpen als men ze leest als kritiek op deze codificatie, zoals ik aanvankelijk deed en zijn commentaar aanvoelde als "bijna kolder"⁹. Mijn excuus daarvoor, nu begrijp ik hem, denk ik, beter. Zijn scherpe woorden zijn immers geen kritiek op de codificatie, maar wel op de onderliggende hervormingswetten van 2017 en 2018. Die hervorming heeft Alain-Charles op dit moment emotioneel nog niet verteerd, en dit wordt nu verwoord, als het ware "by proxy" in de kritiek op de codificatie. Deze empathie mijnerzijds belet niet dat ik zijn kritiek geenszins deel.

Bijgevolg hoop ik dat de volksvertegenwoordigers de kritieken die ze vanuit bepaalde hoeken vernemen op dit wetsvoorstel, genuanceerd en met mildheid kunnen duiden, eerder als kritiek op bepaalde elementen van het bestaande recht (dat recent is hervormd), dan op de codificatie oefening zelf.

§3-De aanpak en werkmethode

In deze context lijkt het mij dat de toenmalige Minister van Justitie Geens ook de juiste beslissing heeft genomen door de opdracht tot codificatie van boeken 2.3 en 4 toe te vertrouwen aan één expert, en niet aan een commissie van experts, laat staan aan de voltallige expertencommissie die de hervormingen van 2017 en 2018 mee heeft begeleid.

⁶ Bewaard en becommentarieerd in een themanummer van *TEP – Tijdschrift Estate Planning* (2014, p. 177-330, met commentaren van R. Barbaix, H. Casman en A.L. Verbeke). Ontegensprekelijk heeft dit ontwerp een grote invloed gehad op de hervorming onder Minister van Justitie Koen Geens.

⁷ In die zin ook A.C. Van Gysel, "La réforme des régimes matrimoniaux, des successions et des libéralités: qui a gagné, qui a perdu?", in *Perspectives sur le droit patrimonial de la famille après la réforme*, Brussel, Larcier, 2019, p. 185-207. Reeds eerder opgemerkt bij A.L. Verbeke, 'Langstlevende echtgenoot versus kinderen. Een nieuwe communautaire twist in België?', *TPR - Tijdschrift voor Privaatrecht* 2013, p. 2471-2485.

⁸ A.C. Van Gysel, *l.c.*

⁹ *TEP* 2020, p. 6.

De opdracht was immers niet om de fundamenteën van het familiaal vermogensrecht opnieuw te bekijken. Integendeel. Dat is voor een groot deel al gebeurd bij de totstandkoming van de wetten van 2017 en 2018 tot hervorming van het erfrecht en het huwelijksvermogensrecht.

Hij benoemde Em. Prof. Casman bij MB van 24 augustus 2018. Zij schreef het al genoemde ontwerp van KB en zij redigeerde daarna ook het voorliggende wetsvoorstel. Deze keuze is ten volle verantwoord. Em. Prof. Hélène Casman is de absolute nummer één van het familiaal vermogensrecht in België. Haar kennis en ervaring terzake zijn ongeëvenaard: zij doceerde deze materie gedurende tientallen jaren aan de VUB en de ULB, heeft ontelbare vaak baanbrekende publicaties in deze materie geschreven, heeft decennia ervaring als notaris in Antwerpen en als kamervoorzitter van het Hof van Beroep te Brussel, en meer dan tien jaar ervaring als wetenschappelijk adviseur op een advocatenkantoor gespecialiseerd in vermogensplanning. Als emerita had zij de tijd en mentale ruimte om dit huzarenwerkje tot een goed einde te brengen.

§4-Algemene evaluatie: zeer positief

Mission accomplished

De algemene beoordeling van het wetsvoorstel is wat mij betreft uitermate positief. Op een indrukwekkende manier wordt de interne consistentie tussen alle familiaal vermogensrechtelijke bepalingen verbeterd en bewaakt. Dit vergt een zeer conscientieus monnikenwerk. Alle aanpassingen worden zeer transparant onderbouwd en verantwoord. Ik stond bij de lectuur en analyse van de memorie van toelichting meermaals perplex bij de minutieuze en scherpzinnige uitleg tot in de minste details, van de herschikking en verplaatsing van de diverse betrokken bepalingen. De logica van onze wetgeving wordt hier op een spectaculaire wijze naar een beduidend hoger niveau getild. Het wetsvoorstel realiseert dan ook op werkelijk uitmuntende wijze de ten aanhef onder nr. 1 geformuleerde doelstellingen.

Bij de adaptatie van de tekst is de auteur van de codificatie heel nauwgezet te werk gegaan, en heeft zij erover gewaakt geen inhoudelijke wijzigingen aan te brengen die de grenzen zouden overstijgen van de gegeven opdracht. Het gaat om verduidelijkingen en consistenter maken van de regels. De taal en het vocabularium zijn aangepast, de zinsbouw ook, waar nodig om de tekst helder te laten weergeven wat de inhoud van de regel is. Het spreekt voor zich dat deze codificatie niet kon beperkt blijven tot een louter ‘knip- en plakwerk’ om de bestaande regels te herschikken, in een oppervlakkige coördinatie van bestaande teksten, waarvan sommige zijn geschreven in een achterhaalde en soms onduidelijke juridische taal. De codificatie leidt dus onvermijdelijk tot herformulering van bestaande wetsbepalingen. Dit spreekt nog des te meer voor zich, nu terecht is gekozen voor de wetgevende weg, onder controle van het parlement.

De memorie van toelichting is zo geschreven dat deze parlementaire toets maximaal wordt gefaciliteerd. Telkens wordt immers op uiterst nauwkeurige wijze toegelicht wat en hoe en waarom iets wordt aangepast of gewijzigd. De memorie van toelichting is over de impact van de gewijzigde formulering voor elke wetsbepaling heel expliciet. Daarin wordt telkenmale precies en transparant aangegeven, waarom van de oorspronkelijke formulering is afgeweken en waarom dit in het kader van deze codificatie gewenst en verantwoord is. Er zijn nu eenmaal onder de nu geldende wettelijke bepalingen nogal wat artikelen die onduidelijk verwoord zijn, of die een contradictie inhouden met andere wetsartikelen. Een dergelijke onduidelijkheid of contradictie mag niet -onder voorwendsel van een codificatie zonder inhoudelijke wijzigingen- in stand worden gehouden. Dit is net het voordeel van een codificatie bij wet, boven een codificatie bij KB, zoals initieel overwogen. De wetgever kan inderdaad meteen, door de goedkeuring van de gecodificeerde tekst, dergelijke onduidelijkheden of contradicties wegwerken. De wetgever is dus door dit wetsvoorstel volledig en duidelijk ingelicht over de draagwijdte van de bepalingen die binnen deze codificatie worden voorgelegd, zodat hij ze kan goedkeuren ook wanneer er geen 100% overeenstemming is met de actuele regel – wat zich overigens vrijwel niet voordoet.

Door de gekozen weg van de wetgevende procedure vind ik daarenboven dat het helemaal geen probleem vormt als hier en daar een echt inhoudelijke wijziging zou worden aangebracht. Ik moedig de wetgever trouwens aan om dat op een aantal punten effectief te doen. We moeten ons met deze codificatie echt niet laten verlammen door het dogma van het verbod van inhoudelijke wijziging, dat sommigen lijken te hanteren. Het is echt niet nodig om over alles een hele serie van experts te horen. Dergelijke inhoudelijke wijziging behoort toch geheel tot de bevoegdheid en opdracht van de Kamer met toepassing van alle daartoe voorziene wetgevende procedures?

Het wetsvoorstel verdient alle steun en wordt hopelijk snel wet, wellicht met enkele kleine technische verfijningen en aanvullingen, en wat mij betreft gerust ook met enkele inhoudelijke wijzigingen aan het bestaande recht. Er lijkt mij geen nood aan overgangsbepalingen, voor zover de wet niet eerder in werking treedt dan boek 3 over het nieuwe goederenrecht, op 1 september 2021.

Hierna bespreek ik een aantal belangrijke realisaties van het wetsvoorstel die een grote bijdrage leveren tot de helderheid en rechtszekerheid in het familiaal vermogensrecht.

Daarna licht ik op het einde van deze §4 nog toe waarom het niet anders kan dan dat de codificatie het samenwoningsrecht en het familierecht niet omvat.

Verder in §5 doe ik dan nog een aantal concrete suggesties van mogelijke aanpassingen en verfijningen van het wetsvoorstel. Dat zijn slechts detail opmerkingen die geen enkele afbreuk doen aan de volle lof voor de voorliggende tekst.

Goede structurering en integratie van diverse regelingen

De voorgestelde herschikkingen, aanpassing van de structuur van het wetboek en verplaatsing van regels lijken mij op een uiterst doordachte manier te zijn gebeurd. Zij komen de consistentie en het begrip van deze complexe materie ten goede. Hoewel ‘*rubrica non fit lex*’, is de plaats van een wettelijke bepaling toch niet geheel zonder belang. Hoewel wetsinterpretatie gebaseerd op argumenten inzake de plaats van een regel, zwak en in principe ontoereikend is, lijkt het mij toch heel goed dat pogingen tot dit soort van argumentatie zoveel mogelijk in de kiem worden gesmoord door een logische schikking van de bepalingen zoals in dit wetsvoorstel wordt gedaan. Noteer ook dat het wetsvoorstel een zeer grondige en goed onderbouwde concordantietabel omvat.

Positief is ook de voorgestelde structuur van het huwelijksvermogensrecht die de bestaande structuur van het oud BW overneemt. Gelet op de doelstellingen van dit wetsvoorstel, is het positief dat de wetgever zoveel mogelijk probeert aan te sluiten bij wat is, en niet wijzigt of herschikt als er niet echt een goede reden voor is.

Positief is zeker ook de integratie van het erfrecht na adoptie, van de regeling over de erfrechtverklaring, van de wetten van 1900 op de kleine nalatenschappen en van 1988 op de erfregeling van landbouwbedrijven, van de regeling over de afstand van erfrechten en van alle wetten met betrekking tot de registers voor huwelijksovereenkomsten, voor testamenten en het erfrechtregister. Voor deze laatste heb ik begrepen dat er amendementen zijn opgemaakt om ze zowel eenvormiger te regelen, als om ze in overeenstemming te brengen met het advies van de Gegevensbeschermingsautoriteit, wat ik toejuich.

Ik wil ook mijn bewondering uitdrukken voor de verregaande inspanningen om termen te preciseren en te moderniseren in overeenstemming met bestaande technische wetgeving. Een mooie illustratie daarvan biedt de nieuwe terminologie voor “gezondheidszorgbeoefenaars en instellingen voor residentiële ouderenzorg” in art. 4.142 BW. (art. 909 oud BW). Zo is de term gezondheidszorgbeoefenaars overgenomen zoals gedefinieerd in de wet van 22 april 2019. Omdat er voor de ‘rusthuizen sensu lato’ geen federale wetgeving voorhanden is, nu deze onder de bevoegdheid vallen van de gemeenschappen, heeft de auteur van de codificatie zich zelfs de moeite getroost om een omschrijving te zoeken in het samenwerkingsakkoord tussen de gemeenschappen.

Inzake huwelijkvermogensrecht

Verrekening van vergoedingen in het wettelijk stelsel

De verfijningen voor de verrekening van vergoedingen voorgesteld in art. 2.3.49 juich ik toe. Deze regeling is immers mooi gealigneerd op de regels uit het nieuwe erfrecht inzake inbreng in de nalatenschap, waar dezelfde mogelijkheden gelden van voldoening door betaling of minderontvangst (verrekening). De verantwoording hiervoor in de memorie van toelichting is precies en overtuigend.

Algehele gemeenschap van goederen

Sinds 1976 bevatte de wetsbepaling over de algehele gemeenschap een vervelende onnauwkeurigheid over de omvang van de schulden van de echtgenoten die ten laste van de gemeenschap komen indien ze voor dit stelsel kiezen. Dat de algehele gemeenschap ‘al hun schulden’ zou moeten dragen, mocht niet letterlijk worden begrepen. Terecht wordt nu in artikel 2.3.54, tweede lid verduidelijkt welke schulden dan wel degelijk ten laste van de algehele gemeenschap komen als de echtgenoten voor dit stelsel hebben gekozen, met name de schulden van voor het stelsel en deze verbonden aan nalatenschappen en giften.

Huwelijksvoordelen

Uiterst positief en essentieel beoordeel ik ook de opname van de definitie van huwelijksvoordelen in een afzonderlijk wetsartikel (art. 2.3.57). Deze definitie kwam in de wet reeds voor (art. 1429bis oud BW), maar op de verkeerde plaats. Ze geeft daar waar ze nu is opgenomen (onder Afdeling 4 van Hoofdstuk 4, Ondertitel 1 ‘Huwelijkvermogensrecht’) op de juiste plaats en onder de correcte bewoordingen de definitie weer die in het actuele recht geldt en reeds voor de hervorming van 2018 door het Grondwettelijk Hof was bekrachtigd.

Blijkbaar wordt vanuit de intussen bekende kringen kritiek geuit tegen de in art. 2.3.57 voorgestelde omschrijving van de huwelijksvoordelen. Met name dat de oude bepaling van art. 1429bis beperkt is tot de context van huwelijksvermogensrechtelijke onwaardigheid en niet als algemene definitie van de huwelijksvoordelen kan dienen. Want dan zou er een ruimere draagwijdte aan gegeven worden dan actueel het geval is. Dit klopt niet. De definitie die het wetsvoorstel geeft, komt perfect overeen met de draagwijdte die aan de huwelijksvoordelen wordt gegeven in het actuele recht, en sinds de hervorming zonder enige discussie ook geldt bij het stelsel van de scheiding van goederen.

En als sommigen (vooral bepaalde Franstalige collega’s) toch nog zouden beweren dat de invulling van het begrip huwelijksvoordeel, zelfs na de zeer duidelijke hervorming van 2018, nog ‘ter discussie’ zou staan, dan hoort het parlement deze gelegenheid te grijpen om deze discussie -die m.i. al beëindigd is-, nu eindelijk in de meest kordate termen te beëindigen. Zo kan de wetgever rechtszekerheid brengen waar sommigen ten onrechte denken dat ze hierover nog niet zou heersen. Huwelijksvoordelen vormen immers een belangrijk instrument in de regeling van de vermogensbelangen van de echtgenoten, en een zelfs beweerde of beperkt gangbare twijfel over hun betekenis, mag niet langer in stand worden gehouden.

Inzake erfrecht

De erfrechtelijke ordes

Eenzelfde positieve evaluatie geef ik voor de vervanging van de onduidelijk geordende regels inzake de drie erfrechtelijke ‘ordes’. Reeds bij de invoering van het Burgerlijk Wetboek waren deze onoverzichtelijk. Zij duiden aan welke verwanten in welke verhouding tot mekaar tot een intestaat nalatenschap geroepen zijn. Het geeft van blijk van durf en kunde om in die wanorde helderheid te brengen zonder te raken aan het door de wetgever ingevoerde systeem. Het getuigt van grote beheersing van de materie om daarin te zijn geslaagd, zonder inhoudelijk de teksten te wijzigen, en zodanig dat de

nieuwe tekst een heldere en pedagogische uitleg bevat, die ook de burger bij het lezen van de wettekst kan begrijpen.

Ik moet toegeven dat ik bij de eerste confrontatie met deze afschaffing van het begrip erfrechtelijke ordes even “moest slikken”. Het gaat hier toch over één van de basisprincipes van de wettelijke devolutie dat geen aanleiding lijkt te geven tot grote toepassingsproblemen. Als zgn. expert in het familiaal vermogensrecht (waar ik sinds mijn doctoraat nu al 33 jaar mee bezig ben) ben ik natuurlijk gehecht aan traditionele concepten en de intellectuele zuiverheid daarvan. Daartegenover staat dat de voorgestelde nieuwe bepalingen met de drie erfrechtelijke situaties echt niets wijzigen aan de bestaande devolutie. Dus wordt het aan het begrip orde onderliggende concept eigenlijk niet afgeschaft. De nieuwe regels bieden louter een meer heldere en pedagogische uitleg daarvan. Er bestaat een kans dat nu ook de burger de wettelijke devolutie kan begrijpen. Daar kan en wil ik niet tegen zijn.

Wettelijk toegekend opvolgend vruchtgebruik voor langstlevende echtgenoot en wettelijk samenwonende

De fameuze nieuwe regeling van art. 858bis BW over het wettelijk toegekend opvolgend vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot of wettelijke samenwoner bij schenkingen onder voorbehoud van vruchtgebruik voor zover aan bepaalde voorwaarden is voldaan, wordt terecht weggehaald uit de bepalingen betreffende inbreng van schenkingen. Dit wordt nu bepaald onder het erfrecht van de langstlevende echtgenoot (art. 4.18) en onder het erfrecht van de langstlevende wettelijk samenwonende (art. 4.23, § 2). Er is immers geen sprake van inbreng, dat is net de belangrijke wijziging die de erfwetten 2017 en 2018 op dit punt aanbrachten.

Positief is ook de beslechting in de memorie van toelichting (p. 72 medio) van een gerezen interpretatieprobleem. Dit wettelijk toegekend opvolgend vruchtgebruik geldt met name enkel als de betrokken schenking onder voorbehoud van vruchtgebruik is gebeurd ten voordele van iemand anders dan de kwestieuze echtgenoot van de schenker¹⁰.

Erfrecht langstlevende wettelijk samenwonende

Het voorgestelde artikel 4.23, § 1 neemt in essentie de formulering over van artikel 745octies, § 1 oud BW inzake het erfrechtelijk vruchtgebruik van de langstlevende wettelijk samenwonende partner. Positief is dat de formulering van het begrip gezinswoning wordt aangepast en gealigneerd op de klassieke formulering die elders in de wet wordt gebruikt. Op die manier wordt vermeden dat men het Grondwettelijk Hof zou vatten wegens onverantwoorde discriminatie op basis van twee verschillende begrippen voor nochtans eenzelfde situatie en beschermingsoogmerk. Aldus wordt de passage “het vruchtgebruik van het onroerend goed dat tijdens het samenwonen het gezin tot gemeenschappelijke verblijfplaats diende en van het daarin aanwezige huisraad”, terecht vervangen door “het vruchtgebruik van het onroerend goed dat bij het opvallen van de nalatenschap van de erflater het gezin tot voornaamste woning diende, en van het daarin aanwezige huisraad”.

Nuttig is ook dat de precisering dat het erfrecht van de langstlevende wettelijke samenwoner niet geldt als deze een afstammeling is van de vooroverleden samenwoner (art. 4.23, § 4) nu ook uitdrukkelijk geldt voor het wettelijk toegekend opvolgend vruchtgebruik van § 2.

Bewijs van erfgenaamschap

Art. 4.59 neemt de regel over die nu in artikel 1240bis oud BW vervat is. Het lijkt mij aangewezen om nog een stapje verder te gaan en de gelegenheid te grijpen om te benadrukken dat de erfrechtverklaring, akte of attest van erfopvolging het geëigende instrument is om erfgenaamschap te bewijzen, ook buiten de context van de vrijgave van een geblokkeerde bankrekening.

¹⁰ A.L. Verbeke, B. Verschraegen, B. Verdickt, Wettelijk toegekend opvolgend vruchtgebruik: enkele knelpunten belicht, *TEP – Tijdschrift Estate Planning* 2020, p. 770-771, nr. 41.

Inzake schenkingen en testamenten

Definitie en vormregels voor schenkingen

Positief is vooreerst de precisering in de definitie van een schenking. In de plaats van de huidige omschrijving in art. 894 oud BW (*“Een schenking onder de levenden is een **akte** waarbij de schenker zich dadelijk en onherroepelijk van de geschonken zaak ontdoet, ten voordele van de begiftigde, die ze **aanneemt**”*), luidt de nieuwe definitie in art. 4.132: *“Een schenking is een **contract** waarbij de schenker zich dadelijk en onherroepelijk van het geschonken goed ontdoet, ten voordele van de begiftigde, die ze **aanvaardt**”*. In mijn bachelor colleges familiaal vermogensrecht moet ik altijd uitleggen dat de wetgever met de term ‘akte’ eigenlijk ‘contract’ bedoelt. Nu zegt de wetgever dus precies wat hij bedoelt. Ook het minder precieze woord ‘aanneemt’ wordt terecht vervangen door het juridisch correctere ‘aanvaardt’.

Op dezelfde wijze beoordeel ik de nieuw verwoorde regel inzake de vormregels voor het tot stand komen van schenkingen. De wettelijke bepaling van art. 931 oud BW *“Alle akten houdende schenking onder de levenden worden verleden voor notaris, in de gewone contractvorm; en daarvan wordt, op straffe van nietigheid, een minuut gehouden”* wordt vervangen in art. 4.158 door *“Elke rechtstreekse schenking, behalve de handgift, wordt vastgesteld bij notariële akte”*.

De voorgestelde wettekst maakt zeer duidelijk dat elke rechtstreekse schenking die geen handgift is, moet gebeuren via notariële akte. De wat obscure term “verleden” wordt terecht vervangen door het veel duidelijker “vastgesteld”, zoals het trouwens ook al langer geldt voor de huwelijkscontracten (art. 1392 oud BW en ook in het voorgestelde art. 2.3.6).

Dat het Burgerlijk Wetboek nergens bevestigt wat algemeen wordt aanvaard, nl. dat er naast rechtstreekse schenkingen die notarieel moeten worden vastgelegd, handgiften en onrechtstreekse schenkingen mogelijk zijn, was een leemte die terecht werd opgevuld. Dit is gebeurd met de meest volstreekte eerbied voor het actuele recht. En dit is belangrijk voor de rechtszekerheid, want de bestaande situatie is eigenlijk technisch *contra legem*.

Suggestie mijnerzijds om ook het begrip rechtstreekse schenking in de wet te definiëren

Zoals vermeld, staat niets in de weg om bij deze codificatie hier en daar toch een nuttige inhoudelijke wijziging door te voeren, dank zij de gekozen weg van het wetgevend proces. Met het oog op die rechtszekerheid wil ik daarom suggereren om nog iets verder te gaan dan het wetsvoorstel en in de wettekst een duidelijke definitie op te nemen van een rechtstreekse schenking. Dit zou in casu nuttig zijn omdat dan helder wordt dat in die gevallen de notariële akte strikt vereist is, behoudens handgift. Voor een rechtstreekse schenking is het essentieel dat er een volledige overeenstemming bestaat tussen hetgeen de schenker overdraagt en hetgeen de begiftigde ontvangt: dat specifiek huis, die specifieke aandelen, dat specifiek voorwerp, die specifieke vordering, enz.¹¹

Aan art. 4.132 zou aldus een tweede lid kunnen worden toegevoegd:

Eerste lid (huidig voorgestelde tekst)

Een schenking is een contract waarbij de schenker zich dadelijk en onherroepelijk van het geschonken goed ontdoet, ten voordele van de begiftigde, die ze aanvaardt.

Tweede lid

De schenking is rechtstreeks wanneer de schenker een goed of vermogensrecht rechtstreeks uit zijn vermogen overdraagt naar het vermogen van de begiftigde ten gevolge waarvan dit identieke goed of vermogensrecht dan behoort tot het vermogen van de begiftigde.

¹¹ H. Casman, A.L. Verbeke, N. Nijboer, B. Verdickt, Nieuw leven voor onrechtstreekse schenkingen?, *Nieuwsbrief Notariaat*, Februari 2021, nrs. 2-4.

Het genoemde artikel 4.158 uit het wetsvoorstel sluit daar dan ook naadloos op aan.

De rechtszekerheid is hiermee enorm gediend omdat de vele discussies in de rechtsleer over wat al dan niet een onrechtstreekse schenking kan zijn en wat de dogmatische aard of grondslag daarvan is, dan tot het verleden behoren. Alles wat geen rechtstreekse schenking is, en geen handgift, is een onrechtstreekse schenking voor zover is voldaan aan de algemene vereisten van het schenkingsbegrip zoals bepaald in (het eerste lid van) artikel 4.132 BW.

Aanrekening van schenkingen

De wetgever van 2017 heeft terecht de regel ingevoerd dat schenkingen als voorschot op erfdeel op de globale reserve moeten aangerekend worden. Indien deze schenkingen de globale reserve overtreffen, moet het overschot op het beschikbaar deel aangerekend worden. Ook een volkomen logische regel. Maar verder vermeldde de wetgever in art. 922/1 oud BW dat het aldus op het beschikbaar deel aan te rekenen overschot van een inbreng als voorschot op erfdeel dan eventueel nog zou worden ingekort. Dit is *non-sense*. Het is conceptueel niet mogelijk dat een schenking die opgenomen is in de fictieve massa, zowel de globale reserve als het beschikbaar deel zou overschrijden. De nieuwe tekst van art. 4.154 houdt hier rekening mee en plaatst de nieuwe tekst ook op zijn logische plaats: niet bij de inbreng, maar bij de aanrekening op het beschikbaar deel.

Herroeping en ontbinding van schenkingen

Art. 4.173 voert eindelijk de correcte terminologie in met betrekking tot de herroeping en de ontbinding van schenkingen. Indien de begiftigde de hem opgelegde lasten niet uitvoert, moet er sprake zijn van de mogelijke ontbinding, niet van de herroeping van de schenking. Gedraagt de begiftigde zich daarentegen ondankbaar, dan moet men inderdaad blijven spreken van herroeping van de schenking. Dat de regels hieromtrent worden gealigneerd op de regels van boek 3 ‘goederen’, met name voor wat de gevolgen ten aanzien van derden betreft, is uiteraard terecht.

Testamenten

Art. 4.190 neemt twee regels in het BW op die duidelijkheid en rechtszekerheid gaan brengen in verband met vormelijke onvolkomenheden van testamenten. Dat een ongeldig notarieel testament toch kan gelden als internationaal testament, was tot hertoe door de rechtsleer en de rechtspraak aanvaard, en wordt nu terecht in de wet ingeschreven. Dat een internationaal testament kan gelden als (bijvoorbeeld) een eigenhandig testament, stond ingeschreven in de wet op het internationaal testament, en wordt nu dus terecht in het BW overgenomen.

De art. 4.197 en 4.198 expliciteren geheel terecht de status van algemene legatarissen en legatarissen ten algemene titel, met name voor wat betreft hun mogelijkheid om de nalatenschap ook onder voorrecht van boedelbeschrijving te aanvaarden, en hun status van deelgenoten bij de vereffening en verdeling van de nalatenschap (behalve voor wat de inbreng van giften betreft).

Ouderlijke boedelverdeling

De ouderlijke boedelverdeling bij leven is een veel gebruikt instrument om schenkingen aan kinderen te doen. Een klassiek voorbeeld daarvan is de schenking door vader, die twee kinderen heeft, van zijn enig huis aan zijn zoon, onder last om aan de dochter een som geld uit te betalen, gelijk aan de helft van de waarde van het huis. De last moet pas voldaan worden als vader overleden is. Dit is geen erfovereenkomst. Hiervoor moet dus de procedure van een erfovereenkomst met voorafgaande vergadering en ruime bedenktijd, niet worden gevolgd. De memorie van toelichting bij de erfwet 2017 verduidelijkte dat de procedure voor een erfovereenkomst enkel moet gevolgd worden indien de ouderlijke boedelverdeling een erfovereenkomst zou bevatten, dus als er bijvoorbeeld verzaakt wordt aan het risico van inkorting. Deze verduidelijking wordt nu terecht opgenomen in de wet: “in de mate waarin deze verdeling een erfovereenkomst bevat” (art. 4.229, § 3).

En wat met het samenwoningsrecht?

We kunnen inderdaad betreuren dat het inpassen van het relatievermogensrecht in het Burgerlijk Wetboek vooralsnog beperkt is tot het huwelijksvermogensrecht. Het zou zoveel mooier zijn geweest dat ook de vermogensrechtelijke aspecten van de feitelijke en wettelijke samenwoning in dit project werden opgenomen. Dit is evenwel om een evidente reden niet gebeurd, met name dat daarover geen politiek akkoord bestaat.

Een hervorming van de regels inzake feitelijke en wettelijke samenwoning is in de expertencommissie uitvoerig aan bod gekomen toen de hervorming van het huwelijksvermogensrecht ter sprake kwam. De tegenstellingen waren groot en konden noch in de expertencommissie noch in de politieke debatten overbrugd worden. Wel slaagde de expertencommissie er in de vergadering van maart 2018 in om een minimale consensus te bereiken over een iets sterker primair stelsel voor wettelijke samenwoners. Zelfs dit minimum heeft blijkbaar de politieke controverses niet overleefd.

Tegenover mekaar stonden essentieel twee groepen. Enerzijds de voorstanders van de invoering van een wetgeving die vooral rekening zou houden met de reële situatie van samenwonende koppels eerder dan met de juridische structuur die ze daarvoor hebben aangenomen (*geen woorden maar daden*)¹². Anderzijds de voorstanders van de beweerde keuzevrijheid (die ik liever het *wilsgebrek van de liefde* noem)¹³, die samenwoners moet gegund worden om voor de organisatie van de juridische structuur te kiezen die hen het meest aantrekkelijk lijkt.

De voorstanders van deze laatste visie spreken over een “menu à la carte” waarbij de burger zelf mag kiezen hoe ver hij gaat in de organisatie van zijn intiemste leven: feitelijke samenwoning, wettelijke samenwoning of huwelijk. Daarbij moet wel worden opgemerkt dat in deze zgn. opvatting van de vrijheid de samenwoners echter niet de vrijheid krijgen om voor bepaalde bescherming te kiezen die het huwelijk wel biedt. Het is dus een vrijheid om te kiezen voor een statuut naar gemeenrecht zonder dat ze in vrijheid contractueel kunnen kiezen voor wettelijke beschermingsregels of modaliteiten uit andere statuten. Die vrijheid is dus beperkt, want je mag enkel kiezen voor een los statuut, behoudens bescherming volgens contractuele afspraken naar gemeen recht. Dat werd uitgelegd vanuit de idee dat het mogelijk moet zijn om te kiezen voor vrijheid zonder verantwoordelijkheid, met name dat elke verantwoordelijkheid voor elkaar stopt als de relatie stopt.

Ik begrijp dat niet. Zo heb ik bv. voorgesteld om feitelijke en wettelijke samenwoners de mogelijkheid te geven om naar de notaris te stappen en in een samenlevingscontract de keuze te maken voor één van de huwelijksvermogensstelsels, met naar analogie toepassing van de daaruit volgende wettelijke bescherming van bv. de huwelijksvoordelen. Dat was politiek niet aanvaardbaar, omdat ze dan “te dicht bij het huwelijk zouden komen”. “Who cares?”. Als samenwoners er samen bewust voor kiezen niet te trouwen, en hun onderlinge vermogensrelaties toch willen regelen op een contractuele manier die aansluit bij een bestaand huwelijksvermogensstelsel, wat is dan het probleem? Waarom zou men daar tegen zijn, als men zwaait met de banier van de vrijheid?

Wat er ook van zij, het is duidelijk dat zolang dit debat niet ten volle is gevoerd en niet kan uitmonden in een ruim gedragen nieuwe regeling, het aangewezen is om de bestaande teksten nu nog niet in de codificatie op te nemen. Dit zou immers de indruk wekken dan men de bepalingen over de wettelijke en de feitelijke samenwoning niet wil aanpakken, terwijl het tegendeel waar is. Daarvoor moet de tijd kennelijk nog rijpen.

¹² C. Forder & A. Verbeke, *Geen woorden maar daden. Algemene rechtsvergelijkende conclusies en aanbevelingen*, in C. Forder & A. Verbeke (eds), *Gehuwd of niet. Maakt het iets uit?*, Antwerpen/Oxford, Intersentia, 2005, p. 489-649. Gratis download op <http://ssrn.com/abstract=1750883>.

¹³ A.L. Verbeke, *Het wilsgebrek van de liefde*, *TEP - Tijdschrift Estate Planning* 2015, p. 100-108. Gratis download op <http://ssrn.com/abstract=2673589>.

En wat met het familierecht?

Ook is, althans bij sommige academici, kritiek gerezen omdat deze codificatie niet meteen ook het hele familierecht omvat. Dan gaat het voor hen niet alleen over het primair huwelijksstelsel (art. 212-224 oud BW), maar ook het huwelijksrecht, het echtscheidingsrecht en het afstammingsrecht. Vooreerst heeft dat niets te maken met het familiaal *vermogens*-recht en had ik begrepen dat dit wetsvoorstel enkel het vermogensrecht van de familie in zijn scope had. We zouden dan even goed kunnen betreuren dat het verbintenissenrecht geen deel uitmaakt van dit wetsvoorstel.

Overigens is ook dit het gevolg van een bewuste politieke keuze: de codificatie in één enkel project voor het hele Burgerlijk Wetboek verwezenlijken, of ze tot stand brengen in etappes. Indien er sprake zou zijn van één project zou dit wellicht de interne coherentie van het geheel versterken, maar zou de tijd die vereist is om tot hervorming te komen van elk onderdeel van ons burgerlijk recht immens verlengd worden. Ik ben ervan overtuigd dat er dan tegen mijn emeritaat in 2032 nog geen hervorming zou geweest zijn. Dan zou ook de hervorming van het familiaal vermogensrecht dat in 2017 en 2018 is doorgevoerd, uitgesteld geweest zijn. Dat zou zeer spijtig zijn omdat met die hervormingswetten veel bereikt is dat voor de burger nuttig en welgekomen is.

5-Verdere concrete suggesties

Mijn algemene uitermate positieve evaluatie en goedkeuring van het wetsvoorstel, neemt niet weg dat detailopmerkingen moeten worden geformuleerd telkens wanneer een aanpassing of verfijning nuttig lijkt en uiteraard ook wanneer de nieuwe tekst onnauwkeurigheden zou bevatten. Hier ligt inderdaad ook de taak van de adviserende organen en geraadpleegde experts: dat ze die eventuele verfijningen of onnauwkeurigheden onder de aandacht brengen, zodat ze meteen kunnen geredigeerd worden, en een reparatie achteraf vermeden kan worden.

Ik hoop zowel met de onder §4 reeds gedane suggesties als met de opmerkingen hieronder, mijn bescheiden bijdrage daartoe te kunnen leveren.

Inbreng in gemeenschap

De regels inzake inbreng in gemeenschap (art. 2.3.53 BW) worden op een heldere en logische wijze herschikt en verfijnd. De huidige artikelen 1454 en 1456 oud BW in verband met de inbreng van een goed ten belope van een bepaald bedrag of beperkt tot een breukdeel, worden afgeschaft. Volgens de memorie van toelichting is dit omdat men dit in de praktijk nooit tegen komt en zelfs in 1976 al verouderd was. Weliswaar kunnen echtgenoten dergelijke modaliteiten contractueel opnemen, en zijn ze dus niet verboden, maar men ziet geen reden om deze in de wetgeving te behouden.

Deze motivatie vind ik niet overtuigend. Er zijn wel degelijk situaties waar nuttig kan worden overwogen om dergelijke forfaitair beperkte inbreng te doen¹⁴. Er lijkt mij geen reden om dit uit de wettelijke bepalingen te halen. Eerder zou ik voorstellen dat dit type van modaliteit wordt samengebracht in één lid van het nieuwe artikel en qua formulering gemoderniseerd.

Verrekenbedingen

Art. 3.72 neemt het bestaande art. 1469/8 oud BW ongewijzigd over. Dat is begrijpelijk vermits dit pas met de hervorming van 2018 is ingevoerd. Toch is deze bepaling niet geheel duidelijk, met name wat in het eerste lid precies wordt bedoeld met “de helft van de waarde van het vermogen van de schuldplichtige echtgenoot”. Verwijst deze “cap” naar diens aanwinsten of is het zijn beschikbaar eindvermogen? In diverse hypotheses kan het resultaat verschillen naargelang men aan het ene of het

¹⁴ Cf. H. Casman & A.L. Verbeke, Les avantages matrimoniaux dans un régime de séparation de biens, *RNB – Revue du notariat belge* 2020, p. 666, nr. 153.

andere criterium vastknoopt¹⁵. Deze codificatie biedt de ideale gelegenheid om dergelijk technisch punt te trancheren.

Onnauwkeurigheden

Ik heb tot slot nog volgende onnauwkeurigheden gedetecteerd die zouden moeten worden verbeterd.

1. In **artikel 2.3.7** moeten de woorden ‘hun huwelijksstelsel willen wijzigen’ worden vervangen door hun ‘huwelijksvereenkomst willen wijzigen’ zodat de tekst nauwkeuriger wordt geformuleerd.
2. In **artikel 2.3.8** moet men in §2 verduidelijken dat de boedelbeschrijving de akte wijziging voorafgaat (zoals in §3) omdat de draagwijdte van de nieuwe tekst niet mag afwijken van de vorige.
3. In **artikel 2.3.18, 2°** moet de term “bloedverwant” worden gewijzigd in “verwant” omwille van de van de coherentie in het woordgebruik bij deze codificatie.
4. In **artikel 4.58** moeten de woorden ‘de bekende erfgenamen’ worden vervangen door ‘de bekende erfgeëchtigden’ omwille van de coherentie in het woordgebruik bij deze codificatie.
5. In **artikel 4.59** moet de term ‘erfopvolgers’ worden vervangen door erfgeëchtigden (nu is er discrepantie tussen NL en FR versie).
6. In **artikel 4.61** moet de verwijzing naar art. 4.62, §§ 2 en 6 worden vervangen door art. 4.62, §§ 2, 4 en 6, omdat de nieuwe tekst niet mag afwijken van de vorige tekst.
7. In **artikel 4.62** moet het woord “huwelijkscontract” worden vervangen door “huwelijksvereenkomst”, omwille van de coherentie in het woordgebruik bij deze codificatie.
8. In **artikel 4.83, §2** is de formulering dat de giften gedaan aan de langstlevende niet moeten worden ingebracht onvoldoende precies. De indruk zou kunnen ontstaan dat het niet moet, maar wel mag en dat men dergelijke inbreng nog conventioneel zou kunnen regelen. Dat is niet het geval. Er moet worden gepreciseerd dat dit een dwingende regel is waarvan niet kan worden afgeweken.
9. In **artikel 4.84, §3** moeten het woord ‘beschikking’ worden vervangen door het woord ‘schenking’. De term ‘beschikking’ is te onduidelijk, nu de woorden ‘onder levenden’ hier zoals overal elders in de voorgestelde codificatie weggelaten is. Bedoeld wordt de vorm van een ‘schenking’.
10. In **artikel 4.84, §4** wordt bepaald dat de schenker de aard van de schenking die oorspronkelijk moest worden ingebracht ook bij testament kan wijzigen. Het omgekeerde is echter ook mogelijk (art. 843/1, §4 oud BW). Deze mogelijkheid tot wijziging geldt immers ook voor een schenking die oorspronkelijk van inbreng was vrijgesteld. De tekst is op dit punt onvolledig, en moet worden aangevuld om opnieuw in overeenstemming te zijn met de huidige regel.
11. In art. **4.142, derde lid, 2°** is er sprake van het soort giften dat artsen en zorgverstrekkers bij wijze van uitzondering toch mogen ontvangen van hen die ze behandelen en in hun instelling verblijven. Een belangrijke uitzondering geldt hier voor verwanten. Zij mogen wel begiftigd worden. In de tekst van art. 909 oud BW stond er dat deze uitzondering gold voor ‘algemene beschikkingen’ in hun voordeel. In artikel 4.142, derde lid, 2° is dit verwoord als ‘giften met algemene roeping’. De algemeen aanvaarde interpretatie van deze uitzondering is evenwel dat

¹⁵ A.L. Verbeke, Correcties op de zuivere scheiding van goederen, Lezing aan de KULAK, 15 februari 2019, Powerpoint, slides nrs. 19-24.

ze geldt voor alle mogelijke giften. De beperking tot giften met algemene roeping wijkt dan ook ten onrechte van deze algemeen aanvaarde interpretatie af.

12. In **artikel 4.151, eerste lid** is er sprake van het recht om de inkorting te vorderen van ‘schenkingen’ (‘beschikkingen onder levenden’ stond er in art. 921 oud BW). De algemeen aanvaarde interpretatie van deze regel is echter dat ze ook geldt voor legaten. Dus moet het woord ‘schenkingen’ hier worden vervangen door het woord ‘giften’.
13. In **artikel 4.191, 1º, laatste zin** moeten de FR en NL versie van de tekst beter op mekaar afgestemd worden.
14. Artikel **4.200, eerste lid** moet worden aangepast aan de nieuwe regels inzake de inkorting, wat eigenlijk al in 2017-2018 had moeten gebeuren. De algemene legataris moet de legaten die niet in natura worden ingekort, volledig uitkeren. Ik zou daar zelfs aan toevoegen, dat hij voor de legaten van een som geld, slechts tot uitkering moet overgaan ten belope van het netto-bedrag, dus verminderd met zijn inkortingschuld. Dat zou dan misschien wel een inhoudelijke wijziging zijn, maar ze zou de vereffening van de nalatenschap vereenvoudigen. Welk risico loopt de algemene legataris immers niet als hij een legaat van een som geld volledig uitbetaalt, en vervolgens wegens inkortbaarheid een deel daarvan moet terugvorderen? Dit zou ook specifiek mogen vermeld worden voor *de erfgenamen* die legaten moeten uitkeren.
15. In **artikel 4.258, §2** zou een volgende precisering moeten worden aangebracht. Door de overigens terechte en zeer verhelderende opsplitsing van de verschillende onderdelen van artikel 1100/7 oud BW in verschillende nieuwe wetsartikelen, zou twijfel kunnen rijzen over de situatie van de langstlevende echtgenote ten aanzien van een erfovereenkomst waarin ze niet is tussengekomen, wanneer later nieuwe erfgenamen ‘opdagen’. In dit geval worden de schenkingen geacht gezamenlijk te zijn gedaan aan het geheel van de afstammelingen. Het effect daarvan op de echtgenote (zoals thans bepaald in art. 1100/7, §8 derde lid oud BW) zou in artikel 4.258, §2 expliciet moeten worden bevestigd, om twijfels hierover uit te schakelen. Nu is dat effect door de bewoordingen van §2 beperkt tot de afstammelingen zelf.

6-Conclusie

Mijn conclusie kan kort zijn. Dit wetsvoorstel presenteert een huzarenstukje van hoge kwaliteit. Titel 3 van boek 2 en boek 4 van het BW omvatten hiermee een bij de maat gebracht familiaal vermogensrecht met een sterke interne logica en een heldere taal. Heel wat bepalingen zijn beter begrijpbaar en beter geordend zodat er een kans bestaat dat misschien zelfs de burger die geen jurist is ze kan begrijpen (voor een deel toch, want dit blijft een immens complexe materie).

Op een aantal punten worden belangrijke preciseringen en verfijningen aangebracht, geheel in lijn met het bestaande recht. In de memorie van toelichting wordt de lezer voor alles op een uiterst volledige en volkomen transparante wijze bij het handje genomen. Op geen enkel moment gebeurt er iets stiekem. Alles is “in the open” en volkomen verantwoord.

Wat mij betreft, had het wetsvoorstel voor een aantal kwesties gerust wat meer durf aan de dag mogen leggen en een aantal wijzigingen aan het bestaande recht mogen aanbrengen. Geen fundamentele zaken, zoals ik er een aantal heb gesuggereerd. Dat biedt zoals vermeld voor mij geen enkel probleem, vermits alles gebeurt onder het toeziend oog van de wetgever die sowieso het laatste woord heeft.

**AVIS DE L'UNITE DE DROIT FAMILIAL DU CENTRE DE DROIT PRIVE DE
L'UNIVERSITE LIBRE DE BRUXELLES SUR LA PROPOSITION DE LOI DOC 55
1272/001, DU 20 MAI 2020 « Portant le livre 2, titre 3, “Les relations patrimoniales des
couples” et le livre 4 “Les successions, donations et testaments” du Code civil »**

Cet avis a été rédigé, au nom de l'Unité de droit familial du centre de droit privé de
l'Université Libre de Bruxelles, par :

Alain-Charles Van Gysel

Professeur ordinaire à l'ULB

Directeur du Centre de droit privé de l'ULB

Frédéric Lalière,

Chargé de cours à l'ULB

Professeur associé au Centre de droit privé de l'ULB

Jim Sauvage

Assistant-Doctorant au Centre de droit privé de l'ULB¹

¹ Il est le seul auteur du tableau comparatif annexé au présent avis.

TABLE DES MATIÈRES

TABLE DES MATIÈRES	2
I. STRUCTURE DU PRESENT AVIS	3
II. DE LA LEGISTIQUE, ET EN PARTICULIER DE LA CODIFICATION	3
DU CLAIR À L'OBSCUR	3
PERPETUUM MOBILE	4
RECODIFICATION.....	6
III. DE LA STRUCTURE	8
LES RÉGIMES MATRIMONIAUX.....	8
(i) <i>Objet de la réforme</i>	8
(ii) <i>Structure globale du nouveau Code</i>	10
(iii) <i>Structure particulière des régimes matrimoniaux au sein du nouveau Code</i>	11
<i>Proposition</i>	16
LES SUCCESSIONS ET LIBÉRALITÉS	17
LA DÉVOLUTION LÉGALE.....	19
L'OPTION SUCCESSORALE	22
LA CONVERSION ET LE PARTAGE	22
LES LIBÉRALITÉS.....	23
LA RÉSERVE ET LA RÉDUCTION.....	24
CONCLUSION SUR LA STRUCTURE	25
IV. DE LA TERMINOLOGIE.....	25
"WHERE IT IS NOT NECESSARY TO CHANGE, IT IS NECESSARY NOT TO CHANGE."	25
MODIFICATIONS DE TERMINOLOGIE VISÉES DANS LA PROPOSITION	26
<i>Contrat de mariage</i>	26
<i>Avantage matrimonial</i>	27
<i>Pacte successoral</i>	29
<i>Institution contractuelle</i>	29
<i>libéralité avec charge de conservation au profit de tiers</i>	29
<i>Libéralité</i>	30
<i>Entre vifs</i>	30
<i>Rescinder</i>	30
MODIFICATIONS DE TERMINOLOGIE NON RELEVÉES DANS LA PROPOSITION	30
ARCHAÏSMES SUBSISTANTS	31
NUMÉROTATION	32
V. ANALYSE ARTICLE PAR ARTICLE.....	33
MÉTHODOLOGIE.....	33
LIVRE 2, TITRE 3, "LES RELATIONS PATRIMONIALES DES COUPLES".....	34
<i>Dispositions reprises</i>	34
<i>Dispositions non reprises</i>	56
LIVRE 4 "LES SUCCESSIONS, DONATIONS ET TESTAMENTS"	58

I. STRUCTURE DU PRESENT AVIS

Le présent avis adoptera la structure suivante :

- Une appréciation de la légistique, et en particulier la recodification opérée par la proposition de loi commentée.
- Une critique de la structure du texte proposé.
- Une vue sur et modifications à la terminologie.
- Et une analyse article par article de la proposition de loi.

Un tableau comparatif de l'Ancien Code civil et du texte proposé, faisant ressortir les modifications opérées par la proposition, est annexé au présent avis.

II. DE LA LEGISTIQUE, ET EN PARTICULIER DE LA CODIFICATION

Du clair à l'obscur

Lorsque le Code Napoléon a été instauré, en 1804, il avait pour objectif avoué de rendre le droit civil, ainsi codifié, totalement clair et univoque, de telle sorte que les citoyens puissent prendre eux-mêmes connaissance de leurs droits.

Cette conception du « sens clair » procédait de l'esprit des Lumières, et visait à rendre désormais inutiles tant la jurisprudence que la doctrine.

Pour ce qui est de la jurisprudence, c'était l'idée du juge « bouche de la Loi »² qui était ainsi consacrée.

Pour la doctrine, cette idée a donné lieu à l'école dite de l'« exégèse », et à des ouvrages comme le « Cours de *code* civil » (et non pas de *droit* civil) de Charles Demolombe.

Bien entendu, cette prétention à la limpidité a été révoquée en doute, et nul ne croit plus qu'il soit possible au simple citoyen de connaître le droit en ouvrant simplement le code.

Mais à tout le moins, les juristes, praticiens du droit civil, tels que les juges, avocats et notaires, pouvaient-ils se targuer d'une réelle connaissance du système légal, et diffuser ce savoir auprès du public.

² Montaigne, *L'Esprit des lois* : « Les juges de la nation ne sont que la bouche qui prononce les paroles de la loi, des êtres inanimés, qui n'en peuvent modérer ni la force ni la rigueur ».

Il faut malheureusement constater que le mouvement législatif de ces dernières années, a rendu cette connaissance de l'état actuel du système juridique par les juristes eux-mêmes, difficile, sinon impossible.

Le texte de la proposition de loi sur lequel le présent avis est rendu participe de ce mouvement funeste.

Deux éléments participent de mouvement : d'une part, la modification continuelle de la teneur du droit ; et d'autre part, la recodification du Code en un Nouveau Code civil, de structure et de numérotation nouvelle.

Perpetuum mobile

Le droit des Successions et des Libéralités n'avait subi depuis 1804 aucune modification substantielle, à l'exception du statut du conjoint survivant en 1981, celui de l'enfant « naturel », en 1987, et la loi du 10 décembre 2012 sur l'indignité successorale et la substitution successorale.

Celui des Régimes matrimoniaux ne l'avait pratiquement plus été depuis la réforme de 1976, consacrant l'égalité entre l'homme et la femme au sein du couple marié.

Mais, par deux fois lors de ces dernières années, le législateur a modifié très sensiblement le domaine du droit patrimonial de la famille : il s'agit des lois du 31 juillet 2017 et 22 juillet 2018.

Ces deux lois ont modifié l'Ancien Code civil, mais en préservant sa structure et sa numérotation originelle.

Il faut cependant relever que 16 articles du second texte modifiaient déjà le premier, datant d'un an seulement : en effet, les articles 58 à 74 de la loi du 22 juillet 2018 « corrigeaient » la loi du 31 juillet 2017, notamment pour remplacer complètement l'article 914 « nouveau de l'Ancien Code civil »³.

Le Conseil d'Etat, par sa section de législation, avait pourtant fait connaître⁴ au Gouvernement son irritation notamment devant les « lois réparatrices », parfois adoptées avant même l'entrée en vigueur du texte initial, et qui sont en train de devenir une triste spécialité belge.

Le Conseil s'exprime ainsi : *"On a de nouveau franchi une limite. On a ainsi manifestement adopté une réglementation en sachant parfaitement bien que le texte n'était pas encore tout à fait en état. Le procédé utilisé et consistant à d'abord adopter des dispositions de loi dont on*

³ Article 65 de la loi du 22 juillet 2018. Cette disposition est toutefois toujours impossible à appliquer littéralement, comme il sera démontré dans la suite de cet avis.

⁴ Avis du 5 février 2018, sur un avant-projet de loi portant des dispositions diverses, apportant des adaptations, ajouts et corrections au projet de loi initial de relance, relaté sur le site de la RTBF, le 16 mars 2018. Les considérations du Conseil d'Etat ont cependant une portée générale, qui a frappé même les journalistes de presse de grande diffusion : ce n'est donc nullement une querelle byzantine de spécialistes.

sait pertinemment qu'elles sont imparfaites pour ensuite les rectifier peu de temps après, ne constitue pas un exemple de bonne législation".

La proposition analysée ici modifie, une nouvelle fois, la teneur du droit patrimonial de la famille.

En effet, bien que les auteurs de la proposition de loi affirment le contraire⁵, elle contient des modifications de la teneur même du texte, et ne constitue donc pas une recodification « à droit constant », comme l'a d'ailleurs relevé dans son avis 66.502/2⁶, du 30 septembre 2019⁷, la section de législation du Conseil d'Etat.

Elle « recorrige » donc une nouvelle fois, peu de temps après, la réforme de 2017-2018.

Et cette proposition, elle-même, ne représente qu'une étape de ce qui apparaît comme une perpétuelle mutation du droit, destinée à se poursuivre sans arrêt à l'avenir.

En effet, elle ne touche qu'au Livre 4 et le Titre 3 du Livre 2 du Nouveau Code civil.

Dès lors, le reste du Livre 2 du Nouveau Code civil, c'est-à-dire ce que l'on nomme communément les Personnes et les relations familiales, ne sont pas recodifiées, et ne le seront pas avant un certain temps, notamment parce que la partie relative à la filiation a été quasiment réduite à néant par une quarantaine d'arrêts de la Cour constitutionnelle, et qu'il semble pour le moins problématique de créer des nouvelles règles susceptibles de ne pas être condamnées par la juridiction suprême.

Il s'ensuit que, dans la proposition analysée, on trouve dans les articles du Nouveau Code civil de multiples renvois à des règles de l'Ancien Code civil, et, réciproquement, que l'Ancien Code civil se trouve modifié par des renvois au Nouveau Code civil, ces renvois mutuels étant donc destinés à eux-mêmes disparaître à l'avenir.

La proposition a choisi de ne pas reprendre dans le Titre 3 du Livre 2 « Les relations patrimoniales des couples » ce que l'on nomme le « Régime matrimonial primaire », étant les articles 214 à 224 de l'Ancien Code civil.

Il aurait pourtant été cohérent de rassembler déjà dans un seul titre les deux aspects des Régimes matrimoniaux.

Lorsque le reste du Livre 2 sera lui aussi recodifié, le Régime matrimonial primaire devra, selon toute logique, rejoindre le Titre 3, qui devra donc être encore une fois modifié.

Par ailleurs, la cohabitation légale et la cohabitation de fait sont totalement oubliés de la recodification, même dans les dispositions actuelles, étant les articles 1477 et 1478 de l'Ancien code civil, qui sont d'ailleurs cités comme tels dans des dispositions de la proposition.

⁵ Pages 5 et suivantes du « Développement général » de la proposition.

⁶ Erronément cité comme l'avis 60.505/2 en page 5 du « Développement général ».

⁷ Non encore publié, en raison de l'article 5/3, § 1^{er}, des lois coordonnées sur le Conseil d'Etat.

On ne comprend pas la raison de cette lacune, si ce n'est que le Gouvernement a déclaré vouloir réformer ces institutions : cette nouvelle réforme modifiera donc, à nouveau, et indépendamment de ce qui précède, le droit patrimonial de la famille⁸.

Ceci sans préjudice d'autres modifications encore : ainsi, le législateur, en 2018, a volontairement choisi de ne traiter que des assurances-vie individuelles, en laissant le sort des assurances de groupe sans réglementation précise, en attendant d'intégrer éventuellement ces mécanismes dans une réforme générale des droits de retraite, dont ils constituent traditionnellement le « deuxième pilier ».

Lorsque cela adviendra, il y aura donc nécessairement une autre modification du Titre 3 du Livre 2 du Nouveau Code civil.

Cela sans compter sur ce qui peut paraître une autre spécialité légistique belge : les lois dites « Pots-Pourris » ou « Waterzooi »⁹, qui modifient de façon littéralement incohérente divers textes légaux, et spécialement la matière du droit de la famille, parfois sans même en faire état dans le titre de la loi¹⁰.

La proposition est, ainsi, déjà obsolète en ce qui concerne la forme des testaments notariés, par le fait de la loi « pot-pourri » du 31 juillet 2020.

Recodification

Mais la recodification qu'opère la proposition de loi, c'est à-dire la modification de l'Ancien Code civil en un Nouveau Code civil, de structure différente et autrement numéroté¹¹, est en elle-même une source de déperdition globale de la connaissance juridique.

Il semble, à ce stade, devenu inutile de contester l'utilité de remplacer le Code civil de 1804 par un Nouveau Code civil, puisque c'est à présent chose faite¹², alors qu'elle n'a en elle-même fait l'objet d'aucun parlementaire, tant quant à son fond qu'en ce qui concerne sa forme.

⁸ La proposition le déclare d'ailleurs clairement en ces termes (page 17) « *Les dispositions relatives à la cohabitation légale ne sont donc pas intégrées à ce stade du travail de codification. En effet, seules les dispositions patrimoniales qui s'y rapportent pourraient figurer dans le Titre 3, mais ceci ne sera possible qu'après qu'ait été envisagé si et comment la cohabitation légale doit faire l'objet d'une réforme.* »

⁹ Sauf omission, six rien que lors de la législature précédente.

¹⁰ Ainsi, la loi du 11 août 2017, portant modification du Livre XX du Code de droit économique (il s'agit de la faillite) contenait subrepticement des modifications du Code judiciaire en matière de liquidation-partage.

¹¹ La numérotation « interponctuelle » est, il faut le relever, contraire à notre tradition juridique, qui a toujours utilisé une numérotation des codes « en continu », jusqu'à de récents exemples comme le Code flamand de la fiscalité, dit « Code Vlabel », dont la numérotation est un véritable défi à la mnémotechnique, du type « Article 3.12.1.0.13. (...) § 2. L'information dans les avis, notifications et informations, citées dans les articles 3.12.1.0.10 et 3.12.1.0.11 inclus (...) ». La proposition montre d'ailleurs déjà les limites à ce sujet, puisque la partie sur les régimes matrimoniaux comprend déjà des articles à deux « interpoints ».

¹² Article 2 de la loi du 13 avril 2018, instaurant un Livre 8 du Nouveau Code civil.

L'affirmation selon laquelle le Code bi-séculaire qui régissait les Belges, serait devenu obsolète, a pourtant été remise en cause par les meilleurs auteurs.

Ainsi, concernant le droit des Obligations, le Professeur Pierre VAN OMMESLAGHE estimait¹³ au contraire en 2013 encore que « *malgré quelques critiques que l'on peut diriger contre cette partie du Code civil, elle est restée remarquablement stable au fil du temps et a suscité dans notre pays très peu d'interventions du législateur* ».

Cependant, l'utilité ou non d'une modification du fond du droit n'est pas ici la question fondamentale et l'exemple français en est la démonstration claire.

En effet, le législateur français a lui aussi considérablement modifié la teneur du Code civil - et notamment, le droit des Succession, par une réforme globale en 2006- sans toutefois, ni abroger le Code Napoléon, ni en modifier la structure, ni en le renumérotant complètement.

Or, c'est cette réécriture totale qui va être la source d'une perte d'information inimaginable.

Tout l'apport de la littérature juridique, lentement constitué depuis plus de 200 ans, tout ce lent dépôt de connaissance que l'on nomme la Doctrine et la Jurisprudence, seront en effet ainsi, comme s'ils étaient immédiatement effacés.

Car qui, malgré les tables de concordance, pourra encore consulter utilement ces sources ?

Quelques historiens du droit, peut-être, mais plus la masse des praticiens, magistrats, notaires et avocats, qui auront ainsi instantanément perdu une source d'information capitale.

Plus grave : tous les juristes déjà formés sous l'empire du Code civil « ancien », verront leur formation acquise, quasiment évanouie sous l'empire du « Nouveau Code civil ».

Certes, les principes du droit antérieur demeureront largement, mais il leur sera désormais impossible d'invoquer la norme dont ils réclament ou imposent l'application, sans faire à chaque fois, une recherche textuelle, pour déterminer le texte applicable.

Ils devront donc tous se former *ab initio*, pour assimiler le nouveau droit belge, ce qui entraînera une dépense d'énergie incommensurable de leur part, et donc une perte de temps et de moyens matériels colossale, à l'échelle de la Société belge.

Dans ces juristes, se trouvent particulièrement les magistrats, dont on sait que par les limitations qu'ils subissent, par rapport à leur cadre et aux moyens d'information dont ils disposent, sont particulièrement en difficulté pour assurer leur formation permanente.

¹³ P. VAN OMMESLAGHE, *Traité de Droit civil belge « De Page »*, Larcier, n°2, page 21.

On se dirige donc tout droit vers une situation dans laquelle le Nouveau Code civil devra être appliqué par des magistrats qui n'ont ni le temps¹⁴, ni les moyens nécessaires pour se l'assimiler.

Enfin, en matière de droit patrimonial de la famille durant souvent très longtemps, les cours et tribunaux vont, durant des années, avoir à trancher des litiges :

- Régis par l'Ancien Code civil dans son état d'avant 2018
- Régis par l'Ancien Code civil, dans son état après 2018
- Régis par le Nouveau Code civil.

Sans exagérer, des millions d'heures de travail seront ainsi perdues par les juristes belges, sans plus-value réelle.

Dans ce contexte, le délai de trois mois pour l'entrée en vigueur de la réforme est nettement insuffisant, puisque, comme on l'a relevé, la recodification n'intervient pas à droit constant, contrairement à ce qu'affirme la proposition.

III. DE LA STRUCTURE

La structure du texte proposée, tant pour le droit des Successions et des Libéralités, que pour les Régimes matrimoniaux, n'est pas adéquate, et devrait être revue *ab initio*.

Les Régimes matrimoniaux

L'architecture proposée par le projet de Code en matière de régimes matrimoniaux appelle à s'interroger sur trois considérations, à savoir (i) l'objet de réforme, (ii) la structure globale du nouveau Code civil et (iii) celle, plus particulière, des nouvelles règles relatives aux régimes matrimoniaux.

(i) Objet de la réforme

A côté des successions et libéralités qui seront examinées plus loin, la proposition de loi s'intéresse uniquement à la matière des régimes matrimoniaux, lesquels font actuellement l'objet du titre V du Livre III de l'ancien Code civil.

Cette matière touche aux principaux effets patrimoniaux du mariage.

Le projet de codification ne concerne dès lors ni les règles visées aux articles 212 à 224 de l'ancien Code civil¹⁵, ni les autres effets de l'union matrimoniale, ni encore le mariage lui-même.

¹⁴ L'article 48 de la proposition analysée prévoit un délai d'entrée en vigueur de trois mois à dater de la publication au Moniteur belge.

¹⁵ Également qualifiées de « régime primaire » en raison de leur application impérative à tout mariage (anc. C. civ., art. 212), par opposition au « régime secondaire », correspondant aux règles supplétives à l'autonomie de la volonté des régimes matrimoniaux.

Pareil choix apparaît critiquable, eu égard aux liens inextricables entre ces différents corps de règles, d'une part, et les régimes matrimoniaux, d'autre part.

Le Code civil comprend ainsi diverses illustrations de ces liens, reprises de manière non exhaustive ci-après :

- La restriction des règles relatives aux régimes matrimoniaux aux seuls époux (not. anc. C. civ., art. 1387), démontre l'attachement de ces règles au mariage ;
- L'article 212 de l'ancien Code civil rappelle que les règles prévues aux articles 213 et suivants régissent les droits, obligations et pouvoirs des époux, à l'instar des régimes matrimoniaux (anc. C. civ., art. 212, al. 2) ;
- Plusieurs dispositions relatives aux régimes matrimoniaux renvoient aux règles des articles 212 et suivants du Code civil. Il en va ainsi de des actuels articles 1407, 1408, 1411, 1414, 1425, 1466 et 1468.
- Les règles de la pension après divorce prévoient qu'elles peuvent être influencées par la liquidation et le partage du régime matrimonial (anc. C. civ., art. 301)

On peut également s'interroger sur l'opportunité d'examiner la matière de concert avec la cohabitation légale, seule autre forme de vie commune reconnue légalement à ce jour.

A ce sujet, la proposition de loi précise :

« Pour le Titre 3, Relations patrimoniales des couples, seule la partie relative aux régimes matrimoniaux peut déjà faire l'objet d'une proposition de codification, à la suite de la réforme qui a été réalisée par la loi du 22 juillet 2018.

Les dispositions relatives à la cohabitation légale ne sont donc pas intégrées à ce stade du travail de codification. En effet, seules les dispositions patrimoniales qui s'y rapportent pourraient figurer dans le Titre 3, mais ceci ne sera possible qu'après qu'ait été envisagé si et comment la cohabitation légale doit faire l'objet d'une réforme »

Autrement dit, l'absence de codification commune des règles relative aux régimes matrimoniaux avec le mariage et la cohabitation légale est justifiée par la nécessité de réformer cette dernière.

Cet argument n'est pas de nature à emporter la conviction, puisque la nécessité de procéder rapidement à la codification de la matière des régimes matrimoniaux n'est, quant à elle, pas justifiée.

L'importance du travail codification, la cohérence des règles entre elles et la portée de l'éventuelle réforme de la cohabitation légale justifient d'opérer une codification globale de ces règles, et non de manière morcelée.

A titre exemplatif, la réforme de la cohabitation légale pourrait conduire à élargir les règles relatives aux régimes matrimoniaux dans le cadre de cette forme de vie commune.

A poursuivre le processus parlementaire tel qu'initié, un éventuel élargissement des règles aux cohabitants légaux emporterait une réécriture des différentes règles relatives aux régimes matrimoniaux, lesquelles font référence de manière répétée au mariage.

En d'autres termes, ces dispositions participent ensemble à un corps de règles monolithe, justifiant d'être traitées dans un même texte de loi et, partant, de ne pas être codifiées séparément.

Il en va croyons-nous de la bonne légistique.

(ii) Structure globale du nouveau Code

Le nouveau Code civil comprend un livre 2, intitulé « *Les personnes, la famille et les relations patrimoniales des couples* ».

Au sein de celui-ci, le projet prévoit qu'est constitué un Titre 3, appelé « *Les relations patrimoniales des couples* »¹⁶.

Les « *régimes matrimoniaux* » seraient repris dans le Sous-titre 1^{er}.

Sur le plan sémantique, on peut d'emblée s'interroger sur l'opportunité de cet intitulé, reposant sur le postulat que les couples n'existent juridiquement qu'en raison de leurs effets patrimoniaux.

Cette formulation emporte naturellement d'autres questionnements.

A quelle place est vouée à être attribuées aux dispositions relatives au *mariage* ? est-il voué à intégrer le Titre 2 dévolu à La famille – ce qui nous semble le plus probable – ou le Titre 3 relatif aux relations patrimoniales des couples ?

Dans le premier cas, qui participerait de l'idée – non illogique au regard de ses fondements historiques – que le mariage fait partie intégrante de la vie familiale, on peut s'interroger sur l'opportunité de maintenir alors les régimes matrimoniaux, qui découlent de l'union matrimoniale, dans le Titre 3.

Dans le second cas, la structure du Titre 3, débutant par les régimes matrimoniaux, devrait être revue pour permettre l'intégration des règles relatives au mariage.

La dénomination de ce Titre 3 amène également à s'interroger sur la place dévolue à la *cohabitation légale* dans le nouveau Code : doit-elle être admise parmi les liens familiaux ou ou dans la relation patrimoniale du couple ?

Il appartiendra à la réforme de la cohabitation légale, vouée à être entreprise prochainement, de répondre à cette question et de déterminer si cette forme de vie commune fait essentiellement partie de la vie familiale (tel n'est pas actuellement le cas suivant la jurisprudence de la Cour Constitutionnelle).

¹⁶ Art. 2 de la proposition.

Pour autant que de besoin, ces éléments démontrent la nécessité d'examiner la codification des régimes matrimoniaux avec celle de la matière du mariage et de la cohabitation légale, ainsi que de leurs effets.

Le traitement morcelé du livre 2 nous semble donc inopportune.

(iii) Structure particulière des régimes matrimoniaux au sein du nouveau Code

S'agissant plus particulièrement de la structure des règles relatives aux régimes matrimoniaux, celles-ci se présentent comme suit, au regard d'un tableau comparatif entre les dispositions de l'ancien Code civil et celles en projet :

Ancien Code civil	Projet de Code civil
Livre 3	Livre 2 : relations patrimoniales des couples
	Titre 3. Les relations patrimoniales des couples.
Titre V. Des régimes matrimoniaux.	Sous-titre 1 ^{er} Régimes matrimoniaux.
	Chapitre 1^{er}.. Conventions matrimoniales
Chapitre I. Dispositions générales.	Chapitre 2. Dispositions générales
Chapitre II. Du régime légal.	Chapitre 3. Régime légal
Section I. Des patrimoines et du emploi.	Section 1 ^{er} Patrimoines propres et patrimoine commun
	Sous-section 1^{er} Disposition générale
§ 1. De l'actif des patrimoines propres.	Sous-section 2. Actif des patrimoines propres
§ 2. Du emploi	Sous-section 3. Preuve et emploi
§ 3. De l'actif du patrimoine commun	Sous-section 4. Actif du patrimoine commun
§ 4. Du passif des patrimoines propre et commun	Sous-section 5. Passif des patrimoines propres et du patrimoine commun
Section II Des droits des créanciers	Section 2. Droits des créanciers
Section III – de la gestion du patrimoine commun	Section 3. Gestion du patrimoine commun
Section IV – de la gestion du patrimoine propre	Section 4. Gestion du patrimoine propre
Disposition commune à la gestion des patrimoines propres et communs	Section 5. Dispositions communes à la gestion des patrimoines propres et commun
Section V – de la dissolution du régime légal	Section 6. Dissolution du régime légal
§ 1 ^{er} dispositions générales	Sous-section 1 ^{er} . Dispositions générales

§ 2. Des comptes de récompense.	Sous-section 2 . Comptes de récompense
§3. Du règlement du passif.	Sous-section 3. Règlement du passif.
§ 4. Du règlement des récompenses.	Sous-section 4. Règlement des récompenses.
§ 5. Du partage	Sous-section 5. Partage.
§ 6. Des créances entre époux.	Sous-section 6. Créances entre époux.
Chapitre III – des conventions qui peuvent modifier le régime légal	Chapitre 4. Conventions qui peuvent modifier le régime légal.
§ 1. Des clauses extensives de l’actif commun	Section 1 ^{ère} . Disposition générale.
§ 2. Du Préciput	Section 2. Clauses extensives du patrimoine commun.
§ 3. Des clauses dérogeant à la règle du partage du patrimoine commun.	Section 3. Clauses dérogeant au mode de liquidation ou de partage.
§ 4. Dispositions communes	Section 4. Avantages matrimoniaux
Chapitre IV. De la séparation de biens.	Chapitre 5. Séparation de biens.
Section I. de la séparation de biens conventionnelles	Section 1 ^{er} . Séparation de biens conventionnelles.
Section II – de la séparation de biens judiciaire.	Section 2. Séparation de biens judiciaire.
Section III – de la correction judiciaire en équité.	Section 3. Correction judiciaire en équité
	Sous-titre 2. Registre central des conventions matrimoniales.

L’enchaînement des titres de la proposition de loi correspond dans une grande mesure à celle connue par l’ancien Code civil.

La structure fait l’objet d’amendements ponctuels, ayant vocation à assurer la bonne présentation des règles applicables¹⁷.

Les modifications y apportées sont les suivantes dans le sous-titre consacré aux régimes matrimoniaux :

- Ajout d’un chapitre 1 consacré aux conventions matrimoniales ;

¹⁷ Proposition de loi portant le livre 2, titre 3, “Les relations patrimoniales des couples” et le livre 4 “Les successions, donations et testaments” du Code civil, *Doc. parl.*, Ch. repr., 2019-2020, 20 mai 2020, 1271/001, p. 7.

- Reformulation de la section 1 du chapitre consacré au régime légal (de « des patrimoines et du emploi » en « patrimoines propres et patrimoine commun » ;
- Ajout d'une sous-section 1^{er} consacrée aux dispositions générale dans cette Section 1 ;
- La sous-section 2 est quant à elle renommée pour intégrer les règles de « preuve et de emploi », et non seulement celles du emploi ;
- Dans le chapitre 4 en projet, ajoute d'une section consacrée à la « disposition générale » ;
- Dans ce même chapitre, une section est consacrée aux avantages matrimoniaux.

On relève encore l'ajout d'un sous-titre 2 consacré au Registre central des conventions matrimoniales.

Nous proposons d'analyser ces différentes modifications.

La structure proposée apparaît discutable à plusieurs titres.

Premièrement : à côté du sous-titre 1^{er} relatif aux régimes matrimoniaux, est constitué un sous-titre 2 portant sur le registre central des conventions matrimoniales.

Cependant, le projet repose notamment sur le postulat que l'ensemble des dispositions relatives au contrat de mariage et aux actes modificatifs dudit contrat ou du régime légal doivent être traitées dans le chapitre 1^{er} consacré aux « conventions matrimoniales »¹⁸.

Dans un souci de cohérence, il nous apparaît que les règles relatives au registre central des conventions matrimoniales devraient être intégrées au sein du chapitre dévolu aux conventions matrimoniales (éventuellement dans une section distincte), et non au sein d'un sous-titre indépendant ayant trait aux relations patrimoniales des couples¹⁹.

On nous objectera que les règles reprises au sein des articles 2.3.82 en projet concernent également les conventions entre cohabitants légaux.

Dans la mesure où la matière de la cohabitation légale doit encore être discutée et que la présente réforme n'a vocation qu'à traiter des régimes matrimoniaux - et non de la cohabitation légale - il y aura lieu de s'intéresser aux règles relatives à la publicité des conventions entre cohabitants légaux dans la réforme consacrée à ce sujet.

¹⁸ *Ibid.*, p. 25.

¹⁹ Ce qui amènerait d'ailleurs à s'interroger sur le bienfondé de la codification de ces règles, dès lors qu'elles n'ont pas directement trait aux régimes matrimoniaux.

Deuxièmement, la structure du Code en projet ouvre la matière des régimes matrimoniaux par le chapitre consacré aux « conventions matrimoniales » avant les « dispositions générales » applicables à la matière.

Ce choix se distingue de la structure actuelle, débutant par les règles relatives aux « dispositions générales ».

Sur le plan des principes, ce choix n'est pas neutre puisqu'il tend à faire prévaloir les règles relatives à la liberté contractuelle au sein des régimes matrimoniaux, au détriment d'une approche de la matière fondée sur une protection légale.

Une telle interprétation de la matière est discutable, comme en témoigne notamment l'élaboration d'un régime légal – qui ne repose en conséquence pas sur un choix volontaire ou tacite²⁰ –, le principe d'immutabilité des régimes²¹ ou le principe de cohérence consacré par la Cour de cassation, restreignant la liberté contractuelle au profit d'une cohérence du régime choisi²².

En toute hypothèse, elle n'est pas de nature à participer à une réforme « à droit constant », en ce qu'elle est de nature à influencer le concept même de régime matrimonial.

Elle fait également fi de la distinction à opérer entre le contrat de mariage (ou conventions matrimoniales) et le régime matrimonial (voy. *infra* p. 26), laquelle justifierait de traiter des règles relatives aux conventions matrimoniales distinctement des régimes matrimoniaux.

Troisièmement, dans le régime légal, le projet fait le choix d'associer dans une même section les règles de preuve et de remploi.

Cette modification est motivée « *par souci de cohérence et de clarté dans la structure* »²³.

Rappelons que, dans le droit actuel, les règles de preuves sont localisées au sein de l'article 1399, alinéas 2 et 3, tandis que les règles d'emploi et remploi sont traités aux articles 1402 à 1404 du Code civil.

Cette réunion nous semble discutable et ce, pour deux raisons.

Tout d'abord, il convient de rappeler que les règles relatives à l'emploi et au remploi visent à la qualification de propres par subrogation (directe ou indirecte).

²⁰ Si certains auteurs ont pu soutenir par le passé que le régime légal reposait sur une volonté tacite, cette interprétation a été exclue par la Cour de cassation.

²¹ Certes, assoupli par les réformes législatives récentes.

²² Cass., 19 mars 2007, *Rev. Trim. Dr. Fam.*, 2007, p. 1257 ; Cass., 17 septembre 2007, n° C.,03,0582.N, *Larc. Cass.*, 2008, n° 145, *Rev. Trim. Dr. Fam.*, 2008, p. 1300 ; Cass., 11 octobre 2012, C.12.0044.F/7, <http://www.juridat.be>

²³ Proposition de loi portant le livre 2, titre 3, "Les relations patrimoniales des couples" et le livre 4 "Les successions, donations et testaments" du Code civil, 1271/001, *op. cit.*, p. 36.

Elles participent en conséquence aux règles de *qualification* des biens voués à composer, ou non, le patrimoine propre et se distinguent, pour ce motif, des règles de preuve.

Ces règles n'ont donc pas la même nature.

Ensuite, les règles de preuve nous apparaissent devoir plutôt être intégrées parmi les dispositions générales (chapitre 2 en projet) des règles relatives aux régimes matrimoniaux.

La loi du 22 juillet 2018 a en effet prévu au nouvel article 1467 du Code civil que « *la preuve de la propriété d'un bien ou d'une créance se fait tant entre époux que vis-à-vis des tiers selon les règles des alinéas 2 et 3 de l'article 1399* ».

Autrement dit, les règles de preuve sont vouées à être appliquées dans le cadre du régime légal et du régime séparatiste ; il peut dès lors être rangé au sein des dispositions générales.

Quatrièmement, La structure des règles de gestion manque de clarté par comparaison à la structure des règles relatives au patrimoine commun et au patrimoine propre.

Aussi croyons-nous opportun de remplacer les sections 3 à 5 en projet par une section unique intitulée « gestion des patrimoines propres du patrimoine commun ».

Celle-ci serait composée de trois sous-section, à savoir :

- Sous-section 1. Gestion du patrimoine commun
- Sous-section 2. Gestion du patrimoine propre
- Sous-section 3. Disposition commun à la gestion des patrimoines propres et commun

S'agissant des règles relatives au passif des patrimoines propres et commun, celles-ci peuvent également faire l'objet de sous-sections distinctes, à l'instar de l'actif des mêmes patrimoines.

Cinquièmement, l'ajout d'une section spécifique consacrée aux avantages matrimoniaux puisqu'elle suppose, comme exposé plus après (voy. p 25), une réflexion approfondie sur la matière (opportunité, définition, fondement, étendue, etc.).

L'élaboration d'une section spécifique à cette matière, grandement controversée, est prématurée.

Sixièmement, les règles relatives à la séparation de biens conventionnelle ne sont pas structurées, bien qu'elles comprennent des règles de nature différentes :

- Les articles 1466 à 1468 de l'ancien Code civil régissent les dispositions générales en matière de séparation de biens conventionnelle ;
- L'article 1469 § 1 souligne les clauses contractuelles admises en ce régime ;
- Les articles 1469 § 2 à 1469/13 régissent le régime de participation acquêts.

Dans un souci de clarté exprimé par la proposition de loi, la structure du nouveau Code doit rencontrer ces spécificités.

Il en va plus particulièrement ainsi lorsqu'on constate qu'un autre correctif, la « correction judiciaire en équité », bénéficie d'une section distincte, contrairement à la participation aux acquêts.

Proposition

En synthèse, au regard des remarques qui précèdent, la structure suivante pourrait être proposée pour le sous-titre consacré aux régimes matrimoniaux :

- Chapitre 1. Dispositions générales²⁴
- Chapitre 2. Conventions matrimoniales
 - Section 1. Disposition générale
 - Section 2. Registre central des conventions matrimoniales.
- Chapitre 3. Régime légal
 - Section 1^{er} Patrimoines propres et patrimoine commun
 - Sous-section 1^{er} Disposition générale
 - Sous-section 2. Actif des patrimoines propres
 - Sous-section 3. Emploi et remploi
 - Sous-section 4. Actif du patrimoine commun
 - Sous-section 5. Passif des patrimoines propres
 - Sous-section 6. Passif du patrimoine commun
 - Section 2. Droits des créanciers
 - Section 3. Gestion des patrimoines propres et du patrimoine commun
 - Sous-section 1. Gestion du patrimoine commun
 - Sous-Section 2. Gestion du patrimoine propre
 - Sous-section 3. Dispositions communes à la gestion des patrimoines propres et commun
 - Section 4. Dissolution du régime légal
 - Sous-section 1^{er} . Dispositions générales

²⁴ Incluant les règles de preuve.

- Sous-section 2 . Comptes de récompense
- Sous-section 3. Règlement du passif.
- Sous-section 4. Règlement des récompenses.
- Sous-section 5. Partage.
- Sous-section 6. Créances entre époux.
- Chapitre 4. Conventions qui peuvent modifier le régime légal.
 - Section 1^{ère}. Disposition générale.
 - Section 2. Clauses extensives du patrimoine commun.
 - Section 3. Clauses dérogeant au mode de liquidation ou de partage.
- o Chapitre 5. Séparation de biens.
 - Section 1^{er} . Séparation de biens conventionnelles.
 - Sous-section 1^{er}. Disposition général.
 - Sous-section 2. Clause modificatives de la séparation de biens conventionnelles
 - Sous-section 3. Participation aux acquêts.
 - Section 2. Séparation de biens judiciaire.
 - Section 3. Correction judiciaire en équité

Les Successions et Libéralités

En ce qui concerne les Successions et Libéralités, ensuite, il faut concéder que la structure du Code Napoléon était, elle aussi, défectueuse²⁵.

Mais, précisément, la recodification offre une possibilité de remettre les normes dans un ordre logique.

Celui-ci devrait, pensons-nous, suivre autant que possible l'ordre logique de la liquidation-partage d'une succession.

Celui-ci est :

- **Liquidation du régime matrimonial**, ou du régime de cohabitation légale ou de fait, éventuel
- La **dévolution légale** de la succession, en deux temps :

²⁵ Selon le Professeur Robert PIRSON, cela provenait du fait que cette partie du Code avait été rédigée en dernier lieu, dans la précipitation.

- Succession anormale (et droit de retour conventionnel)
- Succession ordinaire
 - Les **libéralités** faites par le défunt
 - La **réduction** des libéralités excessives, dans l'ordre suivant :
- Les quotités de réserve
- La masse de calcul du disponible
- Le tableau des imputations
- La détermination du produit de réduction

- Le **partage**, dans l'ordre suivant :
 - Le rapport des libéralités
 - La masse de partage
 - Les droits des créanciers
 - Le partage conventionnel
 - Le partage judiciaire (renvoi au Code judiciaire)
 - Les régimes spéciaux (attribution préférentielle (renvoi aux régimes matrimoniaux) petits héritages, reprise agricole)
 - Les héritiers survenant après l'ouverture de la succession
 - Les héritiers allotis en créance dans un pacte global.
 - La conversion de l'usufruit et le rachat de la nue-propriété.

Comme les règles relatives au Régime matrimonial font partie du Livre 2, les règles relatives à la liquidation de ce régime devraient être traitées dans ce livre.

Ensuite, logiquement, au tout début du Livre 4, devraient se trouver énoncées les conditions pour acquérir des biens (sujet du Livre 3, qui précède) par l'effet du décès.

Ces règles sont en effet applicables à la fois aux Successions et aux Libéralités (essentiellement, les libéralités testamentaires).

Il s'agit des conditions suivantes :

- Exister (cas de l'enfant conçu, et la question des héritiers dont la filiation est établie après le décès (actuel article 828)

- Ne pas être indigne (régime de l'indignité successorale et dans les libéralités)
- Le vouloir (l'option successorale et testamentaire, les pactes successoraux sur l'option)

La preuve de la qualité d'héritier ou légataire (acte d'hérédité, Registres central Successoral et Registre Central des Testaments) et les modes de prise de possession des biens successoraux (saisine, envoi en possession, délivrance) et leurs effets devraient alors être décrits.

La Dévolution légale

Pour ce qui est de la dévolution légale, la structure proposée par la proposition est difficilement compréhensible, car elle ne correspond, ni à la structure précédente, ni à l'ordre logique de l'intervention des notions dans la détermination des héritiers légaux²⁶ : elle ne peut qu'engendrer la confusion dans les esprits.

Un chapitre de **Disposition générales** devrait le débiter.

Si on n'a pas énoncé dans un chapitre préliminaire les conditions nécessaires pour hériter (exister, être digne, le vouloir), ce qui serait le plus logique, alors elles devraient prendre place ici.

La solution de traiter, comme c'est le cas actuellement et dans la proposition de loi, après la dévolution successorale, et, en plus, de façon totalement décousue (les diverses conditions se trouvant éparpillées dans le Code, est la plus mauvaise possible.

²⁶ Pour rappel, la structure de la proposition est la suivante :

Chapitre 1: Dispositions générales

Chapitre 2: Substitution.

Chapitre 3: Présence de descendants.

Chapitre 4: Vocation successorale du conjoint et Vocation successorale du cohabitant légal

Chapitre 5: Droit de retour des ascendants et après adoption

Chapitre 6: Absence de descendants et présence de collatéraux proches

Chapitre 7: Absence de descendants et de collatéraux proches, où est d'abord expliquée la notion de fente et ensuite la dévolution de la succession aux parents en ligne directe ascendante et aux autres collatéraux, dits collatéraux simples

Chapitre 8: Succession d'un enfant adopté mort sans descendance.

Pour l'ordre des opérations, il devrait être indiqué que le régime matrimonial ou résultant de la cohabitation légale doit être liquidé avant la succession proprement dite.

Et que, dans la dévolution successorale, la succession anormale (ou droit de retour légal) et le droit de retour conventionnel précèdent la succession ordinaire.

Dans la succession ordinaire, le principe premier est la dévolution par ordre, c'est-à-dire par catégories de membres de la famille (chaque ordre étant en principe exclusif des ordres subséquents), et, ensuite, subsidiairement, par le principe du degré de parenté.

La doctrine a toujours discerné quatre ordres d'héritiers, contrairement à ce qui est affirmé en page 21 de la proposition.

S'y ajoutent le conjoint ou cohabitant légal survivant, qui viennent en concours avec les quatre ordres précités et l'Etat, successeur subsidiaire dont le statut est particulier.

La notion de fente devrait alors être expliquée.

Contrairement à ce que semblent énoncer les articles 4.27 et 4.28 (en vérité, par reproduction d'une erreur du code actuel), il existe trois cas de fente dans notre droit :

- Les frères et sœurs de lits différents
- La succession dévolue aux ascendants et collatéraux ordinaires
- Le cas de l'enfant adopté simplement décédé sans postérité.

L'ordre dans lequel ces fentes se réalisent (d'abord celle de l'adoption simple, puis l'autre, suivant le cas) doit ici être indiqué.

La réversion en cas d'absence d'héritiers dans une branche, devrait clore la section.

Ensuite, il y a lieu d'expliquer le calcul des degrés (comput romain) en ligne directe et collatérale, et la limitation de la succession au 4^{ème} degré, sauf substitution successorale.

Et alors, définir la substitution successorale, qui est une exception au principe du degré, en énonçant les trois conditions dans le chef du substitué, et les trois conditions dans le chef du substituant ; ainsi que les effets de la substitution (partage par souche, rapport des libéralités faites au substitué).

Suivrait un chapitre sur la **Succession anormale**.

Commençant par un rappel de ce qu'elle précède la succession ordinaire.

Puis les droits du conjoint survivant dans la succession anormale.

La participation des successeurs anormaux au passif successoral suivrait.

Les cas de succession anormale et leurs conditions devraient alors être définis :

- Le cas de l'ascendant donateur

- Le cas de l'enfant adopté simplement, décédé sans postérité

Le second cas exclut le premier.

Et le chapitre finirait par un renvoi au droit de retour conventionnel.

Pour la succession ordinaire, le premier chapitre devrait concerner le **Conjoint et le Cohabitant légal survivant**, puisqu'ils viennent en concours avec les autres ordres, qui suivent.

Il serait utile de reprendre dans une disposition les cas où le conjoint survivant n'est pas héritier, plutôt que de les garder éparpillés dans le Code (notamment, en cas de séparation de corps, qui n'apparaît que de façon totalement incidente dans l'article 4.10 (ancien 731).

Le deuxième chapitre devrait être consacré au premier ordre d'héritier, étant les **Descendants** du défunt.

Le principe d'égalité entre les modes de filiation (article 334) devrait être rappelé.

Les enfants adoptifs devraient être placés dans ce chapitre (puisque'ils héritent du défunt comme des enfants biologiques, et leurs descendants aussi), avec une distinction claire entre l'adoption simple et l'adoption plénière.

Le chapitre suivant serait consacré au deuxième ordre d'héritiers, étant les **Collatéraux privilégiés**, frères et sœurs du défunt et leurs descendants.

Sa structure devrait être :

- Rappel des droits du conjoint survivant et des père et mère (actuel article 751).
- Rappel de l'existence d'une fente s'il y a des frères et sœurs de lits différents.
- Principe d'égalité entre frères et sœurs, aînés et cadets.

Ensuite, le troisième ordre, étant les **Ascendants**, doit être traité.

Ce chapitre pourrait être structuré ainsi :

- Rappel des droits du conjoint survivant
- Rappel du droit personnel en cas de concours avec des collatéraux privilégiés.
- Rappel de la fente entre branche paternelle et maternelle
- Droit de prélèvement de 1/3 en usufruit s'il existe un père ou une mère dans une branche, et des collatéraux ordinaires dans l'autre branche.

Enfin le quatrième ordre, composé des **Collatéraux ordinaires**, serait exposé, dans la structure suivante :

- Eviction par le conjoint survivant
- Fente entre branche paternelle et maternelle

- Limitation au 4^{ème} degré, sauf substitution successorale

La dévolution devrait alors se terminer en traitant :

- Des Droits de l'Etat et du CPAS (succession en déshérence)
- De la succession vacante

L'Option successorale

La proposition (pages 21-22) place ici l'**Option successorale**, ce qui correspond à la structure actuelle du Code.

Elle n'est pas logique, mais elle est traditionnelle.

Si on la conserve, il faut en tout cas placer ensemble, dans un tout cohérent (voir ci-dessus) :

Les conditions pour être héritier :

- Exister
- Être digne
- Le vouloir, ce qui correspond à l'option

Ensuite, la preuve de la qualité d'héritier (acte d'hérédité, Registre central successoral) et les modes de prise de possession des biens successoraux (saisine, envoi en possession, délivrance) et leurs effets devraient alors être décrits.

La Conversion et le Partage

La proposition passe ensuite (page 22) à la **Conversion** de l'usufruit du conjoint survivant, puis au **Partage**.

Comme on l'a relevé ci-dessus, ce n'est pas l'ordre logique des opérations (qui devrait être : les libéralités faites par le défunt – la réserve et la réduction, puis seulement le partage²⁷), mais c'est l'ordre de l'Ancien Code civil.

Si l'on conserve cet ordre traditionnel, encore faut-il qu'au sein de cette notion, un ordre logique apparaisse.

Un tel ordre ne peut commencer par la Conversion, qui est une institution qui n'existe que parce que le Partage proprement dit ne peut être réalisé lorsque la propriété n'est pas divisée entre coïndivisaires en pleine propriété, mais entre usufruitier (conjoint ou cohabitant légal survivant) et nus-propriétaires (autres héritiers).

²⁷ D'autant plus que (ancien article 923), la réduction s'opère entre cohéritiers en moins-prenant dans le partage, comme le rapport)

De plus, la conversion suit les règles procédurales du partage, et constitue souvent un incident du partage proprement dit.

Par conséquent, il faut placer la conversion après le partage, et non avant.

Pour ce qui est du Partage proprement dit, il faudrait commencer par poser le principe du **partage en nature**, et ses exceptions, notamment l'attribution préférentielle (qui a lieu dans le cadre des régimes matrimoniaux), la loi sur les Petits héritages et celle sur la Reprise agricole.

Ensuite, il faudrait définir la composition de la **masse du partage**.

Dans celle-ci, intervient le produit de réduction des libéralités pour atteinte à la réserve (si on prend l'option de parler du partage avant de parler de la réduction). C'est l'endroit où il faut insérer l'indemnité prévue par l'article 914, sans quoi sa mention est incompréhensible²⁸.

Et le **rapport des libéralités**, qui est un incident du partage, et un élément de la masse de partage.

Le **régime civil du partage** (effet déclaratif, lésion, garantie des lots...) pourrait suivre.

Celui du **passif successoral** serait situé après.

Les régimes particuliers des Petits héritages et de la Reprise agricole, annoncés au début du chapitre, le clôtureraient.

Le Registre Central Successoral devrait quant à lui être groupé avec la preuve de la qualité d'héritier.

Les Libéralités

La proposition poursuit par l'exposé des **Libéralités**, qui inclut la **Réserve** et la **Réduction** (qui est son application).

De nouveau, c'est l'ordre de l'Ancien Code civil, mais ce n'est pas l'ordre logique et chronologique d'une liquidation de la succession.

Si on conserve cet ordre, alors il faut en tout cas changer l'intitulé du Titre II, qui ne peut rester « Des donations et testaments », mais devenir « Des libéralités ».

Et il faut retirer le Réserve et la Réduction, qui sont, tant dans l'Ancien Code civil que dans la proposition, placés illogiquement en plein milieu de l'exposé des Libéralités, qui est ainsi coupé en deux.

²⁸ Voir page 22 de la proposition : « On y intègre » (dans les dispositions générales du partage) « également la disposition relative à la compensation qui peut être due lorsque par l'effet du partage l'usufruit du survivant grève la réserve des enfants (art. 4.75 § 2, art. 914, § 2, 3° ancien c.civ.) parce que cette compensation est due au moment du partage, tout comme la soulte (art. 4.75 § 1). »

Pour les **Libéralités** :

Un premier chapitre doit **définir** ce qu'est une libéralité, et leur **Régime général**.

Dans l'exposé des règles sur la capacité et le consentement, on doit regrouper ici toutes les règles relatives à la capacité de donner et de recevoir : actuellement, il n'y a qu'une partie, les autres se trouvant dans les règles sur la tutelle et sur les personnes majeures vulnérables.

On devrait ensuite reprendre la définition de la cause des libéralités, donnée par la Cour de Cassation.

Dans l'objet de la libéralité, il faudrait regrouper les clauses relatives aux substitutions fidéicommissaires (qui sont placées à un autre endroit par la proposition, sur le modèle de l'Ancien Code civil) et le droit de retour conventionnel.

Pour les **formes** des libéralités, la proposition reprend dans l'article 4.132, l'actuel article 893, qui ne correspond pas à la réalité, comme la doctrine et la jurisprudence unanimes le disent : il y a d'autres formes de libéralités que la donation et le testament (comme l'institution contractuelle d'héritier, les avantages matrimoniaux, le partage d'ascendant), et, dans la donation, d'autres formes que la donation notariée (l'article 4.158 évoque le don manuel, mais pas la donation indirecte ou déguisée, qui sont également valables).

Un titre devrait être consacré aux **Donations**, sous ses différentes formes.

Ensuite, Les **Testaments**, et leur objet, les **Legs**, devraient être traités.

Puis les **Partages d'ascendants**.

Les **Pactes sur succession future** devraient logiquement être placés dans le titre sur la Réserve et la Réduction, puisqu'ils influent sur ces notions, et non dans les Libéralités.

Pour terminer, un chapitre devrait traiter des **libéralités faites dans le Mariage**, et leur régime spécial (révocabilité, institution contractuelle d'héritier et avantages matrimoniaux (qui sont traités avec les Régimes Matrimoniaux, mais qui constituent en fait des libéralités, bien que généralement fictivement qualifiées d'actes onéreux).

Par contre, le disponible spécial du conjoint survivant (actuel article 194) devrait être situé avec la réserve et la réduction.

La Réserve et la Réduction

Pour la **Réserve et la Réduction** :

Le texte devrait énoncer d'abord les **Quotités de réserve et de disponible** (y compris le disponible spécial du conjoint survivant, qui est placé à tort dans le chapitre sur les Libéralités dans le mariage)

Ensuite, comment se compose la **Masse de calcul du disponible**.

Puis le **Tableau des imputations** et l'ordre des imputations.

Enfin, les **Effets de la réduction** (en valeur ou en nature, l'inclusion du produit de réduction dans la masse de partage).

Les **Pactes sur succession future**, qui font exception au régime général, devraient être placés en fin de titre.

Ils qui devraient tout d'abord être définis, ce qui n'est pas le cas de l'actuel article 1100/1, ni de la proposition (article 4.242).

Et il faudrait y inclure, en plus du pacte global, le pacte ponctuel, qui se trouve erronément dans les donations (article 4.152).

Conclusion sur la structure

En **conclusion** sur la structure :

- La structure actuelle de la matière (Ancien Code civil) est illogique, et il ne faut pas la reprendre.
- Il existe plusieurs pistes d'ordonnancement possibles des règles, suivant que l'on suit strictement ou non l'ordre logique et chronologique des opérations.
- **Mais l'ordre contenu dans la proposition ne correspond pas, ni dans sa généralité, ni au sein de ses subdivisions, à un ordre cohérent.**

D'où les propositions de meilleur ordonnancement, contenues dans ce chapitre.

IV. DE LA TERMINOLOGIE

“Where it is not necessary to change, it is necessary not to change.”²⁹

La proposition contient un long exposé (pages 7 à 17) sur la terminologie.

L'avis de l'Unité de droit familial est que la terminologie ne doit être modifiée que de façon exceptionnelle, et uniquement si le terme ne correspond pas ou plus à la réalité juridique qu'elle est censée recouvrir.

Deux raisons principales motivent cet avis :

- L'usage d'un terme nouveau rend plus difficile la consultation de la doctrine et de la jurisprudence antérieure, au sujet de la disposition en cause. Il y a donc une déperdition supplémentaire de l'information juridique, que la recodification implique déjà en elle-même (voir le chapitre sur la légistique).

²⁹ Lucius CARY, 2ème Vicomte FALKLAND, cité par E. GUTT.

- Nécessairement, la modification du terme appellera une réflexion sur la modification du concept recouvert : est-il toujours le même ou a-t-il été modifié, et dans ce cas en quel sens ? Comme il ne peut pas être soutenu que la recodification se fait « à droit constant », cela ouvrira donc nécessairement la porte à des interprétations divergentes, et donc des litiges, qui ne prendront fin que lorsque la Cour de Cassation les aura tranchés, ce qui mettra au moins une dizaine d'années.

Modifications de terminologie visées dans la proposition

Dès lors, l'Unité s'interroge sur l'opportunité de modifier, dans la proposition, des termes qui sont utilisés depuis des centaines d'années.

Contrat de mariage

Ainsi, le terme « contrat de mariage » (page 9 de la proposition), que l'on propose de remplacer par « conventions matrimoniales », est le terme utilisé depuis 1804, et on ne voit pas en quoi il ne serait plus adéquat.

Spécialement, le fait qu'il puisse intervenir après le mariage, en modification d'un régime jusque-là légal, ne modifie pas sa nature conventionnelle.

De plus, la proposition contient elle-même (pages 9 à 11) deux motifs de ne pas changer cette dénomination :

- Le terme « contrat » est celui utilisé de façon unique dans le projet de Livre 5, sur les Obligations, du nouveau Code civil. La proposition rompt donc cette uniformité.
- Des éléments du contrat de mariage (institution contractuelle d'héritier, pacte Valkeniers) ne sont pas des conventions de régime matrimonial, et sont pourtant contenus dans cet acte.

Plus encore, le projet de texte admet lui-même les difficultés terminologiques générales par le choix de la dénomination de convention matrimonial par rapport à celle d'avantage matrimonial.

« “Avantage matrimonial” : L’expression “convention de mariage” (“huwelijksvereenkomst” en néerlandais) est utilisée dans certaines dispositions de l’ancien Code civil pour désigner un “avantage matrimonial”. Ceci est difficilement conciliable avec l’utilisation uniforme du terme “convention matrimoniale” dans le sens exposé ci-dessus »³⁰

Même en français, le risque de confusion entre le concept de convention matrimoniale et d'avantage matrimonial n'est pas de nature à rencontrer le souci de clarté annoncé par le législateur.

³⁰ Proposition de loi portant le livre 2, titre 3, “Les relations patrimoniales des couples” et le livre 4 “Les successions, donations et testaments” du Code civil, 1271/001, *op. cit.*, p. 11.

Il convient enfin de souligner que les termes et la structure du projet de texte opèrent à plusieurs reprises une confusion entre terme régime matrimonial et celui de convention matrimoniale.

Ceci est notamment illustré par la définition proposée dans les travaux préparatoires de la loi :

« la convention matrimoniale est donc la convention (ou le contrat), toujours reçue par acte notarié, par laquelle les époux déterminent le régime matrimonial de leur choix, en déterminent les clauses et modalités, y apportent ultérieurement toute modification qu'ils désirent y faire, ou remplacent le régime initialement choisi par un autre, et ceci tant avant le mariage que pendant celui-ci »³¹.

C'est toutefois omettre que le contrat de mariage ne porte pas nécessairement sur le régime matrimonial : la Cour de cassation a en effet rappelé que le régime matrimonial ne devait pas nécessairement être repris dans le contrat de mariage³², compte tenu notamment des autres règles spécifiques attachées au contrat de mariage.

Partant, il y a lieu de maintenir le terme de « contrat de mariage ».

Avantage matrimonial

La proposition retient expressément le terme d'« avantage matrimonial » au sein de la proposition de loi.

En l'état actuel, la notion d'avantage matrimonial n'est reprise en tant que tel qu'au sein des articles 1429 et 1429*bis* de l'ancien Code civil.

Les règles que l'on regroupe habituellement sous le terme d'avantages matrimoniaux sont également visées aux articles 1458, 1464 et 1465 de l'ancien Code civil.

Le projet de texte repose pourtant sur le postulat de l'existence certaine d'une théorie des avantages matrimoniaux et d'une définition large de celle-ci.

On peut tout d'abord reprocher à la proposition de loi de ne justifier en aucune façon la nécessité de définir un concept qui ne l'était pas jusqu'ores, ce plus particulièrement dans le cadre d'une codification à droit constant

Consacrer une théorie générale des avantages matrimoniaux dans le texte en projet est de nature à interpellier.

L'opportunité même des avantages matrimoniaux est discutée, et a encore fait l'objet d'après discussions lors de la récente réforme des régimes matrimoniaux en 2018.

³¹ *Ibid.*, p. 10.

³² Cass., 2 janvier 1885, Pas., 1885, I, p. 31

Divers auteurs sont favorables à une théorie des avantages matrimoniaux en raison, d'une part, du souci de protection du conjoint survivant³³, et, d'autre part, de la nature des avoirs qui sont mobilisés à cet effet, lesquels justifieraient cette différence de traitement octroyée à l'avantage matrimonial (à savoir la non-application de principe des règles relatives aux donations)³⁴.

D'autres auteurs appellent à une remise en question des avantages matrimoniaux et à leur place dans le droit positif. Les critiques à l'égard de ces règles touchent à l'absence de fondement clair de la théorie des avantages matrimoniaux³⁵, la multiplication excessive des mécanismes de protection du conjoint survivant³⁶, le souci d'assurer un équilibre entre les descendants et le conjoint survivant³⁷ et l'existence d'un régime plus favorable en cas de succession qu'en cas de dissolution par divorce³⁸.

³³ Il en découle le souhait d'éviter le réflexe ancien de méfiance à l'égard du conjoint (voy. P. DE PAGE et I. DE STEFANI, *Traité de droit civil*, Tome IX : les régimes matrimoniaux, Bruxelles, Bruylant, 2019, pp. 681 et 682, n° 469.).

³⁴ Y.-H. LELEU, « La réforme des régimes matrimoniaux par la loi du 22 juillet 2018 : présentation, évaluation », in *Etats généraux du droit de la famille III*, Famille & Droit, Bruxelles / Limal, Larcier / Anthemis, 2018, p. 63.

³⁵ F. TAINMONT, « La théorie des avantages matrimoniaux à la veille de la réforme du droit successoral : extension ou abrogation ? », *Rev. not. b.*, 2016, p. 477, n° 42.

³⁶ Voy. les critiques du professeur TAYMANS lors des auditions Rapport de la deuxième lecture fait au nom de la Commission de la justice par Mme Kristien VAN VAERENBERGH - Proposition de loi modifiant le Code civil en matière de droit des régimes matrimoniaux et modifiant diverses autres dispositions en cette matière, Ch. repr., sess. ord., 2018 2017, 54-2848/007, p. 104 et s.; cette position est appuyée par le professeur VAN GYSEL, mais contestée par les professeurs BARBAIX, DE PAGE et VERBEKE ; Ces critiques sont reprises dans une contribution récente : J.-F. TAYMANS, « les avantages matrimoniaux en régime de séparation de biens », in *La réforme des régimes matrimoniaux et des droits successoraux du conjoint et du cohabitant légal*, Bruxelles, Larcier, 2019, p. 231. ; J. SAUVAGE et T. VAN HALTEREN, « Les régimes matrimoniaux : ce qui pourrait changer ... », in *Regards croisés sur le droit familial belge et québécois*, Centre de droit privé – Unité de droit familial, Limal, Anthemis, 2016, p. 64, n° 22. F. TAINMONT, « La théorie des avantages matrimoniaux à la veille de la réforme du droit successoral : extension ou abrogation ? », *op. cit.*, p. 477, n° 42.

³⁷ Y.-H. LELEU, *Droit patrimonial des couples*, Collection de la Faculté de droit de l'Université de Liège, Bruxelles, Larcier, 2015, p. 371 n° 345. ; A.-C. VAN GYSEL, « La réforme des régimes matrimoniaux, des successions et des libéralités / qui a gagné, qui a perdu ? », in *Perspectives sur le droit patrimonial de la famille après la réforme*, Bruxelles, Larcier, 2019, p. 194. H. DE PAGE soulignait déjà en son temps qu' il n'était pas rare de voir le veuf consommer l'intégralité de ce qu'il reçoit de feu son époux, ne laissant alors aucune chance à ses descendants de récolter le moindre bien (H. DE PAGE et R. DEKKERS, *Traité de droit civil*, Livre X-les régimes matrimoniaux, volume 2, Bruxelles, Bruylant, 1950, p. 1012, n° 1281.). A cet argument évoqué lors des travaux parlementaires, le Ministre de la justice avait répondu que l'avantage matrimonial « ne crée toutefois aucune possibilité supplémentaire de réduire la part successorale des enfants » (Rapport de la deuxième lecture fait au nom de la Commission de la justice par Mme Kristien VAN VAERENBERGH - Proposition de loi modifiant le Code civil en matière de droit des régimes matrimoniaux et modifiant diverses autres dispositions en cette matière, 54-2848/007, *op. cit.*, p. 35.) Nous avons toutefois pu voir, au détour d'un exemple chiffré, que cette affirmation est hautement discutable.

³⁸ F. TAINMONT, « La véritable nature de l'avantage matrimonial révélée par la formulation malheureuse d'un acte notarié », *Rev. not. b.*, 2014, p. 267 ; J. SAUVAGE et T. VAN HALTEREN, « Les régimes matrimoniaux : ce qui pourrait changer ... », *op. cit.*, p. 63, n° 20.

Plusieurs pistes de réflexion sont suggérées à cet égard : une abrogation des avantages matrimoniaux couplée un meilleur équilibre des droits successoraux³⁹ ; un renforcement des droits successoraux des enfants est également suggéré⁴⁰, mais ne semble pas être la voie empruntée au regard des dernières modifications, un rééquilibrage est encore envisagé par la suppression des droits successoraux du conjoint survivant puisque ceux-ci coïncident avec des liens familiaux de sang⁴¹, ...

Cependant, aucune solution n'a jusqu'à ce jour emporté la conviction de l'ensemble des auteurs ou de la jurisprudence.

Comme nous le verrons plus loin, la définition du concept apparaît de surcroît particulièrement incertaine (voy. *infra*).

Amender ou traiter du régime des avantages matrimoniaux présuppose donc une réflexion approfondie sur cette matière, tant sur le plan politique que juridique, et non une réécriture des dispositions dans le cadre de la codification.

L'Unité considère qu'il y a donc lieu d'exclure toute définition de l'avantage matrimonial.

Pacte successoral

Par contre, le maintien du terme « pacte successoral », qui est classique, se justifie en effet, car « contrat successoral » ne correspond à rien de connu en droit belge.

Institution contractuelle

L'introduction des termes d'« institution contractuelle d'héritier » ne pose pas non plus question, car il s'agit d'expressions que la doctrine utilise depuis longtemps, même si le Code ne le faisait pas.

libéralité avec charge de conservation au profit de tiers

Par contre, on ne comprend pas pourquoi la proposition (page 13) utilise le terme « libéralité avec charge de conservation au profit de tiers », alors que celui de « substitution fidéicommissaire » est celui qui a toujours été employé.

La confusion avec le terme de « substitution successorale » n'est guère possible, contrairement à ce que pensent les auteurs de la proposition.

D'ailleurs, ce terme de substitution successorale, que la proposition veut abrévier en « substitution », ne date que de 2012 ; avant, le terme utilisé était celui de « représentation successorale » : pour éviter toute confusion, il serait donc judicieux, pour la « substitution successorale », d'utiliser le terme de « subrogation successorale », comme cela est explicité

³⁹ J.-L. RENCHON, « L'avantage matrimonial - une technique de détournement de la dévolution successorale », ann. dr. Louv., vol. 74, 2014, n° 1, pp. 123 et s., pdf », *ann. Dr. Louv.*, 2014, vol. 74, n° 1, p. 150 et s.

⁴⁰ Y.-H. LELEU, *Droit patrimonial*, op. cit., p. 371 n° 345.

⁴¹ R. BARBAIX, « Retro familiaal vermogensrecht ? », *T.E.P.*, 2016, n° 2, pp. 130-131, n° 6.

dans le commentaire des articles 4.13 et suivants, ci-dessous. Cela éviterait, de plus, toute confusion avec la « substitution fidéicommissaire », terme que l'on pourrait donc conserver.

Libéralité

Le terme de Libéralités (page 12 de la proposition) est aussi classique et peut donc être employé sans problème comme terme générique...mais force est de constater que ce n'est pas ce que fait la proposition, dont le Titre II s'intitule « Donations et Testaments », comme actuellement.

Entre vifs

La suppression des termes « entre vifs » après celui de donation est sans conséquence, dès lors que le seul cas de donation *mortis causa* de notre droit est l'institutions contractuelle d'héritier, laquelle va, précisément, prendre désormais ce nom.

Rescinder

De même, le fait que (page 14) « le verbe “rescinder” et le substantif “rescision” sont remplacés par “annuler” et “annulation” (comme dans le projet du Livre 5 “Obligations”) » est sans portée, puisque la lésion dans le partage ne donne plus lieu à annulation, mais seulement à complément de part (article 4.105).

Il en va de même des modifications relevées en pages 13 et 14 de la proposition, bien que les termes anciens étaient parfaitement compréhensibles par les praticiens.

Modifications de terminologie non relevées dans la proposition

D'autres modifications ne sont pas mentionnées dans cette liste, mais sont cependant opérées par la proposition.

On ne peut qu'approuver la modification des termes de l'ancien article 909 (nouvel article 4.142, page 127), et notamment celui d'« officier de santé », qui ne correspondant plus à une réalité légale, par “les professionnels des soins de santé” et les “institutions de soins résidentiels aux personnes âgées”.

Il est à relever cependant :

- Que le terme obsolète d'« officier de santé » avait été expressément maintenu par la loi du 22 avril 2003, au termes d'une justification quelque peu surprenante (ce serait un terme générique).
- Qu'il s'agit manifestement d'une modification de la teneur-même de la loi, car les infirmières à domicile n'étaient pas visées par l'ancien texte, et le sont par le nouveau (à raison selon nous) : la recodification n'a donc pas lieu « à droit constant ».

De même, le fait que, à l'article 4.98 (ancien 873) les termes « pour leur part et portion virile », soit devenu simplement « pour leur part » se comprend -encore qu'il ait toujours été entendu qu'il concernait aussi bien les femmes que les hommes-, mais peut-être faudrait-il préciser « part proportionnelle ».

Mais il n'y a, par contre, aucune raison, aux yeux de l'Unité de droit familial de l'ULB, de modifier les termes de :

- Collatéraux « privilégiés » et « ordinaires » en « collatéraux proches » et « simples », termes totalement inconnus jusqu'ici. Est-ce la connotation discriminatoire du terme « privilège » qui pose problème ? Dans ce cas, il faut enlever le terme de la matière des « privilèges et hypothèques », où il a pourtant, comme ici, une signification technique et précise : ils passent avant les autres (et même avant les ascendants).
- Il est d'ailleurs singulier que le terme d'« ascendant privilégié » ne soit pas introduit pour les père et mère (ou « le père et la mère », selon la terminologie proposée, qui est moins euphonique⁴²), alors qu'il est classique, et qu'il correspond à une réalité que le Nouveau Code civil conserve (ils jouissent en effet de deux privilèges : leur droit personnel d'un quart vis-à-vis des collatéraux privilégiés (ancien 751), et un droit d'usufruit d'1/3 sur la part des collatéraux ordinaires de l'autre branche (article 754))
- « Succession anormale », qui était classique, pour « droit de retour » (titre du Chapitre V, articles 4.24 et suivants).

Le terme synonyme était d'ailleurs « droit de retour *légal* », ce que la proposition ne précise plus, alors que le droit de retour conventionnel (articles 951 et 952 de l'Ancien Code civil, article 4.172 de la proposition) n'est pas placé dans ce chapitre (à tort, selon nous : il faudrait au moins y faire référence à ce niveau).

- Adoption « simple » et « plénière » : le Chapitre 8 est intitulé « Succession de l'enfant adopté décédé sans descendance », ce qui induit le lecteur en erreur, puisque (comme le révèle l'article 4.31) il n'est question ici que de l'adoption *simple*.

Au demeurant, le principe d'assimilation complète de l'enfant adopté premièrement à un enfant biologique (article 356-1 de l'Ancien Code civil) devrait être rappelé dans ce chapitre, car, à le lire ainsi, on a l'impression que l'enfant adopté plénièrement n'hérite pas de son adoptant, alors que sa vocation est au contraire plus étendue que celle de l'adopté simple.

Archaïsmes subsistants

En revanche, on constate que la proposition laisse subsister des archaïsmes incompréhensibles pour le profane :

⁴² Il en va de même du terme « sous signature privée », utilisée dans le Livre 8 sur la preuve, alors que tous les praticiens utilisent (et utiliseront probablement toujours) le terme consacré de « sous seing privé ».

- Le terme de « deniers » (vingt ans après le passage à l'euro...), que l'on retrouve aux articles 2.3.68, 4.213, 4.226 et 4.228, ne correspond plus à aucune réalité depuis la fin de l'Ancien Régime⁴³.
- Dans le même sens, l'article 4.61, § 3, alinéa 2 parle d'un rachat de la copropriété « en espèces » : non seulement le terme « capital » serait plus uniforme avec le reste de cette disposition, mais « espèces » ne recouvre que les billets de banque et pièces de monnaie, alors que la loi imposera probablement, vu le montant, un virement bancaire ou un chèque certifié.
- Et lorsque l'on lit, dans l'article 4.143 que « (...) De même, aucune autorisation n'est requise pour les legs aux congrégations ou maisons hospitalières de femmes, régies par le décret impérial du 18 février 1809 relatif aux congrégations ou maisons hospitalières de femmes, et aux séminaires, régis par le décret impérial du 6 novembre 1813 sur la conservation et administration des biens que possède le clergé dans plusieurs parties de l'Empire », on ne peut s'empêcher de relever que, d'une part, le Concordat de 1801 a été abrogé par la Constitution belge de 1830, et d'autre part, en principe, toute référence à l' « Empire » et à la « France » ont été modifiés en « Royaume » et « Belgique » dans le Code civil par une loi de 1949.
- Enfin, lorsqu'il est question de mineurs, la proposition reprend sans aucune modification les renvois au régime de la *tutelle*, qui était en 1804 applicable dans le cas d'un enfant qui n'avait plus qu'un seul de ses père et mère⁴⁴, mais qui est devenu très rare : dans l'extrême majorité des cas, l'enfant mineur est en effet sous le régime de *l'administration légale*. Il n'est pas admissible que le Nouveau Code civil reprenne ces références obsolètes, qui sont très nombreuses. Elles sont signalées dans le commentaire article par article.

Numérotation

La numérotation des articles est parfois problématique.

Ainsi, les renvois entre le Nouveau Code civil et l'Ancien Code civil sont sans doute inévitables, mais ils donnent au lecteur une impression d'assister à une mue continuelle, puisque ces renvois devront une nouvelle fois être modifiés lorsque les autres Livres du Nouveau Code civil seront adoptés.

A ce titre, les articles 2.3.5 ; 2.3.14 ; 2.3.24...4.164 et 4.244 de la proposition (38 occurrences) renvoient à l'Ancien Code civil ; et réciproquement, 12 articles de l'Ancien code civil sont modifiés pour faire référence au nouveau Code civil (articles 7 à 18 de la proposition).

⁴³ C'était 1/12^{ème} d'un sou. Les termes de « marc » et de « franc », dans l'expression « au marc le franc », signifiant « proportionnellement », ou « par dividende » représentent aussi deux monnaies anciennes (la première d'argent, la seconde d'or).

⁴⁴ S'il hérite, c'est en effet le plus souvent parce qu'un de ses parents est décédé.

Et les articles 4 à 6 de la proposition modifient déjà les articles 3.154, 3.157 et 3.161 du Livre 3 du Nouveau Code civil, qui a été promulgué, mais qui n'est pas encore en vigueur à ce jour.

On peut se demander s'il est très adéquat, dans ces conditions, de prévoir, dans l'article 41 de la proposition, que « Le Roi peut remplacer les références, dans d'autres lois ou dans des arrêtés, aux dispositions abrogées par les articles 42 à 45, par des références aux dispositions correspondantes des Livres 2.3 et 4 du Code civil » : pourquoi s'être arrêté en chemin et ne pas avoir opéré ces modifications dans la proposition ?

V. ANALYSE ARTICLE PAR ARTICLE

Méthodologie

Après ces remarques qui portent sur l'ensemble du texte, l'avis de l'Unité de droit familial va à présent reprendre article par article la proposition de loi analysée.

Cet ordre a en effet semblé le plus adéquat pour permettre à la Chambre d'opérer, si elle le souhaite, une modification du texte proposé.

Les observations qui suivent peuvent être classés en plusieurs catégories :

- Il y a d'abord les mécanismes juridiques qui représentent des **anomalies juridiques**, que l'ensemble de la doctrine a déploré : dès lors que la proposition n'opère en tout état de cause *pas à droit constant*, il serait adéquat de les supprimer, ou à tout le moins d'en rectifier la teneur. Si cela n'était pas fait à cette occasion, cela devra être opéré dans une hypothétique loi « correctrice » ultérieure, ce qui constituerait une nouvelle modification de la législation, qu'il faut éviter⁴⁵.
- Certaines dispositions se trouvent **modifiées ou supprimées**. Parfois, cette modification procède de l'intention d'interpréter les textes existants dans un sens déterminé (c'est notamment le cas pour la « théorie des avantages matrimoniaux »), parfois, on n'aperçoit pas l'intention des auteurs : il faudrait à tout le moins que cette intention ou cette absence d'intention soit clarifiée, et en cas d'intention modificative, d'indiquer quelle est celle-ci.
- D'autres dispositions ne sont **pas modifiées**, alors que le contexte dans lequel elles se trouvent, l'est : ce maintien est-il, lui aussi, intentionnel ou non ? La Chambre devrait le préciser.
- Enfin, la proposition contient, parfois en raison du texte ancien, des **lacunes**, étant des situations qui ne sont pas régies par un texte légal, ou qui le sont par un texte légal qui a entretemps été modifié.

⁴⁵ Voyez le chapitre sur la Légistique, ci-dessus.

Livre 2, Titre 3, “Les relations patrimoniales des couples”.

Dispositions reprises

Article 2.3.1

La disposition est entièrement réécrite mais en conserve la substance, à savoir le principe de la liberté contractuelle.

La disposition ajoute une référence aux règles impératives et supprime toute référence à l’interdiction de stipuler une disposition contraire aux bonnes mœurs.

Cette solution est motivée par le fait que les bonnes mœurs sont considérées comme intégrées dans la notion d’ordre public⁴⁶.

Bien que cette opinion soit discutée, il est en effet défendu que la distinction entre ordre public et bonnes mœurs ne présenterait aucun intérêt concret dès lors que leur régime juridique est différent⁴⁷.

La référence nous semble néanmoins devoir être maintenue, pour deux raisons.

D’un point de vue technique tout d’abord, les concepts se rejoignent précisément en ce qu’ils constituent les limites posées à liberté contractuelle en droit commun, à l’instar des règles impératives.

A rappeler le principe de la liberté contractuelle – relevant déjà du droit commun des obligations - en matière de régimes matrimoniaux, il y a lieu de maintenir la mention de l’ensemble des limites posées à ce sujet

Il en va ainsi au regard de l’historique de la disposition qui en faisait mention (sous l’empire du Code Napoléon, l’article 1387 ne faisait d’ailleurs référence qu’aux bonnes mœurs⁴⁸) et du maintien de cette règle dans le droit commun.

Ensuite, la jurisprudence de la Cour de cassation fait habituellement référence aux deux concepts de concert⁴⁹.

Il y a donc lieu de conserver la notion dans la disposition.

En synthèse : nous proposons le libellé de la disposition suivant :

⁴⁶ Proposition de loi portant le livre 2, titre 3, “Les relations patrimoniales des couples” et le livre 4 “Les successions, donations et testaments” du Code civil, 1271/001, *op. cit.*, p. 26.

⁴⁷ Voy. P. VAN OMMESELAGHE, *Traité de droit civil belge*, Bruxelles, Bruylant, 2013, p. 360.

⁴⁸ « la loi ne régit l’association conjugale, quant aux biens, qu’à défluât de conventions spéciales, que les époux peuvent faire comme ils le jugent à propos, pourvu qu’elles ne soit pas contraires aux **bonnes mœurs**, et, en outre, sous les modifications qui suivent ».(nous surlignons).

⁴⁹ Cass., 24 septembre 1976, *Pas.*, 1977, I, p. 101; Cass., 8 décembre 1966, *Pas.*, 1967, I, p. 434, concl. proc. gén. HAYOIT DETERMICOURT

Les époux choisissent ou modifient librement leur régime matrimonial dans un contrat dénommé “convention matrimoniale”, pourvu qu’ils ne stipulent rien qui soit contraire à une règle impérative, d’ordre public ou **aux bonnes mœurs**.

Article 2.3.2

La disposition de l’article 1388, alinéa 2 de l’ancien Code civil est maintenue dans le nouveau Code civil au sein d’un nouvel article 2.3.2. La disposition a été partiellement réécrite dans un souci de clarté.

Le maintien de la disposition est justifiée par la souci de rappeler les clauses permises en matière de droits successoraux⁵⁰.

Dans un souci pédagogique et de compréhension, il conviendrait de rappeler l’interdiction de déroger à l’ordre de succession, lequel est supprimé dans le projet (voy.ci-dessous en page 56)

Plus particulièrement,

- la disposition étend à bon droit l’application de la disposition aux descendants des enfants adoptés dans leur mariage ;
- elle incorpore la notion de convention matrimoniale (voy. notre critique à ce sujet *supra*).

Dans la deuxième partie de la disposition, le texte remplace le terme d’ « usage » par celui d’ « usufruit », pour correspondre aux modifications récentes du Code civil.

Cette modification n’appelle pas de commentaire.

Article 2.3.3

La disposition n’appelle pas de commentaire.

Article 2.3.4

La disposition est réécrite dans la proposition de loi.

Outre les modifications de pure forme, le texte nouveau précise que le mineur « *peut également faire le choix d’un régime matrimonial ou modifier ce choix avant la conclusion de son mariage* » au lieu de parler « *des conventions dont ce contrat (de mariage) est susceptible* ».

En d’autres mots, le nouveau libellé de la disposition restreint sa portée aux seuls régimes matrimoniaux.

⁵⁰ Proposition de loi portant le livre 2, titre 3, “Les relations patrimoniales des couples” et le livre 4 “Les successions, donations et testaments” du Code civil, 1271/001, *op. cit.*, pp. 26 et 27.

Or, nous avons exposé plus avant que les conventions matrimoniales (ou anciens contrats de mariage) ne portent pas exclusivement sur les régimes matrimoniaux, comme l'illustre d'ailleurs le maintien du Pacte Valkeniers (art. 2.3.2).

A admettre la référence à la notion de convention matrimoniale, le renvoi à cette notion permet de faire l'économie de l'alinéa 2 faisant référence à la modification du contrat de mariage.

Nous proposons en conséquence le libellé suivant en excluant la notion de convention matrimoniale :

« Si le tribunal de la famille a accordé la dispense d'âge pour la conclusion du mariage, le mineur peut consentir) tout contrat de mariage ou modification de celui-ci, avant ou pendant le mariage, s'il est assisté de son père et de sa mère, de ses père et mère, ou de l'un d'eux, ou, à défaut, avec l'autorisation du tribunal ».

Article 2.3.5

Le premier alinéa est partiellement réécrit pour prévoir la situation dans laquelle une personne protégée est déclarée incapable de « *choisir ou de modifier son régime matrimonial* », à la place de « *conclure un contrat de mariage et modifier son régime matrimonial* ».

Cette modification ne nous semble pas opportune, en ce qu'elle se limite au régime matrimonial et ne vise pas directement le contrat de mariage ou son acte modificatif (ou son équivalent terminologique de « convention matrimoniale »).

Dans la mesure où le chapitre a trait aux conventions matrimoniales, la cohérence impose de faire référence à l'acte contractuel, davantage qu'aux régimes matrimoniaux.

Il en va plus particulièrement ainsi que ces stipulations contractuelles peuvent porter sur d'autres éléments que le régime matrimonial (voy. en page 26).

L'article 492/1 § 2 de l'ancien Code civil invite tout d'abord le juge de paix à se prononcer sur la capacité d'une personne à protéger à « *conclure ou modifier un contrat de mariage* ».

Partant, il nous apparaît que des termes identiques devraient être retenus.

Ce vœu est également proposé par la proposition de loi, qui suggère une modification de l'article 492/1 dans le même sens⁵¹.

Eu égard à notre critique concernant la notion de convention matrimoniale (voy. *supra*), nous croyons que l'uniformisation terminologique doit être réalisée au profit de celle retenue dans cette dernière disposition.

Il en va plus particulièrement ainsi au regard du morcellement des codifications (voy. notre critique à ce sujet *supra*).

Nous proposons en conséquence la rédaction suivante :

⁵¹ *Ibid.*, p. 28.

« La personne protégée qui, en vertu de l'article 492/1 de l'ancien Code civil, a été déclarée incapable de conclure ou modifier un contrat de mariage peut néanmoins le faire après avoir, à sa demande, obtenu l'autorisation du juge de paix, sur la base du projet rédigé par le notaire.

Dans des cas particuliers, le juge de paix peut autoriser l'administrateur à agir seul, ou l'autoriser à assister la personne protégée. Une copie du projet d'acte notarié est jointe à la requête ».

Article 2.3.6

La disposition est réécrite dans un souci de clarté et n'appelle pas de nouveau commentaire.

Article 2.3.7

La disposition est réécrite de la manière suivante :

- Une formule négative (« nulle modification ne peut être apportée ») par une formule positive (« sont requis ») ;
- La disposition fait référence à la modification du « régime matrimonial », alors que le libellé de la disposition antérieure avait trait à la modification des « conventions matrimoniales » ;
- La disposition ne fait plus référence au « consentement simultané ».

Deux critiques peuvent être formulées à ce sujet.

Tout d'abord, la disposition doit privilégier la référence à la notion de contrat de mariage, et non de régime matrimonial, les deux concepts n'étant pas identiques (voy. *supra*).

Ensuite, il y a lieu de maintenir l'exigence de consentement *simultané*, lequel constitue une condition spécifique et essentielle dudit contrat.

Il en va d'autant plus ainsi qu'elle constitue la seule référence dans la loi à cette exigence.

Or, la proposition de loi rappelle que cette condition demeure d'actualité⁵², de sorte que sa disparition du libellé de la disposition n'est guère compréhensible.

Proposition de libellé :

« Si les futurs époux veulent modifier leur contrat de mariage avant la célébration du mariage, la présence et le consentement simultané de toutes les personnes qui ont été parties à la convention matrimoniale antérieure, sont requis ».

Article 2.3.8

Le premier paragraphe de la disposition demeure inchangé ; les deuxième et troisième paragraphe sont réécrits.

Dans le deuxième paragraphe, le projet de texte précise désormais le contenu de l'inventaire.

⁵² *Ibid.*, p. 29.

La disposition est restructurée de manière opportune, rendant la disposition plus lisible tout en préservant la substance des règles..

Article 2.3.9

Pas de commentaire : la disposition simplifie et clarifie le libellé des dispositions.

La sanction prévue par la loi est reprise dans les dispositions du sous-titre 2.

Article 2.3.10

Pas de commentaire : la disposition est réécrite de manière claire en préservant la substance de la règle.

Article 2.3.11

Pas de commentaire : la disposition est réécrite de manière claire en préservant la substance de la règle.

Article 2.3.12

Le premier paragraphe de la disposition est libellé dans les mêmes termes.

Un nouveau second paragraphe est opportunément ajouté pour prévoir que le régime légal prend effet à dater de la célébration du mariage.

Ceci étant, les termes « *si les époux n'ont pas choisi de régime matrimonial avant le mariage* » sont inopportuns pour deux raisons.

La terminologie prête à équivoque puisque le régime matrimonial légal peut avoir été choisi par les époux, même si ce choix n'a pas été formé par contrat de mariage.

Partant, une référence au contrat de mariage – admise par les travaux préparatoires⁵³ - apparaît nécessaire.

Proposition :

« § 1 À défaut de conventions dérogatoires, les règles relatives au régime légal, établies au chapitre 3 du présent sous-titre, forment le droit commun.

§ 2. Si les époux n'ont pas choisi de régime matrimonial dans leur contrat de mariage avant le mariage, le régime légal prend effet, nonobstant toute convention contraire, à la célébration du mariage. »

A admettre la notion de convention matrimoniale :

« § 1 À défaut de conventions dérogatoires, les règles relatives au régime légal, établies au chapitre 3 du présent sous-titre, forment le droit commun.

⁵³ *Ibid.*, p. 33.

§ 2. Si les époux n'ont pas choisi de régime matrimonial dans leur convention matrimoniale avant le mariage, le régime légal prend effet, nonobstant toute convention contraire, à la célébration du mariage. »

Article 2.3.13

La disposition reprend les termes de l'ancien article 1389/1 de l'ancien Code civil, s'inscrivant dans une réforme « à droit constant ».

A dépasser l'idée d'une réforme « à droit constant », comme la proposition semble l'illustrer à plusieurs reprises (voy. *supra*), on peut s'interroger sur la possibilité d'inclure les meubles servant au logement familial (par exemple, une caravane).

Proposition :

« Lorsque le régime matrimonial prend fin par le décès d'un des époux, le conjoint survivant peut, moyennant soulte s'il y a lieu, se faire attribuer par préférence, pour autant qu'ils appartiennent au patrimoine commun ou au patrimoine qui est en indivision exclusivement entre les époux :

1° un des immeubles **ou meubles** servant au logement de la famille;

2° les meubles meublants qui le garnissent;

3° les biens qu'il utilise pour l'exercice de sa profession ou l'exploitation de son entreprise ».

Article 2.3.14

Pas de commentaire : le texte reprend le libellé antérieur.

Article 2.3.15

Pas de commentaire : le texte reprend le libellé antérieur.

Article 2.3.16

Pas de commentaire : le texte reprend le libellé antérieur.

Article 2.3.17

Pas de commentaire : le texte reprend le libellé antérieur en remplaçant les termes donation et testament par « libéralité ».

Article 2.3.18

Pas de commentaire sur la forme : le texte reprend le libellé antérieur.

Quant au fond, à admettre une réforme dépassant une codification « à droit constant », les règles relatives au régime des assurances-vie appelle certaines réflexions *de lege feranda*.

Concernant l'assurance-vie, le texte ne précise tout d'abord pas que le contrat doit être « *exclusivement* » conclu par un des époux, laissant en suspens la possibilité que l'assurance-vie contractée par deux époux soit qualifiée de commune.

Ensuite, le régime de l'*assurance-groupe* n'est pas précisé par la loi, ce qui est de nature à maintenir le traitement différent avec l'assurance-vie individuelle et à contrevenir au principe

d'allocation correcte des revenus professionnels mis en évidence par la loi du 22 novembre 2018.

L'exclusion des règles à ce sujet était motivé epar la réforme des pensions à venir.

Il n'en a toutefois rien été, de sorte que ce régime doit être précisé.

Article 2.3.19

Pas de commentaire sur la forme : le texte reprend le libellé antérieur.

Ceci étant, une précision terminologique pourrait être réalisée concernant la *clientèle*, dont le régime est déterminé par la date de sa constitution.

La notion de clientèle « constituée » prête à équivoque, comme l'illustre les discussions doctrinales à ce sujet :

- Une première interprétation – stricte - assimile cette hypothèse la clientèle *constituée* ;
- Une seconde interprétation englobe également la clientèle *acquise*.

Une précision à ce sujet serait opportune.

Article 2.3.20

La disposition reprend les règles de preuve entre époux et à l'égard des tiers, avec deux aménagements.

Elle modifie tout d'abord, la disposition en adaptant la terminologie (« par tous modes de preuve » à la place de « par toutes voies de droit ») pour rencontrer la celle du Livre du Code civil relatif à la preuve.

Elle supprime également toute référence à la preuve entre époux par « *témoignages et présomptions compris et même par commune renommée* ».

Cette modification est justifiée comme suit⁵⁴ :

« Il n'est en effet plus nécessaire de préciser que les témoignages et présomptions sont autorisés, parce que cela découle maintenant de l'expression "tous modes de preuve" elle-même (voy. p. ex. les art. 8.28, 8.29 et 8.31 C.civ.).

La commune renommée n'est pas reprise parmi les modes de preuve autorisés entre époux, parce que ce mode de preuve n'est défini nulle part, et n'est pas repris non plus dans le Livre 8 du Code civil. On ne voit d'ailleurs pas quelle utilité peut avoir la preuve par commune renommée lorsqu'on sait que des "présomptions de fait" telles que définies par le Livre 8 du Code civil (art. 8.29, alinéa 2 du Code civil) sont déjà

⁵⁴ *Ibid.*, p. 8.

admises: il suffit d'indices sérieux, précis et concordants, même d'un seul indice sérieux et précis, si le juge en admet la valeur probante »

Plusieurs remarques peuvent être formulées à ce sujet, à la fois quant à la localisation de la disposition qu'en ce qui concerne la suppression de la fin de la disposition.

En premier lieu, dans la mesure où cette règle est également applicable en régime séparation biens (anc. C. civ., Art. 1467 et art. 2.3.62 en projet), elle doit selon nous être localisée au sein des dispositions générales.

Vient ensuite la question de l'opportunité de la suppression.

L'existence de la preuve par « *témoignages et présomptions compris et même par commune renommée* » est originellement justifiée, sous les travaux préparatoires de la loi de 1976, comme suit :

« (...) il n'y a pas lieu d'exclure la possibilité d'invoquer la commune renommée ; celle-ci est généralement admise dans les circonstances où il y a impossibilité morale d'obtenir d'autres preuves et notamment des témoignages ; elle est actuellement admise au profit de la femme par l'article 1415 du Code civil »⁵⁵.

En d'autres mots, la commune renommée est admise en raison des difficultés rencontrées par les époux à s'aménager la preuve dans leurs relations entre eux.

La commune renommée correspond à ce qu'on a coutume d'appeler la rumeur et s'entend du mode de preuve établi par des faits connus indirectement, par ouï dire⁵⁶.

Cette problématique demeure d'actualité et justifie son maintien, laquelle n'est rencontrée par aucun autre mode de preuve.

Elle justifie en conséquence un assouplissement des règles de preuve entre époux, régime dérogatoire permis par le nouveau Livre 8 du nouveau Code civil.

Il est du reste inexact d'affirmer que le nouveau Code civil, et plus particulièrement le livre 8 du Code civil, ne fait aucune allusion à cette notion.

L'article 8.3, alinéa 2 du Code civil dispose en effet que « *Les faits notoires ou les règles d'expérience commune ne doivent pas être prouvés* ».

Article 2.3.21

Pas de commentaire sur la forme : le texte reprend le libellé antérieur.

⁵⁵ Rapport fait au nom de la commission de la justice par M. Hambye, Sénat, sess. ext., 1974, 683-2, p. 30.

⁵⁶ Y.-H. LELEU, *Droit patrimonial*, op. cit., p. 150, n° 129.

Article 2.3.22

Pas de commentaire sur la forme : le texte reprend le libellé antérieur en restructurant les paragraphes dans un souci de clarté.

Article 2.3.23

Pas de commentaire sur la forme : le texte reprend le libellé antérieur.

Article 2.3.24

Pas le texte reprend le libellé antérieur en remplaçant l'énumération d'une énumération par tiret à une liste chiffrée.

Ce choix est heureux et met en exergue le caractère exhaustif de cette énumération.

Article 2.3.25

Pas le texte reprend le libellé antérieur en remplaçant l'énumération d'une énumération par tiret à une liste chiffrée et met en exergue la présomption de dette commune dans un paragraphe distinct.

Ce choix est heureux d'un point pédagogique.

Article 2.3.26

Pas de commentaire sur la forme : le texte reprend le libellé antérieur, sous réserve d'une adaptation de la terminologie aux nouveau livre 8 relatif à la preuve.

Article 2.3.27

Pas de commentaire : le texte reprend le libellé antérieur.

Article 2.3.28

Pas de commentaire : le texte reprend le libellé antérieur.

Article 2.3.29

Pas de commentaire : le texte reprend le libellé antérieur.

Article 2.3.30

Pas de commentaire : le texte reprend le libellé antérieur.

Article 2.3.31

Sur le fond, une réflexion peut être menée, s'agissant du deuxième alinéa, concernant l'époux exerçant une activité « accessoire » ou « satellite » dans l'activité professionnelle.

En ce cas, faut-il néanmoins l'accord des deux époux ou celui de l'époux exerçant l'activité principale se suffit-elle pour être valable ?

L'interprétation doctrinale actuelle tend à admettre l'exigence du double consentement, solution relayée par les travaux préparatoires de la loi du 22 juillet 2018.

Dans la perspective d'une réforme *de lege feranda*, une réflexion doit croyons-nous être entreprise à ce sujet, eu égard notamment à l'incidence de cette interprétation sur les biens professionnels⁵⁷.

Article 2.3.32

Pas de commentaire : le texte simplifie la structure de la disposition et reprend le libellé antérieur, sous réserve d'une simplification de libellé relatif au crédit à la consommation.

Article 2.3.33

Pas de commentaire: le texte reprend le libellé antérieur.

Article 2.3.34

Pas de commentaire: le texte reprend le libellé antérieur.

Article 2.3.35

Pas de commentaire: le texte reprend le libellé antérieur.

Article 2.3.36

Pas de commentaire: le texte reprend le libellé antérieur.

Article 2.3.37

Pas de commentaire: le texte reprend le libellé antérieur.

Article 2.3.38

Pas de commentaire: le texte reprend le libellé antérieur.

Article 2.3.39

Pas de commentaire: le texte reprend le libellé antérieur.

Article 2.3.40

Pas de commentaire: le texte reprend le libellé antérieur, sous réserve d'adaptations terminologiques.

⁵⁷ Voy. J. SAUVAGE, « Les modifications du régime de communauté », in *Les régimes matrimoniaux après la loi du 22 juillet 2018 : et maintenant, tout devient possible ?*, Conférence du jeune barreau de Bruxelles, Bruxelles, Larcier, 2019, pp. 10-62.

Article 2.3.41

Pas de commentaire quant à la forme: le texte reprend le libellé antérieur.

On peut tout d'abord s'interroger sur la localisation de la disposition : dans la mesure où il est admis que ces causes de dissolution sont applicables à l'ensemble des régimes matrimoniaux, il conviendrait de déplacer la disposition au rang des dispositions générales en matière de « régimes matrimoniaux ».

Sur la fond ensuite, plusieurs observations.

L'article pourrait tout d'abord être complété à notre estime sur plusieurs aspects :

- Le 4° de la disposition pourrait être complété pour prévoir qu'il y a dissolution *toutes les fois que le changement de régime matrimonial emporte la liquidation du régime matrimonial*.

Cette distinction est importante puisque certaines modifications peuvent emporter la liquidation du régime matrimonial, sans pour autant engendrer le changement de régime en lui-même.

Il en va croyons-nous ainsi lorsque les époux s'accordent pour prévoir, dans leur acte de modification, une cause particulière de récompense née entre les époux durant le régime.

- Les causes de dissolution pourraient être complétées par l'hypothèse de l'annulation du mariage, à l'égard du ou des époux de bonne foi.

Si en principe l'annulation emporte la disparition rétroactive du régime matrimonial, lequel est intimement lié à l'état matrimonial⁵⁸, le mariage déclaré nul produit néanmoins ses effets à l'égard du ou des époux de bonne foi (*mariage putatif*)⁵⁹, entendue comme l'ignorance de la cause de nullité du mariage.

Dans ce dernier cas, il y aurait lieu d'admettre la dissolution du régime, laquelle ne découle d'aucune des circonstances prévues par la loi, bien qu'admise en droit positif.

Dans un souci de clarté et de cohérence quant aux règles gouvernant la dissolution du régime, la disposition pourrait enfin reprendre, dans des paragraphes suivants, de manière claire les dates auxquelles la dissolution produit ses effets, tant entre époux qu'à l'égard des tiers.

Proposition :

“Le régime légal se dissout:

⁵⁸ A.-C. VAN GYSEL et J. SAUVAGE, *Le couple*, Précis de la Faculté de Droit de l'Université Libre de Bruxelles, Limal, Anthémis, 2018, p. 96.

⁵⁹ Anc. C. civ., art. 201

1° par le décès d'un des époux;

2° par le divorce et la séparation de corps;

3° par la séparation de biens judiciaire;

4° par l'adoption d'un autre régime matrimonial et toutes les fois que le changement de régime matrimonial emporte la liquidation du régime matrimonial ;

5° par l'annulation du mariage à l'égard du ou des époux de bonne foi, conformément à l'article 201 de l'ancien Code civil ».

Article 2.3.42

Pas de commentaire quant à la forme: le texte reprend le libellé antérieur, sous réserve d'une adaptation terminologique quant à la preuve.

Article 2.3.43

Le premier paragraphe disposition reprend le libellé de l'ancienne disposition et précise, de manière pertinente l'ordre des opérations de liquidation et partage en indiquant désormais que « Il est procédé ensuite au règlement du passif, au règlement du compte des récompenses, et au partage de l'actif net ».

Cet ordre était en effet admis par la doctrine et la pratique.

Pour le surplus, les autres paragraphes reprennent les dispositions antérieures, adaptées pour tenir compte de la nouvelle numérotation.

Article 2.3.44

La disposition reprend le libellé de l'ancienne disposition, modifiant du reste le terme « conjoint » par « époux ».

La disposition pourrait également préciser, concernant le deuxième paragraphe de l'article en projet, qu'il est nécessaire que l'époux ait le pouvoir de contrôle de la société pour être tenu au paiement d'une récompense.

De lege feranda, il y a lieu de déterminer le mode d'évaluation de la créance de récompense lié à l'exercice d'une profession sous le couvert d'une société, la loi et les travaux préparatoires n'étant pas de nature à éclairer les débats quant à ce.

Article 2.3.45

Pas de commentaire : le texte reprend le libellé antérieur.

Article 2.3.46

Pas de commentaire : la disposition reprend le libellé de l'ancienne disposition, sous réserve d'une modification de forme.

Article 2.3.47

Pas de commentaire : le texte reprend le libellé antérieur.

Article 2.3.48

Pas de commentaire : la disposition reprend le libellé de l'ancienne disposition, sous réserve d'une modification liée la numérotation des dispositions.

Article 2.3.49

D'un point de vue sémantique, la disposition est tout d'abord intitulée « acquittement de la dette de récompense ».

Cette terminologie nous semble perfectible.

S'agissant de la dénomination juridique, le terme originaire de « règlement », en tant qu'il correspond à celle admise à l'origine et maintenue dans les titres du nouveau Code.

Ensuite, la disposition regroupe les articles 1442 et 1443, lesquels visent pourtant deux situations distinctes, à savoir respectivement la situation d'un époux créancier et celle d'un époux débiteur.

Le lien entre ces règles, tenant au « règlement des récompense » nous apparaît suffisamment établi par leur présence dans le même sous-titre.

Le souci de lisibilité mis en exergue par l'exposé des motifs justifierait à notre estime de maintenir dans deux dispositions distinctes.

Il conviendrait en conséquence de prévoir une disposition ayant trait au « règlement de la dette de récompense d'un époux » (incluant les paragraphes 1 et 4 en projet) et au « règlement de la créance de récompense d'un époux » (incluant les paragraphes 2 et 3 en projet).

Quant au fond, le premier paragraphe de l'article 2.3.49 correspond à l'article 1443 de l'ancien Code civil.

L'ancien article 1443 prévoit que le règlement d'une récompense due par un époux intervient en principe en espèces, voir par prélèvement avec l'accord de l'autre époux ou l'autorisation du tribunal de la famille.

La disposition en projet prévoit que l'« acquittement » d'une récompense par un époux redevable d'une récompense s'opère en moins prenant ou par paiement à la masse à partager, à concurrence d'un montant égal à la dette.

Elle ajoute, dans un alinéa second, que l'acquittement en moins prenant se fait par imputation sur la part du débiteur ou par prélèvement par son conjoint.

Cette modification est notamment justifiée comme suit :

*« Ces articles sont **légèrement reformulés**. En effet, ils prévoient des méthodes de règlement des récompenses qui ne sont **pas praticables si les époux ne s'accordent***

pas sur leur application. Or, c'est surtout dans cette hypothèse qu'on doit pouvoir avoir recours au texte légal.

(...)

La loi ne dit pas qui désignera les biens à prélever, elle prévoit seulement un recours auprès du tribunal pour déterminer la valeur des biens à prélever. Ceci est cependant contraire aux principes du partage judiciaire, qui s'opposent à ce que des points de divergence précis, tels que celui portant sur la valeur de biens à prélever, puissent être soumis au tribunal en dehors de la procédure telle qu'elle est prescrite par le Code judiciaire.

Il est par ailleurs beaucoup plus simple et plus cohérent de dire que cette récompense sera réglée de manière analogue au rapport en valeur en matière de succession (article 858, § 1^{er}, alinéa 1^{er} C.civ. ancien, voir article 4.89): en principe en moins prenant, (par prélèvement ou par imputation), et éventuellement par paiement. Il s'agit en effet d'opérations comparables, qui doivent se régler selon des techniques comparables » (nous surlignons).

Au-delà du bienfondé des arguments soulevés, force est encore de constater que le projet entend, de la sorte, inverser la hiérarchie des règles relatives au règlement des récompenses, formulant le souhait de privilégier le prélèvement et d'admettre « éventuellement » le paiement.

Or, cette volonté ne transparaît pas nettement de la rédaction de la disposition en projet, puisqu'elle prévoit l'élaboration des modes de règlement alternatifs, sans formuler de préférence en faveur de l'un ou l'autre.

Pour le surplus, il convient de préciser que la question du mode de règlement des récompenses avait d'ores et déjà fait l'objet d'importantes discussions lors des travaux préparatoires de la loi de 1976⁶⁰.

Au terme d'une longue réflexion et d'un débat nourri, la Sous-Commission parlementaire avait tenu à préciser que le prélèvement en nature présentait un caractère *facultatif*⁶¹, insistant sur le principe du paiement en espèces.

Le projet de loi modifie ainsi la règle érigée par la disposition en prévoyant des modes de règlement de récompense alternatifs, et non plus hiérarchisés, comme prévus dans l'ancien Code civil.

Cette démarche apparaît contraire à la prétention d'une réforme « à droit constant » et à la volonté originaires du législateur.

En conséquence, il y a lieu de maintenir la disposition originaires.

⁶⁰ Voy. Rapport fait au nom de la commission de la justice par M. Hambye, 683-2, *op. cit.*, p. 234 et s.

⁶¹ *Ibid.*, p. 236.

Les autres paragraphes de la disposition n'emportent pas d'autres observations.

Proposition :

« Règlement de la créance de récompense d'un époux

§.1. L'époux qui reste débiteur d'une récompense en règle le montant en espèces, à moins que l'autre époux n'accepte de prélever, lors du partage, à due concurrence, des biens communs dont la valeur est, en cas de contestation, déterminée par le tribunal de la famille

§.2 L'époux qui n'a pu obtenir à charge de la masse la totalité de sa récompense devient créancier de l'autre époux à concurrence de la moitié de ce qu'il n'a pas reçu.

Règlement de la dette de récompense d'un époux

§ 1. L'époux qui a encore droit à une récompense prélève sur la masse à partager des biens pour une valeur égale à celle de sa créance.

§ 2. Le prélèvement dont il est question aux paragraphes 1^{er} et 2 ne peut porter atteinte aux droits d'attribution reconnus à l'autre époux par les articles 2.3.13 et 2.3.14.

§ 3.. L'époux qui n'a pu obtenir à charge de la masse la totalité de sa récompense devient créancier de l'autre époux à concurrence de la moitié de ce qu'il n'a pas reçu ».

Article 2.3.50

La disposition reprend *in extenso* et regroupe plusieurs dispositions de manière opportune (art. 1440, 1441, 1445 et 1449), e ce qu'elles regroupent l'ensemble des règles relatives au partage et son incidence.

Article 2.3.51

La disposition reprend le libellé de l'ancienne disposition.

Article 2.3.52

La disposition reprend le libellé de l'ancienne disposition, sous réserve d'adaptations relatives aux dispositions et à la terminologie.

Article 2.3.53

La disposition reprend le libellé de l'ancienne disposition, ayant élargi l'apport des dettes prévu au troisième paragraphe à l'apport anticipé.

Cette précision apparaît opportune et lève toute équivoque quant au sort des dettes liées à l'apport anticipé. .

Du reste, elle regroupe l'ensembles des règles relatives à l'apport.

Article 2.3.54

La disposition reprend le libellé de la disposition antérieure et complète le second alinéa pour prévoir que « La communauté universelle supporte également toutes les dettes **des époux antérieures au régime et celles qui grèvent les successions et libéralités qui leur échoient durant le régime** » (nous surlignons).

Cette modification est motivée comme suit :

« L’expression “toutes les dettes” était en effet trop large et ne rendait pas correctement la volonté du législateur »⁶²

Si la Cour de cassation a pu préciser que le régime de communauté universelle n’excluait pas l’application des règles relatives aux dettes en matière de communauté⁶³, l’adéquation du libellé de la disposition avec le principe de corrélation de corrélation des actifs et passifs⁶⁴.

Partant, la restriction proposée quant à la prise en charge du passif nous apparaît inadéquate et justifie de maintenir le deuxième paragraphe de manière identique à son ancien libellé.

Article 2.3.55

Pas de commentaire : la disposition reprend le libellé des anciennes dispositions et regroupe opportunément les règles relatives au préciput.

Article 2.3.56

Pas de commentaire : la disposition reprend le libellé des anciennes dispositions et regroupe à bon escient les règles relatives au partage inégal.

Article 2.3.57

La disposition en projet tend à préciser la « règle générale » en matière d’avantages matrimoniaux.

Elle reprend une définition des avantages matrimoniaux dans le premier paragraphe.

Le texte explique la définition comme suit :

« La caractéristique essentielle d’une convention matrimoniale accordant un avantage matrimonial (art. 2.3.57, § 2) est reprise des articles 1458, alinéa 1^{er}, et 1464, alinéa 1^{er} C.civ. ancien: cet avantage matrimonial n’est pas une donation et il n’est donc pas soumis aux règles des donations. La loi ne le disait qu’à propos de

⁶² Proposition de loi portant le livre 2, titre 3, “Les relations patrimoniales des couples” et le livre 4 “Les successions, donations et testaments” du Code civil, 1271/001, *op. cit.*, p. 49.

⁶³ Cass., 6 octobre 2011, C.10.0602.N/1.

⁶⁴ Voy. P. DE PAGE et I. DE STEFANI, *Traité de droit civil*, Tome IX : les régimes matrimoniaux, *op. cit.*, p. 623.

clauses particulières insérées dans un contrat de mariage de communauté (la clause de préciput, la stipulation de parts inégales et la clause d'attribution de tout le patrimoine commun). Mais il n'était plus discuté que la même règle valait pour toute autre clause accordant, comme il est dit à l'article 1429bis C.civ. ancien, un avantage qui résulterait du mode de composition, de fonctionnement, de liquidation ou de partage du patrimoine commun »⁶⁵

La matière est actuellement prévue aux seuls articles 1458, 1464 et 1465 de l'ancien Code civil.

Contrairement à ce que laisse entendre le texte en projet, les avantages matrimoniaux ne sont pas définis par la loi, malgré leurs diverses manifestations dans le Code civil.

La notion d'avantage matrimonial fait l'objet de discussions, de sorte que la seule insertion d'une définition dans le Code civil est critiquable.

L'interprétation retenue par le projet de texte tend à consacrer une approche *extensive* de la théorie des avantages matrimoniaux.

Cette définition découle de la thèse d'agrégation du professeur CASMAN⁶⁶. Elle est appuyée par une partie de la doctrine moderne⁶⁷ et de la jurisprudence⁶⁸.

Par son arrêt déjà exposé du 23 novembre 2005, la Cour constitutionnelle a fait sienne cette thèse, y voyant « *des avantages qui résultent pour les époux du mode de composition, de fonctionnement et de partage du régime matrimonial choisi. Les droits de survie sont des*

⁶⁵ Proposition de loi portant le livre 2, titre 3, "Les relations patrimoniales des couples" et le livre 4 "Les successions, donations et testaments" du Code civil, 1271/001, *op. cit.*, pp. 50 et 51.

⁶⁶ H. CASMAN, *Het begrip huwelijksvoordelen*, Antwerpen, Marten's Kluwer, 1976 ; Pour une synthèse : H. CASMAN, « Les droits de survie ou avantages matrimoniaux en régime de séparation de biens », in *Les contrats de mariage*, Patrimoine, Bruxelles, Academia / Bruylant, 1996, p. 19.

⁶⁷ Not. J. GERLO, *Huwelijksvermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2004, p. 293, n° 556 ; L. ROUSSEAU, « Les avantages matrimoniaux dans les régimes de communauté », in J.-L. RENCHON et F. TAINMONT (dirs.), *Le statut patrimonial du conjoint survivant - Actes de la 5ème journée d'études juridiques Jean Renauld*, Centre de droit de la personne, de la famille et de son patrimoine de l'Université Catholique de Louvain, Bruxelles, Bruylant, 2004, p. 334 ; L. VOISIN, « Les avantages matrimoniaux dans les régimes de séparation de biens », in J.-L. RENCHON et F. TAINMONT (dirs.), *Le statut patrimonial du conjoint survivant - Actes de la 5ème journée d'études juridiques Jean Renauld*, Centre de droit de la personne, de la famille et de son patrimoine de l'Université Catholique de Louvain, Bruxelles, Bruylant, 2004, p. 338 ; A. VERBEKE, « Huwelijksvoordelen - Een tweede Antwerps Mijlpaalarrest », *T.E.P.*, 2008, p. 280 ; R. DEKKERS et H. CASMAN, *Handboek Burgerlijk recht*, Deel IV, Antwerpen/Oxford, Intersentia, 2010, p. 207, n° 324 ; A. DEMORTIER, « Dispositions communes à tous les régimes matrimoniaux », *J.T.*, 2019, p. 114, n° 30 ; Avant que le professeur Casman, cette position était déjà présente : P. STIENON, *Libéralités entre époux - gains de survie et avantages matrimoniaux*, Bruxelles, Larcier, 1973, p. 212.

⁶⁸ Liège (9ème ch.), 27 mars 2015, R.P.P.B., 2015/3, pp. 271 et s. ; Voy. not. Anvers (6ème ch.), 5 octobre 2004, *Rev. not. b.*, 2005, pp. 706 à 715 ; Anvers, 8 septembre 2015, *T.E.P.*, 2019/3, pp. 541.

avantages matrimoniaux qui ont pour objet d'avantager le conjoint survivant et sont destinés à être exercés lors de la dissolution du régime matrimonial par décès »⁶⁹.

A suivre cette interprétation, les avantages matrimoniaux ne découlent pas exclusivement des seules dispositions prévues par le Code civil, au regard du principe de liberté contractuelle animant la matière (art. 1387 C. civ.)⁷⁰.

En d'autres termes, cette acceptation repose sur le présupposé que les règles du Code civil ne constituent que des manifestations de la théorie, sans l'épuiser.

Elle repose principalement sur les termes des articles 1451 et 1429*bis* de l'ancien Code civil, mais elle n'est toutefois pas unanimement admise.

Tout du contraire.

Un courant jurisprudentiel⁷¹ et une partie de la doctrine⁷² privilégient une acceptation *restrictive* de la notion d'avantage matrimonial, déduite des seules manifestations légales.

Cette définition stricte suppose que les avantages matrimoniaux constituent simultanément des droits de survie, à savoir les dispositions faites par préciput et les dispositions de partage inégal de la communauté. En d'autres mots, l'avantage matrimonial prévu par la loi se limite aux *clauses de partage du contrat de mariage constitutives d'un gain de survie*.

Ce courant trouve argument dans le libellé des dispositions de l'ancien Code civil (notamment les articles 1457 et 1461 de l'ancien Code civil), lesquelles établissent les bases du régime, fondées sur une nécessaire condition de survie.

Une autre argument tient à la jurisprudence de la Cour de cassation, laquelle définit les avantages en question comme suit :

« par avantages au sens de cette disposition, d'une part, toutes les donations entre époux et, d'autre part, les avantages constituant simultanément les droits de survie, à

⁶⁹ C. const., 23 novembre 2005, 170/2005, <http://www.cour-const.be>, B.2.3.

⁷⁰ Voy. Y.-H. LELEU, « Avantages matrimoniaux - notion, clauses dissymétriques, impact fiscal », in *Conjugalité et décès*, Centre de droit privé – Unité de droit familial, Limal, Anthemis, 2010, p. 46 et s., n° 20 et s.

⁷¹ Liège (9ème ch.), 27 mars 2015, *R.P.P.B.*, 2015/3, pp. 271 et s.

⁷² Voy. P. DE PAGE et I. DE STEFANI, « Les avantages matrimoniaux - aspects civils et fiscaux », *Rev. not. b.*, 2002, p. 270 ; P. DE PAGE et I. DE STEFANI, *Traité de droit civil*, Tome IX : les régimes matrimoniaux, *op. cit.*, pp. 656 et 657, n° 452 ; Rapp. F. TAINMONT, « La théorie des avantages matrimoniaux à la veille de la réforme du droit successoral : extension ou abrogation ? », *op. cit.*, p. 434, n° 1 qui met en évidence le fait que « ces avantages permettent au survivant d'obtenir, dans le cadre de la liquidation et du partage du régime matrimonial, des droits plus importants que ceux qu'il aurait recueillis si le régime légal de la communauté avait été strictement appliqué ». L'auteur plaide d'ailleurs pour une interprétation stricte de cette théorie (p. 477, n° 42).

savoir les dispositions faites par préciput et les dispositions de partage inégal de la communauté »⁷³.

« Cette disposition entend par avantages, d'une part, les libéralités entre époux, d'autre part, les avantages matrimoniaux qui constituent simultanément des droits de survie »⁷⁴.

Les travaux préparatoires de la loi de 1976 laissent encore entendre que la condition de survie constitue un élément essentiel de l'avantage matrimonial⁷⁵.

Si, dans le cadre du présent avis, il n'appartient pas à l'Unité de nous positionner le bienfondé de l'une ou l'autre thèse, l'existence de telles discussions ne saurait être raisonnablement occultée.

La définition proposée n'est donc ni neutre, ni en adéquation avec une réforme à droit constant.

Le second paragraphe de la disposition précise encore que les avantages matrimoniaux ne sont pas considérée comme des donations dans le second paragraphe.

La règle ne soulève pas de contestation dans son principe, mais dans son étendue puisque l'ancien Code civil prévoit, de manière explicite, qu'il en va ainsi en matière de *préciput* et de *partage inégal* prévu dans le contrat de mariage.

Partant, le libellé des dispositions antérieures, à savoir les articles 1458 et 1464 doivent être maintenus en l'état, sans modification ou définition.

Article 2.3.58

Partant toujours du postulat – orienté – d'une théorie générale des avantages matrimoniaux, la disposition reprend les « règles particulières » applicables à ceux-ci.

Au regard des motifs décrits ci-avant, il y a lieu de reprendre les dispositions de l'ancien Code civil, lesquelles n'ont volontairement fait l'objet d'aucun amendement lors de la réforme du 22 juillet 2018.

Article 2.3.59

Pas de commentaire : La disposition reprend les termes de l'ancien article 1429*bis* de l'ancien Code civil.

⁷³⁷³ Cass., 23 novembre 2001, C.99.0012.N/1, <http://www.juridat.be> ; *Rev. Not.*, 2002, p. 318 et note Cl. GIMENNE ; *R.G.D.C.*, 2003, p. 241, note W. PINTENS ; *E.J.*, 2002, 27, note K. VANWINCKELEN ; *T. not.*, 2002, 86, R.W., 2001-2002, 1608, note, *J.L.M.B.*, 2003, 7 ; *Rev. trim. dr. fam.*, 2003, 634, note., Cass. (1ère ch.), 9 novembre 2017, C.17.0094.N/4, <http://www.juridat.be.pdf>

⁷⁴ Cass., 12 janvier 2017, C.2012.0380.F, <http://www.juridat.be> .

⁷⁵ Projet de loi remplaçant le Titre V du Livre III du Code civil « du contrat de mariage et des droits respectifs des époux », *Doc. Parl.*, Sénat, sess. Ord. , 1964-1965, 25 avril 1965, n° 138, p. 216

Article 2.3.60

Le texte reprend le libellé de l'ancien article 1429, 1^{ère} phrase, et opère plusieurs modifications.

Il précise tout d'abord l'application de la disposition « sans préjudice de l'article 4.2.37, § 4).

Cet ajout est opportun puisque cette dernière disposition prévoit que :

« Le bénéfice d'une donation de biens futurs, qui emporte institution contractuelle, est maintenu en cas de dissolution du régime légal opérée par la séparation de biens judiciaire ou par l'adoption conventionnelle d'un autre régime matrimonial, sauf si les époux en conviennent autrement »

Il reformule la fin de la disposition pour prévoir que sont visés par la caducité non plus « des droits de survie qui sont concédés en tant qu'avantages matrimoniaux » mais désormais « des avantages matrimoniaux qui sont concédés en tant que droits de survie ».

Encore une fois, cette modification repose sur le postulat d'une définition large et d'un régime unique concernant l'avantage matrimonial, laquelle est sujette à caution (voy. *infra*).

Article 2.3.61

Pas de commentaire : la disposition reprend le libellé de l'ancienne disposition, modifiant simplement avec clarté le libellé du second alinéa

Article 2.3.62

La disposition reprend le libellé de l'ancienne disposition, adaptant le renvoi à la nouvelle numérotation.

Ceci étant, cette disposition appelle deux remarques.

Eu égard à l'application de ces règles aux régimes de communauté et de séparation de biens, les règles de preuve nous apparaissent devoir être réunies dans une disposition unique, reprise parmi les règles générales des régimes matrimoniaux.

En toute hypothèse, le libellé de la disposition « preuve de la propriété » ne rencontre pas pleinement la portée de la disposition qui a également traité à la preuve des créances.

Il convient en conséquence de compléter le libellé de la disposition en évoquant la « preuve de la propriété *et de la créance* ».

Article 2.3.63

La disposition reprend le libellé de l'ancienne disposition.

Article 2.3.64

Pas de commentaire : la disposition reprend le libellé de l'ancienne disposition.

Quant au libellé de la disposition, une réflexion devrait être menée sur la portée de l'application « par analogie » des règles relatives aux « avantages matrimoniaux ».

Comment en effet mettre en œuvre concrètement une application « par analogie » des avantages matrimoniaux ?

Ni la disposition, issue de la réforme du 22 juillet 2018, ni les travaux parlementaires ne présentent une grande clarté sur cette question : sur quels droits l'avantage matrimonial peut-il porter dans un régime à base séparatiste ?

Le libellé de cette extension n'est pourtant pas sans entraîner une importante difficulté, dès lors les biens et masses susceptibles d'être visés en régime séparatiste apparaissent incertains.

Depuis la réforme de 2018, la doctrine manifeste sans étonnement des divergences d'interprétation au sujet de l'application par analogie.

La question doit en conséquence être débattue de manière approfondie et faire l'objet d'une précision de texte.

Article 2.3.65

Pas de commentaire : la disposition reprend le libellé de la disposition de l'ancien Code civil.

Article 2.3.66

Pas de commentaire : la disposition reprend le libellé de la disposition de l'ancien Code civil, sous réserve d'adaptations relatives à la numérotation des dispositions.

Article 2.3.67

Pas de commentaire : la disposition reprend le libellé de la disposition de l'ancien Code civil, sous réserve d'une adaptation relatives à la numérotation des dispositions.

Article 2.3.68

Pas de commentaire : La disposition reprend le libellé de la disposition de l'ancien Code civil.

Article 2.3.69

Pas de commentaire : La disposition reprend le libellé de la disposition de l'ancien Code civil.

Article 2.3.70

Pas de commentaire : La disposition reprend le libellé de la disposition de l'ancien Code civil.

Article 2.3.71

Pas de commentaire : La disposition reprend le libellé de la disposition de l'ancien Code civil.

Article 2.3.72

Pas de commentaire : La disposition reprend le libellé de la disposition de l'ancien Code civil, sous réserve d'une adaptation de numérotation

Article 2.3.73

Pas de commentaire : La disposition reprend le libellé de la disposition de l'ancien Code civil.

Article 2.3.74

Pas de commentaire : La disposition reprend le libellé de la disposition de l'ancien Code civil.

Article 2.3.75

Pas de commentaire : La disposition reprend le libellé de la disposition de l'ancien Code civil.

Article 2.3.76

Pas de commentaire : La disposition reprend le libellé de la disposition de l'ancien Code civil, sous réserve d'une adaptation de numérotation

Article 2.3.77

Pas de commentaire : La disposition reprend le libellé de la disposition de l'ancien Code civil, sous réserve d'adaptations des numérotations.

Article 2.3.78

Pas de commentaire : La disposition reprend le libellé des dispositions de l'ancien Code civil et regroupe l'ensemble des règles relatives à la demande de séparation de biens judiciaire.

Article 2.3.79

Pas de commentaire : La disposition reprend le libellé des dispositions de l'ancien Code civil et regroupe l'ensemble des règles relatives aux effets de séparation de biens judiciaire.

Article 2.3.80

Pas de commentaire : La disposition reprend le libellé de la disposition de l'ancien Code civil, sous réserve d'une adaptation de numérotation.

Article 2.3.81

La disposition reprend le libellé de la disposition de l'ancien Code civil, sous réserve Pas de commentaire : d'adaptations des numérotations.

Dans la mesure où la question ne souffre d'aucune contestation, il y a lieu de préciser qu'à défaut de stipulation contractuelle à ce sujet, le correctif ne trouve pas à s'appliquer (*opting-in*).

Article 2.3.82

La disposition reprend l'essentiel du libelle de celle de la loi du 13 janvier 1977.

Si le souhait de centraliser l'ensemble des règles relatives au contrat de mariage apparaît cohérent avec le souci de clarté énoncé par le législateur, la prise en considération des dispositions relatives aux conventions des cohabitants légaux nous apparaît inopportune, puisque dépassant à l'évidence l'objet de la réforme.

La disposition doit être amendée en conséquence (suppression de l'article 2.3.82, 3° en projet et modification du 4°)

Cette question devra être traitée dans une réforme ultérieure.

Article 2.3.83

La disposition reprend l'essentiel de la disposition de la loi du 13 janvier 1977.

Article 2.3.84

La disposition reprend le libellé de la disposition de la loi du 13 janvier 1977, sous réserve d'adaptations terminologiques

Article 2.3.85

La disposition reprend le libellé de la disposition de la loi du 13 janvier 1977, sous réserve adaptation quant à la numérotation.

Dispositions non reprises**Article 1388, alinéa 1 ancien Code civil**

La proposition de loi supprime l'article 1388, alinéa 1 du Code civil qui dispose que « *Les époux ne peuvent déroger aux règles qui fixent leurs droits et devoirs respectifs, ni à celles relatives à l'autorité parentale et à la tutelle ou déterminant l'ordre légal des successions* ».

Cette suppression est justifiée par le fait qu'elle présente un caractère exemplatif par rapport aux dispositions de l'article 2.3.1. en projet⁷⁶.

La proposition de loi⁷⁷ ajoute que :

« L'interdiction de déroger aux règles déterminant l'ordre légal des successions a été inscrite dans le Code civil pour empêcher qu'une future épouse, en échange de la dot reçue de son père dans son contrat de mariage, et à la demande de celui-ci, renonce, dans ce même contrat de mariage, à la succession de son père qui aurait

⁷⁶ Proposition de loi portant le livre 2, titre 3, "Les relations patrimoniales des couples" et le livre 4 "Les successions, donations et testaments" du Code civil, 1271/001, *op. cit.*, p. 26.

⁷⁷ *Ibid.*

par là voulu déroger aux règles de l'ordre légal des successions. Cette interdiction a bien en entendu perdu toute actualité.

*Est par contre de toute actualité, le souci des époux de déroger, dans leur convention matrimoniale, aux règles de la dévolution de la succession de l'un d'entre eux, en y insérant un **pacte successoral** comme celui dont il est question à l'article suivant (clause dite Valkeniers) ou une **institution contractuelle** autorisée par la loi (art. 4.237). Ces clauses-là ne sont donc pas interdites, contrairement à ce que le texte actuel de l'article 1388 pouvait faire croire.*

*Enfin, l'interdiction de déroger, dans la convention matrimoniale, aux "droits et devoirs des époux" est **déjà mentionnée à l'article 212, alinéa 2, C.civ. ancien**, et il n'est pas requis de le rappeler ici, cette interdiction étant par ailleurs déjà incluse dans l'interdiction générale de dérogation aux règles impératives et d'ordre public inscrite dans la présente disposition » (nous surlignons).*

Il est exact que la plupart de ces règles reposent sur des motifs légitimes à l'époque du Code Napoléon mais désormais surannés⁷⁸.

Le rappel des limites ressortant l'ordre public (des bonnes mœurs ?,) et des règles impératives participe au bon respect de ces règles.

Ceci étant, on peut s'interroger sur l'opportunité de maintenir la référence au respect des règles relatives aux droits et devoirs respectifs des époux visés aux l'article 212 et suivant de l'ancien Code civil.

Si cette interdiction est d'ores et déjà reprise à l'article 212 de l'ancien Code civil, il nous semble opportun de le maintenir ce rappel pour deux motifs.

La disposition est l'un des rares témoins légaux du lien existant entre le régime primaire et le régime secondaire.

Ce rappel apparaît d'autant plus nécessaire que les corps de règles sont voués à être traités séparément (voy. notre critique à ce sujet supra, p. 8) et, en conséquence, localisés dans des parties distinctes malgré leur lien.

Article 1454 et 1456 de l'ancien Code civil

Le projet de texte ne reprend pas les anciens articles 1454 et 1456 de l'ancien Code civil, qui prévoient

« L'époux qui ne fait entrer dans le patrimoine commun qu'un ou plusieurs biens déterminés, dont la valeur sera indiquée pour chacun d'eux dans le contrat, peut limiter son apport à concurrence d'une certaine somme.

⁷⁸ Voy. P.-A. FENET, *Recueil complet des travaux préparatoires du Code civil*, Tome XIII, Paris, Videcoq, 1836, p. 541 et s.

A la dissolution du régime, il lui est dû par le patrimoine commun une récompense égale à la différence entre la valeur au moment de l'apport des biens ainsi entrés dans le patrimoine commun et la somme à concurrence de laquelle ces biens ont été apportés »

et

« Sauf stipulation contraire dans le contrat de mariage, l'époux qui fait entrer dans le patrimoine commun une quotité de ses biens présents ou futurs sans les déterminer individuellement, conserve sur eux les pouvoirs de gestion que lui attribue l'article 1425 ».

Cette suppression est motivée comme suit, s'agissant des articles 1454 et 1456 de l'ancien Code civil :

« Elles ont été reprises en 1976 du Code civil de 1804, alors qu'elles étaient déjà complètement obsolètes à cette époque. Elles visent à régler l'apport d'un bien limité à un certain montant, ou limité à une fraction des biens propres.

On n'interdit pas de telles modalités d'un apport, mais on n'en règle plus les effets: il revient aux époux qui voudraient néanmoins les envisager, d'en déterminer exactement la portée ».

Elle est fondée sur le caractère obsolète des dispositions, nullement démontré ou objectif.

Le maintien de la disposition, qui conserve un caractère supplétif, n'enlève rien à la possibilité d'y déroger.

Aussi ces dispositions nous apparaissent devoir être maintenues.

Livre 4 “Les successions, donations et testaments”

Ce livre devrait être intitulé « Les Successions et les Libéralités », pour les raisons exposées plus bas, au sujet de l'intitulé du Titre II (articles 4.132 et suivants).

Articles 4.1 à 4.264

Article 4.1.

Il faut ajouter « et la déclaration d'absence » (article 121, § 2, de l'Ancien Code civil).

Article 4.2

L'article ne parle pas des légataires ou institués contractuels à titre universel (qui sont aussi des successibles), ni des légataires particuliers (qui ne succèdent pas à la personne du défunt, mais à certains de ses biens) : si l'on veut faire de la terminologie, elle doit être complète.

Article 4.3

La question de la transmission du droit de prendre possession de la succession, par le truchement du mécanisme de la saisine héréditaire, est l'une des plus sibyllines du Code civil. Les lois réformatrices des 31 juillet 2017 et 22 juillet 2018, toutes deux entrées en vigueur le

1^{er} septembre 2018, n'ont étrangement pas touché à ce pan essentiel de la matière, qui nécessite pourtant une véritable refonte. Le problème du défaut d'adaptation des règles relatives à la transmission de la possession de la succession se pose avec d'autant plus d'acuité que le Livre 3 « Les biens » du nouveau Code civil a été adopté par la loi du 4 février 2020. Le concept de possession est remanié en profondeur par ce projet de loi, et l'article 3.19, § 2, alinéa 1^{er} du Livre 3 du nouveau Code civil porte particulièrement : « *La possession se transmet aux ayant cause universels ou à titre universel, avec, sauf preuve contraire, ses vices tels qu'ils existent dans le chef de leur auteur ou la mauvaise foi de ce dernier.* » Le problème est que la loi successorale actuelle est très lacunaire au sujet des modes de transmission à cause de mort de la possession. En effet, la *saisine héréditaire*, qui n'est régie que par les articles 724, 1004 et 1006 du Code civil, n'est nullement définie, est victime de confusion avec la transmission de la propriété de la succession, et ne voit pas son régime juridique précisé. L'*envoi en possession*, qui concerne *de lege lata* l'Etat et les légataires universels qui ne sont pas en concours avec des héritiers réservataires, mais qui sont institués par testament olographe ou international, n'est pas davantage défini ni son régime juridique précisé. Enfin, il en va de même pour la *délivrance des legs*, dont la doctrine a pourtant souligné la différence des effets au regard de ceux de la saisine héréditaire (A.-Ch. VAN GYSEL, J. SACE, N. GALLUS, V. WYART, Fr. LALIERE, *Rép. Not.*, t. III : *Successions, donations et testaments*, Liv. VIII³ : *Les testaments*, Part. 3 : *Les testaments – fond*, Bruxelles, Larcier, 2010, n° 378, p. 367).

Il y aurait dès lors une incohérence à définir d'un côté précisément ce qu'est la possession, ses conditions et ses effets, tout en laissant quasiment sans normes légales un des principaux modes de transmission de cette possession.

La redéfinition du droit de posséder les biens successoraux s'articule autour des lignes de force suivantes :

- 1) Le champ d'application *ratione personae* de la saisine héréditaire, tel qu'il existe *de lege lata*, n'est pas cohérent sur le plan de la causalité des rapports de droit, génère plus d'insécurité juridique qu'il n'en résout, et constitue de surcroît une entrave majeure à la disposition des biens (Fr. LALIERE, *Le mort saisit le vif. De la saisine héréditaire au droit réel de possession*, Bruxelles, Larcier, 2019, pp. 480-490).

La saisine héréditaire est un *droit de posséder*, un *ius possidendi in re sua* (*Ius possidendi in re aliena* lorsque les éléments d'*altérité* et de *temporalité* se présentent et que la loi détache temporairement le droit de posséder du droit de propriété pour l'attribuer à un autre que le propriétaire), espèce la plus petite des droits réels incluse dans le genre le plus absolu, le droit de propriété (Fr. LALIERE, *Le mort saisit le vif. De la saisine héréditaire au droit réel de possession*, *op.cit.*, pp. 195-201).

Dès l'instant où un système juridique, à l'instar du nôtre, consacre la transmission *ipso iure* de la propriété au successeur, légal ou institué, dès l'instant du décès du *de cuius*, la saisine héréditaire, *droit de posséder les biens successoraux*, suit le

droit de propriété dans lequel il est inclus, afin de permettre au propriétaire de se mettre en possession, d'appréhender matériellement l'objet de son droit.

C'est exactement, mais pour des motifs qu'ils ne développaient pas, ce que certains auteurs de doctrine, et non des moindres, plaident depuis plusieurs décennies, optant résolument pour l'extension de la saisine héréditaire à tous les héritiers et légataires, quels qu'ils soient (H. DE PAGE, R. DEKKERS, *Traité élémentaire*, t. IX, 2^e éd., p. 352 ; Th. HUC, *Commentaire théorique et pratique, op.cit.*, t. V, n° 33 *in fine*. D'autres auteurs proposent, pour les mêmes motifs, de supprimer purement et simplement l'institution. Selon eux, une extension - souhaitée- de la saisine à tous les successibles rendrait celle-ci inutile : J. MAURY, « Réquisitoire contre la saisine », *Mélanges C. Mouly*, t. I, Paris, Litec, 1998, pp. 335-351 ; W. DROSS, « La saisine successorale », *Defrénois*, 2004, art. 37913, pp. 496-497. Le Professeur William Dross y enseigne : « Plus fondamentalement, en décidant que faute d'un tel contrôle, il y a lieu d'interdire aux successeurs d'exercer des droits dont on reconnaît pourtant qu'ils sont d'ores et déjà titulaires, la loi rend nécessaire l'organisation d'une gestion de ces droits par un tiers au nom d'un risque marginal d'usurpation par usage d'un faux testament. N'est-il pas alors plus simple, même sans exiger que les dernières volontés s'expriment en la forme authentique, de redonner ici son empire au droit commun en considérant que le titulaire d'un droit est en mesure de l'exercer pleinement dès l'instant où il en est investi, en l'espèce dès l'instant du décès ? Ce serait là faire preuve d'un certain réalisme, les professionnels étant généralement très réticents à déférer à une demande de mise en possession formée par un non-propriétaire et fondée sur sa seule saisine. Quant aux intérêts des héritiers, ils ne seraient nullement sacrifiés dans la mesure où il leur demeurerait loisible de contester en justice la régularité du testament et de solliciter en référé toute mesure conservatoire, apposition de scellés ou désignation d'un séquestre. D'ailleurs, en cas de refus de délivrance, c'est toujours à un procès de ce type qu'on aboutit : on gagnera donc à faire que les héritiers l'intentent directement plutôt qu'à leur permettre de refuser la délivrance qu'on leur demande. Non seulement plus simple, un système successoral affranchi de tout contrôle a priori du titre des successeurs a encore le mérite de supprimer les situations résiduelles dans lesquelles il ne se trouve personne investi dès l'instant du décès du pouvoir de gérer les biens de l'hérédité. Hypothèse que l'on rencontre aujourd'hui lorsqu'un légataire universel est institué par testament olographe ou mystique en l'absence d'héritiers réservataires. Saisi de son legs, il ne peut néanmoins gérer les biens qui lui échoient avant son envoi en possession, et personne n'est cependant investi du pouvoir de le faire à sa place.

En définitive, si l'on se prononce en faveur de la suppression de tout contrôle a priori des testaments, la saisine devient une institution inutile : la dévitalisation qu'elle a subie au cours des siècles peut trouver son achèvement et la notion connaître alors le repos mérité de l'oubli. »

Un bref examen de droit comparé doit également convaincre d'abolir le clivage entre propriété et possession de la succession. On peut citer en exemple le Code civil italien, en son article 460, alinéa 1^{er}, lequel n'établit aucune distinction

ratione personae dans l'attribution du droit subjectif de posséder : « *Il chiamato all'eredità puo esercitare le azioni possessorie a tutela dei beni ereditari, senza bisogno di materiale apprensione.* » Traduction libre : « *L'appelé à l'hérédité peut exercer les actes possessoires à tous les biens héréditaires, sans qu'il soit besoin d'une appréhension matérielle* ». En droit successoral italien, peu importe que l'on soit héritier légal ou institué. Le simple fait d'être « *appelé à l'hérédité* » suffit pour se voir attribuer le droit de posséder et ses effets possessoires. Dans sa thèse de doctorat consacrée à la transmission de la succession en droit comparé, le Professeur Yves-Henri Leleu a montré que les droits allemands, grecs, hollandais et suisse accordaient les facultés d'exercice des droits successoraux à tous les héritiers dont la vocation est résiduaire, qu'ils soient légaux ou institués. (Y-H. LELEU, *La transmission de la succession en droit comparé*, Bruxelles-Anvers-Apeldoorn, Bruylant-Maklu uitgevers, 1996, p. 121, et note infrapaginale 4). Le Professeur Alexandre Ligeropoulos de la Faculté de droit de l'Université d'Athènes, dans une étude fouillée sur la transmission successorale centrée sur les besoins sociaux que celle-ci doit satisfaire, ne dit pas autre chose : « (...) *pour le transfert de la possession : un légataire a autant besoin qu'un héritier d'être protégé rapidement et par une procédure simplifiée contre l'usurpateur qui aurait profité du décès du de cujus pour usurper le bien successoral légué. (...) Il peut arriver que la loi, ayant réglé certaines questions à propos de la transmission à titre universel, ait omis de le faire au sujet du legs per vindicationem. On est alors obligé de rechercher si l'on assimilera le légataire per vindicationem à l'héritier ou si, a contrario, on le soumettra à un traitement inverse. Le cas s'est présenté en droit grec, où l'on a dû se demander s'il faut étendre à ce légataire le bénéfice de l'art. 983 du code civil, selon lequel l'héritier continue de plein droit la possession du de cujus. (...) Pour résoudre ces problèmes, il faut s'abstenir de l'idée facile que ce qui s'applique à l'héritier – successeur universel est impropre au légataire per vindicationem, en raison de sa qualité de successeur particulier, et que par conséquent celui-ci doit toujours être soumis à un régime contraire. Déjà notre observation qu'il y a dans les droits positifs, et dans une certaine mesure, communauté de traitement entre le legs per vindicationem et la succession à titre universel en raison de leur caractère commun d'acquisitions à cause de mort, met en garde contre un tel procédé, commode mais inadéquat. La méthode vraiment scientifique consistera, ici encore, à envisager comparativement, à la lumière des besoins à satisfaire dans chaque hypothèse typique particulière, la situation de l'héritier et celle du légataire (...). Là où il y aurait identité de besoins à satisfaire, la solution serait identique ; là où elle ferait défaut, on déciderait autrement. A ce point de vue on ne peut qu'approuver l'opinion qui soutient, en Grèce, que le légataire per vindicationem devient possesseur, comme l'héritier, par le seul fait de la mort du testateur. (...)* » (A. LIGEROPOULOS, « La transmission et le concept de succession à titre universel (Construction juridique et réalités sociales sous-jacentes) », *Mélanges Sfériadès*, vol. II, Athènes, Ecole des sciences politiques « Panteios » d'Athènes, 1961, p. 820).

Au regard de toutes ces considérations, le clivage entre transmission de la propriété et transmission de la possession de l'hérédité doit être aboli.

- 2) Dans le même ordre d'idées, le système de l'envoi en possession, s'il se justifie en tant qu'il soumet l'Etat, qui n'est qu'un successeur irrégulier, à une autorisation judiciaire préalable au recueil des successions en déshérence (article 770 du Code civil), doit être aboli en tant qu'il soumet le légataire universel qui n'est pas en concours avec des héritiers réservataires à l'obligation de recourir à l'autorisation judiciaire préalable si la forme du testament qui l'institue n'est pas publique. Comme l'avait déjà précisé à bon droit Jean-Etienne Portalis au cours des travaux préparatoires du Code, sans avoir pourtant été entendu : « *On a dit qu'en principe, l'héritier ab intestat seul est certain ; or, dans le concours de deux titres, le plus évident doit être préféré. On a donc raisonné comme s'il existait simultanément deux titres. C'est une erreur. Lorsqu'il existe un héritier testamentaire, il n'y a plus d'héritier légal ; (...)* ». (P.-A. FENET, *Recueil complet des travaux préparatoire du Code civil*, t. XII, pp. 387-397).
- 3) Par identité de motifs, le système de la délivrance de legs, qui n'est d'ailleurs nulle part défini dans l'ancien Code civil, et dont l'effet est double **(1)** ratification du legs par les personnes qui sont tenues de l'exécuter et ne pourront dès lors plus utilement le contester par la suite, conformément au prescrit de l'article 1338, alinéa 3, du Code civil, non abrogé par la loi du 13 avril 2019 portant création du Livre 8 « La preuve » dans le nouveau Code civil et **(2)** attribution du droit de posséder l'objet du legs au légataire) doit également être aboli dans la mesure où aucune raison objective ne vient justifier la préférence que le système actuel donne à la succession du sang sur la succession testamentaire, comme l'enseigne la Cour européenne des droits de l'homme (« (La Cour) constate que ce texte (l'article 1^{er} du Protocole additionnel n° 1) se borne à consacrer le droit de chacun au respect de « ses » biens, ne vaut par conséquent que pour les biens actuels et ne garantit pas le droit d'en acquérir par voie de succession ab intestat ou de libéralités. (...) L'article 8 (de la CEDH) n'exige pas qu'un enfant ait droit à une certaine part de la succession de ses auteurs voire d'autres proches parents : en matière patrimoniale aussi, il laisse en principe aux Etats contractants le choix des moyens destinés à permettre à chacun de mener une vie familiale normale (...) et pareil droit n'est pas indispensable à la poursuite de celle-ci. » : Cour eur. D.H., 13 juin 1979, *Marckx c. Belgique*, n° 6833/74).

Par exception à ce qui précède, la délivrance des legs en cas de concours avec des héritiers réservataires semble devoir être maintenue. A leur égard et à leur égard seulement, il faut mettre en œuvre une approche fonctionnelle, et non plus seulement causale, de la saisine héréditaire. Attribuer *ipso iure* la saisine héréditaire aux légataires en cas de concours avec des réservataires constitue, à notre estime, un risque pour la sauvegarde des droits réservataires. En effet, un légataire pourrait parfaitement appréhender des biens de l'hérédité et les dilapider, alors même que ceux-ci constituent l'assiette de la réserve, laquelle a été explicitement maintenue par la réforme législative du 31 juillet 2017. Le respect des droits réservataires implique une série d'opérations de liquidation précises, fondées sur l'article 922 du Code civil, dont l'objet est précisément d'en évaluer le *quantum* et d'en déterminer l'assiette. Il n'est dès lors pas concevable que des non réservataires puissent appréhender l'hérédité avant que le *quantum* des droits réservataires ne soit liquidé et leur assiette déterminée. C'est la raison pour laquelle en présence d'héritiers réservataires, seuls ces derniers doivent être saisis.

Il semble cohérent, en ce qui les concerne, du point de vue du critère de fonctionnalité, de disjoindre l'attribution légale du droit de propriété et celle du droit de posséder. Les légataires, quels qu'ils soient, lorsqu'ils sont en concours avec des héritiers réservataires, doivent être contraints par la loi et d'un point de vue fonctionnel, à requérir de ces derniers la délivrance de leur legs.

Bien que la loi du 31 juillet 2017 ait consacré le principe d'une réserve héréditaire exprimée en valeur (article 920, § 2, nouveau, du Code civil), elle a maintenu deux exceptions importantes au principe, où la réserve exprimée en nature est maintenue (article 920, § 3, nouveau : la réserve concrète du conjoint survivant ; article 920, § 4, nouveau : la réduction des legs consentis à des tiers devra toujours d'opérer en nature). Les exceptions à la réserve en valeur ainsi consacrées constituent un argument de plus pour accorder une saisine exclusive aux héritiers réservataires, d'un point de vue strictement fonctionnel. Les réservataires, parce qu'ils doivent pouvoir appréhender et surtout protéger *in specie* les biens existants, dans lesquels se trouvent les biens légués à des tiers, et qui constituent l'assiette de leur réserve, doivent être seuls saisis de l'hérédité.

En présence d'héritiers réservataires, et uniquement en cette configuration familiale, la disjonction, connue *de lege lata* et abolie par la présente proposition de loi, entre la propriété du bien légué et le droit de posséder celui-ci, doit être maintenue. D'un point de vue méthodologique, les approches causale et fonctionnelle du concept de saisine héréditaire et du mécanisme de la délivrance viennent s'harmoniser en cas de concours entre des légataires et des héritiers à réserve.

- 4) En ce qui concerne le champ d'application *ratione materiae* de la saisine héréditaire, la proposition de loi redéfinit précisément et strictement l'*objet*, strictement possessoire, de l'institution. La saisine héréditaire confère le droit de posséder, d'appréhender matériellement les biens successoraux, à l'exclusion de tout autre non saisi, et le droit d'intenter les actions possessoires en matière immobilière. Il faut dès lors l'émonder de ce qui ne lui est pas lié et lui a été improprement adjoint par la rédaction malheureuse de l'article 724 du Code civil. Ne relèvent pas du champ d'application *ratione materiae* de la saisine héréditaire, contrairement au libellé de l'actuel article 724, 1) la titularité des droits et actions du défunt, 2) le droit aux fruits des biens objets de la saisine, et 3) l'obligation *ultra vires* des dettes de l'hérédité. (Fr. LALIERE, *Le mort saisit le vif. De la saisine héréditaire au droit réel de possession*, op.cit., pp. 421-447).

Toutefois, le même raisonnement méthodologique visant à l'harmonisation à dégager entre les approches causale et fonctionnelle du concept de saisine héréditaire doit présider à l'insertion dans la loi de deux types d'actions qui doivent pouvoir être menées par le bénéficiaire de la saisine, alors même qu'elles ne relèvent pas strict champ possessoire : 1) la possibilité, sur la base de la seule saisine héréditaire, de formuler toutes demandes et d'intenter toutes actions destinées à *collecter les informations nécessaires à la reconstitution des masses actives et passives de l'hérédité*. Cette mesure paraît d'autant plus fondamentale

que l'exercice de l'option héréditaire, la plupart du temps irrémédiable, peut s'avérer catastrophique pour les successeurs. La mesure répondrait dès lors de façon idoine à l'« *impératif de certitude* » dans la transmission successorale identifié par le Professeur Leleu (Y.-H. LELEU, *La transmission de la succession en droit comparé*, *op.cit.*, pp. 507-509), et 2) la possibilité, sur la base de la seule saisine héréditaire, d'intenter toutes actions destinées à *préserver, voire à augmenter, les droits de la masse indivise*. Il apparaît nécessaire de pouvoir mettre en œuvre certaines actions qui compétaient au *de cujus*, dès avant d'exercer son option héréditaire, et de pouvoir ainsi agir dans l'intérêt de l'indivision sans devoir subir les conséquences patrimoniales d'une option héréditaire exercée.

Au regard de toutes ces considérations, la proposition de loi devrait être adaptée de la manière suivante :

L'article 4.3 (article 724 de l'ancien Code civil) doit être abrogé.

L'article 4.194, § 1^{er} (article 1004 de l'ancien Code civil) doit être modifié et complété par les alinéas 2 à 7 rédigés comme suit :

Art. 4.194. al. 1^{er}. Lorsqu'au décès du testateur il y a des successibles réservataires, ceux-ci sont saisis de plein droit, par son décès, de tous les biens de la succession. Le légataire universel est tenu de leur demander la délivrance des biens compris dans le testament.

Art. 4.194. al. 2. La saisine des successibles auxquels une quotité des biens du testateur est réservée par la loi, conférée par l'alinéa 1^{er}, est le droit réel de posséder tous les biens de la succession, d'intenter les actions possessoires en matière immobilières, d'intenter toutes actions destinées à collecter les informations nécessaires à la reconstitution des masses active et passive de la succession, et toutes actions destinées à préserver, voire à augmenter, les droits de celle-ci.

Art. 4.194. al. 3. En cas d'hérédité plurale, la saisine est indivisible en raison de l'indétermination du domaine matériel des droits des héritiers à réserve dans l'indivision. Ceux-ci sont dès lors saisis, chacun, de l'intégralité des biens de la succession.

Art. 4.194. al. 3. La saisine est exclusive en ce sens qu'elle n'est conférée par la loi qu'aux héritiers auxquels une quotité des biens du testateur est réservée par la loi.

Art. 4.194. al. 4. La saisine est successive en ce sens qu'elle se transmet à cause de mort.

Art. 4.194. al. 5. La saisine prend fin par la délivrance, amiable ou judiciaire, du legs universel. La délivrance amiable est expresse, ou tacite pour autant qu'elle soit certaine. La délivrance judiciaire ne prend effet qu'aux termes d'une décision qui en tient lieu, coulée en force de chose jugée.

Art. 4.194. al. 6. L'effet de la délivrance est double, en ce qu'elle met fin à la saisine des successibles à réserve, rendant effectif le droit réel de posséder inclus dans le droit de

propriété du légataire universel transmis ainsi qu'il est dit à l'article 4.202, alinéa 1^{er}, et qu'elle emporte ratification du legs universel au sens de l'article 1338, alinéa 3.

Art. 4.194. al. 7. Les dispositions des alinéas 1^{er} à 6 sont impératives. »

L'article 4.194, § 2, alinéa 1^{er} (article 1006 de l'ancien Code civil) doit être abrogé.

L'article 4.194, § 2, alinéa 2, doit être abrogé.

L'article 4.194 (article 1008 de l'ancien Code civil) doit être abrogé.

L'article 4.196 (article 1011 de l'ancien Code civil) doit être modifié par la suppression des mots « *à leur défaut, aux légataires universels ; et à défaut de ceux-ci, aux héritiers appelés dans l'ordre établi au titre des Successions* », lesquels sont abrogés.

A l'article 4.196, il est inséré un alinéa 2, rédigé comme suit :

« Art. 4.196. al. 2. Les dispositions de l'article 4.194, § 1^{er}, alinéas 2 à 7, sont applicables au legs à titre universel. »

L'article 4.202, §§ 1^{er} et 2 (article 1014 de l'ancien Code civil) est remplacé par ce qui suit :

« Art. 4.202. § 1^{er}. Tout legs pur et simple donnera au légataire, du jour de décès du testateur, le droit de propriété sur la chose léguée. La disposition est applicable à tous types de legs, quelle qu'en soit leur nature.

Art. 4.202. § 2. Les légataires particuliers seront tenus de demander la délivrance aux successibles auxquels une quotité des biens est réservée par la loi.

Art. 4.202. § 3. Les dispositions de l'article 4.194, § 1^{er}, alinéas 2 à 7, sont applicables au legs à titre particulier. »

L'article 4.202, § 3 (article 1015 de l'ancien Code civil) doit être abrogé.

Article 4.4.

La disposition reprend la règle *infans conceptus*, également reprise dans les Libéralités (article 4.136).

Une formulation positive serait plus claire : « l'enfant conçu est successible, s'il naît vivant et viable ».

Article 4.5

Il pourrait être signalé que la substitution successorale joue dans le cas des comourants.

Article 4.6

Sans remarque particulière

Article 4.7.

Sans remarque particulière

Article 4.8.

Sans remarque particulière

Article 4.9

Sans remarque particulière

Abrogation de l'article 732

La proposition de loi suggère l'abrogation de l'article 732 au motif qu'il n'aurait plus aucune signification. La proposition précise également que l'article 732 ne peut même pas servir de repère pour comprendre, interpréter ou appliquer les règles successorales actuelles. La règle serait dès lors superflue.

Bien que sa formulation soit surannée et qu'elle devrait bien évidemment être revue en profondeur, la règle posée à l'article 732 est toutefois fondamentale en ce qu'elle confère un fondement légal à ce que nous appelons la succession anormale. *De lege lata*, c'est précisément cette règle qui permet de considérer que le droit de retour légal constitue une succession *anormale* et doit être traité distinctement et antérieurement à la dévolution ordinaire. Si l'on abroge purement et simplement l'article 732, plus aucune base légale ne viendra empêcher que le bien objet du retour légal doive être ajouté à la masse fictive de l'article 4.153 (article 922 ancien), ou à la masse de partage.

La loi pourrait très bien l'envisager comme tel, mais il faut que ce soit clairement compris et énoncé. Souhaite-t-on toujours que les biens qui font l'objet du droit de retour légal connaissent une dévolution distincte des autres biens successoraux ?

La clarification est également nécessaire par apport à l'article 4.23 (article 745*octies* ancien) qui fait du cohabitant légal survivant un héritier légal à part entière, alors que l'assiette de ses droits successoraux est clairement délimitée à l'usufruit d'un bien particulier. La doctrine a des hésitations sur la qualification à donner à ce droit, ordinaire ou anormal ?

Enfin, la loi du 31 juillet 2017 a introduit l'article 858*bis*, § 3 dans le Code civil (devenu l'article 4.18 dans la proposition de loi), et la notion d'usufruit successif. La nature de ce droit est elle aussi disputée en doctrine. S'agit-il d'un droit successoral ordinaire ou d'un droit successoral anormal ? Les conséquences en termes de liquidation successorale sont capitales.

La question du maintien ou non d'une dévolution successoral anormale doit dès lors être clairement posée et étudiée, avec les conséquences qu'emportent chacun des choix sur la liquidation des successions.

Si le choix est fait de maintenir une dévolution anormale, il importe alors de bien définir celle-ci par une reformulation claire de l'article 732.

Article 4.10.

§ 1^{er}

Le fait que le conjoint survivant n'est pas héritier s'il est séparé de corps n'apparaît qu'ici, presque par allusion : il faudrait rassembler dans une disposition tous les cas où le conjoint survivant n'hérite pas.

De même, il est inutile de préciser que le cohabitant légal hérite « dans les limites des droits qui lui sont conférés » : c'est le cas de tous les héritiers.

§ 2

Cette disposition révèle le défaut de structure dont il a été traité au chapitre correspondant ci-dessus.

Article 4.11

Sans remarque particulière.

Article 4.12

Cette disposition ne devrait pas se trouver à cette place, mais avec les droits des descendants.

Elle devrait aussi traiter de l'adoption plénière, que l'on passe sous silence, alors qu'elle confère des droits successoraux plus étendus à l'adopté, que l'adoption simple.

Article 4.13 à 4.15

Ces articles traitent de la substitution successorale (qui devrait à notre sens reprendre son nom antérieur de représentation successorale).

Ils sont rédigés de façon très confuse (la confusion procédant de l'état antérieur de la législation).

Il faudrait les restructurer en énonçant les trois conditions dans le chef du substitué, et les trois conditions dans le chef du substituant ; ainsi que les effets de la substitution (partage par souche, rapport des libéralités faites au substitué).

Quoiqu'il en soit, le terme « substitution » a été mal choisi par le législateur du 10 décembre 2012. Henri De Page exposait lui-même que la terminologie « représentation » utilisée par le Code civil était *équivoque* et *inexacte* sur la question. Il soutenait que le terme le plus idoine n'est ni représentation, ni substitution, qu'il qualifie également d'équivoque, mais « **subrogation successorale** » (H. DE PAGE, R. DEKKERS, *Traité élémentaire de droit civil belge*, t. IX : *Les successions*, 2^e éd., Bruxelles, Bruylant, 1974, p. 124, n° 145 et note infrapaginale (2)).

Le terme « subrogation » est plus exact que le terme « substitution », car le subrogé est *appelé* à la place d'un autre, alors que le substitué est *mis* à la place d'un autre. Pour montrer que la personne appelée par la loi à la place d'une autre conserve sa liberté d'action juridique, il est plus pertinent, en français correct, d'utiliser « subrogé » (*appelé* à la place de) que « substitué (simplement *mis* à la place de).

Par ailleurs, dans la mesure où la proposition de loi vise à modifier les termes de « substitutions fideicommissaires » (article 4.133) au motif qu'il y a risque de confusion avec la substitution successorale de l'article 4.13 (*Doc. parl.*, Chambre des représentants, s. o. 2019-2020, n° 55-1272/001, p. 124), modifier la terminologie de l'article 4.13 en appelant le

mécanisme « **subrogation successorale** », comme le suggérait déjà Henri De Page, permettrait de conserver à l'article 4.133 l'expression « substitution fidéicommissaires dont on ne voit vraiment pas la raison pour laquelle celle-ci devrait être modifiée.

Article 4.16.

Sans remarque particulière.

Article 4.17.

Les droits du conjoint (et du cohabitant légal) survivant devraient précéder les autres catégories d'héritiers, pour les raisons énoncées au chapitre sur la structure.

Par ailleurs, la notion d'usufruit virtuel devrait être mentionnée dans le Code, puisque la Cour de cassation l'a consacrée⁷⁹ : elle devrait l'être dans cette disposition, sous la formulation « lorsque le défunt était nu-propriétaire d'un bien, son conjoint survivant devient l'usufruitier virtuel de ce bien ; et exercera son droit s'il survit à l'usufruitier actuel de ce bien », ou équivalente.

§ 2

Dans le cas du concours du conjoint survivant avec les ascendants ou collatéraux privilégiés, le premier recueille « 1° la pleine propriété de la part du prémourant dans le patrimoine commun et dans le patrimoine en indivision exclusivement entre les époux, et 2° l'usufruit des autres biens du patrimoine propre du défunt. ».

Or, dans le droit des Régimes matrimoniaux, il existe plusieurs catégories de biens pour lesquels le droit crée une distinction entre « titre et finance » : le titre est propre, mais la valeur économique est commune : il s'agit des articles 2.3.19, § 1^{er}, 5°, 6°, et 7°, et de l'article 2.3.22.

Comment ces biens sont-ils dévolus ?⁸⁰

Imaginons une société professionnelle, créée au cours du mariage par un des époux, marié en communauté, qui précède, laissant le conjoint survivant et un frère.

Lors de la liquidation de la communauté, le conjoint survivant peut réclamer la moitié de la valeur des actions de la société.

Les actions elles-mêmes (propres) et l'autre moitié de la valeur (commune), tombent dans la succession du prémourant.

⁷⁹ Cass. 4 novembre 2010, C.09.0630 F ; Sur cette notion, voyez Fr. LALIERE, Ch. AUGHUET, et J.-E. BEERNAERT, « De l'éventualité d'un usufruit éventuel ? », in *Conjugalité et décès* (A.-Ch. VAN GYSEL (dir.)), Anthemis, Limal, 2011, pp. 161-187 ; *Patrimonium 2010* (W. PINTENS, Ch. DECLERCK eds.), Intersentia, Antwerpen – Oxford, 2010, pp. 227-246.

⁸⁰ Cette problématique a été soulevée par Vincent WYART, Chercheur associé de l'Unité de droit familial de l'ULB.

Dans cette succession, le conjoint survivant recueille la pleine propriété de la seconde moitié de la valeur économique de la société (elle a donc au total la totalité de la valeur), et l'usufruit des titres sociaux (actions).

Le frère a la nue-propriété des titres sociaux.

Que représente, concrètement, cette nue-propriété ?

Comment la société va-t-elle subsister, dès lors que la totalité de sa valeur économique doit être payée au conjoint survivant ?

Comment le conjoint survivant, qui en tant qu'usufruitier, est titulaire du pouvoir de gestion conféré par les actions, selon le Livre 3 du Nouveau Code civil (article 3.166, renvoyant implicitement à l'article 5.22 du Code des sociétés et des associations⁸¹), va-t-il gérer la société, dont la valeur économique lui appartient par ailleurs entièrement ?

N'y a-t-il pas là un conflit d'intérêt évident, au détriment du frère nu-propriétaire ?

Que peut faire le frère ?

Demander la conversion de l'usufruit du conjoint survivant ? Mais alors, quelle est la valeur des parts sociales, sur lequel appliquer le pourcentage donné par les tables légales ?

Demander le rachat forcé d'actions, suivant le Droit des Sociétés ?

Mais alors, selon quelles modalités ?

La loi ne répond absolument pas à ces questions, qui sont cependant susceptibles de se produire dans un très grand nombre de cas.

Article 4.18

§ 2

Cette disposition insère l'ancien article 858*bis*, § 3 et 5, qui était placé au chapitre du rapport, avec lequel il n'avait aucun lien logique.

La raison d'être et la nature de cette institution demeurent cependant étranges, puisque le droit d'usufruit étant viager, il n'est pas transmis du défunt au conjoint survivant, mais étaient dans le chef du premier, et créé *ex lege* dans celui du second.

Article 4.19.

La formulation apparaît contradictoire, puisque l'alinéa 2 parle d'usufruit sur les biens existants « déduction faite des legs » et, plus loin, d'usufruit « des biens légués par le défunt dans la mesure où le conjoint survivant peut solliciter leur réduction ou profiter de celle-ci ».

⁸¹ Voy. A.-Ch. VAN GYSEL et V. WYART, « l'influence, sur les droits successoraux du conjoint ou cohabitant légal survivant, des règles du Livre 3 du Nouveau Code civil concernant l'usufruit », *R.N.B.*, 2020, p.782.

Elle devrait donc être clarifiée : le conjoint survivant bénéficie de son usufruit sur les biens existants, sauf les biens légués dans la limite de la quotité disponible.

Article 4.20

Sans remarque particulière.

Article 4.21

Les termes « emploi des sommes recueillies » devraient être explicités (placement sur un compte bancaire ouvert aux deux noms)

Article 4.22

Cette disposition devrait être logiquement placée au début de la section traitant du conjoint survivant.

Le cas de la séparation de corps devrait y être inséré.

§ 3

Ce texte prévoit que l'indemnité « est fixée par le tribunal et correspond à la valeur de l'usufruit, compte tenu de la durée de vie probable de l'usufruitier à la date de l'introduction de la demande », mais il n'y a pas de référence expresse aux tables légales de l'article 4.64, donc pas non plus à la règle des 20 ans de l'article 4.64, § 2 (voir cet article) : il faudrait donc harmoniser les deux décisions.

Article 4.23

Le **titre** distingue droit successoral et droit au bail du cohabitant légal survivant, alors qu'il ne le fait pas pour le conjoint survivant (le droit au bail est un des droits successoraux).

Le § 1^{er} laisse une hypothèse absurde : s'il n'y a aucun parent à un degré successible, alors le cohabitant légal survivant est en concours avec l'Etat fédéral, qui devient le nu-propriétaire du logement du couple, dont le cohabitant légal survivant est usufruitier.

Il faut modifier la teneur de la loi, et attribuer dans ce cas la succession au cohabitant légal survivant en totalité.

Le § 2 intègre l'ancien article 858*bis*, § 4, qui est une institution étrange (l'usufruit continué), comme on l'a dit à propos de l'article 4.18.

Il est étrange que la renonciation à ce droit demande un pacte successoral formel, alors que la vocation successorale du cohabitant légal survivant n'est pas réservataire (le prémourant pourrait donc l'en priver par simple testament).

Article 4.24

La place du droit de retour légal ou succession anormale doit logiquement précéder la succession ordinaire.

Le § 2 est très étrange : Donateur et Donataire décident qu'un tiers, Conjoint survivant (époux de Donataire) n'aura pas tel droit dans la succession de Donataire, alors que le bien donné est très souvent le logement familial commun du Donataire et du Conjoint survivant.

C'est donc un pacte sur succession future totalement informel, qui a pour effet de supprimer la réserve concrète du conjoint survivant.

Article 4.25.

Mêmes remarques que pour l'article 4.24.

Le droit de retour conventionnel (article 4.172) devrait être signalé ici, car il a un effet similaire.

Ascendants privilégiés :

Il manque ici un article définissant les père et mère comme « ascendants privilégiés », et donner leurs deux privilèges :

- Le premier face aux collatéraux privilégiés : $\frac{1}{4}$ personnel pour chacun (4.26)
- Le second face aux collatéraux ordinaires : usufruit d' $\frac{1}{3}$ sur leur part (article 4.29, § 4, al.2)

Article 4.26

L'ordre de cette disposition est totalement anarchique : il faut commencer par énoncer les droits du conjoint survivant, puis le droit personnel d'un quart des père et mère.

Article 4.27

Cette disposition devrait énoncer qu'il s'agit d'un cas de fente successorale, comme à l'article suivant.

Article 4.28

Et la fente dans le cas de l'adoption simple devrait être aussi reprise ici.

Article 4.29

§ 1^{er} à 3 :

La formulation est particulièrement obscure : en fait, il fait distinguer suivant que le défunt laisse un conjoint survivant ou non ; dans l'affirmative, il prend ses droits comme énoncé précédemment, sinon, ils sont dévolus à chacune des deux branches de façon indépendante.

Cependant, la loi comprend une aberration dans le § 2 : s'il y a des ascendants dans une branche et des collatéraux ordinaires dans l'autre, alors l'absence de fente ne profite pas au conjoint survivant, mais aux ascendants, ce qui est illogique : il faudrait que, dans ce cas, le conjoint survivant évince les collatéraux ordinaires et hérite donc de la moitié dévolue à cette branche.

§ 4, al.2 :

Cet usufruit d'1/3 sur la part des collatéraux ordinaires de l'autre ligne est une aberration totale, qui date de 1804 : il faut simplifier les choses, par exemple en disant que, dans ce cas, le père ou la mère évince le collatéral ordinaire dans l'autre branche (on peut en effet penser qu'une personne préfère sa mère à son cousin paternel).

Si cette disposition est conservée, alors il faut indiquer :

- Si elle peut générer un usufruit virtuel (voir l'article 4.17).
- En cas de concours avec un cohabitant légal survivant, pour le logement principal du couple, quel usufruit passe en priorité (l'autre étant alors virtuel) : celui du père ou mère, ou celui du cohabitant légal survivant ?

Il y a ici une lacune dans la loi, qu'il faut combler.

Article 4.30

§ 4

La mention « pour autant que la substitution soit autorisée » n'est pas compréhensible si l'on n'a pas clairement énoncé ces conditions (voir articles 4.13 à 4.15).

Article 4.31

Le **titre** porte sur l'enfant « adopté », sans dire qu'il s'agit d'une adoption simple, et donc sans aucunement parler de l'adoption plénière.

Le statut de l'adopté simple, qui est actuellement 343-15 et 343-16, est totalement éparpillé dans la proposition et offre un aspect incompréhensible : l'ensemble (y compris les droits de l'enfant adopté premièrement) devrait être regroupé dans le chapitre sur les droits des descendants.

Ce cas de fente devrait être en tout état de cause traité avec les deux autres cas, en un ensemble cohérent.

§ 3

Il y a deux lacunes dans ce paragraphe, qui résultent en partie de la réforme de 2017 : dans ces deux cas, la loi ne détermine donc pas qui sont les héritiers.

Il faut donc impérativement combler ces lacunes.

La première porte sur les termes « sous réserve des droits du conjoint survivant ou du cohabitant légal survivant » : la loi ne dit pas (en fait, plus) quels sont les droits de l'adoptant simple vis-à-vis du conjoint survivant.

Il faut logiquement sur donner la même chose qu'en cas de concours avec les ascendants : la pleine propriété de la part du défunt dans la communauté ou l'indivision, plus l'usufruit des propres exclusifs du défunt⁸².

La seconde porte sur les termes « ou à leurs descendants » : si un enfant adopté meurt sans postérité, que son adoptant est aussi décédé, laissant deux enfants, dont l'un est lui-même décédé, laissant deux enfants : ces deux « neveux »⁸³ de l'adopté viennent-ils par « quasi-substitution » de leur père, ou sont-ils évincés par leur oncle ?

Selon nous, la réponse positive s'impose, mais il faudrait le mentionner explicitement⁸⁴.

§ 5

Ce texte, qui est ancien, est incompréhensible (notamment les termes « dernier mourant de ces enfants »), et devrait être reformulé.

Il s'agit en fait d'un cas de « refente » : lorsqu'une personne décède sans postérité et sans collatéraux privilégiés, et que l'un de ses ascendants a été adopté simplement et est prédécédé, alors les père et mère de cet ascendant prédécédé, d'une part, et ses adoptants simples, d'autre part, se partagent par moitié ce qui est dévolu à cette branche.

C'est une exception au principe de « non-refente » de l'article 4.28 § 2.

Article 4.32

Selon la formulation de cette disposition, l'Etat n'est pas un successible, alors que c'est d'évidence le cas : il faut préciser « à défaut de tout successible membre de la famille du défunt, (...) ».

Si l'on mentionne les droits des CPAS, alors il faut dire quels ils sont (articles 100 et 104 de la loi organique de 1976)⁸⁵.

Article 4.33

La publicité par « trois publications et affiches dans les formes usitées » est obsolète : il faut la remplacer par une mention au Registre Central Successoral.

Articles 4.34 à 4.57 : L'option

Article 4.34

⁸² Voyez A.-Ch. VAN GYSEL, *Les Successions*, Anthémis, 2020, p.91.

⁸³ Ils sont en réalité sans lien de parenté avec lui.

⁸⁴ Voyez A.-Ch. VAN GYSEL, *Les Successions*, Anthémis, 2020, p.68.

⁸⁵ Voyez A.-Ch. VAN GYSEL, *Les Successions*, Anthémis, 2020, p.106.

On ne comprend pas l'expression option « libre ». Ce terme n'est pas un terme juridique idoine qui trouve sa place à cet endroit.

La disposition laisse par ailleurs entendre que l'option n'est qu'à deux branches. Il n'y a pas de mention de la répudiation. Celle-ci devrait figurer dans cette disposition introductive.

Article 4.36, § 2

La disposition est incomplète.

L'effet de cette prescription trentenaire est que le successible ne peut plus opter. Contrairement au système de l'ancien droit, où le droit d'opter était imprescriptible, le Code civil est venu poser une borne légale à ce droit. Au bout de trente ans, le successible inactif perd le droit héréditaire dont l'ouverture de la succession l'avait investi.

Mais se pose le problème de l'acceptation ou de la renonciation. Le successible dont le droit d'option est prescrit doit-il être tenu pour acceptant ou renonçant à la succession ?

La jurisprudence et la doctrine considèrent que le successible qui a laissé prescrire son droit à l'option héréditaire est dans la même situation que s'il avait renoncé à son droit sur la succession. En ce sens, la prescription de l'article 789 est une prescription extinctive.⁸⁶

Il s'agirait en quelque sorte d'une renonciation tacite, le principe étant toutefois qu'une renonciation ne se présume pas.

Selon certains, la justification tient certainement à des considérations de sécurité juridique. Il convient de consacrer un état de fait solidement constitué par l'inaction prolongée du successible.⁸⁷

⁸⁶ Cass., 30 juillet 1852, *Pas.*, 1853, I, p. 330 ; Cass., 20 novembre 1890, *Pas.*, 1891, I, p. 115 ; Bruxelles, 12 mars 2003, *J.T.*, 2003, p. 582 ; Anvers, 24 novembre 2009, *T.R.O.S.-Nieuwsbrief*, 2010, p. 12 (somm.) ; Anvers, 28 février 2000, *A.J.T.*, 2000-2001, p. 313, *Rev. trim. dr. fam.*, 2004, p. 795 (somm.) ; Cass. Fr., 24 février 1970, *Recueil Dalloz*, 1970, p. 336 ; Fr. LAURENT, *Principes*, t. IX, n° 481 ; H. DE PAGE, R. DEKKERS, *Traité, op.cit.*, t. IX, 2^e éd., p. 431. *Contra* : Ch. DEMOLOMBE, *Cours de Code Napoléon*, t. XV, n° 315, lequel considère que l'écoulement de trente ans a confirmé l'acquisition de plein droit de la propriété de la succession, conformément à l'article 711 du Code civil. L'acquisition de plein droit demeurerait soumise à l'éventualité d'une renonciation, laquelle disparaît au bout du délai de trente ans, laissant une acceptation pure et simple. Cette opinion semble toutefois isolée, si ce n'est qu'elle a été rencontrée partiellement par AUBRY et RAU, t. IX, § 610, qui établissent une distinction entre la succession appréhendée par d'autres pendant le délai, et celle qui n'a été acceptée par personne. Si la succession n'a été appréhendée par personne d'autre pendant le délai de trente ans, le successible perd selon eux son droit de renoncer, car personne ne peut plus lui ravir la succession. A titre personnel, nous pensons que les auteurs précités confondent modalités de l'option et option elle-même. L'article 789 du Code civil fait perdre au successible non pas son droit de *renoncer*, mais son droit d'*opter*.

⁸⁷ M. GRIMALDI, *Droit civil. Successions*, 4^e éd., Paris, Litec, 1996, p. 419.

D'autres auteurs considèrent cependant que c'est le *droit même d'opter*, la vocation successorale, qui s'éteint du fait de la prescription, n'emportant par là même aucune possibilité de choix mais aboutissant, à l'instar de la renonciation, à rendre le successible étranger à la succession.⁸⁸

La loi devrait être claire sur la question.

Articles 4.37 et 4.38

La proposition de loi reprend les articles du Code civil, qui étaient eux-mêmes très mal rédigés et contradictoires (le Code de 1804 confondait en effet option des successibles et droit de recours des créanciers).

Les articles 4.37 et 4.38 devraient saisir l'occasion de refondre la matière à l'aune des principes suivants, dégagés unanimement par la doctrine :

Si le successible dispose d'un délai de trente ans pour opter, d'autres intervenants, comme les créanciers successoraux ou les légataires, peuvent avoir intérêt à ce que l'option soit exercée rapidement par celui-ci.

Il n'existe, dans notre droit, aucun moyen direct de forcer le successible à exercer son option.

Les actions interrogatoires du droit romain ne sont plus connues.⁸⁹

En vertu de l'article 795 du Code civil :

L'héritier a trois mois pour faire inventaire, à compter du jour de l'ouverture de la succession.

Il a de plus, pour délibérer sur son acceptation ou sur sa renonciation, un délai de quarante jours, qui commencent à courir du jour de l'expiration des trois mois donnés pour l'inventaire, ou du jour de la clôture de l'inventaire s'il a été terminé avant les trois mois.

⁸⁸ H. DE PAGE, R. DEKKERS, *Traité élémentaire, op.cit.*, t. IX, 2^e éd., n° 739, p. 554 ; J. SAUVAGE, « Option successorale et substitution. Questions pratiques », *La famille et son patrimoine en questions* (M. VAN MOLLE (coord.)), Limal, Anthemis, 2015, p. 164 (U.L.B. - Centre de droit privé - Unité de droit familial).

⁸⁹ A Rome, dès l'époque classique, le préteur donnait aux créanciers, ainsi qu'à tout tiers intéressé, le droit d'amener devant lui le successible qui n'avait pas pris parti et de lui demander s'il acceptait ou non la succession. Dans l'hypothèse où le successible ne voulait pas répondre immédiatement, celui-ci devait demander au préteur de lui accorder un délai de réflexion, qui était ordinairement de cent jours. S'il ne répondait toujours pas au terme de ce délai, le préteur le tenait pour renonçant -à l'instar de notre droit positif-. Cette situation a été profondément modifiée par le *Corpus Iuris Civilis* de Justinien, où le successible qui, au terme du délai de réflexion qui peut être porté à neuf mois par le magistrat, n'avait pas choisi, était réputé en faute, et dès lors héritier acceptant. voy. sur le sujet P.-Fr. GIRARD, *Manuel élémentaire de droit romain*, rééd. par J.-Ph. LEVY, Paris, Dalloz, 2003, pp. 931-933.

La loi laisse dès lors un délai de trois mois et quarante jours au successible pour réfléchir à la décision qu'il va prendre, en raison même de la gravité de celle-ci. Le délai de trois mois et quarante jours doit être compris comme un délai global, homogène, contrairement à la distinction stricte apparente qu'opère la loi entre les deux délais.

Ce délai est fixé pour contenir l'action des tiers, délai pendant lequel la liquidation de la succession est bloquée. Aussi, il s'agit d'un délai préfix, non susceptible d'interruption ni de suspension.⁹⁰

En vertu de l'article 798 du Code civil⁹¹, le juge peut cependant, selon son pouvoir souverain d'appréciation, proroger le délai préfix de trois mois et quarante jours.

Cette disposition peut particulièrement être mise en œuvre par les successibles qui se trouvent dans l'ignorance de l'ouverture de la succession. La prise en compte du moment où le successible a connaissance de la dévolution, si elle ne peut modifier le point de départ du délai préfix, qui est toujours celui de l'ouverture de la succession, constitue en revanche une cause de prorogation judiciaire du délai.

Dans cet ordre d'idée, l'article 799 du Code civil dispose que les frais de la poursuite intentée contre l'héritier sont à charge de la succession si celui-ci peut démontrer qu'il n'avait pas eu connaissance du décès ou que le délai préfix était insuffisant.

Pendant l'écoulement du délai de trois mois et quarante jours, les articles 797 du Code civil⁹² et 853 du Code judiciaire⁹³ empêchent le créancier successoral d'obtenir condamnation personnelle à l'encontre du successible, ou le légataire d'obtenir la délivrance de son legs, ou encore les cohéritiers de voir aboutir une action en partage, en réduction ou en rapport.

L'exception dilatoire que peut soulever le successible est une fin de non procéder accordant une surséance au jugement dès que le successible est l'objet d'une action le visant en tant

⁹⁰ H. DE PAGE, R. DEKKERS, *Traité élémentaire*, op.cit., t. IX, n° 575, p. 438.

⁹¹ Article 798 du Code civil : *Après l'expiration des délais ci-dessus, l'héritier, en cas poursuite dirigée contre lui, peut demander un nouveau délai, que le tribunal saisi de la contestation accorde ou refuse suivant les circonstances.*

⁹² Article 797 du Code civil : *Pendant la durée des délais pour faire inventaire et pour délibérer, l'héritier ne peut être contraint à prendre qualité, et il ne peut être obtenu contre lui de condamnation : s'il renonce lorsque les délais sont expirés ou avant, les frais par lui faits légitimement jusqu'à cette époque sont à la charge de la succession.*

⁹³ Article 853 du Code judiciaire : *L'héritier peut demander la suspension de l'instance jusqu'à l'échéance des délais pour faire inventaire et délibérer et ne proposer ses moyens de défense et exceptions qu'après cette échéance.*

qu'héritier.⁹⁴ Le créancier peut certes intenter l'action, mais le juge doit surseoir à statuer jusqu'à l'expiration du délai préfix.

C'est précisément à l'échéance du délai de trois mois et quarante jours que se confrontent le délai de prescription du droit d'opter et le délai préfix pour faire inventaire et délibérer.

A l'échéance du délai préfix, le successible perd certes l'exercice de son exception dilatoire, mais non son droit d'opter, comme en dispose explicitement l'article 800 du Code civil⁹⁵, lequel ne se prescrit, faut-il le rappeler, que par trente ans.⁹⁶

Ces considérations doivent ressortir clairement des dispositions légales, ce qui n'est nullement le cas.

Le créancier successoral, le légataire, le cohéritier, peuvent dès lors à ce moment reprendre leurs poursuites contre le successible. Celui-ci ne pourra être condamné à l'égard du poursuivant comme s'il était héritier acceptant purement et simplement que s'il persiste à ne pas vouloir exercer son option héréditaire.⁹⁷

Dès lors que le jugement le condamnant comme héritier pur et simple est passé en force de chose jugée, l'héritier ne peut plus accepter la succession sous bénéfice d'inventaire ou y renoncer.

Il faut enfin préciser qu'un tel jugement coulé en force de chose jugée condamnant le successible à devenir héritier acceptant purement et simplement n'est revêtu que d'une autorité *relative* de la chose jugée. En ce sens, la condamnation éventuelle du successible n'opérera dès lors qu'entre parties au litige *et* quant à l'objet de ce litige.⁹⁸ Le jugement n'aura aucune incidence sur les rapports du successible avec les autres créanciers, légataires ou cohéritiers. A l'égard de ces derniers, le droit d'option du successible restera intact. Il pourra dès lors valablement répudier la succession ou l'accepter sous bénéfice d'inventaire, tant à l'égard de n'importe quel tiers qu'à l'égard du créancier qui l'avait poursuivi pour une autre dette

Articles 4.39 et 4.45

⁹⁴ A.-Ch. VAN GYSEL, « Le passif successoral », *Précis, op.cit.*, p. 681.

⁹⁵ Article 800 du Code civil : *L'héritier conserve néanmoins, après l'expiration des délais accordés par l'article 795, même à ceux donnés par le juge conformément à l'article 798, la faculté de faire encore inventaire et de se porter héritier bénéficiaire, s'il n'a pas fait d'ailleurs acte d'héritier, ou s'il n'existe pas contre lui du jugement passé en force de chose jugée, qui le condamne en qualité d'héritier pur et simple.*

⁹⁶ Bruxelles, 28 janvier 1993, *inédit*, R.G. n° 8237.

⁹⁷ Cass., 31 janvier 1984, *J.T.*, 1984, p. 620.

⁹⁸ H. ROSOUX, « L'option héréditaire », *Libéralités et successions* (P. MOREAU (dir.)), Lège, Anthemis, 2012, p. 338 (C.U.P., vol. 134).

Comme le précise le Professeur Leleu dans sa thèse de doctorat, la renonciation à succession devrait être appelée « répudiation ».⁹⁹ L'objectif est en effet de montrer que le droit de propriété, qui est acquis par l'héritier ou le légataire dès l'instant du décès (la proposition de loi devrait le préciser) est affecté d'une condition résolutoire. Le jour où l'éventuelle répudiation par l'héritier ou le légataire est actée, la condition résolutoire se réalise et celui-ci est censé n'avoir jamais été propriétaire de l'hérédité.¹⁰⁰ A défaut de répudiation, ou en cas d'acte d'addition d'hérédité, la condition résolutoire est défaillie et l'héritier ou le légataire ne *devient* pas propriétaire, puisqu'il l'est déjà, mais perd son droit de répudiation.

Ces considérations, unanimement admises en doctrine, ne ressortent pas clairement des articles 4.39 et 4.45 de la proposition de loi.

Article 4.58

La succession vacante doit suivre logiquement la succession en déshérence (article 4.32), et ne pas en être séparée par l'option.

Article 4.59

La question de la preuve de la qualité d'héritier devrait être jointe à celle des qualités nécessaires pour hériter (exister, ne pas être indigne, le vouloir).

Article 4.60

Il est illogique de placer la conversion avant le partage, comme on l'a montré au chapitre sur la structure.

Article 4.61

La structure de cette disposition, très longue, n'est pas logique, et incompréhensible à un lecteur, même juriste.

Elle devrait être restructurée en présentant logiquement les règles suivant les personnes en cause, les biens en cause, le pouvoir d'appréciation du Tribunal de la Famille et le « produit » de la conversion ou du rachat de la nue-propriété¹⁰¹.

§ 1^{er}

Les termes de conversion « soit en la pleine propriété de biens grevés de l'usufruit, soit en une somme, soit en une rente indexée et garantie » ; sont contredits par le § 2, al. 3 : « une part indivise de la succession en pleine propriété. » : il y a quatre « produits » de conversion, pas trois.

⁹⁹ Y.-H. LELEU, *La transmission de la succession en droit comparé*, Anvers, Maklu, 1996, p. 50.

¹⁰⁰ C'est le sens de l'article 785 du Code civil : « L'héritier qui renonce, est censé n'avoir jamais été héritier. »

¹⁰¹ Une proposition d'ordre logique est présentée dans A.-Ch. VAN GYSEL, *Les Successions*, Anthémis, 2020, p.418.

§ 2

Cette conversion en une part indivise de la succession est une absurdité créée en 2017 : à la fois, cela ne sert pas le but des droits en usufruit (qui sont de laisser le conjoint survivant « dans ses meubles » et avec un train de vie suffisant), et elle jette les héritiers, après la procédure de conversion, dans un partage avec un coïndivisaire supplémentaire, pour une part qui n'est pas une fraction, mais un pourcentage de la succession.

Il faut remplacer cette solution par une conversion en un capital, qui est ce qui se produit dans 90 % des cas.

De plus (cela résulte de la reprise du texte actuel) une partie des conditions (le délai pour demander cette conversion) sont indiquées à l'article 4.63 § 2 : il faut en faire un tout cohérent en rassemblant les deux.

§ 3

Sans remarque particulière

§ 4

Le pouvoir d'appréciation du Tribunal de la Famille doit être traité de façon cohérente, et non de façon dispersée aux § 2, 4 et 5

On relèvera que le terme actuel d'« exiger » a été remplacé par « demander », qui a une autre signification.

En l'espèce, cette modification doit être approuvée, puisque le Tribunal a un pouvoir d'appréciation, ce qui ne cadre pas avec le terme « exiger ».

La disposition prévoit que le tribunal peut refuser la conversion lorsque « en raison de l'état de santé de l'usufruitier, sa durée de vie probable est manifestement inférieure à celle des tables statistiques. »

Cela n'est pas cohérent avec l'article 4.64, § 4, qui pose que, dans ce cas, « le juge peut, sur la demande d'un nu-propriétaire ou du conjoint survivant, écarter les tables de conversion et fixer d'autres conditions de conversion. »

Article 4.62.

§ 1

Cette disposition, dont le titre porte sur la « nature » du droit de demander la conversion, mélange cette nature (droit personnel et incessible) avec l'*objet* de la conversion (tout usufruit échu au conjoint survivant)

§2

Ce paragraphe traite de la nature du droit de demander la conversion, mais cette fois sous l'angle de l'impérativité.

Il est très peu clair, car il ne précise pas si les autres héritiers (descendants communs, collatéraux privilégiés ou ascendants, successeurs anomaux) peuvent ou non être privés du droit de demander la conversion.

Et surtout, il ne dit pas *comment* le prémourant peut enlever ce droit : c'est bien entendu par un testament valable en la forme.

Article 4.63

§ 1^{er}

Mode d'instruction de la demande de conversion : il faudrait préciser qu'il s'agit d'une requête *contradictoire*.

(Ce n'est d'ailleurs pas le seul mode d'introduction : si la conversion a lieu dans le cadre d'une liquidation-partage, elle peut être demandée dans la citation introductive d'instance, ou, plus tard, par conclusions ou note de revendication adressée au notaire liquidateur. Mais ceci relève du droit judiciaire)

Il faudrait aussi préciser que les usufruitiers virtuels (voir article 4.47) doivent aussi être appelés à la cause.

L'aliéna 3 n'est pas clair : il permet en réalité au Tribunal de la Famille d'avoir le choix entre deux solutions : ou bien opérer lui-même la conversion en capital (obtenu en vendant des biens successoraux) ou en certains biens successoraux (en les désignant par « partage », même s'ils ne sont évidemment pas indivis, comme le texte le souligne) ; ou bien nommer un notaire-liquidateur, qui suivra les règles du partage judiciaire.

§ 2

Ce paragraphe expose une partie des conditions de la conversion visée à l'article 4.61, § 2 : il faut rassembler le tout en un ensemble cohérent.

§ 3

Cette disposition pose que l'usufruitier conserve l'exercice de son droit jusqu'au moment où il reçoit la contre-valeur de son droit.

Elle ne parle toutefois que de la conversion en un capital, mais pas des cas de conversion en certains biens successoraux, en une rente, ou en une quotité indivise de la succession.

Elle est contradictoire avec l'article 4.64, § 1^{er}, qui prévoit quant à lui que la conversion a lieu sur base de l'âge de l'usufruitier au jour du dépôt de la requête en conversion : l'usufruitier a donc à la fois « le beurre et l'argent du beurre » : les deux dispositions devraient être harmonisées dans un sens ou dans l'autre.

Article 4.64

Il traite de l'évaluation de l'usufruit.

§ 1^{er}

Il est contradictoire avec 4.63 § 3, comme relevé ci-dessus.

§ 2

Il s'agit de la règle des 20 ans.

Elle a été validée par la Cour constitutionnelle¹⁰².

Mais elle pose des problèmes d'interprétation, qui doivent impérativement être résolus :

Le premier concerne le terme « d'ainé des descendants d'une précédente relation » : cela concerne-t-il aussi un enfant adopté, même simplement ?

Et si l'ainé de ces descendants est décédé, mais laissant une postérité, qui vient à la succession par substitution successorale, l'âge du substitué doit-il être pris en considération ?

Ou bien sera-ce l'âge de l'ainé des survivants des descendants qui sera retenu ?

La loi doit le préciser.

Mais surtout, selon les travaux préparatoires de la loi de 2017¹⁰³, cette règle ne s'applique *que* dans l'hypothèse de la conversion de l'usufruit du conjoint ou cohabitant légal survivant¹⁰⁴, mais non dans les autres cas où la valeur d'un usufruit doit être évaluée.

¹⁰² Arrêt 66/2019 du 16 mai 2019 : « B.4.4. Cette règle, qui attribue un âge fictif au conjoint survivant qui se trouve dans la situation décrite en B.3, a pour but de tenir compte de la « faible différence d'âge qui pourrait exister entre le conjoint [survivant] et des descendants d'un mariage précédent » (Doc. parl., Sénat, 1980-1981, n° 600/2, pp. 22-23) et d'éviter des situations injustes en atténuant les conséquences fâcheuses des mariages entre époux dont la différence d'âge est grande lorsqu'existent des enfants d'un précédent mariage (Ann., Sénat, 11 mars 1981, p. 1066).

Cette règle vise à protéger les enfants issus d'un précédent mariage du prémourant (Doc. parl., Chambre, 1980-1981, n° 797/2, p. 8; Ann., Chambre, 5 mai 1981, p. 1833) de l'érosion de la pleine propriété par capitalisation de l'usufruit, qui résulterait du fait que le deuxième conjoint pourrait être si jeune que sa durée probable de survie pourrait être de quarante à cinquante ans, ce qui aurait une très grande incidence sur la détermination de la valeur de l'usufruit à convertir (Ann., Chambre, 5 mai 1981, p. 1833).

La règle en cause participe de la recherche d'un « équilibre indispensable » entre les intérêts du conjoint survivant et ceux des enfants, étant entendu que tout accroissement des droits de l'un mène à une diminution des droits de l'autre (Ann., Chambre, 5 mai 1981, p. 1843).

B.4.5. Il ressort de ce qui précède que l'ingérence dans le droit de propriété que constitue la disposition en cause réalise un juste équilibre entre les impératifs de l'intérêt général et ceux de la protection du droit au respect des biens du conjoint survivant. »

¹⁰³ Amendement n° 15, ayant abouti à l'article 65 de la loi du 22 juillet 2018, *Doc. parl.*, Ch. Repr., s.o. 2017-2018, n° 54-2848/004, pp. 21-22.

¹⁰⁴ Mais comme celui-ci porte sur les biens préférentiels (logement du couple et meubles meublants), il possède un droit de veto sur la conversion et peut donc négocier en position de force une autre valeur.

Cette argumentation ne nous semble pas du tout convaincante : il s'agit toujours d'évaluer la même chose, étant la valeur respective de l'usufruit et de la nue-propriété, pour déterminer une « juste » répartition des droits et charges de chacun dans une opération juridique déterminée.

Si donc, il a été jugé équitable par la loi et par la Cour constitutionnelle, de tenir compte, non de l'âge réel, mais d'un âge fictif, dans le chef du conjoint survivant, pour l'évaluation de la valeur de cet usufruit, alors cette règle doit prévaloir dans tous les cas où cette valeur doit être fixée, et non pas seulement dans l'hypothèse de la conversion, qui n'en est qu'un des cas d'application.

La distinction évoquée par les travaux préparatoires -mais qui n'apparaît nulle part clairement dans les textes légaux- nous paraît donc discriminatoire, et il faudrait saisir l'occasion pour affirmer clairement appliquer la règle « des 20 ans » chaque fois que l'usufruit du conjoint survivant doit être évalué, en présence de descendants « *d'une précédente relation* ».

Quels sont ces cas ?

- Celui de l'évaluation de l'indemnité compensatoire de l'« empiètement » de la réserve concrète du conjoint survivant sur la réserve des descendants, à charge des légataires, et parfois des descendants eux-mêmes, suivant les règles illogiques (voir le commentaire de ces articles) des articles 4.75 § 4, al. 2 et 4.146, § 2 (ex-914, § 2, 3^o, al. 3 et 914, § 3, al.3).
- Celui de l'évaluation de la créance de réduction, désormais en valeur (article 4.156), soit des descendants, pour une moitié en nue-propriété, à charge du conjoint survivant favorisé (4.146, § 1^{er}), ou inversement du conjoint survivant à charge des descendants, pour sa réserve abstraite d'une moitié en usufruit (4.147 et par renvoi implicite, 4.239, al. 3).
- Celui de la répartition du passif entre nu-propriétaire et usufruitier¹⁰⁵, puisque l'article 3.154 prévoit que l'usufruitier contribue aux grosses réparations, et que l'article 3.157 du Code civil, qu'il participe aux dettes « *de la masse* » -en réalité, *dans* la masse-¹⁰⁶, chaque fois en proportion de la valeur de son usufruit, calculée conformément à l'article 4.64. Si ce n'est pas le cas, on pourrait avoir un usufruitier recevant un capital représentant son usufruit converti avec application de la règle des 20 ans, mais définitivement obligé, malgré la conversion, à participer au passif successoral sur base de son âge réel : situation profondément injuste¹⁰⁷.

¹⁰⁵ Article 3.157 du Livre 3 du Nouveau Code civil : voyez ci-dessus, section IV, Sous-Section II.

¹⁰⁶ Voyez, sur ce point important de terminologie, A.-Ch. VAN GYSEL et V. WYART, « l'influence, sur les droits successoraux du conjoint survivant, des règles du Livre 3 du Nouveau Code civil », *R.N.B.*, 2020, p.787 et s.

¹⁰⁷ Tout comme le problème de la distinction entre le plan fiscal et le plan civil : voir ci-dessous.

- Et qu'en est-il de l'indemnité que doit le conjoint survivant lorsqu'il est déchu de ses droits successoraux pour indignité ? L'article 4.22, § 3, prévoit que l'indemnité « est fixée par le tribunal et correspond à la valeur de l'usufruit, compte tenu de la durée de vie probable de l'usufruitier à la date de l'introduction de la demande », mais il n'y a pas de référence expresse aux tables légales de l'article 4.64, § 3, donc pas non plus à la règle des 20 ans de l'article 4.64, § 2, alors que l'on peut être en présence de descendants non-communs du défunt.

Plus largement, la question de l'application -ou non - de la règle des 20 ans pose aussi problème dans d'autres cas :

- Ainsi, l'évaluation de l'usufruit sur le plan civil, ici analysée, est différente de celle opérée sur le plan fiscal, qui fait l'objet d'autres tables : pour les Régions Wallonne et de Bruxelles-Capitale : article 21 du Code des droits de succession, et pour la Région Flamande les articles 2.7.3.2.11 et 2.7.3.3.2 du Code flamand de la Fiscalité (dit Code Vlabel).

La divergence des évaluations civiles et fiscales peut conduire à des problèmes sérieux, notamment lorsque la règle « des 20 ans » est appliquée au civil, et minore la valeur de l'usufruit, alors qu'elle ne s'applique pas au fiscal.

Certes la Cour constitutionnelle a estimé dans son arrêt 66/2019 du 16 mai 2019¹⁰⁸ que cette distinction n'était pas discriminatoire, mais on peut sérieusement en douter, lorsque l'on s'aperçoit que : le conjoint survivant pourrait recevoir en « produit de conversion », une valeur moindre que l'impôt successoral qu'il a dû payer.

- On peut encore se demander pourquoi cette règle ne s'applique que lorsque les autres héritiers sont des descendants non-communs, mais pas d'autres héritiers, notamment¹⁰⁹ les collatéraux privilégiés ou ascendants, qui peuvent pourtant plus souvent être nettement plus âgés que le conjoint survivant les tables de l'article 4.64, § 3, s'appliquent, mais pas l'article 4.64, § 2.

¹⁰⁸ Arrêt 66/2019 du 16 mai 2019 , attendu 4.6. : «La circonstance que l'usufruit du conjoint survivant est, pour la détermination du montant du droit de succession qui est à charge de celui-ci, évalué en tenant compte de son âge réel par application des règles relatives à cet impôt telles qu'elles sont applicables en Région wallonne, ne permet pas de remettre en cause le caractère proportionné de la règle qu'énonce la disposition en cause. »

¹⁰⁹ Les descendants communs peuvent également être âgés de moins de 20 de moins que le conjoint survivant, mais pour quelques années seulement (personne ayant été mère ou père à 18 ans, par exemple).

- Ou, de même, lorsqu'il s'agit de la conversion des autres usufruits légaux¹¹⁰, prévue à l'article 3.161, qui fait expressément référence à l'évaluation selon les tables de l'article 4.64 : il n'est pas question dans ce cas de conjoint survivant ni de descendants d'une autre relation, et donc la règle fixée à l'article 4.64, § 2, ne s'applique pas, alors qu'il se peut aussi que l'usufruitier soit moins âgé que le nu-propriétaire dans ce cas.

Il n'est pas possible de reproduire les règles anciennes, sans harmoniser l'ensemble, sans quoi on laisserait subsister des discriminations.

§ 3

Les tables légales ont été critiquées dès leur origine¹¹¹.

On ne retiendra ici que les critiques fondamentales suivantes :

Leur conception est particulièrement défectueuse, ainsi que nous croyons l'avoir démontré dans une étude consacrée à ce sujet

Un tout premier reproche qui pourrait leur être fait est d'être « *sexuées* » : il y a donc en réalité deux tables de valeur de l'usufruit.

Certes, cette distinction s'appuie sur une réalité sociologique : l'espérance de vie des femmes est, à tout âge, supérieure à celle des hommes, et la différence entre les deux, croît avec l'âge¹¹².

Mais d'autres facteurs, notamment socio-économiques (état de fortune, études, lieu de vie...), peuvent largement contrebalancer cette différence liée au genre : le fait de ne pas les prendre en considération, et de ne retenir que le sexe, est selon nous discriminatoire.

Ensuite, quant à l'évaluation économique du *rendement des biens successoraux*, même si la conversion ne porte que sur un seul de ces biens, par exemple un immeuble dont le rendement pourrait être estimé relativement précisément, la conversion se fera sur base de tables qui sont quant à elles fondées sur le rendement de certaines obligations (dites OLO).

Cette évaluation était tellement illogique -le rendement de ces obligations est parfois négatif, ce qui donnerait donc une valeur elle aussi négative à l'usufruit !- que le législateur a dû,

¹¹⁰ Les cas visés par cette disposition sont assez incertains : est-ce le droit de jouissance légale, ou l'usufruit d'un tiers des ascendants privilégiés sur la part des collatéraux ordinaires de l'autre ligne ?

¹¹¹ Voyez notamment : A.-Ch. VAN GYSEL, « La conversion de l'usufruit du survivant : une évaluation raisonnée ? », *R.N.B.*, 2019, numéro spécial « Aléa et Droit », sous la direction de J.-L. LEDOUX et R. ROBAYE, p.629 et s.

¹¹² Pour illustrer cet hiatus croissant entre les courbes de survie, en relèvera qu'il y a en Belgique un centenaire homme pour neuf femmes.

dans la précipitation¹¹³, leur conférer par un texte postérieur, un rendement minimal fictif de 1% tout rond.

§ 4

Mais, malheureusement, ces tables *s'imposent aux parties et au juge*, sauf accord des parties - auquel cas, évidemment, il y aura rarement procès...-, sans possibilité d'un opt-out moyennant une motivation spéciale¹¹⁴.

La loi ne permet, en effet, au Tribunal de s'écarter des tables de la Loi que dans un seul cas : une espérance de vie de l'usufruitier, qui serait inférieure à la normale¹¹⁵.

Outre que, si on enlève ces personnes de la base statistique, on fausse immédiatement les tables, lesquelles incluent une population nécessairement faite de malades et de biens portants ; *quid* des personnes en bonne santé actuelle, mais qui ont mode de vie malsain ?

Quid, au contraire, des végétariens dont les ancêtres ont tous été centenaires ?

Et enfin que devient la vie privée dans tout cela, si l'usufruitier ne veut pas se soumettre à un examen médical réclamé par le nu-propriétaire, ni révéler son état de santé à ce dernier ?

On relèvera par ailleurs que *d'autres tables*, tout aussi peccamineuses, sont applicables à la pension dégénérée en charge successorale de l'article 205*bis*, § 2, de l'Ancien Code civil : nous suggérons d'ailleurs (voyez ci-dessous, article 4.98) de supprimer ce régime extravagant, et d'en revenir aux principes simples qui prévalaient antérieurement à 2017.

Article 4.65

Cette disposition traite du droit du conjoint ou cohabitant légal survivant d'obtenir une avance limitée sur ses droits dans des actifs bancaires communs ou indivis avec le défunt.

Elle aurait plus sa place avec les dispositions concernant la saisine, plutôt que de commencer, par une exception, le chapitre sur le partage.

La sanction d'un recel objectif, avec perte de ce qui a été prélevé au-delà de 5.000 €, même si le conjoint ou cohabitant légal survivant aurait droit à ces sommes dans le partage des actifs successoral, et même sans manœuvres frauduleuses de sa part, est exagérément sévère.

Article 4.66

Disposition parallèle à 3.75, d'ailleurs cité.

¹¹³ Loi du 19 juin 2016

¹¹⁴ Au contraire de la future méthode légale de fixation du montant des contributions alimentaires (article 1322 du Code judiciaire).

¹¹⁵ Article 4.64, § 4 : « (...) Toutefois, lorsque, en raison de l'état de santé de l'usufruitier, sa durée de vie probable est manifestement inférieure à celle des tables statistiques, le juge peut soit refuser la conversion, soit écarter les tables de conversion et fixer d'autres conditions de conversion. »

Article 4.67.

Aucune remarque particulière.

Article 4.68

Aucune remarque particulière, sinon le renvoi à l'Ancien Code civil.

Article 4.69

Il faudrait commencer par indiquer que l'action en partage est imprescriptible, le reste de la disposition ne sont que des corolaires.

Article 4.70

Cette disposition passe sous silence le régime très majoritaire de représentation des mineurs, qui est l'administration légale de leurs biens par leurs père et mère : la tutelle n'est plus qu'un régime très subsidiaire, qui ne s'applique d'ailleurs pas dans ce cas à l'administration légale (voyez l'article 378 de l'Ancien Code civil).

De plus, la sanction du non-respect des formes se trouve à l'article 4.78 : il faudrait regrouper les dispositions.

Article 4.71

Pas de remarque particulière.

Article 4.72.

Cette disposition confond rapport des libéralité et rapport de dettes, deux institutions largement étrangères l'une à l'autre¹¹⁶, et qu'il faudrait distinguer.

De plus, « *chaque* cohéritier » ne doit pas le rapport des libéralités : en fait, seuls les descendants y sont tenus entre eux, les autres parents ne se sont qu'en cas de clause expresse, et le conjoint ou cohabitant légal survivant, jamais.

Article 4.73

Pas de remarque particulière.

Article 4.74

Pas de remarque particulière.

Article 4.75

D'un point de vue structurel, on ne comprend pas clairement le motif de la scission de l'ancien article 914. Cette scission ajoute encore à la difficulté de compréhension d'une

¹¹⁶ A.-Ch. VAN GYSEL, *Les Successions*, Anthémis, 2020, p.339 et s.

disposition déjà initialement difficile à comprendre. Il semble impératif de réunir les articles 4.75 et 4.146.

Sur le fond, l'article 4.75, § 4 (article 914, § 2, alinéa 6, ancien) pose un problème majeur de discrimination injustifiée.

En effet, pourquoi les donataires dont la donation s'est imputée sur la quotité disponible, ne sont-ils pas tenus, à l'instar des légataires et des réservataires qui recueillent le solde éventuel de la quotité disponible, de participer proportionnellement à la charge de l'indemnité compensatoire due au réservataire dont la réserve est grevée par l'usufruit du conjoint survivant sur certains biens de la succession ? ¹¹⁷

La discrimination ainsi mise en lumière pourrait générer des conséquences dramatiques pour le réservataire devant subir l'usufruit.

➤ **Cas pratique**

Léopold décède le 18 juin 2025, en laissant son épouse depuis 1985, Sophie, et ses deux fils, Victor et Eugène.

Le 10 mars 2020, il a donné une somme à l'asbl WWF-Belgique, dont la valeur indexée en juin 2025 s'élève à 180.000 €.

Par testament du 15 juillet 2022, il a limité les droits de son épouse Sophie à sa réserve concrète, et a légué à son frère René une somme de 30.000 €.

A son décès, il laisse 180.000 € de biens existants, dont le logement familial (et les meubles qui le garnissent) évalué à 160.000 €.

Résolution :

Masse de calcul du disponible

180.000 (biens existants (actif net))

+ 180.000 (donation à l'asbl)

360.000 €

Tableau d'imputation des libéralités :

¹¹⁷ A. DEMORTIER, « Les nouvelles dispositions relatives à la réserve et à l'action en réduction », *Rev. not. b.*, 2018, pp. 84-85, avait perçu la difficulté et supposé qu'il s'agissait d'un oubli du législateur. Il n'en était rien, dans la mesure où la « réparation » de l'article 914 affranchit toujours les donataires préciputaires de la charge de l'indemnité compensatoire.

R _{globale}	QD
180.000	180.000
	-180.000 (donation au WWF-Belgique)
	0 €

La quotité disponible est réduite à néant par la donation consentie au WWF-Belgique, sans que celle-ci doive subir de réduction pour autant.

Le legs de la somme de 30.000 € consenti à René est dès lors intégralement réduit et ne pourra sortir ses effets. René ne recueillera rien dans la succession de son frère.

Masse concrète de partage

La masse de partage est de 180.000 €, dans lesquels se trouve le logement familial (et les meubles qui le garnissent) équivalent à 160.000 €, dont Sophie recueille l'usufruit, ainsi que d'autres actifs pour un montant de 20.000 €.

Victor et Eugène reçoivent chacun 90.000 €.

Imaginons qu'au terme des opérations de partage, la nue-propriété du logement familial soit attribuée à Eugène. Ce dernier devrait dès lors, *en principe*, verser une soulte de 70.000 € à son frère Victor.

Comment procéder à la liquidation de ces diminution et augmentation de soulte théorique ?

Selon le prescrit de l'article 914, § 2, alinéa 7, la compensation globale est égale à la valeur capitalisée de l'usufruit du conjoint survivant.

La première étape du calcul doit dès lors être le calcul de capitalisation de l'usufruit de Sophie. Imaginons que celle-ci soit âgée de 60 ans, et que son usufruit doit être évalué à 25 %. Dans la mesure où son usufruit porte exclusivement sur sa réserve « concrète », il peut être capitalisé à un montant de $160.000 \text{ €} \times 25 \% = 40.000 \text{ €}$.

Selon le prescrit de l'article 914, § 2, alinéa 6, (article 4.75, § 4, de la proposition de loi) les légataires des legs imputables sur la quotité disponible *et* les réservataires dans la mesure du solde de la quotité disponible qu'ils perçoivent doivent supporter la charge de l'indemnité compensatoire *proportionnellement* à la valeur des biens qu'ils recueillent.

Or, en l'espèce, la quotité disponible a été intégralement utilisée par Léopold pour la donation consentie au WWF-Belgique le 10 mars 2020. Il n'y a pas de légataires, et pas de solde de quotité disponible.

Dans la mesure où la disposition précitée *ne s'applique pas* aux donataires ayant profité de la quotité disponible, l'asbl WWF-Belgique sera affranchie de toute indemnité compensatoire au profit d'Eugène.

Ce dernier devra dès lors subir l'usufruit du conjoint survivant sur ses droits réservataires sans recevoir aucune indemnité compensatoire.

Dans l'hypothèse où l'asbl WWF-Belgique aurait été gratifiée, non pas par une *donation*, mais instituée *légataire universelle* par Léopold, elle aurait recueilli l'intégralité de la quotité disponible¹¹⁸, soit un montant identique de 180.000 €.

L'alinéa 6 de l'article 914, § 2, trouverait alors application, et le WWF-Belgique devrait verser à Eugène une indemnité compensatoire égale à $40.000 \text{ €} \times 100/100$ ¹¹⁹ = 40.000 €.

Le texte génère ici une discrimination entre deux catégories de justiciables, les légataires préciputaires et les donataires préciputaires, sans que le législateur ne justifie cette discrimination.

En tout état de cause, il nous paraît que la discrimination opérée au regard des *légataires* et des *réservataires* par l'article 914, § 2, alinéa 6, en ce qu'il n'intègre pas dans son champ d'application les *donataires* ayant profité de la quotité disponible, risque d'être sanctionnée par la Cour constitutionnelle.

Article 4.76

Pas de remarque particulière

Article 4.77

Pas de remarque particulière.

Article 4.78

Cette disposition est, en fait, la continuation de l'article 4.70, avec lequel il doit être regroupé.

Elle n'explique pas ce qu'est un « partage provisionnel » (c'est un partage pour la jouissance seulement).

Article 4.79.

¹¹⁸ Et pour autant que legs à titre particulier de 30.000 € consenti à René n'ait pas existé. Il faudrait sinon procéder à une réduction des deux legs au marc-le-franc.

¹¹⁹ Dans la mesure où l'asbl WWF-Belgique recueille à *elle seule l'intégralité* de la quotité disponible.

Cette disposition est un truisme.

Il devrait se trouver, si on doit le conserver, avec les articles 4.13 à 4.15, dans les effets de la substitution successorale.

Article 4.80

Il faudrait peut-être regrouper cette disposition avec celle relative à l'existence de l'héritier au moment du décès.

Article 4.81

Aucune remarque particulière

Article 4.82

Il faut remplacer « qui n'est pas son successible, » par « qui n'est pas son héritier », car un successible renonçant peut être retrayé.

Article 4.83

§ 1^{er}

Cette disposition présente (alinéa 2) les termes « par préciput » et « hors part » comme correspondant à des concepts différents de la dispense de rapport (alinéa 1), mais qui auraient les mêmes effets quant au rapport.

En fait, ce sont des synonymes, et il n'y a donc pas d'autres aspects où ces termes auraient un autre effet que la dispense de rapport.

Articles 4.84 à 4.89

Pas de remarques particulières.

Article 4.90

Cette disposition traite de l'évaluation des libéralités pour le rapport (et, par renvoi, pour la réduction)

§ 3

Il y a exception à la règle normale d'évaluation lorsque le donataire « n'a pas eu le droit de disposer de la pleine propriété du bien donné dès le jour de la donation. »

Il faudrait préciser ce que signifie le « droit de disposer » : c'est évidemment le cas d'une réserve d'usufruit ou d'une clause d'inaliénabilité, ou encore une clause de maintien en indivision conventionnelle, mais qu'en est-il d'un *droit de retour conventionnel*, qui rend le bien invendable en pratique, vu le risque de récupération du bien par le donateur ; ou encore un *bail à vie*, qui a les mêmes effets pratiques que l'usufruit sur ce point ?

Articles 4.91 et 4.92

Pas de remarques particulières.

Article 4.93

Cette disposition souligne le caractère impératif de l'institution du rapport.

Il faudrait donc préciser, en un second alinéa, que les héritiers sont cependant libres de faire entre eux toutes conventions à ce sujet, une fois la succession ouverte.

Articles 4.94 à 4.97

Ces dispositions traitent du rapport de dette, qui, comme on l'a dit plus haut, est sans lien réel avec le rapport des libéralités¹²⁰ (voir article 4.72).

Le rapport de dette implique-t-il automatique la déchéance du terme ?

La question est controversée, et n'a pas été résolue en 2017 : elle devrait être tranchée dans un sens ou dans l'autre¹²¹.

Article 4.98

Titre

On constate que les termes « dettes et charges » se retrouvent parfois ensemble, mais que parfois il n'est fait état que des « dettes », ainsi :

« Chapitre 3. Dettes *et charges* de la succession

Art. 4.98. Obligation de payer les *dettes* de la succession

§ 1er. Les héritiers sont tenus des *dettes et charges* de la succession, (...) »

Il faudrait donc unifier et indiquer « dettes et charges » dans le titre de l'article 4.98.

Ce n'est pas une pure question terminologique : les charges sont des éléments du passif successoral différentes des dettes qu'avait le défunt, et qui passent à ses successibles ; et généralement ces charges naissent après l'ouverture de la succession¹²².

Il ne serait pas inutile de les définir.

Au sein de ces charges, se trouvent les obligations alimentaires du défunt qui sont « dégénérées » en charges successorales¹²³.

¹²⁰ A.-Ch. VAN GYSEL, *Les Successions*, Anthémis, 2020, p.339 et s.

¹²¹ A notre sens, dans le sens positif (il y a bien déchéance du terme) : A.-Ch. VAN GYSEL, *Les Successions*, Anthémis, 2020, p.344 et s.

¹²² A.-Ch. VAN GYSEL, *Les Successions*, Anthémis, 2020, p.286 et s.

¹²³ A.-Ch. VAN GYSEL, *La Famille*, Anthémis, 2018, p. 288.

Il en existe cinq exemples en droit belge, et il serait peut-être adéquat, dans un souci de cohérence, de les reprendre dans cet article 4.98., ou en tout cas d'en faire mention (il s'agit des articles 205*bis*, § 1 et § 2, 301, § 10, 339*bis* et 353-14 de l'Ancien Code civil)

On pourrait en profiter pour modifier l'article 205*bis*, § 2 et son recours à des tables de valorisation, qui est d'une rare complication sans aucune justification rationnelle, introduite en 2017 (voir le commentaire de l'article 4.64) : il suffirait de supprimer cette disposition, à l'exception de la première phrase, et le § 3 (applicable à toute les autres hypothèses de pension dégénérée en charge successorale) suffirait à résoudre le problème (obligation à la dette dans la mesure de ce que chacun a reçu, et limitée en valeur à ce que chacun a recueilli).

Par ailleurs, les termes « et hypothécairement pour le tout » mériteraient d'être explicités : l'héritier est tenu de toute la dette vis-à-vis du créancier hypothécaire, mais peut ensuite se retourner contre ses cohéritiers en recours contributoire, selon les règles de l'article 4.100.

L'expression de 4.206 est bien plus claire, et devrait être reprise ici.

Article 4.99

Cette disposition traite de la séparation des patrimoines.

Elle est incompréhensible si elle n'est pas traitée avec l'option successorale (après l'article 4.47 serait une place adéquate), car elle est une défense contre une acceptation pure et simple de la succession par un héritier insolvable et aboyé de ses créanciers.

§ 2

Les termes « novation par l'acceptation de l'héritier pour débiteur » sont peu clairs, et devraient être remplacés par « si le créancier a expressément accepté que l'héritier devienne son débiteur à la place du défunt »

§ 3.

Les termes « tant qu'ils existent aux mains de l'héritier » sont archaïques, et devraient être remplacés par « tant qu'ils appartiennent à l'héritier ».

Article 4.100

Cette disposition traite de la contribution à la dette : elle devrait être groupée avec l'obligation à la dette (article 4.98).

Article 4.101

Cette disposition traite du droit des créanciers de provoquer et d'intervenir dans le partage.

Elle devrait être groupée avec l'article 4.99.

Il faudrait faire référence aux articles 1514 et 1561 du Code judiciaire, qui interdisent les exécutions forcées sur parts indivises : le droit de provoquer le partage est une « compensation » de cette interdiction.

Le droit d'intervention dans le partage est un régime particulier, parallèle à l'action paulienne de l'article 1167 de l'Ancien Code civil : il faudrait donc préciser les cas où les créanciers peuvent utiliser l'une ou l'autre disposition.

Article 4.102

Aucune remarque particulière.

Article 4.103

Cette disposition traite de la garantie des lots.

§ 1^{er}

Il faudrait préciser qu'elle ne porte que sur les troubles de droit.

§ 3

Par exception au § 1^{er}, il y a aussi garantie de la solvabilité du débiteur d'une rente, qui est une garantie de fait.

Il faudrait exprimer cette garantie positivement, car la formulation négative laisse entendre qu'il y aurait une garantie générale contre l'insolvabilité des débiteurs de créances successorales, ce qui n'est pas le cas.

Article 4.104

Pas de remarque particulière.

Article 4.105

Pas de remarque particulière.

Articles 4.106 à 4.113

Ces dispositions visent le régime des Petits héritages, qui date de 1900, et qui dérogent au droit commun du partage.

Inconnu de la plupart des juristes, est très rarement utilisé, et d'une très grande complexité : il y aurait lieu de s'interroger sur son maintien.

Articles 4.114 à 4.124

Ces dispositions traitent de l'institution de la Reprise agricole, qui est une seconde dérogation au droit commun du partage.

Elles ont une certaine utilité sociale, au rebours des précédentes.

Articles 4.125 à 4.131

Ces dispositions sont relatives au Registre Central Successoral.

Titre 2. Les donations et testaments

Comme relevé au chapitre sur la terminologie, il aurait été plus adéquat d'intituler le titre « Des Libéralités ».

En effet :

- Le terme « Des » est classique pour signifier que ce qui suit traite « de » telle matière.
- En plus des donations et des testaments, il existe d'autres libéralités dont traite ce titre : institutions contractuelles d'héritier, avantages matrimoniaux, partages d'ascendants, pactes successoraux...
- Le terme « donations » porte sur l'objet, celui de « testament », sur la forme : il aurait alors fallu l'intituler « Les Donations et Legs »
- Si l'on suit la proposition, contraire à l'euphonie, de parler désormais « du père et de la mère » au lieu « des père et mère » classique, alors il faudrait l'intituler « Les donations et *les* testaments ».

Article 4.132

Le **titre** de cet article est « Dispositions entre vifs ou testamentaires et pactes successoraux » ;

Or, il ne dit rien des pactes successoraux.

De plus, dans leur exposé sur la terminologie, les auteurs de la proposition de loi expliquent pourquoi ils ont écarté le terme de « donation entre vifs » : pourquoi alors parler ici de « dispositions entre vifs » ?

§ 1^{er}

Cet énoncé est erroné (et contradictoire avec le § 4), puisqu'il existe, comme on vient de le rappeler, d'*autres modes* de libéralités que les donations et testaments.

De plus, contrairement à ce qu'énonce cette disposition, il existe d'*autres formes* de donations que la donation notariée et celle par don manuel (article 4.158, ci-dessous) : la donation *indirecte* et la donation *déguisée*.

La recodification ne peut conserver cette double erreur, contenue dans le Code de 1804.

§ 4

Ce paragraphe est contradictoire avec le § 1^{er}, puisqu'il cite les institutions contractuelles d'héritier, autre mode de libéralité.

Il est, de plus, illogique de commencer par énoncer les cas particuliers que sont la donation et le testament, et puis ensuite la catégorie générale que forme de terme de « libéralité ».

Article 4.133

Cette disposition prohibe les substitutions fidéicommissaires.

On ne comprend pas pourquoi il n'emploie pas ce terme, alors que, dans l'article précédent, il introduit celui d'« institution contractuelle d'héritier ».

§ 1

Pourquoi avoir placé ici le principe de l'interdiction de ces clauses, et l'exception aux articles 4.220 et suivants, au lieu de grouper ces dispositions en un tout cohérent ?

§ 2

Ce paragraphe traite de fausses exceptions à l'interdiction, mais, d'une part, les exemples cités sont des évidences ; et d'autre part il ne cite pas le legs *de residuo*, qui est pourtant une (fausse) exception beaucoup moins évidente, et très fréquente dans la pratique (libéralité à un enfant handicapé, notamment).

Article 4.134

Il faudrait expliciter que seule la clause impossible ou illicite est nulle, et non toute la libéralité, sauf si la clause est la cause déterminante de la libéralité.

Sous-titre 2 Capacité

L'exposé de la question de la capacité dans les libéralités est extrêmement confus, puisque sont mélangées les notions de capacité d'exercice et de jouissance, et dans celle-ci, de donner ou de recevoir¹²⁴.

De plus, il est lacunaire, puisqu'une partie des règles (notamment les cas d'autorisation du Juge de paix) se trouvent dans l'Ancien Code civil, dans le régime des mineurs et des personnes majeures vulnérables, et cette lacune contribue également à la confusion.

Article 4.135

Sans remarque particulière

Article 4.136

Il s'agit de la reprise de l'ancien article 901, au sujet duquel une jurisprudence très considérable a été développée, qui donne à la notion « sain d'esprit » un sens très différent de celui qu'il a dans les actes à titre onéreux¹²⁵.

Il est difficilement concevable de le reprendre dans sa formulation de 1804, sans reprendre au moins les lignes de force de la jurisprudence, selon laquelle il faut, pour faire une libéralité, avoir « une volonté plus ferme, un consentement plus éclairé » que pour un acte onéreux.

Article 4.137

¹²⁴ Voyez, pour une tentative de structuration cohérente, A.-Ch. VAN GYSEL, *Les Libéralités*, Anthémis, 2020, p.56 et s.

¹²⁵ A.-Ch. VAN GYSEL, *Les Libéralités*, Anthémis, 2020, p.58.

Sans remarque particulière.

Article 4.138

§ 1^{er}

La formulation est étrange : il faudrait énoncer que le mineur ne peut disposer par libéralités - ni ses représentants en son nom, ce qui n'est énoncé nulle part- sauf exception.

Puis énoncer ces exceptions, dont la première est la libéralité faite par contrat de mariage.

§ 2

Cette règle est archaïque et illogique : si à 16 ans, on a le discernement suffisant pour faire un testament, pourquoi ne peut-on le faire que pour la moitié de ses biens ?

Article 4.139

Cette disposition est triplement lacunaire :

Elle ne dit pas que les donations doivent être faites par acte authentique.

Elle ne dit pas non plus que le Juge de paix peut imposer des conditions supplémentaires à son autorisation (comme la présence d'un médecin lors de l'acte, pour attester de la capacité de la personne à ce moment précis).

Et elle ne traite pas de la possibilité pour l'administrateur de la personne protégée de donner en ses lieu et place, prévue à l'article 499/7, § 4 de l'Ancien Code civil¹²⁶.

Article 4.140

Pas de remarque particulière.

Article 4.141

Cet article illustre le problème de la réforme perpétuelle, puisque le second alinéa renvoie à la fois au nouveau et à l'ancien Code civil.

Article 4.142

Comme il a été dit plus haut dans le chapitre sur la terminologie, on ne peut qu'approuver la modification des termes de l'ancien article 909, et notamment celui d'« officier de santé », qui ne correspondant plus à une réalité légale depuis...1818, par “les professionnels des soins de santé” et les “institutions de soins résidentiels aux personnes âgées”.

Il est à relever cependant :

¹²⁶ Disposition au demeurant très critiquable : A.-Ch. VAN GYSEL, *Les Libéralités*, Anthémis, 2020, p.70

- Que le terme obsolète d'« officier de santé » avait été expressément maintenu par la loi du 22 avril 2003, au termes d'une justification quelque peu surprenante (ce serait un terme générique)¹²⁷.
- Qu'il s'agit manifestement d'une modification de la teneur-même de la loi, car les infirmières à domicile n'étaient pas visées par l'ancien texte, et le sont par le nouveau (à raison selon nous) : la recodification n'a donc pas lieu « à droit constant ».

Article 4.143

Cette disposition contient des archaïsmes :

- Peut-on encore parler de « nouvelle loi communale » ? Sa teneur est-elle la même dans les trois régions du pays ?
- Et lorsque l'on lit : « (...) De même, aucune autorisation n'est requise pour les legs aux congrégations ou maisons hospitalières de femmes, régies par le décret impérial du 18 février 1809 relatif aux congrégations ou maisons hospitalières de femmes, et aux séminaires, régis par le décret impérial du 6 novembre 1813 sur la conservation et administration des biens que possède le clergé dans plusieurs parties de l'Empire », on ne peut s'empêcher de relever que, d'une part, le Concordat de 1801 a été abrogé par la Constitution belge de 1830, et d'autre part, en principe, toute référence à l' « Empire » et à la « France » ont été modifiés en « Royaume » et « Belgique » dans le Code civil par une loi de...1949.

Article 4.144

Cet article reprend l'ancien article 1110, mais en en modifiant la portée dans le sens d'une restriction.

En effet, dans l'article 1100, la présomption joue de façon générale, donc, même à l'égard de personnes capables de recevoir.

Ceci avait pour effet que la donation faite aux enfants du conjoint, dans un pacte successoral global (article 1100/7), était réputée faite au conjoint lui-même !

La modification restreint la présomption d'interposition de personne aux seules libéralités faites à des incapables.

Sous-titre 3. Quotité disponible et réduction

¹²⁷ A.-Ch. VAN GYSEL, *Les Libéralités*, Anthémis, 2020, p.85.

Comme il a été dit dans le chapitre sur la structure, la place de l'exposé sur la Réserve et la Réduction ne devrait pas être à cet endroit, puisqu'elle coupe en deux l'exposé relatif aux Libéralités, qui devient de ce fait incohérent.

!!! La combinaison des article 4.146, § 2, 2° et 4.147, § 3, génère une impossibilité légale d'assurer au conjoint survivant sa réserve abstraite !!!

➤ Cas pratique

Léopold décède le 20 février 2019. Il laisse son épouse depuis 2013, Sophie, et ses deux fils, Victor et Eugène.

Par testament du 10 février 2015, il a exhéredé Sophie et a légué une somme de 150.000 € à son ami René.

Le 3 janvier 2003, il avait donné à l'asbl « Le souvenir napoléonien » un montant dont la valeur indexée en février 2019 s'élève à 60.000 €.

A son décès, l'actif net de sa succession s'élève à 400.000 €.

Résolution :

Masse de calcul du disponible

400.000 € (biens existants – dettes)

+60.000 € (donation à l'asbl, indexée)

460.000 €

Tableau d'imputation des libéralités

R _{globale}	QD
230.000	230.000
	-60.000 (donation à l'asbl)
	-150.000 (legs précipitaire à René)
	20.000 €

Masse concrète de partage

400.000 € (biens existants – dettes)

-150.000 € (legs précipitaire à René)

250.000 €

Victor et Eugène recueillent chacun 125.000 €.

Quel est le *quantum* de l'usufruit réservataire de Sophie ?

Comme le prescrit l'article 915*bis*, § 1^{er}, du Code civil (article 4.147, § 1^{er}, de la proposition), le conjoint survivant a droit à l'*usufruit* de la *moitié* de la *masse visée à l'article 922*.

Sophie a dès lors droit à l'usufruit de 230.000 €.

Comment imputer cet usufruit ?

Comme le prescrit l'article 914, § 2, 2^o, du Code civil, (article 4.146, § 2, 2^o de la proposition), elle va d'abord puiser son usufruit dans le solde de la quotité disponible, soit l'usufruit de 20.000 €. Elle devrait ensuite faire réduire *en usufruit* l'intégralité du legs consenti à René, puis faire réduire *en usufruit* l'intégralité de la donation consentie à l'asbl « Le souvenir napoléonien ».

Toutefois, la donation à l'asbl « Le souvenir napoléonien » a été consentie *antérieurement* au mariage. Or, en vertu de l'article 915, §2/1, du Code civil (article 4.147, § 3, de la proposition), le conjoint survivant *ne peut pas* demander la réduction des donations *antérieures* à son mariage avec le donateur.

Dès lors, Sophie ne recueillera que l'usufruit de 170.000 €, c'est-à-dire un usufruit *inférieur* à son usufruit réservataire, qui aurait dû être en principe de 230.000 €.

En d'autres termes, la combinaison des articles 914, § 2, 2^o, et 915*bis*, §2/1, du Code civil vont générer une *impossibilité légale d'assurer au conjoint survivant sa réserve abstraite*.

Sophie pourrait-elle « récupérer » en quelque sorte le différentiel sur la réserve des descendants ?

Absolument pas. Les travaux préparatoires sont clairs sur le sujet :

« Le conjoint survivant ne peut donc récupérer ce que la loi lui refuse en réclamant cet usufruit à charge de la réserve des enfants. En décider autrement aboutirait à vider la règle de non réduction des donations antérieures au mariage de sa signification. Le texte le confirme dès lors en termes exprès : le conjoint survivant ne

peut mettre à charge de la réserve des enfants l'usufruit dont il ne peut obtenir la réduction par application de l'article 915bis, § 2/1. »¹²⁸

Face à cette impossibilité d'assurer une réserve pourtant présentée comme impérative, la disposition devrait être revue en profondeur.

Article 4.158

Cette disposition traite des formes de la donation.

Elle est la reprise, modifiée, de l'ancien article 931, qui lui-même était repris d'une Ordonnance de 1731 du Chancelier d'Aguesseau¹²⁹, et qui est une disposition de propagande fiscale, puisqu'elle tend à faire croire que seules les donations notariées -et donc taxées- sont valables.

En réalité, comme l'article 1099 ancien le concédait d'ailleurs en y faisant allusion, il a toujours existé et il existe quatre formes de donations :

- La donation directe, qui se présente comme telle, et qui doit être notariée pour être valable.
- Le don manuel, effectué par la remise (*traditio*) d'un bien meuble corporel.
- La donation déguisée, qui se dissimule (contre-lettre) sous un acte à titre onéreux (acte apparent), selon la théorie de la simulation.
- La donation indirecte, qui opère sans révéler son caractère libéral, par le canal d'un acte neutre translatif de propriété.

Mais l'article 1099 a tout simplement été supprimé dans la proposition.

Sa portée propre avait, il est vrai, été réduite à néant par la jurisprudence belge.

Le texte proposé est : « Toute donation directe, sauf le don manuel, est constatée par acte notarié ».

Un tel énoncé n'est en aucun point exact :

- Le don manuel n'est pas une donation directe.
- Le don manuel, cité comme exception, n'est pas défini.
- Les formes indirectes et déguisées (visées à l'ancien article 1099) ne sont absolument pas évoquées, alors qu'elles existent, sont valables, (contrairement

¹²⁸ Amendement n° 15, *Doc. parl.*, Ch. Repr., s.o. 2017-2018, n° 54-2848/004, p. 20.

¹²⁹ Henri-François d'AGUESSEAU, Chancelier de Louis XV, de 1717 à 1718, de 1720 à 1722, et de 1727 à 1750.

à ce qu'affirme aussi l'article 4.132, voir ci-dessus) et ont une importance sociale importante.

- La sanction n'est pas évoquée : on peut déduire de l'article 4.160, § 1^{er}, que c'est la nullité, absolue du vivant du donateur, relative ensuite.
- Et enfin, la portée propre de l'ancien article 931 n'est pas explicitée : toute donation directe doit être faite sous forme notariée à peine de nullité, et par conséquent toute donation directe établie sous seing¹³⁰ privé est nulle.

Il faudrait donc commencer par cette affirmation ; puis dire qu'il y a trois autres formes de donation, et les définir.

Article 4.159

Aucun commentaire particulier.

Article 4.160

Aucun commentaire particulier.

Article 4.161

Cette disposition sur l'acceptation des donations n'est applicable qu'aux donations directes, pas aux formes alternatives visées ci-dessus (article 4.158) : cela devrait être précisé.

Article 4.162

Aucun commentaire particulier.

Article 4.163

Cette disposition traite de l'acceptation d'une donation au nom du mineur.

Au point de vue de la structure, elle devrait d'évidence être regroupée dans le Sous-Titre II, traitant de la capacité (après l'article 4.134).

Pour ce qui est du fond, elle est totalement incompréhensible :

Alinéa 1^{er}

Son alinéa 1^{er} présente le régime de la tutelle des mineurs, non seulement comme le régime de base, mais comme le seul régime existant.

En réalité, plus de 99 % des mineurs sont sous le régime de l'administration légale par leur(s) père et/ou mère, dont la disposition ne parle pas.

¹³⁰ « Signature privée » selon la terminologie nouvelle du Livre 8 du Nouveau Code civil.

En réalité l'article 410, § 1^{er}, 6^o s'applique aussi à l'administration légale, par un renvoi de l'article 378, mais ne pas en parler n'est pas concevable dans l'état actuel du droit.

Cette présentation erronée de la tutelle comme étant le régime « de droit commun » de l'incapacité des mineurs est un problème récurrent dans toute la proposition, et qui vient du fait qu'en 1804, la tutelle était un régime recouvrant un nombre très important de cas, ce qui n'est actuellement plus vrai : c'est donc un en quelque sorte un archaïsme par abstention.

Alinéa 3

Cet alinéa reprend l'ancien article 935, et constitue en réalité une exception (justifiée) au régime de représentation.

Mais il ne dit pas que ces ascendants peuvent accepter sans aucune autorisation du Juge de paix : il faudrait le préciser.

Tel qu'il est rédigé, l'article 4.163 ne permet pas de savoir comment les père et mère d'un enfant qui reçoit une donation d'un tiers, doivent agir pour accepter en son nom.

Article 4.164

Sans remarque particulière.

Article 4.165.

Cette disposition devrait être jointe à l'article 4.143, dont il est la continuation logique.

Article 4.166

Cette disposition n'est pas exacte en ce qui concerne le don manuel (visé à l'article 4.158), qui exige au contraire la tradition (que l'article ne définit d'ailleurs pas¹³¹ : il s'agit du transfert de la possession matérielle d'un bien mobilier corporel).

Article 4.167

De nouveau, le régime de l'administration légale des biens du mineur, pourtant ultra-majoritaire, est totalement passé sous silence.

Article 4.168

Cette disposition pose que la donation de biens présents et futurs (de nouveau, c'est un terme qui n'est pas défini : il s'agit des biens dont le donateur n'est pas propriétaire au moment de la donation, mais dont il pourrait devenir propriétaire entre ce moment et le jour de son décès).

On appelle ces actes des *institutions contractuelles d'héritier*, comme le relève l'article 4.132 : on ne voit dès lors pas pourquoi, lorsque la proposition traite précisément de ces

¹³¹ Pas plus que l'article 1138 de l'Ancien Code civil, pourtant modifié par la loi introduisant le Livre 3 du Nouveau Code civil (article 9 de cette loi).

institutions contractuelles (comme c'est le cas des articles 4.168, 4.234 et 4.243, § 2), elle ne les appelle pas par ce terme, mais seulement « donation de biens futurs »

La disposition commentée énoncé qu'une telle donation est nulle pour ce qui concerne les biens futurs seulement.

C'est donc une exception implicite à l'article 4.245, qui prévoit la nullité absolue des pactes sur succession future (et la donation de biens futurs est bien un tel pacte : voyez l'article 4.243, § 2), ce qui devrait conduire à l'annulation de l'ensemble de la donation : il faudrait l'explicitier ici.

Article 4.169

Sans remarque particulière.

Article 4.170

Sans remarque particulière.

Article 4.171

Sans remarque particulière.

Article 4.172

Cette disposition, qui traite du droit de retour conventionnel, devrait être signalée dans l'article 4.25.

Article 4.173

Sans remarque particulière

Article 4.174

§ 1^{er}, 3^o

Cette disposition crée une obligation alimentaire entre donateur et donataire, mais elle ne dit *rien* de son régime : il faudrait à tout le moins préciser que cette obligation se réfère au droit commun de l'article 205 de l'Ancien Code civil (obligation réduite aux besoins élémentaires de la vie), et qu'elle est limitée à ce que le donataire a reçu (*cf.* article 203, § 3, du Code civil).

Articles 4.175 à 4.177

Aucune remarque particulière.

Article 4.178

Titre : « termes sacramentels »

Ces termes sont en effet couramment utilisés, par référence à la religion romaine, très formaliste, mais il conviendrait mieux de dire « termes obligatoires », ce qui serait plus en rapport avec la version néerlandaise « verplichte woordkeuze ».

Articles 4.179 à 4.181

Sans remarque particulière

Article 4.182

Il s'agit d'une disposition nouvelle, qui n'existait pas dans l'Ancien Code civil.

Elle est difficilement compréhensible dans ses termes : « même sans qu'un acte de dépôt soit dressé » : on ne comprend pas leur portée, dès lors que :

- Ce n'est d'évidence pas une condition de validité du testament olographe (voir l'article 4.181).
- S'agissant du notaire, on ne sait pas exactement ce qu'il doit/peut faire.

En réalité, la disposition doit se lire à la lumière des formalités à accomplir après le décès, pour que le testament soit exécuté (article 4.191, ci-dessous) : il faut *alors* un acte de dépôt au rang des minutes du notaire.

Avant cela, le notaire peut, selon la demande que lui fait le testateur, réaliser immédiatement l'acte de dépôt (et donc, en faire mention dans le Registre Central des Testaments) ou conserver simplement le testament (généralement dans un coffre).

Ce que ne dit pas la disposition, c'est que l'impact fiscal peut être très différent suivant l'une ou l'autre hypothèse :

Si le testament olographe n'est pas enregistré, et que les légataires, pour une raison ou un autre, ne désirent pas en faire état, alors la succession sera dévolue sur base de la loi (dévolution légale), et taxée en conséquence.

Mais si le testament a été enregistré, et que les légataires y renoncent, alors, sur le plan civil, c'est la dévolution légale qui s'applique, mais, sur le plan fiscal, la transmissions sera taxée selon le mode le plus taxé, entre la dévolution légale et la dévolution testamentaire, suivant le principe « les renonciations ne préjudicient pas au Fisc »¹³².

Article 4.183

Cette disposition reprend l'ancien article 972, sur les formalités du testament public.

¹³² En région Bruxelloise : « *En cas de répudiation d'une part ab intestat, d'une disposition testamentaire ou d'une institution contractuelle, le droit dû par les personnes qui en profitent ne peut être inférieur à celui qu'aurait dû acquitter le renonçant. La renonciation faite par un successeur du chef de son auteur, relativement à une succession ouverte au profit de ce dernier, ne peut porter préjudice à l'Etat.* »

Le texte de la proposition n'est *pas à jour* en ce qui concerne la dictée¹³³ : elle a été *supprimée* par la loi pot-pourri du 18 juillet 2020, article 75, qui porte que :

« Art. 75. L'article 972 du Code civil, modifié par les lois des 16 décembre 1922, 6 décembre 2009 et 29 décembre 2010, est remplacé par ce qui suit :

« Art. 972. Si le testament est reçu par un ou deux notaires, il est rédigé sur support papier conformément à l'article 13 de la loi du 16 mars 1803 contenant l'organisation du notariat, selon les volontés exprimées par le testateur.

Dans l'un et l'autre cas, il en est donné lecture au testateur, qui confirme que telles sont ses dernières volontés. S'il n'y a qu'un notaire, la lecture du testament et la confirmation du testateur ont lieu en présence des témoins.

Il est fait mention expresse du tout. »

Ceci est une illustration du problème que nous relevions dans le chapitre sur la Légistique : les modifications incessantes du corpus législatif par le biais de lois « pot-pourri » remet en cause la recodification avant même qu'elle ait été discutée.

Il convient donc de reprendre dans l'article 4.183 la teneur du nouveau texte.

Articles 4.184 et 4.185

Cette disposition vise le testament sous forme dite internationale (mais qui fait partie de la législation civile interne belge).

On ne comprend pas pourquoi la teneur de loi du 2 février 1983 n'est pas tout simplement reprise dans ces dispositions, et va donc subsister en-dehors du Code civil.

Articles 4.186 à 4.189

Ces dispositions visent les formes extraordinaires de testament.

Elles avaient sans doute leur utilité en 1804, mais plus aucune en 2021.

Particulièrement, l'article 4.187, relatif aux testaments faits durant des épidémies, est totalement inapplicable dans le contexte des mesures Covid.

Ces dispositions devraient être tout simplement supprimées.

Article 4.190

Cette disposition est nouvelle, et reprend la théorie de la transmutation des testaments.

¹³³ A.-Ch. VAN GYSEL, Chronique de législation en droit privé (1^{er} janvier – 30 juin 2020), *J.T.* 2021, n°12, p.863

Article 4.191

Cette disposition traite des formalités à accomplir après le décès du testateur.

Elle devrait être groupée avec les dispositions relatives au registre Central des Testaments (articles 4.260 à 4.264) et avec l'article 4.182, car il y a de nombreux liens entre ces diverses formalités.

Article 4.192

Sans commentaire particulier

Article 4.193

Sans commentaire particulier

Article 4.195

Cette disposition reprend les meubles et les immeubles comme des catégories universelles : c'est l'état du droit *antérieur au Code civil* ¹³⁴

Elle est, dans sa teneur, une exception au principe d'universalité du patrimoine, clairement exprimé aux articles 3.36 et 3.37 du Livre 3 du Nouveau Code civil.

Cet archaïsme devrait être supprimé.

Article 4.197**Titre**

Les termes « Option héréditaire » sont impropres : il faudrait indiquer « Option ouverte au légataire ».

Il n'est rien indiqué quant à l'option ouverte au légataire particulier (à deux branches : acceptation pure et simple et répudiation), ni à ses formes (question controversée) : cela devrait être indiqué dans l'article 4.202.

Article 4.198

L'alinéa 2 contient une évidence : le rapport des libéralités n'a lieu qu'entre héritiers, les légataires ne peuvent pas le demander et n'y sont pas soumis.

Par contre, le rapport de dettes concerne aussi les légataires universels ou à titre universel : il faudrait l'indiquer.

De plus, le legs universel ou à titre universel est présumé *dispensé du rapport* ¹³⁵, ce qui est exactement le contraire de ce que cette disposition laisse supposer.

¹³⁴ Cf. A. LOYSEL, *Institutes coutumières* : « Meubles sont siège de dettes ».

Article 4.199

Pas de commentaire particulier.

Article 4.201

Il faut mettre en rapport cette définition du legs particulier avec celle du legs à titre universel (voyez article 4.195).

C'est en fait tout legs qui n'est ni universel, ni à titre universel : c'est la catégorie résiduaire.

Article 4.206

Pas de commentaire particulier, sinon que l'expression est claire et devrait être reprise en 4.98.

Article 4.207

Le legs de la chose d'autrui n'est nul que si le bien n'appartient pas au testateur *au jour de son décès*.

S'il appartient à autrui au jour du testament, mais que le testateur l'acquiert avant sa mort, le legs est valable.

Il faudrait le préciser.

Cette hypothèse n'est pas totalement symétrique de celle de l'aliénation du bien légué (traité à l'article 4.217), puisque, là, le legs est caduc même si le bien revient dans les mains du testateur.

Article 4.208

Pas de commentaire particulier.

Article 4.209

Pas de commentaire particulier.

Article 4.210

Cette disposition ne traite que de l'accroissement des legs particuliers : il faudrait également dire ce qu'il en est des legs universels et à titre universels.

Et préciser que, en-dehors des cas prévus pour cet article, il n'y a *pas* accroissement, sauf si le testateur organise un « substitution vulgaire » : l'article semble poser l'accroissement comme un principe, alors que c'est l'exception.

Articles 4.211 à 4.214

¹³⁵ Voyez V. WYART, *Les Successions*, Anthémis, 2020, p.240-241.

Ces dispositions traitent de l'institution de l'exécuteur testamentaire.

Article 4.211

Pas de commentaire particulier.

Article 4.212

La loi devrait définir la saisine de l'exécuteur testamentaire, et surtout légiférer sur le concours entre la saisine (droit de posséder les biens successoraux) des successibles et celle de l'exécuteur testamentaire (qui n'est qu'un droit personnel).

Article 4.213

Pas de commentaire particulier.

Article 4.214

Pas de commentaire particulier.

Articles 4.215 à 4. 219

Titre

Ces dispositions sont censées traiter de la « Révocation et caducité des testaments », mais elles opèrent une confusion entre la révocation du testament (acte) et la caducité du legs (objet de l'acte).

Il faudrait à tout le moins le préciser dans le titre.

Article 4.215

Cette disposition traite des formalités de révocation du testament : soit par un testament ultérieur, soit par un acte notarié spécial.

L'article suivant va traiter de la révocation par un nouveau testament, mais aucune disposition ne définit les conditions de l'acte notarié de révocation (faut-il des témoins ? ...).

Il faudrait mentionner que ces actes doivent être inscrits au Registre Central des Testaments (l'article 4.260, § 2, le prévoit, mais de façon incidente seulement).

Article 4.216

§ 1^{er}

Ce paragraphe confond deux concepts : la révocation du *testament* en tant qu'acte, par un testament ultérieur, et la caducité du *legs* contenu dans un testament antérieur, opérée par un legs incompatible, contenu dans un testament postérieur.

Il s'agit de deux choses différentes, qu'il faudrait distinguer, en plaçant la caducité du legs dans une autre disposition.

Il faudrait aussi indiquer les règles que la doctrine a discernées quant à l'incompatibilité des legs :

Legs universel puis legs universel : incompatibilité

Legs universel puis legs particulier : pas d'incompatibilité

Legs particulier d'une *species* (chose « certaine », selon l'article 3.44 du Livre 3 du Nouveau Code civil) puis legs de cette même *species* à un autre : incompatibilité

Legs particulier d'une *species*, puis legs de *genera* (chose « de genre », selon l'article 3.44, comme l'argent) : pas d'incompatibilité.

Legs particulier de *genera* puis tout autre legs : pas incompatibilité

La question du legs de *species* suivi d'un legs universel est plus délicate, et devrait être tranchée par la loi.

§ 2

On revient à la révocation du testament.

Article 4.217

Cette disposition traite de la caducité du legs par aliénation.

Il faudrait préciser que cela ne concerne que les *species*, les choses « certaines », pas les *genera*.

Article 4.218

Cette disposition traite de l'ingratitude : ce n'est pas une cause de révocation du testament, ni, en elle-même, de caducité du legs, mais une incapacité de la personne à le recevoir (laquelle entraîne, comme le dit l'article suivant, la caducité du legs, comme le précédés du légataire)

Il y a lieu de regrouper les causes d'indignité dans les Successions (articles 4.6 à 4.9), les Donations (4.173 à 4.176, auquel 4.218 renvoie d'ailleurs) et les Legs, en toute logique dans une partie préliminaire à l'ensemble du Livre 4, comme il a été dit dans le chapitre sur la Structure.

Article 4.219

Titre

Le titre de cette disposition est « caducité » : oui, il devrait donc regrouper toutes les causes de caducité du legs (qui ne sont pas des causes de révocation du testament).

§ 3

Il faudra préciser que cette révocation par perte de la chose ne vaut que pour les choses certaines, pas pour celles de genre.

Articles 4.133

Substitution fidéicommissaires : le nom doit être conservé. Voir la justification à la présente note, article 4.13.

Articles 4.232 à 4.241

Titre

Ces dispositions traitent des « Donations en faveur du mariage ».

Il est regrettable que la proposition s'éloigne des intitulés commençant par « De » (comme « Des dispositions en faveur du mariage »), qui sont, en français¹³⁶, la façon classique d'énoncer « au sujet de »

Ce sous-titre contient une partie de ce que certains ont nommé le « cocktail toxique », c'est-à-dire les dispositions qui avantagent le conjoint survivant au détriment des descendants.

Les **articles 4.232 à 4.236** traitent des donations faites par des tiers aux époux.

Ces donations étaient, en 1804, le soutien du régime dotal (la femme mariée apportait un ensemble de biens, appelé « dot », donné par ses parents, qui était gérés par le mari mais inaliénables).

Ce régime, inégalitaire, a été supprimé en 1976 et ne peut être recréé par les époux.

Il est donc douteux que ces dispositions soient toujours utiles actuellement.

Article 4.232

Sans commentaire particulier : rappel du droit commun.

Article 4.233

Cette disposition traite des institutions contractuelles faites par des tiers en faveur des époux : François Laurent¹³⁷ disait lui-même qu'on en avait jamais vu : cette disposition devrait être supprimée.

Articles 4.234, 4.235 et 4.236, § 3.

Il s'agit de la suite de l'article 4.233, obsolète, et qui doivent donc être abrogés en conséquence.

Article 4.236

Les § 1^{er} et 2 peuvent être conservés.

Articles 4.237 à 4.241

¹³⁶ Il s'agit d'une substance du latin : « De viris... » « De natura rerum »

¹³⁷ 1810-1887. Il avait écrit un « Avant-projet de révision du Code civil », en 1882.

Ces dispositions traitent des donations entre époux, infiniment plus fréquentes, et qui constituent une partie du « cocktail toxique ».

Article 4.237

§ 2

C'est un rappel du droit de retour conventionnel (article 4.172).

§ 3 et § 4

Ces paragraphes traitent des institutions contractuelles entre époux.

Ils font référence aux articles relatifs aux institutions contractuelles par des tiers, qui n'existent pas en pratique : c'est un mauvais procédé légistique que de faire régir le droit commun par les normes de l'exception, d'autant que ces premières dispositions devraient être abrogées.

Article 4.238

Cette disposition, d'application très rare (mariage d'un mineur), fait implicitement référence à des règles disparues depuis très longtemps (et, paradoxalement, elle ne renvoie pas à l'institution de la tutelle).

Elle est dérogatoire au droit commun.

Elle devrait être abrogée, et une règle sur l'(in)capacité du mineur dans devrait éventuellement être insérée dans les règles sur l'administration légale des biens du mineur (article 378 de l'Ancien Code civil), ou dans celle des Régimes matrimoniaux.

Elle ne traite pas des personnes majeures vulnérables, ce qui est une lacune.

Article 4.239

Cette disposition, très importante, traite de la quotité disponible spéciale du conjoint survivant.

Elle devrait d'évidence être regroupée avec les règles concernant le concours du conjoint survivant avec des descendants, eux aussi héritiers réservataires : il s'agit des articles 4.75 et 4.146.

Cet éclatement de dispositions intimement liées est totalement incompréhensible.

Alinéa 1^{er}

Cette disposition a pour effet que le réserve des descendants n'est plus, depuis 2017, que d'une fraction de la valeur de la nue-propriété de la moitié de la masse de calcul du disponible, en tenant compte de l'âge réel du conjoint survivant (pas de « règle des 20 ans »).

Alinéa 2 :

C'est tout simplement une conséquence de ce que le conjoint survivant ne doit plus le rapport (les autres héritiers que les descendants non plus, d'ailleurs) : cette disposition est donc n truisme.

Aliéna 3 :

Il s'agit d'une hypothèse très rare : le conjoint « futur prémourant » lègue ou donne à son conjoint « futur survivant » un bien, avec stipulation expresse que c'est « pour solde de tout compte » (sauf le complément de réserve), et non pas, contrairement au § 1 et §2, en plus de sa part successorale légale.

Si c'est une donation, c'est d'évidence un pacte sur succession future.

Il est certes autorisé par la loi, mais les formalités des pactes sur succession future (articles 4.249 et suivants) s'appliquent-elles ou non ?

Si on désire qu'elles ne s'appliquent pas, il faut le dire expressément dans cet article, sinon elles s'appliquent, ce qui est probablement ignoré de tous les praticiens, notamment des notaires.

De plus, la rédaction de la disposition est tellement elliptique qu'elle est incompréhensible (notamment « la valeur de celle-ci en capital ») : il faut décrire de façon complète comment le « complément » de réserve abstraite et concrète (article 4.147, qui devrait être cité) est calculé :

- Suivant que l'une est supérieure à l'autre (deux cas possibles). Si c'est la réserve concrète qui est la plus importante, alors elle s'exécute en nature (le conjoint survivant reçoit l'usufruit du logement familial). Mais alors, doit-on diminuer (et comment ?) la libéralité qui avait été faite « pour solde de tout compte ». La loi doit le définir.
- Et comment une donation en pleine propriété est-elle comparée à une réserve en usufruit ? On peut supposer que c'est par applicables des tables de l'article 4.64, § 3, mais il faudrait le dire expressément. Et la règle « des 20 ans » s'applique-t-elle ici ?

Article 4.240

Il s'agit de la règle de la révocation « ad nutum » (informelle) des donations entre époux.

Cette règle doit-elle être conservée, alors que la règle qui prohibait la vente entre époux¹³⁸, et qui avait la même raison d'être, a été supprimée en 2017 ?

¹³⁸ Ancien article 1595 du Code civil : voyez A.-Ch. VAN GYSEL et J. SAUVAGE, *Le Couple*, Anthémis, 2018, p. 63.

Si elle doit être conservée, ne doit-elle pas, alors, être étendue aux cohabitants légaux, par similarité de motifs, selon la jurisprudence de la Cour constitutionnelle¹³⁹ ?

Article 4.241

Cette règle est la suite de la précédente, et s'inspire de la prohibition des testaments conjonctifs : on ne veut pas que les époux croient qu'ils ne peuvent pas révoquer la donation parce qu'elle serait réciproque.

Articles 4.242 et 4.243

Ces dispositions traitent des pactes sur succession future.

Elles reprennent la teneur de l'ancien article 1100/1, lequel, malgré qu'il ait été « réparé » en 2018¹⁴⁰, est toujours défectueux.

Le fait que cette teneur ait été répartie en deux articles la rend moins compréhensible encore.

Article 4.242

Titre

« Art. 4.242. *Prohibition de principe des pactes successoraux* »

Normalement, cette disposition devrait commencer par *définir* ce qu'est un pacte sur succession future (étant une convention ou un acte unilatéral par lequel on dispose de droits purement éventuels dans une succession non encore ouverte), mais en réalité, l'article 4.242 ne fait que donner deux des trois *exemples* de ces pactes (pactes sur les attributs de l'option et pactes sur la succession d'autrui.), ce qui est un mauvais procédé légistique.

Article 4.243

Titre et § 1er

« Art. 4.243. *Pactes successoraux autorisés* »

Par une erreur évidente de découpage, le premier paragraphe de l'article 2.243, censé traiter des pactes *autorisés*, parle de la troisième catégorie des pactes *interdits* (les pactes sur sa propre succession).

Il faut donc faire remonter cet alinéa dans l'article précédent.

§ 2

Cette disposition est très difficilement compréhensible.

¹³⁹ Arrêt 54/2004, du 24 mars 2004.

¹⁴⁰ Article 70 de la loi du 22 juillet 2018.

Elle traite en fait des institutions contractuelles d'héritier, que la proposition nomme ainsi dans l'article 4.132, § 4, mais, paradoxalement, plus lorsqu'il en traite réellement.

C'est en fait une redite des articles 4.168 et 4.2434 : prohibition de principe (première disposition) et exception entre époux (seconde disposition).

Il faudrait à tout le moins faire référence à ces deux dispositions.

§ 3

L'objet de cette disposition est très difficile à cerner, puisque l'on y parle des « *conventions ou stipulations à titre onéreux* », dont on ne voit pas ce qu'elles viennent faire dans un texte relatif aux Libéralités.

On croit comprendre qu'il s'agit des tontines et clauses d'accroissement, lesquelles sont en effet des contrats à titre onéreux et aléatoire, et qui, pour cette raison, ne sont pas des libéralités¹⁴¹.

De plus, il ne s'agit certainement pas de pactes sur succession future, puisque les droits conférés par les parties ne sont nullement « purement éventuels », mais certains, bien qu'affectés des conditions suspensives et résolutoires symétriques.

Il ne semble pas nécessaire d'affirmer que de telles clauses sont licites, et certainement pas dans la « définition » des pactes sur succession future.

Article 4.244

§ 1^{er}

Encore une fois, la tutelle (article 410 de l'Ancien Code civil) est présentée comme le régime applicable aux mineurs en général, alors que, dans l'extrême majorité des cas, c'est l'administration légale (article 378, renvoyant à l'article 410)

Article 4.245

§ 3

On ne voit pas pourquoi la forme notariée, en elle-même, serait sanctionnée par la nullité « absolument absolue », même après le décès du *de cujus*, alors que les manquements - éventuellement commis par le notaire instrumentant- dans la réalisation de ces formes, peuvent eux, être couverts après le décès.

Articles 4.246 à 4.264

¹⁴¹ Sauf en absence d'aléa réel, auquel cas leur sort est problématique : voyez G. de FOY, « La planification patrimoniale au moyen d'opérations aléatoires sur deux têtes », *R.N.B.*, numéro spécial « Aléa et Droit », 2019, n°274 et s., p.676 et s.



Wetsvoorstel houdende boek 2, titel 3, “Relatievermogensrecht” en boek 4 “Nalatenschappen, schenkingen en testamenten” van het Burgerlijk Wetboek

Nota vanwege de Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat (FEDNOT)

De Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat heeft met veel interesse kennisgenomen van het wetsvoorstel houdende de invoering van Boek 2, Titel 3, “Relatievermogensrecht”, voorlopig beperkt tot het huwelijksvermogensrecht, en boek 4 “Nalatenschappen, schenkingen en testamenten” van het (nieuw) Burgerlijk Wetboek (Doc 55 1272/001).

Volgens de indieners van het Wetsvoorstel, beoogt dit niet verder te raken aan de wetsbepalingen inzake relatievermogensrecht en inzake nalatenschappen, schenkingen en testamenten, dan wat vereist is om ze als het actuele recht op te nemen in het nieuw Burgerlijk Wetboek. De huidige teksten worden geactualiseerd, waar nodig duidelijker en leesbaarder – met een uniforme terminologie – geformuleerd en in een logischere structuur ondergebracht met daarbij coherentie te verwezenlijken ook ten aanzien van de overige boeken waaruit het nieuw Burgerlijk Wetboek zal bestaan. Het herschrijven zou, volgens de auteurs van het wetsvoorstel, niet leiden tot de invoering van nieuwe concepten of nieuwe regels.

Het zou dus, in navolging van deze doelstellingen, in principe gaan om een codificatie zonder inhoudelijke wijzigingen.¹

De inspanningen geleverd voor de verduidelijking, systematisering en uniformisering verdienen de nodige erkenning.

Ook de integratie in het nieuw Burgerlijk Wetboek van de wetten van 16 mei 1900 tot erfregeling van de kleine nalatenschappen en van 29 augustus 1988 op de erfregeling inzake landbouwbedrijven met het oog op het bevorderen van de continuïteit en de bijzondere bepalingen inzake de Centrale registers gehouden door Fednot, dient positief te worden onthaald.

Naast een aantal juridisch-technische opmerkingen², stellen wij evenwel vast dat in bepaalde artikelen – in weerwil van het uitgangspunt dat er geen inhoudelijke wijzigingen worden doorgevoerd – toch aanzienlijke aanpassingen ten gronde worden aangebracht aan het actuele recht, zoals ook werd opgemerkt door de Raad van State³, en dit ondanks de twee belangrijke wijzigingen aan het Erfrecht en het Huwelijksvermogensrecht door de recente wetten van 31 juli 2017 en 22 juli 2018.

We wensen dan ook in de hiernavolgende nota, de gepaste aandacht op bepaalde van deze punten te vestigen, die o.i. manifest het kader van een codificatie van “zonder inhoudelijke wijzigingen” te buiten gaan.

¹ Wetsvoorstel houdende boek 2, titel 3, “Relatievermogensrecht” en boek 4 “Nalatenschappen, schenkingen en testamenten” van het Burgerlijk Wetboek, *Parl. St.* Kamer 2019-2020, nr. 55-1272/001 (hierna: “Wetsvoorstel”) 6-7.

² Die we, niet-exhaustief, in deze nota opnemen. We blijven uiteraard ter beschikking voor verdere precisering.

³ Wetsvoorstel, 5-6.



1. Inwerkingtreding en overgangsrecht

In artikel 48 van het wetsvoorstel wordt bepaald dat de wet in werking treedt op de eerste dag van de derde maand na die waarin ze is bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad*.

Evenwel worden in diverse van de wettelijke bepalingen opgenomen in het wetsvoorstel⁴ expliciete verwijzingen aangebracht naar de nieuwe artikelen of nieuwe begrippen van het Boek 3, “Goederen” van het nieuw Burgerlijk Wetboek⁵, dat pas in werking treedt op 1 september 2021.

Om te vermijden dat zou worden verwezen naar artikelen die nog niet in werking zijn, en die dus niet kunnen worden toegepast, zou de inwerkingtreding van de nieuwe boeken 2, titel 3, “Relatievermogensrecht” en 4, “Nalatenschappen, schenkingen en testamenten” *ten vroegste* mogen gelijk vallen met deze van Boek 3 (en dus, in principe, op 1 september 2021). Evenwel treden enkele artikelen van dit Boek 3 slechts in werking “*op een door de Koning te bepalen datum, en uiterlijk op 1 juli 2022*”. In voorkomend geval, zal hier ook rekening mee dienen te worden gehouden.

Idealiter zou bovendien aan de rechtsonderhorige en de rechtspracticus **een redelijke termijn** worden geboden tussen enerzijds de assimilatie en de concrete toepassing – in de praktijk – van de nieuwe artikelen van het Boek 3, “Goederen”, alvorens anderzijds ook de nieuwe artikelen van het door huidig wetsvoorstel voorgestelde Boek 2, titel 3 en Boek 4 in werking te laten treden.

Zoals reeds vermeld, voeren bepaalde artikelen⁶ bovendien aanzienlijke inhoudelijke wijzigingen door aan het huidige recht. Er zou voor deze bepalingen – in de mate deze effectief zouden worden aangenomen – moeten worden nagegaan of specifieke **overgangsbepalingen** al dan niet zijn vereist.

2. Relatievermogensrecht

- In de algemene bepalingen inzake de huwelijksovereenkomsten, meer bepaald in onder meer de voorgestelde **artikelen 2.3.1. en 2.3.3.-2.3.5** wordt telkens verwezen naar het kiezen of wijzigen van een “huwelijksstelsel”. Deze algemene term lijkt evenwel niet te worden gedefinieerd, zodat er desgevallend twijfel kan over bestaan of daar ook de keuze voor of de wijziging van specifieke bedingen en modaliteiten binnen een huwelijksstelsel onder valt. Het lijkt ons dat dit inderdaad de bedoeling van de auteurs van het Wetsvoorstel is⁷, doch stellen ons de vraag of een verduidelijking in die zin niet aangewezen is.

⁴ Zie, bij wijze van niet-exhaustief voorbeeld, de voorgestelde artikelen 2.3.2. waar wordt verwezen naar het “onoverdraagbare recht van vruchtgebruik”, 2.3.20 en 4.66.

⁵ Ingevoerd bij wet van 4 februari 2020 houdende boek 3 “Goederen” van het Burgerlijk Wetboek, *BS* 17 maart 2020.

⁶ Bij wijze van voorbeeld: art. 2.3.49.

⁷ Wetsvoorstel, 10.



- In het voorgestelde **artikel 2.3.2., eerste lid** is een kleine discordantie tussen de Franse versie (die de juiste lijkt te zijn en aansluit bij de actuele tekst van het overeenstemmende artikel 1388, tweede lid oud BW) en de Nederlandse versie: in de zinsnede “uit een andere relatie van voor **het** huwelijk” dient “uit een andere relatie van voor **hun** huwelijk”⁸ te zijn.

Bovendien herneemt het **derde lid** van deze bepaling de tekst van (een deel van) het huidige artikel 1388, tweede lid oud BW, zoals dit in de toekomst wordt gewijzigd door artikel 10 van de wet van 4 februari 2020 houdende boek 3 “Goederen” van het Burgerlijk Wetboek. Het “recht van gebruik van het daarin aanwezige huisraad” wordt door deze wet vervangen door de woorden “onoverdraagbare recht van vruchtgebruik van het daarin aanwezige huisraad, dat beperkt is tot dat wat noodzakelijk is voor zijn titularis en zijn gezin”. Hoewel dit in de lijn ligt van het toekomstige artikel 3.138 BW, stellen wij ons de vraag of de beperking tot wat “noodzakelijk” is, niet te eng is in het kader van art. 2.3.2, derde lid, dat de (beperkte) bescherming bevat die als *minimum minimorum* werd geacht voor de langstlevende echtgenoot bij de wijziging van artikel 1388 oud BW door de wet van 22 juli 2018. Bovendien vrezen wij dat dit aanleiding zal geven tot veel conflicten over welke huisraad voor de langstlevende echtgenoot “noodzakelijk” is en welke niet.

- Het voorgestelde **artikel 2.3.7.** betreft wijzigingen aan het “huwelijksvermogensstelsel” (sic) vóór het huwelijk. Twee opmerkingen kunnen bij de voorgestelde tekst geformuleerd worden:

- er is sprake van een wijziging aan het “huwelijksvermogensstelsel” voor het huwelijk, terwijl uit de coherentie van de tekst wel degelijk blijkt dat hier wijzigingen aan de “huwelijksvereenkomsten” worden bedoeld, term die ook in het actuele en overeenstemmende artikel 1393 oud BW wordt gebruikt. Deze term zou dan ook beter behouden blijven;
- in het huidige artikel 1393 oud BW wordt gepreciseerd dat de gelijktijdige toestemming van de partijen wordt vereist.
Deze term “gelijktijdig” is echter uit de nieuw voorgestelde tekst verdwenen. Uit de Memorie bij het wetsvoorstel blijkt dat het nochtans de bedoeling was om deze voorwaarde te behouden⁹.
Het herinvoeren van het woord “gelijktijdig” lijkt ons dan ook noodzakelijk om te vermijden dat via *a contrario*-redenering (in vergelijking met de huidige tekst) zou worden geargumenteed dat deze voorwaarde van gelijktijdigheid niet meer zou gelden.

- Het voorgestelde **artikel 2.3.8.** bevat de tekst van het huidige artikel 1394 oud BW, die wordt herschikt voor een meer logische structuur. De herschreven bepaling is inderdaad logischer, doch twee verduidelijkingen in de tekst lijken aangewezen, die voortvloeien uit het opdelen in onderscheiden paragrafen voor verschillende hypothesen:

- in §2 is de zinsnede weggefallen dat de boedelbeschrijving de akte wijziging voorafgaat. Deze verduidelijking staat wel nog in §3 opgenomen, doch aangezien dit voortaan een andere hypothese betreft, zou dit ook in §2 moeten worden vermeld;
- in §2, tweede lid wordt vermeld dat de boedelbeschrijving bij notariële akte wordt vastgesteld. Dit zou ook bij §3 moeten worden opgenomen, aangezien dit een andere hypothese betreft waarvoor deze regel ook geldt.

⁸ Cfr. de Franse tekst : “leur” mariage.

⁹ Wetsvoorstel, 29.



- In het voorgestelde **artikel 2.3.18, 2°** is de term “bloedverwant” blijven staan, waar dit bij de codificatie van het erfrecht verder in het wetsvoorstel, steeds is gewijzigd in “verwant”. Indien men effectief het gebruik van de term verwant zou veralgemenen, lijkt een aanpassing in deze bepaling eveneens aan de orde. Merken wij echter in het algemeen op dat in een ruime interpretatie onder de term “verwant” ook de “aanverwanten” zouden kunnen worden begrepen, hetgeen de draagwijdte van de verschillende bepalingen waarin deze term voorkomt grondig zou wijzigen en geenszins de bedoeling lijkt van de auteurs van het wetsvoorstel¹⁰. In die zin zou ofwel het behoud van de term “bloedverwant” doorheen het wetsvoorstel, ofwel een definitie van deze term in de wet zelf en niet louter in de memorie van toelichting van het wetsvoorstel, aangewezen kunnen zijn.

- Het voorgestelde **artikel 2.3.49** betreft de verrekening van de vergoedingen tussen de eigen vermogens en het gemeenschappelijk vermogen en voert andere regels in dan deze van de huidige artikelen 1442-1444 oud BW. Dit betreft een wijziging ten gronde van de bestaande regels, met impact op de bestaande praktijk van vereffening-verdeling. We merken hierbij o.m. het volgende op:

- er is geen sprake (meer) van de instemming van de andere echtgenoot of, bij gebreke, van de familierechtbank, inzake de voorafneming van gemeenschappelijke goederen die de echtgenoot die schuldeiser van een vergoeding is kan verrichten, zodat deze voldaan wordt. Is het werkelijk de bedoeling van de auteurs van het wetsvoorstel om aan de echtgenoot-schuldeiser deze volledige keuzevrijheid te laten, zodat deze voorrang heeft inzake het zich laten toebedelen van bepaalde goederen *in natura*?
- De voorafname van bepaalde goederen lijkt de regel te zijn geworden, waar dit onder toepassing van het huidig recht slechts een mogelijkheid is. Dit zou een bron van conflicten kunnen worden.

Het notariaat pleit voor de ongewijzigde overname van de huidige tekst van de artikelen 1442-1444 oud BW.

- In het voorgestelde **artikel 2.3.57** wordt in §1 een definitie van “huwelijksvoordelen” opgenomen. In de Memorie bij het wetsvoorstel wordt gesteld dat dit artikel de definitie zoals opgenomen in het huidige artikel 1429*bis* oud BW bevestigt.¹¹

Echter, hoewel de inhoud van deze §1 inderdaad voorkomt in het huidige artikel 1429*bis* oud BW, wordt dit momenteel nergens vermeld als zijnde de definitie van het begrip huwelijksvoordelen en is dit strikt genomen beperkt tot het toepassingsgebied van die specifieke bepaling, namelijk inzake de huwelijksvermogensrechtelijke onwaardigheid. Ook bij de zeer recente wijziging van het huwelijksvermogensrecht door de wet van 22 juli 2018 werd geen dergelijke definitie in het Burgerlijk Wetboek ingeschreven, aangezien deze het voorwerp was van (sterke) discussies, vanwege onder meer de implicaties ervan op de erfrechtelijke reserve van de kinderen.

¹⁰ Wetsvoorstel, 15.

¹¹ Wetsvoorstel, 50.



Door dit in het wetsvoorstel op te nemen in een aparte wetsbepaling als definitie, wordt aan de inhoud ervan dan ook een veel ruimere draagwijdte gegeven dan momenteel het geval is. Bovendien vindt dit ook zijn weerslag op de huwelijksvoordelen in een stelsel van scheiding van goederen, wegens een verwijzing naar de artikelen 2.3.57 tot 2.3.60 in artikel 2.3.64, § 1, vierde lid.

Het lijkt ons dat dergelijke invoering van een werkelijke definitie van het begrip huwelijksvoordelen zeker nuttig kan zijn, maar menen tegelijk dat dit het kader van een codificatie van het “actuele recht” ver overstijgt en het voorwerp dient uit te maken van een grondige discussie ter zake. In afwachting van een grondig debat over deze delicate problematiek, waar Fednot uiteraard wenst aan te participeren, zouden wij dan ook voorstellen om deze definitie niet in te voeren in een aparte bepaling en deze notie voor te behouden voor het geval van de huwelijksvermogensrechtelijke onwaardigheid van artikel 1429*bis* oud BW/art. 2.3.59 (nieuw) BW (waarin dit bijgevolg opnieuw zal moeten worden ingeschreven).

- Het voorgestelde **artikel 2.3.58** bevat in zijn **§1** een specifieke regel betreffende de huwelijksvoordelen “indien er gemeenschappelijke kinderen zijn”.

Er wordt bepaald dat in dit geval, “een huwelijksovereenkomst die een huwelijksvoordeel toekent ten aanzien van hen als een schenking wordt beschouwd voor het aandeel boven de helft dat aan de langstlevende echtgenoot wordt toegewezen, in de waarde, *op de dag van de toekenning ervan*, van de tegenwoordige of toekomstige goederen die de vooroverleden echtgenoot in het gemeenschappelijk vermogen heeft gebracht door een uitdrukkelijk beding in de huwelijksovereenkomst” (eigen cursivering).

De waarde van hetgeen als schenking wordt beschouwd, wordt bijgevolg vastgelegd op de dag van de toekenning van het huwelijksvoordeel. Dit lijkt coherent met de principes vastgelegd in de nieuwe Erfwet voor de waardering van schenkingen met het oog op de inbreng en de inkorting.¹²

Concreet betekent dit volgens de toelichting bij deze bepaling, dat dit hetzij de waarde is op de dag van uitoefening van het vooruitmakingsrecht, hetzij de waarde die voor de verdeling in aanmerking wordt genomen¹³. De vraag rijst evenwel of het volstaat dat dit in de toelichting wordt vermeld, dan wel of een expliciete verduidelijking in de tekst van de wet zelf aangewezen is.

Voorts lijkt het aangewezen om ook in artikel 2.3.58, §2 de waardebepaling te vermelden. Merken wij bovendien op dat, in de mate de definitie van huwelijksvoordelen zoals opgenomen in het voorgestelde artikel 2.3.57 niet zou worden weerhouden (wegens geen codificatie van het huidige recht, cfr. hiervoor), ook de tekst van artikel 2.3.58 moet hersteld worden naar de tekst van de huidige artikelen 1458, 1464 en 1465 oud BW.

- In artikel 2.3.67 zou de term “recht van gebruik en bewoning” dienen te worden aangepast in functie van het toekomstige nieuwe Goederenrecht, zoals ook op andere plaatsen in het wetsvoorstel hiermee rekening werd gehouden.

¹² Zie o.m. art. 858, §3 oud BW, waarvan de inhoud werd overgenomen in het voorgestelde artikel 4.90, §2 in dit Wetsvoorstel.

¹³ Wetsvoorstel, 52.



3. Erfrecht

- In artikel 4.2. is er sprake van erfgerechtigden met “een algemene roeping”. In de artikelsgewijze toelichting bij het wetsvoorstel wordt verduidelijkt dat hiermee niet enkel personen die een algemeen legaat verkrijgen worden bedoeld, maar ook personen die een legaat ten algemene titel verkrijgen.¹⁴ De vraag rijst evenwel of het volstaat dat dit in de toelichting wordt vermeld, dan wel of een expliciete verduidelijking in de tekst van de wet zelf aangewezen is. Een oplossing hiervoor zou kunnen zijn om het eerste lid van artikel 4.2 op de volgende manier te herformuleren: “Erfgerechtigden hebben roeping tot de nalatenschap krachtens de wet, of hebben een algemene roeping of *roeping ten algemene titel* tot de nalatenschap door de wil van de erflater” (toevoeging van de schuin gedrukte woorden).

- In artikel 4.10, §2, wordt een nieuw concept ingevoerd van “erfrechtelijke situaties” waarbij afstand wordt gedaan van de actueel genoegzaam gekende en beheerste notie van “erfrechtelijke ordes”, die nochtans één van de hoekstenen van de regels inzake de wettelijke devolutie is.

De afstand van de notie “erfrechtelijke ordes” wordt in de “Algemene toelichting” bij het Wetsvoorstel verantwoord vanuit de idee dat de bestaande “driedeling” in erfrechtelijke ordes¹⁵ niet duidelijk aangeeft dat de wettelijke regels leiden tot een verschillende devolutie voor de nauwe zijverwanten en de verdere zijverwanten en dat evenmin duidelijk zou zijn dat de rechten van de ascendenten verschillend zijn indien ze samen met de nauwe dan wel verdere zijverwanten tot de nalatenschap komen. Ook in het licht van de erfrechten van de langstlevende echtgenoot zou de bestaande driedeling niet meer hanteerbaar zijn.¹⁶

Nochtans geeft de bestaande opdeling in de zogenaamde erfrechtelijke ordes in de praktijk geen aanleiding tot bijzondere toepassings- noch interpretatieproblemen. Integendeel, dit vormt één van de basisprincipes van de wettelijke devolutie. Het lijkt ons dan ook binnen het kader van een codificatie van bestaand recht noch zinvol noch wenselijk om afstand te doen van deze gekende regels¹⁷, waarvan een eventuele aanpassing het voorwerp van een debat ten grond zou dienen uit te maken.¹⁸

- De inhoud van het huidige **artikel 732 oud BW** wordt in de codificatie niet opgenomen. De tekst van dit artikel luidt: “*De wet houdt bij het regelen van de erfopvolging geen rekening met de aard of met de oorsprong van de goederen, behoudens de bij de wet bepaalde uitzonderingen*”, omdat de regel volgens de toelichting bij het wetsvoorstel betekenisloos en overbodig zou zijn¹⁹. Nochtans lijkt het als principe “by default” toch nuttig om dit in het Burgerlijk Wetboek te behouden, ook al zijn verschillende uitzonderingen op deze regel. Wij zien dan ook niet meteen een reden waarom deze bepaling niet in de codificatie zou kunnen worden opgenomen.

¹⁴ Wetsvoorstel, 62.

¹⁵ Afstammelingen, ascendenten en zijverwanten ; waarbij de orde van de zijverwanten in twee sub-orde wordt opgedeeld.

¹⁶ Wetsvoorstel, 21.

¹⁷ Indien de idee van de erfrechtelijke ordes zou behouden blijven, dient o.m. ook de tekst van het voorgestelde artikel 4.8, derde lid BW te worden aangepast naar de tekst van het huidige artikel 729, derde lid oud BW, evenals de tekst van het voorgestelde artikel 4.45, laatste lid BW in functie van de tekst van het huidige artikel 786 oud BW, die verwijzen naar de notie van “orde”.

¹⁸ Indien toch de nieuwe regeling zou worden aangenomen, dienen bijkomend nog opmerkingen te worden geformuleerd inzake het voorgestelde artikel 4.10, §2.

¹⁹ Wetsvoorstel, 65-66.



- Het voorgestelde **artikel 4.21** bevat de tekst van het huidig artikel 745ter oud BW, doch met schrapping van de zinsnede “*en dat de effecten aan toonder, naar keuze van de langstlevende echtgenoot, worden omgezet in inschrijvingen op naam of gedeponeed op een gemeenschappelijke bankrekening*”, “vermits effecten aan toonder in België werden afgeschaft”²⁰. Deze schrapping lijkt evenwel op dit ogenblik voorbarig. Effecten aan toonder blijven nog in beperkte mate bestaan in de artikelen 5:18 en 7:22 WVV. Bovendien gelden de overige bestaande effecten aan toonder die nog in omloop zouden zijn, weliswaar niet meer als effect, maar houden wel nog tot 2025 een waarde als bewijs van een schuldvordering t.o.v. de deposito- en consignatiekas in het kader van de afschaffing van deze effecten. Daarnaast is het uiteraard ook nog steeds mogelijk dat effecten aan toonder worden aangehouden die werden uitgegeven in het buitenland.

- **Artikel 4.23, §1**, neemt in essentie de tekst over van het huidige artikel 745octies, §1 oud BW inzake het erfrechtelijk vruchtgebruik van de langstlevende wettelijk samenwonende.

Echter, waar de huidige bepaling betrekking heeft op “het vruchtgebruik van het onroerend goed dat *tijdens het samenwonen* het gezin tot gemeenschappelijke verblijfplaats diende en van het daarin aanwezige huisraad”, heeft de geherformuleerde bepaling voortaan betrekking op “het vruchtgebruik van het onroerend goed dat *bij het openvallen van de nalatenschap* van de erflater het gezin tot voornaamste woning diende, en van het daarin aanwezige huisraad” (eigen cursivering).²¹

Deze herformulering dient vanuit het oogpunt van terminologische coherentie te worden geprezen. Dit betreft weliswaar een wijziging ten gronde, die onder meer een invloed kan hebben op het geval waarin de wettelijke samenwoners feitelijk gescheiden waren op het ogenblik dat één van hen overlijdt. Volgens de oude bewoording zou de langstlevende wettelijk samenwonende – hoewel dit momenteel controversieel is – aanspraak kunnen maken op het vruchtgebruik van het laatste onroerend goed dat tijdens het samenwonen het gezin tot gemeenschappelijke verblijfplaats diende. Met de nieuwe bewoording kan hij geen aanspraak maken op dit recht.

De voorgestelde wijziging biedt inderdaad het voordeel dat de controverse wordt beslecht en lijkt overeen te stemmen met de wil van de wetgever, namelijk het levenskader van de langstlevende wettelijk samenwonende te behouden, doch betreft wel degelijk een inhoudelijke wijziging.

- **Artikel 4.24, §2** regelt de rechten van de langstlevende echtgenoot op de goederen die het voorwerp uitmaken van het recht van wettelijke terugkeer ten voordele van de ascendenten.

Deze bepaling werd verplaatst vanuit de artikelen inzake het wettelijk erfrecht van de langstlevende echtgenoot (huidig artikel 745bis, §2 oud BW), naar de specifieke bepalingen inzake het wettelijk recht van terugkeer (d.i. een “anomale nalatenschap”). Om te vermijden dat zou worden afgeleid uit deze nieuwe plaats, dat ook het erfrecht van de langstlevende echtgenoot op deze goederen een anomale roeping zou zijn (en dus geen deel zou uitmaken van zijn “gewone” wettelijke roeping), zou een herhaling van deze bepaling of minstens een verwijzing ernaar ook bij het voorgestelde artikel 4.17 aangewezen zijn.

²⁰ Wetsvoorstel, 73.

²¹ Een analoge opmerking kan worden gemaakt inzake art. 4.18, §2 en 4.23, §2.



Een analoge opmerking geldt voor het in **artikel 4.25, §2** bepaalde. De rechten van de langstlevende *echtgenoot* op de anomale nalatenschap van toepassing in de nalatenschap van een gewoon geadopteerd persoon, worden expliciet beoogd in deze bepaling. Echter, het voorbehoud inzake de rechten van de langstlevende *wettelijk samenwonende* in de nalatenschap, opgenomen in het huidige artikel 353-16 oud BW, worden in dit artikel niet meer hernomen, aangezien dit, volgens de toelichting²², reeds zou vervat zitten in artikel 4.23. Teneinde echter te vermijden dat de rechten van de langstlevende wettelijk samenwonende impliciet uit artikel 4.23 zou moeten worden afgeleid, lijkt een expliciete vermelding in 4.25 ons aangewezen.

- In **artikel 4.26**, is in **§3** de term “broers en zussen of hun afstammelingen” blijven staan. Indien ervoor wordt geopteerd om voortaan de term “nauwe zijverwanten” zoals gedefinieerd in het voorgestelde artikel 4.11, §2 te gebruiken, zou dit ook hier moeten worden aangepast.

In **§4** van deze bepaling stemt de Nederlandse tekst niet overeen met de Franse tekst. De Nederlandse tekst zou moeten worden aangepast, aangezien deze niet correct lijkt te zijn, als volgt: “*Indien de vader of moeder van een persoon die zonder afstammelingen overleden is, is vooroverleden, ...*”.

- **Artikel 4.27, §3** herformuleert het principe van de zogenaamde “kleine kloving”, wanneer er broers en zussen tot de nalatenschap komen, die niet dezelfde ouders hebben. Waar in het huidige artikel 752 oud BW sprake is dat hetgeen zij erven alsdan “in twee gelijke delen wordt verdeeld”, wordt in het voorgestelde artikel bepaald dat in dergelijk geval “een onderscheid wordt gemaakt”. Het lijkt ons belangrijk opnieuw te verduidelijken dat dit onderscheid twee gelijke delen betreft.

We merken bovendien op dat deze bepaling in de Franse versie de termen « utérins » (van moederszijde) en « consanguins (van vaderszijde). niet herneemt. Het lijkt ons nochtans dat deze technische termen ook in de Franse versie zouden moeten behouden blijven, aangezien dit preciezere juridische termen zijn dat de voorgestelde notie van « halve » broers en –zussen.

- In **artikel 4.41, §4, tweede lid** wordt een verwijzing ingevoerd naar de bepalingen van Boek IV, Hoofdstuk V van het Gerechtelijk Wetboek, voor de verkoop van zaken in de nalatenschap die kunnen bederven of waarvan de bewaring grote kosten vergt. Door deze verwijzing wordt impliciet het toepassingsgebied beperkt tot roerende goederen, aangezien de bepalingen waarnaar verwezen wordt enkel verkopen van roerende goederen beogen. Indien dit inderdaad de bedoeling is, zou in plaats van de termen “zaken” en in het Frans “objets” en “effets”, expliciet de term roerende goederen kunnen worden aangewend.

- In **artikel 4.40** betreffende de erfkeuze van een minderjarige, wordt expliciet verwezen naar artikel 410, §1 van het oud Burgerlijk Wetboek. Het lijkt ons dat ook een verwijzing naar het nieuwe artikel 784/1 oud BW (artikel dat overigens nog in de codificatie zal dienen te worden geïntegreerd)²³, aangewezen is.

²² Wetsvoorstel, 77.

²³ Ingevoerd bij wet van 31 juli 2020 houdende diverse dringende bepalingen inzake justitie, BS 7 augustus 2020.



- **Artikel 4.44** betreft de kosteloze verwerping van een nalatenschap waarvan de verwerper verklaart dat het netto actief niet meer bedraagt dan 5000 euro. Het huidige artikel 784, derde lid oud BW voorziet een indexatie van dit bedrag, elke drie jaar op de verjaardag van de inwerkingtreding van deze bepaling (op 3 augustus 2017). De indexering werd bijgevolg reeds een eerste maal uitgevoerd. De vraag rijst of niet reeds het geïndexeerde cijfer dient te worden opgenomen. Bovendien wordt de datum voor indexatie nu op 1 augustus vastgelegd in plaats van op 3 augustus: was dit een bewuste aanpassing?

- In de drie paragrafen van **artikel 4.48** (inzake de heling) worden telkens de woorden “of de erfgerechtigde” toegevoegd bij de woorden “de erfgenaam”. Enerzijds begrijpen wij deze toevoeging waar het bijvoorbeeld mogelijk is dat een erfgerechtigde bepaalde verklaringen aflegt op een ogenblik dat hij nog niet de nalatenschap heeft aanvaard of spontaan en tijdig deze verklaringen zou rechtzetten (om de sanctie van de heling te ontlopen), en alsnog de nalatenschap zou verwerpen waardoor deze nooit “erfgenaam” wordt. Anderzijds dient er toch over te worden gewaakt dat deze toevoeging de inhoud van de regels inzake de erfrechtelijke heling niet wijzigt, in het bijzonder inzake de *sanctie* van de heling die enkel van toepassing is op de erfgenaam.

- In **artikel 4.51** moet in de Franse versie het woord “*qui*” worden ingevoegd tussen de woorden “*L’héritier*” en “*est coupable de recel*”.

- In **article 4.53, derde lid**, zouden in de Franse versie de woorden “*dont il se trouve encore redevable*” moeten worden vervangen door de woorden “*dont il se trouve reliquataire*”, zoals deze momenteel in artikel 803 *in fine* oud BW staan.

Deze bepaling bevat het principe dat in geval van een aanvaarding onder voorrecht van boedelbeschrijving, de erfgenaam met zijn persoonlijk vermogen slechts gehouden is om de schuldeisers van de nalatenschap te betalen, ten belope van de goederen van de nalatenschap die hij verkregen heeft, namelijk het “overschot”.

De voorgestelde tekst (Franse versie) zou tot gevolg kunnen hebben dat de betekenis van de bepaling wordt gewijzigd. Deze lijkt immers eerder te verwijzen naar wat nog verschuldigd is, dan naar “het overschot van de goederen”.

- **Artikel 4.59**, met als opschrift “Bewijs van erfgenaamschap” neemt – mits enkele wijzigingen – de tekst over van het huidige artikel 1240*bis* oud BW, inzake de akte of het attest van erfopvolging vereist voor de vrijgave van tegoeden van een overledene.

In het huidige artikel 1240*bis*, §4 oud BW wordt bepaald dat moet worden vermeld wie de “erfgerechtigden” zijn die aanspraak kunnen maken op deze tegoeden. De term erfgerechtigden impliceert zoals ook verwoord in het voorgestelde artikel 4.2. dat men (louter) *roeping* heeft tot de nalatenschap. Pas door de aanvaarding van de nalatenschap, neemt de erfgerechtigde de hoedanigheid van erfgenaam of erfopvolger aan. We merken op dat voor de uitoefening van de erfkeuze, de erfgerechtigden over een termijn van 30 jaar beschikken.

In de praktijk komt het vaak voor dat een erfgerechtigde vermeld in de akte of het attest van erfopvolging op het ogenblik van opstellen ervan zijn erfkeuze nog niet heeft uitgeoefend.



Dit laat bijv. toe om in bepaalde gevallen reeds over te gaan tot vrijgave van het aandeel van de gelden dat toekomt aan de erfgenamen die wél reeds aanvaard hebben (bijvoorbeeld de langstlevende echtgenoot). Dit laat ook toe om reeds de nodige formaliteiten te verrichten, waarbij deze dan niet meer moeten worden verricht op het ogenblik dat effectief door de erfgerechtigde (die hierdoor de hoedanigheid van erfgenaam aanneemt, desgevallend via een stilzwijgende aanvaarding) de vrijgave van de gelden wordt gevraagd op grond van het reeds opgestelde attest of de akte van erfopvolging. Dit betekent in veel gevallen voor de erfgenamen een aanzienlijke tijdswinst. Daarnaast is het ook mogelijk dat een erfgerechtigde, wiens identiteit in de akte of het attest van erfopvolging werd vermeld, zonder dat deze reeds daden van aanvaarding van de nalatenschap heeft gesteld, alsnog de nalatenschap verwerpt en deze dus nooit erfgenaam wordt.

In het voorgestelde artikel 4.59 wordt echter de term “erfgerechtigde” uit het huidige artikel 1240*bis* oud BW, op bepaalde plaatsen vervangen door de termen erfgenamen en/of erfopvolgers.

We merken hierbij in het bijzonder op dat in §4 van artikel 4.59 in de Nederlandse versie sprake is van “erfgenamen en erfopvolgers” en in de Franse versie van “héritiers et successibles” (= erfgenamen en erfgerechtigden).

Het zou alleszins mogelijk moeten blijven om een akte/attest van erfopvolging op te maken met vermelding van erfgerechtigden, ook vóór het uitoefenen van hun erfkeuze, zodat de term “erfgerechtigde”, zowel in de Nederlandse als de Franse versie van artikel 4.59 zou moeten worden (her)ingeschreven, zoals ook in het huidige artikel 1240*bis* oud BW het geval is.

In die optiek dekt ook het opschrift “Bewijs van erfgenaamschap” niet helemaal de lading.

- In **artikel 4.61** wordt de tekst van het huidige artikel 745*quater* oud BW inzake de omzetting van het vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot overgenomen, doch met enkele wijzigingen.

Hierbij worden de volgende opmerkingen geformuleerd:

- In het **tweede lid van §4**, wordt de mogelijkheid voor de rechtbank om de omzetting te weigeren wanneer zulks de belangen van een onderneming of van een beroepsarbeid ernstig zou schaden, als een algemene regel gesteld. In het huidige artikel 745*quater* oud BW, staat deze bepaling echter in een §2 die enkel betrekking heeft op het geval dat de blote eigendom toebehoort aan andere personen dan afstammelingen van de erflater. Door dit met het Wetsvoorstel in een afzonderlijke, algemene paragraaf te schrijven, lijkt het toepassingsgebied van de mogelijkheid de omzetting te weigeren uitgebreider dan in het huidige recht het geval is. Daarnaast lijkt de uitzondering op de mogelijkheid tot weigering van de omzetting door de rechtbank omwille van de gezondheidstoestand van de vruchtgebruiker voorzien in het **eerste lid van art. 4.61, §4**, namelijk in geval van samenloop met niet-gemeenschappelijke kinderen, enkel nog van toepassing op dit eerste lid (en niet op het tweede). Er dient te worden nagegaan of het inderdaad de bedoeling is deze toepassingsgebieden uit te breiden en te wijzigen.



- In §3 wordt het woord “eisen” uit het huidige artikel 745^{quater}, §2 oud BW vervangen door het (uniforme) woord “vragen”. Volgens de artikelsgewijze toelichting, is dit een bewuste keuze omdat uit de werkwoorden alleen niet zou kunnen worden afgeleid of de rechtbank enige beoordelingsmarge over de vraag tot omzetting zou hebben.²⁴ Nochtans, is het in de door deze bepaling beoogde situatie zo dat de rechtbank in principe de omzetting moet toestaan en slechts uitzonderlijk kan weigeren. Ook al kan dit inderdaad niet alleen uit de gebruikte term “eisen” worden afgeleid, toch zou het wijzigen van deze term vragen kunnen oproepen en interpretatieproblemen teweeg kunnen brengen inzake de draagwijdte ervan: is, gelet op de nieuwe woordkeuze, ook de beoordelingsbevoegdheid van de rechter gewijzigd? Een behoud van de huidige term “eisen” lijkt in die optiek dan ook aangewezen, om te vermijden dat de gecodificeerde tekst interpretatiemoeilijkheden doet ontstaan, die nu onbestaande zijn.

- In de tekst van **artikel 4.62** zou het woord huwelijkscontract dienen te worden vervangen door huwelijksvereenkomst, zoals dit doorheen heel het wetsvoorstel wordt aangepast.

- In **artikel 4.81** is het woord “erf” uit artikel 1697 oud BW vervangen door de term “goed”. De vraag rijst of hiermee dan ook roerende goederen worden bedoeld. Het lijkt nuttig te preciseren wat de beoogde draagwijdte is van het woord “goed”.

- Inzake de inbreng van giften, wordt in **artikel 4.83, §2** bepaald dat giften aan de langstlevende echtgenoot of de langstlevende wettelijk samenwonende niet “moeten” worden ingebracht.²⁵ Dit stemt niet overeen met de huidige formulering van de bepaling, die voortkomt uit de hervorming door de wet van 31 juli 2017. In de formulering van het huidige artikel 858^{bis}, §1 oud BW luidt het immers dat deze giften “niet vatbaar zijn voor inbreng”.

Dit houdt niet enkel in dat ze niet inbrengbaar zijn op grond van de wet, maar – bovendien – dat ze ook niet inbrengbaar kunnen worden gemaakt door de wil van de partijen. Deze inbreng moet noch kan in geen enkel geval gebeuren, niettegenstaande elk andersluidend beding. De huidige bepaling werd bewust aldus geformuleerd in 2017, om elke mogelijkheid uit te sluiten dat de partijen van dit wettelijk principe af zouden wijken. De vraag rijst of dit voldoende blijkt uit de nieuwe formulering, en of de nieuwe formulering niet eerder laat uitschijnen dat de inbreng in principe niet moet gebeuren door de langstlevende echtgenoot of wettelijk samenwonende partner, maar dat deze toch zou kunnen gebeuren of worden opgelegd door de wil van de partijen, hetgeen geenszins overeenstemt met de bedoeling van de wetgever in 2017.

- In artikel **4.84, §3** inzake de omvorming van een schenking die oorspronkelijk moest worden ingebracht naar een schenking die van inbreng werd vrijgesteld, of omgekeerd werden de termen “onder de levenden” na het woord “beschikking” klaarblijkelijk vergeten. Deze woorden zouden, zowel in de Franse als de Nederlandse versie opnieuw moeten worden toegevoegd.

In §4 van ditzelfde artikel 4.84 is (minstens in de Nederlandse versie) enkel nog sprake van de omvorming bij testament van een schenking die oorspronkelijk moest worden ingebracht.

Ook hier is o.i. sprake van een vergetelheid en dient ook de omvorming in omgekeerde richting, namelijk van een schenking die oorspronkelijk van inbreng werd vrijgesteld naar schenking die

²⁴ Wetsvoorstel, 95-96.

²⁵ Zie ook het voorgestelde art. 4.87.



moet worden ingebracht, opnieuw te worden voorzien, zoals ook het geval is in het huidige artikel 843/1, §4 oud BW.

- In artikel **4.119**, **tweede lid** dient het woord “waar” te worden geschrapt wegens dubbelop met het woord “waarin”.

4. Schenkingen en testamenten

- In **artikel 4.132** wordt een nieuwe definitie van “Schenking” ingeschreven.

In plaats van de definitie uit het huidige artikel 894 oud BW (“*Een schenking onder de levenden is een akte waarbij de schenker zich dadelijk en onherroepelijk van de geschonken zaak ontdoet, ten voordele van de begiftigde, die ze aanneemt*”), luidt de nieuwe definitie als volgt: “*Een schenking is een contract waarbij de schenker zich dadelijk en onherroepelijk van het geschonken goed ontdoet, ten voordele van de begiftigde, die ze aanvaardt*”.

In de artikelsgewijze toelichting wordt dit verklaard vanuit de idee dat rechtsleer en rechtspraak unaniem bevestigen dat de schenking een contract is en dat de term “akte” dit essentieel kenmerk onvoldoende weergeeft.²⁶

Het lijkt inderdaad nuttig om bij de definitie van schenking bijkomend te verduidelijken dat schenkingen overeenkomsten (contracten) zijn. Het eenvoudig weglaten en schrappen van het woord “akte” zou echter aanleiding kunnen geven tot toekomstige controverses en misinterpretaties.

Dit kan evenwel eenvoudig worden vermeden en opgevangen door artikel 4.132 aldus te formuleren: “*Een schenking is een akte en een contract waarbij de schenker zich dadelijk en onherroepelijk van het geschonken goed ontdoet, ten voordele van de begiftigde, die ze aanvaardt*”, waarbij ook wordt tegemoetgekomen aan de bekommernis om in de wet in te schrijven dat de schenking een contract is. Een aanpassing van het wetsvoorstel in deze zin lijkt dan ook aangewezen.

- In **artikel 4.142** stellen wij vooreerst vast dat de termen uit het huidige artikel 909 oud BW, namelijk “*Doctors in de genees-, heel- en verloskunde, officieren van gezondheid en apothekers*” worden vervangen door de generieke term “*Gezondheidszorgsbeoefenaars*”. In de artikelsgewijze toelichting bij het wetsvoorstel wordt voor de definitie hiervan verwezen naar de Wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg.²⁷ Deze definitie verwijst evenwel op haar beurt naar twee andere wetten voor de concrete draagwijdte van deze term.

Ook de term “*rustoorden, rust- en verzorgingstehuizen alsmede van om het even welke collectieve woonstructuur ook voor bejaarden*” wordt vervangen door “*instellingen voor residentiële ouderenzorg*”.

Het invoeren van deze nieuwe, overkoepelende termen die actueler zijn en aansluiten bij bestaande wetgeving, dient op zich positief te worden onthaald.

De vraag rijst evenwel of deze nieuwe terminologie geen aanleiding kan geven tot nieuwe afbakeningsproblemen inzake het toepassingsgebied en of het niet aangewezen zou zijn om in

²⁶ Wetsvoorstel, 123.

²⁷ Wetsvoorstel, 127.



een bijkomende toelichting duidelijker te omschrijven wat het verschil is in toepassingsgebied met de bestaande termen uit art. 909 oud BW en wie/wat al dan niet onder de nieuwe termen valt.²⁸

Voorts merken wij op dat in het **derde lid, 2°** van deze bepaling, de huidige term “algemene beschikkingen” is vervangen door “giften met een algemene roeping”.

De huidige term wordt in de rechtsleer aldus geïnterpreteerd dat dit betrekking heeft op giften (beschikkingen) ten algemene en ten bijzondere titel en “zelfs” algemene beschikkingen. De vraag rijst of met de nieuwe formulering aan deze interpretatie geen afbreuk wordt gedaan. Het lijkt aangewezen om hier ongewijzigd de bestaande formulering van het huidige artikel 909, derde lid, 2° oud BW te behouden.

Bovendien is in de Nederlandse versie van deze bepaling sprake van de “testator”, waar dit “overledene” (zoals in de Franse versie alsook in het huidige artikel 909 oud BW) of “beschikker” (zoals in 1° en 3° van het derde lid van art. 4.142²⁹) zou moeten zijn. Niet enkel legaten worden immers gevisieerd, maar ook schenkingen.

- In **artikel 4.151, eerste lid**, werden de woorden “of rechtverkrijgenden” uit het huidige artikel 921 oud BW weggelaten. Deze woorden hebben evenwel betrekking op andere personen dan de erfgenamen van de reservataire erfgenamen, zoals bijv. de conventionele verkrijger van de erfrechtelijke rechten. Wij menen dan ook dat deze woorden moeten behouden blijven en opgenomen worden in het voorgestelde artikel 4.151, eerste lid. Bovendien verwijst de bepaling enkel naar “schenkingen” (zoals ook het huidige artikel 921 oud BW overigens). Het wordt nochtans aanvaard dat de principes van deze bepaling meer algemeen betrekking hebben op de inkorting van *giften* (zowel onder de levenden als ter zake des doods). De bepaling zou in deze zin kunnen worden aangepast.

- In **artikel 4.156, §1**, zou de laatste zin van het tweede lid een apart derde lid moeten vormen, zoals voorzien in de toelichting bij dit artikel.³⁰

- **Artikel 4.158** betreft de vorm vereist voor een schenking en wijzigt de tekst van het huidige artikel 931 oud BW (“Alle akten houdende schenking onder de levenden worden verleden voor notaris, in de gewone contractvorm; en daarvan wordt, op straffe van nietigheid, een minuut gehouden”). De voorgestelde tekst luidt als volgt: “Elke rechtstreekse schenking, behalve de handgift, wordt vastgesteld bij notariële akte”.

Dit houdt bijgevolg een zeer grondige herschrijving in.

De artikelsgewijze toelichting bij deze wijziging preciseert het volgende³¹: “*Algemeen wordt aangenomen dat, naast de schenkingen die, om overeenkomstig artikel 931 oud BW geldig te zijn, bij notariële akte moeten worden vastgesteld, een rechtstreekse schenking ook geldig kan worden gedaan onder de vorm van een handgift. (...)*”.

Evenzeer wordt aangenomen dat een onrechtstreekse schenking geldig kan worden gedaan, als het eigendomsrecht niet rechtstreeks van het vermogen van de schenker naar het vermogen van de begiftigde overgaat. (...) Het leek niet opportuun om in het Burgerlijk Wetboek een definitie

²⁸ Bijv. apothekers, kinesitherapeuten, psychologen, ...

²⁹ Dit zou dan ook in de Franse versie moeten worden aangepast.

³⁰ Wetsvoorstel, 134.

³¹ Wetsvoorstel, 135.



van de onrechtstreekse schenking op te nemen, omdat ze diverse vormen kan aannemen (bijvoorbeeld ook de kwijtschelding van een schuld met intentie om te begiftigen), waarover evenwel niet altijd unanimiteit bestaat (bijvoorbeeld de schenking door loutere aanpassing van de meldingen in het register van aandelen). Het is bijgevolg moeilijk om in het kader van een codificatie die niet meer dan de bevestiging van het geldend recht beoogt, wetgeving te schrijven over dit begrip onrechtstreekse schenking. Daarom werd de formulering aangenomen, in de tekst van artikel 4.158, die enkel verwijst naar de rechtstreekse schenking die een notariële akte vereist, en van de uitzondering die daarop geldt voor de handgift (die immers ook een rechtstreekse schenking is). (...)."

Volgens deze toelichting, zou dit een bevestiging van het geldend recht zijn.

De voorgestelde wijziging gaat evenwel veel verder dan een loutere neutrale codificatie van het geldend recht:

- De term "vaststellen"³² geeft de indruk dat men al onderhands zou kunnen schenken, en dat louter nog de reeds gedane schenking in een authentieke akte zou moeten worden vastgesteld. Dit doet afbreuk aan het plechtig karakter van de schenking, zoals momenteel uitgedrukt in artikel 931 oud BW, dat ter bescherming van de schenker wordt opgelegd.

Hiermee wordt bovendien ook de essentiële rol van de notaris als raadgever bij het verrichten van de schenking miskend, die enkel nog zou moeten "vaststellen" bij authentieke akte, dat een schenking reeds gebeurd is, zonder hierbij nog de noodzakelijke verificaties te kunnen uitvoeren inzake de wil van de schenker en eventuele voorwaarden of lasten die aan de schenking zijn verbonden.

We merken hierbij op dat de schenking toch een zeer zwaarwichtige handeling is, waarbij de schenker zich onherroepelijk verarmt, zonder enige tegenprestatie. Er wordt vastgesteld in de praktijk, dat de schenker in de ban van de fiscale voordelen verbonden aan bepaalde schenkingen, zichzelf zou durven "uitkleden", zonder de ware toedracht van de schenking te begrijpen en dan in latere jaren, in nood zou zitten om zelf in zijn levensonderhoud te voorzien.

Het is dus van een groot belang dat de notaris de schenker op de gevolgen ervan wijst, niet enkel deze tijdens het leven van de schenker, maar ook de impact ervan op zijn nalatenschap (met name de inbreng en de inkorting), alsook diens bekwaamheid en vrije wil kan nagaan.

- Wat betekent juist de beperking tot "rechtstreekse schenking"? Men argumenteert in de toelichting dat het in het kader van een codificatie moeilijk is een nieuw begrip in te

³² Een analoge opmerking kan worden gemaakt voor art. 4.162, tweede lid.



schrijven en dat men daarom niet het begrip en definitie van “onrechtstreekse” schenking inschrijft.³³ Maar door hier te verwijzen naar “rechtstreekse schenking” (notie tegengesteld aan deze van “onrechtstreekse schenking”) en “handgift”, en het artikel te herformuleren, doet het voorstel in werkelijkheid impliciet toch net wat het voorstel meldt niet te zullen/kunnen doen!

Bovendien, waar de geldigheid van handgiften en onrechtstreekse schenkingen inderdaad algemeen aanvaard wordt, rijst de vraag weliswaar naar de geldigheid en de vorm van de modaliteiten, voorwaarden en last die aan dergelijke schenkingen worden verbonden via een zogenaamd « pacte adjoint ». Op dit punt zou de wijziging aangebracht door het voorstel als niet neutraal kunnen worden beschouwd.

- Men kan zich vragen stellen bij de opportuniteit om in het Burgerlijk Wetboek bepalingen in te schrijven die – rechtstreeks dan wel onrechtstreeks – de vormvereisten van schenkingen versoepelen, terwijl de hervorming die door de wetten van 2017 en 2018 werd doorgevoerd voortaan een essentiële plaats toekennen aan de datum van de schenking (o.m. voor wat de waardering ervan betreft in het kader van de vereffening van de nalatenschap van de schenker), en dit terwijl net de plechtige vorm een vaste datum, en dus ook rechtszekerheid biedt op dit vlak.
- De vraag rijst ook naar de eventuele impact van deze wijziging op de inkomsten uit de schenkingsrechten voor de gewesten. Deze bepaling zou inderdaad kunnen worden begrepen als houdende een versoepeling van de regels met betrekking tot de authentieke vorm van bepaalde schenkingen, en meer bepaald schenkingen waaraan bepaalde modaliteiten zijn verbonden, die gepaard gaat met een verplichte registratie (art. 19, eerste lid, 1° en 6° W.Reg.) en dus een heffing van (regionale) schenkingsrechten. Daar waar de federale wetgever recent de “kaasroute” heeft afgesloten in het streven naar een meer rechtvaardige fiscaliteit, zet men met deze bepaling opnieuw de deur open om bepaalde gemodaliseerde schenkingen die vandaag verplicht registreerbaar zijn omwille van de vormvereiste, in de toekomst zonder betaling van de schenkingsrechten te doen.

Het lijkt ons dat de voorgestelde wijziging een “doos van Pandora” opentrekt en een bron van mogelijke conflicten (en rechtsonzekerheid) en interpretatieproblemen in het (nieuw) Burgerlijk Wetboek zou inschrijven, waarbij dit gelet op de huidige stand van de wetgeving, in het bijzonder de huidige tekst van het artikel 931 oud BW en de toepassing ervan in rechtsleer en rechtspraak en dus in het licht van het geldig recht, geheel onnodig is.

Wij pleiten er dan ook ten eerste voor om bij deze codificatie de huidige tekst van het artikel 931 oud BW ongewijzigd in het voorgestelde artikel 4.158 over te nemen. Een wijziging aan de huidige tekst overstijgt immers manifest het opzet van een codificatie en vereist een diepgaand debat ten gronde.

- In **artikel 4.162** wordt in de Franse versie voorgesteld om de woorden « par la personne fondée de sa procuration » (zoals vermeld in het huidige artikel 933 oud BW) te vervangen door de woorden « par la personne qui détient sa procuration » om te voldoen aan de eisen van helder en actueel taalgebruik.

³³ Wetsvoorstel, 135.



De uitdrukking « la personne qui détient sa procuration » zou echter aanleiding kunnen geven tot verwarring. Dit zou immers kunnen worden geïnterpreteerd als zijnde de persoon die materieel in het bezit is van de volmacht als instrumentum. De huidige bewoordingen zouden bijgevolg moeten worden behouden.

- De huidige **artikelen 939 en 941 oud BW** inzake de overschrijving van schenkingen van onroerende goederen (en de aanvaarding ervan) en de gevolgen van het ontbreken ervan, worden niet overgenomen in deze codificatie, omdat – volgens de toelichting – deze verplichting en de gevolgen bij het ontbreken in het algemeen al in het nieuwe Boek 3 staan.³⁴ In het huidige artikel 939 oud BW staat evenwel uitdrukkelijk vermeld dat als de aanvaarding pas later bij een afzonderlijke akte gebeurt, deze ook dient te worden overschreven (samen met de betekening ervan). Vermits de schenking wordt gevormd door het aanbod en de aanvaarding (en desgevallend de betekening van de aanvaarding), kan men wel argumenteren dat de overschrijvingsplicht op dit alles betrekking heeft, doch dit is nergens uitdrukkelijk zo vermeld in de algemene bepaling van overschrijving van artikel 3.30 nieuw BW. Het lijkt toch aangewezen dit te preciseren.

Bovendien bestaat actueel een dubbel onderscheid tussen de huidige artikelen 939 en 941 oud BW en huidig artikel 1 Hyp.W. (toekomstig artikel 3.30 nieuw BW), zowel wat het toepassingsgebied betreft als wat de personen betreft die zich op het gebrek aan overschrijving kunnen beroepen. Er dient te worden nagegaan of het effectief de bedoeling is om de gevolgen van niet-overschrijving gelijk te schakelen voor alle akten en geen afwijkende regels meer te voorzien voor schenkingen.

- In de **artikelen 4.173 tot 4.177** wordt een nieuw onderscheid gemaakt tussen een ontbinding van een schenking wegens niet uitvoering van de lasten en de herroeping wegens ondankbaarheid. Hierbij formuleren wij twee bedenkingen:

- in artikel **4.173, §2** wordt vermeld dat de herroeping “*nooit van rechtswege plaats heeft*”. Uit de artikelsgewijze toelichting bij het wetsvoorstel³⁵ blijkt dat hiermee bedoeld wordt dat steeds een rechterlijke tussenkomst is vereist. Het lijkt aangewezen dit eerder in die zin te formuleren, bijv. als: “de herroeping vloeit voort uit een rechterlijke beslissing”. De vraag rijst ook of hier geen uitzondering dient te worden voorzien voor de schenkingen tussen echtgenoten bedoeld in het voorgestelde artikel 4.240, die *ad nutum* herroepbaar zijn.
- Artikel **4.177** voert, net als artikel **4.176** nieuwe bepalingen in. Hierbij wordt enerzijds verwezen naar het (toekomstige) artikel 3.33 §1 nieuw BW (merken wij op dat dit 3.33, eerste lid zou moeten zijn, aangezien deze bepaling niet in paragrafen is opgedeeld) en anderzijds het (toekomstige) artikel 3.34 nieuw BW.

Het tweede lid van dit laatste artikel bepaalt: “*Het retroactieve tenietgaan van een zakelijk recht heeft geen uitwerking ten aanzien van vervreemdingen en beschikkingen over dat zakelijk recht, gedaan ten gunste van derden te goeder trouw, na het instellen van de vordering, maar vóór de kantmelding van de eis of, bij gebreke hiervan, van het vonnis.*”

³⁴ Wetsvoorstel, 138.

³⁵ Wetsvoorstel, 141.



De vraag rijst evenwel of men kan spreken van een “derde te goeder trouw”, in het geval de schenkingsakte met last werd overgeschreven en derden door deze overschrijving dus op de hoogte moesten zijn van de aanwezigheid van de last en de eventuele daaraan verbonden gevolgen (ook al vóór de kantmelding van de eis tot ontbinding of herroeping). Het lijkt aangewezen dit te verduidelijken.

- Artikel **4.183, §2** inzake de vormvereisten van een notarieel testament moet worden aangepast aan de tekst van het door de wet van 31 juli 2020 houdende diverse dringende bepalingen inzake justitie³⁶ gewijzigde artikel 971 oud BW.

- De Nederlandse tekst van **artikel 4.191, 1°, laatste zin**, “*de notaris rangschikt dit proces-verbaal onder zijn minuten*” stemt niet overeen met de Franse tekst, die de juiste lijkt te zijn (en overeenstemt met het huidige artikel 976 oud BW). De Nederlandse tekst dient dus overeenkomstig te worden aangepast.

- In **artikel 4.198, tweede lid**, zou het woord “is”, tussen de woorden “toepasselijk” en “in”, dienen te worden geschrapt.

- Artikel **4.200, eerste lid *in fine*** zou moeten worden aangevuld met de woorden « in natura ». In het geval de legaten *in waarde* worden ingekort, worden ze immers wel uitgekeerd aan de legataris. Deze dient dan weliswaar de vergoeding voor de inkorting te betalen, overeenkomstig artikel 4.156. Enkel wanneer de inkorting uitzonderlijk *in natura* gebeurt, wordt het legaat niet of slechts gedeeltelijk uitgekeerd.

- In **artikel 4.205** is sprake van de kosten van legaatsofferte. Ten opzichte van de tekst van het huidige artikel 1016 oud BW werd het **tweede lid**, “*De registratierechten zijn door de legataris verschuldigd*”, gewijzigd naar “*De erfbelasting is door de legataris verschuldigd*”. Eerst en vooral dient te worden opgemerkt dat het woord “erfbelasting” enkel Vlaamse belastingen viseert en in dit kader dus niet kan worden aangewend. In de financieringswet wordt het woord “successierecht” gebruikt. Artikel 4.205 betreft evenwel de kosten van de afgifte. Het successierecht op het legaat lijken ons geen kost van afgifte te zijn. We twijfelen dus of het woord “registratierechten” zomaar kan vervangen worden door het woord “successierecht” in deze context, ook al klopt het dat het successierecht verschuldigd op het legaat moet gedragen worden door de legataris.

- In **artikel 4.210, §3**, zou het woord “gegeven” vervangen moeten worden door het woord “gelegateerd”, net zoals dit woord door deze codificatie wordt verbeterd in artikel 4.193.

- In **artikel 4.225, §3**, zou de term “of bij uiterste wil” (in de Nederlandse versie) en “testaments” (in de Franse versie) moeten worden vervangen door “of legaten”, teneinde de coherentie van de zin te verzekeren.

- In **artikel 4.236, §3** staat in de Nederlandse tekst een verwijzing naar artikel 4.257. Dit lijkt een foutieve verwijzing en moet vervangen worden door 4.235, zoals ook correct in de Franse versie staat.

³⁶ BS 7 augustus 2020.



- In **artikel 4.240, §2** wordt een expliciete, nieuwe bepaling ingeschreven inzake de gevolgen van de herroeping van een schenking tussen echtgenoten. De vraag rijst naar de opportuniteit van deze nieuwe bepaling.

Bijkomend rijst de vraag of in dergelijk geval een overschrijving of kantmelding in de registers van bevoegde kantoor van de Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie dient te worden voorzien voor de herroeping van een schenking die betrekking had op een onroerend goed.

- In **artikel 4.243, §1** is in de Nederlandse versie het (belangrijke) woord “niet” tussen “kunnen” en “worden” weggevalen, waar dit in de Franse versie (die de juiste is en overeenstemt met de huidige tekst) wel staat. De Nederlandse tekst dient bijgevolg in overeenstemming te worden gebracht met de Franse tekst.

- Artikel **4.257, §2** zou moeten worden aangevuld met een gelijkaardige bepaling zoals deze opgenomen in artikel 4.258, §2 (inzake de gevolgen op een globale erfovereenkomst van later opdagende nieuwe vermoedelijke erfgenamen in rechte neerdalende lijn na het opstellen ervan): *“de schenkingen bedoeld in de overeenkomst, wat betreft de inkorting en inbreng, worden vermoed gezamenlijk te zijn gedaan aan het geheel van de vermoedelijke erfgenamen in rechte neerdalende lijn, partijen bij de overeenkomst”*. Dit principe moet ook van toepassing zijn tegenover de langstlevende echtgenoot ten aanzien van wie de globale erfovereenkomst zonder gevolg zou blijven. In het huidige artikel 1100/7, § 8 oud BW wordt dit gevolg immers voor beide situaties opgenomen. Door het opdelen van deze paragraaf in twee aparte wetsartikels, is dit evenwel weggevalen ten aanzien van de langstlevende echtgenoot.

5. Centrale registers

In het algemeen merken wij op dat in de verschillende bepalingen waar wordt verwezen naar Fednot niet steeds de correcte benaming wordt gebruikt. Dit zou steeds de “Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat” of “Fédération Royale du Notariat belge” dienen te zijn.

a) Wat het CRH betreft (artikel 2.3.82 tot 2.3.85)

- In de praktijk wordt dit register het “centraal register voor huwelijksovereenkomsten” genoemd en de afkorting CRH is sinds 2011 gebruikelijk. In het wetsvoorstel wordt er voorgesteld om uniformiteit te hebben tussen de Nederlandse en de Franse benaming. Het notariaat is eerder voorstander om **de benaming** aan te passen naar “centraal register voor huwelijksovereenkomsten” in plaats van “centraal huwelijksovereenkomstenregister”, en “registre central des conventions matrimoniales”.

- In **artikel 2.3.82, §1** zouden in een nieuw 5° de rechterlijke beslissingen waarbij aan een van de echtgenoten zijn bestuursbevoegdheden worden ontnomen of teruggegeven moeten worden toegevoegd. Deze dienen overeenkomstig artikel 2.3.40 en artikel 4, 4° van het KB van 25 september 2016 houdende het beheer van het centraal register van testamenten en het centraal register van huwelijksovereenkomsten, immers ook in het CRH te worden ingeschreven.



- In **artikel 2.3.82, §3** wordt, door de verwijzing naar onder meer de akten bedoeld in §1, 3° van deze bepaling, de sanctie in geval van verzuim van inschrijving van de huwelijksovereenkomsten en verklaringen van anticipatieve inbreng in het CRH³⁷, uitgebreid naar het verzuim van inschrijving van de samenlevingsovereenkomsten bedoeld in artikel 1478 oud BW. Dit kadert echter binnen de regels van toepassing op de wettelijke samenwoning, die nochtans niet het voorwerp uitmaakt van deze codificatie. Het lijkt ons dat de eventuele toevoeging van dergelijke sanctie in het kader van een mogelijke globalere wetswijziging inzake de wettelijke samenwoning zou moeten worden besproken, en niet kan worden ingevoegd in het Burgerlijk Wetboek door middel van een codificatie beperkt tot het huwelijksvermogensrecht, nalatenschappen, schenkingen en testamenten.

- In **artikel 2.3.85 §1 en §3** wordt enkel nog verwezen naar verplichting tot registratie van “de akten bedoeld in artikel 2.3.82, §1” terwijl ook zou moeten worden verwezen naar “de vonnissen en arresten” bedoeld in dezelfde bepaling.

- Het CRH fungeert als **authentieke bron** voor de gegevens erin opgenomen. Het notariaat zou graag dit uitdrukkelijk laten opnemen om zodoende de tekst coherent maken met de bepalingen inzake het centraal erfrechtregister, waar deze kwalificatie als “authentieke bron” wel werd opgenomen. Ook het deel over de “gegevensbescherming” moet logischerwijze worden overgenomen.

- In het advies van de gegevensbeschermingsautoriteit³⁸ wordt er voorgesteld om **de meldingen van de wijzigingsakten tijdens het huwelijk in het Belgisch Staatsblad** op te heffen.

Dit betreft een wijziging ten gronde van de bestaande regels, met impact op de bestaande praktijk. Dergelijke wijziging aan de huidige tekst overstijgt dan ook het opzet van een codificatie.

b) Wat het CER betreft (artikel 4.125 tot 4.131)

In het voormelde advies van de gegevensbeschermingsautoriteit wordt er voorgesteld om de **meldingen van de verklaringen van aanvaarding onder voorrecht van boedelbeschrijving in het Belgisch Staatsblad** op te heffen. De gegevensbeschermingsautoriteit had ook hierover reeds een opmerking geformuleerd bij het wetsvoorstel tot invoering van het centraal erfrechtregister en bij het KB tot uitvoering van deze wet.

Dit betreft eveneens een wijziging ten gronde van de bestaande regels, met impact op de bestaande praktijk die het opzet van een codificatie overstijgt.

Het notariaat is ook hier van oordeel dat deze meldingen absoluut noodzakelijk blijven voor de praktijk teneinde de schuldeisers de mogelijkheid te bieden om snel in kennis te worden gesteld van deze verklaringen tot aanvaarding onder voorrecht van boedelbeschrijving door de erfgenamen. Dit geeft hun de mogelijkheid om snel te reageren en tijdig hun vorderingen over te maken aan de notaris gelast met de vereffening van de nalatenschap. Aangezien de meldingen beperkt blijven qua gegevens, blijven ook deze in verhouding met het beoogde doel.

³⁷ Opgenomen in het huidige art. 1395 oud BW.

³⁸ *Parl. St.* Kamer 2019-2020, nr. 55-1272/002.



c) Wat het CRT betreft (artikel 4.260 tot 4.264)

- Net zoals voor het CRH, fungeert het CRT als **authentieke bron** voor de gegevens erin opgenomen.

Het notariaat zou ook voor het CRT dit graag uitdrukkelijk laten opnemen om zodoende de tekst coherent maken met de bepalingen inzake het centraal erfrechtregister waar deze kwalificatie als “authentieke bron” wel werd opgenomen. Ook het deel over de “gegevensbescherming” moet dan logischerwijze worden overgenomen.

- In het **artikel 4.261** wordt nog verwezen naar het “orgaan belast met de inschrijvingen”. Het notariaat stelt voor om deze tekst te vervangen door de gelijkaardige bepalingen van de andere registers en gebruik te maken van de termen “beheer en inrichting van het register”.

6. Wijzigingsbepalingen

- **Artikel 9** van het Wetsvoorstel wijzigt in artikel 295 oud BW, de verwijzing naar artikel 1465 oud BW door een verwijzing naar de voorgestelde artikelen 2.3.57 en 2.3.58. De vraag rijst of deze verwijzing niet te ruim is en niet beperkt dient te blijven tot een verwijzing naar artikel 2.3.58, §2 dat de tegenhanger is van het huidige artikel 1465 oud BW.

- In de **artikelen 24 en 25** van het Wetsvoorstel wordt de verwijzing naar artikel 826 oud BW gewijzigd door een verwijzing naar artikel 4.71. De vraag rijst of deze verwijzing niet eerder naar het voorgestelde artikel 4.77 dient te gebeuren, dat de tegenhanger is van het huidige artikel 826 oud BW.

- De **artikelen 35 tot 38** van het Wetsvoorstel beogen in het Wetboek van minnelijke en gedwongen invordering van fiscale en niet-fiscale schuldvorderingen, de verwijzing naar het artikel 1240*bis* oud BW te wijzigen naar het voorgestelde artikel 4.59. Er moet worden nagegaan of niet in nog bijzondere wetgevingen wordt verwezen naar deze bepaling, waaronder bijv. de programmawet van 29 maart 2012 (*BS* 6 april 2012).

- Door **artikel 39** wordt de verwijzing in artikel 21, 13° van het Wetboek diverse rechten en taksen naar het huidige artikel 784 oud BW, aangepast naar het voorgestelde artikel 4.44. Dezelfde aanpassing moet worden aangebracht in artikel 161, 18° van het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten alsook in artikel 117, §3 van de Wet van 16 maart 1803 tot regeling van het notarisambt.

- Als gevolg van de invoering van **artikel 784/1 in het oud Burgerlijk Wetboek** door de wet van 31 juli 2020 houdende diverse dringende bepalingen inzake justitie, zal ten slotte ook, na integratie van dit artikel in de codificatie, de verwijzing naar artikel 784/1 in artikel 162, 19° van het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten en in artikel 4, § 2, tweede lid, 6° van de wet van 19 maart 2017 tot oprichting van een Begrotingsfonds voor de juridische tweedelijnsbijstand dienen te worden aangepast.

Fednot, 4 februari 2021



Proposition de loi portant le livre 2, titre 3, « Les relations patrimoniales des couples » et le livre 4 « Les successions, donations et testaments » du Code civil

Note de la Fédération Royale du Notariat belge (FEDNOT)

La Fédération Royale du Notariat belge a pris connaissance avec grand intérêt de la proposition de loi introduisant le livre 2, titre 3, « Les relations patrimoniales des couples » et le livre 4 « Les successions, donations et testaments » du (nouveau) Code civil (Doc 55 1272/001).

Selon les auteurs de la proposition de loi, celle-ci ne vise pas à modifier les dispositions légales en matière de droit patrimonial des couples ou de successions, donations et testaments, au-delà de ce qui est requis pour l'intégrer, en tant que droit actuel, dans le nouveau Code civil. Les textes actuels sont actualisés, là où c'est nécessaire, ils sont rendus plus clairs et plus lisibles - avec une terminologie uniforme - placés dans une structure plus logique, en préservant sa cohérence avec les autres Livres formant le nouveau Code civil. La réécriture ne doit entraîner, selon le vœux des auteurs de la proposition, ni l'introduction de nouveaux concepts, ni celle de nouvelles règles.

En principe, il ne devrait donc pas s'agir – selon l'objectif annoncé – que d'une codification à droit constant.¹

Les efforts de clarification, de systématisation et de uniformisation méritent d'être reconnus. Il faut également saluer l'incorporation dans le nouveau Code civil des lois du 16 mai 1900 sur le régime successoral des petits héritages et du 29 août 1988 relative au régime successoral des exploitations agricoles en vue d'en promouvoir la continuité, ainsi que des dispositions spéciales relatives aux registres centraux tenus par Fednot.

Outre un certain nombre de remarques juridico-techniques², nous constatons cependant qu'en dépit de l'objectif annoncé d'absence de modification de fond, certaines dispositions apportent néanmoins d'importantes modifications de fond au droit actuel, comme l'a également relevé le Conseil d'État³, et ce malgré les deux modifications importantes déjà apportées au droit successoral et au droit des régimes matrimoniaux par les récentes lois du 31 juillet 2017 et du 22 juillet 2018.

Dans la note qui suit, nous souhaitons attirer l'attention sur certains de ces points, qui dépassent très largement le cadre d'une codification « à droit constant ».

¹ Proposition de loi portant le livre 2, titre 3, « Les relations patrimoniales des couples » et le livre 4 « Les successions, donations et testaments » du Code civil, *Doc. Parl.* 2019-2020, n° 55-1272/001 (ci-après : « Proposition de loi »), 6-7.

² Que nous reprenons dans la présente note, de manière non-exhaustive. Nous restons évidemment à disposition pour plus de précisions.

³ Proposition de loi, 5-6.



1. Entrée en vigueur et dispositions transitoires

L'article 48 de la proposition de loi dispose que la loi entre en vigueur le premier jour du troisième mois qui suit celui de sa publication au *Moniteur belge*.

Toutefois, des dispositions légales reprises dans la proposition de loi⁴, font explicitement référence aux nouveaux articles ou aux nouveaux concepts du livre 3, « Les biens », du nouveau Code civil⁵, qui n'entre en vigueur que le 1er septembre 2021.

Afin d'éviter de faire référence à des articles qui ne sont pas encore en vigueur et qui ne peuvent donc pas être appliqués, l'entrée en vigueur des nouveaux livres 2, titre 3, « Les relations patrimoniales des couples » et 4 « Les successions, donations et testaments » devrait donc *au plus tôt* correspondre à celle du livre 3 (donc le 1er septembre 2021). Toutefois, certains articles de ce Livre 3 n'entrent en vigueur qu'"à une date fixée par le Roi et au plus tard le 1er juillet 2022". Le cas échéant, il faudra également en tenir compte.

Idéalement, un **délai raisonnable** devrait être accordé entre d'une part, l'assimilation et l'application effective - en pratique - des nouveaux articles du Livre 3, « Les biens », et d'autre part, l'entrée en vigueur des nouveaux articles du Livre 2, Titre 3 et Livre 4 proposés par la présente proposition.

Par ailleurs, comme déjà mentionné, certains articles⁶ apportent d'importantes modifications de fond au droit actuel. Pour ces dispositions - dans la mesure où elles seraient effectivement adoptées - il convient d'examiner la nécessité d'adopter des **dispositions transitoires** spécifiques.

2. Droit patrimonial des couples

- Dans les dispositions générales relatives aux conventions matrimoniales, et notamment dans les **articles 2.3.1. et 2.3.3.-2.3.5** il est question de choisir ou modifier un « régime matrimonial ». Ce terme général ne semble toutefois pas défini de sorte qu'une doute pourrait éventuellement exister sur la question de savoir si cela vise également le choix ou la modification de clauses et modalités spécifiques au sein d'un régime matrimonial. Il nous semble que ceci est effectivement visé par les auteurs de la proposition de loi⁷, mais nous nous posons la question de savoir si une clarification en ce sens ne s'impose pas.

- Dans l'**article 2.3.2., al. 1^{er}** proposé, il y a une légère divergence entre la version française (qui semble être la bonne et qui est conforme au texte actuel de l'article 1388, al. 2, de l'ancien Code civil) et la version néerlandaise : l'expression « uit een andere relatie van voor **het** huwelijk » devrait en réalité être « uit een andere relatie van voor **hun** huwelijk »⁸.

Par ailleurs, le troisième alinéa de cet article reprend (en partie) le texte de l'actuel article 1388, deuxième alinéa ancien C. civ. tel que modifié dans le futur par l'article 10 de la loi du 4 février 2020 portant le livre 3 " Les biens " du Code civil.

⁴ Voir, à titre d'exemple non exhaustif, les articles proposés 2.3.2. où il est fait référence au « droit d'usufruit non transférable », 2.3.20 et 4.66.

⁵ Inséré par la loi du 4 février 2020 portant le livre 3 " Les biens " du Code civil, *MB* 17 mars 2020.

⁶ A titre d'exemple : art. 2.3.49.

⁷ Proposition de loi, 10.

⁸ Cfr. texte français : « leur » mariage.



Le “*droit d’usage des meubles meublants qui le garnissent*” est remplacé par ladite loi par les mots “*droit d’usufruit des meubles meublants qui le garnissent, incessible, limité à ce qui est nécessaire à son titulaire et sa famille*”. Bien que cela soit analogue au futur article 3.138 du Code civil, nous nous demandons si la limitation à ce qui est “nécessaire” n’est pas trop sévère s’agissant de l’article 2.3.2, al. 3, proposé, dès lors que la protection (limitée) qu’il contient au bénéfice du conjoint survivant était considérée comme un « *minimum minimorum* » lors de la modification de l’article 1388 de l’ancien Code civil par la loi du 22 juillet 2018. De plus, nous craignons que cela ne donne lieu à de nombreux conflits sur la question de savoir quels sont les meubles meublants “nécessaires” au conjoint survivant et quels sont ceux qui ne le sont pas.

- L’**article 2.3.7.** proposé concerne des modifications du « régime matrimonial » (sic) avant le mariage. Deux remarques peuvent être formulées sur le texte proposé :

- il est question d’une modification du « régime matrimonial » avant le mariage, alors qu’il ressort de la cohérence du texte qu’il s’agit de modifications des « conventions matrimoniales », termes également utilisés dans l’actuel article 1393 de l’ancien Code civil. Il serait donc préférable de conserver ces termes ;
- l’actuel article 1393 de l’ancien Code civil précise que le consentement simultané des parties est requis.

Toutefois, ce terme « simultané » a disparu du nouveau texte proposé. Il ressort de l’Exposé de la proposition de loi que l’intention était néanmoins de maintenir cette condition⁹.

La réintroduction du mot « simultané » nous semble donc nécessaire pour éviter que par un raisonnement *a contrario* (par rapport au texte actuel), il serait argumenté que la condition de simultanéité ne serait plus d’application.

- L’**article 2.3.8.** proposé contient le texte de l’actuel article 1394 de l’ancien code Civil, qui est restructuré pour des raisons de logique. Si la disposition telle que réécrite est en effet plus logique, deux clarifications de texte devraient néanmoins être apportées, dès lors que la disposition a été divisée en plusieurs paragraphes visant différentes hypothèses :

- au §2, la phrase selon laquelle l’inventaire précède l’acte de modification a été supprimée. Cette précision est toujours incluse dans le §3, mais dès lors qu’il s’agit d’une désormais hypothèse différente, elle devrait également être mentionnée dans le §2;
- au §2, al. 2, il est précisé que l’inventaire est constaté par un acte notarié. Cela devrait également être inclus dans le §3, s’agissant d’une autre hypothèse à laquelle cette règle s’applique également.

- Dans l’**article 2.3.18, 2°** proposé, en néerlandais, le terme « bloedverwant » est resté, tandis qu’il a été remplacé par « verwant » dans la codification du droit successoral plus loin dans la proposition de loi. Si l’on veut effectivement généraliser l’utilisation du terme « verwant », une adaptation dans cette disposition semble également appropriée. D’une manière générale, il convient toutefois de noter qu’une interprétation large du terme « verwant » pourrait également inclure les « aanverwanten » (parents par alliance), ce qui modifierait radicalement la portée des différentes dispositions dans lesquelles ce terme figure et ne semble en aucune façon être l’intention des auteurs de la proposition de loi¹⁰.

⁹ Proposition de loi, 29.

¹⁰ Proposition de loi, 15.



En ce sens, il pourrait être approprié soit, de conserver le terme « bloedverwant » dans l'ensemble de la proposition de loi, soit, de définir ce terme dans la loi elle-même et non pas seulement dans l'exposé des motifs de la proposition de loi.

- L'**article 2.3.49** proposé concerne le règlement des récompenses entre les patrimoines propres et le patrimoine commun et introduit des règles autres que celles des actuels articles 1442-1444 de l'ancien Code civil. Il s'agit d'une modification de fond des règles existantes, avec un impact sur la pratique existante en matière de liquidation-partage. Nous constatons notamment ce qui suit :

- il n'est (plus) question du consentement de l'autre conjoint ou, à défaut, du tribunal de la famille, en ce qui concerne les prélèvements dans les biens communs pouvant être effectués par l'époux-créancier d'une récompense. L'intention des auteurs de la proposition est-elle réellement de laisser au conjoint-créancier une totale liberté de choix quant aux biens qu'il entend prélever, en telle sorte que celui-ci deviendrait prioritaire pour l'attribution de certains biens en nature ?
- l'hypothèse du prélèvement de certains biens semble être devenue la règle, alors qu'il ne s'agit que d'une possibilité en vertu du droit actuel. Ceci pourrait devenir une source de conflit.

Le notariat plaide pour l'intégration sans modification du texte actuel des articles 1442-1444 de l'ancien Code civil.

- Dans l'**article 2.3.57**, proposé, une définition des « avantages matrimoniaux » est incluse dans le §1. L'Exposé de la proposition de loi indique que cet article confirme la définition telle qu'elle figure dans l'actuel article 1429*bis* de l'ancien Code civil¹¹.

Toutefois, bien que le contenu de ce §1 figure effectivement à l'actuel article 1429*bis* de l'ancien Code civil, il n'est actuellement mentionné nulle part comme étant « la » définition de la notion d'avantage matrimonial, et ses termes sont donc strictement limités au champ d'application de cette disposition spécifique, qui ne concerne que l'indignité matrimoniale. Lors de la dernière modification très récente de droit des régimes matrimoniaux par la loi du 22 juillet 2018, une telle définition n'a par ailleurs pas été inscrite dans le Code civil, tant cette définition suscitait de (vives) hésitations et discussions, en raison notamment de ses implications s'agissant de la réserve héréditaire des enfants.

En l'incluant dans la proposition de loi, dans une disposition juridique distincte, en tant que définition, son contenu se voit donc attribuer une portée beaucoup plus large qu'actuellement. Par ailleurs, cela a aussi des incidences sur les avantages matrimoniaux dans un régime de séparation de biens, suite à la référence aux articles 2.3.57 à 2.3.60 dans l'article 2.3.64, §1^{er}, al. 4.

Il nous semble que si l'introduction d'une véritable définition légale de la notion d'avantages matrimoniaux pourrait certes s'avérer opportune, celle-ci dépasse largement le cadre d'une codification du « droit actuel » et devrait faire l'objet d'une discussion approfondie.

¹¹ Proposition de loi, 50.



Dans l'attente d'un débat approfondi sur cette délicate question, auquel Fednot souhaite évidemment participer, nous proposons donc de ne pas introduire cette définition dans une disposition spécifique et de réserver ces notions pour le cas de l'indignité matrimoniale de l'article 1429*bis* de l'ancien C.civ. /**art. 2.3.59** C.civ. (nouveau) (dans lequel cela devra dès lors être réinscrit).

- L'**article 2.3.58** proposé contient, dans son **§1**, une règle spécifique concernant les avantages matrimoniaux « dans le cas où il y a des enfants communs ».

Dans ce cas, « une convention matrimoniale accordant un avantage matrimonial est considérée, à leur égard, comme une donation pour la part dépassant la moitié attribuée au conjoint survivant dans la valeur, *au jour de leur attribution*, des biens présents ou futurs que l'époux prédécédé a fait entrer dans le patrimoine commun par une stipulation expresse de la convention matrimoniale » (c'est nous qui soulignons).

Par conséquent, la valeur de ce qui est considéré une donation est fixée au jour de l'attribution de l'avantage matrimonial. Cela semble conforme aux principes énoncés dans la nouvelle Loi Successorale pour la valorisation des donations en vue du rapport et de la réduction.¹²

Concrètement, selon le commentaire de cette disposition, cela signifie que c'est soit la valeur au jour de l'exercice du préciput, soit la valeur qui est retenue en vue du partage.¹³ La question se pose toutefois de savoir s'il suffit de clarifier cela dans le commentaire ou s'il convient d'apporter une précision explicite dans le texte légal lui-même. Il semble également approprié de mentionner la valorisation également à l'**article 2.3.58 §2**.

Par ailleurs, il convient de noter que, dans la mesure où la définition des avantages matrimoniaux contenue dans l'article 2.3.57 proposé ne serait pas retenue (étant donné qu'il ne s'agit pas d'une codification du droit actuel, cfr. *supra*), le texte de l'article 2.3.58 devrait également être rétabli dans le texte des actuels articles 1458, 1464 et 1465 de l'ancien Code civil.

- À l'**article 2.3.67**, le terme « droit d'usage et d'habitation » devrait être modifié pour tenir compte du futur nouveau droit des biens, comme cela a également été pris en compte à d'autres endroits dans la proposition de loi.

3. Droit successoral

- A l'**article 4.2**, il est question de successibles ayant « une vocation universelle ». Le commentaire des articles de la proposition de loi précise que cela ne concerne pas seulement les personnes qui recueillent un legs universel, mais aussi les personnes qui recueillent un legs à titre universel¹⁴. La question se pose toutefois de savoir s'il suffit que cela soit mentionné dans le commentaire ou s'il convient d'apporter une précision explicite dans le texte légal lui-même.

¹² Voir e.a. l'art. 858, §3 ancien C.civ., dont le contenu a été repris à l'article 4.90, §2 proposée de la présente Proposition de loi.

¹³ Proposition de loi, 52.

¹⁴ Proposition de loi, 62.



Une solution pourrait être de reformuler l’alinéa 1^{er} de l’article 4.2 de la manière suivante : « Les successibles ont vocation à la succession en vertu de la loi ou ont vocation universelle *ou à titre universel* à la succession par la volonté du défunt » (ajout des mots en italique).

- L’**article 4.10 §2** introduit un nouveau concept de « situations successorales » par lequel la notion d’« ordres successoraux » – classification pourtant bien connue actuellement et qui constitue *l’une des pierres angulaires des règles de la dévolution légale* – est abandonnée. L’abandon de la notion d’« ordres successoraux » est justifié, aux termes du « Développement général » de la présente proposition de loi, par l’idée que le « triptyque » des ordres successoraux¹⁵ existant actuellement méconnaîtrait les règles légales qui distinguent les droits des collatéraux proches et des autres collatéraux, qu’il méconnaîtrait également que les droits des ascendants sont différents selon qu’ils viennent à la succession en concours avec des collatéraux proches ou plus éloignés. Par ailleurs, le triptyque actuel ne serait plus utile à la lumière des droits successoraux du conjoint survivant.¹⁶

Toutefois, dans la pratique, la division existante en « ordres successoraux » ne pose pas de problèmes particuliers d’application ou d’interprétation et constitue, au contraire, l’une des règles essentielles régissant la dévolution légale. Dans le cadre d’une codification « à droit constant », il ne semble donc ni approprié ni souhaitable de s’éloigner de ces règles connues¹⁷, dont l’éventuelle adaptation nécessiterait un débat de fond.¹⁸

- La codification n’intègre pas le contenu de l’actuel **article 732** de l’ancien Code civil. Le texte de cet article est le suivant : « *La loi ne tient pas compte de la nature ou de l’origine des biens de la succession, sous réserve des exceptions prévues par la loi* ». Cette omission est expliquée, dans la proposition de loi, par le fait que la règle n’aurait plus aucune signification et serait superflue¹⁹. Néanmoins, il semble utile de le conserver dans le Code civil en tant que principe « par défaut », même s’il existe plusieurs exceptions à cette règle. Nous ne voyons donc pas de raison pour laquelle cette disposition ne devrait pas être incluse dans la codification.

- L’**article 4.21** proposé le texte de l’actuel article 745^{ter} de l’ancien Code civil, mais avec la suppression de la phrase « *et que les titres au porteur soient, au choix de l’époux survivant, convertis en inscriptions nominatives ou déposés en banque à un compte commun* », « les titres au porteur ayant été supprimés en Belgique »²⁰. Toutefois, cette suppression semble prématurée à l’heure actuelle. Les titres au porteur existent encore dans une mesure limitée, dans les articles 5:18 et 7:22 CSA. En outre, les autres titres au porteur existants qui seraient encore en circulation, bien qu’ils ne soient plus considérés comme des titres, conserveront leur valeur jusqu’en 2025 comme preuve d’une créance à l’encontre de la caisse de dépôt et de consignation dans le cadre de la suppression de ces titres. Par ailleurs, il est bien sûr toujours possible de détenir des titres au porteur émis dans les pays étrangers.

¹⁵ Descendants / ascendants / collatéraux ; l’ordre des collatéraux étant lui-même subdivisé en deux catégories.

¹⁶ Proposition de loi, 21.

¹⁷ Le maintien de la notion d’ordres successoraux, impliquerait par ailleurs, notamment, l’adaptation du texte de l’article 4.8, al. 3 C. civ. proposé en fonction du texte de l’actuel article 729, al. 3 ancien C. civ. ainsi que de l’article 4.45, dernier alinéa C. civ. proposé en fonction du texte de l’actuel article 786 ancien C. civ., qui font référence à la notion d’« ordre ».

¹⁸ Si les nouvelles règles seraient quand-même adoptées, des remarques complémentaires sur l’article 4.10, §2 proposé doivent être formulées.

¹⁹ Proposition de loi, 65-66.

²⁰ Proposition de loi, 73.



- **L'article 4.23, §1^{er}**, reprend, pour l'essentiel, la formulation de l'actuel article 745*octies*, §1^{er}, de l'ancien Code civil relatif à l'usufruit successoral légal du cohabitant légal survivant.

Toutefois, alors que l'actuelle disposition vise « l'usufruit de l'immeuble affecté *durant la vie commune* à la résidence commune de la famille ainsi que des meubles qui le garnissent », la disposition telle que reformulée vise, désormais, « l'usufruit de l'immeuble affecté *au jour de l'ouverture de la succession* au logement principal de la famille et des meubles meublants qui le garnissent » (c'est nous qui soulignons).²¹

Cette reformulation doit être approuvée dans un souci de cohérence terminologique. En revanche, il s'agit d'une modification de fond, pouvant notamment avoir une incidence dans l'hypothèse où les cohabitants légaux étaient séparés de fait au jour du décès de l'un d'eux. Ainsi, selon l'ancienne terminologie, le cohabitant légal survivant pourrait – bien que ceci soit actuellement controversé – prétendre à l'usufruit du dernier immeuble affecté, durant la vie commune, au logement de la famille, alors qu'il n'aura pas ce droit selon la nouvelle terminologie.

Il faut admettre que si la modification proposée par la présente proposition présente l'avantage de trancher la controverse et semble correspondre à la volonté du législateur – qui était de maintenir le cadre de vie du cohabitant légal survivant – cette modification constitue une modification *de fond*.

- **L'article 4.24 §2** détermine les droits du conjoint survivant sur les biens qui font l'objet du droit de retour légal en faveur des ascendants.

Cette disposition a été déplacée des articles sur le droit successoral légal du conjoint survivant (actuel article 745*bis*, §2 de l'ancien Code civil) vers les dispositions spécifiques sur le droit de retour (« succession anormale »). Afin d'éviter de déduire de ce nouvel emplacement que le droit successoral du conjoint survivant sur ces biens serait – lui-même – également une vocation anormale (et donc ne ferait pas partie de sa vocation légale « ordinaire »), une répétition de cette disposition, ou à tout le moins une référence à celle-ci, serait également appropriée dans l'article 4.17 proposé.

Une remarque analogue vaut pour l'article **4.25, §2**. Alors que les droits du *conjoint survivant* sur la succession anormale applicable dans la succession d'une personne ayant fait l'objet d'une adoption simple est expressément visée dans cette disposition, la réserve concernant les droits du cohabitant légal survivant sur ladite succession contenue dans l'actuel article 353-16 de l'ancien Code civil n'est, en revanche, plus reprise dans cet article, car elle serait (selon le commentaire²²) déjà contenue dans l'article 4.23. Toutefois, afin d'éviter que les droits du *cohabitant légal survivant* à cet égard ne doivent être implicitement déduits de l'article 4.23, une mention explicite à l'article 4.25 semble indiquée.

- Dans l'**article 4.26**, l'expression « frères, sœurs ou leurs descendants » est maintenue au **§3**. Si l'on choisit d'utiliser désormais les termes « collatéraux proches » tels que définis dans l'article 4.11 §2 proposé, il faudra également adapter ce paragraphe.

²¹ Une remarque analogue peut être faite en ce qui concerne les articles 4.18, §2 et 4.23, §2.

²² Proposition de loi, 77.



Au § 4 de cette disposition, le texte néerlandais ne correspond pas au texte français. Le texte néerlandais devrait être adapté, car il ne semble pas être correct, et devrait être libellé comme suit : “*Indien de vader of moeder van een persoon die zonder afstammelingen overleden is, is vooroverleden, ...*”.

- L'article 4.27 §3 reformule le principe de la « fausse fente » lorsque des frères et sœurs qui n'ont pas les mêmes parents viennent à la succession. Alors que l'actuel article 752 de l'ancien Code civil stipule que ce dont ils héritent est alors divisé « par moitié », l'article proposé dispose que dans pareil cas « une distinction est faite ». Il semble important de préciser que cette distinction se fait en deux parts égales.

Nous remarquons par ailleurs que la disposition, dans la version française, ne reprend plus les expressions « utérins » et « consanguins ». Il nous semble toutefois que ces termes techniques devraient être conservées « également dans la version française, s'agissant de termes juridiques plus précis que les notions proposées de « demi »-frères ou –sœurs.

- L'article 4.41, §4, al. 2, introduit une référence aux dispositions du Livre IV, Chapitre V du Code judiciaire, pour la vente des objets dans la succession susceptibles de déperir ou dispendieux à conserver. Cette référence limite implicitement le champ d'application aux biens meubles, puisque les dispositions visées ne concernent que la vente de biens meubles. Si telle est effectivement l'intention, les termes « biens meubles » pourraient être explicitement utilisés en lieu et place des termes « zaken » en néerlandais et « objets » et « effets » en français.

- Dans l'article 4.40 concernant l'option héréditaire d'un mineur, il est fait explicitement référence à l'article 410, §1^{er} de l'ancien Code civil. Il nous semble qu'une référence au nouvel article 784/1 ancien C. civ. (article qui, d'ailleurs, devra encore être intégré dans la codification)²³ serait également appropriée.

- L'article 4.44 concerne la renonciation gratuite à une succession dont la personne qui renonce déclare que l'actif net ne dépasse pas 5 000 euros. L'actuel article 784, al. 3 de l'ancien Code civil prévoit que ce montant est indexé tous les trois ans à la date anniversaire de l'entrée en vigueur de cette disposition (le 3 août 2017). L'indexation a donc déjà été effectuée pour la première fois. La question se pose de savoir si le chiffre indexé ne devrait pas déjà être repris. En outre, la date d'indexation est désormais fixée au 1er août au lieu du 3 août : s'agit-il d'une modification délibérée?

- Dans les trois paragraphes de l'article 4.48 (relatif au recel), les mots « ou le successible » sont ajoutés au mot « l'héritier ». D'une part, nous comprenons cet ajout lorsque, par exemple, il est possible pour un successible de faire certaines déclarations à un moment où il n'a pas encore accepté la succession ou de rectifier ces déclarations spontanément et en temps utiles pour éviter la sanction du recel, tout en renonçant (finalement) à la succession de sorte qu'il ne devienne jamais « héritier ». D'autre part, il faut veiller à ce que cet ajout ne modifie pas le contenu des règles relatives au recel successoral, dont notamment le principe selon lequel la *sanction* du recel ne s'applique qu'aux héritiers.

²³ Introduite par la loi du 31 juillet 2020 portant dispositions urgentes diverses en matière de justice, MB 7 août 2020.



- A l'article 4.51, dans la version française, le mot « *qui* » doit être inséré entre les mots « *L'héritier* » et « *est coupable de recel* ».

- A l'article 4.53, al. 3, les mots « *dont il se trouve encore redevable* » doivent être remplacés par les mots « *dont il se trouve reliquataire* », comme actuellement prévu à l'article 803 *in fine* de l'ancien Code civil.

La disposition énonce, en effet, le principe selon lequel, en cas d'acceptation sous bénéfice d'inventaire, l'héritier n'est tenu, sur ses biens personnels, de payer les créanciers successoraux qu'à hauteur des biens de la succession qu'il aura recueillis, à savoir du « reliquat ». Le texte proposé aurait dès lors, semble-t-il, pour effet de modifier le sens de la disposition, étant donné qu'il semble plutôt référer à ce qui est encore dû par l'héritier et non pas au reliquat des biens.

- L'article 4.59, intitulé « Preuve de la qualité d'héritier » reprend - à quelques modifications près - le texte de l'actuel article 1240*bis* de l'ancien Code civil, concernant l'acte ou le certificat d'hérédité requis pour la libération des fonds d'une personne décédée.

L'actuel article 1240*bis*, §4 de l'ancien Code civil détermine qu'il faut mentionner qui sont « les successibles » qui peuvent prétendre à ces avoirs. Le terme « successibles » implique, comme l'exprime également l'article 4.2 proposé, qu'il s'agit de personnes ayant (uniquement) une vocation à la succession.

Ce n'est qu'en acceptant la succession que le successible prend la qualité d'héritier ou de successeur. Il est à noter que pour l'exercice de l'option héréditaire, les successibles disposent d'un délai de 30 ans.

En pratique, il arrive souvent qu'un successible mentionné dans l'acte ou le certificat d'hérédité n'ait pas encore exercé son option héréditaire au moment de l'établissement de celui-ci.

Cela permet, par exemple, de libérer la part des fonds revenant aux héritiers qui ont déjà accepté (p.ex. le conjoint survivant). Cela permet également d'effectuer déjà les formalités nécessaires, en telle sorte qu'elles ne devront plus être effectuées lorsque le successible sollicitera la libération des fonds sur la base du certificat ou de l'acte d'hérédité déjà établi, celui-ci prenant dès lors la qualité d'héritier, le cas échéant par une acceptation tacite. Dans de nombreux cas, cela permet un gain de temps considérable pour les héritiers. En outre, il est également possible qu'un successible dont l'identité a été mentionnée dans l'acte ou le certificat d'hérédité, sans avoir déjà posé un acte d'acceptation de la succession, renonce finalement à la succession et ne devienne ainsi jamais héritier.

Toutefois, dans l'article 4.59 proposé, le terme « successible » de l'actuel article 1240*bis* du code civil est remplacé à certains endroits par le terme « héritiers ».

Nous notons en particulier que le §4 de l'article 4.59 dans la version néerlandaise fait référence aux « erfgenamen en erfopvolgers » (« héritiers et successeurs ») et dans la version française aux « héritiers et successibles ».

En tout état de cause, il devrait rester possible d'établir un acte/certificat d'hérédité en mentionnant des successibles, avant même qu'ils aient exercé leur option héréditaire, de sorte que le terme « successible » devrait être repris dans les versions néerlandaise et française de l'article 4.59, comme c'est le cas dans l'actuel article 1240*bis* de l'ancien Code civil.



De ce point de vue, l'intitulé « preuve de la qualité d'héritier » ne correspond pas non plus entièrement au contenu.

- L'**article 4.61** reprend le texte de l'actuel article 745*quater* de l'ancien Code civil concernant la conversion de l'usufruit du conjoint survivant, mais avec quelques modifications. Sur ce point, nous formulons les remarques suivantes :

- Au **deuxième alinéa du §4**, la possibilité pour le tribunal de refuser la conversion si elle est de nature à nuire gravement aux intérêts d'une entreprise ou d'une activité professionnelle, est énoncé comme une règle générale. Toutefois, dans l'actuel article 745*quater* de l'ancien Code civil, cette disposition est contenue dans un §2, qui ne concerne que le cas où la nue-propiété appartient à des personnes autres que les descendants du défunt. En l'insérant, dans la disposition proposée, dans un paragraphe séparé général, le champ d'application de la possibilité de refuser la conversion semble plus étendu qu'en le droit actuel.

Par ailleurs, l'exception à la possibilité de refus de la conversion par le tribunal en raison de l'état de santé de l'usufruitier prévue au **premier alinéa de l'article 4.61, §4**, à savoir en cas de concours avec des enfants non communs, semble s'appliquer uniquement encore à ce premier alinéa (et non au deuxième).

Il convient d'examiner si l'intention est effectivement d'étendre et modifier ces champs d'application.

- Au **§3**, le mot « exiger » de l'actuel article 745*quater* §2 de l'ancien Code civil est remplacé par le mot (uniforme) « demander ». Selon le commentaire par article, il s'agit d'un choix délibéré car il ne serait pas possible de déduire des seuls verbes utilisés l'existence ou non d'un quelconque marge d'appréciation quant à la demande ou à l'exigence de la conversion dans le chef du tribunal.²⁴

Pourtant, dans la situation envisagée par cette disposition, le tribunal doit en principe consentir à la conversion et ne peut la refuser qu'exceptionnellement. Même s'il est vrai que cela ne peut pas être déduit uniquement du terme « exiger » utilisé, la modification de ce terme pourrait soulever des questions et donner lieu à des difficultés d'interprétation quant à sa portée : compte tenu du nouveau choix de mots, la marge d'appréciation du tribunal a-t-elle également changé ? À cet égard, il semble indiqué de conserver le terme actuel « exiger », afin d'éviter que le texte codifié ne crée des difficultés d'interprétation inexistantes actuellement.

- Dans le texte néerlandais de l'**article 4.62**, le mot « huwelijkscontract » devrait être remplacé par « huwelijksvereenkomst », tel que modifié dans l'ensemble de la proposition de loi.

- Dans l'**article 4.81**, le mot « fonds » (dans le sens de « erf » en néerlandais) de l'article 1697 de l'ancien Code civil a été remplacé par le terme « bien ». La question se pose de savoir si les biens mobiliers sont également visés. Il semble utile de préciser la portée voulue du mot « bien ».

²⁴ Proposition de loi, 95-96.



- En ce qui concerne le rapport des libéralités, l'**article 4.83 §2** dispose que les libéralités faites au conjoint survivant ou au cohabitant légal survivant « ne sont pas rapportables » (« moeten niet ingebracht worden » en néerlandais)²⁵, ce qui ne correspond pas à la formulation actuelle de la disposition qui résulte de la réforme opérée par la loi du 31 juillet 2017. En effet, dans la formulation de l'actuel article 858*bis*, §1 de l'ancien Code civil, il est précisé que ces libéralités ne sont « pas susceptibles de rapport ». Cela implique qu'elles ne sont pas soumises au rapport par l'effet de la loi, mais – en outre – qu'elles ne peuvent davantage être soumises au rapport par la volonté des parties.

Ce rapport ne doit et ne peut en aucun cas être fait, nonobstant toute stipulation contraire. La disposition actuelle a été volontairement libellée de la sorte en 2017, pour exclure toute possibilité, pour les parties, de déroger au principe énoncé par la loi. La question se pose de savoir si la nouvelle formulation, est suffisamment claire et si elle ne donne pas plutôt l'impression que le rapport n'est en principe pas dû par le conjoint ou le cohabitant légal survivants, mais qu'il pourrait néanmoins être effectué ou imposé par la volonté des parties, ce qui ne correspond aucunement à l'intention du législateur de 2017.

- Dans l'article **4.84 §3** sur la transformation d'une donation qui était, initialement, rapportable en une donation dispensée de rapport, ou inversement, les termes « entre vifs » ont apparemment été oubliés après le mot « dispositions ». Ces mots devraient être ajoutés à nouveau, tant dans la version française que dans la version néerlandaise.

Au **§4** du même article 4.84, il est seulement fait mention de la transformation, par testament, d'une donation qui était initialement rapportable (au moins dans la version néerlandaise). Ici aussi, il s'agit à notre avis d'un oubli et la transformation en sens inverse, c'est-à-dire d'une donation qui était initialement dispensée de rapport en une donation rapportable, doit également être prévue, comme c'est également le cas dans l'actuel article 843/1, §4 de l'ancien Code civil.

- Au **deuxième alinéa de l'article 4.119**, dans le texte néerlandais, le mot "waar" devrait être supprimé en raison du doublon qu'il constitue avec le mot "waarin".

4. Donations et testaments

- L'**article 4.132** introduit une nouvelle définition de la « donation ».

La définition de l'article 894 ancien C. civ. actuel (« *La donation entre-vifs est un acte par lequel le donateur se dépouille actuellement et irrévocablement de la chose donnée, en faveur du donataire qui l'accepte* ») est remplacée par une nouvelle définition : « *Une donation est un contrat par lequel le donateur se dépouille actuellement et irrévocablement de la chose donnée, en faveur du donataire qui l'accepte* ».

Dans le commentaire par article, on précise que cela s'explique par l'idée que la doctrine et la jurisprudence confirment unanimement que la donation est un contrat et que le terme « acte » ne reflète pas suffisamment cette caractéristique essentielle.²⁶

²⁵ Voir également l'article 4.87 proposé.

²⁶ Proposition de loi, 123.



Il semble en effet utile de préciser, dans la définition de la donation, que les donations sont des contrats. Cependant, le remplacement pur et simple du terme « acte » pourrait cependant donner lieu à des futures controverses et à des interprétations erronées, notamment quant à la forme solennelle (authentique) que doit revêtir ce contrat.

Il serait toutefois aisé d'y remédier et d'éviter toute ambiguïté en formulant l'article 4.132 comme suit : « *Une donation est un acte et un contrat par lequel le donateur se dépouille actuellement et irrévocablement de la chose donnée, en faveur du donataire qui l'accepte* ». Cette définition répond également à la préoccupation d'inscrire dans la loi qu'une donation est un contrat. Une adaptation de la proposition de loi en ce sens nous semble dès lors indiquée.

- Dans l'article 4.142, nous constatons d'abord que les termes de l'actuel article 909 de l'ancien Code civil, à savoir « *Les docteurs en médecine, chirurgie et accouchements, les officiers de santé et les pharmaciens* » sont remplacés par le terme générique « *Les professionnels des soins de santé* ». Dans le commentaire par article de la proposition de loi, il est fait référence pour la définition de ce terme à la loi du 22 avril 2019 relative à la qualité de la pratique des soins de santé.²⁷ Cependant, cette définition renvoie à son tour à deux autres lois pour la portée concrète de ce terme.

Les termes « *maisons de repos, maisons de repos et de soins ainsi que de toute autre structure d'hébergement collectif pour personnes âgées* » sont également remplacés par « *institutions de soins résidentiels aux personnes âgées* ».

L'introduction de ces nouveaux termes généraux, qui sont plus actuels et conformes à la législation actuelle, est en soi une bonne chose.

Toutefois, la question se pose de savoir si cette nouvelle terminologie pourrait donner lieu à de nouveaux problèmes de délimitation du champ d'application et s'il ne serait pas opportun de définir plus clairement, dans un commentaire plus précis et plus exhaustif, la différence de champ d'application avec les termes existants de l'article 909 ancien C. civ., et ce qui est ou n'est pas couvert par les nouveaux termes.²⁸

En outre, nous constatons qu'au **troisième alinéa, 2°** de cette disposition, l'expression actuelle « *dispositions universelles* » a été remplacée par « *libéralités à vocation universelle* ». Les termes actuels sont interprétés dans la doctrine juridique comme ayant trait à les libéralités (dispositions) à titre universel et à titre particulier et « même » universelles. La question se pose de savoir si la nouvelle formulation n'affecte pas cette interprétation. Il semble approprié de maintenir inchangée la formulation actuelle de l'actuel article 909, al. 3, 2° de l'ancien Code civil.

En outre, la version néerlandaise de cette disposition fait référence au « *testator* », tandis qu'il s'agit du « *overledene* » (comme dans la version française ainsi que dans l'actuel article 909 de l'ancien Code civil) ou du « *beschikker* » (comme dans les 1° et 3° du troisième paragraphe de l'article 4.142²⁹). Ce ne sont, en effet, pas seulement les legs qui sont visés, mais aussi les donations.

²⁷ Proposition de loi, 127.

²⁸ P.ex. les pharmaciens, kinésithérapeutes, psychologues, ...

²⁹ Il conviendrait, dans ce cas, d'adapter également la version française.



- A l'article 4.151, al. 1^{er}, les termes « ou ayants cause » de l'actuel article 921 ancien C.civ. ont été omis. Ce terme vise toutefois d'autres personnes que les héritiers des héritiers réservataires, comme p.ex. les cessionnaires de droits successifs. Il nous semble dès lors que ces termes doivent être maintenus et repris dans l'article 4.151, al.1^{er} proposé. Par ailleurs, la disposition ne vise que la réduction « des donations » (à l'instar, d'ailleurs, de l'actuel article 921 ancien C. civ.). Il est toutefois admis que les principes qu'elle énonce concernent, plus généralement, la réduction des *libéralités* (tant entre vifs qu'à cause de mort). La disposition pourrait dès lors être reformulée en ce sens.

- A l'article 4.156, §1^{er}, la dernière phrase de l'alinéa 2 devrait constituer un alinéa 3 séparé, comme le prévoit le commentaire de l'article.³⁰

- L'article 4.158 concerne la forme requise pour une donation et modifie le texte de l'actuel article 931 de l'ancien Code civil (« *Tous actes portant donation entre-vifs seront passés devant notaires, dans la forme ordinaire des contrats ; et il en restera minute, sous peine de nullité* »). Le texte proposé est libellé comme suit : « *Toute donation directe, sauf le don manuel, est constatée par acte notarié* ».

Il s'agit donc d'une réécriture fondamentale.

Le commentaire par article précise, pour cette modification, ce qui suit³¹ : « *Il est unanimement admis qu'outre les donations qui doivent, pour être valablement faites valablement conformément à l'article 931 C.civ. ancien, être constatées par acte notarié, une donation directe peut aussi être valablement faite sous la forme d'un don manuel. (...).* »

Il est également admis qu'une donation indirecte peut être valablement faite, lorsque le transfert de propriété ne se fait pas directement du patrimoine du donateur au patrimoine du donataire. (...) Il n'a pas semblé opportun d'inclure dans le Code civil une définition de la donation indirecte, qui peut prendre des formes diverses (par exemple aussi la remise de dette avec intention libérale), mais pas toujours unanimement admises (par exemple la donation par simple modification des mentions dans le registre des actions).

Il est donc difficile, dans le cadre d'une codification à droit constant, de légiférer sur cette notion de donation indirecte. C'est ce qui explique le choix de la formulation dans le texte de cet article 4.158, qui fait état d'une donation directe qui requiert la solennité d'un acte notarié, et de l'exception qui vaut pour le don manuel (qui est en effet aussi une donation directe). (...). »

Selon ce commentaire, il s'agirait d'une confirmation du droit constant.

Toutefois, la modification proposée dépasse très largement le cadre d'une simple codification neutre à droit constant :

³⁰ Proposition de loi, 134.

³¹ Proposition de loi, 135.



- Le terme « constater »³² donne l'impression que l'on pourrait, en un premier temps, effectuer une donation sous seing privé, après quoi il suffirait de la constater dans un acte authentique. Ce principe porte préjudice au caractère solennel de la donation, tel qu'actuellement exprimé à l'article 931 ancien C. civ., qui a pour but de protéger le donateur.

En outre, cela méconnaît le rôle essentiel du notaire en tant que conseiller dans la réalisation de la donation, puisqu'il n'aurait plus qu'à « établir », par un acte authentique, qu'une donation a déjà été faite, sans pouvoir effectuer les vérifications nécessaires en ce qui concerne la volonté du donateur et les conditions ou charges liées à la donation.

Il convient de noter que la donation constitue un acte très important, par lequel le donneur s'appauvrit irrévocablement, sans aucune contrepartie. En pratique, il est constaté que certains donateurs, tenté par les avantages fiscaux liés à certaines donations, oseraient se "dépouiller", sans comprendre la portée exacte de la donation et, pour se trouver, des années après, dans des difficultés de pourvoir eux-mêmes dans leurs besoins.

Il est donc extrêmement important que le notaire informe le donateur des conséquences de cet acte, non seulement du vivant du donateur, mais aussi de son impact sur sa succession (en particulier en matière de rapport et de réduction), et qu'il s'assure de la capacité et le consentement libre du donateur.

- Que signifie exactement la limitation à la « donation directe » ? Le commentaire par article fait valoir que, dans le cadre d'une codification, il est difficile d'introduire un nouveau concept et que, par conséquent, le concept et la définition de la donation « indirecte » ne sont pas inclus³³. Mais en faisant ici référence à la « donation directe » (notion qui s'oppose à la donation « directe ») et au « don manuel », et en reformulant l'article, la proposition fait, en réalité, implicitement exactement ce qu'elle dit pourtant de pas vouloir ou ne pas pouvoir faire !
Par ailleurs, s'il est vrai que la validité des dons manuels et des donations indirectes est généralement admise, se pose néanmoins la question de la validité et de la forme des modalités, conditions et charges liées par un « pacte adjoint » à ce type de donations. Sur ce point, la modification induite par la proposition pourrait ne pas être neutre.
- L'on pourrait s'interroger sur l'opportunité d'introduire dans le Code civil des dispositions à assouplir – directement ou indirectement – les règles actuelles relatives à la forme des donations, alors-même que la réforme opérée par les lois de 2017 et 2018 confère désormais une place essentielle à la date de la donation (s'agissant notamment de sa valorisation, dans le cadre de la liquidation de la succession du donateur), et que la forme solennelle est de nature à conférer une date certaine et, partant, la sécurité juridique à cet égard.
- La question se pose également de l'impact éventuel de cette modification sur les revenus perçus au titre des droits de donation pour les Régions.

³² Une remarque analogue peut être faite en ce qui concerne l'article 4.162, al. 2.

³³ Proposition de loi, 135.



En effet, cette disposition pourrait être comprise comme un assouplissement des règles relatives à la forme authentique de certaines donations, et plus particulièrement les donations assorties de modalités particulières, qui va de pair avec l'enregistrement obligatoire (art. 19, premier alinéa, 1° et 6° C. enr.) et, par conséquent, avec la perception des droits de donation (régionaux).

Alors que le législateur fédéral a récemment fermé la "route du fromage" dans le cadre de la recherche d'une fiscalité plus juste, cette disposition ouvre à nouveau la porte à la possibilité de faire, à l'avenir, certaines donations assorties de modalités sans paiement des droits de donations, alors que celles-ci sont actuellement soumises à un enregistrement obligatoire en raison de l'exigence de forme.

Il nous semble que la modification proposée ouvrirait une « boîte de Pandore » et créerait une source de conflits (et d'insécurité juridique) et de problèmes d'interprétation potentiels dans le (nouveau) Code civil, ce qui est tout à fait inutile compte tenu de l'état actuel du droit, en particulier du texte actuel de l'article 931 de l'ancien Code civil et de son application dans la doctrine et la jurisprudence, et donc à la lumière du droit en vigueur.

Nous plaçons donc vivement pour que, dans la présente codification, le texte actuel de l'article 931 de l'ancien Code civil soit incorporé sans modification dans l'article 4.158 proposé.

En effet, une modification du texte actuel dépasse manifestement le cadre d'une codification et nécessite un débat approfondi sur le fond.

- **A l'article 4.162**, il est proposé de remplacer, dans la version française, les termes « par la personne fondée de sa procuration » (actuellement repris à l'article 933 de l'ancien Code civil) par les mots « par la personne qui détient sa procuration », dans un souci de langage clair et actuel. L'expression « la personne qui détient sa procuration » pourrait toutefois prêter à confusion, en ce qu'elle pourrait être interprétée comme désignant la personne qui détient matériellement la procuration en tant qu'instrumentum. Il conviendrait dès lors de maintenir le libellé actuel.

- Les actuels **articles 939 et 941 du Code civil** concernant la transcription des donations de biens immobiliers (et leur acceptation), ainsi que les conséquences en l'absence de transcription, ne sont pas repris par la présente codification, car – selon le commentaire – cette obligation et les conséquences de son absence sont de manière générale déjà incluses dans le nouveau Livre 3.³⁴ Toutefois, l'actuel article 939 ancien C. civ. stipule explicitement que si l'acceptation n'a lieu que plus tard par un acte séparé, elle doit également être transcrite (avec sa notification). Puisque la donation résulte d'une offre et d'une acceptation (avec, le cas échéant, la notification de l'acceptation), on peut soutenir que l'obligation de transcription porte sur tout cela, mais cela n'est mentionné nulle part explicitement dans la disposition générale relative à la transcription, à l'article 3.30 nouveau C. civ.. Il semble dès lors approprié de le préciser.

En outre, il existe actuellement une double distinction entre les actuels articles 939 et 941 de l'ancien Code civil et l'actuel article 1^{er} de la loi hypothécaire (futur article 3.30 nouveau du Code civil), tant en ce qui concerne le champ d'application qu'en ce qui concerne les personnes qui peuvent invoquer l'absence de transcription.

³⁴ Proposition de loi, 138.



Il convient de vérifier si l'intention est bien d'uniformiser les conséquences de la non-transcription pour tous les actes, et dès lors, de ne plus prévoir de règles dérogatoires pour les donations.

- Les **articles 4.173 à 4.177** établissent une nouvelle distinction entre la résolution d'une donation pour inexécution des charges et la révocation pour ingratitude.

Nous formulons ici deux remarques :

- L'**article 4.173 §2** détermine que la révocation « *n'a jamais lieu de plein droit* ». Il résulte du commentaire par article de la proposition de loi³⁵ que cela signifie qu'une intervention judiciaire est toujours nécessaire. Il semble plus indiqué de formuler cela dans ce sens, par exemple comme suit : « la révocation découle d'une décision judiciaire ». La question se pose également de savoir si une exception ne devrait pas être faite ici pour les donations entre époux visées à l'article 4.240 proposé, qui sont révocables *ad nutum*.
- L'**article 4.177**, tout comme l'article **4.176**, introduit de nouvelles dispositions. Il est fait référence ici, d'une part, au (futur) article 3.33, §1 nouveau C. civ. (nous remarquons que cela devrait être 3.33, alinéa 1^{er}, ladite disposition n'étant pas divisée en paragraphes) et, d'autre part, au (futur) article 3.34 nouveau C. civ. Le deuxième alinéa de ce dernier article dispose : « *L'anéantissement rétroactif d'un droit réel ne produit pas d'effet à l'égard des aliénations et actes de disposition portant sur ce droit réel consentis en faveur de tiers de bonne foi, après l'introduction de l'action, mais avant la mention marginale de la demande, ou à défaut, celle du jugement* ».

Cependant, la question se pose de savoir si l'on peut parler de « tiers de bonne foi » dans le cas où l'acte de donation avec charge a été transcrit, et où les tiers ont donc dû être informés de l'existence de la charge et de ses conséquences éventuelles (avant même la mention marginale de la demande de résolution ou de révocation). Il semble indiqué de clarifier ce point.

- L'**article 4.183, §2** relatif aux conditions de forme du testament notarié doit être adapté au texte de l'article 971 de l'ancien Code civil tel que modifié par la loi du 31 juillet 2020 contenant diverses dispositions urgentes en matière de justice³⁶.

- Le texte néerlandais de l'**article 4.191, 1^o, dernière phrase**, « *de notaris rangschikt dit proces-verbaal onder zijn minuten* » ne correspond pas au texte français, qui semble être le bon (et qui correspond à l'actuel article 976 de l'ancien Code civil). Le texte néerlandais doit donc être modifié en conséquence.

- Dans le texte néerlandais, au **deuxième alinéa** de l'**article 4.198**, le mot "is" entre les mots "toepasselijk" et "in" devrait être supprimé.

³⁵ Proposition de loi, 141.

³⁶ MB 7 août 2020.



- A l'**article 4.200, al. 1^{er}**, les mots « en nature » devraient être ajoutés *in fine*. En effet, si les legs sont réduits *en valeur*, ils seront délivrés au légataire, mais à charge pour ce dernier de payer l'indemnité de réduction, conformément à l'article 4.156.

Ce n'est que lorsque la réduction intervient exceptionnellement *en nature* que le legs ne sera pas délivré ou ne sera délivré que partiellement.

- L'**article 4.205** fait référence aux frais de la délivrance de legs. Par rapport au texte de l'actuel article 1016 de l'ancien C. civ., **le deuxième alinéa**, « *Les droits d'enregistrement seront dus par le légataire* », a été modifié en « *L'impôt successoral est dû par le légataire* ». Tout d'abord, il convient de noter que le terme « *erfbelasting* » ne concerne que les impôts flamands et ne peut donc pas être utilisé dans ce contexte. Dans la loi de finances, c'est le terme « droits de succession » qui est utilisé. Toutefois, l'article 4.205 concerne les frais de la délivrance. Les droits de succession sur le legs ne nous semblent pas en faire partie.

Nous doutons donc que les mots « droits d'enregistrement » puissent être simplement remplacés par les mots « droits de succession » dans ce contexte, même s'il est vrai que les droits de succession dus sur le legs doivent être supportés par le légataire.

- A l'**article 4.210, §3**, le mot « donné » doit être remplacé par le mot « légué », conformément à la correction par ailleurs opérée par la présente codification s'agissant de l'article 4.193.

- A l'**article 4.225, §3**, le terme “of bij uiterste wil” (dans la version néerlandaise) et “testaments” (dans la version française) devrait être remplacé par « legs » afin d'assurer la cohérence de la phrase.

- L'**article 4.236 §3** dans le texte néerlandais contient une référence à l'article 4.257. Cette référence est erronée et doit être remplacée par 4.235, comme l'indique correctement la version française.

- L'**article 4.240 §2** contient une nouvelle disposition explicite concernant les conséquences de la révocation d'une donation entre époux. La question se pose quant à l'opportunité de cette nouvelle disposition, sur le fond.

Complémentairement, la question se pose de savoir si une transcription ou une mention marginale dans les registres du bureau compétent de l'Administration générale de la Documentation patrimoniale doit être prévue en cas de révocation d'une donation relative à un bien immobilier.

- A l'**article 4.243, §1^{er}** le mot (important) “niet” dans la version néerlandaise n'a pas été reprise entre les mots “kunnen” et “worden”, tandis qu'il figure bien dans la version française (qui est correcte et qui correspond au texte actuel). Le texte néerlandais doit dès lors être mis en concordance avec le texte français.

- L'**article 4.257 §2** devrait être complété par une disposition similaire à celle contenue dans l'article 4.258 §2 (concernant les effets d'un pacte successoral global en cas de survenance de nouveaux héritiers présomptifs en ligne directe descendante postérieurement à l'établissement de celui-ci), à savoir : « *les donations visées dans le pacte sont, pour les besoins de la réduction et du rapport, présumés consenties conjointement à l'ensemble des héritiers présomptifs en ligne directe descendante* ». Ce principe doit s'appliquer également à l'égard du conjoint survivant à l'égard duquel le pacte successoral global demeurerait sans effet. Dans l'actuel article 1100/7, § 8 ancien C. civ., cette conséquence est en effet prévue pour les deux situations.



Toutefois, en divisant ce paragraphe en deux articles de loi distincts, ce n'est plus prévu à l'égard du conjoint survivant.

5. Registres centraux

De manière générale, nous constatons que les différentes dispositions faisant référence à Fednot n'utilisent pas toujours la dénomination correcte. Il devrait toujours s'agir de "Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat" ou "Fédération Royale du Notariat belge".

a) En ce qui concerne le Registre Central des Conventions Matrimoniales (articles 2.3.82 à 2.3.85)

- En pratique, ce registre est appelé « registre central des conventions matrimoniales » et l'abréviation RCCM est d'usage depuis 2011. Dans la proposition de loi, il est proposé d'uniformiser les **dénominations** néerlandaise et française.

Le notariat est plus favorable à la modification de la dénomination néerlandaise en « centraal register voor huwelijksovereenkomsten » au lieu de « centraal huwelijksovereenkomstenregister », et « registre central des conventions matrimoniales ».

- A l'**article 2.3.82, §1**, il faudrait, dans un nouveau 5°, rajouter les décisions judiciaires retirant à l'un des époux ses pouvoirs de gestion ou lui rendant ses pouvoirs. Celles-ci doivent être inscrites au RCCM, conformément à l'article 2.3.40 et l'article 4, 4° de l'AR du 25 septembre 2016 concernant la gestion du registre central des testaments et du registre central des contrats de mariage.

- A l'**article 2.3.82, §3**, en renvoyant notamment aux actes visés au §1, 3°, de cette disposition, la sanction en cas de défaut d'inscription des conventions matrimoniales et des déclarations d'apport anticipée au RCCM³⁷ est étendue au défaut d'inscription des contrats de cohabitation légales visés à l'article 1478 de l'ancien Code civil. Ceci relève toutefois des règles relatives à la cohabitation légale, lesquelles qui ne font cependant pas l'objet de la présente codification. Il nous semble que l'ajout éventuel d'une telle sanction devrait être discuté dans le cadre d'une éventuelle modification législative de la cohabitation légale, et ne peut être inséré dans le Code civil par le biais d'une codification annoncée « à droit constant » et limitée aux régimes matrimoniaux, successions, donations et testaments.

- Dans l'**article 2.3.85 §1 et §3**, il est uniquement fait référence à l'obligation de registration des "actes visés à l'article 2.3.82, §1", tandis qu'il faudrait également faire référence aux "jugements et arrêts" visés à la même disposition.

- Le RCCM est la **source authentique** des données qui y sont contenues. Le notariat souhaiterait que cela soit explicitement stipulé pour ainsi rendre le texte cohérent avec les dispositions relatives au registre central successoral, par lequel cette qualification de « source authentique » a été incluse. La section sur la « protection des données » devrait également être reprise, en toute logique.

³⁷ Actuellement repris à l'article 1395 ancien C. civ.



- Dans l'avis de l'Autorité de protection des données³⁸, il est proposé de supprimer **la publication des actes modificatifs pendant le mariage au *Moniteur belge***.

Il s'agit d'une modification de fond des règles existantes, avec un impact sur la pratique existante. Une telle modification du texte actuel dépasserait dès lors le cadre d'une codification.

b) En ce qui concerne le Registre Central Successoral (articles 4.125 à 4.131)

Dans l'avis précité de l'Autorité de protection des données, il est proposé de mettre fin aux **mentions des déclarations d'acceptation sous bénéfice d'inventaire au *Moniteur belge***. L'Autorité de protection des données avait déjà fait un commentaire à cet égard dans le cadre de la proposition de loi visant à insérer le registre central successoral et dans celui de l'arrêté royal d'exécution de ladite loi.

Il s'agit également d'une modification de fond des règles existantes, avec un impact sur la pratique existante, et qui dépasse le cadre d'une codification.

Ici encore, le notariat estime que ces mentions restent absolument nécessaires dans la pratique, pour permettre aux créanciers d'être informés rapidement de ces déclarations d'acceptation sous bénéfice d'inventaire par les héritiers.

Cela leur permet de réagir rapidement et de communiquer leurs créances en temps voulu au notaire chargé de la liquidation de la succession. Dans la mesure où les mentions restent limitées en termes de données, elles restent également proportionnées à la finalité prévue.

c) En ce qui concerne le Registre Central des Testaments (articles 4.260 à 4.264)

- Tout comme pour le RCCM, le RCT est une **source authentique** pour les données qu'il contient. Pour le RCT également, le notariat souhaiterait que cela soit explicitement mentionné, afin de rendre ainsi le texte cohérent avec les dispositions relatives au Registre central successoral pour lequel cette qualification de « source authentique » a été incluse. La section sur la « protection des données » devrait alors aussi être logiquement reprise.

- L'**article 4.261** fait encore référence à « l'organisme chargé de l'enregistrement ». Le notariat propose de remplacer ce texte par les dispositions similaires applicables aux autres registres et d'utiliser les termes « gestion et organisation du registre ».

6. Dispositions modificatives

- L'**article 9** de la proposition de loi remplace, dans l'article 295 ancien C. civ., la référence à l'article 1465 ancien C. civ. par une référence aux articles 2.3.57 et 2.3.58 proposés. La question se pose de savoir si cette référence n'est pas trop large et ne devrait pas être limitée à une référence à l'article 2.3.58 §2, qui est le pendant de l'actuel article 1465 ancien C. civ.

- Dans les **articles 24 et 25** de la proposition de loi, la référence à l'article 826 ancien C.civ. est modifiée par une référence à l'article 4.71. La question se pose de savoir si cette référence ne devrait pas plutôt être faite à l'article 4.77 proposé, qui est le pendant de l'actuel article 826 de l'ancien Code civil.

³⁸ Doc. Parl., Ch., 2019-2020, n° 55-1272/002.



- Les **articles 35 à 38** de la proposition de loi visent à remplacer, dans le Code du recouvrement amiable et forcé des créances fiscales et non fiscales, la référence à l'article 1240*bis* ancien C. civ. par une référence à l'article 4.59 proposé. Il convient de vérifier s'il n'est pas fait référence à cette disposition dans d'autres législations spéciales, y compris, par exemple, la loi-programme du 29 mars 2012 (*MB* 6 avril 2012).

- **L'article 39** remplace la référence à l'actuel article 784 ancien C. civ., repris à l'article 21, 13° du Code des droits et taxes divers, par une référence à l'article 4.44 proposé. La même adaptation doit être faite à l'article 161, 18° du Code des droits d'enregistrement, d'hypothèque et de greffe, ainsi qu'à l'article 117, §3 de la loi du 16 mars 1803 contenant organisation du notariat.

- Enfin, suite à l'introduction de **l'article 784/1 dans l'ancien Code civil** par la loi du 31 juillet 2020 portant diverses dispositions urgentes en matière de justice, les références à l'article 784/1 dans l'article 162, 19° du Code des droits d'enregistrement, d'hypothèque et de greffe et dans l'article 4, § 2, deuxième alinéa, 6° de la loi du 19 mars 2017 portant création d'un Fonds budgétaire pour l'aide juridique de deuxième ligne devront également être adaptées, après l'intégration de cet article dans la codification.

Fednot, 4 février 2021

Nota:**Codificatie Burgerlijk Wetboek inzake relatievermogensrecht en testamenten**

1. Algemeen

Wetsvoorstel houdende boek 2, titel 3, "Relatievermogensrecht" en boek 4 "Nalatenschappen, schenkingen en testamenten" van het Burgerlijk Wetboek (parlementair Document 55K1272 - Dekamer.be Wetsvoorstel 55 1272 001)

Dit wetsvoorstel beoogt de invoering van de inhoud van Boek 2 Titel 3 van het nieuw Burgerlijk Wetboek (namelijk het relatievermogensrecht, voorlopig beperkt tot het huwelijksvermogensrecht) en van Boek 4 (Nalatenschappen, Schenkingen en Testamenten)

Doelstellingen van de overwogen codificatie zijn, volgens hetgeen in de Memorie van Toelichting vermeld wordt:

- integratie gecodificeerde bepalingen in het nieuwe Burgerlijk Wetboek;
- invoering eenvormige terminologie;
- coherentie ten aanzien van de overige boeken van het nieuwe Burgerlijk Wetboek;
- teksten actualiseren, waar nodig duidelijker en leesbaarder formuleren en in een logischere structuur onder brengen.

“Dat herschrijven en deze noodzakelijke aanpassingen reiken dus ook onder deze vorm, niet verder dan hier toegelicht, en leiden niet tot de invoering van nieuwe concepten of zelfs van nieuwe regels, noch in het relatievermogensrecht, noch in het recht inzake nalatenschappen, schenkingen en testamenten, die beide totaal in hun essentie gerespecteerd worden, rekening houdend met de recente wijzigingen die de wetgever er met ingang van 1 september 2018 aan aangebracht heeft.”¹

De teksten van het wetsvoorstel werden doorgenomen. Er zijn hierbij een aantal opmerkingen te formuleren die rechtstreeks of onrechtstreeks een impact kunnen hebben op de Vlaamse fiscaliteit. Het gaat hierbij voornamelijk enerzijds over een aantal terminologische aanpassingen en anderzijds over een inhoudelijke opmerking.

2. Terminologische aanpassingen

In de Memorie van Toelichting wordt gesteld dat het wetsvoorstel onder meer beoogt om een uniforme terminologie in te voeren, met name daar waar hierover geen consistentie heerst en er geen overeenstemming is met de terminologie in, hetzij andere delen van het Burgerlijk Wetboek, hetzij de boeken 2 titel 3 en 4 zelf.

De meeste terminologische aanpassingen zijn logisch en daarbij zijn er geen opmerkingen te maken. Vaak gaat het om archaïsche woorden of schrijfwijzen.

In een aantal gevallen dient echter wel te worden opgemerkt dat bepaalde begrippen door vagere of minder precieze termen worden vervangen. Daarnaast is men ook niet altijd consequent bij de vervanging van terminologie.

¹ Memorie van Toelichting, p. 7.

a) Vage terminologie

Bepaalde begrippen worden door een duidelijk minder precieze term vervangen. Het lijkt hierbij soms om slechts een kleine aanpassing te gaan, maar door de vaagheid van de nieuwe termen kan hieraan inhoudelijk ook een andere invulling of interpretatie worden gegeven. Op zich heeft de loutere wijziging van terminologie in het wetsvoorstel op het eerste zicht geen direct gevolg voor de Vlaamse heffingen. Wat wel wordt vastgesteld is dat eerdere wijzigingen in het burgerlijk recht, hoe klein ook, door de rechtsleer veel ruimer werden gezien of anders werden geïnterpreteerd dan initieel door de wetgever was beoogd. Wanneer derhalve gekozen wordt om van terminologie te wijzigen, kan dit opnieuw de deur openzetten voor een ruimere of andere interpretatie die op dit ogenblik niet door de wetgever is voorzien (en waarop dus ook niet geanticipeerd wordt in de voorbereidende werken). Ook op langere termijn kan dit zorgen voor discussie over de juiste invulling van bepaalde begrippen. Het voorgaande kan dus wel degelijk gevolgen hebben voor de toepassing van de Vlaamse fiscale regelgeving. Het is dan ook binnen dat kader dat onderstaande bemerkingen moeten worden gelezen.

Hieronder worden enkele voorbeelden opgesomd:

1) Verwanten: Memorie van Toelichting, pagina 15:

“Deze term vervangt systematisch de term “bloedverwanten”, zonder wijziging van de betekenis ervan. Hiermee wordt een dubbel oogmerk bereikt. Enerzijds is het niet meer relevant om via de term “bloedverwant” de band aan te duiden die ontstaat als afstamming wordt vastgesteld, dus de band tussen een kind en zijn vader of moeder, en bij uitbreiding, tussen personen die van mekaar afstammen, of afstammen van een gemene stamouder. Die band is immers niet altijd een bloed- of genetische band, zodat de toevoeging van het woord “bloed-” geen meerwaarde biedt om de term verwant te begrijpen. Anderzijds is deze term “verwant” beter afgestemd op de overeenstemmende term “parent” in het Frans, waar er al evenmin enige verwijzing is naar enige bloed- of genetische band. Voor zover als nodig wordt hierbij benadrukt dat de term “verwant” geen ruimere betekenis krijgt dan de term “bloedverwant”, en dat de aanverwanten daar dus nog steeds niet toe gerekend worden.”

Hierbij dient te worden opgemerkt dat de term “verwanten” een begrip is dat meer voor interpretatie vatbaar is dan de term “bloedverwanten”. Het onderscheid tussen bloedverwanten en aanverwanten is immers algemeen gekend. Door de aanpassing van de term “bloedverwanten” naar “verwanten”, wordt echter een minder duidelijke term gehanteerd dan degene die op dit moment gekend is.

Ondanks dat in de Memorie van Toelichting momenteel benadrukt wordt dat de betekenis niet verandert, wordt toch wel een minder duidelijke term ingevoerd die voor discussie vatbaar is. Door deze aanpassing lijkt het naar de toekomst toe eenvoudiger om de term ruimer in te vullen. Er kan op die manier een opening gecreëerd worden naar bijvoorbeeld de stiefverwanten (kinderen en kleinkinderen).

Overeenkomstig de VCF wordt de stiefverwantschap in aanmerking genomen voor een verkrijging in de rechte lijn in de erfbelasting (artikel 1.1.0.0.2, lid 6, 5°, b) VCF). De stiefverwantschap is echter beperkt tot de eerste graad (stiefouder en stiefkind). Stiefkleinkinderen kunnen bijgevolg op dit moment geen aanspraak maken op het tarief rechte lijn.

2) Afstand doen van: Memorie van Toelichting, pagina 15

“Het werkwoord “verzaken” wordt vervangen door de werkwoordvorm “afstand doen van”. “Verzaken” betekent in de standaardtaal immers verloochenen, en niet “afstand doen” of “afzien van”, en moet dus in die betekenis worden vermeden.”

Door deze vervanging worden de zaken er evenwel niet duidelijker op. In het notariaat wordt met een akte van afstand vaak verwezen naar een afstand in combinatie met een verdeling (zogenaamde akte “afstand-deling”). Een akte houdende de verzaking aan een vruchtgebruik daarentegen is vaak een eenzijdige rechtshandeling. Wanneer men dan gaat spreken over een afstand van vruchtgebruik, kan er onduidelijkheid rijzen wat er nu precies bedoeld wordt (een verzaking aan vruchtgebruik of misschien een omzetting van het vruchtgebruik, enz...)

3) Boedel i.p.v. massa (o.a. art. 2.3.43; 2.3.49):

Deze wijziging van terminologie betracht een uniforme terminologie in de Nederlandse versie:

“Boedel”: Deze term vervangt systematisch de onduidelijke term “massa” die in het oud BW voorkomt, en in het Nederlands niet beantwoordt aan de eisen van helder en actueel juridisch taalgebruik. Een boedel is uiteraard, net zoals een “masse” in het Frans, een geheel van goederen en schulden onderworpen aan specifieke regels voor het beheer of de vereffening ervan.

Het begrip “massa” is inzake erfrecht en erfbelasting een alom gebruikt begrip. In de rechtsleer bestaat geen twijfel wat eronder moet worden begrepen. Het begrip vervangen door het begrip “boedel” kan voor verwarring zorgen en eventueel leiden tot een andere invulling.

4) Ook de wijzigingen i.v.m. het begrip “huwelijksvoordeel” leidt tot een vager, niet goed afgebakend taalgebruik. Het is aangewezen dat dit begrip zo precies mogelijk wordt afgebakend. Hoe vager dit begrip wordt ingevuld, hoe minder duidelijk dit voor iedereen wordt, inclusief de Vlaamse decreetgever en hoe meer ruimte voor interpretatie zowel door rechtsleer als rechtspraak. Een eventuele ruimere interpretatie van het begrip kan immers ook fiscale implicaties hebben.

b) Niet altijd consequent

Ook valt het op dat men met bepaalde keuzes niet consequent is.

1) Voorbeeld: artikel 4.28 – Kloving (Memorie van Toelichting, pagina 79-80)

“De term “kloving” komt in het Burgerlijk Wetboek niet voor, maar wordt wijd gebruikt, in rechtsleer en in rechtspraak, om de opsplitsing uit te leggen tussen de moederlijke en de vaderlijke lijn wanneer de nalatenschap wordt toegewezen aan anderen dan afstammelingen en nauwe verwanten.

De actuele wettelijke regels brengen in deze aangelegenheid verwarring met zich mee, omdat ze niet duidelijk genoeg zijn. Zo vermeldt het Burgerlijk Wetboek het principe van de kloving reeds in de algemene bepalingen van de wettelijke devolutie, terwijl dit principe niet toepasselijk is in de erfrechtelijke situaties waar afstammelingen of nauwe zijverwanten tot de nalatenschap komen.

Bovendien verwarren de actuele wettelijke regels de kloving met de splitsing tussen de moederlijke en de vaderlijke lijn die toelaat de rechten van halfbroers en halfzussen te bepalen. Die splitsing laat immers enkel toe om de breukdelen te bepalen volgens dewelke halfbroers en halfzussen tot de nalatenschap geroepen zijn. De kloving daarentegen laat toe om in elke lijn te bepalen, welke verwanten tot de nalatenschap worden geroepen.”

De zogenaamde “kleine kloving” binnen de tweede orde, wordt nu de “splitsing”. In de derde en vierde orde blijft men echter het begrip “kloving” hanteren en wordt het nu ook ingevoerd in het Burgerlijk Wetboek.

De vraag kan gesteld worden waarom men niet consequent is in de gemaakte keuze qua terminologie? Door in de tweede orde van splitsing te spreken, wordt hier ook weer een vagere term gehanteerd dan (kleine) kloving. Deze termen zijn in de rechtsleer en in de rechtspraak toch algemeen bekend, zoals ook wordt aangegeven in de Memorie van Toelichting. Ook hier betreft het op het eerste zicht een kleine aanpassing, die geen directe gevolgen heeft voor de Vlaamse fiscaliteit. Zoals hierboven reeds werd aangegeven wordt echter wel vastgesteld dat eerdere (kleine) wijzigingen in het burgerlijk recht, uiteindelijk in de rechtsleer en de rechtspraak toch anders ingevuld worden dan oorspronkelijk door de wetgever beoogd was. Op termijn zou er dus wel discussie kunnen ontstaan over de juiste invulling van bepaalde begrippen. Om die reden kan de vraag wel gesteld worden of het wel zinvol is om een algemeen gekend begrip als de kleine kloving nu anders te gaan benoemen.

2) Voorbeeld: Contract - Huwelijksovereenkomst (Memorie van Toelichting p.9-10)

“In het voorstel tot codificatie van boek 5 “Verbintenissen” vervangt de term “contract” systematisch de term “overeenkomst”, hoewel ze beide als synoniemen worden aangeduid. Met het oog op uniformiteit, wordt de term “contract” dan ook systematisch in Boek 2, Titel 3, en in Boek 4 gebruikt, behalve voor twee uitzonderingen die verband houden met de bijzondere aard van de materie van het familiaal vermogensrecht. Het gaat om het begrip “huwelijksovereenkomst”, dat hierna nader wordt toegelicht, en om het begrip “erfovereenkomst” (in het Frans “pacte successoral”) waarvan de bijzondere draagwijdte niet meer tot uiting komt indien men hem met een generieke uitdrukking zoals “erfcontract” zou aanduiden.”

Wat het huwelijkscontract betreft, dient dan algemeen te worden overgeschakeld op de term ‘huwelijksovereenkomst’:

“Het is dus verantwoord om één enkele term te gebruiken om al deze “akten” en “contracten” aan te duiden waarmee de echtgenoten hun keuze voor een huwelijksstelsel uitdrukken, of deze keuze later wijzigen. Deze term is “huwelijksovereenkomst”, een term die overigens reeds in verschillende wetsbepalingen voorkomt die recent door de wet van 2018 zijn gewijzigd.

De huwelijksovereenkomst is dus de overeenkomst (of het contract), altijd notarieel vastgesteld, waarin de echtgenoten het huwelijksstelsel bepalen waarvoor ze gekozen hebben, de bedingen en modaliteiten ervan bepalen, en later ook daaraan elke wijziging aanbrengen die ze wensen, of waarin ze het oorspronkelijk gekozen huwelijksstelsel vervangen door een ander, en dit zowel voor als tijdens het huwelijk. Er wordt in verschillende nieuwe wetsbepalingen dan ook expliciet verwezen naar de keuze voor een huwelijksstelsel, eerder dan naar de overeenkomst waarin die keuze is vevat; hetzelfde voor de wijziging van die keuze, in plaats van de wijziging van die overeenkomst.”

In artikel 4.62: Aard van het recht op omzetting wordt evenwel nog de term “huwelijkscontract” vermeld in §1, lid 1.

Dit betreft misschien een vergetelheid?

3. Inhoudelijke bemerkingen

- Art. 4.205 BW. Kosten van afgifte

De kosten van de vordering tot afgifte komen ten laste van de nalatenschap, doch zonder dat daaruit een vermindering van de reserve kan volgen.

De erfbelasting is door de legataris verschuldigd.

Dit alles tenzij de testator hierover niet anders heeft beschikt.

Memorie van Toelichting:

Dit artikel neemt artikel 1016 oud BW over.

Het woord “registratierechten” wordt vervangen door het woord “erfbelasting” omdat er, naar Belgisch recht, bij een legatsafgifte geen registratierechten meer verschuldigd zijn, wel erfbelasting.

De zin “Een en ander, indien het testament daaromtrent niet anders heeft beschikt” wordt vervangen door een zin in actieve vorm.

Deze toelichting klopt echter niet.

Een akte van legaataflevering/legatsafgifte stelt de overdracht door overlijden vast. Deze akte wordt in principe onderworpen aan het algemeen vast recht, op voorwaarde dat de akte zich beperkt tot loutere afgifte van legaten, ter uitvoering van het testament. Het algemeen vast recht is een federaal registratierecht. Indien de akte van legaataflevering echter niet beperkt blijft tot een loutere afgifte van legaten en bijvoorbeeld ook een dading, opleg of andere conventionele afspraken bevat, zou er wel Vlaamse registratiebelasting verschuldigd kunnen zijn bv. het verdeelrecht.

Wat in de toelichting staat is dus inhoudelijk foutief. Er wordt immers geponeerd dat er naar Belgisch recht bij een legatsafgifte geen registratierechten meer verschuldigd zijn, doch wel erfbelasting. Bovendien spreekt men zich op federaal vlak uit over een gewestelijke bevoegdheid.

De erfbelasting heeft echter niets te maken met een legatsafgifte op zich. Een legataris zal in principe wel erfbelasting verschuldigd zijn uiteraard, maar niet omwille van de akte van legatsafgifte.

Bijlage: typfouten opgemerkt

- Art. 2.3.5: ~~Wordt~~ worden de woorden (memorie, tweede alinea)
- Art. 2.3.58: §1^{er} (in wettekst)
- Art. 2.3.60: opschrift in wettekst en MvT komt niet overeen (zowel in Ndl als in Fr versie)
- Art. 4.24: het woord “vervreemd” vervangen door het woord “verkocht” (memorie, vierde alinea)
- Art. 4.28, §3: Zijn er in de ene lijn geen verwanten in erfelijke graad zijn, dan ... (wettekst)
- Art. 4.42: opschrift in wettekst en MvT komt niet overeen (zowel in Ndl als in Fr versie)
- Art. 4.100: opschrift in wettekst en MvT komt niet overeen (zowel in Ndl als in Fr versie)
- Art. 4.143, lid 2: giften ten voordele van de armen (in wettekst)
- Art. 4.155: dan worden de andere legaten eerst ingekort (memorie, vierde alinea)
- Art. 4.182: Deze regel wordt opgenomen omwille van artikel 4 van ... (memorie, tweede zin)
- Art. 4.195: D^éfinitie van het legaat onder algemene titel (wettekst, opschrift)
- Art. 4.199: opschrift in wettekst en MvT komt niet overeen (zowel in Ndl als in Fr versie) + Tot hiertoe kom men immers enkel uit de ... afleiden (memorie, eerste zin van tweede alinea)
- Art. 4.203, lid 1: het uitkeren ervan (in wettekst)
- Art. 4.206: men ken niet vrijgevig zijn indien men (memorie, vierde alinea)
- Art. 4.209: opschrift in wettekst en MvT komt niet overeen (Ndl versie)
- Art. 4.215: opschrift in wettekst en MvT komt niet overeen (zowel in Ndl als in Fr versie)
- Art. 4.218, §1: volgens artikel 4.173 et artikel 4.174, §1, 1° en 2° (in wettekst) + opschrift in wettekst en MvT komt niet overeen (zowel in Ndl als in Fr versie)
- Art. 4.227: opschrift in wettekst en MvT komt niet overeen (Ndl versie)
- Ondertitel 9: opschrift in wettekst en MvT komt niet overeen (zowel in Ndl als in Fr versie)
- art. 4.243, §1: kunnen evenmin of niet (woorden ontbreken in wettekst? Naar analogie met art. 1100/1, §2 oud BW)



JEAN-LUC CRUCKE
MINISTRE WALLON DU BUDGET, DES FINANCES,
DES AÉROPORTS ET DES INFRASTRUCTURES
SPORTIVES

GOVERNEMENT WALLON

Namur, le 02 AVR. 2021

Kristien Van Vaerenbergh
Présidente - Commission de la Justice
Chambre des représentants

1008 BRUXELLES

Personne de contact :

Emmanuel BOON

Emmanuel.boon@gov.wallonie.be

N/Réf. : JLC/AJ/SB/CFisc/2021/Ext-006

OBJET : Examen de la proposition de loi portant le livre 2, titre 3, « *Les relations patrimoniales des couples* » et le livre 4 « *Les successions, donations et testaments* » du Code civil (DOC 55 1272)

Madame la Présidente,

La présente vous est adressée pour donner suite à la demande que vous avez formulée auprès de la Région wallonne d'analyser la proposition de loi portant le livre 2, titre 3, « *Les relations patrimoniales des couples* » et le livre 4 « *les successions, donations et testaments* » du Code civil et de vous faire part des impacts potentiels de cette législation sur l'application de la législation fiscale wallonne et en particulier sur les droits d'enregistrement et de succession.

1. A titre liminaire, on observera que contrairement à la méthodologie notamment employée pour le Livre 3 du nouveau Code civil qui ne s'est pas contentée de coordonner les dispositions actuellement applicables mais également de les modifier, la proposition examinée n'a vocation qu'à coordonner à droit constant le droit actuellement applicable.

L'intention du législateur est explicitée, en ces termes, dans l'exposé des motifs :

« Cette proposition de loi ne vise toujours pas à modifier les dispositions légales en matière de droit patrimonial des couples ou de successions, donations et testaments, au-delà de ce qui est requis pour l'intégrer, en tant que droit actuel, dans le nouveau Code civil. Il s'agit donc bien d'une codification à droit constant.

On cherche à actualiser les textes, à les rendre, là où cela s'impose, plus clairs et plus lisibles, à les agencer dans une structure plus logique ; à introduire ces dispositions dans le (nouveau) Code civil en préservant sa cohérence avec les autres Livres formant le nouveau Code civil, en ce compris l'ajout d'un intitulé à chaque article.

Cette réécriture et ces adaptations indispensables ne visent donc, même en cette forme nouvelle, rien d'autre que ce qui a été exposé, et n'aboutissent pas à l'introduction de nouveaux concepts ni même de nouvelles règles, ni dans le droit patrimonial de la famille, ni dans le droit des successions, donations et testaments, qui sont tous deux totalement respectés dans leur essence, compte tenu des modifications récentes apportées par le législateur, avec effet au 1er septembre 2018. »

En toute logique, l'impact de la réécriture et du réagencement des dispositions actuellement en vigueur ne devrait avoir aucun impact de fond sur l'application de la législation fiscale. Dans la mesure où, selon les dires du législateur, la matière des relations patrimoniales des couples, des donations et des successions reste inchangée sur le fond, l'application des dispositifs fiscaux régionaux ne devrait pas en être impactée.

2. Nonobstant cette déclaration d'intention, il nous semble que l'article 2.3.57. est susceptible d'avoir un impact sur l'interprétation de certaines dispositions en droits d'enregistrement et de succession.

Cette disposition se lit comme suit :

« §1er. On entend par avantages matrimoniaux les avantages qui peuvent résulter pour un époux du mode de composition, de fonctionnement, de liquidation ou de partage du patrimoine commun. »

§2. Les conventions matrimoniales accordant des avantages matrimoniaux ne sont pas considérées comme des donations, sauf si la loi en dispose autrement. »

Le commentaire de cet article rappelle qu'il n'existait pas, à l'heure actuelle, de définition légale générale de l'avantage matrimonial. Il indique, par ailleurs, que l'avantage matrimonial est actuellement défini, dans le cadre spécifique de l'article 1429bis du Code civil et que cette définition est unanimement admise comme correspondant au champ d'application de la notion d'avantage matrimonial en général tel que résultant du droit positif actuellement en vigueur.

3. Force est, toutefois, de constater qu'il existe encore des controverses sur la définition générale de l'avantage matrimonial.

Ainsi, dans un ouvrage récent¹, on peut lire : « L'article 1429bis du Code civil, issu de la loi du 10 décembre 2012, consacre, dans un cas précis – l'indignité successorale – la définition plus large de l'avantage matrimonial : le conjoint indigne de succéder à son époux perd aussi tous les avantages qui résulteraient du mode de composition, de fonctionnement, de liquidation ou de partage du patrimoine commun. Il conserve toutefois le droit à la moitié des acquêts à moins que le contrat de mariage ne lui attribue

¹ De Page, Ph. Et De Stefani, I., Traité de droit civil belge, Tome IX, Les régimes matrimoniaux, Volume 2, Larcier, 2019, p. 657.

une part inférieure, que dans ce cas, il conserve. Le texte, édictant une sanction est d'interprétation restrictive. On ne peut en déduire une nouvelle conception générale de l'avantage matrimonial, qui demeure donc cantonné aux clauses de partage inégal du patrimoine commun. ».

La notion d'avantage matrimonial étant notamment mobilisée dans le cadre de la législation fiscale relative aux clauses de partage inégal de la communauté (art. 5 C.succ.) et étant, par ailleurs, une importante exception à la notion d'acte à titre gratuit, il apparaît que la consécration légale d'une conception plus extensive de la notion d'avantage matrimonial que celle actuellement déduite du droit positif en vigueur est susceptible de se répercuter sur l'application des règles fiscales susmentionnées.

A cet égard, il pourrait paraître opportun de lister, dans les travaux préparatoires, les clauses les plus usuelles des conventions matrimoniales qui sont, au sens de cet article 2.3.57., des avantages matrimoniaux.

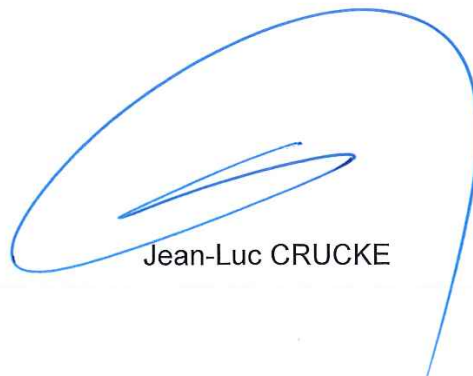
Une précision pourrait également être nécessaire quant à la nature de la clause d'apport.

En effet, le nouvel article 2.3.57 qualifiant notamment d'avantage matrimonial, la convention réglant la composition du patrimoine commun, l'apport pourrait être considéré comme une telle convention. Toutefois, par arrêt du 23 novembre 2001, la Cour de Cassation avait décidé qu'un apport n'était pas un avantage matrimonial, du moins dans le contexte de l'actuel article 299 du Code civil.

4. Une observation complémentaire peut être faite à propos du chapitre 4 de la proposition examinée intitulé « *dispositions modificatives* » ayant pour objet de remplacer, dans diverses législations, les références aux « *anciennes dispositions* » par celles aux « *nouvelles dispositions* ».

Dans la mesure où les Codes des droits d'enregistrement et de succession contiennent des dispositions qui relèvent toujours de la compétence de l'autorité fédérale, il apparaît opportun que le chapitre 4 de la proposition de loi soit complété par une section relative aux modifications formelles à apporter à ces deux Codes.

Je vous souhaite bonne réception de la présente et vous prie de recevoir, Madame la Présidente, l'expression de mes sentiments les meilleurs.



Jean-Luc CRUCKE



Kristien van Vaerenbergh
Comm.just@dekamer.be

DATUM
 04/10/2021

CONTACT
 CATHLEEN AERTS
 DIRECTIE JURIDISCHE ZAKEN EN BEROEPEN
 CAERTS@FISC.BRUSSELS
 0491 86 63 57

BETREFT
 ADVIES BRUSSELS HOOFDSTEDELIJKE
 GEWEST BETREFFENDE HET WETSVORSTEL
 HOUDENDE BOEK 2, TITEL 3,
 "RELATIEVERMOGENSRECHT" EN BOEK 4
 "NALATENSCHAPPEN, SCHENKINGEN EN
 TESTAMENTEN" VAN HET BURGERLIJK
 WETBOEK

Geachte,

We hebben uw uitnodiging van 10 december 2020 om een schriftelijk advies te geven over het wetsvoorstel houdende boek 2, titel 3, "Relatievermogensrecht" en boek 4 "Nalatenschappen, schenkingen en testamenten" van het Burgerlijk Wetboek (DOC 55 1272) goed ontvangen.

Dit wetsvoorstel heeft als doel de invoering van de inhoud van Boek 2 Titel 3 van het (nieuw) Burgerlijk Wetboek (het relatievermogensrecht, voorlopig beperkt tot het huwelijksvermogensrecht) en van boek 4 (nalatenschappen, schenkingen en testamenten) waarbij in beginsel geen inhoudelijke wijzigingen dienen te worden aangebracht aangezien deze invoering enkel een codificatie beoogt om:

- de volgorde en de nummering van de te codificeren bepalingen te veranderen en in het algemeen de teksten naar de vorm te wijzigen;
- de verwijzingen die voorkomen in de te codificeren bepalingen, met de nieuwe nummering overeen te brengen;
- zonder afbreuk te doen aan de beginselen die in de te codificeren bepalingen vervat zijn, de redactie ervan te wijzigen om ze onderling te doen overeenstemmen en eenheid in de terminologie te brengen.

Het wetsvoorstel beoogt verder niet verder te raken aan de wetsbepalingen inzake relatievermogensrecht en inzake nalatenschappen, schenkingen en testamenten, dan wat vereist is om ze als het actuele recht op te nemen in het nieuw Burgerlijk Wetboek. Het gaat dus om een codificatie zonder inhoudelijke wijziging.

De Raad van State heeft in haar advies 66.502/2 echter geoordeeld dat volgende zaken de huidige codificatie zonder inhoudelijke wijzigingen overstijgen:



BRUSSEL FISCALITEIT
 GEWESTELIJKE OVERHEIDSDIENST BRUSSEL

E info.fiscaliteit@fisc.brussels
 T +32 (0) 2 430 60 60

Sint-Lazarusplein 2
 1210 Brussel

www.fiscaliteit.brussels



- de afstemming van de formulering op de huidige stand van het positief recht, zoals dit afgeleid wordt uit de interpretatie ervan in de rechtspraak en de rechtsleer;
- wijzigingen die op impliciete wijze afgeleid kunnen worden van andere bepalingen die ermee verband houden;
- wijzigingen die de tekst duidelijker, leesbaarder of logischer maken, of zich richten naar de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof inzake prejudiciële vragen.

Een dergelijke werkwijze, aldus de Raad van State, “komt in die gevallen overeen met een echte herschrijving van de teksten waarvan sprake, hetgeen ertoe leidt dat in die teksten inhoudelijke wijzigingen worden aangebracht of in ieder geval vormwijzigingen die van die aard zijn dat ze de inhoud ervan kunnen wijzigen inzonderheid wegens de onverwachte interpretatieproblemen die daarvan het gevolg kunnen zijn.”

Bijgevolg dienen de drie Gewesten te controleren of deze federale codificering geen **inhoudelijke gevolgen** heeft op de gewestelijke bepalingen met betrekking tot de registratie- en successierechten zoals opgenomen in het Wetboek der registratie-, hypotheek en griffierechten en in het Wetboek der successierechten aangezien de door de Raad van State hierboven vermelde aangebrachte wijzigingen in het huidige Burgerlijk Wetboek tevens op een (on)rechtstreekse wijze invloed kunnen hebben op de gewestelijke belastingregels inzake de registratie- en successierechten.

Zelfs indien er weinig of geen inhoudelijke wijzigingen blijken te zijn, zal het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bepaalde terminologieën, die zijn opgenomen in het Wetboek der registratierechten en het Wetboek der successierechten, dienen aan te passen zodat ze in overeenstemming zijn met de codificering van het huidige wetsvoorstel.

Bovendien verwijzen sommige artikels van het Wetboek der registratierechten en het Wetboek der successierechten naar artikelnummers van het huidige Burgerlijk Wetboek. Wanneer het nieuwe Burgerlijk Wetboek, en meer bepaald boek 2 en boek 4 zullen worden ingevoerd, zullen sommige verwijzingen in het Wetboek der registratierechten en Wetboek der successierechten in elk geval moeten worden aangepast zodat zij correct verwijzen naar de federale artikelnummers van het nieuw Burgerlijk Wetboek.

In het huidige voorontwerp wordt de datum van inwerkingtreding vastgesteld op 3 maanden na publicatie. Aangezien deze inwerkingtreding, zoals hierboven aangehaald, invloed heeft op de bepalingen van het Wetboek der registratierechten en het Wetboek der successierechten, **verzoekt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest** of het mogelijk is om **de datum van inwerkingtreding te verlengen tot (minstens) 6 maanden na publicatie** zodat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest de nodige aanpassingen kan verrichten aan het Wetboek der registratierechten en het Wetboek der successierechten, te weten :



BRUSSEL FISCALITEIT

GEWESTELIJKE OVERHEIDSDIENST BRUSSEL

E info.fiscaliteit@fisc.brussels
T +32 (0) 2 430 60 60

Sint-Lazarusplein 2
1210 Brussel

www.fiscaliteit.brussels



- het aanpassen van bepaalde terminologieën in het Wetboek der registratierechten en het Wetboek der successierechten zodat ze in overeenstemming zijn met de aangepaste terminologieën van het huidige wetsvoorstel;
- het verbeteren van de verwijzingen in bepaalde artikelen van het Wetboek der registratierechten en het Wetboek der successierechten naar artikelnummers van het huidige Burgerlijk Wetboek zodat de nieuwe verwijzingen in overeenstemming zijn met de aangepaste artikelnummers van het huidige wetsvoorstel.



BRUSSEL FISCALITEIT

GEWESTELIJKE OVERHEIDSDIENST BRUSSEL

E info.fiscaliteit@fisc.brussels

T +32 (0) 2 430 60 60

Sint-Lazarusplein 2
1210 Brussel

www.fiscaliteit.brussels

pagina 3 van 3